DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS;

SEV

Raris & admirandis spectaculis, causis, indiciis, proprietatibus rerum in partibus singulis vniuersi, Libri II.

AVCTORE
D. CORN. GEMMA, Louaniensi, Regio Medicinæ professore.

Peculiarem partis vtriusque materiem vel argumentum sequens pagina planius explicabit.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

Operis argumenta.

Lib. I. Est artis cosmocriticæ, *Quæ non modò corporum affectionumq́; singularum vires reconditas, & causas docet eruere: sed & mutationes rerum Criticas, quæ fiunt in mundo triplici, quantum capit humanus animus præsagire, ex his quæ præter communis naturæ curriculum diuinitus offeruntur velut Prodigiis, Monstris, Insomniis, &c.*

Posterior svb iani trifrontis *imagine, respectúque ad præsens seculum præteritum atque futurum doctrinam Paraphysicen perspicuo illustrat exemplo seu commemoratione philosophica portentorum omnium, quæ Belgicæ terræ, locisq́; finitimis acciderunt ab anno 1555. vsque ad recessum syderis noui.*

Accesservnt *istis morborum historiæ quædam ex eorum genere, quos diuinos appellat Hipp. vnà cum Pestis ac Pestilentium febrium natura & methodo curatrice.*

ILLVSTRISS. PRINCIPI SVMMI ORDINIS AVREI Velleris Equiti, Dn. PHILIPPO CROIO, Arſcoti Duci, Chimaci ac Porceani Principi, Bellemontij ac Seneghemi Comiti: Auennæ, VValleri j, Lellerij, Quenocampi, Mallanoij, Sanuenanti, Haloini, Commij, &c. Baroni ac Domino.

CORN. GEMMA S. D.

I quiſquam eſt Princeps Illuſtriſſime, qui vel ab extremis Auroræ partibus lapillum quempiam vel vnionem fortè attulerit pretioſum: ſed rudem adhuc, penitusq; deformem, aut craſſamenti terreni puluere maculoſum: non ille vænalem protinus ante hominum ora producit, quàm bene deterſum à vitiis & inquinamentis omnibus repurgarit, materiemq; præclaram adiecta ſpecies rei, artis induſtria, vel expolitionis cura commendet. Operam dabit limando, terendoq; in varias laterum formas, quò duplicati, triplicati reflexionis radij in lumē ampliſſimū inardeſcant.

Quin quo ſit fulgor eximius, inſignem bractcam pro baſi ampliore ſubſternet: ac poſtremo ſic vndique pręparatam auro includet puriſſimo, tanto præſtantiori ac melius figurato, quanto & lapillum quem velit inſerere, generoſioris indolis æſtimabit: idq́; tum vt illius ſoliditate ſuffultus contemnat externas atterentium vires, nihilq́; vacillans quamfirmiſſimè teneatur: tũ vt natiuus huic inſitus ſplendor, viuidius multo ab luce gratiſſima ambictis circuli reſplendeſcat. Equidem optumarum artium inuenta cum gemmis & vnionibus comparo: cultus earundem, diſpoſitiones, ornatus, cum illis omnibus [illegible] ſolent artificum ope, vel inuento [illegible] ad diſciplinam, ac traditionis methodum ceu mercatum quempiam coaptari. Sed fundamenta & annulos apte mehercule cum principibus viris: quorum niſi accedat auctoritas, & firma potentia, res etiam virtute præclaras, ſed occultas adhuc & ſua mole exiguas ab hominum cultu, manibusq́; dilabi, tandem & pedibus obteri neceſſarium eſt.

QVIN ea nunc ætas viget vt maior mortaliũ pars, non aliter ſanè quàm Gallus

ſus ille Æſopicus, in ſterquilinio ſuo repertos lapides pretioſos, etiã auro incluſos vndiq;, aut quacunq; ratione politos negligant: imo derideant palam, illa ſpectantes modò, quæ ſtomacho ſuo ſuauia ſint in præſentia, nihil præterea ſibi in longitudinem conſulentes. quippe qui pulchrum, iucundum, & vtile, non intellectus vi à rerum internis viſceribus metiantur, ſed ſolo propemodum ſenſu guſtus, aut odoratus, qui voluptatis veræ ſuperficies tantùm ac pulchritudinis vmbram inanem, futilem, inſtar auræ fugaciſſimæ comprehendunt. Hoc illud eſt quod Galenus queritur lib. de Præſagiis: ſeſe nimirum in infelix ſæculum incidiſſe, quo multos eſt reperire non in re medica tantùm, ſed & in cæteris artibus atque ſcientiis, non tam ſollicitos quales exiſtant, quàm vt oppidò videantur. Ideoque (vt verbis illius vtar) quicquid in diſciplinis optimum eſt, paulatim negligi cœpit, exquiri omnia quibus vulgo plurimi fiant: dicere & facere in alienam gratiam: potentiorum quemlibet officioſius ſalutare, comitari poſtmodum, domumque reducere, ſæpe & in rebus pernicio-

 ſiſſimis

ſiſſimis aſſentari. Accedit his ratio prior, Diuitum (inquit) & præpotentum fœda mollities, malorum omnium fomes & ſcaturigo. hæc enim contenta ſuperficie boni, verum illud interius ſiue reconditum aſpernatur: Philoſophiæ purioris aſſeclas, & præceptores velut Silenos Alcibiadis foris ridiculos non aperiunt, neque dignantur aſpectu: Eos contrà qui voluptatis oſtentationem, & *κυνωπίαν* attulerint manifeſtam, colunt & admirantur, etiam ſæpenumerò ditant, atque euehũt in ſublime. quo factum eſt adeò vt mimi, & hiſtriones inter Deorum ſimulachra, & ſtatuas erigantur, iuxta vetus oraculum poëtæ Cyrenæi:

Τρίς δ' ἀπομαξαμένοισι θεὰ διδόασιν ἄμφον.
Ter frontem abſterſis dî ſortem dant meliorẽ.

Eôdem ſpectare videas quæ ab Hipp. ſcripta ſunt lib. *περὶ νομ8*: Medicinam artium eſſe præclariſſimam, verùm ex abutentium imperitia, & in diſcernendis artificibus vulgi ruditate, factam viliſſimam. nam ſoli (vt ait) Medicinæ nulla homicidij pœna eſt in repub. conſtituta, præterquam ignominiæ: quæ tamen non afficit eos qui ſibi poſtquàm placere cœperint,

perint, facilè & aliis placent: dum eleganter, & ex composito personas induũt, cuiusmodi ferè introduci in tragœdias consueuerunt. Quòd si hæc Galeni tempore, si vetustioris Hippocratis æuo contigerint, si denique & Platoni Hippocratis sectatori, qui vel iudicio puerorum coquos suæ ætatis medicis anteferre non dubitabat: nihil amplius miror nunc etiam velut fatorum circulo, certaq; vicissitudine illud monstrosum sæculum reuiuiscere, in quo Galenus sapientes solos, atque synceros putat, qui explorata malitia quamcelerrimè ab hominum turba, tamquam à procella valida, ac tempestate in salutarem solitudinis portum sese recipiunt: etiam cum Timone Misanthropo iubeāt se in solas insulas, si pedes non ferant, proiectos vẽtis & fluctibus asportari. Quamquam verò eiusmodi vel à magnis dici philosophis oblæsa interdum patientia consueuerũt: certum est tamen, vbi quod sint, verè esse voluerint, nunquam ob æstimationis pretium apud mortales, vel latum culmen à recti specie atque officiis, à benemerendi studiis de Republ. discessuros, quòd virtus per se suis cõtẽta muneri-

bus verè beatos faciat: quòd commoueri quidẽ sit omnibus naturale, sed diu multumq; turbari, seu doloris sensui penitus adhærescere, ab vnius sapientis animo, & consuetudine sit alienum: vt Attic. Noct. lib. xij. cap. v. Taurus Philosophus apud Gellium aptè disseruit.

Sed huius virtutis exempla fortasse minus illustria sunt apud eos, qui philosophiæ studia ex professo docent; cùm quia causas non ita prægnantes habent, quibus è tranquillo in turbidum impellantur: tum quòd eorum plurimi quæ vẽditant palam, martem in lingua dumtaxat pedibusq; fugacibus, in fronte titulũ, in animo nil nisi ideas, & simulachra contineant. Magis mirum in eo tam perturbato reip. statu, quo non solùm pacis studia præ fremitu Martis & seditionũ turbine conuellantur, sed & vniuersum sileant leges bonæ, ac liberalioris disciplinę studia æternis barbariei tenebris obruantur: viros tamẽ Principes reperiri, qui nullis ventorum flatibus à recti vnius orbita differantur: quin potius ad virtutis defensionẽ acerrimam animosum pectus obiiciant: nec tantùm se mœcenates bonarũ

artium præſtant, verùm etiam (quod vice verſa nos animat,& ad amplectendam genuinam ſpeciẽ recti exemplo ter maximo eſt) cuſtodiendæ publicæ pacis induſtriam, illectamentis inanis gloriæ, priuati peculij curis, honorum & fortunarũ incrementis quibuſlibet anteferunt. Ea enim his bellis ciuilibus, membrorum inter ſe diſſentientium forma eſt, quam viatoribus promptum eſt experiri, quoties cum vento ſoli, vel potius cum ventre capiti ſuſcepta eſt altercatio. Is eſt virorum principum ſtatus, vt quamuis pro virtute ſtrenui, fortunam publicam re & conſilio iuuent, propter tamen diuulſos ordines extremorum, facillimè in partem alterutram peccent, aut ſaltem vix vllam gratiam pro merito conſequantur: imo abrepti ſæpius fatorum violentia, in eos ſcopulos ſeſe præcipitent, à quibus quammaximè tutari cæteros voluerunt. Nam quod plurimi vates de Scylla & Charybde marinis cautibus cælatum amplo & ſinuoſo tegmine meminerunt: nemo id eò ſpectare neſcit, quò quondam Hipp. lib. de veteri medicina Medicum (iuxtà & principem virum) nauis guber-

natori comparans; tamquam illius virtus tranquillo mari non ita sit manifesta: sed vbi tempestas ingruit, tum primùm artificem ab imperito rectè discerni. Nam & inter ancipites æstus rerum publicarum, vt sæpe dum vitant stulti vitium, in contraria currunt: sic verè sapiens vtrumque deuitat callidè, cursúque medio inter extrema clauum dũtaxat firmiter premit; ne in alterutram partem impingat grauius, vt sic lentando paulisper, & obsequendo tempori, solius moderationis consilio, secum quos vehit & cæteros seruet. Inter vtramque viam lethi discrimine paruo, vt poëta cecinit: vel quoties in promouenda classe manifestum periculum videt, tunc ipse defigens ancoram vado, circumquaque prospicit, dum ventorum prælia & maris æstus implacabilis pauxillulum deferuescat: metu scilicet, ne impellendo fortius remos amittat, vndarum & fluctuum vi: vel imprudenter moueat Camarinam, quæ nullis fuerat fatis concessa moueri.

Profectò cùm mihi iamdudum in hoc naturæ theatro amplissimo, inque fortunæ publicæ implicatissimis labyrinthis

ea

ea perfectionis imago ante oculos versaretur, rerumque diuina vestigia passim, seu notas characteristicas sedulò perscrutarer: placuit meritò (nam & iste pictoribus mos est) tam præclaræ imaginis exemplar quoddam expressius, cum animo vestigare: cuius intuitu, quæ de naturæ abstrusis miraculis, occultisque proprietatibus, imo & raris prodigiosis signaculis tradi possent, in artis vnius speciem (supra quàm hactenus datũ est) ceu Dædali filo certissimo regerentur. Nec longè petendum fuit: iam dudum in te oculos, in te ora conuertunt omnes DVX & PRINCEPS ILLVSTRISSIME, cuius fidem atque constantiam erga R. M. amorem erga Rempub. supremi, medij, atque infimi status: Religionis cultũ; pacis atque concordiæ studia: Moderationem, benignitatem atque clemẽtiam: cæterasq; virtutes verè diuinas, non ego tantùm apertis iudiciis animaduerti: sed & sacri, prophani, hostes, amici sentiunt: loquuntur facta insignia, præclara consilia, vocesque velut oraculo datæ, quarum tamen internos & mysticos sensus, longa posteritas fortasse & planius multo, & maiore

maiore cum veneratione percipiet. Nec hisce tantū limitibus tenet se virtus tua, quin etiam nunc in filio tuo, Illustrissimo Principe D. De Chimaci, CAROLO DE CROY, huius perfectionis igniculi paulatim in lumen pulcherrimum adolescant. Debetur hoc prouidentiæ tuæ, qui parum putaueris ex te natum esse, nisi & paternæ, auitæque nobilitatis, Antiquissimæ pariter, ac illustrissimę CROYANÆ FAMILIÆ characteres, vniuerso heroicarum virtutum ambitu præ se ferret. Eò autem hæc semel proiecta semina succreuerunt, vt præstantissimis ad virtutem atque eruditionem ducibus, altero gubernatore ac nobilissimo viro Domino Iohanne van Straten: altero præceptore doctiss. Domino Petro Moins, iam sese non solùm splendoris eximii principem virum, sed & præ cæteris philosophū fore promittat. Nam vt prætercam in illo omnis scientiæ atque officij erga Remp. seminarium maximè capax, iam lucet in vultu eiusdem & moribus decocta quædam grauitas, & stata benignitas: imo quiddam inexplicabile quod vtriusque parētis ideam longè pulcherrimam,

pater-

paternum Iouem, maternam Venerem, vtriusque Mercurium, Charitas atque Amorem mutuum, mixturæ æquabilitate mirabili repræsentet. Vt mihi iam prorsus illud spondeam ex D. Platonis oraculo, nostræ Reip. lumen etsi nunc afflictissimum, ac propè oppressum, nũquam tamen extinctum penitus iri: quin paulò pòst inter tot tenebras, sentes & tribulos multo viuidius efflorescat: postquàm scilicet qui gubernaculis dati iam cœlitus adsint, philosophiã integrius amplectantur. Cuius præcipuam partẽ, & viris principibus maximè dignam inclusam istius operis angusto pomerio comprehendet, quisquis non nudas superficies rerum, sed & reconditos sinus virtutumque viscera perscrutatur. Quanquam verò Dux illustrissime sint ea priuatim erga me beneficia Excellentiæ vestræ, vt vno hoc nomine me deuinctissimum sciam: est tamen in omnibus decori, & pulchri ratio prior, quæ in apta relationis analogia potissimum collocatur: ideoq; artem hanc præclarissimam nuper inuentã non habui quo firmarem, & cui committerem pulchrius atque securius, quàm annulo tali

cuius

cuius non solùm ex auro fulgidiore siue purissimo selecta materies, sed & virtutũ species multiformes arte mirabili sunt inaratæ. Ipsa autẽ effigies circularis hieroglyphicum typum, seu comprehensionem absolutam maximarum rerum vndique repræsentet: maiore cũ fructu publico, quàm olim Gygis annulus, aut Cyllenij virga. Nam in hoc vno verè sunt omnia.

——Animas hic euocat Orco
Pallenteis, alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitq́, & lumina morte resignat.
Illo fretus agit ventos, & turbida tranat
Aequora. &c.

Quare cum hoc superstite, spes etiam nobis & columen firmum, sit in ruina Belgij permansurum. Orandus etiam atque etiam Opt. Max. Deus, te nobis quamdiutissimè cum liberis & prudentiss. coniuge tua, totaq́ue familia incolumem seruare dignetur. Louanio 7. Idus Augusti, Anni 1574.

OPERIS DEDICATIO, Quæ & argumentum paucis in se complectitur, ex Psalmo Dauidico 8. Victori ad Githith.

Domine Dominus noster, quàm admirabile nomen tuum in vniuersa terra!

ÆTERNO OPT. MAX.

MAGNE parens, O qui Superûm cœnacula solus,
Aethereamq́ domum, & nostri moderaris habenas:
Quanta tui virtus, laus, admiratio sancti
Nominis, in terræ extremos diffusa recessus
Et mentes hominum subit, ac circumsonat aures!
Non capit hanc tellus, non vasti regia Ponti:
Quin vaga peruolitans, desixaq́ sydera cælo,
Maiestate sua templi iuga Crystallini
Impleat, atque animos summo vix sistat Olympo.
Hanc adeò infantes vel matris ab vbere rapti
Concelebrant, mutuq́ tuo super astra propagant:
Vt videant cæci, quibus alto pectore fixa
Horrendam impietas trahit ipsa mole ruinam.
Quò feror? Ex Imis Naturæ partibus, omnes
Per Medias, Superasq́, tua vestigia dextræ
Conspicor: vt Lunæ currus, Titaniaq́ astra,
Et cæli innumeris intextos orbibus orbeis,
Firmatosq́ super solidi fundamina centri.
At quis tantus amor? quæ tam veneranda potestas,
Quam nostri memor, his membris habitare caducis
Iusseris, ac toti vt Solem illucescere mundo?

Scilicet Angelicæ lux, ſplendor, gloria turbæ
Humani generis ſpeciem non paſsibus amplis
Exuperat ſedes: ſed enim vel proxima ceßit,
Omnia tranſcendens manuum monumenta tuarum.
Illa (viden'?) pedibus, (qua Sol vtrinque recurrens
Reſpicit) vt ſtupeant hominum ſubſtrata: ſed imis
Cordibus æternæ inſculpant ſignacula legis.
Nam pecudum, volucrumq́ genus vitæq́ natantum:
Quæ mare, quæ tellus fundit, campiq́ liquentis
Aetheris, hæc homini diſcunt parere magiſtro.
Hic rerum dominus per te ſceptriſq́ potitur
Ingrediturq́ ſolo, & caput vltra ſydera profert.

Gradus & aſcenſus deſcenſus & circuitus animorum.

[1] Huic informe Chaos, [2] diſcors concordia molis,
[3] Spiritus, [4] & pernix aurai ſimplicis ignis,
Huic [5] animæ, & craſſo ſeparatæ à corpore mentes
Aßiſtunt alacres, nota vt regione viarum
Luſtratum variè raptim in tua templa reducant.
O Deus, ô generis vis & ſapientia noſtri,
Quàm tuus ille decor toto mirabilis orbe!
Quàm ſpecies veneranda, & ſancti gloria VERBI,
Aeternoq́ manens à ſæclo in ſæcula nomen!

Benedicite Domino omnia opera eius in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

LIBRI VTRIVSQVE DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS, VEL ARTE Cosmocritica Copiosissimus index: cuius prior numerus tomum vel librum, sequens paginam signat.

A.

A Amoris

Bella

Epi-

Ila.

L.

M.

&

N.

T.

V.

Vene-

FINIS.

AVCTOR AD LECTOREM.

CVM pleraque inciderint, amice Lector, totius operis curſu (vt ferè fert prima editio) errata craſſiuſculè atque ad ſenſus integritatem accuratiùs caſtiganda, nos horum plurima quæ vel præcipua duximus, ad calcem poni curauimus, etſi velim hæc non tam operariorum incuriæ vel inſcitiæ, quàm negligentiæ noſtræ, vel potius in relegendis ſingulis occupationum aliarum multitudini potiſſimum imputari.

HAEC ITAQVE SIC REPONITO.

In tomo priore fol. 8. linea 20. vniuerſim 16, 3. Exuperit: ſedes ſedenim. 23, 4. phantaſiæ. 50. folio in tabula. Hæc tamen à veri cometæ, &c. totus hic paragraphus ad inferius diuiſionis membrum eſt coaptandus, Cum phantaſmatibus, &c. 71,29. faceſſente. 79,2 dæmonis 81,22 σειρὰ 82,3 huc 87,15. ampullæ. 101,6. in figura. 6, & 5. numeri transponantur. 112 in margine, magnæ dyſcraſiæ. 117. pen. multi. 123,32125,13. artis 126,13. artis ſuæ 129, proximus. 130, 1. Chirothecam 130,11. fruſtra. 134. 19. prodierint. 155,25. Alex. Bene dictus. 155,27. dubitandum. 205,5. directiones. 210,11. circundatum. 224. 10. Nam qua. 250,10. occaſionem facilem.

In tomo poſteriore 4,11. Namque ire. 6,8. paulo indefinitius. 8, 17. ſuffurentur. 17, 20. quanta ſit. 27,19. peregrabat. 35,15. prorumpunt. 38,8 Auguſti 26,17,18 45. 11 moueant 46,12. halitu. 65,31. Orthogona. 70, 18. facio. 72,4. Montenſem obſidionem. 75, 10. Hypochondrio ſiniſtro. 87,7. Fiunt nocte. 91, 10. incendij vi in ædes. 93, 31. animaduerſuros. 96,8. ad leuiora. 121,4. principia ♈ & ♎ 131.7. quando maiorem. 142,6. ſeuti inſignibus. Eodem folio in figura arcus manum pro piſce exarari oportuit. 143, 17. non interrupta. 155,21. exterius 156,19 arenteſque ſonant. 174,11. vtcunque. 175,15. Patione ex Pythagoreo. 177,22. de ſæclis. 197,21. ex oculis 198, 12. diſceptum lite. 204, 25. ramum expediat, 206,25. vomitum alui. 210,14. inter effectrices. 224,7. 1. loci. 235, 11. e veſtigio conſecutis. 243. & id genus aliis 250,4. ex partus illius mora. 258,32. omnium philoſoph. 276,2. Immani.

PRIVILEGIVM.

REGIÆ CATHOLICÆ Ma^{tis} priuata lege Bruxellis Anno D. cIↃ. IↃ. LXXIV. in consilio quidem priuato VI. Idus Iulij; in consilio verò Brabantiæ IX. Calend. Sextileis, lata & firmata I. De la Torre, & I. de Perre; concessa est Christophoro Plantino hunc *Cornelij Gemmæ de Naturæ diuinæ Characterismo*, librum imprimendi facultas.

AD CORNELIVM GEMMAM, BENEDICTI ARIÆ MONTANI EPIGRAMMA.

Maturo vt studio ductus nitet aureus orbis,
Artificis doctæ quem poliere manus;
Quem rerum varijs & versicoloribus ambit
Cælatus formis, perpetuusq́ decor:
Hunc inclusa tamē magis ornat splēdida gemma,
Multiplici & laudans accumulat pretio;
Tunc iuuenes culti hunc cupiūt, cupiuntq́ puellæ,
Hunc censura omnis iudiciosa probat;
Ille placet doctis, rerumq́ vsusq́ peritis
Regibus expetitur, principibusq́ viris:
Sic varij, sic mirandi spectacula mundi
Digna oculis hominum; sed mage digna animis;
Quæ supera, et mediæ quæ cōtinet ambitus æthræ,
Quæq́ abdit cæco Dædala terra sinu:
Ipsa placent coniuncta sua spectataq́ mole,
Ipsa placent varijs partibus & numeris:
Sed nunc grata magis meliusq́ ornata placebunt
Nominis accessu, Gemma, operisq́ tui.
Ambiguum mihi sit, niteat num partibus orbis
Pluribus, án ne tuum dotibus ingenium.

IN M. CORNELIVM GEMMAM MEDICINÆ DOCTOREM EXPERTISSIMVM PETRI BACHERII S. THEOL. PROFESSORIS CARMEN.

CVM premeret Belgas rerum fœdissima egestas,
Bellona egestas filia,
En collucentes vario discrimine gemmas
Gemma auspicato protulit:
En quot sardonyches, sapphiri, quotq; pyropi
Libro tenentur vnico.
Ditior hoc lecto fies studiose libello
Amice, & eruditior.
Lucidus hic ordo rerum, lectissima verba,
Hic est supellex aurea:
Hic mihi (si qua fides) facundia summa videtur
Certare cum scientia.
Pectoris ergo tui iam iam caua pala paretur,
Vt inseratur gemmula.
Sed tibi quas grates soluemus Gemma? benignis
Sudoribus tuis pares
Pegaseo faciles tua scripta liquore Camœna
Imbuta fortunent diu,
Donec fama volans liquidum super aëra, Gemmam
Aeternitati consecret.

IN EVNDEM EIVSDEM.

GEMMÆ dum mihi comparo libellum
Multa fruge refertum, & elegantem,
Rerum Momus iniquus æstimator
Cùm frontem caperasset, inquiebat,
Res est prodigiosa, res pudenda,
Argentum numerare pro papyro.
Respondi fatuo æquus æstimator,
Non est prodigiosa nec pudenda.
Obrizum superat papyrus aurum,
Et quas gurgite de profundo arenas
Aut promit Tagus, aut sinu beato
Pactolus radians. Quid? hic libellus
Gemmarum vario nitet colore.
Ergo perdius hunc amice Lector
Et pernox manibus tere, & reuolue:
Gemmas erue quæ latent recessu
In libri interiore. sat smaragdos
Grato qui placeant virore, deinde
Auro chrysolithos litos, berillos,
Sapphirumq; legas. latet topazion,
Chalcedonq;, adamasq; sub papyro.
At si quis roget vnde tanta vis sit
Gemmarum, breuiter, tribusq; verbis
Responsum hoc habeat, nihil nouum esse
Gemmas si pariat feratq; Gemma.

IN MOMVM ET ZOILVM,
EIVSDEM.

ZOILVS & Momus balatrones, diraq; pestis
Ingeniis, certæ nomina nequitiæ,
Gaudent præclaris dentes infligere scriptis:
Tuta est à morsu pagina nulla satis.
Nil opus est rabido morsu, nil dentibus istis:
Sunt magis Hyblæis oscula danda fauis:
Cùm solidum reddat virtus adamantina librum,
Infringas dentem liuide Mome caue.
Matth. cap. 7. Ite canes aliò, non hæc mysteria vobis,
Gemmaq; nec vobis spargitur: ite sues.
Ite sues, nam gemma decet regesq; ducesq;:
Sit vobis olidi plena lacuna luti.
Gemma bibat gemma, Tyrio se vestiat ostro,
Posthac cælesti sit satur ambrosia:
Zoilus & Momus carpendi penè gemelli
Artibus, hi sitiant esuriantq; diu:
Cingantur Gemmæ viridi sacra tempora lauro,
Obstreperos ornet lappa inhonora viros.

PRIO-

PRIORIS LIBRI CAPITA 9.

1 De Diuinarum rerum omnium, deq; Prodigiorum prima & communissima notione.

2 De Diuinarum rerum nexu, ac dependentia mutua per partes singulas vniuersi, ceu primo totius demonstrationis fundamento.

3 De Methodi Cosmocritices altero fundamẽto. Per eandẽ scilicet diuinæ virtutis Ideam vndequaq; diffusam omnium in omnibus esse rerum atq; artium rationes: vnamque propterea methodum trium facultatũ superiorum à naturæ similitudine deriuari.

4 De Diuinorum spectaculorum differentiis.

5 De causis eorundem in genere: vtpote Fine, Materie, Forma, atque Efficiẽte principio: de vi mirabili atque natura Innati calidi, & Spiritus Formatoris.

6 De Prodigiorũ & abditarũ proprietatũ singulis causis per species, aut partes singulas vniuersi, primùm in Homine, deinde in orbe circũfuso, tandemq; & In humana Repub.

7 De Prædictionis Cosmocritices artificio cõmunissimo: deq; aptissima ratione colligẽdi rerum quarumlibet vires occultas, quas à forma Medici vel toto substantia nominarũt; idq; distinctius multo per vniuersitatis scalam, quã vsquã hactenus explicatum est.

8 Eiusdem prædictionis Methodus per singula ferè Prodigiorum genera, partim vsu atq; historiis æui præteriti dudum, partim ratione firmatur.

9 De consideratione totius quæ propter diuina spectacula fit, fructu amplissimo ac dignitate.

Postremo loco breuis Apologia contra morsus inuidię, & pro quarundã rerum illustratione subiuncta est.

POSTERIORIS LIBRI CAPITA.

PRÆFATIO vel Isagoge aduersus calumniatores artis Cosmocritices, eosq; qui vel prædictionem penitus nullam ferunt, vel vltra fas hominis extendere consueuerunt.

1 De Prodigiosis euentibus, eorumque causis, & significatis, quæ ab anno 1555. calamitates atque ruinas Belgicas præcesserunt.

2 De hisce diuinis spectaculis quæ se sub afflictissimo Reipub. statu, atque in turbis mediis ante ora mortalium ostenderunt.

3 De Apparitione syderis noui, quo nihil vnquã à Christo nato inter res aspectabiles diuinius datum est. Vbi breuiter ac methodicè tum locus illius ác tota essentia, tùm decreti genera ad normam artis traditæ vestigantur.

4 De his quæ à Phænomeno syderis peregrini hactenus sunt secuta: deque venturi sæculi præsagio generali.

ADIECIMVS ISTIS,

1 Casum mirabilem excretæ anguillæ cum rebus aliis maximè peregrinis in puella Louaniẽsi.

2 Morbi pestilentis & rari descriptionem quo multa hominum millia periere annis duobus 1573. item 1574. vnà cum historiis admirandis diuersissimorum symptomatum: necnon medendi via in consimilibus morbis, & ad curationem præsidiis opportunis.

3 De vera peste anni 1574. eiusdem causis, characterismis, & methodo curatrice.

Postremò & alia quædam in operis calce, ab instituto non aliena.

DE NA-

DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS

LIBER PRIMVS.

Quo potissimum vniuersalis ratio artis COSMOCRITICAE continetur.

CAPVT PRIMVM.

De materie circa quam versetur facultas eiusmodi: de scopo, & partibus instituti: deque diuinorum omnium communissima notione.

ISA mihi est magni oraculi loco vox illa Hippocratis, & nunquam satis interior virtus explorata sententia, qua libro Præsagiorum primo censet id expendendum Medico diligenter, siquid in morbis aut vlla naturæ constitutione DIVINVM *late, quod et Græco nomine* TO ΘΕΙΟΝ *Veteres appellarũt: non aliàs sanè in vllo genere disciplinæ præstantem artificem fore existimans, quàm si non modò quæsierit* τὰ παρὰ ποσὶ παρέοντα, *& cuiusmodi passim vulgo sunt obuia, sed & peritiorum oculis semota longius summum suæ cognitionis desyderium in animo reliquerunt.*

Hoc ego quantumuis medicum θεώρημα *cum infinitis alijs, locum habere non minus existimo in animi cura quàm corporis, in vniuersorum hominum & Reipubl. quàm pri-*

uata & singulorum salute procuranda. Quid autem, vel quale sit hoc Diuinum pauci intelligunt: ac nos pro nostra virili idem ceu primum atque vtilissimum quæsituri, nunc vniuersim in eo positum arbitramur: quòd peregrina specie, multumq; incognita sensus animæ ferit: hinc mentem à sensibilium rerum simulachris, ad Naturæ cuiusdam interioris non aspectabilis formam, ac numen inuitat.

In quo diuinorum ratio potissimum collocetur.

QVOD si iuxta Platonis methodum à primis velut carceribus, ac generalissima notione, ad species rerum eiusmodi proficiscendum est: Membra imprimis duo velut sub Vno considerationis capite complectemur, ambo cognata connexaq; mutuò: vt extra cognitionem alterius alteram reperire non possis, vestigare sit difficillimum. Etenim Diuinorum omnium quæ notam aliquam suæ occultioris indolis repræsentant, alia quidem ab orbe condito statim immutabili lege, ipsisq; inarata seminibus adhærescunt, quæ quamuis in naturæ fœcundissimo sinu, rerumq; sensu perceptibilium classe contineantur, virium tamen suarum vel actionũ occultas premunt & abditas causas, non tam persæpe Philosophis quàm rudiori vulgo, & quorum intellectus non adeò rerum intima captat, sed solùm in superficie commoratur: vt sunt ea quæ passim circa consensus, dissensusque latentiores in controuersiam cadunt. Horum locus in vniuerso est ab infima basi suæ materiæ, vsq; ad hominis mentem, quæ verè diuinis proxima, atque in ipso naturæ mortalis & immortalis confinio sita, nodus extremorum rectissimè definitur. Supra hanc aliud genus, quod Diuinum propriè nominamus, non insculptum antiquitus, non perpetuum, sed tamen ad hominis bonum noua prorsus, insolitáque ratione locis, temporibus, aut etiam simulachris sensilibus illigatur: quicquid nimirum in homine microcosmo vel mundi totius ambitu circunfuso ab illa communi naturæ specie, atque

Totius considerationis primæ capita duo

Diuinorum prima & communissima diuisio.

1 Diuina in rerum specie comprehensa sine perpetua.

Locus horum infra mentes à corpore separatas.

2 Diuina propriè supra naturæ speciem constituta.

Definitio.

que vsitata lege exorbitat, vt admiratione sui mortalium sensus animosque percellat. Id omne Græci Philosophi τῶν τεράτων, Latini Monstrorum aut Prodigiorum nomine sunt complexi: nos autem θείας ὀπτάσεις, χαρακτῆρας, vel Diuina spectacula maluimus appellare: quòd nullum eiusmodi sit, quin præsentis numinis aut diuinitatis alicuius manifestum indicium præ se ferat. Multa his ipsis ab ostendendo, portendendo, præindicando, spectando, monstrandóque nomina tribuuntur. Quanquam rebus horrendis Monstri, Spectrique vocabulum melius quadret: Ostenta, Portenta, Prodigia spectare latius, eadémque cum toto genere videantur: ac rursus horum alia (ceu Monstri appellatio) rebus corporeis congruant, alia fortaßis exactius rebus à corpore separatis, vt Spectri siue Phantasmatis. Ominum ratio non tam in rebus præter naturam atque in ordinis consecutione mirabili, vel signi ad rem signatam, in rebus tamen nō adeò peregrinis apta similitudine collocatur. Reliquis verò deinceps ferè aut communis, aut anceps in vsum acceptio dimanauit.

Nominum ratio.

Nominum ἐτυμολογία.

Monstra. Spectra. Ostenta. Portenta. Prodigia.

Omina.

PORRO *omnis consyderatio philosophica, vel nudam cognitionē rerum ante oculos ponit, quod genus διαγνωστικὸν, διαγνωστικὸν vocant: vel circa præsagia, aut prædictiones occupatur, Græcis προγνωστικὸν, vel προῤῥητικὸν dictum est: vel rerum agendarum rationes pro fine proponit, vnde & πρακτικὸν, ἢ ποιητικὸν appellatur, omnium sanè præstantißimum, sed prioribus ita connexum, vt & ex illis pendeat, & in eadem velut principia resoluatur. Nam & vniuersim Medicinam ita discreuit Hippocrates, vt alia quidem illius scripta aliam partem magis consyderent. Sed tamē vt Galeno interpreti placet, omnis quæstio ad posteriorem, atque dignißimam referatur, velut primarium scopum. Idcirco etenim ipsus Hippoc. lib. Præs. nisi occasiones antè præuide-*

Philosophicæ quæstiones triplices.

Coniunctio Prædictionis & operationis in qualibet disciplina.

rit, victum aut medicamenta non posse à quoquam institui rectè demonstrat: in epist. verò ad Philopomenen ita verbis expressis refert, Medicina & vaticinatio valde cognatæ sunt, quandoquidem & pater ambarum artium vnus est Apollo progenitor noster, præsentes morbos & futuros antè prædicens, ægrotos verò & ægrotaturos sanans. Atqui cùm illa de raris occultisque proprietatibus infinita quæstio sæpe & ab aliis ingeniose sit pertractata: nos istic sublimiorem alteram, magisq; difficilem aperire conabimur, quòd eius speculatio quæstiones cæteras secum trahat atque inuoluat, & in illustriore speculo totius naturæ recondita mysteria comprehendat. Nos horum notitiam qualemcunq; ad vsum vitæ, ac fœlicitatis humanæ referentes, apto titulo artē quampiam vel φυσικήν, vel κοσμοκριτικήν, etsi coacto vocabulo, nuncupamus: quòd Crises atq; mutationes ingentes tā in humana Republ. quàm reliquis vniuersi partibus doceat præsagire, præsentesq; rerum status conferre præteritis, vt ex vtrisque futurorum aliquis sensus obrepens vel ad occurrendum maturè consulat rationem, vel ad ferendum, consistendúmue in vtrouis fortunæ genere animorum robur obfirmet.

Vtrum quæstionis genus hoc opere proponatur.

Cur ars Cosmocritice dicta.

Vtilitas.

S C I O *equidem plures eiusdem generis argumenta vel plenis voluminibus varia pertractasse: quorum principes Hieron. Fracost. de symp. & antipathia rerum: Ioh. Fernelius de abditis rerum causis: adde his* Cardani *ingentem farraginem, nec non Leuini Lemnij de naturæ occultis miraculis, Pomponatium de incātamentis: de diuinationibus Gasparum Peucerum: qui & τερατοσκοπίαν doctissimè, vt cæteras partes, sed tamen obiter, explicauit. Vt interim sileam viros Platonicos Psellum, Marsilium Ficinum, & nostræ ætatis antesignanum Iac. Carpentarium, nimis heu præmatura morte sublatum. De monstris autem, prodigiis atque ominibus*

Quantum differat hæc traditio ab aliorū scriptis, quorū tamen argumentum simile videatur.

omnibus magnas operum moles innumeri collegerunt: sed (quantum hactenus horum euoluere datum fuit) omnes vel duntaxat vnicam partem, vel vtriusque quæstiones varias incerto quodam ordine sunt aggressi, vel nudas propè historias rationum paucissimis velut emblematibus interiectis prosequuntur. Opus verò quo communissima quædam ex rebus diuinis præsagiendi ratio traderetur, à nemine hactenus exaratum est: quod tamen non solum Theologis, Iurisperitis, Mathematicis, Physicis longè sit vtilissimum, sed & Medicis necessarium, à cæteris denique facultatibus non alienum. Quin vti quod sentio non minus verè quàm liberè dicam, tanta artis istius dignitas atque præstantia est, vt cũ à solo propemodum pendeat intellectu, eius antistites olim pro Magis verè, & sapientibus habiti sint; nec vlla sit humanarum rerum cognitio siue doctrina, quæ huius absentia non laboret, ope præsenti non excolatur, splendore amplissimo nõ penitus illustretur. Verùm quòd ita sese res habeat, ex ipso totius demõstratiuæ Methodi vel Epideixeos filo promptum est intelligere: quare istic differam paulò pòst latius explicandum, quò nunc doctrinæ speciem nudam, absq; vllo verborum circuitu proponamus.

Præcipua operis forma, finis, atque materies.

Dignitas.

Artis Magicæ seu veræ sapientiæ fundamentum.

AVDAX *hoc institutum meum amplius instigauit nõ iuuenilis ardor, aut inconsulta temeritas: etsi quodammodo* περὶ τὰ ἐσχηματισμένα *altius rapi fortasse à pluribus iudicabor: verùm huius ætatis insigne prodigium nulli alteri à Christo nato tum pulchritudine, tum magnificentia comparandum. Id enim ita repentè exagitauit animum meum, vt velut afflatu ac furore percitus ferar, quò vix tranquillo pectore, aut pacatis sensibus aspirassem. Videbam tot præcessisse portenta, quæ prior ætas ad posteritatis memoriam adnotasset: videbam hoc vnicum sydus quo nihil diuinius vnquam temporibus afflictissimis mortalium oculis aperuit Deus. Gauisus sum*

Scribendi in hanc materiẽ primaoccasio.

Prodigium extremè admirandum.

sus sum supra modum, ac conditori meo gratias egi, quòd eo me produxerit sæculo, quo non solùm per naturæ partes, partusq; innumeros, per amplissima testimonia patrum: sed & per sublimia maximè, seu sapientissimis viris supra naturam stupenda miracula, oculis hisce meis præsentem illius diuinitatem, maiestatemq; gloria & spectare licuerit, & apud posteros profiteri. Sciebam plurimos fore, qui propriis ingenij viribus nimiũ tributuri, ceu philosophiæ legibus plus satis astricti, ac portentum illud inter Cometarum genera referentes, magnitudini diuinæ clam detraherent, tum venturæ ætati & suæ, tum Deo ipsi multis modis iniurij. Quæ res effecit maximè, vt propter Medicinæ cultũ sepositæ dudum Mathemata ac sublimioris philosophiæ studia ceu postlimimo reuocarem. Merebatur meo iudicio spectaculum illud eadem opera contextum scribere eorum omnium quæ paulò antè præcesserunt: quod secundo libro facturi sumus. Verùm vt strata denique sit omnibus via, & cursus planior, difficilioribus scrupis & cautibus vndecunque sublatis, equidem artis totius hoc διάγραμμα πρόφυσικὸν exarauì, & præmittendum duxi: quo scilicet iuxta ἀναλογίαν causarum atque effectuum, seu proportionem inter agens & patiens, per vniuersitatis innumeras partes ac membra digestã, præteritarum, præsentium ac futurarum rerum notiones elicere per diuina signacula naturæ rebus impressa discamus. Nam & ipse diuinus Plato ἀναλογίαν τὴν γεωμετρικὴν verè ac grauiter non vno in loco δῶρον θεῶν appellat, eandemque apud Euripidem Vlysses tãti ponderis atq; momenti esse testatur, vt nulla Reipubl. forma neque familiæ, citra hãc amussim constitui fœliciter, vel cõsistere possit. Quare & dignã materiem iudicaui quæ operi Cyclognomico proximè iũgeretur: cũ illius beneficio sit inuenta & constituta, eandémq; rursus velut soboles aut imago perspicua, iure τῆς ἀντιπελαργίας illustret.

Ordo Analyticus.

Analogia Geometrica, cui q; dignitas.

CAPVT SECVNDVM.

De diuinitatis ſpecie per mundi partes vſquequaque diffuſa, ac totius Coſmocritices fundamento primo.

SCIO quàm ſacra materies & vaſtum hic ſeſe diſputationis æquor aperiat, quando vel ſola vocabuli vis & communiſſima diuinitatis idea multos à limine ſæpe deterreat. Sed neque promittimus, neque noſtra eſt ea temeritas, omnem illius eſſentiam penitiſſimè ac velut conciſam in partes minutiſſimas more anatomico perſcrutari: ſed quantum modò ex ambitu generali per craßiuſculam nubem ſeſe obijciat mentis aſpectui, quantumq́ ad inſtituti robur, aut firmamentum poſſe ſufficere arbitramur. Quomodo de diuinis naturæ partibus inquirendum.

MVLTA etenim ſub diuinorum catalogo vel. Galeno interprete referuntur, ſed ille cum Epicuro nimium ſæpè intra corporeos fines, ac ſenſuum obiecta craßiſſima volutatur. Galeni interpretatio circa vocabulum τὸ θεῖον.

RECTIVS antiqui Platonici, quò ſenſus non poterat, animorum acie pertingentes, mũdum in certa quædam ſegmenta, nunc plura nunc pauciora, ſed aliis alia diuiniora ordine tribuerunt. Platonicorum ratio.

ATQVI naturæ infimum gradum in ſolis corporibus atque materie collocabant, ſupra corpus ſyndromen phyſicam, ſiue materiæ præparamentum ad vinciendas, ſuſcipiẽdasq́ formas ex qualitatibus primis, ſecundis, tertiis, atque adeò figurarum innumeris differentiis comparatum. Supra ſyndromen, ſpiritum. Supra ſpiritum animæ carpẽtum, ſiue Eidolon æthereum fabricarunt. Tandem in hoc ipſo vehiculo animam totius corporis præſidem, vti rurſus in anima mẽtem, in mente communem intellectum, vel, vt planius dicã, Deum naturæ totius centrum atque apicem poſuerunt, quã Mercurius ille termax. verbo penè complexus ait: Materia Septem diuinitatis claſſes in vtroque mundo. Merc. Triſm.

namque

namque purißimus aër; aëris anima, animæ Mens, Mentis denique Deus.

Omnia diuini radij ideis esse plenissima Primum Theorema ad artis demõstrationem necessarium.

C V M *autem illius Bonitas, id est, Potestas, Amor, Sapientia, hinc longè lateq́; diffusa per intermedios orbes cuncta ideis repleat, nullamq́; peripheriæ partem relinquat intactam: meritò in omnibus omnia dixit Hippocrates lib. de Locis humanis, & ipso Hippocrate antiquior Anaxagoras: ac nos virtute illius radij, ab infinito centro ad infinitam circumferentiam excurrentis, diuinum aliquid in omnibus (etiam concretæ ac dissolubilis naturæ partibus) æstimamus.*

1. Diuinorum gradus in ipsa Materie.

I N *materiæ quidem quantitatem ac suam infinitudinem, propter quam Galenus imprimis rem medicam satis ambiguam, & velut coniecturis obnoxiam fecit. Ego nec artes facultatesq́; cæteras eandem ob causam solidas reor, aut ab opinionum fallacia sequestratas: vt nihil veriùs, quàm illud Socraticum, nihil sciri penitus in hoc orbe mortali, nisi fortaßis (vt sic loquar) vniuersaliter, ac sub notione confusa.*

Secundus diuinorum gradus in mistionis forma.

S I M I L I T E R *in corporibus & qualitatum* συγκρασία, *& figurarum* συμμετρία *sæpè tam intricata est, vt propter misturæ, & proportionis occultas species, ne quidem naturæ suæ nomina (quantumuis apud peritos artifices) consequatur. vnde ad communem anchoram totius formæ, vel occultæ proprietatis, Medici persæpe confugiũt, dum dubitant cur magnes trahat vel abigat ferrum, auro tam promptè hydrargyrion adhæreſcat, ſuccus plantaginis febres quartanas, comitiales paroxiſmos pæonia radix collo appenſa diſcutiat, &c. quæ propter miſturæ inæqualitatem etiam in ſimilari corpore, atque humido protogenio à veteribus animaduerſam (quando alias vires in profundo, alias in ſuperficie ſtatuebant) ad latentes pertinent rerum omnium ſympatheias & antipatheias, ideóque & diuinorum*

generi

generi accenſentur: quanquam non aptè Galenus (vt pace dixerim tanti viri) facultatem eiuſmodi à tota forma viſus ſit nominaſſe, formas propemodum vniuerſas ſubinde & animam ipſam (licet dubitanter) in elementorum commiſtione conſtituens; nec magis merentur veniam, qui cum Fernelio hanc facultatem abditam in vno ſpiritu eſſe dixerunt, cùm rei cuiuſuis actio ſit ab anima, per ſpiritum, perq; materiem ſiue corpoream molem. Occulta proprietas apud medicos.

VERVM *in ſpiritu rectius illud diuinũ ducimus, quidquid vel per ideam animæ fit, (vt in formatione fœtus, quæ ab inſidente ſpiritu genituræ tota perficitur, ad normam ſcilicet exemplaris vnde defluxit) vel per afflatus cæleſtium radiorum, vt ſunt ferè opera omnia caloris natiui, quem ex naturæ duplici conſtare non dubito. hæc enim talia ſunt vt ab alio quouis igne præſtari non poßint. Differunt eadem ad inſpiratus differentiam in genere, in ſpeciebus ſingulis, etiam in naturis indiuiduis. Nam cùm extremorum nodus et vinculum ſit ſpiritus, naturæ ſuæ cognatione pariter vtrumque reſpiciens, non mirum ſi in homine animam corpori, in exteriore circuitu cæleſtem vim ſublunaribus iungat, vtrobique facultates corporeas incorporeis, & inter ſe miſceat omnium rerum agentium ac paßibilium ſeminarias rationes: cùm ſit omnium particeps, omnia per omnia trahat, res diuerſißimas in ſpeciem vnius perpetua motuum contrariorum viciſsitudine (nunc adtractione ſcilicet, nunc pulſione, nunc ſui reuolutione) componens: quem triplicem illi motum deſignat occultis admodum notis plusquam diuinus Hipp. libro De diæta* I. & *lib. De inſomniis.* Tertius diuinorum gradus in ſpiritu. Spiritus poteſtates. 3. Spirituum motus.

SVPRA *hunc ſpiritum illuſtriora longè diuinitatis inſignia rerum opifex collocauit, humanis non ſenſibus tantum, ſed & rationum diſcurſibus amãdata. In anima quidem præter infandam ſubſtantiam facultatum, latet imprimis vnitas* Quartus diuinorum gradus in anima eiuſque vehiculo.

mis vnitas omnium atque distinctio, tota per totam æquabili lege digesta & ad conditoris similitudinem exarata. Animæ stupenda vis & dignitas. *Illud verò omni miraculo maius, quo pacto in homine sua obtineat ab origine & phantasia & rationis & intellectus occulta seminaria speciesq́, à sensu externo, cõmunes notiones conceptusq́, à mente superna hauriat, eademq́, componat, composita in ordinem redigat, ordinata constanti memoriæ mandet, vbi tanquam in opulentissimo penu paulisper lateant, suo loco & tempore per cognatas, pugnantésq́, imagines occurrentium rerum, rursus compositionis diuisionisq́, arbitrium subitura. Sunt igitur rationes in anima vel etiam intelligentia quauis superiore, ex illorum genere quæ maximè diuina vocamus; dum ex diuersis facultatibus quæ prima fœtus formatio locorum pariter ac temporum ratione distinxit, sic vna potestas animæ atque entelechia consurgit, vti ex triangulis pluribus coagmentatis inuicem figuræ quatuor, vel quinque, vel plurium laterum simplices efflorescunt, nulla apparente pluralitatis nota, nisi quã mentis resolutio per lineas chordæ intersepietis expresserit: dum rursus in natura simplicißima ita compositæ vires, motusq́, diuersi quibus non modò ab inferis sursum scandit, sed & à supernis deorsum labitur, & ad normam omnium æternorum infinito circuitu reuoluitur in seipsam.* Animæ compositio vt figurarum ex triangulis.

Quintus diuinorum gradus in Angelis vsque ad mentẽ architectricẽ. IN *Angelis demum, intellectuq́, communi (quem Mentem architectricem vocat Mercurius) diuina sunt omnia, potestate infinita adeò in vnitatem perpetuam conspirante; vt nec vnitas illa omnipotens, neque potestas vna aliter ab homine cognoscatur, quàm more quodam corporeo, id est, sub ænigmatis specie ac per metaphoram. quare & poëta termaximus nostram cognitionem in nube depinxit, quæ nunc obducta tuenti Mortales hebetat visus atque humida circumcaligat, nisi Venus illa cælestis purificatis animis*

animis eandem lucis suæ splendore discusserit.

PROINDE *nequid lateret penitus humanæ mentis vim infinitam qua dis proximi sumus: voluit rerum summus opifex hominem velut totius mundanæ machinæ finem, in hoc theatro amplissimo c[illegible] scari, non tãtùm vt orbis sublunaris incolam, qui cum cæteris sui generis vnam rempubl. efformaret ad instar cælestis illius atque intelligibilis hierarchiæ: sed & vt spectatorem quempiam omnium diuinorum, qui ex præsentium rerum, præteritarumq; intuitu, & futura præsagiret, & gloriam parentis sui incorporei per res corporeas loco & tempori illigatas aliquando cognosceret: cognoscens deinde amaret ardentissimè, ascensuq; ad superos facto ipsi se iungeret, supráque philosophorum gentilium sortem etiam toti totum se glutinans, omnem suarum virium harmoniam ipsius bonitati & gloriæ cõformaret. quod quidem duplici ratione absoluitur, dum inter conciues suos ad amussim legum diuinarum suo quemque officio iuuat, amplectitur, veneratur: Deum verò mentesque superiores iustis & hymnis & precibus in contemplatione perpetua et gratiarum actione concelebrat.* Scalæ totius vtilitas.

ITAQVE *vt in corporeum carcerem delapsus animus ad perpetuam lucem se tanquam per gradus quosdam rursus erigeret, in homine quidem continuus est ascensus à corpore per spiritum ad animam interiorem: in mundo circumfuso à mixtis & elementis per ætherem vsque ad cælestia: in humana repub. à regnis & ciuitatibus ad naturæ totius œconomiam velut exemplar antiquius, & hinc ad mundum incorporeum, ac Deum ipsum velut archetypum omnis iustitiæ ac veritatis. Quæ omnis philosophiæ ratio ne petatur longius, luculenter in sacris passim historiis, ac diuinorum vatum hymnis pulcherrimis aperitur.* 7 Gradus, vel 5. vniuersi ad ternarium in mundo tripli-ci reducũtur,

CAPVT TERTIVM.

Quòd per eandem diuinę virtutis Ideam omnium rerum rationes in omnibus mundi particulis elucescant.

Conclusio primi Theorematis, diuinitatis speciē in cunctis naturę partibus elucescere.

HOc ergo sit primum artis nostræ fundamentum, splendorem solis æterni, cuius nunc tantùm imago quædam sensibilis quotidie ante ora atque oculos obuersatur, omnemq́ꝫ diuinitatis speciem in membris singulis vniuersi & naturæ partibus exculpsisse, quanquam pro gradu cuiusqꝫ siue recessus modo versus materiem, illius vestigia languidius istic, alibi expressius ostendantur. Non est quòd modò Galeni sententia vel aliorum veterum in exponendo Hipp. nos moretur, dum plerique τὸ θεῖον *ad crises morborum, aut certas periodos, plurimi ad constitutiones aëris pestilentes & mirificas temporum vicissitudines retulerunt, vt ex com. 1. in prognost. patet. Nos illud Hippocratis dictum sanctius multò atque augustius interpretati, totius cōtextus qui deinceps trahitur velut ansam primariam cōstituimus, atque adiungimus alterum velut superioris corollarium, quo probè perspecto reliqua omnis per se manifesta ac nullius demonstrationis indiga erit oratio: verissimè scilicet dictum esse à Platonicis quondam, atque ab ipso antiquiore Hippocrate, Totum illud quod mundus vel vniuersum dicitur, esse quoddam animal vnum cui Mens vnica vel animus vnus vno spiritu præditus, per corpus vnicum sit summa æquabilitate diffusus. hoc enim non tam humana ratio, quàm totius ordinis pulchritudo, partium singularum & actionum conspiratio, ex intellectus vi & potestate demonstrat. Censemus itaqꝫ mundum hunc vnum pariter atqꝫ multiplicem in mundos plurimos aptè distribui velut articulos, & membra naturæ tū similis tū dissimilis, quæ ex lite in amicitiā cocāt, ex pluralitate infinita rursùs in formam vnicam redigātur.*

Galeni interpretatio repudiatur.

Secundum Theorema ex priore dependens.

Mundum pariter vnum atque multiplicē ad instar animalis.

PRÆ-

PRÆTER *itaque supremum illum & incorporeum mundum, à quo cætera pendent, tres sunt corporei, nexu cōtinuo, ac velut cathenæ aureæ copulati, maior, minor, ac inter vtrunque humana respub.*

Mundi sensibiles 3. mutuo cohærentes.

VT *autem à primis & communissimis ordiamur, orbem hunc circumfusum paulisper cum homine comparemus. Vtrique vt vna materies, ita & secundum proportionem corporis adæquata partitio est. Constant itaque ex formis pugnantibus inuicem, sed quarum discordia ad totius integritatem ac pulchritudinem spectet. Vtrobique ex principijs antiquissimis prima & simplicissima est elementorum conformatio, ex elementis simplicibus alia crassiora, quæ mista primæ compositionis appello, cuiusmodi 4. in cunctis corporibus facilè ipsius ignis chymica resolutione deprehendes: Crassamentum terreum scilicet velut fæcem: Gluten materiale, quo terræ particulæ cōtinentur: Pingue item primogeneum, velut oleum, ac pabulum caloris innati: ac postremo Substantiam fumidam spiritali proximam, vt ex Hipp. libro de carnibus liquidò constat: cuius principia quidam tenebriones sibi ineptissimè vendicantes, Medicinam nouam se somniasse in populo iactitant, manca pariter & absurdissima demonstratione tria rerum elementa ponentes, Salem, Sulphur, & Mercurium: cùm interim nihil nisi nomina rerum prorsus inuertant, res autem pro sua libidine ad vnam chymisticam rapiētes, eiusmodi volunt quales rationum expers experientia, & principiorum altissimorum auctoritas malè intellecta persuasit. Porrò vt redeam vnde digressus, hæc compositionis nominis elementa corporibus proxima, duplices quodāmodo faciunt Aporrhœas, quæ Latinis effluuia rectè dicuntur: vapores ab humida substantia dimanantes, exhalationes à sicciore. Similiter in vtroque mundo 4. inuicem concurrentia partes constituunt similares, carneas &*

Mundi maioris ac minoris comparatio.

1 Comparatio in principijs primis & elementis.

Elementa secundæ compositionis 4.

Hæresis Chymistarum.

Effluuiorum gra 2.

Secunda comparatio in cōpositione partium similarium & instrumentorum.

ſpermaticas, ex quibus tandem & inſtrumenta minora reſultant, vti ex hiſce maiora ordine, donec vnius organi abſoluta perfectio ab anima influente regatur. Sed hæc tam diuerſa ſpecie, tam compoſitionis ordine diſparata, nunquid ad vnam conueniũt εὐφυΐαν? Certè ſicut in vniuerſo omnes planetæ ad Solem vnicum ſpectant, ſicut in oculo tres præcipuæ tunicæ, triplicia vaſorum genera, tres denique humores loco, ſpecie, & conformatione diſtincti, cuncta pariter ad vnius organi viſus facultatem ſunt inſtituta; ita et ſenſuũ organa reliquorum, cum tota corporis mole, ad corpus vnicum; ſpiritus tres, ad ſpiritum vnum; facultates triplices ad vnam ἐντελέχειαν; poſtremo corpus, anima, ſpiritus ad totius hominis conſtitutionem mirabili conſenſione reſpiciunt. Eadem prorſus de hominibus multis, hinc inde collectis, in formam vnius ciuitatis; de legibus ſingulis diuinis, humanis & naturalibus, in ſpeciem iuſtitiæ vnius: de ſublunaris mundi partibus æthereis, atque cœleſtibus de corpore ſpiritu atq; anima mundi contextis ad ſpeciem magni animalis facile eſt cogitare; vtque adeò ad æternitatis inſtar forma ipſius vniuerſi in ſe reducta eſt circularis, certaq; totius ſe reuolutione circumagit, idem in omnibus illius membris, (vel ſi ad ſcrupula progrediaris) in homine potiſſimum, humanáque ſocietate quamprompti ſſimè deprehendes.

Reductio totorum omnium & diuerſiſſimarũ partium in vnitatem.

QVOD *ſi ſingulatim omnem hanc conſenſionis legem quis volet excutere, opus ſanè ſuſceperit infinitum, & cui ſi ſemel vela pandimus, in portum ſeſe recipere difficillimum erit. Illud ſuffecerit ſemel è ſapientum penetralibus hauſtũ, nihil in cælo eſſe, quod ſecundum analogiam non ſit in æthere, atque elementis: nihil in iſtis omnibus, quod non in homine, & ciuitate optimè conſtituta, ſinguliſq; particulis, ab vna anima per eundem ſpiritum copulatis. Eſt enim in nobis cæleſtis quædam portio, ſublunaris altera, & quæ in vtriuſque*

Omnia in omnibus mundi partibus ſecũdum analogiam.

Conſenſus in vtroq; mũdo maiore & minore vberior explicatio.

vtriusque confinio posita, velut æther quispiam vires vtrinq; coniungat: præsertim si consensum videas vel viscerum internorum cum externis sedibus, per intermedios riuos humorum atque spirituum: vel inter viscera rursus quo pacto superna infimis per media committatur, quod & spiritibus, & partibus animæ totius pari proportione respondet. Similiter in corpore, in anima, in spiritu suæ sunt stellæ, sui axes, centra, & circuli, zonæ & climata; in cælo suæ plantæ & animalia, sua viscera, tunicæ, musculi, venæ, arteriæ, nerui; suum caput, cor, hepar; suus spiritus vitalis, animalis, naturalis; sua anima concupiscibilis, irascibilis, rationalis: vt nullum sit apud philosophos verius dictũ neque celebrius, quàm omnia in omnibus esse, & cum maximis minima quæque ὁμοεθύνην *perpetuam obtinere. vnde & Proclus libro de magia & sacrificio, sacerdotes olim ac verissimos amatores, aiebat ab illa pulchritudine quæ circa sensus apparet, ad diuinã pulchritudinem sensim ratione progressos: quia considerarẽt in rebus naturæ cognationem quandam & perennis consortij leges, quibus & compati mutuò, & vires conserere videantur, vt tandem affectibus amatorijs omnia permiscentes vniuersum hoc more Hippocratis* σύμπνουν καὶ ἐκπνευεῖναι, *id est, conspirabile prorsus & expirabile quoddã animal esse voluerint. sacram inde scientiam veræ magiæ nomine componentes, in illa causarum effectuumq; in vniuersarum partium mutua conspiratione defixam. Agnouerunt enim (vt idẽ paulò pòst refert) in infimis suprema, & in supremis infima: in cælo quidem terrena secundum causam modoq; cælesti, in terra verò cælestia, sed more terreno. quare & diuinas virtutes ad locum inferiorem quadam similitudine deduxerunt, nam (vt verbis illius vtar) ipsa sufficiens causa est ad res singulas inuicem vinciendas, dum cuncta precantur, & hymnos concinunt ad sui ordinis duces, licet alia intelle-*

Vera magia eiúsque fons & ratio.

Cognationis ac similitudinis ordo vinculum vniuersi.

tellectuali, modo alia rationali, alia denique naturali, quod & Galenus ætate grandior in Platone iam magis magisq́; versatus oportunè consyderans libro nono de Pal. Hipp. & Plat. primam laboris partem in cognoscenda materie duxit, alteram in rerum similitudine ac dissimilitudine vestiganda.

Diuinorum omnia plena.

SIC itaque diuinorum omnia plena, terrena quidē cælestium, cælestia verò supercælestium: proceditq́; istorum ordinum quilibet vsque ad extremum. Sic vt eorum diuisio teste Plotino potestatem vnamquamque debilitet, vnio verò & compositio restituat in exemplaris ideam. Quæ cùm ex antiquis Mercurij & Pythagoræ monimentis colligeret Plato; eandem voluit postremò & animorum et corporum Medicinam: ideoq́; in regibus instituendis aut efformanda republ. primum habuit ad naturam vnius hominis intueri; postea quoque ad illos stellarum ordines ac totius ambitus œconomiam. Nam quæ eidem tertio sunt similia, eadem congruunt inter se.

Concluditur vnam esse artem curando rum corporū, animorum ac totius reip.

3 Comparatio in affectuum similitudine.

ERGO quemadmodum in apta societate partium, figuris ac temperamentis mutuem conspirantibus, sanitas cōstituta est, sic & in omni recessu, qui ab æqualitate infra, supráue naturæ leges exorbitat, dum actiones vitiat morbus æstimatur. quod & in regno & ciuitatibus locū habet: hinc enim & sanitas, & insalubris status, & neuter. Morbi verò vel in contentis, siue humoribus, vel aliqua continente particula, vel in spiritibus, vel in animâ ipsa: atque ex corpore modò in animam, ex hac vicissim in corpus persæpe refunditur. Constat hæc similiter in republ. laborant prius nūc summæ, nunc mediæ partes, nunc infimæ: fiunt æstus quidam reciproci, quales vaporum, exhalationum in aëre ambiente. Quin qualis ibidem roris, pluuiæ, ventorum, fulgurum, terræmotuum generatio est: sic & opinionum diuersissimarum

siue

siue schismaton, seditionis in populo, tyrannidis, pacis & belli, & aliorum istiusmodi: sic & in humanis visceribus contrariorum affectuum, atque dolorum tempestates variæ concitantur. Nam & Galenus eandem flatuum generationem ostendit in nobis, cũ ea quæ fit in orbe sublunari. Hipp. libro De natura pueri, communem nobis & plantis nõ modò morborum & sanitatis, verùm ortus quoque totius atq; interitus, augmenti, status, decrementi effigiem exarauit. Catharri & fluxiones, Græcis ῥεύματα quid aliud sunt quã pluuiæ, niues & grãdines? Epilepsiæ, vertigines, inflãmationes, febres; quã fulgura, fulgetra, chasmata, tonitrua; & id genus ignis quædã deluuia? Apoplexiæ, comata, cataphoræ et reliqui soporiferi morbi, quàm defectus luminũ, inundationes aquæ & cataclysmi? Dolores nephritici, podagrici; quàm partus monstrosi, & res in locis visæ non suis, sed toto genere præter naturam? Quid aliud dolores colici, hysterici, hypochondriaci; quàm ventorum turbines, euersiones aggerum, & sæuissimi terræmotus? complicatis inuicem intra terræ viscera & concertantibus contrariis elementis ignis & aquæ, seu bilis & pituitæ, quæ sola sufficere dixit Hippoc. libro De morbis 1.

μετέωρα in vniuerso vt morbi in homine.

PORRO *vt circa morbum vel sanitatem corporis nostri in omni causarum genere quiddam est proximum, præcedens aliud, tertium verò iuxta synthesim omnium primũ idemq; in resolutione nouissimum: sic tamen vt omnes mediæ causæ vires à prima ad fines vltimos velut per manus ducant: similiter etiam in publicis malis bonisue, cùm ferè de causis sit prima ac grauissima dubitatio, nectuntur primis media atque postremæ vel proximæ rebus effectis: interdum verò incerta est ordinis ratio propter concursum: sæpe & recursus quidam, & reuolutio, ab effectibus scilicet ad suas causas, atque in hoc curriculo fati, nunc continuata*

Quarta comparatio vel analogia mundi vtriusque in causis affectuum.

species visitur, nunc modis pluribus interrupta.

Quinta comparatio in Prognostica parte & signorum analogia.

IAM ex illa causarum ratione perspecta (quam Hipp. *non inquirēdam vulgariter voluit, verùm* ἐν τῷ ἀμερεῖ, *id est ad naturam vsque insectilem, atque extremos carceres rationum) dependet pari propemodum legum & sanorum affinitate pars simeiotica. Eadem methodo docentur vbiq; tempestatum, tranquillitatis in aëre signa: morborum & sanitatis in humano corpore: pacis, belli, contentionis & amicitiæ in ciuitate. Nam & alia sunt quæ præsentem constitutionem, cuiusmodi sit, aperiant: alia quæ venturas comminus, eminus monstrent. & inter ea quæ præsentium sunt indicia, pleraq; τὸ ὅτι hoc vel illud esse significant, alia δι' ὅτι causam affectionis aperiunt nunc præcedentē, nunc extrinsecam, nunc quoque naturam intimam, & qualitatem. Sic & inter prognostica, quædam quæ futura simpliciter docet, multa quæ & genus euentus, tempus & modum.*

Signa quotuplicia.

Sexta comparatio in toto Praxeos artificio.

POSTREMO & Medicina Therapeutica totius considerationis scopus & finis, eandem in omnibus viam, & methodum ex vna causarum inuentione consequitur. Sicut enim in homine sanitatis conseruatio per similia est, curatio per contraria: sic & in animi morbis sacri sacerdotes, in afflictione publica reges & principes, olim philosophi teste Proclo, per mutuam rerum cognationem, compassionemq; conducebant in vnum, per repugnantiam purificantes quod alienum erat, quodq; corruptum aut putidum castigabant. Sunt igitur vbique & curationis eadem principia, leges, apotelesmata, eædem endeixes, & rerum agendarum scopi, idem resolutorius, compositorius ordo, in causarum cognitione prius, deinde & iusta applicatione consistēs, quemadmodum in nostra Methodo Cyclognom. latius definitū est. Paucis exemplis dictorum illustrabitur fides, si quæ passim sub patentiore generis inuolucro ab Hipp. sunt prolata, excusseris*

Vna Triplicis medicinæ communissima ratio.

Eadem principia.
Eadem methodus.

cufferis diligenter. Extremos videlicet corporum status esse imprimis periculosos, nec posse consistere. Talia purganda esse, qualia confert ac leuiter ferunt. Spectandam esse cuiusque naturam loci, consuetudinis, temporis, ætatis, vnumquemq; assuescere debere contrariis. Mutationes tamen subitas nunquam vacare periculo: quod verò paulatim fit, tuta progredi ac certiore via. Summis morbis summa adhibenda remedia. Duobus vrgentibus malis, quod minus est ab altero obscurari. Concocta medicanda, non autem cruda nisi turgeant. Si quis dolorem aliqua parte corporis habeat, eumq; non sentiat, illi mens ægrotat. Dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm confecto. Qui non cum ratione leniter, vel peius se habent, fidere non oportet, neque si statim non successerit quod cœptum est cum ratione, ad alia temerè transeundum, dum manet quod ab initio visum est. Quæ iudicata sunt integrè, mouere non oportet. Quæ ducenda sunt, eò ducere conuenit quò natura corporis vocat. Et id genus sexcenta alia, de quibus dici non facilè possit, vtrum ad medicinam propius spectent, quàm iurisprudentiam, aut theologicam facultatem.

Septima comparatio in ipsis operibus artium circa triplicẽ mundum.

EATVR *ad praxeos artificium: nunquid in casibus illis humanis primùm videre conuenit, non solùm quo auctore vnumquodq; dependeat, sed & illa quæ ordine antecedunt & comitantur? Certè nisi hic quisque Ianum sese trioscopum præstet, nullus erit. Primum itaque fuerit, causis cognitis, proximas oppugnare: quæ si ab aliis nexu continuo soueantur, ad priores illas deinceps progrediendum, ne capitali ansa permanente, malorum recursus, atque perennes circuli committantur.*

1. Curationis ordo & regulæ 1.
2.

> *Nam luctata canis nodum arripit, attamen illi,*
> *Cùm fugit, à collo trahitur pars longa cathenæ.*

vt apud Persium est Satyr. 5. Si qua tamen obstacula conatus

natus præcipuos remorentur, ſæpe & illa ſunt prius remouẽda: quanquam ſæpe ex effectuum potius, quàm cauſarum genere videantur. Atqui vt ſummatim cuncta concludam, tunc curabitur morbus, quando pro natura corporum, affectionum, materiæ ſcilicet, loco, ſpecie, magnitudine, tempore, remediorum omnium ad vnguem ſit explorata proportio. Nam (vt oſtendimus) omnis methodi ratio conſiſtit in vna cauſarum agentium ac paſſibilium analogia, quam & ſuo loco reperire docuimus, quo fit vt iuxta æſtimemus Empyricos in arte medica, cum ſutoribus iſtiuſmodi qui cunctos calceant vno calypodio: cum inexperto nauita, qui nec maris æſtus, nec altitudinem norit, nec cæli tractus, ventorumq́; neceſſitudines antea explorauit: cum gubernatoribus regni, vel principibus imperitis, qui cuique regioni aut populo ſi quid acciderit, iiſdem occurrendum remediis arbitrantur. vt proinde iuſta indignatione commotus Satyricus exclamarit,

Summa totius Methodi curatricis.

Non prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atq; vſum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaueris alto. ac paulò poſt,
Diluis elleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen, vetat hoc natura medendi.
Nauem ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta periſſe
Frontem de rebus &c. Sat. 5.

CAPVT QVARTVM.

De diuinorum ſpectaculorum differentiis, & cur mutationum maximarum ceu ſigna critica cenſeantur.

Quorſum præcedens ſermo contulerit.

SED conſtituta nunc ad amuſſim totius ædificij baſi, ac monogrammatibus primis: ad illud venimus, quod propoſitum

positum ab initio fuit: Prodigiorum scilicet, quæ mundum hunc triplicem incerto circuitu peruagantur, natura ac differentias, causas atque præsagia pro humanis viribus indagare: quod non difficile fuerit nobis, ex anteacto sermone ex communi quodam naturæ promptuario pastis, ac roboratis; si generali tantum, & quæ concessa est homini cognitione contenti, certos tum ingenij limites tum prouidentiæ statuamus. alioqui difficillimũ, imò supra sortem generis nostri, si magis magisq; frangentes aciem intellectus ad particularia descendamus; rationes occultas anxiè nimis, aut superstitiosius iusto in singulis inquirentes. Quomodo de diuinis differendum.

CONSTAT imprimis omne portentum siue prodigium inter res vniuersi ceu diuinorum prima insignia humanis animis apparere, quanquam ea quæ semel rebus infusa mens procreauit, cuncta quidem sint pro miraculis æstimãda, neque quicquam tam sit exiguum, quod omnipotentis opificis sui gloriam non attestetur, Galeno ipso (velit nolit) tantopere inter suas anatomes vel pedem vnius pulicis admirante. Hæc tamen omnia iam propè vulgata consuetudine ab illa prodigiorum classe volumus exulare, tum quòd insolita non dicantur nec rara specie, (quanquam, quo magis incũbas, magis attonitum reddunt) tum quòd constanti serie quam acceperint semel à mundi cunabulis, perseuerent. etsi res naturales sæpe prodigiosis annumerent, quòd raræ, sublimes & efficaces: sæpe & portentis veris causam ac fomitem subministrent: ferè & prodigia in naturæ sensibilis gremio, tanquam formæ exteriores in suis subiectis, & sedibus contineantur. Propria prodigiorum ratio quo pacto ab illegitima distinguatur.

FIUNT igitur portenta in parte qualibet descripti iam dudum triplicis mundi, vt tota illorum varietas, à locis affectis sumenda potissimum videatur. 1 Prodigiorũ prima distinctio à sedibus vniuersi.

PRIMO quidem in homine nunc humores obsident, 1 nunc

nunc certam corporis partem, quandoque ſpiritus tantùm, vel internum animæ penetrale. eſtq́; affectionis modus, vel quantitatis inſolitæ, vel qualitatis ac temperamenti, vel figurarum, vel totius miſtionis, quam ſubſtantiã appellarũt.

a Altera distinctio à forma vel specie.

2 SIMILITER *in mundi theatro ampliſſimo prodigia fiunt, in terris, in aquis, in aëre, in cælo, quæ rurſum vbique modò contentis modò continentibus rebus obueniunt.*

3 POSTREMO *in ciuitate ſiue repub. nunc reges atq; magnates, nunc duces & principes claſsis inferiores, nunc ſortis infimæ homunciones affici conſueuerunt: atque vt in hominibus ſingulis terrarumq́; partibus infinitis fiũt nunc ignis, nunc aquæ diluuia, ad rerum innouandas, exagitandasq́; viciſſitudines oportuna: ſic & reſpubl. vel ciuitates ſæpe ex libertate nimia, ſæpe ob tyrannidem diſtractis viſceribus peſſundantur, ac modò torpore, luxu, laſciuia diffluẽt animi; modò bellorum turbine, morborum diluuiorumq́; infinitis calamitatibus abſorbentur. Quin vt inter morbos cauſam alij ex naturæ legibus trahunt, alij à ſubliniori principio proficiſcuntur; ſic & portentis pluribus ſua quædam aſsignari ratio poteſt, aliis nulla niſi diuina, plerisque duplex ratio ſubeſt phyſica, partim & naturalis, partim & altera ſupra naturam.*

Applicatio primi ac ſecundi Theorematis ad oſtendendas prodigiorum differentias primas.

Tertia diuiſio à principiis effectiuis

EX *quibus & illud effici video, cuncta ferè prodigia nobis diuinitus mitti velut critica ſigna, ſiue prænũcia, quæ rerum infandas viciſſitudines ſolẽt præcurrere, nõ ſecus quàm illa minora affectionum genera (ceu efflorescentiæ raræ, co-*
4 *lores, tumoresq́; & motus homini præter naturam in rebus contentis vel continẽtibus obſeruantur) maius quiddam impendere ſignificant: idq́; multiplici modo, dum aliàs in vno mundorum genere fiunt, & alteri portenduntur, aliàs & ſigna & effectus cum cauſis intra vnius mundi limites perſeuerant. Quare rem omnem ſic optimè comprehendemus; quemad-*

Concluditur prodigia eſſe ſigna critica mutationis in vniuerſo.

Quarta diuiſio à modo apparitionis.

quemadmodum morbo acuto laborantibus certi sunt indices dies, certi qui & iudices appellantur, litem quæ naturæ cum morbo est, præstantiore officio dirimentes. Ante hanc crisim siue iudicium quo ferè ad peius, melius, mortem aut salutem, repentina fit commutatio, corpus concutitur vniuersum, fit conflictus validus, & signa apparent horrenda astãtibus, sæpe ipsa morte terribiliora, quæ rursus euentus speciẽ, modumq́ & qualitatem præsignificant, prout humores antè fuerint præparati, & virium corporis ad morbi magnitudinem relicta proportio. Hæc autem non temerè dicta facilè sciet, quisquis historias sacras pariter ac profanas euoluens certum confecerit epilogismum. Nam & circa creationem Mundi quanta septenarij dignitas aperitur? De quo plura diuinus Philo libro de opificio Mundi. Hipp. quoque de septimestri partu. Circa diluuium Noës imprimis septimi ac vigesimi septimi mensis mentio facta est, diei decimi septimi Quadrag. Anni verò quadragesimi, circa visitationem populi Israëlitici in Aegypto. Post decem plagas vndecima certè Pharaonem cum exercitu illius vniuerso prorsus absumpsit. Vtq; præterea alia infinita: passim legislator Moyses rationem maximam habet diei quartæ, septimæ, nonæ, decimæquartæ, vigesimæ, quadragesimæ, quinquagesimæ, centesimæ, & consimilium, qui apud medicos inter criticos & contemplabiles præcipuè memorantur. ne quis existimet æternam sapientiam non omnia certo numero, mensura, & pondere perpendisse. Quid igitur mirum tantam vim positam in gradibus climactericis, qui per Nouenarium, aut Septenarium multiplicantur: siue eo dem ad horum spatia certa distribuas, siue ad dies aut septimanas, seu menses, annos, lustra & olympiades? Certè & nostræ salutis auctor in sua parabola, regnum cæleste patrifamilias comparabat, qui manè egressus domo ad fodiendam vineam, operas conducebat,

Simile à crisi morborum in homine laborante.

Numeri critici & climacterici quanta sit dignitas.

Vniuersi ætates 6. à Christo per parabolam designatæ.

bat, deinde & hora tertia, sexta & nona: postremo etiam vndecima conducens alios quinq;, diuersa mortalium tempora liquidò exarauit, diem scilicet primam ab Adamo vsq; ad Noë tempora; secundam à diluuio vsq; ad Abrahamum: tertiam deinceps vsque ad Moysen: quartam à Moyse ad Christum natum: postremam deniq; horæ vndecimæ assignatam ab Euangelij luce vsque ad finem sæculi. Quòd si & primam ætatem & vltimam in 2. velut segmenta distribuas, aptissima fuerit 7. ætatum humanarum comparatio cum Planetis septem, eadem facultate qua fœtus humani etiam dum in vtero manent gubernacula suscipiunt, sumptis auspiciis à ♄ dum formatur, à ☽ potius postquam nunc absolutus vita pēsum fatale persequitur. Quadrat morborū insuper critici dies, qui morbis acutis die decimoquarto finiuntur. sunt enim 7. vt die 1. 3. 5. 7. 9. 11. 14. nam decimo quarto ☽ ad exactum diametrum solis attingit, ac velut totius cardinem soluit, res omnes denique ad crisim exactissimam vocatura. Viderunt his consentanea prisci philosophi dum eorundem numerorum potestatem vel ad superstitionem vsq; in rebus gerendis, in obseruandis portentis atq; ominibus obseruarunt. vnde poeta termaximus ex Hesiodo sic allusit Georg. 1.

Ipsa dies alios, alio dedit ordine Luna
Fœlices operum &c.

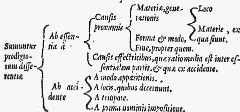
SED *quid multis moror quæ sola volumen possint absoluere? quæq;, vsus quotidianus suggerit atque omnes historiæ contestantur? Faces ignotæ cælitus apparentes, terrarum hiatus atq; diluuia non semper quodcunq; decernunt protinus edunt; sed est & in illis à conceptu rerum futurarum, gestationis ordo animalium procreationi consentaneus, atque ita per certos numeros vel interpuncta credibile est omnibus prima fœturæ lineamenta produci, paulò post animari, figuras perfici*

Prodigia sæpe diu antea mitti quàm promissa appareant.

ras perfici, atq; adeò ſtatuto tandem tempore, quod hominibus eſt ſecundum naturam vel noni, vel ſeptimi, vel vndecimi menſis, maturam partui à maternis viſceribus ſeparari, atq; in vitales auras excludi. Proinde nihil abſurdum eſt oſtenta diuorum, rerum humanarum ſigna quadam critica nominare: Criſim verò paulò pòſt ſubſequi, temporum numeris ſcilicet iam expletis, perfectoq; circuitu, qui vel longior vel breuior eſſe conſueuit vel pro dignitate ſignorũ, cauſarum atq; effectuum, vel materiæ promptitudine, vel intercurrentium ſtimulãtiumq; aliorum ſyderum ſyzygiis. Hæc enim & præuidiſſe ante orbem conditum, & ſuis limitibus deſignaſſe ſummum opificem minimè dubitamus: etſi pleraq; ſub conditione ſiue hypotheſi; vt illud Ionæ, Adhuc quadraginta dies & Niniue peribit: quod & Ezechiæ regis exemplo, & aliorum plurium confirmatur. Simile à conceptu & partubus animalium. Tres cauſæ cur interuallũ breuius aut longius.

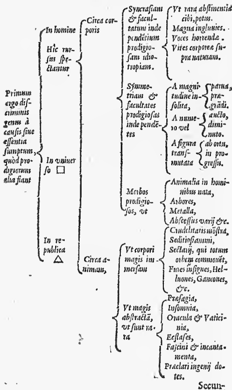
C V M *illa partitionis amplitudo, atq; varietas non tam commodè in perpetuam orationis ſeriem, atq; in apertã tabulam referatur: idcirco & nos quò res facilius tota ſub aſpectum veniat, diuiſionis imaginẽ quæ modò ab ipſa eſſentia ducebatur, cum aliis ex accidentium ratione conflatis (vt ſunt innumeri modi) iſtic in vnũ ferè ſyntagma redegimus.*

I. *Tabella generalis diuiſionum fontes aut carceres comprehendit.*

Secunda

Secunda diuisio ratione loci, in quo gignitur vel apparet.

Secun-

Secundæ tabulæ pars altera prodigiorum quæ magis fiunt in ambitu vniuersi iuxta differentiam loci.

□ Similiter prodigia mundi maioris conspicua sunt vel

- In simplicioribus locis qui continentiū nomine potissimū appellātur, Hæc iterum vel
  - In partibus orbis sublunaris, eademq; rursus vel
    - In elementis mūdi, Sunt hæc vel
      - excessus defectusue secundū molem raræ ac prodigiosæ
        - Vniuersales, vt diluuia
          - Ignis, vt ante extremum iudicium.
          - Aquæ, vt tempore Noes.
        - Particulares
          - Ignis, vt Zodomæ,
          - Aquæ, vt Deucalionis.
      - Vitia simpliciter
        - Totius substantiæ,
          - Vt pestis in aëre,
          - Vt corruptelæ in aquis terris.
        - Qualitatis
          - Seu ius exsuperantiæ noīe vel defectus, vt varius
            - Calor,
            - Frigus,
            - Humiditas,
            - Siccitas.
          - Propter affectionē peregrinā in qualitatibus
            - primis, vt
              - cal.
              - frig.
              - hum.
              - sic.
            - secūdis,
              - duro,
              - molli,
              - crasso
              - leui,
              - &c.
            - tertijs,
              - colore
              - olore
              - sapore
              - &c.
            - Figuris.
      - Motus, vel nimium
        - aucti, diminuti, præposteri
          - secūdū speciē,
          - secūdū ordinē
    - In meteoris seu imperfectè mistis Hîc rursus vel sunt
      - Terrea magis
        - Causæ quæ terram concutiunt,
        - Causæ hiatus,
        - Montium concursus, trāsmigrationes.
      - Aquea magis, vt rarè
        - Pluuiæ,
        - Grandines,
        - Niues,
        - Nubes.
      - Aeria magis, vt vēti potiss. Halones Parilia
      - Ignea magis
        - Tonitrua, fulgura,
        - Chasmata ignea,
        - Faces, trabes ardentes &c.
  - In æthereâ regione ♂
  - In solis cælestibus locis ♂
- In mistis perfectioribus quæ rectius contentorum nomine designantur ♂

Secundæ tabulæ pars tertia eorum quæ prodigiosè fiunt supra orbem sublunarem.

♂ Extra orbem corruptioni penitus ac generationi obnoxiū fiunt prodigia vel

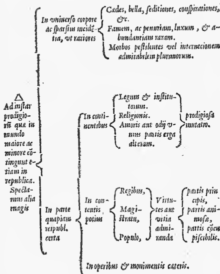
- In æthere quem nos medium facimus inter cælestem naturam & elemētarē. Fiunt hîc interdum
  - Spectra, sine phantasma nuda,
    - Acies & pugnæ
    - Funera.
    - Formæ animalium, cacodæmonum, &c.
  - Cometæ
    - Puri
      - Rotūdi instar
        - Solis
        - clypei
      - Variæ figuræ
        - ensis
        - hastæ
        - draconis
      - Criniti
        - Coma latescente,
        - Coma in conum desinente.
      - Hæc tamen à veri cometæ ratione plurimum dissidet, ac meo iudicio melius aliò referuntur.
    - Cum phantasmatibus. vt horrendus ille quem describit Lycosthenes ex P. Creutlero Anni 1527. 11. dec. in ditione Palatini.
- In cælestibus,
  - In sole, aut Luna,
    - Diuina ob raritatem solam, vt Eclipses ingentes.
    - diuina præter naturam
      - Secūdū apparētiam,
        - Geminæ soles aut Lunæ
        - Colores peregrini.
        - Alia concurrentia circa luminaria.
      - Secūdum rē ipsam, vt
        - Eclipses non suo tempore, Solem stare &c.
  - In cælo stellarū fixarū
    - diuina ob solā raritatem
      - Coniūctio orbium superiorū,
      - Coniunctiones Sat. Iouis, &c.
    - diuina præter naturam
      - Secundum solam apparentiam. idque rursus in
        - quantit.
        - qualitate,
        - motu,
        - loco, &c.
      - Secundum rē ipsam, vt
        - Noua sydera nasci,
        - Vetera aboleri, &c.
  - In orbibus planetarū subdiuiditur, vt in stellis fixis

Secun-

Secundæ tabulæ pars quarta, prodigiorum quæ circa res perfectè mistas apparent in vniuerso.

- Circa mistorum differẽtias prodigia fiunt
  - Naturalium rerũ
    - Animaliũ, quæ rursus apparẽt
      - In vno quopiã vel
        - toto, vt mõstra,
          - Figuræ peregrinæ
          - Magnitudinis insolitæ
          - Numeri,
          - Actionis, vt
            - Vitæ,
            - Motus.
        - aliqua parte
          - exteriore,
          - interiore.
      - In concursu plurium, vt in
        - Hominibus: bella, seditiones.
        - Animalibus: conflictus, collusiones variæ.
      - Nunc in vno solo, nunc in collectione multorum, vt
        - Fames.
        - Pestilentia raræ.
        - Morbi alij admodum peregrini.
    - Plãtarum
      - Circa speciem.
      - Circa magnit. qualit. &c.
      - Circa facultatem & actionem.
      - Circa paßionem, quò spectat sterilitas.
    - Inanimatarum
      - Lapidum,
      - Metallorũ,
      - Effluuiorũ,
        - mõstrosa sunt hæc rursus ratione
          - speciei,
          - magnit.
          - qualit.
          - facult.
          - paßionis
            - insolitæ.
  - Artificialium
    - Propter artificis ingenium propè inimitabile, vt quadrigæ solis sub ala muscæ, item Archimedis opera.
    - Propter materiem vix comparabilẽ, vt Mausoleum sepulchrum, & plura Aegypt miracula.
    - Propter magnitudinem raram, vt Colossus Solis, Turris Babylonica.
    - Propter formam, vt hortipensiles.
    - Propter subitam & accessoriam
      - speciem,
      - quantitatem,
      - qualitatem,
      - motum.
        - Hæc propriè magis ad genus prodigij referuntur.

Secundæ tabulæ pars quinta prodigiorum quæ fiunt circa Reipubl. corpus.

Tertia tabula prodigiorum ratione, forma atque materie inter se differentium.

Quarta tabella distinguit prodigij species à principiis effectiuis.

Prodigiorum alia fiunt

- Omnino à natura naturaliter agēte, sed rarò et potēter,
  - In cœlestibus, ut eclipses magnæ Synodi.
  - In elementis, rari cataclysmi, terræmotus, &c.
- Omnino diuinitus, non intercedentibus physicis causis,
  - A deo proximè.
  - Per angelos,
    - Bonos,
    - Malos.
  - Per animam spiritumq́;.
- Concurrentibus utriusq; generis causis præter cōmunem naturæ cursum
  - Per plures ordines causarum atque effectuum.
  - Per pauciores.

Quinta diuisio à fine siue effectu.

Prodigiorum alia

- Probant, sic veteres fidem fulminibus solent examinandam dare.
- Quæ exornant, ut fulmen in Ascanio, in Seruio Tullo, in Cicerone: in Platone apum confluxus.
- Quæ vindicant scelus, ut in Iuliano apostata, in Ario hæretico.
- Quæ monent atque castigant nunc amicè, nunc seueriter, ut in d. Paulo. & horum alia.
  - Verè critica, siue effectibus proxima, ut magni motus animorum.
  - Indicantia & criticis priora, tanquam criticorum prænuncia, ut ferè cometæ.

Sexta partitionum classis vniuersim ex accidentium ratione desumpta.

Prima pars à nominum prima institutione deducta est.

Vocantur prodigia

- Propriè, quæ & portenta, vel ostenta non malè nominantur, quòd non modò præter solitum fiunt, sed & cōmunem naturæ cursum,
  - In rebus immaterialibus Portēta melius appellata
    - Insomnia rara,
    - Spectra siue phantasmata.
    - Vaticinia, furores subiti.
    - Quædam miracula in operibus hominum ac diuorum.
  - In rebus materialibus
    - In animalibus, Plantis, idq; vel
      - Solis & perse consyderatis, monstra propriè.
      - Animalium partibus, extispicia.
      - Concursu, motu, & consimilibus, per aruspicinā, atq; auguria.
    - In elementis & cælis ostenta propriissimè nominantur.
    - In operibus diuinis atque humanis, miracula propriè.
- Impropriè, & secundum relationē duntaxat ad imperitiam vulgi vel imbecillitatē mentis humanæ
  - Ratione causæ, sic olim eclipses inter prodigia celebratæ.
  - Ratione solim magnitudinis & vehementiæ, ut tempestates: excessus caloris, frigoris, inundationes ignis aquæ.
  - Propter raritatem, sic & defectus ingētes luminum & locustarum agmina
  - Propter ordinem solum & consensum admirabilem cum euentu. vnde etiam in leuculis rerum mutationibus ominum malorum ac bonorum obseruata ratio est, ut corui illius indicium ante obitum Ciceronis, &c.

Secunda pars sextæ tabulæ prodigiorum differentias à reliquis accidentibus ducit.

Differunt prodigia

- A modo quo exhibetur. alia
  - Nudè offerũtur sine inuolucro. vt pestis, dira fames;
  - Cum similitudine vel allegoria.
  - idque
    - publicè
      - regnis.
      - castris.
      - ciuitatib.
      - familijs.
    - Priuatim
      - Regibus,
      - Sacris,
      - Prophanis.
- Rursus, aut
  - pluribus,
  - paucioribus
  - ostẽdũtur
    - frequẽtius.
    - rarius.
  - vel
    - Simpliciter.
    - alias prodigijs copulata cum
      - eiusdem generis,
      - diuersi.
- A loco significationis alia significant
  - His quibus apparent,
    - Secundum genus certum.
    - Secundum speciem.
  - Alijs quàm quibus apparent,
    - Finitimis.
    - Longius dissitis.
- A tẽpore. quòd alia
  - Appareant
    - Certis annis, vel post certas periodos.
    - Certis mensibus, vel septimanis, diebus, vel horis.
    - Certis diei partibus.
  - Significent
    - Res præsentes, vt Typi morũ, etc.
    - Res futuras, vt prænuncij.
    - Res præteritas, vt comites vel assecle.
    - idque vel
      - Breui interuallo.
      - Lõgiore
        - annorũ,
        - mensiũ.
- Sunt & alia ab alijs generibus tũ qualitatis, tũ quantitatis, motus, situs, ordinis, habitúsue, quæ quivis ad normam diuisionis hactenus constitutæ, vel nullo deinceps negotio poterit exarare,

De

De prodigiorum causis & communissima notione.

CAPVT QVINTVM.

SED quo causæ prodigiorum planius tanquam in tabula proponatur; vniuersa quæ fiunt, boni alicuius gratia fieri, saltem ab ipso primo motore credendum est, quanquam doctissimus vir Baptista Montanus rerum malarum, vt morborum in humano corpore, non censeat aliquem finem. Secus res docet, si solùm agentis principij sensum, actiones, & studia persequaris, si facultates quatuor à Gal. constitutas in singulis locis, attractionem scilicet, retentionem, alterationẽ, expulsionem; & quo pacto non solùm ex imbecillitate vnius partis, sed & alterius robore vel irritamento, humorum fluxus atque decubitus fiant. hos enim cessare minimè censet, donec ad omnium infirmissimam prouoluantur, in ea nimirum regione congesti vnde repelli amplius minimè possint. Quin etsi plurimis malis sua sit tantum extrinseca causa, finis quidem ratio non in vnius corporis, aut materiæ receptricis angustiis quæri debuit; sed vel in agentibus rebus, vel principio primo cui nihil non patet, nihil nequicquam fieri certum est, sed omnia vel tùm ad vnius commodum ac verum bonũ, tum ad nominis sui gloriã, ac salutem vniuersi. vt etiam hoc nomine quæ apud nos nostro iudicio planè fortuita censeantur, sæpe & iniusta, aut à diuinæ prouidentiæ legibus aliena, tandem ad exactam æqualitatem redigantur.

1. De causa finali prodigiorum.

An morbi aut rei malæ sit aliquis finis.

Vbi quærendus sit finis rerum.

Est ergo finis vel prouidentia in eo, quod agit proximè seu potestate superius: est & finis primario in ipso Deo, tũc conspicuus maximè, cùm noua atque insolita producuntur. Nam ideò primùm prodigia fiunt, vt mentem omni natura superiorem cogitemus, quæ vt omnia ex nihilo condidit ab initio, ita & conseruat eadem, mutatq; pro arbitrio, vires inten-

Cur imprimis rara atque insolita fiunt.

1. Vtilitas.

intendit aut frangit, interdum & prorsus alias facit: ne qui morosophi opificem suis operibus de necessitate existiment alligari, quos sexto dialogo vellicat Lucianus, Iouem in tragœdiam ducens. Hinc enim omnes ferè idolatriæ species, omnisq; & magica, & mathematica superstitio dimanauit, vt in Mercurij Asclepio videre facile est. Præter hæc ipsis mortalibus apparere prodigia conducebat, vt circa res prosperas obiecta formidine, animorum insolentiam frangeret: inter ærumnas, & vitæ calamitosæ reciprocos æstus se quisque referuans ad meliora, spem vnam in illa (quæ se vel sensibus offert) æterna numinis prouidentia collocaret. Quin si eorum quæ mala vulgus appellat, apud Deum finis est optimus; vt sæpe scilicet vel castigentur improbi, vel probētur electi; magnum mehercule quiddam illorum signis prænunciis tribuendum est, quorum decreta vbi responderint, tanquam præuisa minus perturbant, animumq; è statu deijciunt suo, quippe quæ certo tunc numini accepta penitus referantur: imò priusquam id quod minantur expleuerint, occurrente metanoea, purificatione, precibus, alijsq; operibus bonis, mollri, obtundi, auerti penitus rupta causarum fatali necessitudine possunt, vt sacræ historiæ exemplis pluribus manifestum est. nouerunt autem & gentiles philosophi duplicem Adrastiam: nouerunt & duplicem animæ potestatem: dum modo conscendens ad vnitatem per intellectum se facit liberam, modò præceps delapsa in multitudinem, et brutis cupiditatibus sese immergens, Parcarum legibus pariter obnoxiam facit. Verùm hæc breuiter habui quæ de finalibus causis dicerem, propter quas ὀπτάσεις insolitæ fiant.

Superstitionis magnæ ac mathematicæ fons.

2. vtilitas.

3. vtilitas.

Duplices Adrastiæ leges

De causa materiali prodigiorum.

Materiem si quis postulet definiri, dicam alijs vnum duntaxat materiæ genus, locum videlicet in quo spectatur; alijs cum loco & certa quadam substantia, cuiusmodi mista perfectè vel imperfectè nominantur. Materie caret pura phantasmata,

Prodigia sine materie.

tasinata, vbicumq; & à quocumq; cõtigerint, velut nocturni lemures, incubi, & id genus alia: quanquã Psellus dæmonibus, Plotinus angelis, aliisq; rebus intelligibilibus, suâ ex analogia materiem esse voluerit. Sed quorum stabile corpus apparet, idem nunc animalis vnius aut plurium, nunc plantæ, aut lapidis, aut metalli, vaporis alicuius aut exhalationis speciem præ se fert. Facillimum verò naturis liberioribus, vt ex ambientibus elementis quodcunque libuerit, cogant in speciem tempestatis aut animalis, quamquam sine feminibus vix aliud quàm figuram superficiariam præstent, sine permissione, nutuq; diuino nil possint efficere.

Materiata prodigia.

Materies vnde & quam varia.

De causis effectricibus nõ est minor disputatio, quam vt confiriam paucis: constat Deum auctorem omnium primũ naturæ vultus immutare, quandoque nulla intercedẽte physica causa, sæpissime verò vt inconcusso vinculo tum ordinis supramundani, tum cælestium corporum ætheris elementorum, velut per scalam quãdam vniuersitatis distributio fiat. Atqui hoc genere posteriore classes sunt plurimæ, prout hæ propiores, remotiores aliæ, respectu vel mentis opificis vel materiæ numerãtur. Nec est quòd anxiè quisquam quærat, num istis positis aut concessis, sequatur protinus Deum vel præter ordinem quicquam agere, vel à bono præter boni naturam aliquid proficisci. Constat priscos philosophos Epicureo dogmate temulentos, ad ἀπαθείαν quandam mortalium animos redigere voluisse. Ideoq; cùm animaduerterent duos esse præcipuos huius orbis tyrannos atque carnifices; spem ac metum, scilicet; vt pacarent hominum mentes, iam omni excusso numinis metu (cui dum alligantur, putant quietas esse non posse) conati sunt rerum omnium quæ quotidie spectarentur, naturales reddere rationes, atque ex vno cælo per intermedias classes, fatorum necessitatem demõstrare. Quibus ne assentiamur temerè, purioris philosophiæ antistites monent,

De causa effectrice prodigiorum.

Deum auctorem primum dupliciter agere.

Deum præter ordinem naturæ inferioris agere quãsæpissimè, cõtra philosophos.

In vanitatem Astrologicam

monent, atque ipſa veritas ſeu Chriſti viua doctrina præmonſtrat. Quanquam ex abundanti eiuſdem bonitatis ſinu illa etiam conteſtantur, quæ quidem ſenſibus obuia, præter tamen communem naturæ curſum quanrariſſimè fiunt. his enim oſtenditur Deum penes ſe alium habere ordinem prouidentiæ ſuæ nobis occultum, cui ſæpe conſentit ordinis characteriſmus mundanis rebus infuſus, ſæpe plurimum diſcrepat, propter hominum neceſſitatem, atque vt diuinæ gloriæ maieſtas libera nullis naturæ vinculis alligata, nullis circumſepta carceribus demonſtretur. Neque verò à bono ſummo, præter bonum aliquid fieri aut dimanare credibile eſt, cũ ſit circulus bonus, à bono, in bonum perpetuo reuolutus, etſi ea quæ ſæpe obtingant pro meritis noſtris, mala & triſtia vulgus exiſtimet. Nõ inferunt dĩ nobis iniurias, (vt Iamblichus ait) ſed iuſta ſupplicia: quæ tamen finem optimum ſpectãt. & multa nos latent peccata, quæ deos minimè latent. Deus quoque quid iuſtum ſit, aliter ſæpe perpendit, ad vnam animam ſpectans: aliter, ad totam cognationem animarum, et bonum vniuerſi. Quin etiam à totis mundi partibus (vt verbis illius vtar) deſcendit per membra ſingula quædam actio multiformis; deſcenditq́ facillimè propter potentiarum ſimilitudinem inter agens & patiens, vt corporis ſola neceſſitate contingat; quæ quidem in totis bona fuerant & ſalutaria, atque harmoniæ vniuerſi conſona, ſæpe tamen ex delapſu, in hac vel illa parte corrumpi: vel quia delegatricis facultatis impetum ſuſtinere non poſſunt, vel propter commiſtionem inferius accedentem, imbecillitatemq́ infimis naturalem; vel quia partes partibus, agentia principia paſſiuis proportionata non ſint. Ita quæ in intellectu diuino ſpecies ſunt ac puriſſimæ rationes, in vniuerſi natura materialem quandam induunt deformitatem & ἀταξίαν, & quæ in totis vnita fuerunt, in ſingulis diſſident. Ex quibus conſtat bona deo-

Ordo alius immutabilis in mente diuina.

A bono nil niſi bonum.

Cur multa præter ordinẽ fieri videãtur.

Mali ſpecies à materie proficiſci.

4. Impedimẽta circa materiem.

na deorum corrumpi aliàs materiæ vitio, aliàs per intermedios duces vel dæmones malos; quibus tamen nihil efficitur, nisi diuinitus permittatur; nec ferè permittitur nisi sic mereamur. Habent ergo & cœli sæpe quod multis prodigiis conferant; atque vt prodigia res decernunt humanas, ita interdum & concursus syderum, ceu prodigiosarum rerum & signa, & causæ à physicis memorantur: vt in cometis, terræmotibus, & monstrosis partubus infinitis. Eademq́; ratione qua virtus diuina videtur falsò causa efficiens mali, de cælestium corporum potestate dici similiter posit, etsi modo quodam inferiore: nam si quid ab illis durum aut calamitosum videatur, omne id debetur materiæ receptrici.

Mala cælitus non immitti, nedum diuinitus.

Verùm quando nunc finem in diuinis spectaculis satis excussimus, vnà cum materie atque effectricibus causis, facile est ex iisdem (non dico formalem causam, quæ longè abditissima est) sed formæ interioris figuram quandam vmbratilem in animo fabricare. Sed nunc, si libet, forma vocetur, quæ in naturalibus rebus sæpe fortuita est, ex concursu vaporum & exhalationum; quemadmodum in igne, aëre, aqua, & terra, & nubibus, aliquoties deprehensum est: sed neque hæc portenta vero vocabulo dici possunt, sæpius tamen à mente procedunt, cooperantibus angelis aut genio malo vbi figura insignis aut ordo concurrerit. nam quia Deus vtrisque vtitur manuum vice, sicut per illos bona dare aut mala infligere solet, ita nunc hæc nunc illa portendere priusquam fiant: quod boni patris ac Domini misericordis officiũ fuit. Suscipiunt hoc negotium libenter spiritus boni, qui cognatione quadam generis nostri, nobis precantur nil nisi bonum; & si quando à Dei monitis mortale genus exorbitat, miserti protinus imagines haustas à mente superna, ideasq́; verum futurarum (si verbis hic vti Platonicis licet) pingunt in rebus naturæ: vt his admoniti statim de antè actæ vitæ criminibus

Formalis causæ indagatio circa prodigia

Contra geomantes & aëromantes & pyromantes.

Formalis ratio prodigiorum.

criminibus cogitemus: periculi magnitudinem cogitatione prius, quàm sensu experiamur: admonitiones & consolationes in sacris obuias in memoriam redigamus: malorum denique tela prius quàm opprimant, conuersione ad preces, operibus charitatis, ac pœnitentiæ mitigemus: vel si fieri possit, auertamus penitus: sin minus, omnem necessitatem fortemq́ humanam vna concentricitate animi cũ ipso Deo, vel patientia superemus. Cæterum illud imprimis ad formã totius atque essentiæ pertinet notionem, quod antè retulimus paulo prolixius de mundi cõsensu & triplici medicina. Nam ex eodem fundamento videtur id maximè consentaneum, totius magni illius animalis, non minus quàm suarum partium esse conceptus quosdam, & partus esse, & tempora quibus gestatur in vtero fœtus, esse & causas atque indicia quæ modò conceptus tempore sese aperiant, modò sub ἐμψύχωσιν, vel introitum animæ in ipsum corpus; plurima verò non prius quàm maturior fœtus in auras vitales excludatur. Credo itaq́ cælum & mundum omnem hunc ambientem, seu continentem, circumfusum, (quoquo modo appellare libuerit) velut patrem esse: mundum verò animalem (ex contentis scilicet ac viuentium generibus subsistentem) matri potius comparandum. Fit sæpe vt semen patru sit optimum, materno interim corruptelam quampiam ex natura corporis induente: quare & semen quantumuis fœcundo spiritu plenum, in vtero non bene constituto peruertitur sæpe, inq́ speciem degenerat præter naturam. Igitur vt naturali partui sua sunt non infida prænuncia, quæ & modo, & qualitate respondeant: itidem sanè de monstrosis ac prodigiosis euentibus cogitandum est in orbe hoc circumfuso. sunt enim cuncta inter se analoga, ac tria vbique formationis tempora, signorum lege, numerorum & ordinum proportione consentiunt. Quemadmodum verò ex materni sanguinis

Quantus amor Dei & angelorum erga mortale genus.

Primorum axiomatum applicatio ad institutum.

Conceptus empsychosis, fœt⁹ gestatio, & part⁹ ratio, in vtroque mundo analoga.

Ortus monstrorum in genere animalium.

Idem ordo monstrorum in vniuerso.

guinis vitio formator spiritus omnium compos, appetitus enormes pingit in ipso fœtu, & sæpe prius in oculis, vultu, ipsisq; præcordiis matris: ita & conceptibus vitiosis in orbe hoc continente (quem vniuersum nominant) humanæ libidinis nota transit in spiritum mundi; hic rursus eiusdem characteres refundit in elementa; & per hæc denique in ea corpora quæ illis primordiis ortunda ciuitatem atq; rempub. constituerunt.

Vis imaginationis in matre circa fœtum.

Quæ porrò de formatoris spiritus vi & præstantia, deq; caloris ingeniti natura multiplici, ceu tota substantia circa hunc locum ambigi consueuerunt, ea profectò se latius fundunt, quàm vt perspicuè simul ac breuiter possint ante oculos collocari: ideoq; & maior huius consyderationis pars à nobis in ampliorem operis alicuius speciem differetur. Nunc tamen sint hæc compendio dicta, quæ non solùm portentis atque præsagiis cognoscendis viam faciant planiorem; sed & cunctis proprietatibus vegetabilium rerum, (cuiusmodi vulgo abstrusæ atque imperuiæ recensentur) immò & caussis affectionum naturalium, ac præter naturam: quarum vel occulta ratio est, vel species admodum peregrina. nihil etenim apud medicos vnquam quæsitũ acutius, nihil inuentum infœlicius, nil traditum posteritati ieiunius fuit. Repete cum animo tuo nunc illos 5. naturæ gradus secundo capite designatos: quorũ medius ille est qui spiritui dedicatur. Hic est ipsius animæ proximum quoddam, ac præcipuum instrumentum: nisi fortè carpentum illud tenuius placet in amborum cõfinio collocare. Sed siue characterismos animæ statuamus in spiritus portione cælesti, siue paulò superius, ac peculiari vehiculo insidentes, parum interest: cùm ista non secus atque cælorum orbes pro circuitũ lege, non tam sensus quàm animi indicio distinguantur. Nos in spiritu velut subiecto, voluimus esse substantiam caloris innati: sic vt idẽ esse

De spiritus informantis, & caloris innati substantia accurata traditio.

Vtilitas eius consyderationis amplissima.

Locus spiritus formatoris medius inter ordines vniuersali.

Definitio caloris innati.

esse dicatur animæ cuiusque proximum instrumentum, per fectio spiritus, actionum causa et opifex, vt princeps quidem in semine, sed vt συναίτιον in toto composito naturali. Sæpe verò philosophi hoc vocabulo caloris innati substantiam primogenitam, sæpe & actum illius propiorem vel qualitatem, sæpe complexum vtriusq; dixerunt: ac rursus in ipso fomite siue subiecto primo alij nudum spiritum contemplantur, alij humorem pinguem & oleosum; nonnulli deniq; hæc vniuersa coniungunt, velut vnum quid facientes ex vtrisque principiis, agente spiritu, & materie humida: quæ duo Hippoc. ignem & aquam satis obscurè, physici τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ τὸ ὑγρὸν πρωτογονὸν appellarunt, Moyses fortasse in operis sui auspicio cæli ac terræ nominibus maluit insignire.

Variæ opiniones de subst. calidi innati, humorisque primogeniti, & illorum nominibus.

Cæterum de ambobus hisce principiis obscura veterum; sed neotericorum manca & intricata traditio est: credo propter defectum methodi veræ, siue catholicæ, quæ rerum vniuersitatem amplissimam sola per analogicas classes, consensus partium atq; dissensus augusto systemate comprehendit. Nam pleriq; decepti verbis Hipp. Epid. 6. Anima hominis ad mortem vsq; producitur, &c. hoc calidum idem cum anima esse dixerunt: dum non percipiunt pleraq; ab illo acroamatiè scripta, vt quasi offusis tenebris ex composito prophanum vulgus à sacris mysteriis arceretur: cùm & lib. De diæta. 1. nunc animam hominis augeri atque imminui dicat, subaudiens vim caloris ingeniti qua sese agglutinat elementis: nunc verò solius hominis animam faciat immortalem. vbi profectò per animam actum supremum perfectionemq; in hominibus intellexit.

Auctorum placita de calore innato non benè hactenus intellecta. Hipp. obscura traditio.

Multi ex Galeno totum definiunt penè in sanguine & pituita vel aquæ & aëris elementis iustæ proportione inuicem temperatis, vt lib. 8. De plac. Hipp. & Platonis insinuat. Imò & inter celebriores plurimi hûc statuunt prorsus elementarem: nonnulli potius conditione cælestem.

Gal. sententia.

lestem.

lestem. Sunt qui cum anima simul, & spiritu confuderunt. Horum omnium ratio quàm constet lubrico fundamento, demonstrare facillimum est. Nos argumenta, & rationes dictatas nuper in publicis scholis, maiore cũ ocio, ac suo tempore in formam peculiaris opusculi redigemus. Sit istuc modò breuiter comprehensum: rei veritatem firmissimè comprobari partim ab illis ordinibus mundi & consensione mirabili; partim verò ab actionum generibus infinitis, quæ vel absente anima (vt in seminibus rerum) omnem exuperant vim corruptibilis elementi. Proinde vt 3. sunt animæ facultates, ita tres mundi præcipuæ partes, vt aliàs dictum est, & in cometarum explicatione docebitur. Hæ quidem discretæ in sedibus vniuersi; inter se tamen perpetuo nexu, cognationisq́; siue amoris vinculo continentur, sic vt è singulis mundi partibus singulæ rationes & potestates in vnum spiritum conferantur; sitq́; illius apex siue fastigium planè diuinum: sit media quædam substantia, ceu tepor æthereus: sit postremò tertia substrata cæteris, atque ignobilior eo quo magis à lucis præstantia, & concretionis firmitate deflexit. nam huius nomine calor insitus augeri, minui atque extingui dicitur, ideoq́; & succum sibi familiarem poscere in locum materiæ defluentis. Respondent igitur & calores triplices, cælestis, æthereus, sublunaris: quibus & opera certa pari distincta proportione conueniunt. Hoc modo,

Auctoris sententia, & argumentorum summa.

Totius innati caloris anato-mia.

Calores triplices in vnius speciem comparati.

SCHEMA TOTIVS SVBST. spiritus & caloris innati.

SVPREMA.	6	Supra hæc omnia INTELLECTVS COMMVNIS.
	5 Gradus animæ.	Hoc loco consistit totius compositi summa perfectio ἐντελέχεια.
	4 Gradus animæ vestigio datus	Hic Academici lucidum quoddam, & cæleste idolum animæ fabricarunt, quod tamen reuera idem est cum spiritus portione cælesti.

MEDIA. 3 Tertius gradus spiritui sacer, cuius principia tria ex vniuerso, ac rationum differentiæ tres.

1 E cælo, cælestis & immortalis.	Respondent singulis sui calores velut actus proprij.	Cælestis	Respondent operum dignitates	Diuini charactērismi,	Similitudines omnium ac dissimilitudines nosse vel in ipso semine. Proportiones rerum nitilium inuenire in similaribus. Partes organicas figurare. Motum ciere æquabilem, qui ab Hippoc. solis motui comparatur.
2 Ex æthere, spiritus æthereus mediæ conditionis.		Aethereus		Mediæ conditionis,	Conseruare: Durationem præstare: Cogere & homogenea: & heterogenia: Mouere à circumferentia ad centrum.
3 E sublunaribus locis, elementaris et corruptibilis.		3 Elementaris		Infimæ notæ,	Vrere: Siccare: Separare heterog. & homog. congregare: Incitare ad circumfer.

INFIMA.	2 Gradus carpento spiritus propiori	Rorulenta seminis, vel spumosa substantia: cui præter quantitatis proportionem accedit & symmetria qualitatum, siue syndrome.
	1 Gradus materiæ	Seminis corpus, in quo exuperant aquæ & aeris elementa, iustis proportionum legibus temperata.

Ergo

Ergo vti cælestium corporum vires partim à motu illorum, partim à luce substantia proficiscuntur: sic & in isto calore natiuo alia ipsarum facultatum ἐνέργεια *vel conseruatio est, à subiecto fomite, quem seminis spumam aut rorem primogenitum dixi; alia verò à motione, siue circuitu tripli ci nunc intrò, nunc foràs, nunc in vtramuis partem æquabiliter incitato. Videmus enim hos omnes ex decreto Hipp. ad vniuersi conseruationem pulchra vicißitudine cōspirare: sic tamen vt alteri magis ad somnum, concoctionem, attractionem q́; necessariorū data sit præfectura; alter expulsionē magis, distributionem q́; gubernet; tertius verò potētior cæteris ad fermentationem mistilium rerum, nutritionis q́; singulas partes, appositionem, agglutinationem, aßimilationē in illis particulis minimis, sine strepitu cuncta perficiat, imò velut totius caloris regulum, ac tonum quempiam moderetur, ne vel diffusior motu ad circumferentiam exoluatur, vel flexu contrario compressus nimium suffocetur. Nō hic chimæram pingimus aut tragelaphum, sed vnius spiritus trina substantiam ita componimus, vt quamuis ad sensum minimè discretis partibus elucescat; potentiarum tamē tectis seminibus, operum q́; diuisis auspiciis explicetur, vnus nimirū, & multiplex, mutabilis idem, & immutabilis: prout hic spiritus naturam aliam, & facultatem ab aliis mundi partibus sumptam in hæc vel illa officiorum genera pro molis necessitate traducit. Est autem per omnes potentiarum, atque substantiæ gradus coaptatio talis: vt non permista propriè sed inclusa potius alteri altera, ignobiliori nobilior, interna extimæ censeatur: quemadmodū in oculo visionis instrumento, princeps naturæ portio est lux cælestis inclusa humori crystallino, quem propter idolum pelliculæ tenuißimæ fabricatū est, deinde & geminus humor est circumfusus* ὑδατοειδὴς καὶ ὑαλοειδὴς: *aquosum & vitreum Latini appelli-*

Duplex principium in caloris substantia & duplex, illius conseruatio.

Très circuitus animæ, & caloris innati, & singulorū opera.

Quo pacto plures in vnū consentiant.

Coaptationis totius monogrammata in naturalibus rebus expreßa

In oculo.

appellitant: quos ambit iterum uvea tunica, sive χοροειδὴς: exterior cunctis incumbit cornea, Græcè κερατοειδὴς dicta. In Sole. *Eodem pacto pendent ab unico Sole colores corporum singulorum: sed tamen proximè colores à lumine; lumen à luce; lux à Solis corpore propagatur, fœta ideis atque virtutibus infinitis, quæ pro subiecti conditione se particulatius manifestant: vt planè sit axis hæc vniversa sit quædam machina,* In artis operibus. *qualem depingit Max. Tyrius sermone 3. ex orbibus variis, & figuris orbium mutuò subservientibus conformatam: sit quædam acies militaris instructa suis decurionibus, centurionibus, principibus: vt lib. De mūdo Aristot. à Xerxis exercitu ducta similitudine demonstrauit.*

Aristotelis diuina sententia de subst. spiritus & caloris innati. *Patet itaq; ab eodem auctore verissimè dictum lib. 2. De animalium ortu, cap. 3. Igneus calor purus nullum animal gignit, sed frigore temperatus. calor autem in semine dimissus existit, proportione respondens elemento stellarum. atq; deinde seipsum explicans ita subiūgit, Etenim omnis animæ vis, sive potentia corpus aliud participare videtur: idq; magis diuinum, quā ea quæ elementa vocantur: verùm prout nobilitate, obscuritateq́; animæ differunt inter se, ita & natura illius corporis differt. Postremò & illa subiecit nostris consentanea: Inest seminibus omnium, quod facit vt fœcunda sint semina: videlicet quod calor appellatur: idq; non ignis, non talis facultas aliqua, sed spiritus, qui in semine, spumosoq; corpore continetur, & natura quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarum. Vides quo pacto* Ordo substantiarum illi cōsentaneus quē secundo, & septimo capite plenius exponam. *spumam in semine, in spuma spiritum dicat, in spiritu calorem innatum, in hoc postremo naturam, atque animæ facultatem: cuius solius respectu aiebat Hipp. lib. De carnibus, etiam in seminis massa calidum quoddam existere notis cha-* Hipp. diuina sententia. *racteristicis insignitum, atq; (vt verbis illius vtar) animatum, diuinum & immortale, cuncta videns, audiens, atque intelligens.*

intelligens. quapropter cùm semen descendere à singulis animalium partibus vellet, eo potissimum vsus est argumẽto; quòd non semper à claudis claudi, vel mutili procreentur. non enim vtcunq; corpus in genitore truncum fuerit, idcirco & spiritus ex necessitate claudicabit: nam secundum nobiliorem sui partem nihil patitur, neque corrumpitur. operationis etenim suæ vestigium concipit non ex ipsa materie tantùm, sed à parentũ anima, quæ prius illorũ corpore toto tota fuerat propagata, & in auram diuiniorem spiritus informatus sic rerum agendarum characterismos impresserat, vt idem spiritus etsi non protinus geniturã faciat esse vitalem; vitæ tamen instantis, aut consimilis formæ syndromen physicam, aptamq; in corpore seminis præparationem facit, non aliter quàm si sensu quopiam, aut intellectu præditus foret. Vnde hunc actum perfectiorem seminis, sed imperfectum compositi naturalis, sæpe ipsius animæ vocabulo Hipp. est dignatus. Enimuerò pulchrè hinc omnis illa eruitur similitudinum ratio, quæ inter parentes & liberos efflorescit. Est prior secundum speciem interiorem, totamq; substantiam, qua homo ex homine nascitur, ex equo & asina mulus: altera secundum sexum, qua mares potissimum, aut fœminæ procreantur: tertia secundum figuram corporis, qua singulatim his vel illis similes fiunt in oculis, vultu, partisue alterius habitu, compositione, temperamento. At speciei rudimentum vel statim in prima conceptus adumbratione designatur motu æquabili intrò pariter ac foràs terminante, per ipsius animæ demensum seminæ simulacrum: iuxta illud Hipp. li. De dicta 1. Anima suas ipsas partes obambulat, &c. At sexum nota in fœtus secunda elaboratione magis imprimitur, quando & iam media spiritus siue æthera pars maiorem regnandi vim consequitur, motu vigẽte ad centrum magis quàm ad circumferentiam. Nam &

Quo pacto semen à toto corpore decidetur.

Cur non semper claudi è claudis geniti

Spiritus in semine à toto corpore rerũ agendarum ratione fecundus.

Causæ similitudinum.

Similitudinũ genera tria.

1 Similitudo secundum speciem quo pacto imprimatur.

2 Similitudo sexus quomodo adueniat.

Hipp.libr. De genitura sexus discrimen elicit ex proportione certa seminis masculi & fœminini: masculum tamẽ appellans non quod à mare deciditur, sed à dextris partibus alterutrius excretum in totam conceptus molem illabitur, plus in se continens motus & energiæ. id enim quoties & quantitate sua exuperat genituram, totam efficit masculinam. Neque tam crassè dextras partes intelligit vt vulgo creditur: sed quæ cuiq; agendi robore sint vel à natura, vel consuetudine promptiores. Quin & Gal.lib. De vsu part. ad sexus rationem potius motum seminis refert, quàm eiusdem temperamentum. Mouetur fortius quod intrò coactum validius permiscetur. Hoc autem ex viarum anfractu & longitudine partim, quæ in vnam præparandi seminis officinam confluunt, aliquando plus ab hepate per venas, interdũ plus per neruos atq; arterias à corde, & cerebro deferentes: partim verò à quodam occultiore impetu animæ secretricis: dũ illa à supernis corporibus stimulatur: quò maximè spectat analogia syderum, prout non solum respectu Solis, ac Lunæ luce dicuntur aucta vel diminuta: sed & concitatiora motu, magisq; directa propter positionem in orbibus eccentricis & epicyclis. Quare hæc semel infixa seminibus energia licet introrsum magis viguerit primò, rursus tamen impellit foràs eo validius, quo compressior primùm atque intrò fortius est agitata: vnde nec aliàs differunt virorum & fœminarum charactericæ notæ, quàm defectus cuiusdam in illo motu versus externa, atque maioris exuperantiæ monimento. quo sanè mutuum ardens, atque perenne complexus desyderium in vtrisq; pronascitur; quod cuncti amoris seu potius cupidinis nomine signauerunt. Figurarum similitudo, quam tertiam dixi, etsi omnibus momentis ab eodem spiritu omnia fiant, magis tamen inseruam sequitur facultatẽ, siue vim figuratricem materiæ mancipatam: ideoq; absoluitur

Quid semen masculinum propriè.

Quæ Hippocrati dextræ partes dicantur.

Vir calidior fœmina non tam temperamento quam motus efficacia.

Seminis partes etiam pleræque per occultas vias à corde & cerebro mole minores, maiores efficacia.

Sexus ratio à planetarum motu potissimum.

Characterismi amborum sexuum, in sola instrumẽtorum protrusione differentes.

Cupidinis ortus inter marem & fœminam.

3 Effigiei similitudo quo pacto introducatur.

situr magis postremo, vel tertio totius formationis tempore, quo iam non amplius genitura vel fœtus Hippocrati, sed & nomen pueri promeretur. Vergente nunc motu imprimis ad totam circunferentiam, supra quàm dudum potuit explicari. Nam & istorum trium vicißitudines etiam in ætatum decursu, in temporibus anni, ventorumque circuitu, in perturbationibus animorum, cōstrictione ac dilatatione viscerum internorum, etiam in maris fluxu atque refluxu, augmentis & decremētis, ad analogiam motus Lunæ, aliarumque rerum maximarum (si paulum aduigiles) ratione pulcherrima deprehendes. Hipp. lib. De genit. figuræ causam refert ad seminis molem simul & potestatem: sed intelligit materialem vel extensiuam, vt logici vocant. mouetur enim hæc ipsa sæpe non tam suopte caloris impetu ac præcipua vi, quàm propter extrinsecas causas, quæ sunt innumeræ, vt phantasia matris, perturbatio, vel appetitus; item impulsus fortuitus ac violentia casus: effigies vteri, vel ipsius corporis continētis: de quibus mox paulò vberius differetur. Illud adijcimus, quòd in effigie fœtus quantitas ferè ad quantitatem seminis amplius extendatur; habitus ac dispositio, ad vim materiæ quam habet ab animæ charactere; naturalis potentia & impotentia, ad vim quam habet à spiritu; crasis, ad crasim seminis; figura siue delineatio, ad motum in circunferentiam. Cùm igitur ex duobus principiis ante separatis (quæ tamen potestate omnem rationem patris ac matris in se continebant) per conceptum fiat principiū vnum, velut materiæ vnius in materiem alterius seminis, spiritu actiuo in spiritum paßiuum, charactere in characterem animæ fatescente: omnino efficitur vnam quoque vim formatricem ex ea temperatura protinus resultare: in qua tamen diuersæ appareant velut ministræ facultates, iuxta varietatem partium quæ in vtrisq; principiis delitescunt, sic tamen connexæ

Ad motus normam in calore natiuo mille abditissimarum rerū rationes esse cælatas.

Locus Hipp. de figuræ similitudine.

Causæ immutantes extrinsecę.

Figurarum species quæ quibus principiis debeātur impressis.

Totius conceptus mutabilis ratio.

Facultatum illapsus dictamen atque connexio.

connexæ deniꝫ vt statim ab empsychosi, ab vna idea animæ vis continua transeat per spiritum in materiem: licet (tanquam in triangulis angulum siquis cum area & basi comparet) alibi tamen vires ideæ magis vel characterismi, alibi spiritus, alibi materiæ amplius elucescant.

Quopacto cœlestis vis elementari per rimulas misceatur.

Multi non capiunt modum quo calor cælestis influat, ac misceatur calori elementari: multo minus quopacto idē cùm sit cælestis tandem pereat, atque (vt ait Hipp.) corpus excedat. Certè (vt paucis expediam) forma quæ cælitus influit calor insitus appellatur. Ille sic aducit, vt si mineruæ crassiore intelligas admotam ignibus naphtham protinus flammam in se concipere. Est enim respectus perpetuus spiritus

Amoris nexus in vniuerso.

communis, & circumfusi ad spiritus singulos in seminibus à mundi origine constitutos: principiorum agentium ad materiei paßibilis vultum siue aptitudinem infinitam: inferiorum ordinum quorumcunq; ad medios, & superiores, propter occulta seminalitis & amicitiæ vtrobique celata. Nam

Amoris gradus.

horum contuitu amor erumpit in vniuersum; ex amore confluxus atq; diffluxus nascitur; (alij synthesin & analysin, concretionem dissolutionemq; dicere maluerunt) ex confluxu fit

Vitæ atque interitus ratio.

adhæsio; ex adhæsione vnitio: ac rursus ex philautia partiū, harmoniæ diuortium sequitur: diuortij comes interitus. Po-

Quopacto perit e dicatur calor cælestis.

stremò per applicationem principiorum, communia fiūt propria, viresq; generales in species sensim, ac naturas insectiles distrahuntur: rursusq; per discessum in communem naturam propria reuertuntur, & lumen cuique vitale siue cæ-

Non in sua natura extingui sed singularium comparatione.

lestis radius à corpore separatur, non extinctus propriè, sed pedetentim habenas deferens, propter dissolutam inferioris ordinis harmoniam, cui sustinendæ perpetuò, ob materiæ insolentiam sufficere minimè potest.

Contra medicos ageometros, abortiuos.

Fui in his prolixior, quòd sciam medicos plures, propter Astronomiæ imperitiam, etiam in rebus ad se maximè pertinentibus

mentibus ne cœli quidem vocabulum tolerare, solo contentos refugio proprietatis occultæ. quod licet tutissimum illis & expeditum, turpe tamen ac ruditatis maximum est argumentum: ideoque merito hunc asinorum pontem aliquoties nuncupant. Putant attamen sese vel Galeni patrocinio à calumnia tutos, locisque pluribus demonstrare cõtendũt, quòd ipse vim vniuersam vel ad mistionis formam visus sit retulisse, vel qualitates elementorum. Sed librum De crisibus tertium esse Galeni pernegant: similiter & illud opusculum De spermate scriptum, sed translatum infelicius, inter apocryphos ducunt: quòd in iis præter consuetudinem suam, summa industria lationes, & qualitates corporum supernorum cum inferiorum aptitudine compararit, vti & hũc libellum (an animal sit quod in vtero continetur) propter dictionis insolitum genus, vel potius quia nõ intelligerent, Iatrosophistæ prius quàm Galeno tribuerint. Rectè quidem hæc omnia vt heretici solent, dum eos in sacris sibi suspectos faciunt quorum auctoritate fauces obstringi timent. Quid verò de libris Galeni dicent quos de vsu partium exarauit? Vbi cùm singulis organis externorum sensuum suũ peculiare tribuit elementum, vt terram tactui, aquam gustatui, auditui aërem, ignem olfactui, an aliud visui restat, quàm illud lucidũ cæli, aut ætheris elementum? Velim hi sanè respondeant nobis non circa solius æstus immutationem causas, medullarum in ossibus incrementa, menstruas mulierum hæmorrhagias, morborum iudicia per criticos dies, menses, & annos, stationis occationisque tempora, & id genus alia numero infinita: sed rationem aperiant in foro suo cur struthiocamelus ferrum concoquat: sibilus basilisci serpentes exterminat: Catoblepa solo spiritu [illegible] dissipat: cur item mentagra Plinij, elephantiasis veteribus aliquando vix cognita vsque, adeò symptomatibus admirandis, nunc verò vix leuia vestigia sint relicta:

An Galenus cœlestem vim in calore non intellexerit.

Singulis sensibus externis proprium elementum esse [illegible].

Cœlestis lucis & motus opera manifesta.

Morborum ortus atque occasus necessariò ad certas dimensiones astronomicas referendos.

lecta: nos contrà ephemeram Britannicam, stomacacen, & morbum Gallicum videamus hac ætate grassantes, quorum tamen à vetusto sæculo nulla extat descriptio adamussim congruēs, nisi morbos fortè fuisse consimiles, mutata duntaxat nomina cogitemus. Sed detur hoc in plerisq;. Saltem id cōstat, post diuturnos congressus supernorum syderum, plærosq; delitescentes hactenus maiore cum impetu, siue ferocia terras inuisere rursum, atq; ex orco in lucem ceu postliminio reuocari. mox iterum languescente prioris influxus radio perit & morbi vigor. vt etiam nunc morbus ille Hispanicus, siue Gallicus, (nam cui debeas minimè refert) sibi dissimilis videatur, multoq; mitior præ vt quondam fuit, quippe qui propè nil grauius nunc virulentiore scabie repræsentet. Possem & alia in medium ferre, velut de præparandis antidotis sub certo syderum statu atque confluxu: de contagionum differentiis, quarum plæræq; (vt doctissimè Fracostorius refert) è solo contactu solent afficere; alias autem videmus in fomite transportari: nonnullas denique ad longius spatium sine aperto fomite peragrare. vt in tabe maligna, & lippitudine, & summè pestilētibus malis. nihil enim in omnibus quod causentur inueniunt imperiti, quā quod mulierculis semper in ore est; subesse reconditum virus, vel plagam diuinitus aduenisse.

Morbi Gallici origo, & permutatio.

Antidotorū præparatio certa.

Morborū cōtagiones plæræque in spiritus portione materiali, plæreque magis cælesti.

Sed redeamus ad ea quæ magis proposito nostro sunt opportuna, quoniam de portentorum effectricibus causis præcipua controuersia est, maior illorum pars ab informantis spiritus vi dependet. Vt enim apta consensio partiū & qualitatum in materie, rationum in spiritu, & cunctorum mutua symphonia, vtplurimum pro aduentantis animæ dignitate præcedit: sic vice versa spiritus apta constitutio concentum, & delineationes aptissimas in materie facit; idem verò dissentiens variis partibus sibimetipsi, inepta quoque proportio-

Conclusio totius demōstr. de innato calido, spirituq;.

Spiritus per calorem opifex delineationis absurdæ aut conuenientis pro ratione spe- ...

portione figuram producit absurdam, sæpe & formæ principi minimè consentaneam facit, sed toto genere præter naturam. vt ex Hipp. satis colligitur, quando vim spiritus formatoris ex solidarum partium figuratione metitur, imò ex dentium forma reliqui capitis constitutionem coniectatur, ex capite verò naturam corporis vniuersi. Quò sanè imprimis totius Physiognomicæ artis, Metoposcopiæ, Chiromantiæ, & aliarum consimilium referenda est constitutio, quæ per similitudinum typos sub eodem genere, aut specie interdum non infideliter exarata est.

Physiognomicæ & chiromanticæ fundamenta.

Hæc si demum ab homine ad mundi totius canonē trāsferamus, nihil profectò mirenur amplius, si vbi peruersa Respubl. est, & loco diuinæ iustitiæ ac pietatis dominentur ambitio, auaritia, odium, crudelitas, & aliæ pestes eiusmodi, vel monstra monstris omnibus atrociora, multa quoque diuinitus innouari iræ, aut cælestis gratiæ testimonia: quæ pariter vel præsentem statum in nube depingant, vel effectus nostrorum scelerum, ac longè ventura demonstrent.

Monstrorum ortus in tota republica.

De singulis prodigiorum causis in specie, ac prius in homine, deinde & in cæteris partibus vniuersi.

CAPVT SEXTVM.

HÆc quidem hactenus de causis in genere dicta sufficiunt: fient eadem exemplis pluribus per species, & partes singulas planiora. Primùm vt ab hominibus ordiamur: Quemadmodum ilicet ab orbe condito, mētis humanæ à Deo facta est separatio per peccatum, ita se scidit omnis illius potestas atque fælicitas, diuisæ sunt artes ac disciplinæ, diuisæ hominum linguæ, & humana species vna ac simplex, tam in corpore quàm in anima ad brutorum speciem innumera varietate deflexit. Mox enim à cataclysmo vniuer-

1 deductio in homine.

Rerum dissectio propter peccatum.

vniuersali, & confusione Babylonica (qualem hæc ætas, ceu
Varia monstrorum genera post confus. Babyl.
postliminio reuocauit) nati sunt homines & forma & vi-
uendi genere planè syluestres, Fauni, Satyri, Androgyni,
Ichthiophagi, Hippopodes, Sciopodes, Hymantipodes, Cyclo-
pes, Centauri, Amphibei, Pygmæi, Gygantes, Acephali, Cy-
nocephali, Monoculi, Fanesij, Anthropophagi: cuiusmodi non
quærenda sunt in solis Insulis nouis, cùm apud nos passim &
horum plurima, & longè atrociora iustitiæ legibus concul-
catis, omniq; tum humanitate profligata, tum discerpta re-
ligione fluitant. Sed vt corporeis tantùm spectaculis insi-
stamus, adhuc his aër & volatilia monstra, & natatilia pō-
tus. partim in speciem abeuntia, partim in vno tantùm sin-
Monstrorum physicæ causæ.
guli ad certum curriculum temporis permansura. Medi-
corum filij, qui nihil sibi ἄβατον vel inaccessum putāt, bellè
1 *ratiocinantur, dum modò in congressus syderum analogos*
2 *causam referunt, modò in concubitus illegitimos: sæpe in*
3 *qualitate seminis, aut formatoris spiritus vim collocant vni-*
4 *uersam: sæpe in proportione turbata, principiorum in con-*
cursu, vel distractione fortuita, pro quantitate loci, situs ac
5 *temporis modo: sæpissimè verò imaginationem matris incu-*
sant, quæ cuncta plurimum posse non dubitamus, & passim
quotidiana exempla confirmant: nam & Empedocles mon-
stra fieri dixit per exuberantiam defectúmue seminis, aut il-
lius agitationem turbulentā. Aristoteles verò quambreuissi-
mè, dum naturam materiæ natura formæ non superat. At-
qui naturam formæ hoc loco virtutem informatricem me-
6 *dici rectè intelligunt. Sed potiores causas omittunt: pecca-*
Monstrorū modi paucis exarantur.
torum merita scilicet, consensúsq; naturalium cum cælesti-
bus ac planè diuinis. Hæc itaq; refer partus biformes, trifor-
mes, polymorphos: qui sæpe vel sola mole, aut numero par-
tium, sæpe figura aut specie cacodæmonis, lupi, tygridis, sæpe
aut voce horrenda, aut actionis alicuius alterius mirabili vi
mortalium corda percellunt.

Plura de formatricis spiritus energia circa monstrorum ortus.

Sed nil adeò mirum tantam esse vim spiritus per cuncta meabilis: siue communem quempiam duntaxat extrinsecus assistentem, siue insitum seminibus contemplemur. Illum noster Hipp. extendi voluit (libro De flatibus) à cæli vertice, per omnes intermedias classes, vsque ad centrum terræ, accedente suffragio poëtæ opt. maximi, Principio cælum & terras, camposque liquentes Spiritus intus alit, &c. Aen. 6. Non est quòd longius argumenta trahantur: spectemus quæ tantùm in viuis, quæque in defunctis corporibus agat. nam præter portenta innumera, quæ parentum vitio, atque è seminis vnius corpore proficiscuntur, quoties vidimus imaginatricis facultatis vehementia, maternos affectus, amorem vel immodicum appetitum, odium, iram, spem metumque, vel prope maturis fœtubus inolescere, vt & brutorum animantiũ, & rerum inanimatarum notas ad viuum exprimant? Ipsis etiam brutis animalibus, eiusdem phantasiæ incredibili vi, variæ tum colorum, tum figurarum species adhærescunt. Sic nostra ætate canem vidimus cui caput accipitris esset, spectandum populo circumferri, ita natum ex terrore dicebant.

Opera spiritus admiranda in fœtubus.

Phantasiæ vis in brutis.

Historia.

Mulier prægrandi vtero tumens, cùm partus tempora non procul ab Epiphaniæ festo, seu Trium regum, vulgari calculo coniecisset, aliis alludentibus ac si reges tres vtero ferret, quod fœlix faustumque sit illa respondit: neque fefellit euentus rei; nam regum profectò enixa est proles masculas tres, quarũ vna colore bituminis regẽ Aethiopem præ se ferebat, etsi eadem non superuixerit diu. Hæc quia conspecta Louanij, patris ac aliorum plurium testimonio confirmata, protulimus. Alteri in eadem hac ciuitate, cùm partus non procul abesset, hostili vultu & supra modum terribili maritus imminens, cùm præ iracundia strinxisset gladium velut in cranium impacturus: hoc effecit, vt quanquam fuga salutẽ mulier reperisset, infanti tamen eadem caluariæ parte cui

Altera.

acies

acies minitabatur, magnum continuitatis diuortium appareret, statim ab enixu sic effluente sanguine vt nullo conatu vel arte tempestiuè reprimi posset, atque infans protinus expiraret. quo sanè exemplo nihil vnquam mirabilius visum est, cùm iam grandior fœtus vix vllam impreßionem à spiritu tam potentem potuisse recipere putaretur. E multis pauca suffecerint. non enim omnia memorare fert animus, sed certiora ac ferè domestica, non tam historiæ, quàm demonstrationis contexendæ scopo. Constat porrò eiusdem spiritus facultate, & alia nobis innumera supra fidem in hominibus exerceri. Contigit viuis, vt narrat Cœlius Rhod. tantam huius potentiam cælitus dari, vt quoties vellent intentione animi summa, omnem propemodum doloris sensum à corpore sequestrarent, vt quanquam pungerentur, secarenturq; profundius, tanquam vita defuncti ad tempus aliquod, ac planè immobiles permanerent. quãquam id etiam in magnis perturbationibus, non alter fortaßis eueniat, & populo cuidam id familiare penitus esse, ac velut natura insitum Petrus Pomponatius scribat. Videmus extincto quoque cadauere vsq; ad tertium diem, interfectoris imaginem velut in concreto sanguine latuisse, quum eodem semel præsente, residuus ille spiritus, propter ideas inhærentes, in percussorem obuium concitetur: nec prius profluuium sanguinis è vulnere supprimatur, quàm qui occiderit longius à funere sit semotus. quod studiosè semper ad probandum facinus, à prætoribus atque consulibus in plærisque ciuitatibus obseruatur. Refer huc omnia quæcunque de fascino, & ligaturis physicis (vt vocant) virtute imaginatrice fieri posse dicitur. Multi hosce effectus in verba, & characteres referunt; alij ad influxus syderum incantamentis & notulis congruentes. Sed sanè in omnibus pura ac puta est vanitas à christiana puritate longius explodenda. Multum in plærisq; innatam vim

Ecstasis per imagin.

Spiritus vis quid etiam in cadaueribus possit.

Fascini vel incantamenti multiplex ratio.

spiritus

ſpiritus poſſe non dubito: plus tamen fidem, & phantaſiæ vires per radium ab anima dimanantem: multo plus dæmonum pacta, qui ſuis diſcipulis formam præſcribit agendarum rerum atque materiem, ac vel falſa illudit ſpecie rerum, vel pro momento apparentis boni, vulnus infligit immedicabile.

Aſtus diaboli.

Eſt aliud magnopere medicis expendendum, quòd in morbis grauiſſimis ſæpe euadunt vel imbelles plurimi, etiam omnibus reclamantibus notis quæ iuxta Hipp. ſacroſancta oracula mortem in limine eſſe deſignent. Sic in vulneribus cerebri, fragmento caluæ ad mollem vſque meningem per duram prorſus adacto, nonnulloq́; ipſius ſubſtantiæ apparēte effluuio, nuper è populo quidam nobis manum admouentibus eſt reſtitutus. Hiſpano iuueni magna hepatis portiuncula, per ilij dextri vulnus exudans, certum ex dicto Hippocratis exitium portendebat. præter tamen ſpem omnem, poſt aliquot menſes, decoctis vulnerariis, ac manuali induſtria ſaluus euaſit. Vidi quibus pulmonum fibræ, inteſtinorumq́; tenuium, & renum, & vteri portiones ſatis eſſatu dignæ tum per abſceſſus, tum per vulnera ſint ablatæ; & tamē viuunt, vnamq́; in rebus deſperatiſſimis diuinæ bonitatis & fortitudinis gloriam profitentur. Contrà inuenies alios toto genere vitalis ſpiritus differentes, qui vix vlla vrgente occaſione ſenſibili, etſi omnes opes arteſq́; in vnum conuoces, à morbis tamen leuibus celeriter eneruati vitam morte commutant, ac licet robuſtiore corpore videantur, ſtatim à principio ita percuſſi iacent, vt ex ſolo decubitu ægrotantis, non accedente lethali altera nota, moriturum ægrum aliquando prædixerim, quòd pro totius corporis mole non reſpondere ſpiritus videretur. Horum facilis eſt experientia in popularibus morbis, præſertim ſi cæteris paribus (vt morbi ſpecie, ortu, progreſſu, magnitudine, naturæq́; temperamento) duo treſue laborantes animorum ſola efficacia, & ſpiritus alacritate

Spiritus energia in ferendis morbis.

Caſus admirandi in morbis & vulneribus.

Cur multi à paruis quandoque morbis intereant, aut euadant à maximis, præter ſpem medici.

critate dissideant. Huc refer historias admirandas quæ in exturbandis aculeis, rumpendis abscessibus, vulneribus glutinandis, eliminandis calculis, corruptis fœtubus ac membranis, singularem naturæ prouidentiam mille modorum artificem vel supra humanum consilium profitentur. Talia sunt plurima, quæ A. Beneuenius scribit, quæ I. Lembergius, Achilles P. Gascarus, præsertim de fœtu per annos plurimos in vtero suppurato. Hæc sanè tum Gal. tum Hippocrates ipsius multis locis insinuant, tanquam ad prognoses, & curationes medicas plurimum conductura. Nam & seipsum castigans Hipp. libro Prorrhet. 2. ταῦτα πάντα ὀλέθρια ἰσχυρῶς, id est valde perniciosa, vocat, ἔχ᾽ ὅπως ἄφυκτα ὡς δοκεῖ, id est non tamen nulla, vt apparet, euadendi relicta spe; quo dicto mouet non nimium signis etiam euidentibus tribuendum, quòd maior naturæ vis in abdito collocetur.

Obseruandus locus Hipp.

Contra ambitiosam prædictionis in medici, plærisq; licentiam.

Qualis verò materni spiritus in ipsum fœtum, aut proprij cuiusque caloris in suammet corporis officinam: eadem vis & ratio communis intelligentiæ in partes singulas vniuersi, in cœlos & meteora, metalla, plantas & animalia, vt antè demonstratum est. Nunc autem & monstrorum varietas maior vel vno hoc fonte dependet. Nam quamuis Arist. τὰ τέρατα vocet ἁμαρτήματα τῆς φύσεως, de plærisque duntaxat dictum id accipi debet. Sunt enim monstrorum plurima quæ vim materiæ propius comitantur, & hæc inordinata magis, à criticorum exulant dignitate, fiuntque sæpius aut propter concursus pœnè fortuitos amborum seminum, aut constitutione quapiam præter naturam naturæ ordinem peruertente, aut ex cōceptis imaginibus matris communem characterismum spiritus, siue specificam notam ab anima parentis nuper impressam commutante plurimum affectus alicuius tum diuturnitate, tum vehementia. In istiusmodi monstris naturæ passibilis vi concedit illa nobilior actiua magis, &

Demōstratur eadem vis spiritus formatoris in vniuersa. Monstrorum aliud discrimen.

Vbi monstrū naturæ peccatum celeatur.

gis, & cælitus oriundæ: ideoq; ab instituto aberrasse non immerito iudicatur. Nam quod à prima mente, dum conderet vniuersum, iuxta cuiusq; speciem formatori spiritui inoleuit, (vt ortus interitusq; successu, ad eius exemplar naturas sub eadem specie indiuiduas insigniret) idem sanè ad speciei, vel formæ conceptæ expressionem perfectissimam non pertingit: sed occurrentis materiæ ineptitudine præpeditur, vel occasionum contrà obsistentium facultate peruertitur: quanquam (vt aliàs demonstratum est) si magis cum Christo sit philosophandum quàm cum gentilibus hisce philosophis, nihil penitus fortuitum Deo, nullum etiam naturæ formatricis erratum apto sermone dicemus. Vtrunq; enim nostri comparatione quid tale videtur, ipsa tamen diuina mēs & certo fine, & instrumentis, ceu mediis, in illū conuenientibus, agit, maximeq; ordinata incedit via, secundum intelligibiles mundi abditissimas rationes. natura autem mutabilis illi obtemperans, etsi iuxta inferioris mundi seriem à solita lege deflectat, rapitur tamen diuini spiritus vi, ita seipsa propè diuinior facta: quippe quæ legi antiquiori porrigens manum, toti se subiiciat totam, fatoq; conspicuo, diuinæ illius prouidentiæ fatum augustius multò, atq; sublimius esse demonstret. Illa etenim χωρίον σφῶν ἐς εἰ per delicta mortalium non antè conuulsa tanquam abruptis ansulis dissoluisset, suum quæq; seruarent conuenientem locum in vniuerso, & præter ἀταξίαν omnem, postrema prioribus tam in effectuum, quàm causarum genere consentirent. Sed ex natura angelica superbiæ scelus, ceu coniuratione in Deum facta, tandem ad homines dimanauit: vnde solutus ilicet ordo ille pulcherrimus inter Deum, Angelos, stellas, & orbem sublunarem, vniuersi faciem ornamenti parte præcipua spoliauit. Quo fit, vt multò aliter cælestis regio naturam afficiat elementarem, hominesq; concutiat labe turpissima à prima

Verior sententia naturam non errare.

Cathena aurea cur non ita perpetua & inconcussa.

F perse-

perfectione degeneres, dicente scriptura, stellas etiam vix mundas esse in conspectu opificis sui: quod enim in illas nostri vitio, & contagione diffusum est, vicissim hac reflectitur, vagarum ac deerrantium motionum, desormium quoq; conceptuum & fœdissimarum generationum præcipua causa.

Quopacto hominis vitio cætera contaminata, & perturbatus ordo sit vniuersi.

Ergo præter τὴν ὕλην, siue materiem, propria quadã insolentia deprauatã, recessu videlicet ab vno in multitudinẽ, contaminata primũ est diuina in nobis particula mentis, accessitq́; imaginationis absurditas, appetitionum, & aliorum affectuum ametria: vnde & morbi paulatim in generationis vitia pullularunt: accessit influxus syderum, quæ qualicunq; systemate vires cõtulerint suas, boni studio fœcundos radios huc transmittunt, vt causis inferioribus suffragẽtur. verùm non secus quàm per infecta variis coloribus perspicilla aliam certè quàm in natura sua possident ac pollicentur, speciem, figuram, magnitudinem ex corruptela materiæ repræsentant.

Aliæ causæ physicæ & propiores.

Et hactenus quidem ceu physicæ causæ & propiores suis effectibus recensentur, quas alij diducunt accuratius in certas constitutiones, motus, proportionesq́; aliorum principiorum maris & fœminæ, seu species homines totos, seu generationis instrumenta duntaxat, vterum ac pudenda, seu deniq; excretam à parentibus genituram.

Nam quanta potestas vnius ferè materiæ, non solùm partus maturi docent, sed & conceptionis primæ, formationisq́; admiranda diuersitas. Monstra enim, abortus, effluxionesq́; inutiles ac deprauatæ multum inter se differunt.

Abortus atque effluuij differentia.

Monstri appellatio vix aliàs rectè quàm gestationis expleto curriculo, perfectiori fœtui tribuenda est. Reliqua verò in vteri cæcis latibulis antè contingunt, vel saltem rationem nominis consequuntur, quàm ille gestationum communis terminus expirarit.

Abortuum causæ triplices vniuersim.

Abortus fieri constat, vnoquoq; in sua specie permanente: etsi & monstrorum abortus aliquos velut

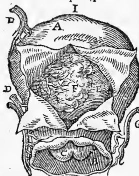
composita

compositæ quadam ratione existere non dubitemus. Causæ illorum sæpius in retentrice vteri facultate, interdum in ipso corpore genituræ: postremò & in proportione tum vteri ad conceptũ, tum amborum seminũ inter se. Retentrix sæpe minuitur, aut penitus abolitur, attractrice tamen integra persistente: idq; nunc propter insignem intemperiem, calorem, siccitatem; præcipuè tamen humiditatem, aut frigus exuperans. hinc enim exaucta vel aquæ copia, vel pituitæ fœtus ligamenta dissoluit: vt etiam teste Hipp. muccilagineus humor hic acetabulis adhærescens, mulierem vixdum expleto tertio mense abortire compellat: nunc propter figuram vteri, constitutionemq; vasorũ vel membranarũ non ita fœtubus retinẽdis idoneã: præsertim si partu multiplici relaxatæ venæ atq; arteriæ (sicut plurimum fieri solet) in varicosam speciem (Græci κιρσοειδῆ vocant) instar capreoli contorquentur: nunc denique propter extrinsecas causas, intempestiuos scilicet motus corporum, animorum, vigilias, inediam, casus, percussiones, & id genus alia infinita: licet autem sub primo genere cacochymiam insignem, atq; plethoram, id est humorum corruptelam, & sanguinis redundantiam comprehendas: etsi sæpius ad causæ antecedentis catalogum referantur. Verùm abortus ab ipso totius genituræ corpore proficisci nihil est mirum: quando vel quantitate nimis exiguum est, vel facultate attrahendi sanguinis imbecille, vel ab initio vasis vteri non pertinaciter satis adhæsit, propter imperfectam formationem in propriis inuolucris. Iniqua proportio fœtus ad vterum, vel amborum seminum inter se, indicanda est vel quãtitatis nomine, vel qualitatis, vel ordinis ac loci, vel temporis in agendo, vel denique totius substantiæ: quorum omnium exempla reddere singulatim, non tam difficile, quàm properantibus permolestum.

Vasa vteri varicosa fieri post multiplices partus.

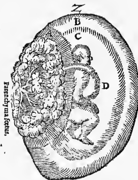
1 (margin, beside "Retentrix sæpe minuitur")
2. (margin, beside "Verùm abortus")
3. (margin, beside "Iniqua proportio")

Conceptus prima delineatio.

A. Vteri fundus.
B. Ceruix resecta.
C. Os vteri conceptionis instrumentum.
D. Venæ & arteriæ quæ cotyledonas formant in vteri cõcaua supficie.
E. Membrana allãtoeides.
F. Parenchyma fœtus.
G. Vasa varicosa & constituta præter naturam.

ABORTVS FORMA

A. Chorion cũ parenchymate affixo.
B. Allãtoeides membrana vel farciminalis secũdum inuolucrum.
C. Amnion membrana interior tertia ac tenuissima, inter quam & fœtum sudor pueri continetur, inter quam & chorion & alantoidem vrina pueri secernitur.

Abortus figura cum membranis.

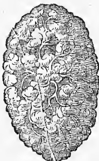
Galea infantum siue membraneum inuolucrum præter communem cursum.

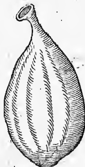
Infans galeatus.

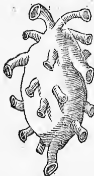

EFFLVXIONVM VITALIVM
* & non vitalium species 3.
1. Generis. Secundi generis varia.

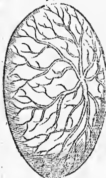

Tertij generis.

Effluxionum causæ & modi.
Genera 2.

Nunc autem effluxiones ab vtero vitiosæ solius propè materiæ vitium, absurditatemq́ consequi solent. Sunt harum genera duo, nam pleræq́ licet informes, attamen animantur; aliæ vitam nō concipiunt.

1.
Nō vitalium species.

** Inter non vitales prima species est concreti sanguinis velut in carneā massam: in qua tamen neruosi ductus, ac venarum, arteriarúmue lineamenta appareant: sæpe verò & ampullæ tenues, quarum aliæ candidæ et piscium oculis non absimiles, aliæ vitellos ouorum aptissimè præ se ferunt, vt sæpissimè à nobis est obseruatum. Hoc genus non ita absimile parenchymati fœtus, quod in inuoluentium membranarum vasis affigitur, ad elaborationem sanguinis meliorem, prius quàm per vmbilicum in corpus insantis distribuatur. Fallopius placētam vocat, pulmonis substātiæ figuræq́ proximam, vt nobis videre hactenus licuit.*

2
De hoc plura que Lemnius lib. De nat. miraculis: quæ tamen nō tam ex αὐτοψίᾳ quàm sola relatione descibit.

Est alius modus vbi crassum duntaxat, atq́ membraneum corpus excernitur instar vesicæ densioris: quod ferè ex amplo ventriculo in angustum verticem surgit, non malè rostro suillo vel animalis alterius comparandum: hoc enim solo agglutinatur cotyledonibus vteri, viuens duntaxat vt fungus aut planta terrarum visceri radicitus adhærescēs. Eadē species non semper vniformis existit: sed sæpe & polypi more in ramos ac rostra compluria, vel brachia prorogatur: sæpe

 interiore

interiore sinu (si adaperias) solam inuenies concreti sanguinis massam: sæpe & textum neruosum, implicitum instar labyrinthi: sæpe res maximè peregrinas, cuiusmodi in abscessibus solent. Nam tales infinitæ species, etiã pro imaginationis varietate à matribus inducuntur, præsertim accedente seminis qualitate, & rerum consensibus externarum. Tertium genus effluxionis non vitalis, ad molæ appel-

3. Molæ ratio.

lationem non immeritò relegamus: quando formationis quoddam exactius est rudimentum in carnis confusæ speciem nunc penitus nudam, nunc inuolucro densiusculo circumtectam. tale etenim ferè ob masculi seminis penuriam concipi solet, si vicem istius fœmineum semen aggreditur: postquam non ineptè & masculum semen atque fœmineum

Vnde nascantur mares aut fœminæ.

scribat Hipp. ab vtrisque secerni, & secundum exuperantiam facultatis agentis atque passibilis, mares aut fœminas nasci, nulla tantopere in quantitate seminis posita ratione. Molæ interdum sunt carneæ magis, interdum nerneæ. Figura quoque cunctis non est eadem, sed omnes vtero pertinacius hærent: sæpe & annis pluribus, non sine gestantiũ summo discrimine, tumore, morsu & atrophia. Etsi verò non eiusdem generis sint infantum galeæ, vnius tamen consyderationis carceres ingredi consueuerunt. De illis multa fabulantur antiquitus, ac virtutem tribuunt admirãdam. Nam & M. Antonium hoc insigni celebrem prodidere. Sed reuera nihil est aliud, quàm membranæ alterius rudimentum, amnio multo tenuius, sed tamen solidius, limbo purpureo velut fimbria cinctum, atque sic capiti toti vsque ad vmbilicum penitus obuolutum, non sine ingenti periculo pueri, nisi quamcelerrimè detrahatur: vt ipsius in primogenito filio qui galeatus in orbem venerat obseruaui. Nascuntur dubio procul ex superabundanti seminis recremento, virtute formatrice in omnem circumferentiam validius fusa.

nam

Variæ commissuræ species.

Talium frequentissima cōstitutio est, vt ex Lycosthene atque aliis patet.

nam & fœminæ dum tales pariūt, vix vllam feri aut mucci copiam sub idem tempus euacuant. Iam verò si non vitalium effluxionum species animo perlustraris, totidē prorsus inuenies, quibus cum vita motus sed incompositus aspiratur, propter præstantiam spiritus in rudi mole demersi. Tales sæpe cū fœtibus edi solent, tales mirandā erosionis acerbitatē embryoni ac matribus ferunt, exclusi in lucē inflātur variè, discurrūt, iniectisq́; per obstetricē molibus suffocātur.

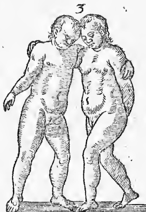
IDEM *verò materiæ vigor atque varietas in monstris apparet. hinc enim aliàs trunci & mutili fiunt; aliàs parti pars quædam adnata producitur; aliàs turpi hiatu quæ committi debebant naturaliter, distrahuntur; quæ dis-* Monstrorum species vnde tam diuersæ.

Z

Romæ 1493. Item in agro Veronensi 1475.

cerni, committuntur; aliàs toti fœtus totis variè glutinantur, nunc commissis inter se capitibus, nunc dorso, ventre, pectoribus, nunc pedibus manibúsue, aliísue modis infandis & infinitis. Miseranda fuit duarum virginum copula ex vnius
Historia. *frontis adhæsu, quæ cũ aliquousq; adoleuisset, morte vnius factum diuortum est, vnaq; à fronte resecta non multo pòst & mors alterius subsecuta est, has se vidisse refert Munsterus Mogunciæ Anno 1501. ætate circiter annorum sex. Vnam mulierem vnico partu dierum anni numerũ expleuisse certa historia est. Anno etenim 1322. (vt Massæus meminit) quo leprosi per Italiam fontes infecerãt, Margarita comes Hollandiæ eas pro adulteris fœminis arbitrata quæ gemellos parerent.*

Prope Wormaciam 4. Idus Sept. anni 1495. Huic propemodũ simile Louanij natum 1547. septimo Idus Aprilis, sed ita vt vnum caput duobus affixum corporibus spectaretur.

rent, imprecatione cuiusdam paupercula, quam fortè eandem ob causam acerbius increpasset, vno peperit partu liberos 365. omnes vitates, pollicis magnitudine, quos sacro fonte candidatos continuò mors excepit. Vidit parens hic Louanij gemellos ita commissos, vt capite distincti, brachiis manibusq́ quatuor, ventre & sterno pectoris copularentur. Inuentum illo præsente per anatomen cor commune, cerebrum suum cuique secretum. Neque vulgaris quæstio an pro vno homine, an pro duobus foret genus hoc monstri philosophis appellandum. Orta est contentio varia, aliis sedem τῆς ἐντελεχείας in corde, aliis in cerebro collocantibus. Mihi quidem (saluo semper meliore iudicio) formæ humanæ dignitas ex rationis domicilio potius æstimanda censebitur: quan-

Alia hist.

An in monstris duæ animæ an vna tantum.

Louanij anno 1536.

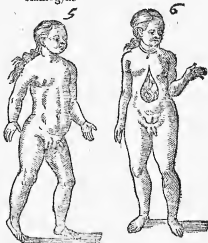
Item Werdenbergæ anno 1489.

quanquam in corde ſit fons caloris vitalis, ac facultatum animalium & naturalium præcipuus nodus. hoc enim ad vitam & totam animalis compoſitionem potius quàm ad differentiam ſpectat. Adde his quòd & formatrix vis, quæ primùm cuncta delineat atque diſcernit, in cerebro habere primam ſedem certiſſimò demonſtretur, ſi quis noſtræ conceptionis monogrammata ſeu embryonis primū formati rudimenta per ſectionem anatomicam quamaccuratiſſimè contempletur. ſemper enim particulis cæteris grādius caput inuenimus, quin & perpetua proportione minora ſingula mēbra quanto longius à capitis regione diſtiterint, donec plenæ formationis typum ſunt conſecuta. Idem in ranis aliisque animan-

Vis formatrix in cerebro collocata.

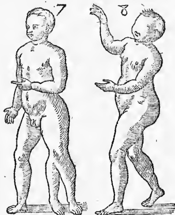
Exorbitantis quantitatis paradigmata.

Androgyni.

animantibus facile est animaduertas. Quòd verò & Gemini, & Polymorphi & Androgyni nascantur viri pariter atque mulieres, causam astronomi similiter exquisitius astrorum certa conspiratione deducunt, vt ex mistura Veneris atque Mercurij, præsertim in bicorporeis signis reperiantur. sed de his consule Ptolomæum opere τετραβιβλίῳ. *quanquam hisce principiis in eo genere sit, vti diximus, quamminimum tribuendum: cùm inordina-* Monstrorum astronomica ratio.

tum

tum omne, rebus ordinatissimis ab exordio mundi imprimis sit alienum: sed vbi materies præstò est, figurarum cælestium

Diuina ratio. *analogias plurimum posse, non inficior. Quæ autem nimis rara, varia ac insolenti specie à nota rerum forma discrepant, hæc certè omnino diuinitus edi consentaneum est: vt vel deprauatæ religionis imaginem, vel tyrannorum pestilentes mores, vel seditiosi populi inconsultam temeritatem sub obtutus mortalium ponant. vt monstrum in Tyberi inuen-*

Monstrum in Tyberi inuentum. *tum Anno 1496. squamosis humeris, manibusq; aduncis, gryphium vnguibus, capite & ceruice asinina, aliis partibus nunc virum referentibus, nunc mulierem, nunc bouem, draconem*

& ele-

Diminutæ quantitatis monstra.

1556 hæc passim circumiēs visa est, vsa pedibus quamdexterrimè semper manuū loco.

In agro Piceno.

Augustæ Vndelicorū, anno 1531

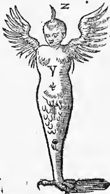
& elephātem. Sed plura eiusmodi apud Lycosthenem, Laubanum, Fritschium, Casp. Peucerum, Val. max. Fulgosium, qui prodigia ex professo qualia locis quibusq́, & temporibus contigerint, elegantissimè descripserunt: nos horum pleraque excerpsimus reseruatis aliis in alium locum.

Famulantur primò conditori supra naturam res maximas digerenti dæmones & boni, & mali: hi quidem vt carnifices Causæ monstrorum secundariæ.

Pro-

Prodigiosæ species monstrorum.

Monstrum Rauēnæ natum 1512.

Tale refert Romana historia.

ac scelerum vindices, inuidiæ stimulo in genus humanum arinis incitati; illi verò tanquam magni regis satellites, aures atque oculi, (vt Philo inquit) qui per naturæ scalam ascendentes iugiter, descendentesque & mandata Dei ad genus mortale perferunt, nostrasque vicissim preces ad vniuersi præsidem Deum. cùm minus conuenerit, propter iniquam proportionem inter ens primum & ignobilem hanc materiem, etiam summa beneficia nobis diuinitus sine mediatoribus elargiri, nec scio an vllum maius existat erga mortales tum diuini amoris tum prouidentiæ argumentum.

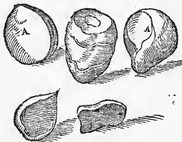
Ita quidem se habent monstra in vniuerso, cuncta propriè (vt concludam epilogisticè) ad vnum formatorem spiritum referenda, ceu proximam causam inter effectrices vel effectricium instrumentum. Reliqua sunt imprimis velut antesignanæ Deus & Angeli; & Cacodæmones: secundò cælestia corpora: ac postremò ipsa materies, spiritumque in singulu, & animarum conditio miseranda, peccati turpitudine à priore fœlicitate delapsa. Neque iam difficile est in aliis similiter ratiocinari quæ intra minoris mundi circuitus noua, & insolita ratione contingunt. nam & humoribus nostrorum corporum, rebusque contentis multa obueniunt, in prodigiorum catalogum referenda. Nullum ferè vasorum genus existit, nulla cauitas, aut recessus cui non lapides admirandi, sæpe & res metallicæ, vermes, & animalcula omnis generis, quandoque & humani artificij imitamenta nascantur. cur enim consimilibus causis quæ terræ viscera ferunt quotidie non etiam in animalibus procreentur? sunt enim vbique meatus varij sensiles atque insensiles proprio quodam sensu & facultate præditi: inest his ipsis opifex calor ideis innumeris procreandarum rerum longè plenissimus: accedit materies multiformis, quæ pro sui diuersitate ab eodem calore interdum discutitur, interdum putrescens leniter animatur;

Epilogus causarum ordine cohærentium.

Secunda diductio prodigiosarum rerum quæ in humanis corporibus solent occurrere. 1. Affectuum & symptomaton.

Caloris opificis vis admiranda.

Calculi vesicæ quales à nobis spectati sæpius.

Cortices lapidum vesicæ ac velut exteriora putamina.

Vatij renum lapides.

matur, sæpissimè verò in lapidis speciē, aut corporis alterius indura-

induratur. Cõsule quæ cũ Galeno veterũ plures de mirandis generibus abscessuum tradiderunt, vbi nunc acus, nunc cultri, atque nouaculæ, nunc insecta quædam animantia sunt reperta. Naturam habent qui passim nascuntur lapides; cuiusmodi nunc sub lingua genitos, nunc in pulmonibus, atque per os excretos vidimus, paruos, albicantes, duros supra modum: nunc in folliculo fellis per inflammationes proximorũ viscerum, aut obstructiones diuturnas coaluisse deprehendimus: erant hi ferè angulosi, exterius nigri, intus subflaui, fusci, ac sæpe coloris varij. Exemi ab vno hydoprico secto solius fellis calcules 32. quorum minimus pisi communis magnitudini respondebat, maximus nuci auellanæ. Est & in

Abscessus mirabiles.

Vide exemplũ memorabile apud Lycosth. anno 1539.

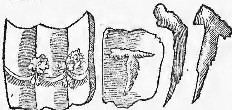
Lapides in humanc corp. & varia eorundẽ historia.

Rarus casus.

Lapides è pulmone secreti. Lapides in fellis folliculo nati. Lapis in humano cerebro repertus.

Saxeum crassamentum circa membranas sigmoeides arteriæ aortæ. Ossiculum repertum in corde humano. Os cordis cerui.

cerebro apud nos paruus inuentus lapis illi non absimilis quē Dresdensis Medicus quidam Iohannes Centmannus inter

Alius. Gesneri monumenta descripsit. Semel cuidam seni à nobis dissecto præsentibus studiosis plurimi lapilli visi sunt accreuisse circa basim arteriæ magnæ. Huic & osſiculum aderat instar malleoli inter cartilagineos circulos cordis, arteriæ aortæ & venæ arterialis, ipsa specie prorsus cum cordis ceruini osſibus comparandum. credidi hunc ex inflammatione arteriosi sanguinis occubuiſſe: hic enim toto ferè arteriarum procursu velut saniosus, purulentus, liuidus, ac sparsim quoque concretus apparuit. Mulier quædam post diuturnos sto-

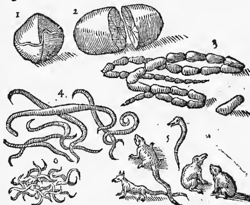
Alius. machi dolores, lapidem excreuit per intestina triangularē, castaneæ nucis quantitate: credo in pyloro per annum integrum latuiſſe, vt antecedentium symptomatum series ac natura monstrauit. Mirabilius multò, quòd per sedem simi-

Alius. liter exciderit fœminæ vetulæ, sed prægrandior, lapis omnino rotundus, saltem ouali specie, foris partim fuscus, partim ater, ac velut ambustus: quem cùm perforare paullulum attentaſſem, diſsiliens in duas partes, intus substantiam instar vitri purioris aut crystalli pellucidam, multis striis atque radiis in vnum centrum confluentibus, ostendebat. Hoc in cæco intestino per aliquot menses concretum latuiſſe non dubitabam, ex doloris loco quem antè perceperat, partisq; laborantis tensione & grauitate in dextro ilio, sub costis spuriis, vbi cæcum illud intestinum fibris membraneis tum perito-

Vermium & animalculorū varietas admiranda. neo & hepati, tum mesenterio alligatur. Vermes excreti pluribus non tantùm tæniæ similitudine, qualem & nos studiosis ostendimus ad duodecim aut 13. pedum lōgitudinem, sed & peregrina forma stupendi, nunc ranæ, nunc lacertæ,

Phthiriasis. aut salamandræ, aut alterius animalis, cimices, pediculos ex aliqua parte, vel totius corporis habitu scaturire, ipsa nimirum carne vel adipe in tabum, & fœdam saniem resoluta, mirabile

1 Lapis in pyloro genitus. 2 Lapis in cæco intestino natus. 3 Vermis latus.

4 Lumbrici teretes. 5 Acarides. 6 Vermes polymorphi.

mirabile quiddam & infrequens: certè putredinis formæ plurimum debet; sæpissimè tamen ac multo apertius vindictam numinis repræsentat, vt & furores, & sanguinis vomitus in plerisq; lacertas 3. aut 4. à medicamento purgante deiectos semel atque iterum vidi: semel & oliuaria quædam corpora plura 60. numero ex aluo pueri prodeuntia per dysenteriam. Semel consimili morbo velut vitellos ouorum induratos: semel vt fœturas piscium. Non parum me attonitum reddidit ingens copia rerum memorabilium excreta per sedem, in muliere florentis ætatis, quæ per nouem annos variè infandis intestinorum doloribus conflictata, mébrana

Excretiones per ventrem mirabiles.

Rara historia arboris in visceribus natæ.

Corpuscula varia per dysenteriam excreta.

Fragmenta arboris per abscessum secreta.

primùm aut tunicæ crassioris rudimenta deiecit, secuta sunt arbo-

arboris frusta ingentia, pleraq; pollicis crassitudine ac paulò etiam longiora, pariterq; omnia ferè quæ ad arboream speciem pertinerent, folia scilicet laurinis foliis non absimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrent. Habebat hæc fragmentorum eiusmodi ingentem pyxidem plenam, nobisq; in memoriam rei è singulis data portio est, quam thesauro chariorem hactenus seruo, eandem historiam plenius traditurus inter historias medicas, ac παρατηρήσεις morborũ, quibus nil hodie scribi vtilius potest. Omnem fidem superat anguillæ viuæ per inferiora secessus in puella annorum 14. cui & ab initio affectus præsens affui anno 1572. Nam & huius

Alius casus insignis.

ratio, vti & præcedentis casus vniuersa in artem magicam, dæmonumq; præstigias est relata. Verùm de hac copiosius sequenti libro, atque inter huius ætatis prodigia referemus. Nescio an rectè in eodẽ nauigio collocarim, quæ ad vnius hominis occultam pertinent ἰδιοτροπίαν, ipso etiam à semine succrescentem: saltem affectus prodigiosi genus, aut monstri simile est homines nasci, qui vel annorum plurium, aut mensium spatio ab omni penitus tum cibo, tum potu visi sunt abstinuisse: quanquam id contigerit sæpius fœminis quàm viris: credo ob insitam prædominantis frigidi temperaturam, cui exiguo, ad sustentandum calorem insitum, opus est alimento: cùm & minimum discuti possit; accedente insuper tenacis humoris copia, quæ in hoc sexu sæpius per totum habitum sparsa luxuriat: cui alludens Hipp. in epist. ad Dionysium. Semper (inquit) opus habet mulier moderatore: habet enim à natura in se lasciuiam, quæ nisi quotidie resecetur, velut arbores in materiæ multæ effusionem exuberat.

Monstrosæ naturarum proprietates in pluribus inuentæ.

Prodigiosa abstinentia cibi & potus.

Cur fœminis id sæpius accidat.

quanquam ille fortaßis in mulierum genus iniquior, ac iusto suspicacior fuit. Certè & nostra ætate grãdæuam fœminam vidit parens, quæ ne ad momentum quidem absque ingestione ciborum & potuum viuere potuit, quin ilicet anxia supra modum exiliret, & tanquam iniecto laqueo strangulanda quamprimùm videretur. Hoc illi vitium ferè à pueris, cum ætate habuit incremẽtum. Creditum est multis aut anguem, aut simile quidquàm in corpore nasci. Tentatis variis nihil omnes medici profecere. Sed vna duntaxat ratio fuit referenda in hepatis molem, vel, vt verbo dicam, (quod prius natura fuit) monstrosam ἰδιοσυγκρασίαν. nam auctà pinguedine supra modum, & calore suffocato, apertus est venter, detractæq; adipis libræ propemodum viginti: inuentum hepar integrius, turgidum sanguine spirituq;, sed impensius rubens, ac mole ineffabili, vt sola scilicet magnitudine membra spiritalia, & conterminas partes oppresserit. Fit enim hoc sæpius, cũ ille formator spiritus in seminis distribuenda materie rhythmum non obseruat: vnde & maior attractionis vis, & calor innatus non æqua membrorũ proportione in animantibus adolescens, quandam tyrannidis speciem in republica facit: ac illud sequi necesse, dum vna pars amplius rapit quàm suum est, altera, quæ debilior est, vim fortioris minimè sustinente: paulatim opprimi paruas, & magnas, donec & ipsum caput, dissoluta œconomia totius, minorumq; partium subsidio destitutum, contabescat. Sed fortaßis & hæc historia inter venturæ ætatis præludia, siue imagines reponenda est. Poßunt sub eodem genere recẽseri, quæ dißectis hominibus aliarum quoque partium, vt vasorum, aut viscerum, raram & mirabilem speciem, vel numerum, vel situm, vel magnitudinem ostenderunt: quæ cùm in alios incidunt à genere christiano, inter aruspicia vel extispicia memorantur: de quibus abundè Liuius, & Vale-

Prodigiosa ingluuies fœminæ.

Ratio.

Tyrannis inter humani corporis partes.

Prodigiosæ constitutiones viscerum per anatomen inuentæ.

rius Maximus. Certè quæ referam, non naturaliter fiunt, si speciem spectes, certamq́; amussim formatoris spiritus optimè constituti: sed si concursus varios principiorum, & ex proportionum inæqualitate naturas mistorum proprias, aut indiuiduas conjectere, nihil mirum est etiam ab opifice ludos fieri: nam & illa exorbitatio mentes exercet, atque ad pulchritudinem vniuersi præcipuè confert. Cur itaq; stupeāt homines, si (quemadmodum à nobis inter anatomes plurimas annotatum est) in aliis quandoq; occurrat situs partium planè peruersus, vt hepar in sinistro hypochondrio, lien in dextro collocetur; in aliis nunc lienes gemini, nunc velut quattuor renes reperiantur; vterus in fœminis instar spongiæ raræ & mollis, aliquando & purè ossea ceruix: hepar, vt in suibus, & canibus, diuisum in plures fibras vsq; ad radicem: spinnarum vertebras vidi continua ossis substantia copulatas. Sunt autem & plantis, & animalibus cæteris, & metallis sua miracula, futurarum rerum non infida prænuncia, ac sæpe in illis descripta reperies velut diuina manu quæ non temerè esse vel sera posteritas deprehendat. nam & loqui videas saxa cum brutis, quando homines tacent. nonnunquam apertis penetralibus vel mortis, vel crucis, vel rei alterius insculpta effigie: sæpe & dissectas pecudes subsilire subitò, ac sine corde, aut cerebro reperiri.

Rari casus.

Monstra lapidum, metallorum.

Prodigia in visceribus animantium.

Sed si tanta humorum, spirituumq́; in humano corpore vis, atque varietas: quid de animæ potestate cēsendum, quæ supra omnem corporis molem, nulla instrumentorum ope, fortassis & sine subsidio spiritus, multa perficit vigilantibus, aut dormientibus nobis: qua vel sola efficacia immortalem se substantiam esse confirmat, dum in corpus progressa hinc in seipsam voluitur, iterumq́; ad superos scandens illorū portenta refundit in corpus. Iamne hoc in spontaneis animorum impulsibus est manifestum? quando præsaga mens fu-

Tertia didu-ctio prodigio-rum: eorum quæ vi solius animæ fiunt aut formæ alterius à corpore separatæ.

Præsagia mentis humanæ.

turi mali tristatur, prius quàm certis indiciis idem sensus corporei deprehendant?

Instat nautis fera tempestas,
Cùm sine vento tranquilla tument.

Vt Seneca cecinit, ac scitè depingit in vno Thyeste, ante feralem Atrei cœnam. nam & lachrymæ sæpe funduntur inuitis, & saliunt præcordia, interno tantùm, atq; occulto stimulante principio.

Somniorum ratio.

Nonne & somniorum ratio imprimis est admiranda, vt Hippoc. libello De insomniis, aperta oratione testatur? cùm anima suis corporeis negotiis expedita sese recolligit, deorumq; commercio fruitur, & quæ à naturis sibi cognatis acceperit, coniugi communicat sua, nunc expressis monitis, vbi grauius vrget; nunc vbi longius distant futura, in imagine ludens, vt circa interpretationem occupatior, vbi fuerit experrectus, possit & meminisse altius, & contra fortunæ tela muniri. Sed hîc opus esse distinctione philosophi monent, à quibus scilicet, quo loco & tempore, modo, & ordine, & cui vnumquodq; mittatur. Cassa, & inania sunt à sola materie, nisi quantum ad humorum exuperantiam vel qualitatis, vt ab Hipp. dictũ est, quẽ Gal. imitatur libello De præsagiis ex insomnio. etsi diuinius multo Hipp. ad triplicẽ illum motum, siue circuitum ignis præcipuè spectans, pulcherrimã consensionis legem, eadem opera in vtriusq; mundi partibus demonstrarit. Vanissima verò somnia iudicamus quæ ex antè actis curis siue negotiis quæ ex victus & vita perturbata ratione profluit. At quæ purioribus animis purisq; corporibus accidunt, multa pro veris nunciis diuinitus dantur: vt in Iosepho, Nabunassario, Daniele, & aliis abundè testatũ est: quanquam se sæpe immisceant genij nequam multa perturbantes, vt (quæ sua perfidia est) diuinum in rebus omnibus lumẽ eripiant, cũ alias se quoq; transformẽt in angelos lucis.

Somniorum differentiæ.

Morborum præsagia ex insomniis.

Somniorum fontes.
1 Somnia à sola materie.
2 Somnia à forma diuiniore.
3 Somnia per genios malos.

Etsi

Etsi verò istius consyderationis multa sint præcipitia,
quando nimirum vel somniis, vel ominibus obseruandis mē-
tem sic alligamus, vt inde concepta certiore fiducia ad res
gerendas eorundem velut auspicio dirigamur: multis ta-
men hoc vsuuenit etiam nostri sæculi christianissimis viris,
vt sic admoniti vel futura præuiderint, vel sese diuinis im-
periis conformarint. Apertiore quidem oraculo, ac velut per 1.
insomnium monitus, Mariæ virginis sanctissimæ custos &
sponsus Aegyptum petit. Moniti & Reges 3. vt ab Herode 2.
deflecterent. Gennadio Carthaginensi medico, cùm de ani- 3.
morum immortalitate dubitaret, visus est bis per quietem
iuuenis qui prius vrbem illi florentissimam commonstraret:
idem reuersus altera nocte somniantem interrogat, num se-
se agnosceret: respondit & nosse se illum, & præcedentis
somnij meminisse. tum ille Gennadio rursus, & tuum (in-
quit) corpus vbi nunc restitit? aut quidnam agit? Genna-
dius autem, dormire, atque in lecto se reliquisse. Sic argumē-
to inexplicabili, mentis potestatem supra corpoream molem
coactus est profiteri, vt D. August. ad Eradium scribens af-
firmat. Etiam de Polycarpo Iohā. Euangelistæ discipulo scri- 4.
ptum est, martyrij speciem ipsi per allegoriam fuisse in som-
nio designatam. Cùm enim dormienti puluinar amburi pe-
nitus videretur, corpus suum pro Christi nomine tradendum
ignibus ipse prædixit. Martianus imperator post diuturnam 5.
afflictionem Italæ gentis, Attilæ regis Hunnorum (qui se fla-
gellum Dei aptissimè nominarat) arcum & tela confracta
somnians vidit: viso quamprimum rei respondit euentus.
Scribunt admonitum & Mauritium imperatorem absque 6.
figura vel inuolucro, sibi à Phoca exitium, totiq́; generi suo
(nisi caueat) imminere. Quæsitū sedulò si quis hoc nomine
vocaretur: vnus tantùm repertus in toto exercitu, quem ta-
mē, propter fortunæ tenuitatem, velut minus verendum pro
somnij

Insomniorū & nocturnarū visionum exempla plurima.

Ex somniis animorum immortalitas designata.

*somnij tanta acerbitate contempsit, cùm paulò pòst Phocas
creatus à militibus imperator Mauritium fœdè cũ vniuersa
7. stirpe interimit. Quin medicinæ Therapeuticæ, & Patholo-
giæ multa mortalibus experimenta hoc modo diuinitus com
monstrata certissimè liquet. Sic medicorum principi D. Hip-
pocrati opinionis & veritatis per nocturnam quietem con-
certatio visa morbum Democriti longè alium demonstra-
uit, quàm decepti ciues Abderitæ propter illius risus incom-
ptos, & solitudinem suspicabantur. Sic Galeno (vt ipse de
8. se prodidit) cùm morbus perquam difficilis inuasisset, per se-
ctionem venæ inter pollicem atque indicem manus insinua-
ta curatio est. Simile narrat B. Fulgosius de Ildrico Leodiẽsi
9. Episcopo, de Iohanne Monacho, deq; Romana fœmina quæ
admonita per insomnium opportunè radicem cynorrhodi de-
morso filio, & aquas iam metuenti misit in Hispaniam, vn-
de quamcelerrimè sit restitutus. Arnoldus Neocomensis cùm
10. somniasset à nigricante cane pedem sibi mordicus apprehẽ-
di, eandem pedis particulam postera die teterrimus cancer
11. inuasit. Oculi quoque iam inflammati remedium tempesti-
uum sibi se reperisse per somnium testatur Auenzoar. Atqui
si magna in illis est superstitio propter inuentionem causæ
siue principij à quo dimanant: magis profectò, magis multo
circa vel omina, vel huius generis leuiora miracula cogitan-
dum est, ne propter inanem similitudinem à iustis præsagio-
rum finibus aberretur. Nam in ominibus sola propemodum
ordinis ratio, vel vocum, vel characterum; vel motionũ con-
gruitas facit, vt exhiberi eadem diuinitus videantur : vnde
non facilè diuinum illud apparet, quàm vbi euentus signo
suo iam consentaneus sub aspectum venit. Exemplum habes
1. in Ionatha Sauli Iudæorum Regis filio, cùm aduersus Phili-
stæos in aciem descensurus, victoriæ spem ab illa hostilis ex-
2. ercitus prouocatione concepit. Mirum quod de Clodoueo
Gallorum*

Medicaminũ inuentiones per somnum.

Ominum exempla selectiora.

*Gallorum rege commemorant, contra regem Gothorum
Alaricum pugnaturo, nã prius ad fanũ D. Martini munerі-
bus missis, cũ studiosè obseruari singula præcepisset; illud au-
ditum ex Dauidico Psalmo, tu Domine ad prælium virtute
me accinxisti. Quin & B. Augustino antequam Christo in- 3.
itiaretur, admodum fluctuãti, primùm audita vox, accipe et
lege: mox autem liber apertus primum hunc B. Pauli ver-
siculum offert, Non in comessationibus neq; impudicitiis aut cõ-
tentionibus, sed induimini* IESVM CHRISTVM: *qua
hora omine motus, sacri fontis lauacrum nihil vltrà differre
decreuit. Festiuum inprimis quod libro historiæ suo vnde- 4.
cimo citat Paulus Iouius, in quadam pugna Gallorum con-
tra Heluetios accidisse, vt Gallorum canes relictis castris
versus Heluetios (qui tum in statione erant) magno conti-
nentiq; exercitu properarent, eorum crura lamberent, cau-
das adulabundi quaterent, auribusq; demissis blãdè applau-
derent, tanquam Heluetij iam ipsorum domini per immi-
nentem victoriam signarentur, vt mox apparuit. Quid igi-
tur? num apertæ veritatis testimonio repugnãdum est? quã-
do sic ait Deut. 13. Etiam si dixerint vobis, & ita euenerit,
ne credatis eis. ac rursus per Apostolũ Paulum, Dies, & mẽ-
ses, & tempora obseruatis, timeo ne sine causa laborauerim
in vobis. Gal. 4. Equidem qualiscunque tandem sit horũ ra-
tio, non illam adeò ad definitionem certam, prædictionísue
perpetuam legem institui velim; quàm ad intelligendas si-
militudines rerum, mentisq; præsagium anceps, ab omni
superstitione, spe vana, metúue secretum; ad vnam senten-
tiam in sola Dei prouidẽtia, ac benignitate suspẽsam. Nam,
vt sæpe ac sæpius dixi, in distinguẽdis spiritibus veri aut falsi
prima est difficultas, atque, vt D. August. 24. De doctrina
christiana, omnia tantum valent quantum præsumptione
animorum cum dæmonibus sunt fœderata. Quæ tamen om-
nia plena*

Quatenus istorum consyderatio Christianis hominibus permittatur.

Gallorum rege commemorant, contra regem Gothorum Alaricum pugnaturo. nā prius ad fanū D. Martini muneribus missis, cū studiosè obseruari singula præcepisset; illud auditum ex Dauidico Psalmo, tu Domine ad prælium virtute me accinxisti. Quin & B. Augustino antequam Christo in- 3.
itiaretur, admodum fluctuāti, primùm audita vox, accipe et lege: mox autem liber apertus primum hunc B. Pauli versiculum offert, Non in ebrietatibus neque impudicitiis aut cōtentionibus, sed induimini IESVM CHRISTVM: *qua hora omine motus, sacri fontis lauacrum nihil vltrà differre decreuit. Festiuum imprimis quod libro historiæ suo vnde-* 4.
cimo citat Paulus Iouius, in quadam pugna Gallorum contra Heluetios accidisse, vt Gallorum canes relictis castris versus Heluetios (qui tum in statione erant) magno continentique exercitu properarent, eorum crura lamberent, caudas adulabundi quaterent, auribusque demissis blādè applauderent, tanquam Heluetij iam ipsorum domini per imminentem victoriam signarentur, vt mox apparuit. Quid igitur? num apertæ veritatis testimonio repugnādum est? quādo sic ait Deut. 13. Etiam si dixerint vobis, & ita euenerit, ne credatis eis. ac rursus per Apostolū Paulum, Dies, & mēses, & tempora obseruatis, timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Gal. 4. Equidem qualiscunque tandem sit horū ratio, non illam adeò ad desintionem certam, prædictionisue perpetuam legem institui velim; quàm ad intelligendas similitudines rerum, mentisque præsagium anceps, ab omni superstitione, spe vana, metuue secretum; ad vnam sententiam in sola Dei prouidētia, ac benignitate suspēsam. Nam, vt sæpe ac sæpius dixi, in distinguēdis spiritibus veri aut falsi prima est difficultas, atque, vt D. August. 24. De doctrina christiana, omnia tantum valent quantum præsumptione animorum cum dæmonibus sunt fœderata. Quæ tamen omnia plena

Quatenus istorum confyderatio Christianis hominibus permittatur.

nia plena sunt curiositatis pestiferæ, cruciantis sollicitudinis, mortiferæ seruitutis. non enim quia valebant, animaduersa sunt: sed quia animaduertendo atque signando factum est vt valerent. Et ideò diuersis diuersa proueniunt, secundum cogitationes & præsumptiones suas. Illi enim spiritus qui decipere volunt, talia procurant cuique, qualibus eum irretitum per suspiciones eius, consensionesq́, cognouerint. Hactenus D. Augustini sententiam longè verissimam verbotenus recitaui contra præstigias velut ἀλεξίκακον medicamentum.

Miracula vnde fiant. Animarum in somniis ἐνέργειαν superat illa quæ sæpe & tempestatibus imperat, vimq́, elementorum omnium sola transcendit, etiam & animalium rabiem quandoque coërcet, & genios malos: quæ sola in viris sanctis, ad fidei opera, vitaq́, integritatem maximè referenda est. In cæterum, siue per artem magicam fiant, seu mathematicam, omnia (vt nuper diximus) vanitate plenissima vt plurimum sunt instabilia, fœda, perniciosa atq́, fallacia, quippe quæ auctorē diabolum diuinorum finium sortiantur, sæpe inania tantùm simulacra pro veritate humanis sensibus obijcere consueuerunt.

Genius malus diuinorum æmulus.

Quæ ita dicta è prodigiorum, quæ spectra potissimū appellantur. Eatur autem ab homine, ad illa quæ foris occursant, ac vel sine commercio seminis alicuius numen certissimum repræsentant. Ex phantasmaton genere sunt spectra multiplicia in ædibus, in templis, in cœmeteriis, in aëre sæpe conspicua, nunc imaginationis potestate, nunc dæmonum machinamento, quibus informandi materiem vis non parua ab opifice contributa est: vt in illa imagine quæ se obtulit Bruto, ante congressum in acie Pharsalica. Eódem refero & varia veterum delyramenta, auguria, sortilegia, aruspicia è Tripode vel Sibyllinis antris profecta oracula, & vaticinia, quibus ante natam Euangelij lucem kacodæmon gentilibus illudebat. Nam quò foueret horum insaniam, sæpe responsa

Imaginationū delyramenta ac dæmonum ludibria.

dabat

dabat nunc prolatis carminibus, quæ sensum tamen ancipitem continerent, nunc insomniis & spectris prodigiosis, nūc volatu auium, nunc animalium mactatorum fibris, & visceribus: denique & elementorum in certas species seu simulachra concurrentibus atomis admonebat. quemadmodum ante mortem contigit Ciceroni, ac Iulio Cæsari, priusquam confossus Bruti & Caßij manibus expiraret.

Quæcunq; tamen idola in cæli aut ætheris regione spectantur, non absq; veneratione summa accipi debent, cùm ferè in diuinorum genere sint omnium prima, præsertim si et ordo accesserit rebus, aut diuturnitas, aut vehemētia: quam enim vim habent in microcosmo missa diuinitus somnia, hāc in cælis ostenta comparatione ad vniuersum. vt patuit ante expugnationem Rhodi, Byzantij, Romæ, ante excidium vrbis Hierosolymitanæ, aliarumq; rerū insignes metamorphoses: quis cùm plena sint historica monumenta, hic immorari superuacaneum duxi. Phantasmata planè diuina ex loco iudicantur & ordine, diuturnitate & magnitudine.

In meteoris omnibus sua est prodigiorum classis, numero propè inexplicabilis, quæ tamen sæpe nituntur physicis causis: sæpe solùm diuinitus pendent: aliquando & mistam indolem sortiuntur, vel ex naturali facie in metaphysicam transferuntur. Quinta prodigiorum diductio in meteoris.

Cum pluuiis vellera, ranas, vermiculos, lapillos, ligna, frumentacea varij generis, itē & lac, & sanguinem, & id genus alia terrarum permista effluuiis sursum ferri, iterumq; deorsum præcipitari, non semper mirum aut insolēs esse debet, vti nec ros sanguineus; neque subiti terræmotus, tempestates arduæ ventorum, fulgurum, tonitruorum. hæc enim causas habent legitimas à cælestibus syzygiis; sed tamen eousque progredi solent tum specie sua tum magnitudine, vt etiam in portentis vel principem inueniant locum. Multum his conferunt magni congressus planetarum præcipuè superiorum Pluuiæ prodigiosa. Tempestates & terræmotus. Causæ astronomicæ ingentium tempestatum.

riorum Saturni, Iouis & Martis, vbi circa stationes fuerint copulati.

Cometarum astronomica ratio.

Cometæ siue crinita sydera fiunt potissimum illis concurrentibus circa viam lacteam, vt obseruatione multiplici deprehendo, vel etiam in calidioribus cæli locis, Arietis, Leonis, Sagittarij, præsertim sub defectus solis lunæue tempora, sub tropos aut æquinoctia.

Terræmotuũ ratio.

Ita & terræmotus subiti fiunt si quando concilium cogũt in iis partibus signiferi quæ cum terra frigiditatis siccitatisq́; nomine maiorem obtinent analogiam: sicut & diluuia cùm in aquei trigoni dodecatemoriis committuntur, præsertim accedente Veneris suffragio.

Magicę lysura sæ in arte.

Reliquæ tempestates suos sequuntur duces: vt vehementes ac diuturnæ pluuiæ imprimis connexus Veneris, Martis, Saturni: tonitrua, fulgura, venti, Iouis, Martis, Mercurij: aëris obscuritatem atque caliginem ciet Sol, cum Saturno: Saturnus cum Marte aut Mercurio, serenitatem præstant: ac temperiem blandam, Iupiter, Sol, Venus: calores ingentes & siccitates æstate, Sol cum Marte & Mercurio: gelu intensissimũ & frigora, Saturni sydus Marti diutius aut Mercurio copulatum. Et hæc quidem omnia efficacius multò, vbi fixorum syderum vires vnà consenserint, ortusq́; stellarum, directiones horoscopi à singulis interluniis & pleniluniis sumptæ, ac denique præcedentes magnarum coniunctionum, ingressuum Solis, atque eclipsium vires; cùm certum sit parere causis vniuersalibus quasi unq; particulares, & illas quidem fundamenta magnæ mutationis prima proijcere, has verò super extruere, & consepulta semina paulatim in actum prouocare. Sed de his plura in Meteorographia nostra, siue Iatromathematica parte, si quando induciæ datæ nos paululum à seuerioribus musis atque negotiis respirare permiserint.

Quæ in iudiciis meteorographicis potissimum obseruanda.

De crimi-

De crinitis tamen ſyderibus, vt oſcitanter plæraq; prætercam, non patitur operis ſuſcepti occaſio, quam, vt ſuprà diximus, nouum hoc aſtrum præbuit anni 1572. non quòd Cometam eſſe dicamus, ſed naturam toto genere differentem, imo humanis diſcurſibus longè ſuperiorem. Dubitant plurimi an ſtellas nouas ſoleat inducere Deus, aut cæleſtem ordinem penitus perturbare, an ita nobis dũtaxat appareat occurſantibus angelis in ſpecie nubis ardentis, ignis, pyramidis, Solis aut Lunæ: vt temporibus Moyſis, Ioſuæ, Zedechiæ regis, Dominicæ natiuitatis, ac paſsionis: quaſi qui lẽgẽ poſuit, cũ velit, immutare nõ poſsit: qui mũdum ex nihilo cõdidit vniuerſum, creandis non ſufficiat nouis, ſed aut formæ aut materiæ laborans inopia, pro rebus veris apparentes tantùm ceu quædam figmenta obtrudat, quod ſanè à veri fonte quammaximè alienum eſt. Diſputent preſsius hac de re ſacri antiſtites, omne hoc etenim intellectu potius & vaticinij felicitate quàm ratione conſequimur: cùm & cometarum natura ſublimior videatur, quàm vt à quoquam hactenus ſit deprehenſa. Nam & de generationis loco atque materie, de motu & ſignificatione nihil non meritò controuerſum eſt. Iohannes Damaſcenus vult natos eſſe cometas cum cæteris ſtellis, nimirum in ipſis primordiis mundi, ſed latere, (fortaſsis ſub radiis ſolis) deinde impelli ſubitò ad certam quampiam regionem. Hoc credo à Pythagoricis ſumptum, exemplo ſtellarum Veneris & Mercurij. Maior hac de re philoſophantium turba meteoris annumerat, generationem illius prodens ex materie corruptibili, glutinoſa & pingui, cui nimirum inſit plurimum aërij & ignei elementi, facilè inflammabilis, nonnihil & terrei, & aquei, vnde & lentor ductilis, & conſtans ſoliditas adſit, eamq; videntur omnium proportionem animo concepiſſe, vt iuxta ſeriem ſitumue quæ elementa obtinent in vniuerſo, plures

Amplior dictio circa naturam cometarum.

An nouæ ſtellæ oriri poſſint.

Recentiorum pariter ac veterum ſentẽt. de cometarũ cauſis.

Materies cometarum.

H grada-

Quid planetæ quique conferant ad naturam syderis criniti.

gradatim partes à superioribus conferantur, feruorem & caliditatem inspirante sydere Martis: pinguem substantiam & oleaceam Ioue potissimum & Venere: Saturno lentorem ac stabilitatem quibus diutius perseueret: his accedit Mercurius, animam præcipuè, vires ac motionis impetum subministrans.

Forma generationis cometæ.

Quādo igitur vaporibus crassis, exhalationes tum pingues & inflammabiles; tum fumidas siccas, vel pariter in terrarum visceribus antè permistas, vel etiam dum attrahuntur inuicem complicatas, superiorum syderum virtus in sublime coēgerit: accedente phlegmone, vel propter motus celeritatem, vel potius naturam loci, & viciniam corporum

Simile.

calidorum, fiunt crinita sydera, quemadmodum ferè inflammationes, tumoresq́ calidi in animantibus consueuerunt.

Motus ratio in cometis.

Motum quoque illis analogum esse ad planetas volūt, ideóque videri nunc directos, nunc retrogrados, nunc propè stationarios, vt potissimum ex obseruationibus Pontani, Apiani, Regiomontani, ac patris Gemmæ. quorum in consimilibus annotandis vtinam æui prioris homines exercuisset industria: non enim hactenus tantæ de rebus reconditis tenebræ mortalium animos obsedissent. cùm vti in medicina anatome, sic in Mathematicis syderum obseruatio, & in reliquis scientiis sua cuique materies sensibus vsque ad scrupulum comprehensa, totius disputationis atque scientiæ primum principium habeatur: vel Arist. teste, qui omnem vo-

Disputatio de loco varia.

luit cognitionem à sensibus auspicari. Fecit hæc veterum obseruatorum incuria, vt nunc de locis vbi cometæ subsistant potissimum ambigatur, aliis eosdem collocantibus in suprema aëris regione, aliis statim sub orbe Lunæ, quam & partem æthercam vocant, ignis elemento purissimo dedicatam. Multi omnino ad sphæras vsq́; cælestes & Lunæ circulū promouerunt, eóque spectasse videntur vt ex materie generabili & corruptibili satum, quiddam æternis proximum fiat.

Siquis

Si quis verò diligentius rem examinet, quanquam in vniuerso Deus naturam primis duobus generibus discretam esse voluerit, conditione scilicet mortalis & immortalis substantiæ, item lucidæ & opacæ, concretæ materiæ firmiter ac dissolutæ, proportionis æqualis & inæqualis (vt latius in Cyclognomica nostra demonstratum est): in vtriusq; tamen confinio, tertium quiddam amborum particeps, atque inter extrema medium statuisse nihil repugnat, neque à naturæ symphonia præstantissima est alienum. Id sanè (si meo more mihi, quod sentio, loqui liberū est) vero vocabulo regionem ætheris nuncupabo: non quidem Vulcani illius officinam aut ignis regionem, quæ (si vspiam sit) inter hanc potius & conuexum aëris statuatur. Dicam mehercule huic parti nō penitus naturam inesse elementarem, neque omnino cælestem, sed quiddam cui (etsi sensus corporis nondum huc vsq; pertigerit) per causas tamen atque effectus edocta ratio, naturam facilè tribuat ex contrariorum genere temperatam. Primùm etenim non rectè tulisset vniuersitas rerum dispa-ria membra, semper agentia ac patientia mutuò, tanta naturarum antipathia prædita inter se, absq; medio compara-ri: vti nec anima in corpus agit, nisi per spiritum: atq; in cæteris simili modo. Deinde cùm omnes obseruatores hactenus in vnum confero, colligitur certo, crinita sydera multo sublimius ferri quàm cætera meteora: & quamuis materiem ex elementis inferis duci velint, lucem tamen diuinitatisq; speciem admirantur, & motum ex parte stabilem, cælestibus consonantem, ex parte lubricum, quæ materiæ fluxæ, inordinatæq; respondeat. Motum igitur circularem cur igni tribuam, cuius partes discretæ diuulsæq; sunt, vt in aliis elementis? quare neque ex sese tam constantis motionis principium habet, neque per consensum accipere potest, vt demonstrare facillimū est. Videmus autē cometas moueri circulariter ad

[Margin notes: Noua & paradoxa prorsus auctoris opinio de generatione cometæ. — Aethereus orbis qualis sit. — Aetheris natura nec penitus cælestis nec elementaris. — Cometæ locus in orbe æthereo sub Lunæ concauo. — Cometarum natura nec cælum penitus refert nec materiem elementi. — Motus cometę duplex ferè.]

raptum primi mobilis; alterũ verò progressum modò vi propria, sed extra ordinis legem; modò planetarum dominantium consensione perficere: in quo tamen & ordo aliquis & melioris indolis vestigia deprehendantur, vt non immeritò Ptolomæus hæc vocet τὰ φθαρτικὰ ἄστρα, *i. corruptibiles stellas, vel elementares, dum eas inter coniunctiones 119. cõsyderandas esse imprimis docet. Fatentur itaque trahi cometas ad instar planetarij motus, vt ferrum à magnete, ab electro paleæ solent, quod Aegyptiorum quoque obseruationibus confirmatum est. Alij alia similitudine rem penitus exprimunt, ita copulari cælestia corporibus nostris per elementa, cometas, & id genus potentissima signa, vti ab auriga reguntur equi, ab equis trahitur currus, vel vt in corpore ab animæ volũtate spiritus, à spiritu nerui, à neruis musculi & ossa flectuntur: quam comparationem etiam Galenus instituit, respirationis officium, instrumentorumq́ necessitudinem in humana fabrica pulchrè demonstrans. Cæterùm si me audacius paulò proferre coëgerint qui fundamentis inanibus se* ξυστοδομεῖν *crediderunt, puto hactenus præcipuum, ceu disputationis caput, quiddam in eadem controuersia desyderari. Quis enim scit, aut certò se scire demonstrat qualis sit materies cometarum: aut potius qualis forma: num verè ex terrarum aporrhois fomitem, formam ex inflammatione concipiat; an potius quid aliud illius essentiam præstet longè à communi opinione semotum. nam si flagrat atque incenditur, cur non manifestè ad oculi sensum aliquando delabitur? aut in lapidem coit? quod visiosæ materiæ proprium esse videtur. Quòd si iam eo posito, atq; concesso, quod de natura ætheris dixi dudum, galaxiæ circulum (de quo similiter concertantium varietas infinita est) sub Lunæ concauo collocantes, ceu proprium orbis ætherei sydus atque splendorem arbitremur: cùm alia sensibili careat nota, qua*

Cometas astra corruptibilia rectè vocari.

Quomodo trahantur à dominantibus stellis.

De forma & materie cometarum nil hactenus demonstratum.

Lacteus circulus in orbe æthereo sub Luna non in firmamento collocandus.

ta, quæ donatos reliquos orbes eſſe videmus, vt ſit illuſtrius ſignum ex lucis præcipua portione, in partem vnicam vel certam ſpeciem condenſata. Cur enim potius in octauo cælo circulus lacteus collocetur, quem videmus & lucis ſubſtantia, & inordinatæ figuræ cuiuſdam ſpecie multum ab aſtris purioribus diſſidere? vt plerique partem hanc torridam cæli ſiue ambuſtam plerique & refractionis locum, aut nutricē ſyderum ſedem, vaporum exhalationumq́ue euacuatricē eſſe crediderint. Quid ſi nos potius typum lacteæ viæ in æthere depicturi, certum ſemper tenorem habuiſſe cū reliquis ſtellis aſſeramus, nobilitate forma, cuius vi paululum cōcreta materies, locorum analogiam potis eſt hactenus obſeruaſſe, propter tamen naturam proximam corruptibilibus elementis, quiddam aliud inſit generationi & corruptioni proximum, diuiniore quidem modo quàm in caducis & fluxis penitus, ignobilius paulò quàm in purè cæleſtibus locis. ſic enim & illud efficitur, partes circuli lactei (quæ ſyderum refractiones apparent, & quædam minutiſſimæ ſtellæ) ſæpe inter ſe cogi poſſe vi ſyderum ſuperiorum, iterumq́ue coactas diſſolui abſque vel inflammationis, vel phlegmaſiæ nota in vllo fomite prorſus elementari. Multum nos huc impellit vna proprietas indiuidua, & multorū (patris præſertim atq́ue Apiani) teſtimoniis confirmata, cometarum caudas ſemper in aduerſam proiici ſolis partem: quod minimè fieret ſi velut ignis in fomite deflagraret. cùm huius naturam fateamur omnes, vt in pyramidem ſurgat, baſi verſus materiem, cono verò ad accenſionis principium conſtituto. Quin rectius illud, quia congeſta in vnum orbis ætherei portio, & in globoſam faciem condenſata radiis ſolaribus amplius illuſtratur, vti & Luna ab eodem coniuge ſuo (quam propterea multa mediam inter elementa & ſydera eſſe dixerunt) idcirco quà ſoli propior exiſtit coacta firmius in ſpeciem ſyde-

Galaxia nihil aliud quàm lucidior pars orbis ætherei.

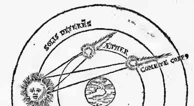
Natura orbis lactei materie quidem diſſolubili ſed tamen cō nexa firmius conſtat.

Corollarium ex antedictis de criniti ſyderis legitima cauſa.

Probatur idē ab analogia ad ſolis centrum.

Formalis ratio cometæ, & cur in partem ſoli oppoſitam enegentur.

ris excandescit, qua longius remouetur, magis quoq; dissoluta in radios eneruatur: nisi forsitan vndecunq; spargantur ab omnibus comæ, sed versus solem non videantur, maioris luminis causa, versus latera quoque non appareat, quòd extra lineas quæ à lateribus solis ad stellæ crinitæ latera secundum diametri amplitudinem, vsque in conum continuum proferuntur. Quòd autem pars soli propior concrescat

Cur caput cometæ cùm sit densius, soli tamen semper propinquius.

Vis solis pantomorpha Mercurio dicta tanquam actus in vniuerso.

firmius, non obstat principio physico, dum rarescere cuncta vi caloris, condensari potius à frigore volunt. Verùm id quidem in materie generabili & corruptibili penitus: nos illic alia certè caloris opera contemplamur. Est enim in sole potestas altera nobilior, imo & actus syderum aliorum quem Hipp. lib. De diæta ignem fortissimum vocat: equidem vim vitalem aut potius genitalē voco, & rerum omniū procreatricem, temperatricem, in qua sunt omnes soluendi, cogendiq; rationes, molliendi, indurandi, trahendi, propellendi tanquam in amplissimo seminario: cuius tamen diuersæ appareant vires certis temporum spaciis, pro receptricium causarum discrimine, & reliquorum syderum incitamētis: dum hæc partim aspectu mutuo, partim locorum proprietate in ideas agēdarum rerum diuersissimas excitata sensum suum communicat soli, qui tanquam rex decreta confirmās trāsmittit

Sol communis & princeps causa cometarum.

Planetæ superiores Mercurio velut scabini & syncritici.

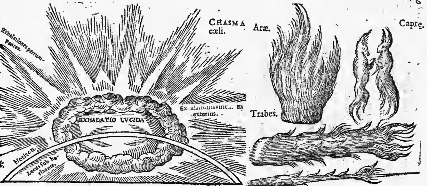
mittit ad Lunam, & Mercurium deorum nuncium, inque æthereàm plagam, cuius indicio velut edicta publica mortalibus promulgentur. Meminit alicubi & Aristoteles de cometis differens, fuisse Hippocratē Chium eius opinionis, quòd cometa nihil sit aliud, quàm radiorum solis certa quædam refractio: sed illum propterea cum Aeschylo filio reprehendit, quo iure non video. Quanquam refractionis causam non explicuerit, constat tamen ex eo veterum plerosq; non admodum hac in re à nostris sensibus absuisse. Sed hæc liberè & philosophico prorsus animo dixi: non quòd omnino eiusmodi stet rata sententia, sed quia sic obiter in mentem hæc indagatio venerit, plurima secum trahens, quæ & disputādi latius, & cognoscendi auspicium veritatis inquisitoribus facilè subministrent.

Mercurius & Luna velut nuncij. Cometa edicti regij velut signaculum quoddam. Hipp. opinio de cometis non multum discrepans.

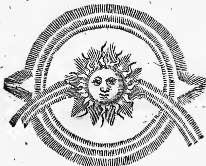
*Præter cometas plurima restant in eandem classem à meteorographis relegata. Sunt enim & hiatus, chasmata Græcis, iam quater à nobis obseruata: semper quidem Boream versus, aut Circium, aut Hellespontum, eadem specie, iisdem comitantibus malis. Cuncta hæc plenius inter nostræ ætatis prodigia describentur, quemadmodum & aræ ardentes, & hastæ, & faculæ, & capræ saltantes, aliaq; de quibus satis feliciter à physicis disputatum est. *Multum in illis materiæ species facit, plurimum aspectus ex ipsa positione diuersitas, quod & in iride demonstrat Aristoteles. In Halonum circulis similiter, nec non pariliis, seu geminatis solibus, & paraselinis, per radiorum refractionem multiplicem, ex obuiis illis vaporibus est manifestum, & si hanc habitudinem obiecti ad corpus luminosum, vel etiam ad aspectantium oculos à mente interdum dirigi ad futurorum præsagia non dubitemus, vt antè planius definitum est.* †

De meteoris igniticis cæteris.

Figurarum, atque colorū varietas ex diuersitate aspectus in plu ribus meteoris.

CHASMA cæli.
Aræ.
Capre.
Exhalationes perrumpentes.
EXHALATIO LVCIDA
exterius.
Horizon.
Locus sub horizonte.
Trabes.
Hastæ ardentes.

*

Sed vti quæ hactenus retuli in animalibus in cælo, atque aëre diuerſa phænomena magnos rerum publicarum motus ſæpiſſimè præſignificant, ita & in ipſius corpore ciuitatis ſeſe offerunt infinita, ex quibus certius multo venturas clades aut calamitates liceat præſagire. Sexta prodigiorum diductio in humana Republica *Eiuſmodi ſunt terrores ſubiti, ſiue tumultus panici, quibus interdum (vbi mentem eripuit Deus) & caſtra, & regiones integræ peſſum eunt.* Subitæ consternationes & alij motus animorum. *Sunt & monſtroſa ingenia, quæ quoque attigimus nuper, quæ cunctis ſe rebus ingerunt nouandi ſtudio, ac ſibi ſe ſolos natos exiſtimant, imò ſua gratia mundum hunc cõditum vniuerſum: dum luxu, libidine, petulantia, nouis opinionibus, regni religionisq; ſtatum ita perturbant, atque exagitant, vt omnia portentorum genera dicas ſæpiſſimè in vnius caput eſſe transfuſa. Dum rurſus odio, crudelitate, auaritia, ſub iuſtitiæ vindicandæ titulo, ſic obuios quoſque ſpoliant, lacerant, trucidant, vt meritò vel Deus illorum factis obdormiſcere, vel ipſi Deum nullo pacto agnoſcere videantur:* Monſtroſa ingenia.

tur: quod sanè & prudentes tandem crederent, nisi diuorum lanei pedes, tandem in plumbeos verterentur. Scitum enim est quod Val. Max. ait, Tarda quidem ad vindictam est ira Deûm, sed tarditatem supplicij grauitate compensat.

De prædictionis cosmocritices artificio generali.

CAPVT SEPTIMVM.

Propositio.

DIXI *quàm fieri potest breuissimè de natura prodigiorum, differentiis, causis: nunc sequitur* κάρπος, *& artificij methodus, quam, bisce conspectis, tutò ad futurorum prouidentiam non inanem, ac futilem, sed puram, & solidam liceat applicare. Huic methodo pauca sufficiunt axiomata, quorum vis, & interpretatio ex illis bene perceptis prioribus elucescet.*

Prima lex intereas quæ artificem præparant.

Imprimis etenim discendus est ordo Mundanæ fabricæ, partiumque, consensus antè descriptus, quem tamen expressit latius ars cyclognomica, vniuersitatem rerum vna passim ternarij sacrificatione distribuens, ad normam animæ rationalis: nam in hoc theatro omnes naturæ leges, earumque conspiratio cum diuinis maximè patet.

Naturarum omnium conspiratio vnde discenda. Secunda lex præparatrix.

Deinde priusquàm ad opus theoriam accommodes, purificandus est animus, omnes propemodum cupiditates & inanium affectionum spectra sunt exuenda, tanquam onerosæ atque inutiles vestes, nam imprimis odium, amor, spes, metus perturbant, implicant, peruertuntque iudicia mentis humanæ: vt ferè quæcumque accipiant, pro suæ affectionis modo versent, immutent, interpretentur: quod pulchrè Ptolomæus in astronomicis apotelesmatibus indicauit. Euidenter autem patuit in crucis signo corona vincto, tempore Iuliani quod repertum in sacrificiis refert Historia tripartita libro 6. cap. 2. idem spectaculum Christianis pariter ac ethnicis in partes

Affectus peruertere iudicia.

Prodigium crucis in viscerib. repertum.

partes suas trahentibus: dum hi quidem æternitatem nostræ ecclesiæ dicerent præsagiri; illi verò angustiam atque repagula, ceu certos carceres, quos vltra non amplius proferretur. Magna igitur iudicij pars ab intellectu & diuini spiritus eruditione pependit: cùm ratio præceps, atq; ambigua, sæpe hîc in sententias contrarias distrahatur. Idq; cùm in aliis facultatibus, ob causas pridem adductas in medium, sæpe contingat, animaduertens Gal. in nobis etiam cognitionis lubricum genus, nisi diuinitus fulciretur: voluit medicũ præter alias dotes, esse imprimis virum bonum. Certè & plerosque natura non solùm vates existere, sed & artifices rerum incredibilium, omnes & sacra pariter ac prophanæ historiæ docent, neque repugnant consortij leges in partibus vniuersi. Nam ex cælesti peripheria siue circuitu, ad certam speciem raræ quædam accedunt sub genituarum tempora symphoniæ, quæ præter communes vires, influant proprias, quas & indiuiduas proprietates non malè definiunt, etsi illarum nomine nonnulli immeritò in necromantices suspicionem venerint, & pactum cum dæmonibus iniisse credantur. Quid verò absurdi est tales influxus dari tum cælitus tum planè diuinitus, quorum præpotenti vi prægnans anima, etiam ipsius mundi imperet elemẽtis: præsertim si per ecstasim quãdam ascensumq; mentis in Deum quisquam se rebus corporeis abstrahat, lustratoq; pectore purum & integrum diuino spiritui substerniculum paret. Quòd si enim lapidibus, herbis, rebus metallicis, aliorumq; animantium partis persæpe particulis, tanta abditarum facultatum varietas insit; eandem in anima rationali, & per hanc in spiritu, corpore ac toto homine, propter quem creata sunt cætera, dominari posse negabimus? Certè vt à magnete insensiles radij ferrum ad se attrahunt, ab echineide paruo pisciculo sistuntur plena nauigia, à catoblepa spiritu non homines solùm, sed & alia

Ratio in interpretãdis rebus ambigua.

Intellectus præstantior circa vaticinia

Vates plærosque nascitum cælitus tum planè diuinitus.

Ascensus mẽtis in Deum potestatem sæpe in mundi elementa contribuit.

Magnetis vis. Remoræ vis. Catoblepæ.

alia serpentum genera interimuntur, & saxa dehiscunt: sic animorum talium aptitudine, & potestate per occultas ἀποῤῥοίας siue effluuia, recipiuntur ex alto plurima, quæ superant fidem: eademq; vicissim in obuias res naturæ ineffabili cognationis lege vibrantur. Albertus cap. 3. De motubus animalium, duos in Germania natos pueros refert, quorum vni prætereunti secundum latus dextrum passim, alteri verò secundum sinistrum reclusæ ianuæ aperirentur. Sunt qui quæcunque deglutierint, varia licet ac plurima, paululum tamen contractis hypochondriis tanquam è marsupio quodam ordine cuncta proferrent, vtcumque voluerint. Nos ingentes lini fasciculos, & vitri partes innoxiè vidimus deuorari. Notum est ex Plutarcho in vita Pyrrhi, Psyllos extitere, qui serpentes demulceant cantu, & venenum exugentes eorundem morsibus medeantur. Notum est & de digito Pyrrhi, cui febris fugādæ facultatem quàm diu viueret adfuisse, cùm extinctus esset, vnà comburi non potuisse, plurimi prodiderunt. Ita & hodie Gallorum Anglorumq; reges hoc cælesti munere dotauit Deus, vt discutiant strumas, quæ alioqui vel nulla medicaminum vi molliri aut erui possunt. Vidi quendam qui noctu legeret externo lumine non adhibito: alium qui ex vtero materno adducta galea siue membraneo inuolucro ab omni telorum iactu securus etiam inter densissimos hostium cuneos versabatur, qua ratione aliorum esto iudicium. Vidi cui canes perpetuò adlatrarent: qui se videre dæmones & spectra palantia, præsertim grassantis pestilentiæ tempore, quamsæpissimè faterentur, vt & domos describerent atq; familias, quibus postridie Charōtis cymba cum toto apparatu funeris immineret. Inuenti sunt alij, vt ex historia Apollonij liquet, qui quæ in locis maximè dissitis euenirent, tanquam oculis obiecta describerent: vnde illud, percute peccatorem Stephane, &c. Quibus exemplis

Marginal notes: Historia. — Mira proprietas naturarū. — Aliæ historiæ eiusdē argu. — Psylli. — Pyrrhus. — Gallorum reges. — Qui noctu legerint. — Infantum galea. — Qui dæmones & laruas videāt noctu. — Qui è locis lōgè dissitis res tanquam præsentes videāt.

exemplis constat non modò naturæ membra inter se conspirare singula, & quemadmodum compositis aptè speculis, radij reflexionum multiplices, sonorum quoque per positiones laterum, (vt in Heptaphono portu) admirandi circuli in continuum proferuntur: sic & in vniuerso, per semel infusam animam mundo siue iustissimam harmoniam, vires innumeræ nunc à cælis in hominem, nunc ab homine in hominem, in cælos, & elementa, nunc ab vno loco terrestri in aëris speculum, & ex hoc vicissim in alia loca, quamuis procul dissita, reflectantur. Verùm & illud elicitur, vaticinandi promptitudinem nunc purè diuinitus dari, Græci ἐνθουσιασμὸν vocant, nunc per intermedios gradus, ceu natalitij thematis εὐφυΐαν: quarum posterior accedente denique artus ratione, per vsum exercitationemq; multiplicem eousq; ceu sparsis scintillulis in ignem maximum adolescit, vt tandem & homines iam sibi dissimiles, iam deorum vitam in terris adipisci non immeritò censeantur. Plura de his ex opere quadrip. Ptolomæi, vbi de somniorum interpretandorum aptitudine, de dæmoniorum propensione ad certas constitutiones, &c. quibus tamen plus tribuere nefas, quàm sacrosancta Ecclesiæ permittit auctoritas: ne naturæ vinculis iusto amplius tribuentes, in impietatis notam prolabamur.

Similitudo qua & dictorum ratio satis innuitur.

Vaticinandi dexteritas vnde potissimum.

Scire deinceps conuenit, quòd signorum alia σημαντικά, alia verò ἀσήμαντα vocitentur: quodq; alia significent vt effectus præcedentem causam, alia vt causa effectus suos, alia denique effectum vt soboles eiusdem causæ. Illa verò præcipuam vim habere videntur, quæ figuram insignem, aut magnitudinem sunt sortita: magis verò quæ cum iisdem ordinem gerunt. ordo enim imprimis intelligentiæ signum est, vt inquit Hipp. quadam epistola, vbi suum describit somnium de veritate & opinione. Confirmat præstantiam rei idolum vel diu persistens, vel sæpius repetitum, vel cum aliis visum

Tertia lex in-ter præparatrices in signorum distinctione fundata.

Quæ signa potissimum significatiua.

visum quæ eôdem pertinere videâtur. Refert plurimum cui, quando, & vbi appareant, sacris hominibus an profanis, regi an seruo, an se cuipiam è mediocri sorte obtulerint. Semper obscuritatis arduæ duxi certè discernere, an à natura an à Deo proximè fiant, an arte diaboli: sed hæc lustratione subinde adhibita vestigantur.

Quarta lex inter præparatrices posita in artificis scopo & iudicandi forma.

Curandum denique est vt cautè & castè præsagium instituamus, vno tantùm respectu, quò bono publico & diuinæ gloriæ consulatur. Hoc enim sublato fundamento, ruit protinus omnia, ac proinde subrepens in præcordia fastus siue præsumptio supra mortales vires, (vt communiter assolet) vatem infelicem destituit, in risum aut calumniam sæpe præcipitans. cùm scilicet aut artis siue decretum immutabile ponit, aut pressius quàm par sit ad particularia defluit, tempus modumque exactè nimis, & personarum differentias præsignificans, quæ in solius numinis prouidentia delitescũt. Oportet itaque nos nunc vniuersali tantùm, nunc hypothetica quadam prædictione contentos esse. Quæ confirmat imprimis Platonicorum ratio, ac diuinus Iamblichus libro De mysteriis, cap. de somniis diuinis atque humanis, vbi prænotionis & vaticinij facultates propria circumscriptione distinguit. Certum igitur est nihil absolutè cõstitui posse, cùm quæ nobis bona sint maximè aliis mala videri sit necessariũ, cum et generatio vnius alterius sit corruptio: quemadmodum sub cunabula Saluatoris stella apparens diu, etsi summum bonum mortalibus aperuerit in animæ felicitate repositũ, quantas tamen (vel à pueris facto exordio) Christianorum strages dedit? vt si quis carneis oculis metiatur, sydus infelicissimum fuerit iudicandum. Cedo & illa quæ nunc eueniunt, post apparitionem syderis noui, quorsum spectãt? verè mundum hunc vniuersum, vt ait sapiens, disputationi concessit humanæ: neque prius scientiam arcanorum suorum assequi dabit,

Definiẽdum ferè vniuersaliter ac sub conditione.

Nihil absolutè in hoc orbe bonum vel malum, sed cuncta in relatione ad aliud. Exemplum in stella nat. Dominicæ.

dabit, quàm nosmet nos diuina dignos consuetudine faciamus.

Artis totius tria principia vel instrumenta.
Ratio.
Experientia.

Postremò vt artem verbo penè complectar, omnem prædictionem debemus instituere, vel adiuti experientia, vel intellectus vi, vel subsidio rationis. vsum præstabit diligẽs obseruatio, historiarum lectio, quæ tamen & mentis, & rationis lumine roborẽtur, quò minus impingat in eos distinctionum scopulos, à Galeno in libris De facultate simplicium præmonstratos, quibus aberrat maxima mortalium pars, dum velut caussis euentus alligant qui minimè sunt tribuẽdi, neque discernũt quæ actu vel potestate talia, quæ absolutè vel cum respectu, quæ deniq; per se, & propria vi se mutuò consequntur, quæq; ex accidenti. Habes inter historicos præter Lycosthenem, Lanbanum, Fritschium, Mizaldi cometographiam, Nicephorum, Sabellicum, & alios tum oratores, tum poëtas atque philosophos numero infinitos. Intellectus cognitio virtute & purificatione perficitur: quam rursus suppeditat lectio historiæ sacræ. Ratio verò quæ in vaticiniis puris locum non habet, sed prænotionis solius artem profitetur, habet suæ discursionis carceres 4. vel enim ex natura signorum minitantium diducitur tota, vt substantia, quantitate, qualitate, habitu, situ, tempore: vel ex comparatione caussarum paßibilium ad effectiuæ principia: vel ex concursu aliorum effectuum, causarumq;, vt cælestium radiorum, vicißitudinis temporum, &c. quæ sæpius correspondent: vel denique ex similitudine, quam pẽr catbenam vniuersitatis potißimum aucupamur.

3. Errorum species in iudicandis effectubus.
Intellectus.
Rationalis discursus in iudicandis prodigiis carceres 4.
1. Natura signorum.
2. Analogia causæ agentis ad paßibilẽ.
3. Concursus.
4. Similitudo.

Substantiæ ratio, id est forma, materies, signis sese externis manifestam facit, atque hic impensius obseruãdum, quæ cuiq; species lucis, quæq; colorum varietas, quæ tandem positionis, habitus ratio, & figurarum omnium symmetria. vt enim in partibus humani corporis singularum vsus, & facultates

Primus methodi cosmocritices canõ à natura prodigij.
Ratio explorandæ substantiæ.

cultates ex compositione cognoscimus, atque substantiæ: nec non simplicium medicaminũ vires ex qualitatibus primis, secundis, tertiis; has deniq; visu, olfactu, gustu, quorum examine instructa ratio formam non aspectibilem comprehẽdit: ita profectò circa prodigiorum sacrosancta mysteria cer

Figura & passib. qualitas.

tis quibusdam gradibus itur, ex figura & passibilibus qualitatibus signi, rei significandæ qualitatem auguramur, atque ex consequente delitescentis in abdito ipsius essentiæ rationem.

Quantitas. Situs.

Ita & quantitas quantitatem; situs partium loca quibus decernuntur, iusta segmentorum distributione distin-

Tempus.

guunt. Tempus tempore significatur, quando incipient, consistent, desinent, vel quousq; sint duratura: quemadmodum in cometis, eclipsibus, aliisque phænomenis expendendis, pulcherrima methodo operis quadripartiti à Ptolomæo est demonstratum.

Dici non potest quantum ad explicandas rerum abditas rationes, ipsamq; interiorum essentiam pertractandã vnius

Ampla narratio de locorũ viribus atque decretis.

loci natura & proprietas explorata conducat. Meritò enim Galenus morborum causas ad viuum, & genera descripturus, de locis affectis volumen integrum cõcinnauit, diuinum imitatus Hipp. lib. περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον, quòd absque illorum notitia, languescat quæcumq; reliqua est disputatio, ceu demonstrationum robore ac præsidiis destituta.

Loci cognitio in re medica quantum valeat.

In meteoris.

Habet id locus imprimis, vt non solùm quid ex quoque possit fieri videamus, & cuius impreßionis obiectum sit aliquod capax: sed & agentium rerum vires, & paßibilium suis discretæ sedibus atque temporibus, suis numeris, ordinibus, in-

In condendis legibus.

strumentis, spectata velut in tabulis cognoscantur. Sic enim loci conditio diuersitatem præstat in constituendis, ac renouandis legibus iuris naturalis, diuini atque humani.

In stellis.

Sic alias atq; alias vices iidem errones in cæli diuersa parte concipiunt: vt si in abside aut perigæo excentrici sui, vel epicycli: aut

aut circa longitudines medias, ac stationes: rursum si in parte versentur Austrina, vel Borea, si Occidentales à sole, vel ante ipsum exoriantur: si in trigonis aëriis, igneis, aqueis, terreis: si in Tropicis, aut æquinoctij signis: si circa figuras humanas, aut brutas, aut cuiuscunq; rei inanimatæ: cuiusmodi forma fixorũ syderũ cælo iuxta significationis ideã à mũdi cunabulis inarata est. Quin manifestius multò locorũ facultates, atq; momẽta videre est in mundi sublunaris partibus, seu generationi & corruptioni proximus elemẽtis. Nonne omnes ex vna propemodũ locorum vi, id est positione ad primum calidum, ac primum frigidum, ceu respectu centri in vniuerso, & cælestium corporum suas formas, & propria qualitatum discrimina sortiuntur? Ignis calidissimus nonne quia propinquior soli? Terra frigidissima quòd ab eodem maximè sit semota? In terris, in aquis & aëre circumfuso, nonne diuersi tractus, Zonæ, climata, paralleli, & propter hos diuersa locorum seu regionum natura, ac proprietas efflorescit? Certè & illa terrarum, fontium, fluminum, maris infanda miracula, quæ tanta varietate nobis insuetis sæpe vel in monstri, vel prodigij speciem adferuntur, non aliunde & causæ effectricis, & propriæ materiæ seminarium ducunt, quàm à loco: accinente poëta optimo maximo Georg. 2. In elementis. Elemẽtorum qualitates à loco. In partibus terræ. In mistis vasiis.

Diuisæ arboribus patriæ, sola India nigrum
Fert Hebenum, solis est thurea virga Sabeis:

Rationem aperit paucis,

Quippe solo natura subest.

Atq; Georg. 1. paulò expressius,

Continuò has leges, æternaq; fœdera certis
Imposuit natura locis, &c.

Celebratur fons in Gothia, quo demersa quælibet in substantiam lapidis commutentur, sic vt Fredericus Imperator teste Fons mirabilis.

tor teste P. Pomponatio, cùm chiroticam sigillo proprio obsignatam eò misisset explorandi gratia, eãdem recepit media parte qua fons suspensam attigisset saxeam penitus, media verò coreaceam. Fluit idem vt fertur impetu magno, neque concrescit: si tamen extra ripam dissilientes guttulæ à loci natiui gremio paululum differantur, easdem mox videas in lapillorum tenuium speciem obdurescere. Idem & in locis Pyrrenæis, & Romæ contingit in lauacro quopiam. Atqui inuentum sæpius tum animalium corpora tum plantarum, seminum, conchylium, & cuiuscumq; generis formas in saxi rigidioris substantiam transmutari: cùm frustrà eiusmodi collecta ab ineunte ætate non pauca numero seruauerim domi: quòd non exiguam veræ voluptatis partem semper in hisce memorabilium spectaculis collocarem. Scribit & Pomponatius, in mari Danico iuxta ciuitatem Lubecẽsem, inuẽtum esse magnum arboris ramum, cui & nidus adhærescebat, vnaq; & aues plurimæ: cuncta cõuersa in lapidem, qui etiam colorum nonnulla vestigia retinebat quod à coralli exortu & corallinæ non adeò est alienum. Iosephus oppidum scribit in Iudæa Macheri nomine, altissimo vertice supereminens, in quo ruta extremæ magnitudinis, & radix altera cui Bargas inditum nomen, flammæ colore similis, circa vesperam corusco iubare instar fulguris resplendescens, quæq; eam euellere cupientibus reluctetur, atque refugiat. Fugari hac ipsa dæmones, aliaq; incredibilia fieri, quæ rectius ex ipso auctore cognosces. Postremò refer te denuò ad corpus humanum, vbi si cuncta quæ locis propriis fiant, & quam vbique natura vel præter insitas leges, ludos in suis operibus faciat, non est quòd aliunde locorum insitas formas atq; hinc profecta miracula celebremus. Hinc enim dependet & animalium, quæ in nobis ex vna putredine gigni solent, antiquior ratio: hinc lapides admirandi, membranæ, & alia superius

Aquæ in lapidem concrescentes.

Alia miracula ratione loci.

Corallum. Corallina.

In humano corpore quid loci proprietas præstet.

Vermium & lapidum generatio.

perius memorata:natura informatrice, quæ certis partibus certas rationes continet as obtinet,faciente semper de possibilibus quod est melius: cui & ad varietatem impressionis materiei illa diuersitas infinita,pro sua virili semper obtemperat,vt hinc monstrorum species numero sint infinitæ. Sed ex multis,imo innumeris, pauca sufficiũt:ego me ad pensum meum reuocabo,concludens cum Philosophis cæteris, maximam naturæ partem in loci ratione positam esse,atque ex eodem peti cognitionis nostræ præcipuum fundamentum,ob intellectus humani statum,qui ex delapsu(quamdiu hîc terimur) magna ex parte loco ac temporibus alligatur. Axioma physicum. Conclusio.

Quid causarum agentium & recepticis materiæ præparatio præstet,antè diximus. Ita enim amplius multò ad terræ concussiones adferent Saturnus,Iupiter:si antea multis nubibus fermentata vel gelu constricta tellus vaporum atque spirituum vim in visceribus aceruarit. Ita & Mars Mercurio iunctus in aqueis locis pluuias plurimum ciet,in siccis & montosis ventos aridos,cum serenitate aëris dutur na:æstate idem tonitrua, fulgura: sæpe hyberno tempore gelu asperrimum,& frigus penetrabile flantibus Etesiis,præsertim quoties circa stationes inuicem connectuntur,vt anno à Christo nato 1564. & deinceps, atq; hoc Nouembri 1572. Ita tempus tempori materiem præparat,locus loco,vna efficiens causa,vel aspectus planetarius alteri,vt non solùm aut fortius agant,aut imbecillius,prius aut serius,sed & sæpe contrarium quàm prima fronte promittant: quod vniuersim ab imperitis similis atque Empyricis, qui se astrologos profitentur,vix vnquam in edendis prognosticis obseruatur. Fiunt hæc igitur pari ratione, vt in officina corporis nostri,aliud ab eo medicamento quod foris apponitur,aliud cùm sumitur intrò:aliud in cacochymico corpore, aliud in probè purgato:quod & de cæteris naturarum differentiis æ- Secundus canon analogiâ proponens causarum agentium & passibilium interse. Notanda sedulò ab his qui ephemerides meteorologicas scribũt. Simile in arte medica.

ſtimetur. Nam quæ huic veneno ſunt, illum nutriunt atque corroborant: quæ ventrem in vno laxant, in alio prorſus aſtringunt. Imò & eundem hominem, eadem affectus ſpecie laborantem ſecus exercet, quum ante meridiem ſumitur, ſecus quod aſſumpto prandio, aut alia occaſione præmiſſa: aliter ſi purganda materies parua, aut bene concocta, qualitate benignior: aliter ſi cruda, ſi mole, aut peſtilente malitia turgens: quæ cuncta diſtinguere, non cuiuſuis erit, ſed prudentem artificem ab idiota ſeparat, medicum doctum à ſeplagiario. Sed horum campus latiſſimè patet, præſertim ſi quis denuo ad res politicas vel œconomicas trahat, vbi propemodum cuncta ſuccedunt pro diſpoſitione materiæ. vt enim aliud promittit arcus cœleſtis ante pluuiam, aliud paulò poſt: cometæ ſimiliter poſt afflictiones publicas diuerſum ac ſi ante quàm veniant, apparuerint. Sic & in cæteris ſeſe res habet. nam & ea quæ terribilia nobis diuinitus oſtenduntur, poſſunt effuſis lachrimis non ſolùm miteſcere, ſed etiam in aduerſarios verti atque in finem iucundiſſimum terminari. tunc enim duntaxat quid noſtra debeatur petulantiæ, & quanta ſit erga nos Dei benignitas deſignatur: non quòd ineuitabili neceſſitate immineat. Verùm hanc vaticinij legem norunt & imperiti, obſeruant vani prognoſtici, dum ex conſtitutione præſenti quamſæpiſſimè de futuris hariolantur: vt nunc Hollandiæ, Zelandiæ, Friſiæ, Brabantiæ horrẽda quæq; & maxima minitentur: quum totus hic orbis Belgicus penè conuulſus, nihil expectet hactenus quàm extrema omnia, ac vel ruinam certam, vel ſalutem cœlitus inſperatam. Licet enim hîc altius cum animo nunc reuoluere quod olim ad Christianos dicebat Philo, oportere conſiderè nunc potiſſimum, quòd Deum proximum eſſe conſtet quibus humanum deſit auxilium: virtus enim Domini in infirmitate perficitur.

Quid præclarum medicũ imprimis ab empyrico ſeiungat.

Calliditas aſtrologorum dum ſæpe vaticinantur ex ſola diſpoſitione materiæ

Multa promouent causæ concurrentes, vt planetarum radij atq; concursus, præcipuè ex cardinibus mundi, & potentioribus vel orbium suorum, vel signiferi locis. Multa & planetarum antiscia, reditus, directiones, de quibus præcedente capite plura percurrimus. Sed hæc duntaxat ceu instrumenta diuinæ prouidentiæ, quæ sæpe (vt monuimus aliàs) vel absq; illorum decretis agit, vel significationis obscurissimæ causam nobis abscõdit, vel si scire permiserit, id tantùm aut adiuncta hypothesi, aut sub notione penitus generali.

Tertius canon ex concursu causarum atq; effectuum.

Verùm cælestis influxus in meteoris, significationes secundum naturæ leges, sæpe certissimas habet; etsi ex multiplicitate systematis, propterq; distantiam naturarum agentium à sensubus nostris, intellectusq; infirmitatem, particularium locorum, & temporum, & magnitudinum præcognitio propè sit impossibilis. Scinduntur enim vires, & speciem mutant quanto magis per plures ordines proferũtur: vt in oculorum radiis per corpus diaphanũ patet.

Comparantur secundum certitudinis dignitatem partes astrologiæ iudiciariæ.

Simile.

Ac proinde cùm plura concurrãt in animalibus, quã imperfectè mixtis, plura in homine quã animantibus brutis, plura deniq; in ciuitate aut regno, quàm in vnius hominis genitura: patet iuxta principiorum & partium minores maioresue complexus, superiorum corporum tela & radios potestatẽ quoque respectu passibilium rerum minus aut definitã aut validam habituros.

Conclusio.

Quare cùm sint in homine alia quædam à corporis mole, alia magis à spiritus atque animi vi, quæ cùm velit fatorum leges longo superat interuallo, alia denique à tota περιστάσ., & rebus extrinsecis conferãtur: quid quæso de tota ciuitate aut regno statui potest? vbi laborant plurimi, nõ proprio tantùm sydere, (si quod infaustum esse putetur) verùm & genio loci propter occultam antipathiã, quandoque aut regis vnius, aut principis, aut etiam cerdonis è populo: sæpissimè & nullo apparente iræ diuinæ vestigio, suismet

Iudicia de hominis natura difficillima, de regnis & ciuitatibus omnium maximè intricata.

Rerum vicissitudo & circuitus naturalis.

viribus cuncta in exitium prolabuntur, quòd ad fastigium venerint, vbi neque consistere poßint (vt Aphorismo 3. libri 1. inquit Hipp.) neq; vlterius promoueri. Hic sanè vel ad bilancis examen, concursus causarum infinitos, effectusq; sub eodem causæ genere militantes colligere sapientem decet, delectumq; facere: collectis omnibus suas classes, & ordines designare, quos eò forsitan ducet, vt facilè vel in circulum coaptentur. Ergo quod ad effectus pertinet ab eodem systemate dependentes, sicut influxus ille qui cometam parit, terrarúmue motus atq; voragines, idem sæpenumero mortales ad bella eodem ardore cælestis radij potis est concitare, potis & morbos insolitos, pestilẽtes gignere. sterilitatem, famem, & consimilia, accedente permißione diuina certaq; dispositione materiæ: sic & insolentia ciuium, quæ rebelles animos facit, eadem & ciuitates integras potest concutere, poterit tranquillitate animorum, corporum, & libertate iucundissima, ac vniuersis demum melioris fortunæ muneribus spoliare. Opinionum diuersitas quæ ad deditiones impulit ciuitates, vno id fonte ac tenore in pluribus fecit, vt fluctuatione consimili, se contra alterius partes non ita commodè tuerentur. Sic verò ratiocinari nobis etiam de cæteris licet.

Causarum circuli.

Effectus militantes sub eadem causa.

Quartus canõ de vestigandæ similitudinis instrumento.

Postremum erat similitudinis instrumentum: cui Gal. 9. De plac. Hipp. & Plat. tantum tribuit in eruenda rerum veritate, vt vnum hoc ferè constituat ceu rationalis methodi caput. Ideoq; libro De somno, vaticinij vim Aristoteles præcipuè positam in humore melãcholico sit arbitratus, quòd eo præditi, ob splendorem spiritus animalis, tanquam venatici canes odoris sagacißimi, quamcelerrimè rerum cognationes deprehendant, longeq; ventura prospiciant. Trahuntur illæ discursu vario per vniuersitatis gradum, imprimis analogica via vel ordine, & secundum apparentem communionem rerum, quæ omnia in omnibus maioris tantùm minorisue

Natura melancholica similitudines optimè deprehẽdit.

5. Discurrendi viæ vel ordines.

1. Ab intell.

norisue ratione distincta proponit, rudis quidem illa καὶ διὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας *potissimum intellectus auspicio strata, sed primos tamen carceres cognitionis humanæ confusa quadam adumbratione designans: fitq; ideò vt illa inuentionis, atque iudicij ratio ad Metaphysicen propius referatur. Accedit huic alius ordo discursionis physicæ potius, vel ad castiganda crassioris sensus indicia (quæ circa analogias falli facillimè possint) pressius definitæ, dum res per cōpositionem, resolutionem, variè adhibitis instrumētis dialecticis, in classes categoricas, id est certissima rerum genera, species, & differentias tribuuntur: quæ cuncta ex professo in doctrina ordinum à nobis sunt explicata, hic autem quò magis cōstet illius vsus & amplitudo, obiter in memoriam reuocamus. Quòd si perscrutandarum similitudinum ducem methodicum voles, consule imprimis Artemidorum libris De somniorum interpretatione conscriptis: quanquam illo prior Hippocrates philosophis cunctis hoc stadio decertantibus lōgè præstantiori face præluxit: quādo ex insomnio occursantes imagines, sic ad humani corporis prouidentiam comparauit, vt triplex circuitus ignis nostri, siue caloris natiui, per ambiētis mundi circuitus totidem præmonstrentur. fitq; astrorum quidem exterior in corpore motus, quo scilicet anima vergit à centro ad circumferentiam, vt maximè consueuit vigilantibus nobis: Lunæ autem ad cauitates, vel penetrale interius priori oppositus, ceu per quietem & somnum præcipuè solet: Solis verò decreta ad motum medium vitalis spiritus spectēt, qui conseruandæ imprimis totius harmoniæ gratia, sese circumagens, vtrumq; pariter extremorum mira æquabilitate componit: vnde quæ Soli quæ Lunæ obueniunt, aut cæteris stellis, ceu videre fulgidas, obscuratas, auctas specie, magnitudine, numero, vel diminutas, ad certam caloris motionem aptissimè refert: atque hinc sumpta medendi occasione, præ-*

Margin notes (right):
2. A sensibus externis.
3. A ratione.
Insomnia quo pacto per similitudines futura decernant.
3 Circuitus caloris innati.
1.
2.
3.
Quopacto insomnia interpretetur Hippocr.

Indicatio rerum agendarum à somno

pediti circuitus speciem per cognata seruare docet, contrariam similiter contraria demoliri. Postea rationem analogicam prosecutus, terram carnibus comparat: fontes & puteos vesicæ, vel aqualiculo: arborum fructus humano semini: fluminum cursui sanguinis motum: tempestati maritimæ, ventris morbos: diluuia ignis, aquarum, febribus, hydropi, fluxionibus & catarrhis: ac cætera cæteris simili modo. Vt autem medicis promptum est vniuersi partes humanæ fabricæ partibus applicare, ad perscrutandas similitudines: sic & rerum publicarum curatoribus, mundi vtriusq; tonos, siue concentus ad ciuitatem; theologo, & morali Philosopho, ad animi naturam, effectus cultumq; transferre, conuenientissimum arbitramur. Porrò inuestigandæ similitudinis nullus nec purior nec vberior fons est quã historia sacra. Quis enim nescit totius noui testamenti IESV CHRISTI *vnam esse allegoriam perpetuam, vnamq; figuram in veteri designatam. Faciem quoq; & hierarchiam huius ecclesiæ humanis oculis aspectabilem, (vt ex diuinis operibus B. Dionysij liquet) illam præ se ferre quæ supra sensus humanos, omnemq; rationis indaginem in mundo archetypo siue intelligibili constituta est? ac si ex toto aceruo quid particulatius adferendum est, spectemus duntaxat imaginem Prophetæ Isaiæ, quem iubet Dominus nudum, reiectis etiam calceis, vocem diuini spiritus propagare: vna nimirum imagine fortaßis nudæ vim veritatis insinuans, de qua Euripides* Απλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ, *quippe in quam nullæ* τῶν λόγων περιπλοκαὶ *cadant, vna verò & calamitosam rempublicam in limine præsignificans: nimirum gẽtis Iudaicæ inopiam, solitudinem, vastitatem. postremò statum, ac miseriam Christi saluatoris, quam in humana specie, hominis infando captus amore susciperet. Huc refer quæcunq; de arca Noach, de arca fœderis, de serpente æneo, de signo Ionæ prophetæ,*

Vsus simılit. ad omnes facultates.

Similit. historiæ sacræ.

Imago Isaiæ prophetæ.

Aliæ similitudines in sacris

prophetæ, de tot spectaculis veterum patrum ac prophetarũ, vt Isaac, Iosephi, Danielis, proferri in aciem possent. Sed hæc vt nota relinquimus, duntaxat ad fontem (quod aiunt) digitum intendentes; ne in infinitum serpat oratio. Scio tamen desyderari à pluribus, quale sit istuc similitudinis instrumẽtum, quod non in vaticiniis tantum, sed & in omni persuasione rhetorica primas obtinet: ab ipsis tamen illius artificij professoribus vel omissum penitus, vel rudius exaratum, vel in posterorum indagationem suspensum est. Vt paucis omnium nomine satisfiat: Tota hæc ratio transcursu celeri, & quadam animorum migratione ex vno mundorum genere in aliud, ascensu rursus, descensuq; in singulis per singulos gradus, atq; segmẽta perficitur vt dictũ est suprà. Verũ (inquies) quos tu nobis vel puteos Heracliti, vel Democriti mũdos obtrudis? Loquar pressius, ad populi captum. 1. discernes an puræ sint, ac nudæ species quæ diuinitus offerũtur. Vt si quis ab inimico se iugulari somniet, idemq; è vestigio consequatur: an ænigmaticè proponantur, vt in illo qui sibi visus videre summum fastigium tecti igne consumi, ac paulò pòst idem alterius amore deflagret. In isto genere sic tu te exerceas, vt primùm concipias pugnantem quandam similitudinem, faciemq; conformem in rebus natura differentibus numero, specie, aut genere. Dein singulis exemplaris partibus suam comparabis imaginis partem, seu loco, seu tempore dirimantur. Si enim illa diuersa talia sint vt inter se coire vel sub ea notione componi possint, quam ad exprimendas actionis affectionisue alicuius species, viresq; conceperis: tum constare firmiter hoc tibi præsidium arbitrator. Vt si aquila visa pileum auferre Romano consuli: quem rursus è plebe cuipiam alteri superimponat. Pileus fastigij similitudinẽ refert, vel dignitatis: illa autem translatio potestatis, similiter transitũ ex vno in aliũ præsignabit. Rursus apparent in aëre

Ars vestigandæ interpretandæque similitudinis ad omnem facultatem vtilissima. Fundamentum 1.

Regula 1.

Regula 2.

Regula 3.

Exempla synthetica ad interpretat. allegoriæ. 1.

cataphracti, alter qui orientalior alteri versus occasum stanti caput abscindit: fortasse non id tam ad reges ipsos, aut principes, quàm ad ciuitates integras referetur, si quãdo ad anarchiam propius spectent, ceu formam illæ propediem sint habituræ, quæ truncis corporibus hominum designatur. In contexendis apologis eadem ratio constat, sed oppositus ordo ac resolutorius: quippe qui ad inueniendi potius, quàm interpretandi artificium proponatur. Exempli gratia, velim ostendere tyrannis & sanguinariis non magnopere esse fidendum. Tria sunt quorum similia in diuerso genere debeam inuenire, sic tamen vt sub eadem diffidentia securitate componi queant. Pro tyranno leonem, pro astuto homine vulpẽ, pro exemplis statuam vestigia stupidorum animalium, omnia in antrorsum spectantia, nulla retrorsum. Quòd si ad parendum regibus vel multos libeat cohortari, quantumq́; periculi positum in effreni licentia linguæ: cùm ferè audaciores maximè periclitentur; euadant alij astutam vapido retinentes pectore vulpem: aptè istic non importunè talis fabula contexetur: Vt ad venatum prodierunt vulpes & lupus: mox prædam quam venatione ceperant, interse ex pacti iure distribuant, superueniens leo regalis potentiæ titulo partem sibi tertiam vendicat: obloquitur lupus: tum leo indignabundus iniectis vnguibus corium à ceruice totũ in priora reuellit: fugitante lupo cũ vlulatu horribili, quærit leo quid vulpes sentiat. ille mox totum leonis ex iure asserit. Quis inquit leo sic linguam erudiit tuam? Illud sanè purpureum caputij genus (respondet vulpes) quo tibi commilitonẽ nostrum placuit insignire. Curandum postremò in vestigandis, interpretandisue similitudinibus non nimis remota captemus; sed proximis insistamus, adhibita semper cõsyderatione materiæ: quæ pro suæ dispositionis modo, etiam te significandarũ rerum particularibus differentiis extricabit.

(Marginal notes: "2." beside *ti caput abscindit*; "Exemplare- solutoria vel analytica ad inueniendas similitud." beside *habituræ*; "1." beside *terpretandi artificium*; "2." beside *pro exemplis*; "Regula 4." beside *placuit insignire*; "Regula 5." beside *sed proximis*.)

Praxis

Praxis cosmocritica: per doctrinam præcipuè capitis secundi, ac tertij.

HÆc quidem hactenus paucis præceptis inclusa ratio tum plana cuiuis & obuia, tum facilis ac generalis: cuius tamen vsus, nisi aliud adsit, tantùm suffecerit, vbi de puris prodigiis disputatur, quæ cuilibet homini rara, insolita, & præter communem cursum naturæ vel speciem æstimantur. Nunc verò exercitationis totius duplex formula subnectenda est: vna quidem augustior, & latius patens, medicinæ seu physicarum rerum indagatoribus maximè necessaria: quæ quidem exactius multò, & penetrantius inquirat in singula. huius iam datæ methodi canones 4. ad mundi illud theatrum amplissimum, atque ad axiomata cap. secũdi & tertij doceat applicare. Sic enim perfecta quædam doctrinæ species, & ad philosophandum seriò, multarum præceptionum carmen efficitur: atque hinc verè sciemus in omni natura hominis affectus, remediorum, causarumq́; alterantium corpus humanum, quid sit verè diuinum: quo pacto ab apparentibus discernatur. quænam rursus actiones occultæ proprietatis, à forma magis an à materie, aut spiritu, aut ex compositione rei, per ipsius tamen speciem aut simulacrum sublimiore principio proficiscatur, supra quã hactenus à peruulgatis medicis aut arcanarum rerum inquisitoribus obseruatum est. qui sæpe magno multorum risu, nũc in purè naturalibus ad deos, aut orcum solent confugere: plagas nimirum, venena, aut veneficia, & præstigias incusantes, vbi non vltrà consilio locus: nunc etiam in diuinis ac metaphysicis rationem vulgo ridiculam comminiscuntur: quam tamen non citra infamiam paulò post aliò spectans euentus eludit. vt interim sileam quæ propter artis istius ignorantiam in morbis popularibus, contagiosis, venenatis, aliisque quorum symptomata imprimis sunt admiranda, vel

Progressio ad artis cosmocriticę exercitamenta duplicia.

Primum genus sublime per constitutos antea & vniuersales maximè naturæ gradus.

Vsus prioris modi.

Errores fœdi vulgatium medicorum.

circa curationem turpiter vel veri antidoti exhibitionẽ fieri consueuerunt. Sequetur hanc exercitandi industriam alia via, quam sequenti capite latius explanabo: ea prorsus historica, popularis, per singula genera vires prodigiorum, siue decreta certis confirmat exemplis. & siqua particulatius incidunt, vt inferioris classis axiomata singulis intertexit. Sic enim paulatim concisa glacie, à confusa mole maximarum rerum ad scrupula penetramus.

Alterum genus exercitamenti planius ac popularius per species prodigiorum, de quo caput octauum tractat.

Praxis ad instar normæ antiquioris.

Age nunc igitur vt praxis totius schema ad illas partitionum classes superius enumeratas liquidò efflorescat, Sit quispiam vel morbus insolens, rarus, vel constitutio corporis admiranda, vel vis agendi, patiendiq́ secreta, & supra hominis captum: sit vel tempestas consimilis in ambitu mundi, vel simulacrum in aëre, vel mutatio memorabilis in respubl. cupio hisce oblatis diuinũ characterismum velut quintam essentiam quandam elicere: non vt vulgares chymici solent, sed excellentiore modo, magisq́ à fæce & sordibus amandato. Ne verò in rerum numeris, atq; ordinibus aberretur: repeto paucis quod suprà latius explicatum est. Quinq; nimirum gradus esse præcipuos in vniuerso, qui tamen pro cuiusuis arbitrio ad 6. aut 7. plures, aut pauciores facilè redigantur.

Quinta essentia.

Sequuntur tabulæ breues totius theatri naturalis, cũ epilogismo capitis secundi & tertij.

In tota natvra gradvs V.

1. Materies, vel corpvlentia: cui & quantitatem adiunximus, virtutisq; paßibilis propensiones aptas ad recipiendum, sed confusaneas, indefinitas menti humanæ.

2. Svpra materiem præparamenti Physici, siue syndromes accidentariæ claßis, vt qualitatum primarum, secund. tertiarum, figurarum: ex quibus iunctis harmonia corporis constituta est.

3. Sv-

3. SVPRA HARMONIAM CORPORIS *spiritus, naturæ partim æthereæ, & cælestis, partim elementaris, naturis contrariis non commistis inuicem propriè, sed complicatis. Huius essentiam imprimis constituit humor primogeneus, spumosa portio atque aëria, velut fomes, & calor natiuus, ignea partim, ac partim lucida portio, præcipuè ad agendum efficax.*

4. SVPRA SPIRITVM VEHICVLVM *animæ siue carpentum, idolum tenue iuxta Platonicos: in quo nimirum alia quædam harmonia superior cælestiũ pariter, atque elementarium rerum, formæq́; sublimioris characterismi aptissimè describuntur.*

5. SVPRA SPIRITVM ANIMA *in rebus animatis, atque in aliis sua cuique entelechia siue perfectio, characteris diuini propriè, ac metaphysici, qui extrinsecus solet inscribi maximè capax. Sic humana mens imprimis speculum, atque imago Dei.*

Nunc vt per mundi species 3. ordinis eiusdem œconomia procedat.

QVINQVE PRÆCIPVI GRADVS IN ORBE MAIORI, VEL CIRCVMFVSO.

1. TERRÆ ET AERIS, *secundum procreationis seriem. Terra & aqua, ratione situs in vniuerso.*

2. AQVÆ ET IGNIS, *iuxta priorem modum: Aëris & ignis, iuxta posteriorem.*

3. ORBIS ÆTHERII, *quem mixtæ conditionis inter cælestem, & elementarem sub Luna proximè collocamus.*

4. CÆLESTIS REGIONIS, *vbi lux pura, & firma materia concretio viget.*

5. DI-

5. DIVINORVM SVPREMVS GRADVS *qui à materie penitus sit secretus: Vt* DEI, ANGELORVMQVE, *seu bonos, seu malos intelligas, quos cacodæmones vocant, suis vbique officiorum ordinibus inuicem interstinctos.*

Hûc proportione segmenta æqualia comparantur in contentorum genere, quæ hisce claßibus à primo opifice sunt distributa. Sic & in facultatibus vniuersi.

IN MICROCOSMO VEL HOMINE CONSIMILITER V. GRADVS.

1. PARTIVM SOLIDARVM, *si continentia spectes.* HVMORVM *in venis existentium, si contenta.*

2. PARTIVM CARNOSARVM, *iuxta priorem modum. Vel* HVMORVM *qui per partes corporis sunt resperſi, si posteriorem.*

3. SPIRITVVM *gradus, quorũ vagi in humoribus; fixi magis in solidis recubant: hi quidem vt exemplaria, illi vt imagines.*

4. CÆLESTIS PORTIVNCVLÆ, *quæ partim à primo conceptus tempore, animationis, ac partus influit, velut futurorum seminariũ quoddam: partim reliquo vitæ curriculo, quantum in illis corporibus situm est, certo circuitu, ac radiorum analogia ex potestate in actum prouocatur.*

5. PLANE DIVINÆ: *cuius in homine alia portio immergitur altius corpori; alia aßistit tantùm: alia denique circũfunditur, ac velut foris attingit: inferior tamen quæq; superiori obsequitur promptè, vt instrum. artifici suo.*

Huius

Huius autem partitionis in homine patent & aliæ multiplices rationes: præsertim si ordinem vel in solis continentibus, vel contentis, vel spiritibus, vel facultatibus velis ad huius instar diducere. hæc enim vel mediocri ingenio præditi suo Marte deinceps quampromptissimè consequentur.

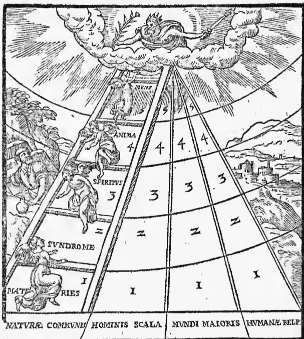
POSTREMVS TYPVS EST IN REPVBLICA: CVIVS SCALA SECVNDVM ANALOGIAM V. OBTINET CONSIMILES GRADVS.

1. PLEBIS.
2. MAGISTRATVS.
3. REGIS.
4. ASPIRATIONIS CÆLESTIS.
5. MENTIS, nutusque diuini omnia complectentis.

Eadem norma, si per legum species velis incedere, & iuxta communioris ambitus dignitatem tum in his, tum in fortunæ publicæ, & priuatæ generibus ordinem conformare.

EMBLE-

EMBLEMA DIVINÆ PROVIDENTIæ,atque ipsum propè artis totius cosmocriticæ fundamentum.

Luctantes vteri cæcis penetralibus vna
Isacidas partu protulit hora duos.

Posterior

Posterior natu natalis iura prioris
Subripuit mira calliditate vafer.
Vnde diu profugus versabat fratris ob iram
Mille metus animo, mille pericla suo.
Sed fessum aggeribus campi proiecit aprici
Altius occiduo sole reducta quies.
Conspicit ingentem vasto libramine scalam,
Cui praeceps vario cochlea torta gyro:
Latior ad terras humiles, surgebat acuto
Vsq; vel ad superas vertice tensa domos:
Hac sursum aligerae mentes, hac ire deorsum,
Circuituq; pedem ferre, referre vago:
Hac Iouis imperium terris via mittit ab alto;
Hac generis nostri facta precesq; Ioui:
Hac habet aeterni patris aures, ora, manusq;,
Hac fluit immensi prouida cura sinus:
Hac mundo ante volant diuini nuncia flagri;
Lætaq; sedato signa furore patent.
Felix visceribus quicunq; hæc hauserit imis,
Seu fors asperior, prosperiorue fuat.
Ille etenim tarda tandem compage solutus
Accipiet meritis præmia digna suis:
Calcatoq; means subter vestigia fato,
Supremum spira scandet ad vsq; gradum:
Donec firma quies nullo permista dolore
Sistat, & æternum mens sociata Deo.

Omnes igitur tabulas superius constitutas vna comprehendit maximè generalis, quòd prodigiorum alia sapiant magis primum naturæ gradum, alia secundum, tertiũ, quartum aut quintum: quòd istæc omnia in omnibus contineri sit demonstratum, iuxta proportionem quandam vel similitudinem, cuius nunc vsus præcipuè nobis sit aucupandus. Tabulæ istius vel scalæ per vniuersum extentæ amplissimus vsus

K Proinde

Prima quæstio, vbi de toto genere disputatur.

Proinde & prima quæstio hac semper occurrit altius indaganti, an in oblatis spectaculis sit etiã aliquis veræ diuinitatis character expressus, nimirum quintæ illius essentiæ in singulis constitutæ: num potius inferioris ordinis alius quispiam, & naturali propior, vt & consimilis ordinis apta in morbis remedia comparentur, his quæ à materie pendent, per materialia magis; quæ à spiritu, per cælestia: quæ à purè diuinis, immaterialibus infliguntur, per opera mentis potissimum, preces, sacrificia, & expiationes, ieiunia & eleemosynas. Quanquam verò superioris essentiæ vis per intermedios gradus vbiq; ad infimos vsq; transfunditur, non tamen illa suo semper, ac more diuino penitus operatur: sed formæ corporibus illigatæ semper corporeo modo, per spiritus scilicet atque materiem, facultates exercent suas; etsi in aliis plus valeat portio elementaris & crassior, in aliis ætherea magis, in aliis deniq; aura cælestis: quæ sanè distingui à medicis, propter analogiam medicaminum vestigandam, accuratissimè debuerunt. At formæ liberæ (vt aliàs dictum) nunc per se producunt effectus suos, nunc per instrumenta corporea, perq; materiem, sed aliter anima, quæ non tota cõpage corporis sit soluta, aliter quæ nihil penitus alligata: & inter has rursum aliter Deus, aliter angelus vel bonus, vel malus. Animæ quidem portio quam mentem appellant, corpori non astricta, nec sedem certam vt ratio passibilis in illo tenens, huic quidem assistit, cunctisq; potentiis inferioribus velut continua, nunc se iisdem applicat, & per corpus simul quod velit exequitur; nunc rapta ad suum principium, vel mente superiore afflata, notas diuinitatis suæ exhibet puriores, etsi certo in loco, ac tempore, quò illius actio & character alioqui intelligibilis tantùm, per sensus tamen corporeos percipi queat. De modo quo Deus, eiusq; satellites agant, dictum est suprà. Patet hinc adeò quosdam characterismos planè

Remediorum prima analogia in morbis occultis.

Actionum modus pro gradu cuiusq;

Characterismorum prima & summa genera 3.

planè diuinos, metaphysicos dici: alios verò non tam propriè
diuinos, quàm diuinis proximos, aut paraphysicos appellari,
secundum operationis ipsius modum. Cùm igitur prima quæ- 1.
stio de diuinis sit generalis, num diuinum propriè quod spe- Quo pacto singulis quæstionum generibus optimè satisfiat.
ctatur, an naturale prorsus; an paraphysicum debeat æsti-
mari: secunda cuius ordinis, ac dignitatis inter naturalia,
diuina, ac horum media: hinc postrema, quam proposuimus 2.
dudum, de significatione & potestate circa res præsentes, at- 3.
que futuras. Certè ad illam inquisitionem omnium primã, Ad primam quæstionem an sit physicũ quid aut metaphysicon, aut paraphysicon.
noscè expediet totius speciei, ac generis rationem, quam epi-
logismo maximè per naturas indiuiduas exploramus. Vt si
quæ facultas in tota specie reperitur; nequaquam hæc purè
diuina putetur: sin secus in vno quopiam præter specificam 1.
proprietatem, peculiaris actio, passióue, aut qualitas elucé-
cat: tanto magis prodigiosa censebitur, quanto longius à cõ-
muni vel speciei, vel generis totius constitutione recesserit.
Secundò & illud euidens, cùm quinq; diuinorum gradus ad 2.
tria genera redigantur: certè quicquid à quantitate proce-
serit, aut harmonia qualitatum primarum, constit. & mi-
stionis totius idea, & figurarum, & spirituum symmetria:
hæc omnia quidem ad vim arcanam, diuinamq; à rudiori-
bus ablegari; posse tamen subtili methodo, viuacis ingenij, ac
mentis acumine penetrari: eousq; nimirum, vt & vero pro-
ximi simus; ac sensus stupidioris crassam philosophiam mul-
tis passibus superemus. Verùm in purè diuinis, quæq; à for- Diffinitio per negationem in purè diuinis.
mis abstractis, liberioribus, communissima vestigandi ratio
est, per abnegationem formæ inferioris. sic enim paulatim
ascendendo venimus illuc, vt cùm in Physicis locum non ha-
bere cognoueris, paraphysicon susp iceris: si neq; istorum or-
dine possit consistere, supra naturam omnem idipsum vel
μεταφυσικὸν esse dicamus. Item per singulos gradus si non à
dæmone bono aut malo, igitur à Deo proximè, & sine in-

 strumen-

ſtrumentorum ſubſidio mortalibus offeratur. Hac ratione Deum quoq; per aliarum rerum omnium negationem optimè definiri, docuit Areopagita lib. De diuinis nominibus.

Cauſarum vniuerſalis notio vel confuſanea ad naturæ gradũ interſtinguendum vtilis.

3. *Multum præterea laborabis in diſcernendis cauſis atq; principiis: vt docuimus capitibus quarto & quinto. Cauſa enim cognitio totius euentus iudicandi caput exiſtit, etſi hanc primò notione confuſa admodum comprehendas, quò prior illa cauſarum exaggeratio pertinebat. Nunc autem particulatius qua cuiq; ſit ratio, per ſingulos gradus naturæ, & characteriſmorũ ſpecies indagare docebimus.*

4. *Similiter diſcernendum protinus ab initio, atque ante alias quæſtiones, an genus oblatum ſenſibus, vulgi tantùm rationes effugiat: an & illorum qui naturæ vias & latebras altius pertentarunt: num rurſus falsò ſpecies rei perceptæ, num & verè talis extiterit:*

Impoſturæ circa apparitiones prodigiorum euitandæ.

Multis enim terror aut mentis conſternatio, morbi vis, aut ſimilis conſtitutio fecit apparere prodigium ac ſimulachrum tale cuiuſmodi depictum intus in humore craſſo, melãcholico ipſimet circumferebant: vt ſcitè in Hercule furente pingit Seneca, in Aiace flagellifero Sophocles, Galenus in variis admodum quæ referre non eſt neceſſe. Multi ſub oraculorum, prodigiorúmue prætextu, mentes humanas flectunt quò volunt, cùm nihil ſciant religionis titulo ad perſuadendum efficacius. vt cõſtat de Mahumete, Numa Pompilio, aliiſq; innumeris.

Ad quæſtionẽ ſecundam de ſpecie prodigiorum per ſ. gradus naturæ.

Vbi primùm de genere diuinorum rectè conſtiterit: iam reſtat altera quæſtio, ſpeciem inuenire, & auguſtioris ordinis gradum: qualis nimirum character exiſtat, quantáque prodigij dignitas. Hinc enim & in cognitionem cauſæ finalis, & effectricis maximè peruenimus.

Vtilitas huius inquiſitionis

Vnde poſtremò & quantitas qualitaſq;, ſignificatarum rerum elicitur. quod etiam à peruulgatis ingeniis imprimis eſt expetitum, ceu totius propoſiti fructus. Hoc igitur prius ratum & firmum cogita,

gita, quòd omnes actionis inferioris duces, vtantur necessariò superioribus: non tamen contrà. vnde non dicuntur actiones à sola materia, sed plurimæ à solo motore primo. Itē quæ fiunt à temperamento, fiunt & spiritus ope, ac procul dubio ipsius formæ. Quin forma corporibus planè immersa, inseparabilis, nihil etiam sine materia vi vel spiritus potest efficere: etsi in his alia opera alterius conditionem dixerimus propius redolere. sed contingit separatas formas multa producere extra virtutem inferiorum, vt modò est præfinitum. Ergo vt sit quò tendas, atque arcum dirigas, nec paßim cornuos testaq; lutoq; sequaris: hoc imprimis axiomate fretus refer te nunc ad gradus antea memoratos. Axioma. Aliud.

1. *Primùm in vniuersa peregrinatione hac animi tui, cognosces à quantitate siue materie vim inesse occultam, propè sola experientia duce: quam firmet epilogismus siquæ eadem specie permanentia, in res affectas similiter, eadem distantia & proportione aliarum circumstantium rerum, eandem actionem nunc fortius, nunc debilius imprimant. Sic enim idem ignis nunc calorem natiuum recreat, nunc languere facit, nunc etiam disiicit atque consumit. Quid autem in vnaquaq; specie sit quantitate diuinum, facillimè deprehendes, prima comparatione ad illud facta quod in specie sua symmetriam optimam sit consecutum. deinde & altera, quæ status obseruet vtrunq; excessum siue defectum, intra tamen speciei latitudinem exporrectos. vt in vestigāda simplicium medicaminum facultate, in explorando temperamēto totius hominis, ac singularum partium, Galenus ostēdit. Quicquid enim à medio ceu Polycleti canone lōgius abest, in genere temperaturæ asyncratō illud: asymmetrō verò in constructione, & figurarum moderatione dixerunt. Quod verò communem speciem, vel natura cuiusq;, vel affectionis excedit: ad metaphysica referendum. vt gygantea*

Quopacto primi gradus prodigia quæque ex vi occulta materiæ proficiscūtur sint à cæteris distinguenda

A quantitate vires prodigiosæ.

magnitudo corporis, figura Pygmæa, pedes, manusq; aut capita numero plura, quàm pro naturæ lege cõueniat. Postremò in morbis similiter, si tanta putredo vt carnes subitò in tabum diffluant; tantus calor, vt ad sensum pinguedo liquefcat; tantus sudor, aut quæcumq; excretio, vt assumpti cibi aut potionis modus, siue proportio cum excrementorum mole nihil respondeat.

Quopacto vires occultæ à syndrome physica discernantur.

2. *Nunc an syndrome physica, ceu complexus & harmonia multorum generum, quicquam altius operetur, maximè vestigandum est: vel idcirco, quòd & doctiores plurimos istic contingat impingere; dum vno contenti vocabulo proprietatis occultæ, omnia istiusmodi naturæ sinuosa miracula vel ad spiritum referunt, vel solam totius corporis formam: cũ interim sæpe occultum illud, atq; diuinum lateat in vno complexu qualitatis, quantitatis, ordinis. sic enim gingiber magis calefacit, quàm piper: cùm tamen temperamento sit caliditas piperi maior. sic ferrum candens acrius vrit, quàm ipsius ignis omnium calidißimus: non ex sola vi temperaturæ scilicet, verùm ex calidarum partium, aut elemẽtorum situ: quòd in alijs rara magis positio, in aliis coacta ac magis vnitas: vnde contingit tam variè hallucinari medicos in constituendis gradibus medicam. dum alij ex sola temperie rem definiunt; alij ipsius operationis modum potius animaduertunt: quæ tamen æstimatio non tam propria, quàm ex accidente censetur. Sæpe verò & alia misturæ inæqualitas difficultatem vel maximam solet effundere, dum in vno corpore similari ad sensum, partes tamen ita dißident mutuò, vt contrarias facultates eodem propè loco, atque substãtia deprehendas: adeoq; nunc eodem tempore, nunc successione quadam vires quoq; pugnantes muicem exercere. sic enim in ipsis superficies humiditate blanda, & temperato calore perfunditur; in profundo vis terrestris, sicca & frigida temperies*

A complexu quantitatis, qualitatis, ordinis.

Crassa medicorum errata in diiudicandis gradibus medicamentorum.

A dissimili temperamento in eodem simplici secundũ partes diuersas.

temperies delitescit: in plantagine, violis, cassutha, aizoo, radice smilacis aspera, multus in superficie tepor & succulentia, plerisq; & frigus non minimum, ex occurrente primum actione percipitur; si diutius admouentur, aperit sese ex fundo totius mistionis insignis calor, cum tenuitate partium discutiens plurimum, atque resoluens per halitum, si qua corporum extremis angustiis infiguntur. Vnde illorum tam admiranda operatio? quòd nimirum ordo contrariæ tẽperaturæ in vna substantia agente exactè respondeat analogia cõtrarietatis, cũ immoderatione partium humani corporis, subiectiq; passibilis: vbi potissimum illud ferè requirimus, vt quum hepar calidius non offenderint, vim tamen discutiendi aperiendiq; obtineant circa circumferentiã partium extremarum. Est aliud rursus in eodem genere syndromes physices, per concentum scilicet qualitatum secundarum; raritatis, densitatis; lauoris, asperedinis; duritiei, mollitiei; grauitatis, leuitatis: quanquam ferè hæc ipsa diuersis partibus, pro illa quoque temperaturarum diuersitate, locẽtur; magis tamen à secundis qualitatibus, quàm à primis ea quæ fiunt stupenda admodum, proficiscuntur. vt propter dissidium rari ac densi in attractione cucurbitæ, in tonitruis, terræmotibus, sclopetis bellicis. Ita mirabilis vis patet argẽti viui, dum inclusum calamis, aut annulis cauis, atq; admotum igni, calorem insitum, subtilem, oppidò vehemẽtem, sed altè sepultum sub densissima superficie, ac veste terrena, per occursum calidi exterioris in actum profert. Neque alia est omnium ferè venenorum ratio, quæ propriè talia nominantur: id est totius formæ proprietate, (quam mistionis formã rectius appellassent) perniciem humano corpori allatura. constant enim particulis illa contrariis, pugnantibus qualitatum primarum, secundarum syzygiis: quibus & tertias licet adiungere, ceu viscosum friabile, cõcretum liquidũ, &c.

A concentu qualitatum secundarum.

Mirabiles rerum consensus atque dissensus ad impediendum vacuum aut penetrationem corporum.

Venenorum ratio.

A complexu tertiarũ qualitatum. *Nonne in hydrargyro primùm extremi frigoris vis percipitur, intrò repulsis humoribus, si per emplastra vel unguenta adhibeas foris? deinde si non contingat unà secerni, paulatim resoluto terreo mistionis inuolucro per calorem corporis innati, (quod calcionari dicunt artifices) aperire sese ignitam maximè, vrentemq́ facultatem: quæ ad sphacelũ deinceps, et marasmodem febrem vlteriore progressu habitum laborantis adducat? vides eiusdem ordinis contrarias vires in opio, hyosciamo, in semine ranæ rubetæ, & perniciosorũ animalium morsu. videmus enim in omnibus maximas tẽpestates oriri, his qui venenum in se conceperint, ceu vaporis, & exhalationis contrariis qualitatibus eodem loco inter se luctantibus: vt quæ prodesse postea velis antidoti loco si vires simplices sortiantur nihil proficiant, quin pro qualitatis excessu, dum vni parti morbificæ causæ obsistunt, alteram vehementer irritent: nec prius id mali tollitur, quàm ea lege alexipharmacon temperetur, vt fermentatis inuicem summè contrariis, tota misturæ ratio exacta proportione respondeat. Sed in eadem classe iam superest alius naturæ ceu cõpositionis superior gradus, in figurarum varietate & symmetria. vt enim in partibus humani corporis singularũ species suis actionibus destinata est, & quantitas quãtitati inseruit, & cætera cæteris simili modo: sic vbi omnium contextus supra captum ingenij mirabilis viget, opera quoque istiusmodi efflorescere consentaneum est: vt in molarũ ductubus, horologiis, alisq́ instrumentis automatis liquet. Sic olim pensiles horti, sic Vulcani tripodes, sic septem orbis miracula penè in prodigiorum ordinem peruenerunt: sic in plantis & mineralibus conspicui characteres sæpe facultatem produnt interiorem, vt in scorpioide herba, in orcheos generibus, in anacardio, in lapide ætitide, chelidonio, &c. Sic deniq́ in compage corporum nostrorum morbi & symptomata*

Cur veneno-rum tam potens actio, sed liberatio tam difficilis.

A concentu figuratum actionesadmirandæ.

In artificialibus.

In morbis affectionibusq́ præternaturam.

ptomata fiunt eiusmodi, teste Hippocrate, vt quamuis subsit naturæ ratio, vulgus tamen ad deos retulerit suos, vti nūc sæpius facit, atq; in lib. De morbis comitialibus, de furore virgineo scriptum ab eodem auctore reperies. Mirantur verò hos impetus vehementes, & subitos humorum, spirituum, vaporum, exhalationum: dum certis partibus oberrantes, diuersas tetani species præstant: nunc contractis manibus, totaq; ceruice, & spina versus anteriora; nunc in posteriora reflexis omnibus; nunc alternis hinc inde mira celeritate diductis. quæ tantùm pro discursus modo, nunc ad interiores neruos, nunc extimos fieri consueuerunt. Similiter & in suffocationibus vterinis, quàm multa obueniunt, quæ sæpe inexercitato medico, suspicionem numinis præbuerunt? quādo à venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductæq; in amplitudinem, secundum longitudinem contrahuntur. vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari: vnde & voces mirādas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nūc serpentum sibilos, crōcitus coruorū, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum, & erumpentis spiritus proportione casus effingit. Accedunt his alia non minus stupenda in pulsibus cordis, delyriis, conuulsionibus, spumus, singultibus, alternatis motibus animorum, tristitiæ, gaudij, clamoris, cantus, risus, fletus, non secus ac si dæmoniis agitarentur, & hæc tamen vt plurimum tum ex diuersitate halitus venenati; qui ex menstrui sanguinis corruptela, vel perniciosior multo ex retento, aut vitiato semine nasci solet: ex locorum natura, situ & ordine: quorum alij aliis imbecilliores promptius excrementa in sese recipiunt, atq; vtero compatiuntur lege consortij, per venas scilicet, membranas, neruos, atque arterias. Sic etiam in pestilentibus morbis ea tam præceps afflictio ac propè diuina, non à calore simplici pendet; non siccitatis aut humiditatis exuperantia; nō à putredine

Impetus commitiales & hysterici penè prodigiosi.

Tetani triplices.

Suffocationes vterinæ.

Voces horrendæ in paroxysmis eiusmodi.

Alij motus mirabiles.

Pestilentis contagij vis diuina.

tredine simplici; sed maximè fermentata, ac totius mistionis corruptela: vbi per diuturnam obstructionem, in arteriis maximè, is qui resoluitur putidus vapor, in se reflexus amplius fermentatur, iam duplicatam, iam triplicatam putredinis speciem non procul à natiui caloris fonte producens: quæ & in vermium generatione non aliam maximorũ accidentium causam in se continent. In melãcholiæ generibus, præsertim illa quam hypochondriacam vocant, in doloribus colicis, & id genus aliis, non alio certiore principio admirandorum motuum rationes elici possunt. vna materiæ cognitio, locorumq́; quibus affectus insident, tum per sympathiam, tum per idiopathiam, ante oculos omnem hanc veritatis lucem, tot tenebris septam vndique, non cunctanter expediet. Quin vniuersa criseon ratio, & circuituum in singulis morbis optimè à Gal. prodita est, ex proportione facultatum ad locum continentem, contentamq́; materiem: accedentibus insuper causis cælestibus: vt Lunæ analogo motu & aliorum syderum syzygiis. Potissimum tamen intermittentium febrium circuitus tum materiæ differentiam, tum febrilis fomitis situm, atque à corde distantiam insequi solet. Sic in quotidianis paroxysmis, venæ cauæ portio, qua cordi vicinior patet, magis obstruitur: materies autem plus obtinet pituitæ. In tertianis materies biliosior: locus (meo iudicio) aptius in venis hepatis, ac synastomosi vasorum debuit collocari. Quartanis verò in mezeraicis venis, præsertim si & humor sit fæculentus, vel ex adustione melancholicus. Continuis omnibus, quæ non ex inflammatione viscerum, aut putredine foràs effusa in alicuius ventriculi cauitatẽ, credo caloris fomitem ex sanguine potissimùm in arteriis residere: vt tamen & illa exacerbationum varietas, tum pro qualitatis differentia in ipso sanguine putrefacto, tum situ fomitis à corde quamoptimè statuatur. Hic autem fomes vbique non simplex,

Puttredinis duplicatæ violentia.

Vermium fæna corruptela.

Melancholia.

Colicus dolor

Criticorum temporum ordo diuinus.

Causæ. Paroxysmi febriles vnde dependeant.

Noua & paradoxa auctoris opinio de febrium causis.

ſimplex, ſed ex pituita & bile permiſtis inuicem, atq; confuſis naſcitur: hac quidem incendij magis, illa obſtructionis aptitudinem ſuggerente: etſi in aliis plus minúſue nunc huius, nunc illius exuperet: vnde repetunt febres, dum tota fuerit expugnata materies, atque diſcuſſa: diſtituitur per ſingulos paroxyſmos, pro facultatis proportione ad ipſam materiem: regignitur alia, pro excrementorum affluentium mole & qualitate, nunc ab hepate, nunc à ventriculo, vtero, aut aliunde. Quare quantumuis ordo diuinitatis characteriſmũ in pluribus præ ſe ferat, non tamẽ iſtic vbi naturæ ratio clara eſt, ſtatim ad metaphyſica procurrendum. Poteris eodem principio fortaſsiſ& illa perſpicere quæ vaſto monſtrorum catalogo recenſentur: quæ mõſtro ſimilia, de proprietate quorundam non modò ſiaticum, metallorum, lapidũ; ſed & animalum, ac præcipuè ipſius hominis, incredibilia memorantur. vt quonam pacto mulieres in mares verti cõtigerit, inſtrumentis quæ prius latuerant, per pubertatis calorem forâs erumpentibus. cùm & ipſe Gal. vtriq; ſexui eadem organa ferè contribuat, ſitu duntaxat differentia: quòd in fœminis velut talparum oculi intus præ frigore maneant; viris præ caliditate, ad exteriora trudantur: Similiter quonã pacto maribus tantam poßibile fuerit lactis copiam aceruari, vt (quemadmodum Alex. Buntus refert) viſi ſint qui & infantem admotum vberibus lactare potuerint. Scribunt Aethiopiæ partem cuius incolæ naſcuntur toto corpore flexili, vt in omnem poſitionem ſeſe contorqueant quamfacillimè. his oſſa neruea eſſe non dubitaneum. Aiunt iiſdem & linguas geminas, quibus diſtinctim, ac pro arbitrio vti poßint. Multum in omnibus valet conformatio prima, ſi cõſuetudo acceſſerit: vt in funambulis, atque athletis, in ſummo Milonis robore, in cythar œdis & hiſtrionibus manifeſtum eſt. quanquam hic ſpiritus copia primas obtinet, pro vt ille

Fomes cõmunis omnium febrium qui typum ſeruant, ſed inæqualiter mixtus.

Cauſa paroxyſmi & totius durationis.

Quando deſinant.

Quouſq; repetant.

Ichotropiæ mirabiles in naturis humanis atque operibus.

Vnde mulieres in mares verti contigerit.

Viros lactaſſe infantem admotum vberibus.

Oſſa neruea.

Linguæ geminę.

Plura eiuſmodi apud Val. Max. atq; Fulgoſium leges.

Occultæ vires à conſuetudine.

ille in hanc vel illam partem frequentius arbitrio rationis impellitur: vt tandem impreßis speciebus, tanquam suopte principio deinceps, etiam mente distracta, atque alibi occupata functiones tamen easdem incredibili celeritate perficiat. Huc refer quæ de ciborum, potuum cõsuetudine, quæ de veneficis ac veneno pastis fœminis antiquitus memorantur. Noui qui flere cùm vellent, poterant, qui totum corpus rigidum continere instar statuæ, qui voces quorumcunque animalium fingere, etiam singultire, & ventris crepitus efformare, non tantùm quando vellent, sed & quomodo. adeò à teneris consuescere multum est, vt poëta inquit.

3 *Restat nunc proprium characterismum spiritus obseruare. Sunt enim tria præcipuè quæ non recipere videtur ex ipso materiæ sinu: sed à cælestibus, aut forma nobiliore. Primò vt naturas contrarias componat, atque contineat vinculo quodam arctißimo, ne tam facilè dissoluantur: quod elemẽtaris ille & igneus calor præstare non poßet. hæc autem vis elucet maximè in primis seminibus rerũ. Alterum est quod formet, figuret, dispenset singula suis locis, atq; muneribus, ac si mente præditus esset. Tertium verò quod motionis cuiusque obtineat mirabilem energiam, celeritatem, varietatem, ordinem: quæ quidem omnia constat præcipuè in cælestibus reperiri. Ergo virtutem à spiritu magis procedere, quã à materie, disces eiusmodi notis, vbi liquidius effloruerint. Quemadmodum si resistendi robur insigne & perimax, agendi præceps facultas omnia penetrans quamcelerrimè: qualis in pestilenti contagio plurima latet, & in aliis infinitis, quæ mole minima, difficillimè tamen à medicis expugnãtur: viresq; confestim proferunt vsque in imum corporis penetrale. Sic enim lues tam sæua viguit aliquando, vt ceu percußi fulgure repentè conciderent. sphacelum procedere vidimus spatio horarum trium ab vno pollice pedis vsque ad ventrem*

De characterismis spirituum discernendis.

1\.

3\. Præcipua spiritus opera quæ ipsum à corruptibilibus elementis magna ex parte seiungunt.

2\.

3\.

Ab actionis & passionis energia.

Pestilentis cõtagij vis spiritalis.

Pestis prodigiosa.

Sphacelos.

ventrem & praecordia laborantis. Est & in aliis mira mobilitas, & ad stuporem crebra accidentium commutatio. Ita enim in stomacace, ab vna corruptela humoris melācholici, vidimus eadem hora gingiuarum carnes nunc liuescere, nūc rubere, nūc in colorem nigrū penitus cōmutari; dētes firmos vno momēto, mox alio omnes vacillare, ac rursus soliditati pristinae reddi. In vna icterica semel quadruplicem coloris vicissitudinem obseruaui: sic tandem flauescente habitu corporis, vt vno temporis puncto & vngues, & labia, & crines, cum vniuerso habitu coloris extremè fului, atq; aurei spectarentur. haec autem illi ab obstructis mēsibus contigerunt. In melancholicis eādem ob causam affectuum illa varietas, & frequentissima mutatio. vt nunc canant, nunc furiant, fleant, rideant, imò & in vnico vultu diuersissimorum affectuum signa appareant. per constrictionem & relaxationem subitam villorum cordis ex alternatim ingruentibus phantasiis, cum apprehensione boni aut mali. Hinc & in aliis morbis tumores subiti, peregrini, abscessus mirabiles, trāsumptiones de loco in locum, per admirandas vasorum angustias, vt cū in angina, pleuritide, phrenitide, peripneumonia, per sedem, ac per vrinas ingens puris copia celerrimè vacuatur. Multum vbique illa spirituum tam subtilis acies potest, dum cuncta permeat, trahit, pellit atque circumagit. praesertim si anastomoses vasorum, arteriarum systolen, & diastolen in causae partem placeat aduocare. Quapropter cùm vix apparet proportio materiae motae ad locum ipsum, aut formae instrumentorum: vt si per summas angustias quicquam solidius transferatur, vel contra naturam grauis corporis, aut leuis deorsum, sursum aliqua concitentur, de spiritus energia ac praedominio non ineptè ratiocinamur. vt & illa quae de foetuum transmutatione per phantasiam diximus dudum, quaeq; in gallinis apparent vbi marem semel excuasserint, aut

Stomacace.

Icteros admiranda.

Melancholia.

Tumores subiti atque abscessus. Anastomoses & transumptiones in pleuritide & similibus morbis.

Indicium facultatis spirituosae maxumae.

Corporum transmutationes ex affectu.

aut pugnando vicerint, sinistri ominis cucurritu primum gallos imitari, mox & gallinæ reliquis audeant insilire, donec & nota in formam corporis inolescant, cùm cauda crista rigidior fiat, mari deuicto omnia vice versa. quibus addere licet alia infinita.

Gallinas canere, apud agrestes mali ominis loco, vt & in Phormione.

Verùm à spiritu ascendamus ad animæ vires occultas, omniq; materie superiores. Eius characterismum primò intelliges totius operationis caput existere, si absente anima, summam tamen obserues ordinis, ac prudentiæ rationem: quam nuper aßistens anima spiritui opifici tūc impresserit, ceu rex gubernatorem suum informans, vbi prouinciam certam, aut administrandæ ciuitatis onus imponit. Hæc tum in seminibus rerum, tum semel extinctis corporibus demonstrantur. Hinc illa facultas relicta in partibus plantarum & animalium: vt si quis rabidi canis morsura eiusdem pilos imponat, aut hepar aßumat: item si scorpionis ictui extinctus scorpius applicetur: si lumbricos viuos impugnet puluere mortuorum. Hinc & illæ litis, & amicitiæ species quæ viuis fuerant, in extinctis perseuerant. sic enim ouillis pellibus pilos aiunt defluere, si lupinum corium illis appositum suspēdatur. Atqui hæc vna ratio partem includit maximam contemplationis eiusmodi, quæ latentes rerum consensus atque dissensus ingenti ambitu comprehendit, quæq; ab imperitis inter præstigias, atq; artis magicæ miracula recensentur.

Quopacto à characterismis animæ miracula producantur.

Viuorum corporum vires in seminibus & cadaueribus vel truncis relictæ.

Sympathiæ & antipathiæ mirabiles.

5.

Porro anima cùm præsens adest, tum sanè ipsius vehiculo frustrà peculiarem characterismi speciem aßignamus. Ea enim tunc omnium prima per totam seriem tota progreditur, constantioris ordinis ac sapientiæ typum in singulis repræsentans, quæ ad essentiam pertinent speciemq; compositi naturalis. At interim anima in hominibus solis opera infinita verè diuinitus facit, veri prodigij titulo celebranda. ceu cū afflatur cælitus ad vaticinia: cùm admonetur insomniis, oraculis:

Quopacto ab anima rationali cùm liberè agit prodigiosa præstentur.

culis. Huc ea pertinent quæ ab Hipp. dicta sunt lib. Epid. 6. sect. postremo, mentis intelligentia ipsa per se ipsam, citra instrumenta, ac negotia tristatur, lætatur, timet, confidit, sperat, desperat: ceu in Hippothoi famula, quæ metis suæ per seipsam gnara fuit, & quæ in morbo acciderant sciuit. Certum est amoris vehementiam illud in pluribus valuisse, vt certis vocibus, aut simulachris, vel magna locorum intercapedine, alter alterius afflictionem, mortem, aliasq; necessitates somnians, vigilans intelligeret. Contingit autē & moribundos homines vera prædicere: cum anima iam suo diuortio ac libertati propior, diuinitatis ipsius puriorem radiū persentiscit. Sic Hector Achilli, Patroclus Hectori. Sic regi Philippo Imperatorem Carolum certo præsagio plurima quæ nunc euentus comprobat, admonuisse commemorant. Cognosces autem peculiariter agere, atque diuino modo, si multis gradibus locorum, temporum, instrumentorum omnium, atque materiæ vires exuperet. (nam si minor excessus, possit referri forsitan ad spiritus efficaciam.) Huc enim pertinent & illa: si celeri raptu videbitur sensus, aut motus à corpore sequestrari: si viderit illa quæ aliorum oculis minimè patent: si aliorum fata prædicant: si linguis ignotis loqui, aut supra naturam miracula facere videantur.

Mens per se operatur sine subsidio vlius instrumenti.

Quopacto absentes affectionem mutuò transmittant.

Moribundos vera sepissimè præsagire.

Quando peculiariter virtuti animæ sit adscribendum.

Iungunt se menti humanæ nunc angeli boni, nunc mali, iussu aut permissione diuina, vt ex antea monstratis patet. Tunc quidem singula quiddam longè sublimius spirāt, maiore scilicet impetu, atque agitatione rerum vniuersarū, quæ constitutionem hominis ingredi consueuerunt. nam sæpe de loco in locum celerrimè, & supra vires corporeas transferuntur: vultus subinde mutatur, vt hominem amplius esse non putes: accedunt sæpe extrinsecus simulachra, phantasmata, quæ præsentiam alicuius dæmonis attestentur. Videas verò ante enthusiasmos præparationem sæpe multiplicem tum in

De prodigiis illis quæ à principio superiore dependēt, ac primò quæ ab angelis fiant.

Præcipuæ notæ.

Præparatio corporum ad recipiendos dæmones bonos vel malos

tum in corpore, tum in anima receptrice maior plærumq; est aptitudo humoris melancholici: qui tamen cùm sit duorum generum, ad has, vel illas species maiorem obtinet analogiam. Verùm animi præparantur ad angelos bonos, pietatis operibus, castitate, amore iustitiæ, fixaq; meditatione mentis in Deum: ad carnificinam spiritus mali, rebus planè contrariis: præcipuè tamen crudelitate in proximum, maledictione, periuriis, homicidiis, bruta libidine, & perfidia scelerata. Infiniti eò raptantur casus impatientia, animorum ægritudine diuturna, cùm nullum ponūt suis affectibus modum. Sunt quos parentum, oppressorum pauperum, sacerdotum, atque piorum hominum imprecatio lōgè lateq; persequitur. Iniqua tamen ea æstimatio personarum est quæ ab euentu sumitur. vt non malè poëta in hanc sententiam dixerit, Careat successibus opto, Quisquis ab euentu facta notanda putat. Nam & sapiēs omnia omnibus euenire testatur, quò nimirum humani iudicij ausus temerarios frangat, quos eò progredi norat, vt pro afflictionis modo, proq; fortunæ statu, vitam hominis vniuersam, fandi infandiq; præmia metirentur: cùm alioqui incerta sint omnia vel sapientibus viris; sæpe & in futurum tempus iustorum merces, aut impiorum supplicia reseruentur. vide Ecclesiastes cap. 8. & 9. Quin secus se rē habere ac putetur in terris, vita sanctorum plurium, & ipsa historiæ sacræ volumina satis ostēdunt. Sæpe enim immittit hosce tortores Deus, nō tam vt puniat, quàm velut aurum ignibus probet: quemadmodùm exemplo Iobi, Tobiæ, omnibus in cōfesso est. Fit sæpe vt obsequentem cupiditatibus prauis, nulla calamitas premat, neq; crux mala exagitet. quòd si semel pertæsi prioris vitæ vel pedem mouerint, atq; ad lucem veram factorum pœnitentia conuertantur: tum primùm patet assultus dæmonū nequā, tum plagæ, terrores, ac mille perferenda supplicia proponuntur. vt clarè

Ad angelos.

Ad cacodæmonas.

Imprecationis vis horrenda.

Non omnia ab euentubus æstimanda.

clarè D. Chrysostom. in quadam epist. vbi monachum consolatur, qui prius vita libera semper incolumis, postquam initiatus ordini sacro ad diuinorum cultus ardentius aspirasset, nunc primùm obsessus spiritu malo ærumnas innumeras pateretur. Nimirum ille se fugientes insequitur, sibi addictos rerum qua potest vbertate extemporanea ditat, eadem(que) frui quietos sinit. quanquam in omnibus ceu manus Domini nihil planè pro suo arbitrio posit, sed in omnem aggressionem suam, nutu superioris indigeat, qui solus est Deus, qui peccatorem percutit sæpe vt sanet, iustum verò vt repurgatū amplius insigniore præmio æternitatis afficiat: sæpe etiam vt & maiestas & gloria verbi diuini contra sathanam viuis aduersariorum testimoniis illustretur. Porrò id obseruandum maximè: prius quàm dæmon obsideat, ferè quibusdam præludiis sparsis imminentem homini tempestatem solere portendi, ac si per gradus aliquot pedetentim intrudens, propter humanæ dignitatis antipathiam, nonnihil quoque luctantem sibi materiem præpararet. Prius enimuerò nulla sensibili specie, multa phantasmata suggerit, mentem(que) quàm maximè potest à diuinorum meditatione deturbat. hinc simulachra quædam corporea, ac sensibus manifesta, vel in aëre ambiente confingit qualitati sua, atque ordini consentanea: vel eadem in hominis cerebro, vel circumfusis proximè tum humoribus, tum spiritibus exprimit, vt occursantia foris appareant, cuiusmodi præstigias infinitas numero descripserunt, quibus id argumenti hactenus ex professo, non tamen tam didactico stilo ad constitutionē artis, quàm historico ad voluptatem legentium pertractatum est. Sæpe verò & species obiectæ sensibus laborantium, certum inter se ordinem gerunt: dum primò à leuioribus ad illa atrociora progreditur. Postremò verò, ac priusquā sese agglutinet totū, teterrimā sui imaginem, ac nudæ proximani

I. Plures causæ cur sæpe grauius affligantur boni à spiritu malo quā improbi.

Dæmonis aggressiones sæpe per gradus certos & species ordine grauiores.

Præstigiæ variæ.

Quopacto obsideantur.

quandoque ad augmentum horroris solet obiicere. Ergo vbi concussa interior vis animi, paulatim à luce in atram caliginem sese demergit, mox tota exæstuans calumniatoris spiritus tyrannidem experitur. non secus atq; in regno, vel ciuitate quapiam soluta vnitas inter plebem, & magistratū, externis dominis atque tyrannis in omnem licentiam mœnia patefacit: qui tamen paulò pòst vtriq; generi infesti palam & rigidi, non sine cunctorum multiplici clade, funestoque supplicio sentiantur. Atque vt iam characterismos proprios vnusquisq; dignoscat, perdifficile est: cùm multa sint istic indicia, quæ tam in animam, & spiritum competūt humanis artubus alligatum; quàm in liberiores angelos, formasq; à corpore separatas: ac rursum constet ex historia sacra, ministros altissimi instar flammæ vrentis (vt verbis Dauidis vtar) duorum generum, bonos, & malos: vtriq; tamen puniendorum scelerum munus interdum dari diuinitus. sæpe verò & spiritus tenebrarum vultus assumere naturæ suæ contrarios, ac speciem induere angeli lucis. vt plurimum tamen supra animæ vires quicquam adesse perspicies, si, vt diximus pridem, motus mutationesq; ab illa consueta specie exorbitent. sed ipsam diaboli consuetudinem, à satellitio meliore distingues: quòd in illo vt plurimum sit spectatarū rerum vanitas maior, permista mendaciis, (quæ modò pura proloquitur, modò veris, aut valde obscuris inuoluit) permista garrulitate, risu, affectionum inconstantia: fugit imprimis præsentiam sacrosancti corporis Domini nostri, ac seruatoris IESV CHRISTI: fugit & nomen, & verbi diuini certis ecclesiæ ritibus, à sacerdote catholico prolata mysteria. nam diuinorum simios, & pseudoprophetas, apostatas aspernatur, atq; eludit palàm quāuis inuitus; sæpe & contortis dicteriis aut vitia illorum detegit, aut alia ratione conatus planè ridiculos facit. Sunt & alia huius obsessoris indicia;

Simile in humana republ.

Quopacto characterismis propriis à bonis angelis malos quadoque discernas.

Notæ cacodæmonis obsessoris.

ditia; quòd non ante ingressum modò, sed et initio paroxysmi magis magisq; subiectum corpus affligat, maximè tamẽ ante egressus. Mirum verò quòd & flagrorum sensus excruciet, ac licet ægrum sæpius respirare permittat, attamen vnã partem pertinacius occupando; illic & sedem plerumq; defigat. Bonum suopte ingenio nullum facit, nisi gratia mali: verum non loquitur nisi coactus, atque imperatoris summi edicto parens, atrociores impetus habet locis, atque temporibus sacris. Miscet se promptius comitialibus, melancholicis, affectibus vterinis, hydrophobiæ, morsisq; à rabido cane, &c. quorum ratio superius explicata est. Clarius idem liquet in tempestatibus cæli, ventis, tonitruis, terræmotibus, nam conuenientem operi suo materiem non quantam velit, semper in promptu habet; verùm aut fingit oculos fascinando, aut per legitimas naturæ causas coactam, amplius porrò exagitat, inq; hæc vel illa loca dispellit: præsertim si & veneficorum hominum suffragiis adiuuetur. Plura qui volet, Mich. Psellum De dæmonibus legat. est enim hoc argumentum varietatis infinitæ.

Miranda quędam in obsessis.

Quantum in morbis ac cæli tempestatibus possit.

Deum per se & proximè, seu nullis intercedentibus causis, multa efficere certum est in miraculis puris sacramenti, ac veri corporis Christi: in his etiam quæ tum in veteri testamento, tum nouo de Deo ac summi Dei filio scripta conspicimus. etsi in plerisq; materialibus vsus sit Christus, in multis accedente angelorum ministerio suæ virtutis gloriam manifestarit: infinita denique per Apostolos suos, & sanctos miracula ad instruendum mortale genus ediderit. Neq; vlla hîc nobis certa est cognoscendi ratio, sed suspicandi modus per negationem quandam, (vt diximus) cùm non apparent aliæ causæ: & tamen effectus maximè sint admirandi, vt etiam prodigiorum dignitatem sæpe transcendãt. Vides itaq; quopacto tandem ab infimis illis naturæ partibus, paulatim

De characterismis Dei per se & proximè supremi generis miracula producentis.

 altius

altius conscendendo in illud quod vel diuinum est maximè prouehamur: vbi tamen necesse sit intellectum locis, atque temporibus seu rerum sensibilium simulachris sic obtundi demum, vt imbecilles noctuarum oculi ad conspectum solis.

Generalis regula in deprehendendis vestigiis ordinũ singulorum.

Discurre nunc per singula genera prodigiorum: siue in homine voles, seu orbe hoc hominem continente, siue humana republica: seu rursus in singulis monstrorum, seu meteorum, phantasmatum, miraculorum, & omnium affectuum naturalium, aut suprà naturam species persequaris: communem inuenies artem, ac iudicandi viam, quo principio pendeat vnumquodq; : an à corpore scilicet, an à spiritu, ab anima potius, aut angelo, intellectiue communiore. Tota enim inquisitionis norma consistit in ordine solo ipsius essentiæ, bonitatis, pulchritudinis, potestatis, veritatis, constãtiæ, sapientiæ. nam quanto hæc vel illa fonti suo sunt propiora, illius quoq; germanos characterismos, seu notulas quasdam viuidius repræsentant. quanto enim diuiniora quælibet, tãto & efficacius fiunt, constantiore ordine & veritate: contrà, quæ vel materiem sapiunt magis, vel à maligno dæmone proficiscuntur. etsi suus sit rebus corporeis ordo peculiaris, suus etiam intelligentiis, formisq; à corruptibilium genere segregatis. Prorsus eodem modo ac ratione in rebus publicis, ac priuatis, consiliorum præstantia, ac cœtuum in ecclesia veræ opiniones à falsis, legitimi partus à spuriis discernuntur. Sublimiora semper sunt opera spiritus, quàm ipsius carnis. carnem propius aut hypocrisim olet, quæ schismatici ad genuinæ aut priscæ relligionis adulterium commimiscuntur.

Axioma metaphysicum, & eius consyderationis præcipuum fundamentum.

Nota fructum amplissimum

Postrema quæstio de diuinorum portentis siue decretis, cuius artificium plenius suprà: exempla sequẽti capite continentur.

Nunc verò quod ad postremum attinet quæstionem, vbi de diuinorum significatione sit disserẽdum: omnis sublimior via in huius scalæ quam nunc tradidimus, solida dimensione consistit. Quãdoquidem ex ordine characteris, ac solida speciei dignitatis agentem causam, vel effectricem proximè reperimus:

perimus: vnde & prima, vel generalis notio finis ipsius in animum subit: sub cuius ambitu decretorum species continētur. Altera tamen nobis ad sensum planior, sed intellectu inferior methodus est quam tradidimus prius, etsi considerationis præstantia longè posteriorem. Quòd si in vnum corpus vtramq; methodum compararis, futurum maximè vt quāuis veritatem ipsam non liceat omnino puram, & absq; velo nullam aut simplicem intueri; vestigiis tamen proximioribus, & supra philosophiæ peruulgatæ columnas vltimas assequaris. Tum verò prodigiorum singulas classes & species inferiores in hoc priore theatro, ac totius naturæ angusto ambitu ita circumages, vt quinque prædictos gradus ad vniuersam monstrorum, portētorum omniū, affectionumq; genera, ceu partes vnius circuli ad segmenta alterius quadam successione traducas: vbique ad futurorū præsagia, 4. superiores doctrinæ canones obseruentur. quibus & illa coniunges quæ Ptolomæus annumerat in astrorum iudiciis proferendis, quid nimirum, cui futurum, quando, & quomodo decernatur. cuiusmodi quæstionum genera fortasse commodius in ipsis exemplis particularibus elucescent, nos autem in cometarum altius examinanda præsagia differemus.

Artis totius compositio.

Quum igitur totius generis quædā sint purè naturalia, quæ vulgo tamen miracula nominantur; quædam naturæ genitabilis vim transcendunt; quædam denique ceu cælestiū rerum effectus medium characterismi speciem sortiantur: in his profectò quibus naturæ ratio subest, primi canonis instrumentum opportunissimè quadrat, sumptum videlicet ab illis generibus 10. subst. quantit. qualit. &c. Sequuntur enim hîc ferè euentus loci ac materiæ proprietatem, deinde & facultatum analogiam quæ corporibus sunt immersa, postremò causarum coincidentium, quæ vel extrinsecus solent ingruere, vt in doctrina crisium, & paroxysmorum antè di-

Suis generibus rerum sua inuestigandi instrumenta magis domestica ex 4. antea memoratis.

I. In naturalibus.

2. *duximus. Sed quæ per similitudinis intellectum, allegoriam, atque metaphoram expiscamur: vberiorem locum, ac magis domesticum in metaphysicis habent. In illis mediis media via tutissima est, omniq; tum studio, tum instrumentorum, & canonum subsidio maximè laborandum est. Ita nimirum res mathematicæ iuxta Platonem diuinorum & naturaliũ confinio sint collocandæ: nec nisi doctrinarum omnium nexu indissolubili, certaq; coagmentatione discuntur.*

In metaphysicis. In paraphysicis ac mathematicis.

Progressio. *Conueniet arti per canones comprehensæ, vt & doctrinæ planioris, & fidei faciundæ gratia, per prodigiorum singulas classes, iam nunc exempla in formam commemorationis historicæ subnectamus: non quidem omnia, (quæ sunt innumera) sed vel paucissima, illustriora tantùm, atque oblectamento maiori legentium exquisita.*

CAPVT OCTAVVM.

Quo totius artis cosmocriticæ praxis & ratio per exempla planius perque epilogismos historicos confirmatur.

INTER *tot partes mundanæ fabricæ, quãta sit hominis dignitas atque potentia diuinitus data: quæ pulchritudo fuerit olim, vitæq; felicitas: eademq; quã nunc contaminata turpiter, exuta semel pectoris innocentia, in omnẽ deformitatis speciem prolabatur: quã deniq; pestilentiæ sceleris, & maledictionis contagio humana ambitio membratim hactenus in omnem posteritatẽ peruagata, illud efficiat vt veræ diuinitatis character ab animis nostris, ab omni viuẽdi consuetudine, imò & ab oculis ferè, atq; auribus oblitescat: cunctã ex hactenus memoratis promptum est intelligere: neque operæpretium puto rursus hoc loco ad instar rhetorum in multas velut ampullas turgẽte pagina declamare: etsi nusquam fortaßis oportunius illud,*

O miseri,

O miseri, inq; dies miseri, huccine rerum venimus?

Sed eò ferebat animus, naturam pulcherrimam, terque quaterq; beatam, postquã decidimus semel, non solũ ab harmonia pristina plurimũ recessisse: sed & infesta sibi, & inimica, quæ pridem ad obsequium condita fuerant mundi cõtenta, continentia, per classes singulas inuenisse: proximè quidẽ in elementis omnibus: secundo in cælis, atq; syderibus: tertio in animalibus: ac postremo (quod grauissimum duco) intra structuræ propriæ fines, in sui met animi & corporis symmetria. Quæ quidẽ dissidiorũ genera numerosiora sunt, quã vt recenseri possint; notiora quã vt debeant. Cùm igitur virus illud tabificum ab homine tanquam capite in membra vniuersitatis cætera dimanarit: meritò ab iisdẽ vicissim odij, atq; inimicitiæ semina, flagella, cruces, omnigenæ calamitatis machinæ iuxta Adrastiæ legem ineuitabilem retorquentur. Humana infelicitas quotuplex sit.

Terra quidem, ceu locus homini datus, vt istic militiæ suæ stipendia mereretur. In hac erant fœcundæ generationis semina, tanquam in promptuario longè ditissimo. Stabat enim vt basis mundi, & centrum, quo excepti cælitus radij, tanquam è speculi cauo ad animanda fortius singula, per orbis totius amplitudinem resilirent. Addita est materies altera, elementum aëris: nescio an dignitate posterius; vsu profectò ad vitæ necessitatem non minus mortalibus expetitum: ex quo tanquam materie nascitur & ignis, & aqua: vt voluisse videtur Hipp. lib. De flatibus. cũ enim sit tellus cælesti calido fœta, nec non frigiditatis propriam vim per opacitatis indolem consecuta: certè ob condensationes aëris terram subeuntes, velut vterum quempiam, ab inhabitante frigido primò aqueum nascitur elementum: per rarefactionem verò à calore cælesti, ignis hic materialis, atque visibilis. quæ duo posteriora, quamuis non planè simplicia, Elementorũ vsus & prima creatio quã lis. Terra. Aer. Aqua. Ignis.

sed ante ingressum variè temperata, sufficere dixit Hipp. libro De diæta primo, ad generationem rerum augmēta, decrementa, interitus, quòd calore insito, & humido primogeneo, tanquam agente principio & materie, proxima omnium animantium integritas, & vita consistat. Huc alludit Ouidius, Quippe vbi temperiem sumpsere humorq́ue calorq́ue, Cōcipiunt & ab his oriūtur cūcta duobus: Cumq́ue sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat, & discors concordia fœtibus apta.

Hipp. paradoxon de elementis.

Sed vti prouerbio peruulgatum est, vbi mel, ibi fel; vbi vber, ibi tuber: vt sua è singulis commoda, ac necessaria res faceßunt in seminis corpus, inque perfecti iam hominis vsus & alimentum: ita & ad internecionem quoque, ab iisdem fontibus tum aperta molimina, tum occulta nos miris quandoque cuniculis adoriuntur. eademq́ue quæ vitam dederant prius, temporis orbe iam reuoluto, velut indicto bello, quod construxerant, rursus elidunt atq́ue exterminant.

Bono malum confitum.

In homine duo potißimum sunt cataclysmi siue diluuij genera, quæ Catholica liceat appellare, ignis & aquæ videlicet. Huic conueniet non malè leucophlegmatiæ, vel hydropis nomen; (vt alibi quoque meminimus) illi febris latè grassantis ferociam comparamus. Aquæ excessus calorem obruit, atque demergit: ignis dißipat, exhauriendoq́ue substantiam spiritus ad interitum rapit. Potens vtriusq́ue generis elementum, sed in hoc plus qualitatis efficit energia, in illo potius moles & magnitudo.

a Præcipua diluuiorum genera in homine microcosmo.
1. Aquæ.
2. Ignis.

Sunt tamen ex humoris alterius vitio, vel elementi, occasiones interitus multiformes, quæ vel vniuersum populantur: vt ex terreo & melancholico succo, lepra, & impetigo: ex sanguine scabies: nec non ex aliis alia simili modo: sed nō ex illis diluuij species memorabilis nasci potest, cùm ferè prius quàm inundent, speciem mutent, vel etiam non facilè in vni-

Excessus particulares elementorum. Terræ. Aquæ.

in vniuersum habitum propagentur: quin aut prius opprimant principem partem, aut in peregrinam substantiam, sibiq; dissimilem transmutentur.

Vnde neque ab aëris excessu, neque à terrarum incursu propria mundani diluuij genera recensemus, sed ab efficacibus illis, proximisq; principijs conformationis nostræ. Cõstat enim, vt mundus pereat vniuersus, ignis potissimùm, & aquæ nominibus periclitari, quod sacris etiam literis consentaneum est. Quapropter Deus in fœderis signum quod cum Noa pepigit, anno ab orbe condito 1656. arcum in nubibus pinxit: quo nullum sit certius argumentum ratæ concordiæ inter ignem & aquam. Fit enim à calore potissimùm albus seu luci proximus color, si ad metam actionis suæ perueniat; contrà à frigido multo, minusq; elaborata materie opacus aut penitus ater. Extremorum medij sunt viridis, & luteus atq; purpureus, qui certa miscella caloris & frigoris, seu ignis & aquæ inter se temperatis particulis efflorescunt. Hinc enim & pictores vt colorem viridem præstent, cum cæruleo flauum iusta proportione componunt. Comparãtur excessus elementorum inter se. Iridis signum. Colorum ratio.

Sunt hæc igitur iræ diuinæ præcipua quædam instrumenta: quòd se vi summa atque præcipiti effundãt latius: quodque vniuersum populentur, cuiusmodi alterum nunc præterijt, expectatur alterum ante supremum illum horrendi iudicij diem: quo cælum nouum, nouamq; terram instaurabit suis electis Deus: contrà degeneres animas in chaos æternũ, inq; ima tartara deuolutas flammæ vindici, atque indefessis tortoribus alligabit. Ignis & aquæ diluuia vniuersalia in vniuerso.

Præter hos tamen cataclysmos vniuersales restant alij, sed minoris famæ, suisq; temporibus tantum, ac principijs certis, ad certa terrarum spacia procurrentes. Ex aëre quidẽ lues horrendæ, morbiq; præcipites, omnem ingenij vim artisq; industriam respuentes: vt in mentagra, morbo Gallico, Terræ & aëris, aquæ & ignis diluuia particul. in vniuerso.

 sudore

sudore Britannico, atque innumeris aliis, cùm primùm exorirentur, historiæ prodiderunt. Memorantur & epidimici pestilentes, quæ velut certo annorum expleto curriculo, tertiam partem mortalium è medio sustulerunt, vt ex monumentis Hipp. atque Thucydidis est manifestum. Similiter ex terris chasmata siue voragines quîs multæ ciuitates absorptæ, insulæ multæ, syluæ, flumina, libros annalium complêuerunt. Ignis peculiare diluuium expertæ sunt Zodoma, & Gomorrha: testis est lacus Asphalthites in Palæstina. et hæc quidem forsan vt sit totius mundi conflagraturi, siue extremæ internecionis adumbratio. Habes incendium quoque in Græcia sub rege Phaëthonte, cui proinde & locus in fabulis relictus est. Afsit Italia tribus locis, per dies plurimos, circa Istros, Cymæos, & Vesuuios, auct. Beroso, anno à mũdo cõdito 2107. Eodem penè tempore ingens illa aquarũ eruptio, quæ maiorem Thessaliæ partem absumpsit Deucalione relicto: qui Parnassum antè conscenderat, ratibusq; aduectos plurimos secum ab interitu vindicauit, anno orbis conditi 2439. Adde his diluuium Ogygis in Attica terra, anno mundi 2211. Diluuium Pharaoniũ, ab insula Pharo tum detecta in Aegypto, anno 2778.

Morbi epidimici & pestilentes.

Exempla varia.

Elementorum prædominia, vel insignis alicuius inter primas qualitates excessus, aut vitia promiscuè sequitur aliud flagelli genus quo mortalium plurimi perierunt, fames scilicet, ac memoranda sterilitas: vt illa temporibus Heliæ prophetæ, valuis cæli propter tyrannidem, et contumaciã regum sic astrictis, vt ad instar affectus qui tunc pectoribus insidebat, cælestia pariter ac terrena per annos integros tres speciẽ tum ferream, tum adamantinã retinerent. Meminit & suæ ætatis ingentem fuisse penuriam Guilhelmus Paradinus, vt ex radice filicis herbæ panẽ molere sint coacti, quẽ vero vocabulo panem furoris diuini, humaniq; doloris appellat.

Fames.

Immit-

Immittit interdum Deus per elementorum dyscrasias, ac propter insolentiam animorum, astris quandoq; conspirantibus, quandoque non aduocatis, infausta animalium genera, lupos, tygrides, locustas, &c. quorum exempla paulò pòst latius exequemur. Animalium incursus.

Neque verò iam cuncta dirarum tela, aut machinas enumerauimus: supersunt alia, proximè quidem ab ipsis hominibus orienda, vt simultates, inimicitiæ, bellorum turbines, quorum parens est iniustitia, dum quisq; meum illud ac tuum ita tuetur, vt suæ cupiditati nullum constituat modũ: imo dum cuique quod suum est, reddere pollicentur, eripiunt meum ac tuum, communia faciunt cuncta, & bonis perpetuò inhiant alienis. Sequuntur hæc è vestigio multorum hominum strages, quibus velut scopis, aut ventis acribus, aut validè purgantibus medicamentis, lustratur tellus, ab inutilibus herbis, vt lolio, carduis, tribulis, & id genus molesta vitiorum segete repurgata. Sequitur vt plurimum fames & pestilentia cathenatim, ac postremo profligatis artibus bonis, multa barbaries, ignorantia, imo et mera simplicitas, conuersionis melioris auspicium, qualem aui nostri, ac proaui (si hodierna conferas) post diras eluuies multorum millii, antè viderunt. Verùm bellis eiusmodi & cæteris appendicibus quatuor sunt ferè causarum genera vniuersim vel in religionis contemptum, vel regum tyrãnidem, vel rebellionem subditorum, vel priuatæ charitatis omnium inter se frigus quoddam inexpugnabile referenda. Grauißimum est, quod ex contempta & deprauata religione defluxit: nam & plaga subitò venit, atq; affligit grauiter, tum verò & diutißimè perseuerat, cùm sit in illa vinculum pacis, ac bonæ fortunæ cum vniuersis reip. membris: nec vllum vspiam nocendi efficacius telum quàm in falsis prophetis, iniustitiæ consultoribus, hoc est in hominibus ipsis, inuenerit dæmon, Bella & seditiones. Cathena flagelli diuini. Bellorum 4. præcipuæ causæ. Pseudoprophetæ.

succen-

succenturiatis in vnum finem fastu, libidine, auaritia, crudelitate, quas velut præcedentes & procatarcticas causas alibi recensuimus: nec longè recedit ab his Mercurius in Asclepio vaticinatus optimè in multis de patria sua, præcipuè tamen eo libro cui λόγου τελείου nomen inscriptum est, „ τῇ μὲν ὕδατι πολλῷ κατακλύσας, τῇ δὲ πυρὶ ὀξυτάτῳ διακαύσας, ἐνίοτε δὲ πολέμοις καὶ λοιμοῖς ἐκπιέσας ἤγαγεν ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἑαυτοῦ κόσμον.

Epilogismus omnium flagellorum Dei atque afflictionis humanæ.

Sunt igitur diluuiorum plurimæ species iam relatæ, quarum duas duntaxat effundi diximus vniuersim: & siquis in summam redigat, quæ per partes euagantur, tot sunt genera quibus se vindicat Deus, quot communia nostræ constitutionis principia, & rerum species quibus cum conuersamur. Patimur enim à nostri generis hominibus: patimur ab animalibus brutis, insectis: ac postremò tum vitio & putrilagine, tum excessibus elementorum. Vtq́ particulatius iterum ac velut numero dicam, Primus velut fons aliorum est
genus 1. *rum ac velut numero dicam, Primus velut fons aliorum est*
2. *in animis nostris: secundum genus ab igne proficiscitur: ter-*
3. *tium ab aqua: quartum à terreis locis: duo insuper ex dys-*
4. *crasia plurium, vt fames, pestilentia: quò spectant incursus*
5. *animalium noxiorum, & ex insectis in hominem halitus*
6. *virulenti sparsa contagio: quæ ne gratis videar verborũ lon-*
7. *go (vt videbitur) circuitu præmisisse, dicemus porrò nunc* κατὰ γένη, *quæ sic aliquando contigerint, vt posterorum animos feriant exemplis viuis, agentibus, acribus, insignitis.*

Particularis diductio prodigiorum secundum genera.

Regnorum vicissitudines, mutationesq́ extemplo secuturas ostendit antiquitus Deus, non tantùm per somnia ipsis regibus ac prophetis, sed etiam per spectra quædam; & sub vigiliæ tẽpus incidẽtia simulacra; ceu regi Balthazari, Danieli, Esdræ, ac D. Iohanni in insula Pathmo. Hodie
1. De monstris insignioribus.
tamen, quòd nobis oculi magis sint carnei, monstris id crassioribus agit sæpius, ac, vt sic loquar, dæmonibus incarnatis.

Nam

Nam vt sileam Ptolemæum Euergeten Aegypti septimum regem, qui ex deformitatis incredibili nota Physcon est appellatus, cuiusq; mores, & gubernatio cum monstrosa corporis specie quamoptimè correspondit. Vide horrendam pueriformam à Munstero in Cosmographicis pictam: ac præ aliis ferè dignißimã quæ perpetua posteritate donetur. Puer forma cacodæmonis. *Natum id genus monstri in terra Belgica (non desunt qui Cracouiæ scribant) festo conuersionis Pauli (quod fortè etiã non caret mysterio) anno 1543. honestis parentibus, progenie nobili, flammeis oculis ac radiantibus, [illegible] ore, naribus, auribus cacodæmonẽ præ se ferens. Erat [illegible] proboscis*

elephantina, manus ac pedes anserini: oculi felium subter vmbilicum: affixa canina capita vlnæ vtriq; & patellis crurum: simiarum facies in pectoribus promimentes: cauda

scorpij

[illegible] recurua, lõgitudine vlnæ dimidiæ. [illegible] superuixit: tandemq́, bis e- [illegible] expirans dixit, Vigilate, Domi- [illegible] Quòd si per criticos numeros [illegible] Belgico tractu, totamq́, con- [illegible] facilè senties nihil in eo fuis- se [illegible] non sub ænigmate no- bis [illegible] sit subsecuta mutatio, post in- gress[illegible], qui eodem anno Brabantiam po- pul[illegible] (quod aiunt) ac tonsoribus notum puto.

Roinæ Belgicæ prima præfiguratio.

Ad[illegible] eiusdem aliud παράδειγμα: ante bellum Germa[illegible] anno 1546. natum infantem referũt in quo- dam Fra[illegible] pago, cui, postquam maternis latebris ex- ijsset, insigni cuspide culter è ventre prominuit, qui paulatim quoque facta suppuratione exemptus, magni fuit prodigij loco; fuitq́, hoc omnium ferè iudicium, hinc inter se mutuas ciuium cædes, intestinaq́, belli apertissimè designari.

Belli ciuilis præsagium.

In Rhatstadio oppido, in Alpibus Noricis, infans cornutus natus est, vagitus in vtero exaudìtus 14. dies antequam na- sceretur. Secuta bella ciuilia, & innumeræ cædes.

Sic sæpe & gemini quibus cor vnicum diuersis capitibus sunt inuenta, ciuitatum in regno, vel familiarum insignium in ciuitate diuortia portenderunt. Sic sæpe Rom. histo- riæ porcos humano vultu natos referunt, fœdæ ac plusquam beluinæ libidinis in hominibus argumento.

Geminorum portenta

Sub ædis principis vestibulo inuentum caput humanum, ex quo Romam caput orbis futurum augures prædixerunt, Liuio teste.

Imperij portenta

Equus humanis manibus olim Iulio Cæsari natus, cùm præesset Lusitaniæ, ferox, elatus, neminem insessorem ferẽs, in spem imperij vehementer arrexit.

Execrandum illud prodigij genus, ac funestum populo Christiano, puer biceps, quadrupes, Byzantij natus anno Domini 596. Subsequenti anno natus in Arabia Mahumetus, homo versipellis, duplex, magicarum artium non imperitus, cuius præcursor Arrius fuit. Schismatũ diræ prodigia.

Nono anno ante Arrij pestilens dogma, post Christum natũ 308, infans prodiit gemino ore, quatuor oculis, dentibus binis, & barba promissiore terribilis. Præcesserunt & cometæ, & terræmotus, aliaq; innumera, quæ disertè Lycosthenes & Fritschius annotarunt.

In Saxonia quo tempore Lutherani schismatis semina serebantur, natum monstri genus mirabile, bouinis pedibus, quatuor oculis, ore nasóque vitulum repræsentans: cui & ab occipite monachalis cucullæ instar ingens massa carnea dependebat. vertex tonsuræ sacerdotalis insigne: crura & brachia multis fissuris lacera, militarem habitum referebant. annotat Iacobus Ruffius chirurgus Tigurinus, libro De partu.

Quid quòd in sacris Rebecca vterum gerens, ex luctâ præsensit antipathiam Esau & Iacob? secuta est vitæ ratio inter vtrumque è diametro pugnans: præfigurata sunt omnia, quæ quasi fatali filo ac perpetuo comitantur schismata in Ecclesia, quæ non fert aliàs Deus quàm vt probentur, exerceantur electi; vtque in tempestatis magnitudine rectoris vis, & gloria; veræ Ecclesiæ Catholicæ fortitudo, & potentia contra tot inimicos vndique, mortalibus elucescat. Verè illud nunc competit, Quàm dilecta tua tabernacula Domine, &c. atque omne adeò quod vates diuinus cecinit Psalmo 125. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion immobilis manens, &c. Nũc ad illa progrediamur quæ non solũ à prægrandi animaliũ genere, sed & insectis & vermibus quotidie portendũtur, certè admirãda ex leuibus spectacula rebus. 2. Commemoratio diuinorũ ostẽtorũ in brutis atque insectis minoribus.

Huc

Huc spectant illa Maronis libro Aeneid. 7. quæ de lauro cecinit, ante aduentum Troiani exercitus in Italiam.

Prodigium Aeneæ.

Huius apes summum densæ (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ
Obsedere apicem: & pedibus per mutua nexis
Examen subitum ramo frondente pependit.
Continuò vates, Externum cernimus (inquit)
Aduentare virum, &c.

Crœso datum prodigium.

Crœso Lydorum rege apud proceres differente, omnia suburbia passim colubris sunt impleta, quos equi conferentes sese ad pascua comedebant. Consultis Thelmissis, responsum est, externas copias Crœso imminere, qui subactis indigenis imperarent. quòd colubrum terræ filium, equum verò vt hostem, & aduenam æstimarent. Annotat Herodotus libro 1.

Phœnix.

Phœnicem apparuisse ferunt paulo ante Tyberij mortē: huius ea fuit inter Romanos imperatores eximia virtus atque præstantia, vt deinceps orandi consuetudine peruulgatum sit, optari à populo Imperatorem qui pietate Troiani, felicitate Augusti laudibus non inferior esset.

Bellorum portenta dracones.

Visæ sunt sæpius & draconum mirabiles turmæ per aëra volantes, visi & coruorum cunei, columbis aut falconibus in cruentam cædem atroci prælio commisceri.

Graculi.

Graculi & picæ anno 1484. (vt narrat Frytschius) ad aliquot hinc inde miliarium spatia cōfligentes, belli ostētum præbuerunt.

Locustarum species admirabilis atque natura.

Locustarum exercitus, quòd sæpe irruptiones externorum militum præsignificent, ipsius animalculi forma, & qualitas satis affirmat, cuius anatomē Wichelius eleganter expressit. Accedit euentus rerum, qui rationem ancipitem vbique confirmat. Plinius annonæ caritatem ex his prædicere non veretur: quòd ferè post squallores diuturnos, è sicca putre-

putredine (vt Hipp. vocat) atque ex vna terrarum ariditate progerminent: quodq́; virulenti cuiusdam morsus contagio plantas, & sata inficiant, vt mox vredine contabescant. Quare & aliud consequi necessarium est, partim ab insectis dum viuunt, partim à resolutione dum pereunt, hæc insecta, vitiatis paulò pòst alimentis ac potubus, ipsius etiam spiritus corruptelam tum in hominem, tum in animalia cętera propagari.

Ita sub finem Septembris 1542. Locustarum innumera turba magnam Europæ partem instar nubis densissimæ peruagata est. Carebant alis per initia, mox duas, & deinceps quatuor assumebant, vnoq́; agro depasto in alium transuolantes depopulabantur passim humi nascentia, odore grauissimo post se relicto, tandem & autumnali frigore tabescentes, in perniciosum alimentum pecori facessebant.

Anno Christi 593. post siccitatem maximam, locustæ similiter omnia deuastantes, famem terrarum orbi non minimam pepererunt. Multam quoq; calamitatem frugibus anno 1353. Russiam infecerūt anno 1084. quo tempore Boleslaus Rex Poloniæ in Hungariam exulās, factus est amēs, atque à suismet canibus douoratus. Magnis item agminibus per Syriam & Mesopotamiam volitarūt anno Christi 677. Quanquam verò naturalis eorum sit generatio teste Arist. lib. De animalium historia cap. 19. ac Plinio lib. 11. Nat. hist. cap. 29. quantitas tamē, vt vides, non sine numine, iræq́; diuinæ suspicione, portenti speciem acquisiuit. vt certius constat ex iis quæ Pharaoni, atque Aegyptiis diuinitus mittebātur, accinente vino testimonio vatis Psal. 77. Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ. Alibi quoque Psal. 105. Dixit, & venit locusta, & bruchus cuius non erat numerus. Nec secus visum est æthnicis philosophis, vt patet ex Plinio eodem loco Nat. historiæ.

In locustarum copia quid diuinum existere.

M Papi-

Papiliones & vermes infoliti.

Papilionum castra, ignei vermiculi incerta specie per aërem vecti, ceu densa nubis obiectu, solis etiam lumen humanis oculis auferebant anno Christi 1104. Sed & tunc alia infanda prodigia cælo, terrisq́ spectata, quantus bellorum turbo mortalibus immineret, certissimè demonstrauit. Vide latius Lanb. Frytschium.

Mures, vespertiliones.

Magis mirandum de vespertilionum, & murium copia subitò ingruẽte. Singulis animalibus sua quadã est propria, sed quæ nec mẽte tractari potest, nec circumscribi oratione, materies. vt plurimum verò ab aëris quadam morbida excretione suppullulant, non secus quàm in corporibus nostris, intraq́ maiorum animaliũ fines. Sed feramur altius: iratus extremè Deus non ludit semper allegoriis, neque prænuncia similitudine sceleratorum hominum conscientiam ferit: sed sæpe pro meriti specie speciem plagæ non cunctanter immittit, percutiens prius quàm teli sonitus indicarit. Satis hoc duobus exemplis inter Munsteri monumenta conuincitur: primum in viro patricio, alterum in Episcopo Moguntino: quos quidem quantumuis omni vi obsisterent; mures tamen per aquam, per ignem, per gladios agminatim irrumpentes, viuos, in terrorem, atque indicium impietatis grauissimum, deuorarunt.

A muribus deuorati.

Ab aliis animalibus deuorati.

Ita & ab anguibus, & vrsis, & lupis, monstrisq́ maritimis, feruntur multa hominũ millia periisse. ceu illud quod de vate Helyseo in sacris proditum est, de Iudæis contumacibus in deserto. Imò & à vilissimo vermiũ genere consumpti protinus tùm superbi philosophi, & impostores, tum reges δημοβόροι καὶ δωροφάγοι, (vt apto epitheto Hesiodus nominat) exemplum posteris reliquerunt. celebres sunt ex historia sacra Herodes, Antiochus: ex prophanis Sylla, Plato, Lucianus, quem vt ἄθεον & caninum diuinitatis calumniatorem impudentissimum, canes non immeritò laniarunt:

3. Commem. in monstroso genere mortis à causis internis.

Neoterici

Neotericifasti tyrannum Honorichum tradunt erosum à vermibus, viui cadaueris forma languentem diu, dedisse cru delitatis suæ, & persecutionis meritas pœnas, anno Domini 486.

Huc refer & Arrij fatum admirabile, quem scribunt accinctum itineri, vt cum catholicis in disputationis harenam sese committeret; superueniente subito ventris fluxu, simul & intestina, & viscera vacuasse. Arrij hæretici mors.

Eodem spectant & formæ peregrinæ in quas homines aliquando sunt conuersi, non quidem vt fœminæ in mares; (quod à Plinio, aliisq; spectatum sæpius, propter naturalis causæ ignorantiam, inter portenta reponitur) verùm diuiniore modo & inexplicabili; dum aliàs in belluinam speciem conuertuntur, vt Nabuchodonosor; cuius tamen affectum plærique ad melancholiæ genus, seu lycanthropiam, notam satis veteribus, retulerunt: aliàs etiam in animæ carentē molem, ceu salis statuam permutantur: quod in vxore Loth abundè testatum est. Quorum adeò affectuum, transfigurationum, atque morborum species, quòd & fœdæ sint hominī ad Dei imaginem fabricato, quodq; pro scelerum forma maiori ex parte respondeant, meritò sanè in diuinorum catalogo hactenus decantantur: iuxta illud, Homo cùm in honore esset, non intellexit: factus est similis iumentis & insipientibus. Metamorphoses humanæ naturæ.

Quid autem tantopere animalia consectamur? Irā Dei & plantæ, & res inanimes, metalla sæpe, & saxa loquuntur. Bruta quidem aliquando humanā voce profari, ac futura prædicere certum est: imprimis exemplo asini Balaam. Plinius locutum gallum gallinaceum dicit anno vrbis conditæ 676. Eusebius bouem in suburbiis Romæ, paulo ante Iulij mortem, frustrà se vrgeri dicentem, quòd non frumenta, sed homines essent propediem defuturi, anno vrbis 710. Sed 4. Commem. de vocibus & characteribus prodigiosis tum in animalibus tū plantis & rebus inanimatis.

illud atrocius quòd inscripti arboribus characteres, quòd cruces in vestibus exaratæ, sudores imaginum, concussiones sepulchrorum, voces sylvarum, lapidum;& tanquam ex luco, vel æthere ferientes, quarum exempla vbiq; sunt obuia.

Cruces in vestimentis.

Cruces in vestimenta fluxerunt, annis à Christo nato 747.783 959.1507.1503.

Mortuorum strepitus.

Romæ in tẽplo Lateranensi, ferè priusquã decedant è vita pontifices, mortuorũ collisis ossibus, sepulchra insuper exudãtia, futuræ metamorphosis testimoniũ præbent: vt de Sylvestro secũdo peculiariter annotãt, quẽ ferũt prius subsidio artis magicæ, aut dæmonũ opera ad dignitatis fastigiũ peruenisse.

Quanta commemoratio in meteoris terreis & aqueis.

Sed sileant hæc miracula, quãdo ad meteora peruenimus, vbi de terræ motibus raris prius est differendum. Constat ex nuper traditis, manifesto horum indicio designari rerum quoque publicarum maximos motus: præcipuè verò seditiones populi: quanquam & mutationes legum magna ex parte subsequantur. Aquarum verò eruptio potius ad vulgus ignobile spectet: Elementi ignei prædominium ad reges, ciuitatumq; præfectos, si quis naturam exactius perscrutetur. Ignis enim agendi efficacia potius: aqua multitudine, & impetu: vt dictum est suprà. cui accedit scriptura sacra, aquæ multæ populi multi. Leges verò & consilia solidum quiddã repræsentant: vtq; concussa terra tum ciuitates, tum aggeres subuertuntur; ita fractis repagulis iustitiæ ac pietatis, erumpit æstu horrendo nunc ignis omnia dissipans, atque cõsumens; nunc aquarum gurges ineuitabilis, qui nullis obiicibus, nulla vel arte deinceps vel violentia coërcetur, quin pariter omnia permistis inter se arenis, saxis, cinere, fumo, igne & aqua, in chaos teterrimum prolabantur.

Quæ elemẽta mũdi quibus reipublicæ membris respondeant.

Terræmotus insigniores.

Nicenum concilium cùm ab Arrianis contra professionem Catholicam iniretur, superueniente mox terræmotu maximo dissipatum est anno Christi 362.

Magni

Magni nominis terræmotus, anno 395. temporibus Theodosij imperatoris, durauit 6. menses integros per orbẽ propemodum vniuersum: quæ & quanta mutatio rerum instit-terit, ex Lycosthene & vetustorum annalibus disces.

Non minoris admirationis alter qui Antiochiæ contigit anno Christi 114. cùm Iudæi Messiam aduentare persuasi, seditionem atrocissimam excitarunt, qua per Græciam, Libyam, aliasq; regiones vsq; ad 200000. sunt interfecti.

Alius à Iosepho describitur anno mundi 3935. vrbis conditæ 723. quo in Iudæa 30000. hominum periere.

12. vrbes Asiæ terræmotu ceciderunt anno Christi 19. rursus 13. anno à Christi nat. 21. Plurimæ similiter ciuitates in Oriente anno Christi 343. quo tempore Arriani hæretici, Athanasium cum cæteris Catholicis sunt persecuti.

In Achaia & Macedonia, ab apparitione cometæ, vrbes plærasq; terræmotibus esse collapsas Seneca annotauit.

Dirum & illud genus anni ab orbe condito 3527. ab vrbe condita 315. cuius memorabilem inter cæteros terræmotum tanta secuta est fames, vt plures coacti inopia sese in Tyberim præcipitarint.

Cum terræmotu per orbem vniuersum excurrente mare littus egreditur, vrbesq; Siciliæ multas, & populum opprimit innumerabilem anno Christi 369.

Concussa est grauissimè ciuitas Antiochiæ anno 527. natiuit. Dominicæ, certa numinis vindicta, ob blasphemiam, & rebellionem populi contumacis in suos Episcopos atq; rectores: nec procul abfuit exemplo antiquæ historiæ Choræ, Dathan, & Abyron. Secutus alter æquè horrendus anno 529. nec prius cessauit quàm per pœnitentiam publicè effusis lachrymis, precibusq; misericors Dominus placaretur. Hic enim vel maximè locum habebat illud: Vocem suã dedit Dominus, & contremuit terra.

Quo minus miror Iudæorum fracta molimina tempore Iuliani: cùm templum Hierosolymitanum bis térue in contumeliam Christianæ religionis instaurare conati succussa protinus terra, & horrendum intonante disiecti fuerint: totiesq; deinceps à flamma, fumo, & puluere pessundatis machinis, multisq; suorum milibus deuoratis, pauci superstites, tandem cum probro turpissimo imperfecta omnia reliquerunt. Plura, & disertè de his in Nicephoro leges.

Tetræmotus ratio, & cur secum ferè hiatus & inũdationes aliaque innumera trahat.

Diros terrarum fremitus atque voragines, sæpe & aquarum & ignis diluuia comitantur, vt ex præcedentibus notum est. fitq; hoc interim naturalis consequẽtiæ filo. quid enim non potest immensa fuliginis, atq; vaporum vis in illis terrarum venis siue angustiis aceruata? nam vt in cælo vaporum, exhalationumq; complexu tonitrua producuntur; sic in visceribus terreis aquoso inuolucro fermentatus spiritus igneus æstuat supra modum, donec erumpens alibi cuncta profundat foras, alibi rursus velut in stomachum subitò correpta deglutiat. Hinc adeò iisdem naturæ legibus secum & morbos adferunt pestilentes, annonæ caritatem, aëris diuersa incendia: vnde fortassis amplius & pectoribus inflammatis, homines bruti ad inhumanitatis studia, contentiones, furta, bella ac latrocinia stimulentur.

Diluuij generra memoranda.

Diluuium celebre est, quale vix vnquam à Noë temporibus visum, in finibus Ligurum ac Venetorum, anno Christi 690. Kal. Nou. vnde mox subsecuta pestis quam inguinariam vocitabant, creditur vix hominum tertia pars in viuis relicta.

Anno 1446. mare circa Dordracum insolescens supra modum, factâ irruptione, nescio quos pagos, oppida, pecora, terrarumq; tractus absumpserit: hominum certè occubuisse circiter 100000. in chronicis annotatum est.

Iungatur illi, quod per Frisiam, Hollandiam, Flãdriam miserabili

miserabili strage contigit, ruptis aggeribus Oceano in continentem effuso, anno 1135.

Videas profectò circa ingentes rerum cardines omnia ferè prodigiorum eiusmodi genera conspirare: velut ante ruinam Pharaonis, atque vt graphicè noster diuinus poëta cecinit de his quæ cædem execrandam Iulij præcesserunt, Concursus varij portentorum circa præcipuos cardines rerum.

Tempore quanquam illo tellus quoq; & æquora ponti,
Obscæniq; canes, importunæq; volucres
Signa dabant.

Quibus addidit & ignis ostenta, cuiusmodi sæpe nunc ab Aetna monte, nunc à Vesuuio facta, cum legentium horrore historici descripserunt. Aetnæ incendia atque Vesuuij.

Quoties Cyclopum efferuere in agros
Vidimus vndantem ruptis fornacibus Aetnam,
Flammarumq; globos, liquefactáq; voluere saxa?

Ac paulò pòst.

(Infandum) sistunt amnes, terræq; dehiscunt,
Proluit insano contorquens vertice syluas
Fluuiorum rex Eridanus, camposq; per omnes
Cum stabulis armenta trahit, &c.

Verùm ea descriptione quid potuit elegantius dari, quodq; naturam rei viuidius exararet?

Proximi sunt ventorum rapidi cursus & prælia, quorum enormes vires apertis tibiis sæpe sacra historia celebrauit. Ventus horribilis anno Domini 1517. 26. Iunij turres multas & ædificia passim strauit, syluas euertit & ciuitates; mare disiectis littoribus in campos effudit; multa domorum, & stabulorum millia à fundamento diruta memorantur. Ventorum tempestates celebriores.

Similiter anno 1530. 6. Nouembris, tantis procellis in Zelandiam & Hollandiam Aeolus cum Neptuno sæuiit, vt telluris obrutæ clades & pecorum & hominũ interitus non satis pro rei magnitudine scribi possint.

Iungatur istis ob effectus similitudinem & annus 1254. præcedente cometa per aliquot menses.

Nenemia.

Ventus planè nullus toto anno per totam Germaniam anno 1382. secuta vbertas annonæ tantæ admirationis, vt nihil suprà. voluit tamen noster Hipp. eiusmodi νηνεμίας pestilentibus morbis esse obnoxias, si diutius perseuerent. Multis enim flatibus agitatus aër, ab excretione morbida repurgatur, nec putrescit facilè, præsertim si per dies continuos Etesiæ spirent, qui nobis familiariter solent, propemodum aut circa tropos, aut æquinoctia, vento post grandinosum cælū, & turbidum statum, conuertente sese ad boream, aut Hellespontium. Hæc etiā nobis obseruatione assidua confirmātur.

Ventorum vtilitas.

Etesiæ.

Locorū prodigiosa mutatio in elementis.

Quanquam quid hæc tantopere noua aut insolita prosequamur? Illud rarioris portenti speciem offert, elementorum partes in loca transferri non sua, vel speciem inducere peregrinam: quibus ferè tum animorum in republica status, tum mutationis venturæ momenta conueniunt.

Mutationes qualitatis atque substantiæ.

Mare & lacus in sanguinem versos, ex Moysis historia constat: aquā vino commutatam habes, ex testamento nouo IESV CHRISTI, *quē sanè melioris mutationis omen, atque olim in terra Aegyptia contigit, hoc signo innuere voluisse credibile est.*

Montes translati

Mons aliò migrauit, 5000. hominum obruēs, anno 1233. quo tempore & eclipsis prodigiosa solis, lunari corpore versus occasum in 6. angulos porogato. Secuta bella ciuilia, cædes innumeræ: vt Auentinus refert.

Insulæ nouæ.

Nouas insulas nasci, terrarum cespites longius transportari, rarum & insolens, sed naturæ legibus consentaneū: insinuari tamen hoc argumento sæpius plerasq; conuersiones in melius, & fortunæ publicæ incrementa, probabile est.

Aquas ardere

Aquas ardere, maria conflagrare, vt annus Christi 288. 991. non adeò in historiis frequēs: atq; vbi cōtigerit, quantū

à naturæ

à natura vultibus alienum est, tantũ quoq; et in republica insolitæ turbationis ostendit. Ita & montes cõcurrere, fontes in lactis, aut sanguinis speciẽ verti, aliaq́; innumera, cuiusmodi nostrũ hoc enchiridion minimè capit. Hanc rerũ consonantiam animaduertens Maro præclarè sic cecinit Aen. 4.

Vidit, thuricremis cùm dona imponeret aris
(Infandum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusaq́; in obscænum se vertere vina liquorem.

Meritò & illud perpetua memoria complectendũ, ingentes arbores vbi semel aruerant, redintiuas iterum folia, flores, fructusq; tulisse, vt non solùm in virga Aarõ, sed & vlmo amplissima propter lucum Iunonium sita, anno ab vrbe condita 653. sub C. Mario, cuius auspiciis, partisq; victoriis res Romanæ reflorescentes denuò viguerunt. Arbores aut plantę aridæ reflorentes.

Frumenta in arboribus nata Plinius narrat, anno vrbis conditæ 553. qui erat à mundi exordio 3765. Frumẽtorum prodigia.

Aretij mulieri è naso spicæ farris enatæ, quæ paulò pòst eiusdem grani non paruã copiam vomitu reddidit anno ante Christum 94. In pago Dullefelt, puero intumuit genu maximè, quod adapertum effudit grana filiginis, auenæ & hordei, anno natiuitatis Christi 1124. Henricus quintus Imperator Hollandos rebelles frenat, fames Poloniam ac regiones finitimas vexat supra modum.

Reperta est frumentorum seges spicarum copia luxuriãs ad miraculum vsq;, vt anno 1546. Basileæ ante depopulationem in Germania factã. Itẽ anno 1541. nõ procul à Spira culmus spicarũ 15. absq; vlla satione prouenit, vua quoq; Barbata duci Bauariæ dono missa. Secuta annonæ caritatẽ summam, subita relaxatio. Quo fit vt signa eiusmodi in vno eodemq; genere sint valdè ambigua, & pro statu receptricis causæ, contraria sæpe decernant, quod & in crucibus vbi apparẽt, & pluuijs frumẽtaceis, aliisq; pluribus, vnumquemq; Canon.

coniectorem etiam atque etiam monitum velim, ne sibi iusto plus tribuat circa præsagia, modos futurarũ rerum discrimine nimis angusto & quasi ad scrupula certa definiens.

Fontes peregrini.

Vnum his addere placuit, fluxisse & olei fontem largissimo riuo trans Tyberim, anno vrbis 722, mundi 3934. per diem integrum, quo ferè momento Augusti imperium inchoatum est, qui tandem & bellis ciuilibus imposuit finem. Magis tamen idipsum ad nostræ salutis exortum fuerat referendũ, veluti quòd Christo propediem nasci turo seuerior illa iustitiæ lex in vbertatem misericordiæ mutaretur.

Sexta commemoratio circa prodigiosas dyscrasias qualitatũ primarum & secundarum in elementis. Canon.

Quòd si præter excessus elemẽtorum, ac mutationes antea memoratas, non solùm spectemus quæ in illorum corporibus fiant, sed & qualitatibus primis, etiam in diuinorum ordine redigenda: iam ferè in infinitum proserpet oratio. quanquam sanè non sint silentio penitus inuoluẽda, propter earum constitutionum typos, quæ suo tempore in moribus hominum, in statu relligionis, rebusq; politicis obseruatur. Accedunt istis & morborum insolitæ species, vt ab Hipp. etiam inter Epidimicos annotatum est. Sequuntur & ferarũ insectorumq; genera prodigiosa: item vini, olei, frumenti, & consimilium vel prouentus vberes, vel rara penuria. vt non temerè præsagiorum eiusmodi prima ratio semper antiquitus fuerit, cùm sine hac neq; medicis rectè vel præcauere morbos, vel cognoscere promptum sit: neq; agricolæ messis, aut sationis tempora aptè constituant, neq; suum aut publicum quæstum faciant magistratus, & mercatores, nisi prius de aëris vicißitudine ac temperamento (præsertim si raræ impendeant dyscrasiæ) sit illis, pro artis qualicunq; facultate, prospectum.

Gelu prodigiosum.

Gelu Kalendis Octobris tam ferox & asperum grassabatur, anno Christi 764. vt pelagus ipsum ad 100. miliariũ ampli-

amplitudinem obrigescens ferendis equis, & plaustris sese submiserit.

Similiter vniuersa flumina cum ponto hyemis rigore cõstiterant anno 1233. sed verno tempore soluta glacies, casas, horrea, pontes, arbores, imò & mœnia velut succisa subuersaq; abripuit.

Sed nunquid & illud stilo, aut memoria dignum, anno Christi 1427. omnis & glaciei, & frigoris expertem hyemem permansisse? Circa Nicolai festum secundo passim arbores floruerunt: quin & fructum protulisse adijciunt: aëris virulenta excretio mox etiam terras, & maria peruagatur.

Anno 1473. præcedentibus alterius anni duobus cometis insignibus, tanta viguit siccitas & caloris incendium, vt syluæ plurimis locis incensæ, siccata flumina, ac Danubius ipse in Hungaria factus sit permeabilis. ventos aiunt horrendos anno proximo insecutos, quibus ædificia sint deiecta supra numerum per Germaniam vniuersam. Siccitas prodigiosa.

Meminerunt item historici infandæ siccitatis per annos ferè 5. quam locustarum ingens exercitus est secutus, anno 1553. Hanc graphicè in suis Obseruationibus pingit Franciscus Valleriola, qui tam diuturni squalloris causam conueniẽtissimè retulit in illam ineluctabilem naturalis vicissitudinis legem: quòd alternata contrariorum permutatione, rerum æternitas constet. Sic enim & in homine diuturnas febres, natiui caloris dissipatione, sequitur hydrops: sæpe & hydropem, intercedente putredine, febris. vnde & magnam siccitatem magni imbres insequi solent. sic & à pluuiis diuturnis, calores immensi redeunt, & aperta serena, quod vti per continuas pluuias densata tellus, tum vaporibus, tum attrahenti calido viam intercludit. sic inter squallores assiduos, aliunde per æstuantes venas attracta vaporum atq; exhalationum Locustarum ingens copia à siccitate memorabili. Canon. Vicissitudinis de contrario in cõtrarium lex incomutabilis.

tionum copia perennis pluuiæ circuitum præstet: ita tum temporis sub annum 1548. imbrium vi facta ingens est inundatio: sed paulò pòst ea secuta est constitutionis in contrarium ametria, vt ad impetrandas pluuias, vota publicitus facta notauerint.

Septima commemoratio in his quæ ferè per dyscrasias elem. consequi solent: vt fames & pestil.

Quia verò & fames, & pestilentiæ ratio, status temporum tam enormes ceu legitimæ soboles comitentur: non temerè est quòd & earum exempla insignia pro diris ominibus atq; prodigiis referantur. non enim duntaxat deorũ præsentem indignationem nota certissima produnt, sed et annexa cathenatim plurima, nisi quamcelerrimè cõuertantur.

Canon.

Neq; rursum incõueniens puto, idem euentus pariter ac portenti appellationem promereri, iuxta relationem variam ad prius illud atq; posterius, rerumq; inter se cohærentium circulos sempiternos.

Fames aut sterilitas memoranda.

Linquamus Græcorum pestem ab Homero, Troianorum famem à Vergilio decantatam: non habet ludus in rebus seriis locum. Post solis eclipsim maximam, fames maxima, au ctore Nicephoro, paulò ante Augusti obitum. Secutus et terræmotus ille quo diximus 14. vrbes Asiæ concidisse.

Ferè consimilis illa quam prædixit Agabus vates, sub Claudio imperatore. Sed hanc liberalitate insigni Adiebenorum gentis regina Helena subleuauit, frumento ex Aegypto vndiq; comparato.

Ingens primùm terræmotus, siccitas, mox fames, pestilentia à Nicephoro descripta temporibus Iuliani. Atqui hîc pessimorum hominum meritò velut in membris articuli soleni inter se apta connexa singula cohærebant.

Sed omnium miserrima fames similiter concathenatis omnibus, ab eodem auctore proditur, lib. 7. Historiæ Ecclesiasticæ, sub persecutione grauissima, temporibus Maximini: vbi ille qui nutu singula facit, atque immutat Deus,

gloriosam

gloriosam tyranni superbiam velut strangulans, præclarum suis cultoribus, ac propè insperatum auxilium tulit. Digna est ea commemoratio penuriæ tantæ, & contagij pestilentis, quæ legatur sedulò, & præcordiis intimis insculpatur.

Procedat in medium nunc posterior ætas: Famem fuisse per orbem propè vniversum annales asserunt, anno Domini 537. In Gallia similiter anno 660. quo coactus est Dagobertus Francorum rex thesaurum templi in vsus pauperum erogare, id factum aliis sacrilegium esse volentibus, aliis opus pium: sic mundus regitur opinionibus.

Pestis magni nominis, quam à Iudæis excitatam suspicabantur, viguit anno 1348. In Flandria 1226. Pestilentia seu mortalitas prodigiosa.

Dira lues boum circa Rhenũ anno 878. à nat. salu. Horum cadauera coëuntes vndique canes vbi depasti fuerant, euanuere subitò nullo viuorum mortuorúmue relicto vestigio.

Nec te præteribo heu nimium dira mortalium lues, cui sudoris Anglici, vel ὑδροπυρέτου nomen ab ipsa symptomatis specie indiderunt. orta est hæc anno 1529. circa æstatem, post humidissimam cæli cõstitutionem, vt à patre piæ mem. qui & eundem morbum passus est tum temporis, euasitq; feliciter, ipsius audiui. Primùm verò ex Britannicis locis terras maritimas Hollandiæ, Zelandiæ peruagata, Hantuerpiam venit, ac celerrimè in Flandriam, totamq; Brabãtiam sparsa, vno die sudoris infanda eluuie hominum vel multa millia suffocabat. His aderat ea dementia, vt sese lectis ac linteis insui paterentur, omni arte ac vi eliciendum sudorem arbitrati: heu nimis immemores illius Hippocraticæ vocis, quæ sic ait: Si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, ac facilè ferunt: sin minus, contrà. Imò interea dum alter alterum strangularet, qui præsentes Sudor Britannicus eiusq; insignis historia.

aderant

Mira & fatalis vulgi dementia.

aderant, mutuò hortabantur ne se negligerent, vigente morbi ferocia, ne victi precio, aut precibus se ante tempus liberent. Verùm quando ad illos ordo peruenerat, vt sudandi tempus videretur, consuti similiter, & violenter operti clamitabant miserè, obtestabantur Deum atq; hominum fidem, sese dimitterent, se suffocari iniectis molibus, sese vitam in summis angustiis exhalare. sed assistentes, has querelas ex rabie proficisci medicorū opinione persuasi, vigebant continuè, vsq; ad 24. horas, id enim erat sudādi spatium præfinitum, ante cuius circuitum euasere quampaucissimi, tertia mortalium pars errore proprio atq; insania miserè strangulata, vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Morbi popularis genus horrendum.

Horrendum aliud contigisse in Pannonia narrant, natas passim in humanis corporibus viperas, ac lacertas anno 1549 mille hominum indies post cruciatus acerbissimos interibāt, nulla medicorum arte vel industria succurrente. Nonnulli ad solem expositi serpentes magnos & paruulos in copia reiecerunt. Inuenta est tum & in ædibus hominū, non exigua talium multitudo, quam cùm flammis infectarentur & fustibus, voce portentosa eos nequicquam agere proclamarūt, apertè scilicet accincto ad vltionem numini rebellantes.

Octaua commemoratio prodigiorum quæ in meteoris occurrunt igneis atque aeriis.

Transeo nunc ad alia quæ μετεώρων *nomine per vnamquamq; sublunaris ditionis particulam visa, pro ostētis atq; miraculis habita sunt: de quorum significatis facilè nunc erit coniecturam facere, cùm maior istius artificij pars iamdudum ex præcedentibus elucescat. Sunt autem nix, ros, pruina, grando, pluuia, eiusdem ferè materiæ: quare & propè ijsdem solent portentorum differentiis insigniri. Constat enim sæpe ac sæpius pluisse res penitus peregrinas: nunc sanguinē, lac, oleum; nunc carnes, pisces, vermes, pilos, lanuginem, cineres, cretam, lapides, lateres, ferrum. His plena sunt omniū & recen-*

& recentiorum & veterum monumēta. Saxa de cælo pluit Dominus pugnante Iosue contra Gabaonitas: pluit et man nam & carnes populo Israëlitico: Gomorrha ac Zodomæ sulphur & ignem: tyranno Pharaoni grandinem omnia vastantem, vermes atq; insecta: nec vspiam æquè suā magnificentiam aperit Deus, quàm in eiusmodi meteoris, dicēte diuino vate, Ignis, grando, nix, vapor, spiritus procellarum, faciens verbum eius. Et alibi rursus quanta carminis maiestate ac sententiarum pondere? Posuit tenebras latibulum suum, & in circuitu tabernaculi eius erat obscuritas aquarum & densitas nubium: præfulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando & carbones ignis: & intonuit de cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam. & quæ sequuntur in eodem Psalmo 18. Neq; verebor addere, quod cōcinit Maro: Pluuiæ peregrinæ ac prodigiosæ. Canon.

An te genitor cùm fulmina torques,
Nequicquam horremus? gelidiq; in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miscent?

Sed paucaè plurimis referantur. Cecidisse lapidem cælo, prædixerat Anaxagoras olymp. 78. anno secundo, plures historici contestantur: imò & tempus ab eodem philosopho, & locum in quem casurus esset, nimirum in Thraciæ partem circa flumen Aegos, verissimè definitum: an arte dæmonum, an potius ratione mathematica dubitatum est, cùm tamen idem astrologica facultate caritatem olei rectè prauiderit, & paulo antè coemptis oleis, contra calumnias aliorum ostendit philosophum etsi inopem vulgo, tamen ditescere posse cùm velit. Anaxagoræ prædictiones admirandæ.

Liuius de carnis pluuia scribit, quam ingens secuta volucrum caterua diripuit.

In Saxonia piscibus & siligine pluit, anno 987. tum Vandali bis à Saxonibus cæsi.

Ferro

Ferro in Lucanis pluit, anno quo M. Crassus est interemptus.

Auicenna & vitulum & massam ferri nubibus esse delapsam scribit pondo libr. 100. ex qua præstantissimi gladij sunt postea fabricati.

Regnante Iuliano apostata, pluuiarũ guttæ in vestimẽta delapsæ in crucis effigiem profluxerunt.

Grando prodigiosa. *Inuenta est sæpius grando cui futurarum rerum manifestè, vt mortis, clypei, aut pugnæ, aut crucis insculptæ imagines spectarentur.*

Saracenorum naues disiectæ prodigiosa grandine dum Constantinopolis premeretur anno 719.

Raræ magnitudinis grãdo quæ multos oppressit Byzantij anno 371.

Tempestates anæprodigiosę. *Sed si rem diuinam videri quantitas facit, illa quoque in numerum veniat tempestas incredibilis pluuiarum, grandinum, tonitruorum, fulgurum, ac vẽtorum, quam nostri maiores annotant anni 1524. I. Iulij, hora nona, post congressus illos mirabiles omnium planetarum in dodecatemorio piscium. Nam velut si nube disrupta, atque effusis omnibus cæli catarrhactis ipsum soluendũ in tartara decidisset, passim inundabãt pagi & ciuitates: iterumq́; & 15. dies & 25. non minus insignis, stragem latissimam dedit. Minabatur prius nigerrima nubes, colore luteo, & subuiridi interfusa.*

Verùm hic totus annus procellis arduis & frequentibus (vt prædicebant astrologi) fuit obnoxius, præsertim primis mensibus Ian. Februario: quibus inter se 7. errones consensu Coniunctio plan. in ♓ admiranda. *mirabili nectebantur. Imperator inuictus Carolus Isabellam regis Lusitaniæ filiam in vxorem duxit. Secuta & seditio rusticorum oppidò deplorãda, qua plures 100000. intra mẽses 4. perierunt. Quarto pòst anno Roma dirip[i]tur duce Borbonio, fortassis & istinc ille Britannicus sudor, qui superuenit ante*

tiit ante elapsum à coniunctione septimum annum. Quum passim ingentes rerum secutæ sunt metamorphoses, vt ex chronographis liquet.

Fulgura cælo sereno spectata sunt aliquoties magno horrore & clade mortalium. Sic enim lux ingens apparuit diu, cum ignoto murmure per vniuersum Belgicum tractum anno 1515, quo & cædes Gallorum propter Mediolanum. Fulgura cælo sereno.

Quid illo acerbius? 23. pagos igne cælesti cõflagrasse anno 823? quo & crusta glaciei longit. pedum 15. lat. 17. altitudine 2. ex alto præceps in terras ruit. Secuta & pestis grauissima, vt Auentinus refert.

Fulguris monitorium genus habes in diuo Paulo; vindicatorium in Tullo Hostilio rege, in Anastasio & Aureliano imperatoribus, & quod recentius, in clade Mechliniẽsi anno 1546. mense Augusto. Sunt qui fulminibus obuij innocentiam probent, sunt quibus & regnum aut famæ æternitatem attulerunt, vt in Ascanio, Seruio Tullio, & Cicerone, vt Gellius refert. Fulminis genera à finali causa.

His proxima sunt affinitate naturæ, quæ tamen paulo altius scandunt, & sæpe vel vsq; in æthérem sublèuantur. in omnibus enim & situs plurimum ad signi magnificentiam facit. Traiectiones enim & crinitæ, vt inquit Ptolom. secundas partes in iudiciis habent: consyderandas esse præscribit, à qua parte veniant, & quoquo versus ferantur. Sic bastæ, trabes, & ignea quæq; phantasmata ipsa tum speciei, tum motus analogia, hostium externorum irruptiones persæpe significauit: quanquam vnà cum istis alia plura sunt in indiciũ reuocanda. Quid enim aliud in Turno poëta voluit? Traiectiones ignitæ. Canon.

Video medium discedere cælum,
Palantesq; polo stellas, sequor omina tanta,
Quisquis in arma vocas.

Octiduo ferè ante natalem Domini cælum dehiscere, & crebris Chasmata varia in cælo apparentia.

N

crebris fulgere ignibus visum est. Templum igne afflatum cælitus corruit subitò, totamq; hyemem sæuit pestis acerrimè.

Anno 660. tota cæli regio ardere visa est, et fax emicuit: paulò pòst à Scipione domiti rebelles Hispaniæ principes, exilioq; mulctati. secuta sunt & alia bella grauissima.

Quin & ante Peloponesiacum bellum, quo Athenæ dirutæ ad tibiæ cantum: ignis apparuit in aëre per 70. dies, postea et saxum ingens in vrbem decidit anno vrbis cōditæ 349.

Chasma horrendum latè populabundo incendio in terras decidit, anno vrbis 403. auctor Plinius, libr. 2. cap. 27. Nat. hist.

Ignita varij generis meteora.

Clypeus ardens ab occasu ad ortum scintillis plurimis hinc inde proiectis, cucurrit sub occasum solis, anno vrbis 654. Romæ optumates à Mario trucidati. vide Plutarchum, Val. Max. Eutrop.

Lux solis splendorem superans, atq; in eadem crux memorabilis festo paschatis visa, anno Christi 1118.

Columnæ duæ aurei coloris propter solem dextra læuaq; conspicua, tum & iris, nocte quæ præcesserat, sub gallicinium visa. imminebat principum conspiratio in Henricum Germanorum imperat: quartum, anno 1074. sub quo & alia plurima sunt memoria prodita, & ad superstitionem vsque eius ætatis hominibus obseruata, quanquam certè ea secuta mutatio sit, tantiq; bellorum fremitus orti, vt iam concussis 4. terrarum orbis partibus, nihil expectarent amplius, quàm mundi supremum diem.

Mirabile portentum 3. soli um, lunarū, & iridum.

Sed nostræ ætati notius quod Magdelburgi contigit, anno 1551. prima Martij, circa horam septimam manè: septem irides visæ, tres soles interdiu, tres Lunæ sub vespertinū tempus: quarum duæ sanguineæ, locis ciuitati proximis minitabantur. Aprilis iterum die vigesimaprima, tres soles, totidemq;

demq; spectatas irides scribunt. Nec multò postea iussu Imp. Caroli Mauricio, atq; Alberto ducibus ciuitas ad menses 15. obsessa pacem tandem obtinuit non iniquis conditionibus: qua constituta, duces bella verterunt in Carolū, magnifico titulo atque prætextu, ceu Germanicæ libertatis assertores.

Globi 3. ignei noctu in Mysnia visi anno 1550. Globi ignei.

Sol vt globus ignitus cælo sereno constitit per plurimos dies, sequente tumultu tragico rusticorum in Germania contra principes: verùm illi misere iugulati supra 100000. intra menses 3. temeritatis insigne speculum posteris reliquerunt. Verùm hæc meteora, vt vides, multis persæpe phantasmatibus, atque apparenti spectrorum generi complicatur: vt nec speciem certam seruare, nec ordinem queant. quo nomine lector ignoscet spero, si & commemorationis tenor non ita planus, & exquisitus secundum genera videatur. In multis res non patitur, in concinnandis omnibus ocium defuit.

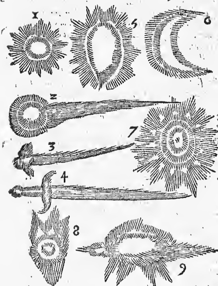
Equidem præcipuè nunc ad crinita sydera properabam: quorum præ cæteris amplissima significatio est, infinitus numerus, ratio abstrusissima, obseruatio non tātùm vtilissima, sed & maximè diuina. Sunt enim planetarum æmuli, præcipuarum crisium internuncij, ceu fæciales iræ diuinæ, ea mundi parte conspicui quæ corruptibilibus istis æterna connectit. Referuntur à Plinio genera 9. 1. κομήτης, siuè crinitus, ita per excellentiā generis nomen obtinuit: 2. πωγωνίας, vel barbatus: 3. ἀκοντίας, iaculi forma: 4. ξιφίας, ab ensis similitudine: 5. δισκεύς, à figura disci, vel clypei alicuius: 6. πιθέτης, quem solarem plurimi, vulgo rosam appellitant: 7. κεράτιας, siue cornuta: 8. λαμπαδίας, facis ardētis, ac turbinatæ speciem repræsentans: postrema ἱππεύς, equinam Latio sonat. * Sed Arabes aliter paulò sua quibusq; nomina tum à specie, tum viribus tribuerunt, quæ referre latius mi-

Nona commemoratio prodig. quæ in ætheream incidunt regionem.

Cometarum genera 9.

Arabum sententia de speciebus cometarum.

COMETARVM GENERA 9.

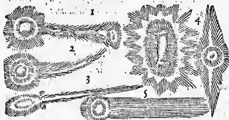

1. κομήτης. 2. πωγωνίας. 3. ἀκοντίας. 4. ξιφίας. 5. δισκεὺς. 6. κερατίας. 7. πιθέτης. 8. λαμπαδίας. 9. ἱππίτευς.

nimè operæpretium duxi: quòd figurarum non ita definitus numerus videatur, quin ex antè relatis pleraq; ad vnũ pertineant genus, vt solis & clypei similitudo, præter easdem

quoque

quoque oriantur & aliæ, aut saltem incidere innumerabiles possint: ceu quæ tubam referant, quæ pecten, quæ quadrata, quæ duobus aut tribus cornubus insignita. nam quod ad fictionem pertinet figurarum, dubito sanè, ac dubito vehementer, num apparuerint vnquam, quales Arabibus memorantur: cùm nullis annalibus proditum sit, alios orbi illuxisse cometas quàm vel gladij, vel iaculi specie, vel in formam pyramidis assurgẽtes. Cornuti semel duntaxat meminerunt: ac si qua figura reliqua est præter eiusmodi, illud cõtrouersum fuerit, num pleraq; ignita meteora veteres cum legitimi cometæ ratione cõfuderint, vt vel ex figura gladij liquet.

1. Ceratoeides altera. 2. ξιφίας altera. 3. ξιφίας tertia. 4. ἱππεὺς varia. 5. Quadrata.

Quin & illa præsagiendi methodus obscura & confusanea est, omnisq; tantorum discriminum palliata quædam ratio certis demonstrationum principiis destituta. Rectius Aristoteles omnem figurarum varietatem in duo genera relegauit, κομήτην, καὶ πωγωνίαν: quòd vel in longitudinẽ amplius, vel latitudinem coma illorum proferatur. vulgo barbatos alios vocant, alios comatos, postremo ex caudæ similitudine tertium genus annumerant. nostra ætate nulli ha- Aristot. opinio de numero cometarũ.

3. Præcipuæ cometarum species nostris temporibus visæ.

ctenus (quod sciam) præter caudatos extitere. quanquam alijs in acutum angulum magis, alijs in amplitudinem, vel æqualem à radice vel paulatim latescentem portenso iubare videantur, quod expositione ad solem, nostrosq; obtutus cōsequi semper sum opinatus. valeant certè, qui à succensis exhalationibus materiem crinito syderi tribuerunt, nisi solidiora proferant argumenta, alijsq; tibicinibus mystica illorum generatio celebretur: nos locum illi in vniuersi parte nobiliore statuimus, quàm vt planè resipiat vim corruptibilis meteori.

De cometarum nat. & loco erronea hactenus opinio.

Cometarum proprietates insigniores.

Sint igitur hæc etiam cometis propria. 1. semper adesse quædam defluuia, siue in longit. seu latitudinem proferantur: alioqui perit & nominis ratio. 2. seruare certam extensi

Effluuia.

1. *radij, vel luminis analogiam ad centrum solis. 3. nunquam*
2. *diu consistere eodem loco, etiam secūdum proprium motum.*
3. *nam quòd plærosq; stationarios esse voluerint, nullis id cōstat historicis monumētis, aut si visus est stare, quærā quàm diu, & num potius sic ad oculū videatur. 4. est moueri semi-*

Loci mutatio

4. *per raptu primi mobilis, ac 24. horrarum spatio semel circumagi, nisi consistat in ipsis polis, aut proprij motus anomalia impediat. Quinto non scintillare vnquam vllis histo-*

Moueri motu raptus.

5. *riarum testimonijs manifestum est, cùm sint planetis propiores aspectui nostro, & lux eorum cælesti conditione inferior: duo enim sunt quæ scintillātis luminis speciem causant, splendor radiorum & puritas, vt quandoque in sole & Venere visum est, etsi rarius: deinde & distantia ob rarefactionem radij visus, per diaphanon maius, vt in Ioue & Saturno per flatus aquilonarios, quanquam certius ex parallaxi cometarum, hi multò inferiores concauo Lunæ quam-*

Non scintillare.

6. *sæpissimè deprehendātur. Sexto & illud peculiare, vltra annum dimidium vix persistere, vt lōga docuit obseruatio: siue quòd numeri critici certa sint lege reuincti, metamq; habeāt præfini-*

Duratio.

præfinitam, quam transcendere nequeat, sole ad loci sui oppositum pertingente, quem in exortu syderis obtinebat: siue quòd materiæ modus non vltrà sustineat solis vim, à quo & cogi diximus per influxus concurrentium planetarum, ac rursus certa periodo, radiorumq́; antipathia dissolui ac penitus eneruari. Sit hoc postremum inter pathemata, iuxta præ 7.
dominantis planetæ vim motus quoque analogiam vt plurimum respondere: etsi in eo sit plurimum ataxiæ, propter cognationem quandam ætherei corporis cum elementis. Materiem verò cometæ, vt superius dictum, ex ipso æthere & via lactea cogi in syderis speciem; & quodammodo sic animari, rationi cõsentaneum imprimis esse credidimus: sequiturq́; eodem fonte & corollarium alterum, præter circula- 8.
rem motum à primo mobili dependẽtem, præterq́; propriũ, quo partim certis, partim incertis passibus in eadem superficie diuagatur, accedere posse & tertium motum qui vel rectus sit secundum altitudinẽ ætheris, vel circularis, vt planetis in epicyclo, vel inæqualis & ex vtroq; compositus, nec propter tam difformes anomalias, etiam ex obseruationibus infinitis certam illorum regulam, vel motus theoriam statui posse. Διὸς ταύτη μεγάλη ἔχητι, quo mens humana spectaculorum obruta multitudine suam agnoscat inopiam, tenuitatemq́; potentiæ, quæ tam angustis limitibus coërcetur. Sed cur hanc motus amussim in cometis non cõstare queramur, si ne quidem hactenus in purè cælestibus inconcussa sit demonstratio? si in Mercurij stella astronomorum tanta varietas? si & in Marte ac motubus octaui cæli, imò & in totius mundi systemate & theoria. Sed reuertamur vnde digressi, & cometarum decreta, vt ordo postulat, exequamur.

Analogia ad planetas.

Vera cometæ generatio.

Motus diuersa genera cometis propria.

νόμος ἀτάκτος.

Obseruationis difficultas.

Cometarum significatio quædam communis est omnibus, magnas enim mutationes inducunt tam elemẽtis mundi, quàm animantibus, nonnihil quoque consortij iure decer-

De cometarũ portentis.

8. De vniuersalibus.

Consensus cũ syzygiis cœlestibus.

nunt in regni status ac ciuitates, non tamen tantopere vt causæ effectrices, quàm signa quæpiam, & soboles eiusdem causæ. Oriuntur enim, vt diximus, raræ synodo planetarum, quæ ferè mutationibus magnis reipubl. (sic ferente numinis prouidentia) correspondent. Sic enim & minis prophetæ signum regressus solaris aptè conuenit tempori regis Ezechiæ. Volunt quoque perpetuò ab illis portendi aut obitus magnorum regum, aut bella ingentia, aut famem, aut pestilẽtiam: existimantes id genus vrendi, exiccandiq́; facultatem obtinere. Sed errant mea quidem sententia toto cælo, nam experientia constat, subinde & aeris peperisse temperiem, pacẽ, annonæ copiã locis plærisq́; quibus etiã visi sunt imminere.

Non semper squalorem aut calamitates inducere.

Sæpe etiam nec regum quispiam celebrioris famæ intra anni vnius, alteriúsue circuitum vita decessit. Quid si enim naturæ Iouis, aut Veneris proxima? si rursus Saturni frigidum sydus aut Cyllenij referat, aut indolem quampiam frigidiorũ plurium confederatione contractam? Nunquid & gelu insolitum, & inundationes aquarum, & terræmotus insequi consentaneum est, præsertim si in cognatis cæli partibus fulgeant, vel ad vapores subleuandos multiplex syzygia succedat? Alia igitur, alia longè, & solidior via, qua pro captu mentis humanæ probabilem quandam proferre sententiam, licet.

Modus præsagij qualis esse debeat.

Primò etenim sub conditione loquendum, vt monuimus suprà, ne Deum suismet instrumentis atque legatis, vel homines humanamq́; rempublicam rebus se potestate inferioribus alligemus: minitari scilicet hæc, vel illa, ventura insuper, nisi celerius occurratur. Deinde circa præsagij genus aberrare non facile est: magna portendi scilicet, præsertim regibus, quòd loco sublimiore promineant: mox verò & magistratibus & populis, per consortij legem: postremò etiam in hisce mundi simplicioribus elementis, propter periculũ dyscrasiæ,

Duo pronunciandi modi maximè seruãdi in genere & sub hypothesi

crasiæ, cuius nomine fortaßis & frugum status, & valetudinis in animantibus, aliam atque aliam faciem sit habiturus. In omnibus denique si dicamus & magna, & rara, atq; insolita posse propediem sequi à portentis eiusmodi, cur adeò vel à pietate Christiana, vel philosophica puritate id videbitur alienum?

Quòd si verò concisius te à genere ipsius euentus ad speciem certam, modumq; receperis, fallere sæpenumerò: quòd maiorem huius prouidentiæ partem, magnis inuolucris naturæ circumscripserit Deus: quodq; cõsyderandarum rerum varietas incertum animum, carnisq; vmbraculo tectũ, hinc inde in contraria sæpe deflectat, inq; simplicioris veri sententia consistere vix patiatur.

Prædictio circa singula tãtùm probabilis.

Est tamen aliqua, sed tantùm probabilis, ratio, non quidem propter principia seu generalem artis ideam, quæ præstantißima est, sed propter particularium canonum multitudinem, inquisitionis difficultatem, sensus deniq; aut obseruationis inopiam: vel si planius voles, erratur primù ex ignorantia rerum agentium, vt stellarum, & quæ stellis proximæ sunt, siue substantiam spectes, seu magnitudinem, numerum, situm, progressum, facultatem, in singulis errandi occasio est inexplicabilis. Deinde grauius illud, quod ex materiæ sinu. Quàm multiformis illa in mũdo inferiore varietas, solius vel loci, vel temporis ratione? quàm denique obscura causarum agentium & paßibilium inter se applicatio? quarum proportiones solus intelligit, qui mensuras primùm, numeros & pondera rebus vniuersis geometrica lege præfixit. Quid igitur reliquum? nisi communißima via, vel artis verißimæ, sed in naturæ gremio delitescentis, obscura comprehensio, cuius iudicium sinuosum ac lubricum, exercitatio infinita, vitioq; tum sensus tum rationis obnoxia: quanquam, vt præclarè Hipp. libr. De arte, propter errores

Propter quãtitatem & proportionẽ omnia in sub sumptione partic. in infinitis ignor. tenebris inuoluta.

Digreßio ad vanitatem Astrologicam demonstrandam in vsurpatione prædict. certę circa partic.

hominum, mentisq́ tenuitatem, nequaquam tolli è medio nomen scientiæ debeat, verùm eo primùm sit vnaquæq; perfectior ac diuinior, quo nostris oculis vel pectoribus magis est inaccessa. Ideoq́ nec desperandum penitus, nec vltra fines ingenij legitimos contendendum, vt & in cæteris facultatibus atque scientiis; sed cautè, & placidè procedendum est; alis intellectus inter diuina, & naturalia velut ad æquilibriū explicatis, ne Phaëthontis aut Icari casu casum acerbiorem experiamur. Artē igitur minimè tollo, sed diuiniorem facio, quàm vulgus profanum putet, occasione sumpta ab impostoribus & prognosticis, quorum ingeniis nihil magis insulsum, regulis nil æquè ridiculū, vaticiniis nihil putidius: dum prorsus ἀμέθοδοι rem sacram illotis manibus tractant, nihil aliud somniantes quàm fucum atq; marsupium. Neq; contenti meteorographia sola, quæ præstātissima est, de regnorum ac religionis mutatione definiunt, ac si deorum intermundiis adfuissent propè ad singulos dies: nec interim vident vel ante pedes, ædibus in proprijs quæ praua, aut recta gerātur. Mirum vnde hoc diuinationis genus irrepserit, nisi ex artificum ambitione, vel auaritia forsan, & stoliditate credentium. Mirum magis ab his qui cerebrum habent, posse perferri. Sed hæc moria nostrates etiam longæuos facit, ac prius vita exuas, quàm sibi hanc audiendi vel commentandi voluptatem eripi sinant. Iam illud Persianum in mentem venit,

Vidi, vidi ipse libelle
Auriculas asini quis non habet? &c.

Artificiosa Ptolomæi methodus cū præsentis doctrinæ artificio coniungenda ad cometarum indicia, vestigāda.

Interim ne studiosis veræ, ac solidæ facultatis videar defuisse, quam Ptolomæus graphicè in cōsyderatione eclipsium exarauit: rem omnem hoc loco breuiter circumscribam, vt & ars superius tradita, hoc velut exemplo ad opus promoueatur, ac viuidius efflorescat. Sunt autem in omni examine

quatuor

quatuor ferè quæ inquiri solent. 1. locus cui decernitur, sub quo & genus hominum comprehendes. 2. tempus quando euenient, & quousq; sint duratura. 3. genus effectuum, vt fames ne, an rerum copia, aut quid aliud portendatur. Quartò species, ceu rei futuræ modus: vt si successum prælij superstitiosa quadam indagine perscruteris. hæc ad verbum ferè ex Ptolomæo. Nunc hisce quæsitis, artis superius traditæ ratio est applicanda. Primò naturam criniti syderis explicabor, quam suis capitibus alligaui. Quantitatis scilicet, magnitudinis, numeri, loci, temporis, motus: quæ quidem proximè substantiam rei aperiunt, id est materiem, formam: & ex consequenti vires & facultates. Ita quidem in genere qualitatis figura & color propè euentus speciem cum genere declarabunt, ex illa rerum omnium mystica sympathia. vt qui gladium, veru, vel cornutam aciem, vel tubam refert, bellis significandis sit opportunior: qui solis similitudinem gerit, magni alicuius principis ortum, si lætus fulgor extitit; obitum, si tristis atq; pallidior; funestum ac tragicum finem, si ater aut perfusus sanguine videatur. Fortaßis qui in acutam pyramidem desinunt, ignis prædominia magis, & ex analogia in repub. tyrannidem præsignificant. Quæ sparguntur in amplitudinem, excessus potius aquei elementi, seditiones populi. Quæ æquabiliter à capite ad finem, ac maiori latitudine proferuntur, terræmotum rectius, famem, rerumq; penuriam, ciuitatumq; subuersiones, & legum mutationes aperient. Quæ verò multiformem faciem repræsentant, ob aëris analogiam, non malè poterunt ad pestilentiæ strages, morbosq; id genus insolitos, feroces & epidimicos commodari: & hæc quidem si species funesti coloris accesserit: alioqui fortè & his contraria designabunt, in generibus singulis, si blanda facies læto fulgore arrideat. Idem de consimilibus esto iudicium. Nec malè hoc etiam vel vulgariter obseruatum est,

coloris

[Margin notes: 1. Quatuor inquirenda. 2. 3. 4. — Artis superioris canones ad præsentem consyd. reuocantur. — 1. Primus canõ ex syndrome physica vel tota natura. Ex figura. — Singulis elementis & partibus reip. sua figuræ ratio quadrat. — Ex specie luois & coloribus.]

coloris differentiam stellarum prædominantium vires, & nomina designare: vt qui pallidior, sit Saturni; qui radio fulgidiore subrutilans, Solis aut Veneris; qui plane sanguineus, Martis; colore argenteo, sit Iouis aut Lunæ; colore vario vel instabilis motu, Mercurio tribuatur. Idem ex figura, & reliquis generibus æstimandum.

Ex numero & magnitudine. Ex loco.

Ex numero cometarum & magnitudine significationis robur & efficacia colligetur: quam videtur Ptolomæus inter quæstionum genera neglexisse: nisi sub modo comprehendas. Locum euentus, non aliàs rectius disces, quàm ex prodigij loco: vt si cum primum apparuerint, in quadrante constiterint Orientali, vel Occidẽtali: si à sole occidant, vel ante ipsum oriantur: si latitudinis Austrinæ, aut Boreæ: si deniq; in signis aqueis, terreis: si cum syderibus quæ figuram hominis, vel animantis alterius à mũdi exordio tenuerũt.

Figuræ octaui cæli.

Multi enim has vniuersim ad allegorias trahunt, omnemq; propemodum particularis prædictionis abditissimam rationem inclusam volunt, quàm verè, aut superstitiosè potius, aliorum esto iudicium.

Signorum trigoni.

Valde placet signorum per trigonos distributio, quam Ptolomæus certis terrarum partibus methodo pulcherrima applicauit, quanquam nobis sit alia quædam longo tum vsu, tum rationis exercitio constituta, locis atq; temporibus nostris exactius quadrans. eam edendam aliàs in opere Meteorographico reseruamus.

Ex tempore.

Similiter verò ex apparitionis tempore, tempus effectuum datur, eodem penitus modo quo à Ptolomæo in aliis iudiciorum, magnarumq; mutationum principiis definitũ est. quanquam Ptolomæus multo angustius pleraq; cõtrahat, ad anni vnius anfractum atq; alterius.

Ex pluribus inuicem collatis.

Certè cum duratione prodigij, magnitudo meritò & altitudo est comparanda, vt decretorum siue euẽtuum tempora colligantur.

Ex distantia & sublimitate.

Quæ altius emicant ferè & pluribus signant, & efficacius. Similiter & quæ maiora sunt, pro distantiæ ratione diuturniores vt plurimum

minum vires infligunt. Quare iuxta differentiam loci & magnitudinis, etiam ponenda primùm totius circuitus amplitudo. Verùm in hac ipsa particulatius prima initia, progressus, status, decrementa, tum per positiones in signifero et cardinibus mundi, tum decretiones, & succedentes radios, ingressusq́; planetarum poterunt præsagiri. nam aliis effectibus crises per horas & dies, aliis verò per menses aut septimanas, aliis postremò per annos integros, imò vel annorum septenarios numeratur, habita interim vbique numerorum consimili lege, quæ reuclutionibus orbium supernorum tota respondeat. Id verò exemplis optimè confirmatur. Sed (prius vt pensum hoc absoluamus) quicquid iudicij reliquum est, difficultatem non habet, excepta specie motionis, quæ ad effectus modum plurimum facit. enimuero multum refert vnde moueri incipiant, quà ferantur deinceps, & quibus cæli partibus euanescant, vbiq́; longitudinis, latitudinis ratio instrumentis accuratissimè fabricatis, vt radio, annulo, quadrante, astrolabio, etiam (si ad manum fuerint) armillis Ptolo. iterum atque iterum ad sensum adhibitis, exploretur. Ita si hostium externorum significetur irruptio, disces fortassis & vnde, & in quam terræ partem futura sit expeditio. Et hæc quidem vniuersim, ad ipsius cometæ naturam propius referuntur. Erat & alia simul in iudicium adhibenda, ne ad pauca respicientibus contingat παραλογίζεσθαι. Nam (vt capite superiore docuimus) euariant plurimum, imò & penitus euertuntur, decreta causarum, pro conditione subiecti: quare & in ipsa materie status præsens pariter ac præteritus contempletur. de quo consyderationis genere satis ex demonstratis hactenus liquet. Tertium instrumentū est causarum concurrentium accuratus intuitus. Ita non solùm ad naturam criniti syderis vestigandam, magnas planetarū synodos scrutantur astrologi: sed & ipsorum euentuum gratia, as

Singulis prodigiis suus primùm circuitus assignandus, ac pro proportione in singulis suæ partes per numeros criticos exarantur.

Ex motu cometarum.

Canon secundus.
2.
Ex analogia materiæ receptricis.

Canon tertius.
3.
Ex concurrentibus causis itque effectibus.

tia, ac propter μεταβάσεις sublimares: quæ quoties supernis corporibus obsecundant, ab ijsdem sanè velut antiquiore principio, magisq́ stabili potestate flectuntur, quàm à cometis, qui etsi cælestium soboles sint, ius tamen cooperandi nō paruum, significandi maximum consequuntur.

Qua cæli figura cometæ potiss. oriantur.

Equidem hoc diligenti obseruatione comperio, faces eiusmodi plurimum nasci ex stationibus trium superiorum, Sat. Iouis & Martis, si quando in mutuas syzygias incidant, præsertim si alter ipsorum in signis igneis; aut non procul à via lactea reperiatur, aut cum syderibus fixis naturæ Martis aut Solis, magnitudinis primæ, secundæ, tertiæ. Quin solæ stationes in vnoquoque systemate plurimum præstant, & vires influunt diuturnas. Cuncta verò confirmat Mercurij testimonium si accesserit, maximè omnium eclipses, siue defectus luminum grauiores: præsertim vbi inciderint in principium arietis, aut libræ: vbi & alia eiusdem significationis

Stationes planetarum imprimis efficaces.

4. portenta concurrerint. De quarto similitudinis instrumento non est quod altius repetam: huius enim exercitationis dexteritas plurimum naturaliter inest, vsu interim, aliarumq́ artium circulari quadam cognitione perficitur. Ita cùm iatromathematicus videt tumores in humano corpore pestilētos fonti vitali proximos, vt circa axillas, vel parotides, virulenti coloris, notabili copia vel magnitudine, & numero plures, præsertim accedentibus aliis notis, vt tremore, cōuulsione, ingenti cacochymia atq́ putredine: mox ille certißimis argumentis, mortem ægroto imminere prædicit. Idē translata similitudine, de cometis indicat, respectu ipsius vniuersi: postquam scilicet & figurarum conformis ratio, et colorum, & motus, & quantitatis formam, materiemq́ in vtrisque analogam esse demonstrat.

Canon quartus per similitudinis instrumentum. Simile in arte medica.

Cur iudicandi methodus in cometis latius quàm phænomenis cæteris demonstrata.

Nimis digredior ab instituto, cùm hic nō adeò leges, quā exempla fuerint referenda. Sed placuit etiam particularis methodi

methodi schemate in crinitis facibus explicare: quo doctrinae illorum, & ratio exa[illegible] constet: neque deinceps quispiam cum cometis [illegible] prodigia tum inferiora dignitate, tum sublimia confundat: vt nunc de nouo sydere à multis turpiter factum est, dum cometam esse definiũt, nullo penitus fundamento: nisi quòd aliud probabiliter non occurrat. Sed postea latius, nunc ex toto aceruo historico pauca subiungimus.

Cometa 6. mensium (quod anum illius generi longissimum memoratur) effulsit anno à natiuitate Domini 66. secuta ingens mutatio imperij Romani, aliaq; innumera, sub Claudio imperatore. Cometarum plurium exempla.

Cometa maximus, quo tempore Mithridates nascitur, anno mundi 3780. ante Christum 183. qui quartam cœli partem sic occuparat, vt totum vndiq; ardere videretur. durabat dies 80. Ferunt huius splendore solis lumen propemodum torpuisse. Portẽdit mortem Scipionis, Hãnibalis, Celtiberorum cædem in Hispania, bella ciuilia inter Syllam & Marium.

Sub Augusto Cæsare ingentem cælo fulsisse lampadem ferunt: imò & in eadem pueri effigiem visam, de qua vates consulta Augusto reddidit, hũc puerum sese augustiorem fore, dignumq; quem Augustus adoret.

Cometa gladij forma, die Azimorum vrbi imminuit Hierosolymæ, annum integrum perseuerans; quanquam id genus peculiaris figuræ ac durationis modo, quiddam supra naturam criniti syderis indicarit: quare potius inter ostenta omnino metaphysica referatur. Secuta est vrbis misera deuastatio, de qua Iosephus amplissimè scripsit, concinentibus alijs insuper signis atque oraculis. perierunt vndecies centena millia Iudæorum tum fame, tum gladio. Cometarum alterum genus acprorsus metaphysicum, seposito.

Fulsit acontias, (siue cometa iaculi similitudine) de quo Acontias.

quinto

quinto consulatu suo Titus Imp. præclaro carmine cecinit; anno Domini 80. Tres ciuitates Cypri terræmotu corruerũt. Secuta ingens pestilentia strages, vt per plurimos dies, mortuorum plura centenis millibus efferrentur: mox vna calamitate alteram protrahente, mortuus est Vespasianus Imperator, cui Titus successit.

Cornutus cometa vel ceratoeides. *Anno quo Græciam Xerxes inuasit decies centenis millibus hominum, obuia quæq; vastans, atq; diripiens: cometes fulsit cornu figura.*

Solaris vel he liodes. *Arsit & igneus alter orbicularis, magnitudine non inferior sole, noctem splendore superans, ante bellum Achaicum, excidium Carthaginis miserandum: quo deletæ funditus vrbes clarissimæ Græciæ Corinthus, Thebæ, Chalcis, & c. est autem euersa Carthago anno vrbis 207.*

Varij cometæ ante insignes reipub. aut religionis mutationes. *Sic & ante initium belli Peloponesiaci per 75. dies visus est alter cometa horribilis. Item ante Atheniensium cladem in Sicilia: ante cæsos Lacedæmonios à Thebanis ad Leuthia Bœotiæ: ante ciuile bellum Cæsaris & Pompei: vt Lucanus, Ignota obscuræ viderunt sydera noctes, Ardentemq; polum flammis, cæloq; volantes Obliquas per inane faces, crinemq; tremendi Syderis, & terris minitantem bella cometen. Antecesserunt cometæ & hæresim Arrhianam, Gothorum incursus & Vandalorum, Romæ direptionem sub duce Borbonio, Mahumeticam pestem in Arabia, Bulgarorum in Thracia, factionem Guelphorum & Gibelinorum in Italia.*

Scribit August. Niphus anno Domini sesquimillesimo supra quartum, biennio post congressum superiorum planet. in cancro natum esse cometem horrendæ molis ac lucis, quem altero biennio post tanta vredo, & siccitas est secuta, vt à Ian. ad Nouembrem vsque ne gutta quidem pluuiæ sit apud Insubres visa.

Cometa Haly tempore. *Haly cometam à se visum prædicat in scorpij signo, sole tau-*

Taurum peragrante, cuius fulgor vt Lunæ ortus, quadrãtem diei propemodum occuparat. Secuta inter Mauros atrocissima prælia, ciuitatũ excidia, cædes innumeræ, siccitas summa, fames, pestilentia, & contra regem hæresiarcha potentissimus. Hæc ille ad copulam Martis, ac Merc. referebat.

De his qui mortem Iulij præcessere, sic cecinit Maro: Ante Iulij mortem.

Non aliàs cælo toties cecidere sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.

Cometas geminos illuxisse memoriæ proditum est anno Christi 1472. Item alios duos per 15. dies integros in Ianuario anni 729. quorum vnus solem antecedebat manè, alter Occidentem vesperi sequebatur. Immensa siccitas subsecuta est, bella cruentissima, mutationes inter alias admirandæ. Cometæ gemini.

Aristoteles ait post cometam sui temporis hyemem fuisse oppidò siccam spirante assiduò Aquilone. Arist. tempore.

Hipp. 4. Epidimiorum circa solstitium (inquit) hybernum sydus non paruum. Quinta & sexta post secutus est terræmotus, morbi periculosi, acuti pariter ac diutiurni, morbi regij, quintanæ, sextanæ, (rarum id genus atq; insolitũ planè fuisse non dubium est) dysenteriæ, abcessus varij, venti aquilonares, & niues: (vt antè enumerat in principio libri) circa occasum, & post occasum Pleiadum, multæ (inquit) mulieres omnibus modis abortiebant, &c. Hippocratis tempore.

Si nostro sæculo propinquiora desyderes, est quem accuratissimè pinxit Regiomontanus ortum anno 1475. sub Libræ dodecatemorio, cum stellis Virginis. Sed longa est narratio, quæ tamen argumento certissimo docet, etiam in motu illius proprio quiddam fuisse diuinum, geometricum, æthereo vel cælesti corpori consentaneum, supraq; sortem penitus elementarem. Nostri sæculi cometæ. 1.

Obseruatus & alter à Zieglero, anno 1472. sub Libra, prope stellas Capricorni. Quanta tunc legum mutatio & 2.

O relli-

relligionis sit consecuta, elegãti carmine Pontanus cecinit in meteoris. Sed quid longius immoror? cũ nemo vel planius, vel plenius ex professo vniuersam cometographiam ediderit hactenus, quàm nobis amicissimus Ant. Mizaldus? qui suam quoq; doctrinam Enchiridio historico confirmauit. duos tantùm trésue adiiciam pro coronide à recẽtioribus obseruatos.

Nullum cometæ genus illi horroris magnitudine, ac diuinitatis specie comparandum quod P. Creusserus annotat visum 1527. Decẽb. 11. die in occasu, in ditione Palatinatus. Erat omnino cruentum, nube terribili, stellis, hastis & gladiis, etiam capitibus abtruncatis hinc inde circũdatus. Multi hoc spectaculo solo in morbum & syncopen incidere. Irrupit Turca potenti exercitu: Roma à Borbonio capta diripitur.

Fulsit cometes anno 1531. Augusti 15. vel paulo prius, vt Schonherus annotat, in signo ♌, recta linea primum cum

duabus

ĕnabus extremis in cauda vrsæ maioris. Turca Siciliam populabundus adoritur.

Item anno 1533. circa initia Iulij, alter in 5. Geminorum circa sydus Hirci, lat. 24. graduum, decl. 48. is nunquam occidebat, mouebatur tamen in orbem motu primi mobilis, deinde & proprio contra successum signorum, noua ratione circa lacteam viam (vt pater annotat) per casiopeæ sydus ad cygnum vsq;, vbi tum primùm euanuit. A patre auctoris obseruati cometæ. 5.

6. Idem parens se obseruasse testatur sydus obscurum, pallidum, longissima cauda directè sursum ducta, anno 1538. quā colligebat 22. Ianuarij in 9. gradu Piscium, in latit. 11. grad. recta linea inter ceruicem, & humerum Pegasi.

7. Anno similiter 1539, tertium describit mense Maio, pallidum, caudā breui, in 5. gradu Leonis, lat. Sept. 12. grad. mouebatur ab ecliptica in Austrum, vt etiam ex Apiano colligere licet.

De his qui post apparuerint, nostro huic infelicissimo sæculo minitantes, dicetur in alia huius operis parte. Nunc autem relictis cometis, ignitisq; cæteris meteoris, ad ea quæ planè sunt cælestia, ac metaphysica conscendamus.

De his quæ circa Lunam, Solem, & stellas in regione cælesti mortalibus ostenduntur, sublimis, ac prorsus diuina est consyderatio: sic tamen vt triplici genere distinguatur. Pleraq; sunt penitus naturalia, sed raritatis ergo inter prodigia reponi vel à chronographis solent. Eiusmodi sunt coitus supernorum syderum trium, qui tantùm intra 30. annos contingunt semel. Item coniunctio orbium supernorum in capitibus Arietis & Libræ, quæ omnium rarissima est, atque ad mundi totius cardines, ortum scilicet, ætatem mediam siue vigorem, atque occasum præcipuè spectat. Sunt eiusdem generis eclipses solis & lunæ, præsertim vbi totus diameter obscuratur. Pleraq; rursus inter diuina & naturalia conditio- Decima commemoratio prodig. de his quæ cælesti bus acciduntq; vel verè vel secundum apparentiam. Coitus rariores in cælesti bus locis. Eclipses rariores.

nem mediam sortiūtur: vt 3. videri soles, 3. lunas, stellas cælo decidere, solem, lunam vt globos igneos volui natiuo lumine destitutos. Postremò sunt prorsus supra naturam, eclipses fieri tempore non suo, vt illa sub passione saluatoris, quam elegantissimè in quadam epistola ad amicum suum describit B. Dionysius Areop. Item solem stare, vt tempore Iosuæ: retrogradi, vt tempore Ezechiæ: stellam nouam apparere, vt sub ortum salutis nostræ; & hac ætate nostra, qua nos inter calamitates horrēdas, felices etiam atq; etiam puto, quibus aperto testimonio, diuinæ sapientiæ, amoris, ac potestatis gloriā testari apud posteros licet, eademq; spectata corporeis oculis affirmare, quæ fieri posse, nulli philosophi hactenus, suis freti rationibus, vel semel in animum admisissent. Mirum imprimis (si modo verū) quod ex Marci Varronis monimentis citat D. Aug. 18. De ciuit. Dei. In cælo mirabile extitit portentum, (sic habent verba Varronis) vt stella Veneris (quam Plautus Vesperuginem, Homerus Hesperum vocat) mutarit colorem, magnitudinem, figuram, cursum: quod factum ita neque antè, nec postea sit. factum hoc Ogygio rege dicebant Adrastus Cyzicenus & Dion Neopolites nobiles mathematici.

Solis statio- nes aut regressus.

Stellæ nouæ.

Hipparchus ad constituendos fixorum syderum motus, varia demonstratione subnititur: sed imprimis tamē ex apparitione confirmat duarum, quas prior ætas minimè vidit.

Rara phænomena syderū ex vetustis auctoribus & neotericis.

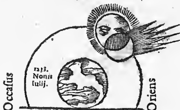
Hyginus capite 192. scribit Pleiadum vnam Electrā nomine, sub Troiæ excidium ab oculis vanuisse, eamq; mærentem crines solutos spargere, quorum congeries cometæ corpus efficiant: hoc etiam Nasoni in Fastis consonat, ac Raymundo Lullio, qui cometas similiter vt stellas nasci ac perire, non generationis aut corruptionis via visus est intelligere, sed aggregatione lucis, ac dispersione in firmamento.

Volunt & capto Byzantio stellam Polarem non amplius

ãm, quanquam alij non nisi in Eubœa.
atum reliquit Albumasar, se cometam vidisse supra corpus.
pleriq; anno 1572. & sequenti, lucidiores & splen-
multo redditas stellas in pede Orionis, & ala corui.
archus De gloria Atheniensium scribit, quo tempore
es fuerint Græci apud Famagustã, quòd Luna ad-
cilis, impleta fuit accessu luminis repentino.
lo ante memorabilem stragẽ Caroli Magni in mon-
yrenæis, Sol adeò obscuratus dicitur, vt Mercurij
prope illius centrum, velut candidior macula specta-

o 1568. prima Septembris, visum interdiu caput ♌.
ta mox Venetiis armamentarij naualis conflagratio
ida.
eiusmodi in vetustis Græcorum & Arabũ monimẽ-
aq; in Sabellico leges, magna tamen ex parte vel ob-
rum incuria vel temporum vetustate non admodum
fortasse propterea minus vel fidei, vel ponderis apud
habitura. Sed hæc præsentis syderis apparitio fecit,
quæ pridem fabulosa putauerim, apud me fidem vel
am mereantur: vti paulatim & doctioribus placet,
ctis scilicet vt præter Peripateticam scholam, in cæli
ceu mutabilitatem insolitam, positionem vacui, pe-
mem corporum, & id genus alia admittere compel-
nec habeant vltrà quod respondeant, quàm illud
, διὸς μεγάλοιο ἕκητι.
eclipsis admodum portentosa describitur anni à nat. Exemplum recens eclipsis prodigiosæ.
1233. 3. nonas Iulij: qua Luna corpus obiectum Soli
st in 6. angulos eneruari versus Orientalem plagam.
tunc simul incidere portenta grauissima. Christiana
afflicta est supra modum.

O 3 Dese-

Magni defectus solis. *Defectus solis maximus stellis toto cælo conspicuis, quem & quadrupedes pauisse ferunt, anno 1434. 15. Kalend. Iul. similiter anno 880. Imminent tales & annis 1583. decimonono April. Item 1605. 2. Octob.*

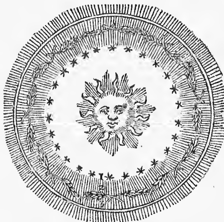
Totus diameter solis obscuratus anno Christi 241. hanc secutus eclipsim terræmotus ingens, mox & hiatus, qui cum hominibus multas ciuitates absorpsit, ac postremo pestilētia vix vlli hactenus comparanda.

Sex soles. *Rex Poloniæ vidit 6. soles: is autem qui ad Occidētem stabat, atra fuligine squallidus apparebat: neque multo pôst Galliæ rex Franciscus in acie captus. Nec vspiam spectari* Canon. *solent eiusmodi, quin noua fœdera consuantur, aut conspirationes clandestinæ, vt quemquam fastigio suo deiiciant vel dolo, vel vi & malis artibus comprehendant. Multum in illis præter numerum, & figuram, ipsa positio, ad prædictionis certitudinem facit: an ad latus, an sub legitimo sole locentur, an ortum, an occasum versus, Austrū, an Aquilonē, &c.*

3 Soles in vnum coeuntes. *Ipso natali saluatoris die 3. Soles visi in vnum coëuntes, vt à Fritschio scriptū est: quæ species dubio procul Dei vnius aut trini cultum mortalibus portendebat.*

Sub imperium Augusti Cæsaris, vt auctor est Plinius, ingens circulus circa solem ceu radiatibus stellis insignita corona apparuit: deinde & alij duo, vt ex Suetonio patet atque Dione,

Dione, quorum alter iridis elegantissimæ formam, alter ex spicis triticeis sertum præ se ferebat: argumẽto perspicuo imminentis iam euangelij noui, id est religionis publicæ, pacis & vbertatis.

3. Soles visi anno ab vrbe condita 712. vt Plinius lib. 2. cap. 31. Nat. hist. Occisores Iulij ab Octauiano victi, qui & mortem consciuere iisdem pugionibus quibus Cæsarem interfecere. Sic rarò antecedentem scelestum deseruit pede pœna claudo.

Quin & ante Iulij cædem, quid noster Maro? quàm philosophicè!

Sol tibi signa dabit, solem quis dicere falsum
Audeat? ille etiam cæcos instare tumultus Solis presagia.
Sæpe monet, fraudemq; & operta tumescere bella:
Ille etiam extincto miseratus Cæsare Romam,

Cùm caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaq; æternam timuerunt sæcula noctem.

Plura eius generis prodigia, sed lætiora, natiuitatem Domini præcessere: quæ consulti vates adulabundi cum Virgilio ad Augusti filium retulere: vnde illud, Sicelides Musæ, &c.

Sol per 17. dies cælo quamuis sereno, lumen tamen terris non ostendit, ex quo Constantinus Imperator & vita & oculis priuabatur.

Anno 1547. Sol per tres dies ceu perfusus sanguine comparebat, sed maximè sub occasum, vt etiam et stellæ pleræq; in Meridie conspicerentur. Idq; ante conflictum, & captiuitatem Iohan. Frederici Saxoniæ ducis. Idem & circa Lunæ corpus euenisse annotat pater, nec meam effugit memoriam, quando tunc primùm puer Mechliniæ literis operam dans, ad ætatem annorum 12. peruenissem, & cũ aliis magna admiratione conspexerim.

Vndecima cõ memoratio prodig. quæ phantasmatõ no nine verius appellantur.

In hoc theatro diuinorum, supremus atq; vltimus locus spectris, & simulachris dũtaxat apparentibus datur: non tam dignitatis nomine, quàm quòd omnino insolita specie nos perturbent, atque insuper nec certum obtineant locum, neque materiem definitam, imò vel vulgo protinus ceu sola diuinitus edita, ceu ministerio facta genij boni vel mali, inter omina certa, interq; oracula nuda, aut potius miracula collocentur.

Prodigium Cõstãt. Imp.

Amplissimum illud ostentum Constantini Imperatoris cũ infidelibus pugnaturi. Crux enim insignis cælitus fulsit, miro splendoris radio circumfusa: tum & vox audita, in hoc signo victoriam spõdens, anno 316. cecidit Maxentius cum multis suorum millibus, atq; è ponte in Tyberim præceps, aquarum vorticibus est absorptus. vide historiam Tripart. cap. 5. libro 1.

Dæmon illudens Iudæis.

Iudæos Cretã inhabitantes cacodæmon specie vatis Moysem

ſem quempiam præ ſe ferēs, mira arte decepit anno 434. hoc enim effecit, vt in mare ſeſe proiicerent agminatim, perſuaſi ſcilicet ſe ſicco pede iterum tranſituros, cum libertatis ampliſſima ſpe. Diſcuſſit errorem hūc pietas Chriſtianorū, quæ multos tum quoque eripuit letho: ſed multis milibus ita peremptis, pſeudomoyſes ille nuſquam potuit reperiri.

Dignum memoria ſempiterna, quod in plæriſq; annalibus ſcriptum legi, tantum fuiſſe ludibrium ſpiritus nequam, vt viri i fœminis ſub congreſſus tempora conglutinati mutuò, vix diuelli poſſent, nō ſecus quàm in brutis plæriſq; ſolet: nec prius ceſſaſſe id malum, quàm vota & preces publicæ expiarint. Congreſſus humanus in brutum ſpeciem tranſmutatus.

Ignitas acies cælo diſcurrere vidit Italia, conflictus quoq; & tubarum ſonitus, guttis ſanguinis ex alto in terram decidentibus, anno 570. D. Gregorius ſupremum diem iam veniſſe crediderat. Longobardi inuadunt Italiam, vaſtant atq; diripiunt, Chriſtianos tum milites, tum ſacerdotes horrendis ſuppliciis perſequuntur. Huc pertinent ea quæ libr. Machab. temporibus Iudæ fortiſſimi, nec non à Ioſepho prodita temporibus Titi Veſp. ante miſerandum vrbis excidium, conſpecta Hieroſolymis memorantur. Ignitæ acies & belli ſpecies cælo viſæ.

Similiter ferè armorum fragor & tubæ terribiles auditæ è cælo ante Romanorum maximas clades, anno vrbis conditæ 640.

Stellæ de cælo cadere viſæ anno Chriſti 765. ſecuta eſt ingens ſiccitas. Stellas cadere.

Nubes ſanguineæ, crux ignita, hominis ſpecies in ſublimi conſpicua, anno 1120. Hominis ſpecies ignita.

Mirum illud ſpectaculum, imperante Theodoſio, ſtellæ plurimæ inuicem agglomeratæ inſtar examinis, cuius hiſtoriam diſertè Nicephorus tradit. Oſtenſum hoc anno 280. Stellarum cumulus admirandus.

At quàm nouum quod ſequitur in Saxonia? 18. homines Saltus prodigioſus.

 tum

tum viros, tum fœminas, nocte natalis Domini, in cœmeterio quodam, ad choream aptè compositos, cùm sacerdotis precibus nollent desistere, ab eodem obiter maledictos, ad maledictionis formulam saltasse per integrum annum, auctor Vincentius, atq; alij plures.

Species post mortem. *Horrenda penitus, quæ de Benedicto nono Pontifice memorantur anno 1046, ipsum videlicet in forma bruti oberrasse, de causa interrogatum respondisse, quæ cura in viuis, eadem post fata sepultis, vel quid ab ea sententia non alienum, vt scribit Nauclerus.*

Omina varia. *Sunt horum plurima, quæ sub ominibus continentur, priuatimq; & publicè sæpe concurrunt, velut vrgente Deo, vt mentes ad cogitandum altius erigantur: quod summus poëta considerans dixit,*

Tellus quoq;, & æquora ponti,
Obscœniq; canes, importunæq; volucres
Signa dabant, &c.

Ac paulò postea,

Armorum sonitus toto Germania cælo
Audiit, insolitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoq; per lucos vulgo exaudita silentes
Ingens, & simulachra modis pallentia miris
Visa, sub obscurum noctis, pecudesq; locutæ,
Infandum sistunt amnes, terræq; dehiscunt,
Et mæstum illacrimat templis ebur, æraq; sudant.

Deinde circa finem:

Nec tempore eodem
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessauit, & altè
Per noctem resonare lupis vlulantibus vrbes.

Quæ sunt secuta è vestigio ponit.

Ergo inter se paribus, &c. Georg. 1.

His illa

. His illa coniungito quæ de Didone retulit ante fatalem diem. Aen. 4.

Præterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui, &c.

. Verùm hisce oraculis affinia sunt quæ ex occultis animorum impulsibus proficiscuntur, vt furores subiti, ecstases, vaticinia.

Falsi prophetæ fictis miraculis populo imposuerūt quamsæpissimè: habes exemplum in Simone mago: sed recentius anno Christi 1141. cū tales exorti subitò plebem ignobilem eò ferè persuasam pertraxere, vt clam Iudæis interitū molirentur, actumq; de illis fuerat, nisi D. Bernhardus obstitisset, admonens manus abstinendas cælesti oraculo, ne scilicet temerè contra diuinam prouidentiam machinarētur, quippe quia se reliquias illorum seruaturam, antè promiserit. Duodecima commem. prod. circa occultos tum animorū tum reipub. motus Pseudoprophetæ.

Apud Saracenos & Persas dirum illud furoris atque dementiæ genus, quo multi bonis omnibus amandatis atq; venundatis sponte se nudos in flumina coniecerūt, persuasi hac sola via sese solutos angusto vitæ istius carcere, sursum euolaturos. Sed principibus aliquot per Turcarum imperatorem capite mulctatis, ea paulatim se remittens insania conquieuit, anno Domini 757. Furor prodigiosus.

Narrantur & vaticinia, quæ à plebeis etiam, ac sæpe ignoto auctore profecta, vim oraculi ex rerum successibus obtinuerunt: sæpe & fama futuri tanquam præsentis, aut præteriti, occulto numinis inspiratu, raptimq; in populum peruagatur: vt quasi ex ore infantium, ac lactantium suā Deus testatam magnificentiam velit. Vaticinium.

De Marco Cæditio legimus ignobili viro, vrbis ruinam dudum antè prædixisse, quàm Roma à Gallis exusta duce Borbonio vocis fatidicæ veritatem animaduertit: quod de Cassandra similiter cecinit Maro, non antè Troianis creditam,

ditam, quàm euentus approbarit.

Vaticinium mirabile.

Sed quàm illud celebre, atque inter oracula memorandum, ante deuastationem Hieros. ignoti generis hominem toto oppido discurrentem, in singulos vicos illud infelicis ominis clamitasse, Væ vobis, væ ciuitati, &c. flagris quoq; exagitatum publicè, vocem non aliam sed altiore spiritu protulisse, donec aduentante iã exercitu Vespasiani, consistẽs in mœnibus illud adiiceret, Væ vobis, væ ciuitati, væ mihi: quo dicto telum ex aduerso veniens, vatem è medio dicitur sustulisse.

Oraculum.

Ante salutis exortum, celebre est cessasse per orbem vniuersum oracula dæmonum, siluisse lauros & tripodes, alicubi cum idolis templa funditus corruisse. Rogatus Apollo vnũ respondit, cedendum esse potentioribus.

Sed horum infinita narratio est, ac quæ sola implendis voluminibus possit sufficere. Quare ne cũcta in vnam (quod aiunt) cyceonẽ aut sartaginem confudisse videamur, sit istic nostri discursus epilogisticus finis ac meta, vt & præsentis sæculi rara prodigia lustraturi, non prius defessi longè petitis historiis obruantur, quàm ad propinquiora pertingant, quorum gratia res præteritæ memorantur: sed potius in illis instructi variè atq; exerciti, in hisce demum domesticis conquiescant.

Ingenia prodigiosa in rep.

Est autem nostra hæc ætas monstrorum omnis generis fertilissima, siue res vniuersi species, siue religionis ac reipub. statum, seu improbissimorum hominum in omne nephas vsque ad miraculum astuta, peruersaq; ingenia, vt quemadmodum olim felicis Mercurij prodigiosos partus ex viuis eorum monumentis fuisse colligimus, Traianum exemplar iustitiæ & probitatis; Alexandrum fortitudinis, felicitatis, sapientiæ, Salomonem; totius optimæ harmoniæ, Dauidẽ regem: & (si magnis parua conferre libet) philosophiæ miracula

Exempla virtutis atque scientiæ.

cula Platonem, Socratem, Aristotelem, Pythagoram, Mercurium; in literis humanioribus Erasmum; in mathematicis Copernicum: aliosq́ eximios in aliis facultatibus viros. Sic hodie tanquam scena rerum inuersa, paucis duntaxat exceptis, nihil propemodum videas præter infausti Mercurij sobolem sceleratam, (credo vt ille à Ioue desciuit, iā Saturni, & Martis syderibus copulatus) nil præter lychnuchos omnis barbariei, seditionis, crudelitatis, iniustitiæ atq; tyrannidis, omnis neglectæ religionis Christianæ, pietatis in proximum, disciplinæ politicæ & militaris. Et si hæc non verè ferrea est, aut figulina potius ætas per Danielem decantata, certè illi videtur proxima, & quædam non prior, sed paulò posterior atque deterior, in illius polymorphæ imaginis calce locanda. Vtinam hac tempestate rerum immedicabili, has factiones plus quàm Gibellinas, hæc tam acerba huius ætatis dissidia, & procellis innumeris turbulentissimū æquor, tandem ille velut à somno longiusculo experrectus placare dignetur, qui mari & ventis imperat quando velit, qui solus sapiens, solus fortis, solus est verè bonus, & cuius regni non erit finis.

Flagitiosa ingenia vsque ad miraculum.

Factiones prodigiosæ.

CAPVT NONVM.

Ceu instituti peroratio quædam, cum totius doctrinæ cosmocritices amplissimo fructu, & dignitate.

IAM ferè perlustrauimus vniuersam, quæ rebus diuinis cum humanis, ac naturalibus intercessit, amoris & actionis mutuæ necessitudinem, latius forsan quàm propositio par fuerit, angustius multo atque ieiunius quàm pro dignitate conueniebat: sed fecimus quantum pro conditione mortali, proq; nostra tenuitate concessum fuit. Porrò quàm feliciter, aut quanto cum legentium fructu, aliorum esto iudicium.

Conclusio.

Vtilitas confyderationis istius latius explicata.

cium. illud interim ex vniuersa commemoratione conc ludo, non modò studia rerum istiusmodi conferre plurimum ad ascensus animorum, raptusq; mentis in Deum, quocum q; fortunæ turbine quatiantur: ad excolendas, amplectendasq; viuas imagines iustitiæ, prudentiæ, fortitudinis, temperātiæ: sed & ad acuendos mortalium sensus, vt circa similitudines rerum, consensus atq; dissensus exerceantur vberius, vt causarum effectuumq; inter se cohærentium comparatione multiplici discant consimilem in artibus cæteris & facultatibus ideam methodi fabricare: quam nos olim ex propria cōmunem fecimus, amussim illam Hippocratis nostri, ceu Polycleti regulam, ad rerum quarumcunq; inuentionem, atq; iudicium applicantes: nunc autem eādem in arte prodigiorum velut illustriore quodam paradigmate demonstramus.

Cur neglecta hactenus ea doctrina.

Credo equidem hanc doctrinam incultam antiquitus, ac propè ex desperatione relictam: vt nec vulgò certum in ea sit creditum artificij genus, neque peritiores huc aspirarint, quòd via lubrica, sublimis & præceps maximè, quodq; diuinitatis vocabulum suspectum semper, etiam inuisum pluribus videatur: præsertim cùm ex tam variis obseruatis, ad prænotionis vsum nihil ferè vel certum, vel solidum hactenus ab vllo philosopho sit constitutum. Verùm falluntur pluribus modis, dum quod viarum errore cōtingit, arti tribuūt: cuiusmodi ferè 4. sunt. Primò ob genus euentus, quòd incerta sint, vel ambigua potius, pleræq; similitudines, quas quisque scilicet pro affectus varietate rapit in partes suas. Deinde ob temporis rationē; quòd quando existiment vulgo euentus è vestigio secuturos, absint tamen longissimè, iuxta eminentiam loci in criticis signis, nec non ipsius spectaculi dignitatem: nam significationis tempora sæpe per dierum numeros, certosq; circuitus, sæpe per septimanas, menses & annos diximus definiri, secundum reuolutionis differentiam in cæ-

4. Præcipui fontes errorū quibus ea cognitio hactenus obscurata est.

testibus locis: vnde aliæ Solis, aliæ Lunæ directiones, aut firmamenti, aut primi mobilis rectissimè statuantur. Tertia difficultas propter significatarum rerum modum & speciē: dum sæpius hæsitatur an ad ortum rei decreta pertineāt, an ad vigorem potius, an ad occasum, rerumq; contrariarum vicissitudinem. Sic stella ante salutis auspicium, natiuitatem Domini saluatoris indicauit quampaucissimis: religionis mutatio, ac præcipua vis non nisi lōgo pòst tempore cognita est, quam tamen & illa certissimè designabat. Postremo & locus euentuum, incertis animis artem suspectam fecit: quòd sæpe portenta alibi fiant, alteri tamen regioni futura decernant: idq; vel lege consortij, vt dolores capitis affectum ventriculi vel vteri denotant, vel quòd ægrotæ partes in vniuerso mali seminaria etsi contineant, interdum tamen serius persentiscant, sensus iudicio per affectionem peregrinam penitus obscurato: vnde & purioribus locis diuina spectacula purius fulgent: quanquam ad curationem ægrotis partibus ostendantur. Accedit his omnibus abusus pestilens, qui multos à limine terret, dum pleriq; auream illam dependētiam rerum è medio tollunt, vel etiam huic ipsi nimium tribuentes, artem obiiciunt contumeliæ. Sed his responsum est alio loco, ac nos iamdudum aliam longè, aliam hanc artem esse monstrauimus: Quæ si in administrandis familiis, ciuitatibus, regnis, decoris & ornamenti plurimum adfert, plurimum voluptatis, vtilitatis ad præcognitionem euentuum, præparationem animorum atque remedia, quis dubitat denū in omnem philosophiæ partem, præsertim medicinam & mathematicam, fructus inde vberrimos prorogari? vt illud immensum occultæ proprietatis pelagus, illud diuinum Hippocratis & abditum, sepultum in naturæ gremio cōsequatur, quæsitum certè à pluribus maximis viris, sed nunquam satis pro dignitate tanti philosophi explicatum? Nam & occasionis præ-

Turpis inscitia eorum qui vel iusto amplius tribuunt vel nihil concedunt præsagiis futurorū.

Rursus plura de præstantia & dignit. artis cosmocrit.

Ad medic. & mathem.

nis præcipitis, quæ circa praxim vertitur, obseruandæ ratio, & præsagiorum maxima pars, (vt quæ ex insomniis petitur, quæq; per criticos dies ex signis certissimis, & rerum cælestium analogiis optimè constituta est) imò vniuersa humanæ naturæ cognitio, temperamentorum, humorum, spirituum, facultatum; causarum afficientium, affectuũ & præsidiorum abstrusissima ratio, hac sola ferè doctrina fulcitur, alitur, perficitur, exornatur, imò hac destituta emoritur statim, restatq; velut cadauer exuccum, marcidum, extincto calore natiuo. Nãque alia via præuidere poterit medicus, vel auertere, vel præcognitos expugnare grassabundos populariter morbos, καὶ τὰ ἐνδήμια καὶ τὰ σποραδικὰ νοσήματα, nisi tempestates antè prænouerit, ventorumq; appulsus varios, naturarum congruentias ad peculiarem genium loci, atque hominis laborantis, ortus item occasusq; syderum & cõgressus, deliquia solis & lunæ, meteorum apparitiones, ignis, aquarum, diluuia cuncta, deniq; in ambitu mundi, quæ non solùm legitimè, vel causis purè naturalibus fiunt, sed & su-
Virgineus furor. pra naturam vel captum mentis humanæ. Sic enim de furore virginum singulari libello scripsit Hippocrates. Sic &
Morbus gallicus tempore Hipp. visus. Epidem. 3 morbi genus portentosum penitus exarauit, quo pili defluerent, ossa nudarentur, multis & cubitus totus aut brachium excideret, genitalia computrescerent, omniũ deniq; symptomatum conspiratio ferè vt hodie in lue Gallica siue Hispanica: nisi quòd tum materies biliosior, inflammatior, atq; ex erysipelatis, vel ignis sacri violentia celerius interirent; in hoc verò omnia falsam pituitam referant, vel adustum humorem ac melancholicum: mihi potius putrefacti seminis virulentia grassante potissimum in spiritũ fixum, & partes solidas consequi videantur, accedente supernorum corporum vi, quæ ad producendos eiusmodi morbos, vel extimulandos potius, imprimis est efficax: nam cũcta morborum

semina

femina in ipsius materiæ receptricis insolentia latent, & latuerunt hactenus, nunquam intermoritura, dum orbis permanet, sed in apertum proditura vbi à cognatis causis motricibus excitantur, vt superius declaratum est. Neque verò in morbis duntaxat quod rarum est maximè, quodq; diuinum scripto mandauit Hipp. sed & causas diuiniores annotans; apertè tum terræmotus, tum criniti syderis mentionem fecit, euentusq; conferens in humano corpore, viam in aliis obseruandi similiter commonstrauit. Sæpe & aliàs discēdam non modò geometriam medico, & arithmeticam censet, (vt in epistola ad Thessalum filium, lib. De aëre, aquis & locis, lib. De flatibus, lib. 1. De diæta, & locis aliis infinitis) sed & sapientiæ, prudentiæ medicū contubernalem facit: nec vspiā patitur illius artem à toto bonarum artium circulo, ab vlla facultatum superiorum cognatione seiungi. Galenus quoq; medicum non putat esse perfectum, nisi philosophiæ triplicis magnarumq; virtutum nominibus exornetur: virtutis autem ceu prima cunabula quisquam non malè forsitan in rerum diuinarum amore, & consyderatione sedula collocarit. quippe quæ mentem expurgat, nec trahi deorsum sinat, quæ perturbationes ex rebus aduersis molliat, atque componat, ex prosperis conceptam insolentiam frangat, retundat, redigat: ne animus luxu exuberās submergatur, aut ambustus, aridus nimia cupiditate dissiliat, vel spe, metuq; semper anxius distrahatur: quæ deniq; in omnibus, ad honestatis officia, ad modestiam, mansuetudinem, amorem patriæ, parentum, præceptorum, vinculum religionis & pacis, siue concordiam adhortetur: ægrota interim & sana pectora multiplici voluptate perfundens, dum præteritis præsentia, & futura comparat, in omnibus inuenit quo se roboret, recreet, consoletur; quoq; opificis sui gloriam, prouidentiam, curam; suam verò anomaliam, negligentiam, atque torporem, suos mores im-

Hipp. prodigia consyderauit.

Vsus cosmocrit. ad veram sapientiam comparandā.

res improbißimos, & malefactorum merita tanquã in speculo apertiore cognoscat. Quid quòd hoc munere (conuersionis scilicet mentis in semetipsam) omnium tãdem bonorũ compotes simus? Plato enim incantamenti magici peritiam in oratione collocat, cui vis insit à Deo, & à philosophia ratio, vt audientibus quoque temperantiæ amorem poßit inserere, vis etiam qua mens in seipsam reflexa ad excantãdum Deum, incredibilem efficaciam consequatur. His gradibus ille diuinus vates in psalmis suis, per naturæ theatrum amplißimum sursum, deorsum, in orbem sæpius sese conuertens, diuino colloquio fruitur, æternorum particeps Deum votis alligat suis, Deum defixa meditatione contrectat, & in ipsum penetrans propè transmigrat: dum eius miranda opera, infanda prodigia cantat, dum totus amore diuino ac speculatione temulentus, nunc queritur atque expostulat circa res humanas, nunc indignatur in impios, cum Deo tonãs & fulgurans, nunc laudat prouidentiam, extollit misericordiam & veritatem, gratias agit, & spe futuræ felicitatis cõsolatur: his deniq; gradibus à consyderatione partium humanarum Galenus quantumuis gentilis, in Christianam legem iniquus & impius, in vnius tamen opificis laudem euehitur tandem, hymnisq; concelebrat. Quanto verò id magis nos facere decuit, sacro illius flumine & spiritu candidatos, redemptos sanguine pretioso, innumerisq; hactenus beneficiis auctos, etsi illius gloriæ vel momentum aliquod nec vlla capit ingenij vis neque oratio: quin Angeli Dei (nedum homines) eiusdem intuitu penitus obstupescant. Dicam cum Psalmographo,

Oratio coram Deo fusa incãtamenti magici vim habet.

Vsus cosmoc. ad ascensus animorum, descensus, atque circuitus.

Conclusio operis.

Cæli enarrant gloriam Dei, &c.

PARA-

PARAPHRASIS
DEO OPT. MAX.

Quàm Deus æterna sit maiestate tremendus,
Quantus amor nostri, qualis sapiētia, magnum
Hoc animal (mūdum) iusta quàm lege gubernet,
(Cur dubitent homines?) stellæ, cœliq́; loquūtur.
Ipsum opus artificem probat, hoc opus illius ingens
Augustum solido lucis curuamine templum.
Vim VERBI, facies rerū quo condita primū est
Vna dies aliæ eructat, nox altera nocti:
Ordine dum stabili cuncta, & ratione feruntur.
Non tamen humana videas ea voce profari,
Quam locus impediat, vel stricti terminus æui,
Quo minus arrectas volitando perfluat aures,
Aut mentem ambiguam manifesto in lumine firmet.
Illa agilis circum terras, circum æquora ponti
Labitur, & leni subiens cum murmure vastum
Qua patet, infandis implet concentibus orbem.
Nonne vides, vt in his magno sit regia Soli;
Solis inaccessi viuum testata decorem?
Qualis enim ardenti sponsam complexus amore,
Vt circumfuso fœcundum lumine pectus
Imbuerit, thalamis sic se exerit impiger ille
Exiliens, fortiq́; insistit mole gygantis,

Vt rapiat celeres extremo à cardine currus,
Dum toti insinuet mundo vitamq́, caloremq́,
Et cita præcipiti se voluerit orbita cliuo,
Rursus ad extremum incipiēs iam velle reuerti.
Scilicet has leges, æternaq́ foedera rebus
Imposuit Deus, vt solidæ exemplaria legis,
Quæ cæcas hominum mētes, quæ squallida turpi
Corda luto lustrans, supera ad conuexa referret.
Lex ea LEX DOMINI *est, monitus sine labe fideles,*
In pueros sacræ saliens sapientia venæ.
His impressa boni vestigia, luce serena
Eripiunt noctemq́ue oculis, animisq́ue dolorem.
Sanctus es, O sanctus Domini timor, omnia vincis
Sæcula: iudicium Domini sine fraude doloq́ue,
Res hominum numero, mēsura & pōdere versat:
Huic ego non aurum, non quas tulit India gēmas
Prætulerim, aut quouis redimendos ære lapillos:
Non vel apum dulci saturata examina melle,
Non sequar ante vago fluitantes nectare riuos.
Nam tua summe parens, tua nobis alma volūtas
Hinc patet, atq; imis habitat signata medullis:
Vt quoties operum cultrix industria vero
Fixerit accliues animos, æquauerit orbeis
Vnius ad centri radium, temone sub vno,
Nulla dies iusto, nullum sine munere tempus
Prætereat. Quanquam nostri quæ gratia facti

Vt

Vt cæcos videat fandi, infandiq́; recessus?
Tu mihi qui potis es solus, tu pectus ab omni
Et liquido, & tecto vitiorum semine purga,
Antè ferox tenui quàm crescat fomite flamma,
Indomitasq́; trahant lentando incendia vires.
Tunc mihi læta domus, celeri subducta ruina
Solennes agitans pompas de more, trophæum
Eriget, & festos excussa labe triumphos.
Sint tamen hæ voces, alto hæc suspiria fundo
Ante aures, oculosq́; tuos, ante ora, manusq́;,
O genitor, velut incensi pia victima cordis,
Quæ sursum assiduè liquefacta carne vaporet.
Quando aliud non sit, quo te dominumq́; deumq́;
Concelebrem, cuius flagranti spiritus aura
Dat vitam, redimitq́;, & pectora luce resignat.

DEO VNI TRINO GLORIA
IN EXCELSIS.

Non nobis Domine, non nobis: sed
nomini tuo da gloriam.

PIO LECTORI,

Ad euitandos errorum omnium, ac superstitionum scopulos, orationis lustratoriæ succincta μετάφρασις.

Propositio.

AMDVDVM illud te Christianiss. lector etiam atque etiam admonitum volo, in huiuscemodi traditionibus plæraque occurrere quę quamuis ad pietatis cultũ, ac Dei gloriam nobis præcipuè dirigatur, subinde tamen incautis ingeniis offensionis, erroris; multiplicis offensionem facilem subministrent: si prima duntaxat fronte plęraq; decerpta conspexerint, omissis cæteris quæ ad purgationem filo orationis perpetuo copulantur: si & animus antè vel superstitione praua, vel cupiditate infectus fuerit. Si contra Platonẽ, vel illius sectatores ex professo & quasi ab ineunte ætate suscepta sit concertatio. Nã eius doctrina quantumuis ad pietatem Christianam in multis accedat, in aliis tamen plærisq; vetustæ idololatriæ, & magicæ quædam vestigia retinuauit: ideoq; cum illa philosophia euangelica, ex fonte veri purissimo data, quamęgerrimè coalescit. Verùm ea offendiculi promptitudo sæpe non tam ex iis principiis veterum, ac traditionibus scriptis, quàm nostri iudicij mãca synceritate dependet: quoties nimirum ceu nodos in scirpo queritãs ab obuiis quibusq; promptè sit irritabile: neq; aurum ex sterquilinio veterum ritè discernit, nec durius dicta mollius paulo velut secundum similitudinem vel allegoriam prodita, in vsum vitæ, atq; subsidium facultatis melioris possit arripere.

Platonis principia quàm cautè sint attingenda.

Quomodo sit illis vtẽdum.

Auctoris protestatio.

Proinde nequid alicubi videar extra vnius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem asserere voluisse, testatum hoc retuli rursus ad operis calcem, ac velut in tabula comprehensum, quo contra calumnias hominum,

minum, optimarumq; rerum abusus pessimos equis & armis obsistam: me totum toti huic vni & soli in omnibus S.Ecclesiæ posito fastu,& mentis inani præsumptione submittere: vt siquid inanius dictum aut minus decretis S.synodi consentaneũ,velut non dictũ intelligant,aut lima asperiore, aut forcipe leuigãdum.

Platonis principia semper eorum numero duxi quo sunt ancipites gladij,& ferramenta siue aculei oppidò penetrantes:quorum vsus insignis, sed pro abutẽtium modo oppidò periculosus. Nam vt multi etiam præstãtissimi viri circa doctrinam Christianã eius secuti sint methodum & theoremata non tantùm non infeliciter,sed & cautione ac dexteritate mirabili:ceu B.Dionysius, August.Basilius, Chrysostomus, Nazianzenus, Philo,&c.sic tamen in aliis eodem ductu sæpe ad lapsus grauiores præcipitium venit: quod in Origene, Lactantio,Porphyrio & multis adeò istius ætatis hæreticis liquidò patet. Verùm vnius materiæ vitio,ambitionisq; merito illa effectionum contrarietas surgit, dum nullum in rebus intelligibilibus concipit modũ, sed vltra humanæ cognitionis septa procurrit. Velim hîc diligenter perlegant omnes,atque examinẽt,quod philosophus Areopagita ad Polycarpum Smyrnę episcopum epistola 71. scribit his verbis : Tu autem dicis sophistam illum Apollophanem in me maledicta cõgerere,meq; vocare parricidam , quasi qui Græcorum sententiis aduersus Græcos prophanè sim vsus. At certè verius hæc conueniebat nos inferre aduersus eũ, nimirum quòd Græci aduersus diuina minus sanctè vtantur diuinis:quum per sapientiam Dei adnitantur latriam veram, deíve cultum excludere. Ex eorum enim quæ vsquam sunt cognitione (quæ ab ipso non malè Philosophia dicitur,& ab admirabili Paulo Dei sapientia vocata est)conueniebat istos, si modò pergerent veri esse philosophi,ad rerum omnium,omnisq; scientiæ auctorem principem promouere.

Artem itaque hanc constituimus in cõtemplatione

Platonis doctrinam esse prout animus sit illius qui possidet.

Scopuli Platonici.

Principiis Platonicis aliquãdo non incõmodè res etiã diuinas maximè demonstrari.

Cur contemplationem hanc diuinorũ artis vocabulo insigniuerimus.

τῶ θεῖν, siue diuini: non quòd putemus id vllis humanis viribus comprehendi, vt sparsim ac locis pluribus demonstraui; sed tantùm quopacto diuini amoris, iustitiæ ac sapientiæ characteres in rebus naturæ conspicuis (si quando mittantur diuinitus, vel ab orbis initio sint insculpti) debeant animaduerti: non tam ad improbos vsus, prædictionémue certam aut definitam, quàm ad honorem opificis ex ipsis operibus æstimandum; ad præteritorum scelerum memoriam, ac pœnitentiam; ad suspicionem præsentis numinis venturæque punitionis aut præmij, iuxta apparentem, probabilem similitudinem, analogiam, aut conspirationem partium in vniuerso. Magna istius pars, vt nuper docuimus, planè est supra naturam, quò solus peruenit intellectus inspiratione diuina: ratio nō attingit, nisi per abnegationem forsitan naturalium rerum. In purè naturalibus rationale iudiciū vel maximè præstat, verùm & notionibus intellectus & phātasiæ inferioris simulacris sensibilibus alligatum. In illis verò quę locum medium sortiūtur, vti sunt ferè prodigia, portenta, insomnia, cautè admodum procedendum est. Nam sæpe ex ratione rectà aptissimæ rerum similitudines fluunt: sępe has sibi confingit animus nequam, atque abutitur tum Dei muneribus, tum pernicitate ingenij sui. Quare distinctio veri atque apparētis tantùm, à Deo imprimis atque ab ecclesia in singulis expectanda est, iuxta illud, Probate spiritus num ex Deo sint: sæpe tamen iuuatur auspicio scalæ, quam nos iuxta Platonis methodum, imò totius naturæ ductū in vniuersi systemate fabricamus.

Partes istius artificij tres natura oppidò diffidētes, similiter & inquisitionis instrumenta

Iuuatur hac arte res theologica, vti quoque per dialecticen aliasque literas humaniores. vide Nicephorum.

Cùm mundum hunc animal vel in omnibus omnia definimus, idem est sermo qui quondā Platònicis fuit, quemque & Galenus vsurpat sibi in Oratione protreptica: quando in brutis appellat λόγον μὴ κ̔τ̀ τὴν φωνὴν, ὃν καὶ προφορικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ὃν ἐνδιάθετον καλοῦσι. id est rationem non enūciatricem, sed occultam aliquam velut in diathesi: quæ sit nimirum iuxta ordinis analogiam:

Mundus quo pacto animal non absurdè etiam à Christianis Platonicis appelletur, atq; omnia in omnibus esse dicantur.

Bruta rationalia.

giam: siue, vt planius loquar, æquiuocè dicta, queq; ab vno in infinitam materiem, certo participationis interstitio sit prorogata. Neque propterea vermes & pecora facimus verę consortia rationis: hanc enim distinguit alterius generis ordo, qui secūdum categorias 10. ab Aristotele pręssius exaratur. neque propterea mūdi partibus Deum velut animam illigamus: sed naturam quampiam, vel potestatem assistere suspicamur, vt gubernatorem clauo, ex illius sinu abditissimo profluentem. Deus enim omnia sicut voluit fecit, neque deinceps his indiget instrumentis, vt quicquam amplius præstet: verùm vtitur tantùm, ad exhibendam mortalibus suæ sapientiæ vim, pulchrique totius ordinis œconomiam: quò sanè solummodo ars omnis eiusmodi, & ratio si qua permittitur, penitus referenda est.

Quæ sit anima mundi.

Non videtur adeò ab hisce duobus axiomatibus vel artis nupet traditæ fundamentis, abesse diuinus vates psalmo 138. Domine probasti me, &c. Primò etenim vim diffusam per omnia docet ita exclamans, quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? &c. Tenebræ non obscurantur à te, & nox sicut dies illuminabitur. Fortè nec illud ideis absonum, (si quis dictum Platonis amicè ferat) Imperfectum meū viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribētur: vertit Flaminius, & in libro tuo scripta sunt omnia membra mea: B. Arias Montanus doctissimo carmine transtulit.

Confirmatio principiorum artis ex Dauidicis psalmis aliisque auctoribus sacris.

Indigesta tuis massa mea & rudis
Perspecta est oculis membra libro in tuo
Descripta extiterant, ficta diebus in
Queîs nec defuit vnicum.

Verùm de hoc archetypo pluribus Philo lib. De opificio mundi.

Quòd autem in pluribus auctoritatem Mercurij, Procli, Iamblichi, aliorumq; consimilium pressius ad excutiendos rerum consensus adduxerim, non ideò illorum vel sacrificia vel ideas tanquam extra diuini luminis radium res perfectè subsistentes, ac separatas acci-

Quopacto liceat Christiano philosopho ritus superstitiosos veterum allegare atque sententias.

accipimus, non compositiones magicas, non augurio-rum, ominum, somniorumque obseruationem vanissimam simpliciter approbamus: sed tantùm pleraque poëtico stylo ac per μετάβασιν in exemplum trahimus: neque rursus vt idem perpetuò in iisdē generibus imitemur; sed potius translati à ludicris rebus ad res verè diuinas, sensim assuescamus in cunctis effectuum, causarumque consensionem pulcherrimam sub rudiore formula designare. Quòd si enim apud gentiles hactenus dæmon in multis effecerit, vt apparentibus signis effecta per notas mysticas consentirent: fanè hūc præstitisse talia ad æternorum æmulationem aliquam vero simillimum est, cùm in omnibus diuina quàm fieri possit vestigiis proximioribus insequatur. Quę tamen si tulerit Deus à dęmone perpetrari in infidelium turba; quid vetat, hominibus Christianis, administrātibus angelis bonis, consensum hunc vniuersi contemplabilem permanere in quoddam subsidiū rationis, vt paulatim à sensibilibus simulacris ad verè intelligibiles notiones, à sensu ad phantasiam, ab hac ad rationem, mentisque amplissimam lucem velut per gradus inducta consuetudine peruolemus? Sic tamen vt triplex vbique sit firmamentum; ne vel particulatius inquiratur quàm lex diuina & ratio iubet, vel sine hypothesi quod illa minantur indicia ratū perpetuò cogitemus: vel extra diuinam gloriam, nostriq; correptionem fines alios arbitremur, ideoque insanam in iis fiduciā, aut spei metúsue defixam imaginem statuamus: hoc enim obseruationis illicitę, vel παρατηρήσεως nomine apud sacros antistites scriptum puto. cùm si nollent literæ sacræ stellas, portenta, prodigia ab hominibus cōtemplari: frustrà mehercule ab iisdem signorum nominibus traderentur; frustrà sit accusandus Pharao, Nabuchodonosor, Balthazar: frustrà per nutus & signa sit Deus cum ipsis terrigenis toties colloquiū habiturus. Verùm quid multa moror? quātopere hęc obseruatio ad Christi gloriam & propagationem fidei semper

Natura spectabilis data in subsidium intellectus & rationis quādiu sensubus alligatur.

Obseruationis piæ legitimus modus.

Signa non frustrà diuinitus præmonstrari

Ad Christi gloriam spectare vt signa præterita ac præsentia contemplemur

ſemper effecerit, docet Ignatius martyr epiſtola ad Epheſios: ſenſerunt olim 3. magi: ſenſit B. Dionyſius, vt præclarè teſtatur epiſtola ad Polycarpum, vbi & eclipſim ſolis quæ contigerit Chriſto in crucem acto, verbis ex obſeruatione propria planiſſimis explicauit, etiam mathematicis argumentis in ſubſidium aduocatis, quibus vrgeret ſophiſtā Apollophanem, eò vt totam fuiſſe perſpiceret ſupra naturam: atque ita paulatim ad veri Dei cognitionem eueheret.

Solis eclipſis tempore B. Dionyſij.

Verùm dices fortaſsis artem non eſſe niſi deſcendat in ſingularia, vel certa ratione definiat. Artis hanc definitionem profectò à noſtra longius, ac veterum Academicorum conſuetudine relegamus: cū alioqui propter occultas propoitiones, & quantitates nulla nobis hoc nomine vel certa ſcientia, vel artis integritas relinquatur: vt planius in apologia ſequentis libri, cōtra eos qui aſtrologiam vniuerſam iuſto acerbius inſectantur. Cunctarum artium ratio ſemper eſt vniuerſalis, operatio circa res ſingulas exercetur. Verùm & inter artes communiones alias aliis, ac velut ſubalternatas voluit Plato. Communiſſima cæterarum eſt metaphyſica, cui germanā fecimus ordinum doctrinā vtiliſſimā, quam cyclognomonicen appellaui. Deinde & hæc de diuinis characteriſmis ſuſcepta oratio, quòd vtraque ferè doctrinam metaphyſicen cum naturali & mathematica perpetua quadam cognatione deuinciant, vt qui nō omnes ſaltem à limine ſalutarint, minus iidem in iſtis intelligant, præſertim quod ad ipſius doctrinæ præcipuum fundamentum.

Artis ratio vniuerſalis nō neceſſariò ad ſingularia detorquetur, neque praxim poſtulat definitam.

Hanc artem ampliſſimam eſſe, & cæteras ferè ſuo ambitu ſuperare.

Quòd naturæ quandoque beneficio dixerim vates naſci; conſpirare intelligo non neceſſariò quidem, ſed ſæpiſſimè, aptitudinem materię etiam cum aſpiratione diuina, vt figurarū συμμετρίαν, συγκρασίαν paſſibilium qualitatum. Sic in obſeſſis vtplurimum fædus, tenebricoſus, ac lutulentus ſanguis apparet ceu bilis atræ turbidum craſſamentum; vates autem puriores, ferè & alterius generis melancholiam obtinent puram ac defæ-

Vates naſci quopacto dixerimus.

defæcatam non tam in humoribus ipsis quàm in habitu corporis, in splendore frigido sicco ipsius cerebri vel partis psalloeidis residentem, etsi prima intellectus agentis efficacia, virtutumque dimanatio sit à Deo. Loquor enim hoc loco præcipuè de receptrice vi, ac potestate materiæ.

Portentum Ezechiæ regis astrologicæ rationi consentiés latius explicatur. Portentum Domini apud Ezechiã planè diuinũ & metaphysicon fuisse nõ dubitamus: sed voluisse Deũ, vt rebus cælestibus conueniret suspicor tantùm, non audacter affirmo: neque enim à consiliis fui: pressius illud apud se cogitent studiosi, quòd in plærisque directionibus ascendentis, vel anatolici puncti, alteriúsue Aphetæ ad Anærctam, exactè quindecim gradus Zodiaci respondeant 10. gradibus, vel lineis æquatoris: quorum singulis singulos annos magna ex parte congruere non solùm Arabes, ac Græci astrologi prodiderunt, sed etiam in multis confirmat experiẽtia. Deprehendes ita se rem habere, si in astrolabio vel planisphęrio o ♊ in horoscopo statuas: ac tum à 29. ♉ in cæli medio constituto, directionem in æquatoris limbo retrogradam ducas. Certum est autem antiquitus horologia regum fuisse ad planę sphęrę similitudinem fabricata.

Excusatio circa historias. Prodigiorum generibus singulis quę mox sequerentur celebriores historias copulaui: non quòd semper, vt caussis effectus suos vel signa rebus signatis propria constituerim: sed vt ad huius methodi normam, notionibus intellectus ad viuam historiam comparatis, altius apud se cogitent omnes, num tales euentus tali principio profluentes, tali indicio fuerint diuinitus præmonstrati.

Epilogus. Postremo sit istuc & palam, & breuiter dictum: in cunctis naturæ partibus, non tam definiendi, pr̨edicẽdi artem, aut operandi à nobis traditam esse, quã contemplãdi rerum similitudines, dissimilitudines, (Gręci ἀντιπαθείας ϗ συμπαθείας vocant) idque ad honorem altissimi, vtilitatem publicam, & subsidium artium aliarum,

rum, quibus vel maximè hoc opus est instrumento: quo si careant, mox vti corpora suo destituta succo & sanguine contabescant. Quod autem ad obseruationes definitrices, absolutas, nullisque conditionum repagulis illigatas: testor cum Dauide,

Beatus vir cuius est Dominus spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Conclusio summa.

FINIS.

Hunc librum censeo catholicum esse, & varia eruditione refertum, nec quicquam habere offendiculi. Anno 1574, 2. Aprilis.

I. Molanus, Apostolicus & Regius censor.

D. CORNELIO

GEMMÆ ORNATISSIMO APVD LOVANIENSES MEDICINÆ PROFESSORI,

IACOBVS CARPENTARIVS S.

ITERÆ *tuæ Ornatiss. Gemma, comites operis tui multarum vigiliarũ, cuius nos participes esse voluisti, mihi ante aliquot menses tam gratæ extiterunt, quàm iucundum esse debet homini sedulò in rem literariam incumbenti, etiamsi in hac vix quicquam adhuc sit consecutus, apud eos bene audire qui in eadem sint melioris notæ. Vtinam verò quippiam in promptu esset, quod pro illo tuo amplissimo munere possem reponere. Mitterem profectò lubentissimè, atque eo lubentius quo mihi grauius est hoc tibi tam diu debere. Sed publica horum temporũ calamitate sic nostræ Musæ perturbatæ sunt, vt quanquam nonnulla philosophica, & medica habeamus in manibus, nihil tamen possimus edere, nisi sole renascente rerum meliorum spes nobis affulgeat. Quin potius valde miramur, in ea perturbatione quæ vos paulo antè exercuit, tibi tam alacrem animum persistere potuisse ad ea scribenda, quibus nihil vnquam legi*

subtilius,

ſubtilius, nihil reconditum magis, ſiue cum veterum Platonicorum & Peripateticorum, ſiue cum recentiorum quorundam in eodem genere argumenti ſcriptis iſthæc ſint conferenda. vt me non mediocriter eo nobilitatum exiſtimē, quòd in tāti operis tui cyclognomici particulam potuerim irrepere, & in quæſtione de methodo ei aliqua ex parte placere, qui in eadem multa habet quibus longo interuallo alios ſuperaret. De quo plura ſcriberem, ſi mihi aliquid temporis is dediſſet qui tibi has redditurus: Qui quanquā iam iā viæ ſe committeret, nolui tamē vt abiret ſine literis, raptiſſimè quidem ſcriptis, ſed quas eſſe optaui teſtes deuinctæ meæ erga te voluntatis. Si quid erit apud nos quod Carpentarius tuo nomine poſſit, ſenties hominem in reſpondendo non ingratum, ſi modò tantum poſſit quantum tuo nomine lubens præſtabit. Bene vale Ornatiſs. Gemma. Datum ex Vrbe vij. Idus Iulij, Anni 1570.

FINIS.

CORNELII GEMMÆ LOVANIENSIS REGII MEDICINÆ PROFESSORIS

DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS;

SEV

Raris, & admirandis ſpectaculis in Vniuerſo,

TOMVS SECVNDVS,

quem

IANVM TRIFRONTEM *placuit appellari.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

PHÆNONEMON SYDERIS NOVI IA MENSE NOVEM-
bri anni 1572. ad Aprilem 1574.

Quæritis ex vna duplex, ex duplice triplex
Cur data sit facies, os, habitusque mihi?
Dum latebras hominum, dum facta, & præmia facti,
Quæ sunt, quæ fuerint, quæque futura noto:
Infima dum mediis apto, mediumque supremis,
Nec facies faciunt, mille nec ora satis.

IANVS TRIFRONS,

SEV

PARAPHYSICÆ CONSYDERATIONIS PARS ALTERA:

Quæ ex mirandis nostri sæculi Phænomenis, res præsentes præteritis atque futuris comparans, supremos status, medios, infimosque vehementer erudit, rerumque humanarum consensus apertè demonstrat, cum cælestibus atque diuinis.

I. PROOEMIVM ISAGOGIVM.

Contra calumniatores artis Cosmocriticæ, eosque qui vel prædictionem penitus nullam ferunt, vel vltra fas hominis moliuntur.

ATVRAM *censet Hipp. lib. περὶ νούσ. quantumuis sublimem, in salebrosis & asperis collocatam, ad sui tamen inquisitionē certis quibusdam gradibus iter planissimum ante ora mortalium fabricasse, quippe quæ rebus genitis totam se tota permisceat, ordine certo & sapientia omnia transformans sese in miracula rerum. Eadem certè si bis adfuerit qui mentem artibus applicarint, perfectos fieri, ac cēu fœcundo alicui solo commissa diuinitus rerum optimarum semina, in frugem præclaram adolescere demonstrauit. Nam quòd diuinæ mentis particula molem hanc amplissimā regat, verbo quoque explicuit dicēs, νούσων φύσιες ἰητροί. Naturā scilicet nullo præceptore edoctā, καὶ αὐτοδίδακτον* Naturæ lex certum inquirendæ veritatis auspicium. Naturæ morborū Medicæ.

prorsus ea quotidie facere, quæ ne excogitari quidem ab ingeniosissimo quouis artifice possint, nimirum augustiuo multo naturæ vocabulũ illic vsurpat sibi, pro vniuersitatis totius apice siue fastigio. Vidit & huius vmbram Galenus, dum singularum in nobis partium vsus & facultates accurata industria peruestigat. Vidit & noster Maro vel in insectis, & minimis quibusq; particulis mundi, sic differens Georg. 4.

Naturæ vis & ratio à summis vsque ad infima propagatur.

His moniti signis, atq; hæc exempla secuti,
Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Aethereos dixere: Deum namq; ire per omnes
Terrasq;, tractúsque maris, cælúmque profundum.
Hinc. &c.

Quò magis nunc miror inuenta hominum monstra eiusmodi, tam fera & barbara, quæ non solùm artes atque scientias naturæ præstantissimas dotes, armis & equis profundere sint conati: sed & obliuionẽ earum, odium atque contemptum venturis sæculis offundere sempiternum. Optau erim mihi (si verbis & eloquentiæ robore contra hosce Gygantes ac θεομάχους sit differendum, quando horum Sophisticus logus, ac rationibus bracteatis, non minus laboret interdum veritas, ac solis lumen obiectu crassioris corporis interceptum) optarem, si non qualis in M. Tullio fuit, (quam multi inimitabilem dicunt) minimam tamen venam ex illo fonte vberrimo in nostri subsidium dimanare. Illud imprimis studio foret palam facere, quanto in errore versentur (errorem rectiùs, an obstinatam malitiam vocem, nescio) qui non solùm nexus continuos rerum in vniuerso non recipiunt, sed ne facultatem quoque qua, si sint, humano capi ingenio queant. vtque planius dicam, Astra censent tãtùm ornatus gratia à primo opifice facta; cælúmque tot claris luminibus insignitum, vt sint nobis in signa & tem-

Primus error ium circa Præsagij facultate a à natura institutã.

Stellæ in signa & tempora quomodo.

& tempora: quæ duo turpiter ita cõiungũt, ac si sit in verbis commissa nugatio, nec velit Moyses summus ille orator atque Philosophus aliud per tempora, aliud verò per signa intelligi; sed idem sonaret ac signa temporum, tot orbibus illis, atque luminibus esse descripta. Sed melius eam sententiam Philo cũ aliis interpretibus ingenij purioris. Volunt præterea præter Solem, ac Lunã, stellas cæteras propè nihil efficere: sed solis luminaribus magnis relicta calefaciendi, refrigerandi, siccandi, humectandiq́; potestate, cætera tantùm vt otiosas statuas vel indicia quædam in littore constituta nobis (si dis placet) viam ad superos commonstrare. Vident & confitentur certum in illis ordinem, quem etiam negarent forsitan, nisi tot Eclipses, & Synodi planetarum, ad certa horarũ scrupula definitæ illorum inuidiam & brutam cauillandi licentiam paululum refrenarent. Vident hæc, inquã, nec, nisi sensu careant, ire inficias possunt: verũ inesse proprias vires partibus ita discretu, & tamen certa sapientia colligatis, penitus negant: nec vident illud grauius esse, quàm si dicerent in homine vnam tantùm inesse vim communem, vitæ rectricem scilicet, diuersam verò instrumentorum compositionem, substantiã, numerũ, figuram, situm, magnitudinem atque connexũ, ad vnam spectare opificis laudem, & mundi amoris ornamentũ, nulli propria vel peculiari facultate donari. Equidem vt reor ex illa connexus difficultate de rebus præstantißimis desperandi primum occasio nata est, atque vt ex ignorantia nascitur odium, ex odio ferè calumnia, eo se spacij reuocat humana felicitas, vt circa res etiam naturales, non solũ seipsam angustis carceribus stringat, nihilq́; diuinum amplius animaduertat, sed ne inuentum quidem ab aliis ferat. Quin noctuarum instar suis se tenebris muniant, nihil aliud prætexentes, quã quòd Deus sit omnium

Cœlestiũ corporum ordo certissimus.

1. Argumenta in aduersarios.

Cõtemptum inscitiæ sobolem esse.

potens, nullisq́; indigeat instrumentis, operum diuinorum ratio nobis sit inaccessa, nec possit animus vnquã ad tantum splendorem aeternae lucis attingere. Vera quidem haec scimus & profitemur, si de exacta & definita tum rerum cognitione, tum praedictione loquẽdum est. Nam & Hipp. diuersis operum suorum titulis distinxisse videtur προγνῶσιν *vel* πρόῤῥησιν*, quasi vnum in mente potius, ideóque & in communi positum res futuras paulo definitius comprehendat; alterum in opere, in prolocutione magis saepe etiam ad modos earundem, loci ac temporis momẽta trahantur. Quae quidem ratio quanquam sit lubrica, erroribus multis obnoxia, non tamen penitus à doctissimorum hominum ac sapientium consuetudine in exilium relegata est: sed conatus horum plurimos cessisse fœliciter videas, vbi adiuti methodo, certisque finibus insistentes, inter superstitiosas artis regulas (quae sunt innumerae, praesertim si Genethliacos libros, aut Chiromanticos libet euoluere) intérque veras, naturae consentaneas rectè discreuerint: quòd imprimis conserre diximus diuinae sapientiae spiritum, cui rerum exactae proportiones soli sunt exploratae. Secundaria verò ratione naturae vim cœlitus haustam, accedẽte corporis temperamento, conspirantibus denique primae institutionis elementis ac praeceptoribus, addictione animi & consuetudine, labore, vsu & obseruatis, cunctisque occasionibus exterarum rerum, vt eleganter libro de lege Hipp. monet, ac nos superiore libro plenius cap. 7. Quod si vel propter impostorum abusus improbissimos, vel etiã ex humana mentis delapsu in corpus (vt libro Sapientiae Sapientissimus inquit) artes quo sint praestantiores, eo & offusa grauiori caligine inuoluantur: non tamen idcirco tollendus est ordo, vel pulchritudinis œconomia ab vniuerso: neque rursus vestigandi artem propter tenuitatem virium,*

Praedictionis discrimẽ atq; praesagij.

quo pacto humanae praedictiones sint limitandae.

3. Cõtra ea quae propter abusus quorundã & imposturas obiici consueuerunt.

ceu penitus nullam, vel saltem suspectam pluribus reddere debuerunt. Quòd si enim ob humani iudicij difficultatem, subiecti infinitudinem, vitæ breuitatem, artes calumniam promerētur: tollamus certè & Medicinā, cuius auspicio sic est præfatus Hippocrates, ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, &c. non deterrendi studio, quod in tanto Philosopho absurdum foret, verū vt iniectus stimulis fortiùs animaret: magis multo fugiamus & vastum pelagus iuris vtriusq;, cui numquam exhausti satis: vitentur & scopuli quibus impingit nunc magna mortalium pars, oratione, scripto, domi, publicè disserens de natura dæmonum, angelorum, de Deo ipso, ac formis quibuslibet à corpore separatis. Sin potius ex abutētium vitio, ambitione, temeritate, inscitia, rerum expendenda ratio est, dī boni quantis illi sese angustiis implicant, atque à vera fœlicitate exorbitant! quid non calumniæ atque dedecoris in cæteras ingruet facultates, in artium opera & instrumenta? quid tandem non in ipsos etiam status, vitaque humanæ ordines metuendū est? Iam eò venturos video vt cū Luciano vel Epicuro nullam vel artem, vel numen admittant: imo de bonis omnibus desperantes, cū Timone Misanthropo sese in solitudinem abdant, & vitam exosi in tenebris trahant, vitam in non sapiendo, vel etiam in ipsa morte iucundissimam arbitrati: contra quā Anaxagoras, qui se solius solis, solis, cælique contemplandi gratia natum esse dicebat: omnem scilicet viuendi finem & regulam cum specie humana comparans, quòd figura corporis recta, os sublime datum sit, animus verò discurrendi facultate pernicissimus: vt non solùm cæteris animalibus vel fortissimis dominetur; sed & naturæ viscera, & cælos vltimos cogitatione transcendat. Quibus quisquis reclamat, non modò se hominem non esse demonstrat, sed & naturæ opifici, nostróque generi aduersarium facit,

Omnis humana scietia propè coniecturalis existit.

Contemptus artium ferè in Misanthropiam desinit.

4.

Cur figura hominis recta.

quā perniciosus reip. optimatū artium esse contemptus solent.

facit, dignum profectò, cui in solis Insulis, inter monstra ac prodigia detur non infimus locus, cũ horum spiritu venenato magnum illud naturalis prouidentiæ donum in mortalibus obscuretur; ruant mehercule omnes affectus erga optimas disciplinas; ruat omnis penè iucunditas vitæ; ruat denique diuinorum operum æstimatio, quando illa præcipuè per gradus, cognationésque mutuas singularum quæ sunt in mundo partium roboretur, vt vel ex D. Augustini, & beati Dionysij, Basilij, Chrysostomi, Origenis, Nazianzeni præclaris operibus liquet. Sed nos sparsim & breuiter superiore libro istorum pleraq; attigimus, quæ cũ superstitione generis vtriusque pugnarent, interque Morosophos λογοδαιδάλυς tam qui nimium, quàm qui nihil tribuunt, rem alioqui præclarissimam ab ancipiti vindicarẽt. quanquam & ipsa veritas cogente natura, etiam inuitis pectoribus sese insinuet, interdum & violenter erumpat, nunquam pulchrior, quàm vbi non aliunde quæsitis ornatibus circumlita fuerit, sed suomet habitu, succo, & colore polita. Nunc tantum quia μεγάλην σύνταξιν vniuersi & superiore libro & sequente proponimus instar præcipui fundamenti, nequa institutum nostrum remoretur obstacula, hic murus aheneus contra arietes omnium, ac tela sufficiet. quæcũque ab aduersariis dici, aut colligi possunt, (ceu quæ 12. voluminibus consarcinatis vndiq; Picus Mirand. contra Astrologos scripsit, adeò vt nihil in hac materie reliquisse posteris videatur. sed huius simiæ vel plenas inde paginas suffurentur, vel ne plagium subolescat, eundẽ coquant & recoquant, condimento scilicet paululum immutato, dum noui ferculi speciem repræsentet.) omnia sanè ex vno fonte, iisdémque principiis proficiscuntur, odio partim vt diximus, & artis ignorantia. Nam & Picus indignè tulit præmaturam mortem sibi fuisse prædictam, vt Carda-

Cõtra Picum Mirandulanum breuiter.

Cardanus refert: & quanquam præsagio ad amußim respondit euentus, iusta fuit indignandi occasio, vel ob temeritatem hominis, qui rerum nõ modos tantùm & species, sed & temporis sibi momẽta in sola cælorum vertigine collocaret. multa enim prædicunt eiusmodi, sed impulsu fortuito magis, quã methodo rationali: ac tum primo videtur sibi verißimi, cũ semel potuerint nõ mẽtiri. Verũ ille conceptis ignibus inflammatior, tandem & remos, & vela in omnes promiscuè vates, atque Astrologos concitauit. Multa magno studio cõquisiuit, si verba & folia spectes: si rem ipsam, penitus nihil. non enim vspiam artis fundamenta conuellit, sed artifices nequam, scurras & circumforaneos prorsus, vt olim Medicinæ cauillatores, quorum consimilibus argumentis respondet eleganter Hipp. lib. De arte, ac lib. De veteri Medicina. Quin si vspiam in artis speciem inuehi videatur, quid aliud ille, quàm suo sese compungit acumine, ac parum memorem docet eorum quæ in Heptaplo dudum antè perscripsit: vbi concentum partium singularum in vniuerso, quem Timæus prodidit, doctrinæ Moysaicæ consentaneum facit: cælum vt marem, terram vt fœminam vocat: vim Solis, Lunæ, aliorúmque syderum, influere lucem, calorem, motum vel impetum, atque omnigenas species in hæc inferiora, permittit. Sed si perlustres singula, quid est quòd artem criminetur quam prorsus nõ intellexit, putans nimirum eam in sola cognitione syderũ, & supernorum corporum positam esse, quæ tamen in tota rerum agentium, & paßibilium proportione versetur. Norat hanc Ptolemæus: sed vt ignauum fuci genus à præsepibus arceretur, non ita quà potuit, pro captu populari, verbis planißimis exarauit. Proinde & plurimi nullo delectu, vel artificio ad iudicia prorumpentes, his tanquã impacti cautibus naufragiũ patiuntur. freti duntaxat acerno

Vulgariũ Astrologorum inconsulta temeritas.

Picus seipsum conficit propriis argumentis.

In quo vera ac legitima præsagiendi methodus statuatur.

Astrologiæ scopuli.

canonum infinito, & malè ad calculum reductis motibus insistentes. Accedit & peruicacia quadam, & stulta persuasio: dum Chaldæorum vestigia contemplati, fontes naturæ deserunt, sectantur riuulos ac turbidos lacus, multa nimirum tum arrogantia, tum Idolatriæ superstitione fœdatos. Quo factum existimo, vt tandem omnes eiusdem professionis artifices malè audierint, veræ autem scientiæ ne quidē vmbra reliqua videatur. Quin ad summa impietatis notam illorum excreuit insania, vt mentis arbitrium cœlis, Deum suis operibus obnoxium faciant, imò & scelerum fontes in bonum summum, capitali errore detorqueant. Sic enim sibi indulgent ex illa causarum atque effectuum serie longè pulcherrima, vt mundi corporei vinculis nimium tribuendo, præstantiorem copulam inter res intelligibiles non animaduertant. Scimus enim in humano corpore nexu singularum partium, & facultatum consonantiam demonstrari: sed cuiusmodi? earum scilicet quæ in corporibus sunt immersæ, vt in brutis vniuersæ, in hominibus omnes, excepta principe parte vel rationali, quæ corpori assistit vt gubernator clauo, quæ Deo solo vel angelis regitur ac propria voluntate, quæ omnem cœlorum ambitum sola rescindens, quādo dominatur affectibus suis omnia secum à fatali rerum necessitudine liberat quā facillimè, sin suis sese pedissequis mancipárit, obbrutescens illico transuersim rapitur, & causis facultate inferioribus implicatur: vt pulchrè Mercurius in Pimandro, atque illi cōsonans Maro,

Idolatriæ fontes.

Duplex ordo rerum atque connexio.

Mentis præstantia in hominibus.

Vicinæ ruptis inter se legibus orbes
Concurrunt, sæuit toto Mars impius orbe:
Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustrà retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Cense-

Censemus itaque boni speciem à solo Deo in angelos, animam, ac naturæ vniuersam faciem permanasse: vitia verò, errorem omnem atque ignorantiam, à corpore per peccatum. Purus & liquidus est boni fons, puri cælestes radij, omnes ad vsum aliquem in ortu, vel conseruatione rerum naturalium influentes; sed eos peruertit sæpe materies, vt speciem induat peregrinam. Sic Saturni grauitas in morosam melancholiam, in auaritiam atque inuidiam plerumq; degenerat. Martis animosa indoles in crudelitatem barbaricam, furta ac latrocinia. & sic de cæteris. Nō quòd idcirco astringant animum, aut protinus ineluctabili necessitate peruertant. Absit hoc sanè, absit: nihil indignius hominis dignitate, quam paulo inferiorem angelis fecit Deus: verùm in corpore sunt vitiorum semina quædā, velut igniculi sub alto cinere cōsepulti, propensiones alij vocant, antiqua labe contractas. Illa quidem vt malæ sint, à peccato primi parentis obtinuerunt. Verùm vt huius generis, vel istius potius, quā alterius, vt ad inuidiam alij promptius, aut auaritiam, aut libidinē stimulentur; hoc à proprio pendet vnius corporis temperamēto: cū videamus statim à pueris, hanc aptitudinis differentiā nobis inesse: ideóque & Galenus crediderit animum sequi corporis temperaturam: etsi reuera id ipsum de sola propensione intelligat, actus autem nefarios in nostra voluntate atque arbitrio positos esse, qui sana sit mentis dubitet nemo. Qui nimis Theologi sunt, omne hoc discrimen referunt ad occultum iudicium Dei, ac dum se nituntur ex hac sirpea extricare, magis inuoluunt: dum Deum nolunt videri causam mali, vt ipsum hoc asserant, eò propemodum delabuntur. Quid vetat Deum opificem boni, materiem vbi contaminata est vitio nostri, in illa facie permisisse, vt ea ipsa potentia vel aptitudo, etsi per se non habeat speciem boni, sit

Deus fons boni, mali autē m. teries iuxta propēsionis legem, nō necessitatis.

animum sequi corporis temperaturā quomodo Galenus intelligat.

Bonum ex accidente.

tamen

tamen bona ex accidente, cũ vita sit homini militia supra terram, nec nisi positione contrarij, virtutis gloria entescat. Verùm quid hæc ad supernorum corporum energiam? Certè si tanta vis temperaturæ, vt alios natura proniores ad iracundiã præstet, alios ad torporem & desidiam, (nisi funditus Medicinæ principia conuellamus) patet profectò quod demonstrandum fuerat: nimirum & cælos ad valetudinem corporis, affectuúmque varietatem incredibilem plurimum posse. Sunt enim apta inter se, connexáque hæc omnia, vt superiore opusculo demonstratum est. Nec solũ id omnibus Medicis Philosophis in confesso est; sed & sensus quotidie docet, mutari species animorum, & pectora motus nunc alios, alios dum nubila ventus agebat, concipere: cui & illud Christi consonum est, Nunquid sunt 24. horæ in die? Constat apertiùs secundũ doctrinam Hipp. corpus humanum ab ijsdem elementis quibus prodierit affici, quotidie immutari atque corrumpi: huc enim spectat vniuersus liber tertius Aphorismorũ, innumeraque sententiæ descriptæ in lib. Epid. Postremò constitutionem elementorum tempestatúmque vicissitudines, ad ortus occasúsque syderum multa obseruatione reuinxit Hipp. lib. potissimum De aëre, aquis & locis: ac nos quotidie doctrinam illius verissimam experimur. Fateantur itaque nexum esse perpetuũ in toto mundi syntagmate, quo planè conuincam, non quidem astra efficere suapte natura, vt sit quispiam malus, vel etiam ad malum propensior: sed quando peccati communissima ratio naturæ susceptricis partibus inoleuit, futurũ vt iam agentibus causis etiam bonis, & ad vitiosam materiem applicatis, certo concursu sub vitæ prima cunabula, certam quoque propensionis speciem cõsequatur. Vnde genus vitij ad peccati genus communissimum spectat, peculiares aptitudinum differentiæ analogiam vitiatæ materiæ cum ca-

Vnde animorum illa propensio in singulis singularis.

Catena tractus in vniuerso.

Communis propensio à peccato Adæ sed peculiaris à causarũ naturalium aptitudine quæ ferè à cælestibus promouetur.

cum cælestium corporum syzygijs. quanquam in ea rerum copula actus animæ rationalis omnem exuperet tum cæli, tum corporis potestatem, ac in reliqua parte naturæ causæ quidem proximiores à præcedentibus ordine moueantur; vt tamen quæ suis affectibus sint vicinæ, per se magis agant impellántque fortius, multo minus verò quæ longius distant, quæ suis nō tantū viribus agunt, sed per intermedios duces, quod Medici vocant ex accidente; quod non solū in efficientiæ legibus, sed & signorum in demonstrandi genere locum habet. Eo igitur magis infida ratio est, quanto vel causa recipiē̃s à pluribus principibus gubernatur, vel causæ effectricis vis & potentia per plures ordines prorogatur. Quare sic erat Astrologiæ vanitas castigāda, quòd ars difficilis, quòd nulla satis industria, nulla ingenij vis ad exactam illam præsagij facultatem possit sufficere: quòd propter ordinis longitudinem, causarumq́ cōcursum, quæ prima fronte signantur, suo fine frustrata vel prorsus nō fiāt, vel non potenter agant, vel etiam aliter longè quā ex natura cælestium iudicetur. Verū dum vitant stulti vitiū, in contraria currunt, vt poëta cecinit; ideoque si terga præbuimus, merito nunc & illi vapulent, qui verberandi nesciunt modum. Quæram duntaxat ab illiusmodi, an nullam artem existiment, nisi quā ipsi norint, aut putent ab alio penitus comprehensam: sic planè ars nulla relinquitur. Quæram num sese vel sensu præditos putent, vel cælestis luminis, aut micam sanè mentis accepisse. quod si est: cur tam diuersæ species lucis in stellis singulis? cur hæc figurarum, & magnitudinum tanta varietas? cur orbes innumeris orbibus implicati, quibus errātia sydera prorsum vorsum commeant, solemq́ sequuntur velut præcipuū ducem? dicent vel frustrà dissimilarem substātiam esse creatam, vel solius ornatus gratia, vel etiam vt tempora distinguan-

Demonstrationis vis cum sæ ordinē potestatemque consequitur.

Astrologiæ vanitas.

Rursus cōtra eos qui artem è medio tollunt.

guantur. Nequicquā aliquid factum ne quidem barbari ac deorum gentilium cultores admittent: hoc enim cōclamata dementia foret, summum artificium ad certum finē minimè pertinere. Ornatus duntaxat in causa esse nō potest, cùm motus eiusmodi solo sensu exteriore nō cognoscātur, cùm etiā sensibilibus hisce spectaculis sit quiddam interius, facultatum copula scilicet atque connexio, quā nisi vel rudi minerua comprehenderimus, iam & vera pulchritudinis flos, decor atque voluptas parte sui maiore propemodum emarcescit. Cicero quoque pulchritudinis ideam statuit nunquam ab vtilitatis ratione seiunctam. Definiendis temporibus inseruire imprimis & Solem, & Lunā & fixa cæli sydera fatentur omnes, noruntque vel idiotæ: sed eò nec numerus tantus, neque colorum diuersitas, aut magnitudinis est requisita; nec in planetis cæteris orbium concentricorum, excentricorum, æquantium, epicyclorum spectabat hic labyrinthus inextricabilis. Si nec ista conuicerint, quæram denique quid de Luna aut Sole constituat, num in illis præter lucem quam vident, sit aliqua vis caloris, humiditatis, &c. quam tactu percipiant: num præter has & altera sit magis occulta, cuius auspicio germinent, viuant, & conseruentur omnia, tempestatum vicissitudines fiant, moueantur humores & animalia, in animalibus morborum crises lege certissima prædicantur, purgationes menstrua in fœminis, sanguinis fluctus in vulneribus, medullæ augmenta decrementaque in ossibus, in mari vasto fluxus, refluxusq́; continui, æstus feruorisq́; depressio, quæ nauita quispiam, vel bubulcus, vel Baucis pannucia tibi definiet. Si dicant agere quidem in elemēta, sed calore tantū & luce: quæram denuò, num calorem hunc simplicem & productiuum vnius generis velint, num qualitates primas, secundas, tertias ordine cohærere

Figurarū atq; colorū diuersitas quid designet in cęlo.

Opera solis & lunæ mirāda ac sensibus manifesta.

Qualitatum catena à Medicis obseruanda.

hærere permittant, vt ab omnibus Medicis demonstratum est: num denique si lunæ id datur, absurdum sit aliis stellis superioribus loco, luce præstantioribus, eandem si non actu perpetuo, saltè potestate efficaciā assignare, vt suo accessu recessuq́ ad solem, vel complexu mutuo, ex potestate aliquando in actum deducantur, quemadmodum omnia medicamina primū operationis suæ momentum Gal teste cōcipiunt à calore nostro, & partibus ipsis quibus applicātur. Certè si nobis futurā tempestatem ex meteoris liceat præsagire, vel ipso rerum domino teste, quid absurdum deinceps meteora à causis ordine superioribus designari? & sic cathena in certas ansulas coaptata rerum naturalium consensus pulcherrimos aperiri? Ipsi interpretes Pentateuchi Diodorus, Theodoretus, duce experientia fatentur sationis & messis, aliarúmque rerum agendarum tempora rectissimè ex illis cælestium corporum motibus obseruari: imò stellas crinitas vel trabes cū apparuerint, bellorū furores, vel locustarum agmina, hominum vel bestiarum pestilentiam metuendam. Sed Genethliacos rident. Ridemus & nos: cū multa irrepserint superstitiosa penitus, & improba ex Arabum officinis, quæcunque scilicet ex apparēte sola similitudine, non autem ex ipsis causarum visceribus eruuntur. vt quæ de domibus cæli, de vxore & liberis, de coniugio, mortis tēpore, fortunáque dicuntur: multa enim vbique vanitas, fundamentum propè nullum vel ex eo colligi potest, quòd in iudicandis geniturıs vnum principiū velint eorum quæ & corpus concernunt, & animum, atq́ fortunam: cū certè corporis initium sit conceptus fortuitarum rerum partus, (si legitimus statui possit) animationis verò, vel Empsychoseos primum tempus quo mouetur infans in vtero matris. Quare quæ de geminis contra Astrologos adferuntur, concesserim lubens, quòd eorum vanitatem

Planetæ quid potissimum præstent.

Testimonia sacrorum interpretum.

Genethliacæ doctrinæ pars maxima vana.

Tria principia genethliacis præcipuè contemplanda, quæ tamen omiserint hactenus.

tem valde redarguant. Verùm si certa suis rebus principia designentur, vt conceptus, & animatio: sententiam de plerisque probabihter ferri posse, vel res ipsa loquitur. nec amplius habent aduersarij tanti quò confugiant: nam etsi vno partu sint editi, tamen vel diuersis temporibus sunt concepti, vel ex materie seminis non ijsdem cæli configurationibus animantur. Equidem vt cõ ludam breuiter, ex Astrorum influxu si methodus adsit plurima præsagiri puto, quæ ad naturam corporis ac temperamentum pertinent, quæq; ad valetudinis statum. quæ verò ad propensiones animorum, ad hæc vel illa studia, & vitiorum semina referuntur, significari interdum, sed maiori virium interstitio, quo plurimum eneruantur, ac velut ex accidente pertingunt, præsertim quando immutent amplius parentum indoles, patria, consuetudo & educatio. Porro quod reliquum est, electiones operum in pluribus valent, vbi à natura maior materiæ exspectãda sit præparatio: in alijs error etiã multus, atque impietas latet. In meteoris prædicendis artem ego vel maximam collocaui, vsúsque illius amplissimus patet, à nobis alias non demonstratione sola, sed & opere cõfirmatus. Quare etiam supra doctrinam Crisium de morborum exortu, famis ac pestilẽtiæ statu, de animorum fluctu & propensione in commune multa prædicimus, nihil à scopo penitus aberrantes, nisi quantum ab artis perfectione recedimus. Magis multo hæc confirmantur, si et res insolitæ cõspirarint, vt mõstra, prodigia, quibus apertè monemur atq; diuinitus quidẽ, vt animũ alto in puluere dormiẽtẽ excitemus, attentũq; teneamus in illa cõsensione causarũ atq; effectuũ in triplici mũdo, seu legis diuinæ, humanæ ac naturalis circa rẽpublicã. quod nũc strata paululũ via, ac Deo imprimis auspice me facturũ pro virili mea, atque hac ætate confido.

Contra obi: de partubus geminorum.

Temperaturæ cognitio per Astrologiam.

Electiones per Astrolog. quantum valeant.

Meteorographia lõgè pulcherrima.

Morborum prædictiones, &c.

Prodigiorum consyderatio.

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

De diuinis spectaculis siue portentis, quæ factiones Galliæ, & inauditas calamitates hactenus præcesserunt, maximè verò ab anno supra millesimum, quingentesimum, quinquagesimo sexto.

CAPVT PRIMVM.

DE rebus ergo futuris vana est omnis mortalium, & superstitiosa prædictio, quæ neque in finem legitimum spectat, nec certis limitibus coercetur, neque natura duce, atque ipsius conditoris sapientia gubernatur, vt cū Platone Aristoteles, aliorumq́, rectè philosophantium turba demonstrat, magisq́, multò confirmant literæ sacræ. Præclarum tamen existimo, atque homine christiano longè dignissimum, excelsa Dei magnalia, & prouidentiæ ipsius stupenda opera celebrare; quæ quamuis ex abysso imperscrutabili, ac nondum angelis explorata in genus humanum indies proficiscuntur, perspicuum tamen diuini erga filios suos amoris exhibent characterem: contraq; defixos luto Epicureos palam demonstrant, quanto sit sibi mortalium cura, quàm clemens in admonendis, castigandisque liberis, quos malorum domitrix pœnitentia mollit, quique maturè ex tenebris in apertam lucem sese conuertunt: quàm seuerus contrà in vindicandis aduersariis, qui vel admoniti sæpius, obstinatis animis vim cōtra leges atque Ecclesiam moliuntur. Nihil enim tantopere ad cōseruandam humanæ reipub. integritatem pertinebat, quàm (quia omni bono malum ex necessitate consitum fuit) in orbe hoc corruptibili alternæ rerum vicissitudines excitarentur; quamodo ex vbertate & copia diffluentes animos stringerent atque reprimerent, modò depressos nimium, aut calamitatibus obrutos in spem fortunæ commodioris erige-

De humanis præsagiis summaria & certa sententia.

Sequentis cōsyderationis summa vtilitas.

Fructus vicissitudinis in rebus humanis.

erigerent. Omnis enimuerò status ad extremorum alterum vergens, imprimis (vel teste Hipp.) est periculosus: dum alter in lubrico positus mole & viribus suis, casuque subito in perniciem ruit; alter coactus nimium aduersi fati velut iniectis manibus suffocatur. non secus quã in humano corpore natiuus calor vel sese diffundens nimium (vt propter boni affluentiam) dißipatur, vel in angustum aduersa impulsione coactus opprimitur, vt (quemadmodum in metu immoderato, ac mærore contingit) transpirare non poßit. Quare cùm vterque motus sit necessarius, vtrimque tamen ad summa naturam videas vix absque periculo peruenire, aut si peruenerit non posse consistere; opus est proculdubio, idq́ue à diuis videtur præ cæteris exoptandum, vt reductione quadã ad medium illa nimis diuulsa Christianæ reipub. membra in εὐφυΐαν, ἢ ὁλομελίην pristinam restituantur. Quod futurum maximè, si ex oraculo plusquam Delphico, primũ in se quisque descendat, deinde vbi morbum cognouerit suum, ac sese vt inter calamitatũ publicæ causas partem non minimam iudicarit, ita & fortunæ publicæ sese consortem esse æquo animo patiatur: illud insuper cogitans, non prius effectum tolli quã causa deleatur, neque à nobis furoris diuini calicem amouendum, quã nos ipsius misericordia dignos tum fide & spe, tum mutua charitate præstemus: quòd hisce nunc velut extinctis, vel oppreßis potius, ille plusquam hybernus aquilo, quicquid in nobis boni est prorsus exurat, quicquid in vita succi melioris, absorbeat. Quin ita se omnino res habere videtur, ac si vel pectus, vel caput, vel inguina sæuum obsideat carcinoma. (Latini cancrũ vocant) cui antequam germinascit, sæpe tum euacuatione, tum reuulsione succurritur: at vbi inualuit, idem præsidiis lenibus non facilè cedit; asperioribus irritatur. Tentandũ sæpe nunc ferro, nunc igne, quamuis non

2. præcipui motus ecti caloris insiti cum fortunæ motibus cõparantur.

Vnde metuẽ petenda sit moderatio.

Malorũ præcipui fontes.

Medica similitudo.

tis non absque periculo manifesto, ob dolores, febres, & sanguinis immoderata profluuia: quibus accedit mox humanæ compagis dissolutio, humorum atque spirituum πανωλεθρία. Curantur tamen interdum, si prius istæc purgatis corporibus fiant, ac dum vna in parte vruntur secanturq́, adhibitis interim anodynis foucantur, quæ loca exasperata molliant, quæ spiritus labentes reuocent, quæ fugientem sanguinem sistant reficiántque. Quare tria concludimus ad curationem imprimis necessaria; Inuocationẽ scilicet patris luminum, à quo omne bonum ceu iugi fonte dimanat: mox in ægrotis animis, lustrandisq́, pectoribus præparamentum, cuiusmodi potissimũ in confessione, tolerantia, rectiq́, propositi firma comprehensione spectatur: Postremò dexteritatem Medici, qui naturas omnium & hominum, & affectionum, & locorum, & temporum, & præsidiorum habeat exploratas, & iuxta proportionem agentium rerum ad passibilem illam materiæ vim, similia similibus seruet, contraria contrariis frangat, atque propellat: in ipso opere manuali aciem rationis intendẽs, quod pallidum est siue corruptum, summa cum moderatione excindat; quod integrum verò & melioris spei, non solũ non amputandum cogitet, verùm & omni industria, & clementiæ antidoto meliore tum ab interitu; & serpente indies corruptela, tum ab inflammationis periculo ac dolore conseruet: quemadmodum imprimus nunc fore speramus, postquam percussis vtraq́, Dei manu, passim mortalia corda per gẽtes humiles strauit pauor, ille flagrãti aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo deijcit: ingeminent Austri, & densissimus imber. Vt poëta maximus ait, Omnia ventorum concurrere prælia cernens.

Tria curandæ Reip. nunc ægrotæ præcepta salubertima.

1. 2. 3.

Hæc ex doctrina cap. 3. prioris libri clarius liquẽt.

Status præsens Reip.

Quæ quidem vniuersim vt certo apud nos numine & singulari prouidentia fieri constet, non solùm præteritos ca-

Cur à paucis annis tot prodigia visa.

sus atque præsentes obijcit Deus, sed & futurorum certa prænuncia in cœlo, in aëre, in terris, in hominum pectoribus exarauit: nequando vel ipse oblitus humani generis videatur, vel nobis ob prætextum ignorantiæ sit excusandis criminibus vllus relictus locus. Longum esset rem vniuersam à primis suis cunabulis, ac velut ab ouo penitus auspicari. Pauca duntaxat pro Dei opt. Max. celebranda maiestate sufficiant. Cōstat hunc esse rerum humanarum circulum, non tam cœli quàm animorum operumq; nostrorum vertigine circumscriptum,

Circulus rerum.

Virtutum soboles pax est, at copia pacis,
Vbertas luxum peperit, luxuria bellum,
Bello pauperies sata, regno paupere virtus.

Nec illud incognitum, quòd & Franciæ regnum, & totam hanc Belgicam regionem, vnà cum affluentia rerum omnium summa ambitio & auaritia, summus luxus & insolentia, summus denique erga Deum & proximum charitatis torpor inuaserit. Hæc iram erga nos diuinam protinus, hæc morbos innumeros, pestilentiam, sterilitatem frugum atque bonorum operum, hæc bella, seditiones, cædes atque tyrannidem, hæc odia & accusationes mutuas, hæc latrocinia, furta, direptiones tāquam ex Ate quapiam aut Pandoræ pyxide prouocarunt. Spargunt hæc sese, & modis multiplicant infinitis, sola propemodum spe relicta nobis in calicis fundo. Ac variè quidem de hisce priusquam fierent admoniti sumus; sed iacent informes animæ, ac fulgore pristino destitutæ, postquam ab vnitate in multitudinem defluxere, illa etiā quæ ante oculos, ante pedes quotidie fiūt, non animaduertunt, cùm tamen sollicitæ semper nouis rumoribus inhient, atque expectatione futuri inter spémque metúmque rerum inanes fluctuent, de conuersione sui ad lucem veram, quæ totius circuitus centrum est, ne quidem

Cathena rerū maximarū in tractu Belgico.

per somnium cogitantes. Ea verò diuini numinis prouidentia est, vt quãuis & vates sacri, & pristini sæculi exẽpla ac dogmata ad institutionem nostri sufficere potuissent, quotidie tamen nunc suæ benignitatis atque clementiæ, nunc iræ atque furoris argumenta exhibeat noua, hos quidem prouocans vltrò, illos etiam ad meliora compellens. Nam si quis altius repetat ante hæc bella plusquam ciuilia cuiusmodi terrarum motus, aquarum eruptiones vel cataclysmos, cometas in aëre, & faces ardẽtes vidimus? quæ si quis inuicem comparet atque componat, Deum profectò censebit res futuras non solùm in nube obscura siue ænigmate, sed & in speculo planè illustri, inque apertiore tabula spectandas ante omnium ora constituisse.

Dei benignitas.

Mundus vt tabula diuinæ prouidentiæ.

Quanquam verò de his potissimum quæ ab anno 1555. huc vsque notauerim nobis sit institutus sermo, quòd tum primum insignis in Belgico tractu sit omnium rerum secuta mutatio: non abs re fuerit tamen pleraque attingere breuiter, quæ quãuis paulò antè præcesserint, fortassis & huius præsentis sæculi faciem non obscura prælusione cõmonstrent. Memini piæ memoriæ patrem, cùm ex tyrannide calculi per annos 7. aut amplius miserrimè cõflictatus, iam sibi fatalem diem imminere sensisset, (obiit enim hoc anno 1555.) Maij 25. tum semel ad me conuersum alto suspirio plurima protulisse, ex eorum genere primũ quæ ad virtutem excolendam, & ad timorem Domini, quæque ad obseruantiam antiquæ & catholicæ Ecclesiæ acrius hortarentur; deinde quibus & literarum cultus, studiorũ via & ratio, ac vitæ vniuersæ felicitas cõtinerentur. Inter alia verò quæ de prosequẽdis disciplinis exactissimè differebat, medicinam mathematicæ comparãs, facultatis vtriusque connubium vsque ad cælos extollebat. verùm quòd mihi in eo genere non tam calcaribus quàm freno opus esse perspiceret,

Propositio.

Præsagium Gẽmæ Frisij paulò ante obitum de venturo sæculo.

Admonitio Philosophe digna.

ceret, quodq́ cognosceret multos mathematum voluptate distractos à sublimiorum facultatũ muniis excidisse, quandoq́ velut loto pasto aut ad Syrenum cantus altius delinitos, ac rerum suarum naufragos in egestatis scopulum impegisse: Ego (inquit) mathematum studia nulla tibi ratione dissuaserim; sed modum postulo, vt hæc nõ tanquam prima secteris, sed sobriè tantùm, atque in subsidium Medicinæ. Suffecerit enim tibi ad hanc vtilitatem vel mediocriter in illis esse versatum: præsertim quòd & medicina magis ad vsum publicum spectet, quòd ad hanc facultatem excolendam non solùm per me tibi strata sit via, sed & à genitura cælitus tum plures multo, tum præstantiores stimuli dati, (credo tunc obiter allusisse ad copulam Iouis, Martis, Mercurij in Aquario culminante oculo Tauri anno 1535. vltima Feb. hora 4.40. m.p. m.) & iacta iam fundamenta maius etiam quiddam si auscultes mea expectatione promittant. Hæc ille credo potius animaudi gratia, quàm quòd ita senserit: verùm illud duximus annotandum, quò magis feruorem autè conceptum erga mathemata temperaret, *Quorsum, ait, tantopere nũc illuc aspires? cùm ad eam perfectionem quã nos attigimus tute in eadem disciplina minimè sis peruenturus; in medicina non solùm assequi possis, sed si operam des, fortassis etiam superare. Videor præterea videre tempus nunc oculis meis (nec longè abfore puto) quo nõ solùm Mathematicæ artes languentes oppido sese subducãt, exilium penè spontaneum suscepturæ: sed & cuiusuis altioris philosophiæ studia (quæ neque ad ostentationẽ, neque ad marsupium maximopere faciunt) profligata penitus, protritaq́ pedibus conculcentur. Nostra ætate hactenus pars quædam vel imago aurei sæculi visa est, quæ tamen diu seipsam sustinere non possit: vereor deinceps, ne illud vobis in ore sit frequens,*

Quousque medico sit mathematicis incumbendũ.

Mathemata nunc minus in pretio fore.

Vaticinium.

Viuite

Viuite felices, quibus est fortuna peracta
Iam sua, nos alia ex aliis in fata vocamur.
Imò ne & illud iure dicatis,
Fuimus Troës, fuit Ilium, & ingens
Gloria Belgarum.

Nescio an hæc ille tum temporis (quæ nunc verissima comperimus) ex naturali potius indagatione prædixerit, qua quantum præstiterit, omnes norunt; an afflatu diuini numinis, cui iam moribundus propior fuit, cuiúsque velut attactu diuinus animus futurorum conscius ardescebat, vt & in vultu loquentis tum mihi quiddam non mortale relucens oculos meos, animumq́; fortissimè commoueret. Credo tamen & rei venturæ imaginem, prius tum ex communi tabula mundi, ac reipub. statu qui præsens aderat, tum ex prodigiorum, coniunctionumq́; præteritarum symphonia, fuisse in eius visceribus exaratam.

Rarum est imprimis regionibus nostris terrarum motus persentiscere, neque ab annis pluribus quicquã de his maiorum industria designauit. Vehemens tamen concussio fuit anno Domini 1554. primum 21. Martij, hora 12. noctis, vt multis locis vasa in sublimi constituta deciderint. erat, vt rectè memini, cum tremore mugitus ingens, ac velut ahæneus clangor multorum currum qui concitato agmine præterirent. Alter successit 22. Martij, hora quarta post meridiem, bis validè subsiliente solo: multis metu ferè sanguis obriguit, arrectæq́; horrore comæ, & vox faucibus hæsit. quanquam fortius iterum Aprilis 30. hora quinta p.m. vsque ad tres vices continuas. Erat circa ingressum Solis in Arietem connexus omnium planetarum, permixtis mutuò radiis in admirabilem symmetriã, circa extremas partes dodecat: Virginis & Piscium. nam sub eodem signo decurrẽtibus Saturno, Marte, Sole, Venere, Mercurio, Luna, opponebatur omnibus

Terræmotus in Belgio.

Ratio astronomica.

quid ferè portenderit.

nibus Iouis sydus exactè circa æquinoctiale punctum Libræ, quod religionis statui apta similitudine correspondet: in quo & cometam apparuisse ferunt tempore Natiuitatis Dominicæ, ac rursus anno 1556. de quo mox ordine discurremus. Nec dubium, quin & ille cometes hoc vno fonte profluxerit, Sole ad idem punctum reuerso post annos duos: accedēte tum in iisdem ferè locis oppositione Saturni & Martis: subsequētibus è vestigio, ante ingressum Solis in Arietem, coniunctionibus alternatis Saturni, Veneris, Solis, Mercurij, Iouis, tum opposita Martis, circa punctum æquinoctij verni. Stabat eodem tempore Iupiter in 4. Scorpij, cui oppositus est è diametro locus stellæ peregrinæ quæ nunc apparet in signo Tauri. Sed hæc prolixius, vt & fontes signorum, consensusq; mutuos, & significationis amplitudinem clarius cum euentus specie comparemus. Norunt autem vel mediocriter in arte versati, cuius ordinis statum Iupiter repræsentet, cuius & planetæ cæteri. Ipso certè primi terræmotus tēpore erat oppositio exacta Iouis & Mercurij secūdum Copernicum, cuius calculo semper plus tribui. erat oppositus Saturni Iouis 26. April. cuius punctum cùm ex plenilunio præcedente directio Horoscopi attigisset, iā tertio mota est terra. Quis dubitat non solùm ab illa astrorum conspiratione mirabili, terræ concussiones per vniuersam Belgicam terrā præsagiri (etiam in locis maritimis) potuisse, verū & mutationes publici status atque priuati, legum sacrarum & humanarum corruptelas, & quæ deinceps vno errore alterum trahēte, vsque ad excidium fortunarum omnium sunt consecuta?

Niuiū & ventorum tempestas admiranda.

Non multum dissimilis radiorum vicissitudo & complicatio anno 1552. paulò ante diluuium ingens mensis Ianuarij die 12. quo concurrentibus vndique ventis maxima niuis copia instar densissimæ nubis cælo decidit, vnáque & grando & pluuia, horrenda fulgura atque tonitrua, dixisses mundo

mundo instare extremum diem. Hæc paulò ante grauissimas clades, irrumpente Gallorum exercitu versus Luxenburgum & Lotharingiam, antè hostiles machinas Alberti atque Mauritij in Imp. Carolum, atque obsidionem ciuitatis Metensis, subuersionem ciuitatis Terrouanæ atque arcis Hesdinæ. euentus mox secuti.

Post terræmotus autem toto bellorum turbine in Franciam conuerso, nobis anni duo, tresúe ab omni propemodū insigni rerum concussione liberi permansere. Nec tamen idcirco non sua signis refulsit imago loco & tempore quo debuerat. Sparguntur hîc prima semina, quæ progressu rationum postea & per analogos rerum cælestiū status, ante omnium ora atque oculos elucescent. Tranquillitas Reip. imprimis suspecta. occulta malorum semina.

Quin eodem anno 1554. post lustrationem exercitus Gallici, quam prima Feb. rex instituti iussit, ignis incendiū vehemens ab ortu versus occasum properans lunæ corpori magnæ se instar facis obiecit, magno fragore in scintillas plurimas hinc inde dissiliens, quales è candenti ferro inter tractādum solent absistere. 26. Maij sanguinem pluit. non procul ab oppido Dunkelspuel. Nec procul à Norinberga 11. Iunij. sol visus velut temone sanguineo per medium dissecari, concurrentibus vndique globulis coloris cælestis, quos multa equitum turma vexillis eiusdem coloris instructa sequebatur, tanto impetu concurrentium, vt horror spectantibus cum voce vitam propè eliserit. Duos quoque spectatos memorant cataphractos in aëre non procul à Palatinatu Rheni superioris, inter se acerrimè côcertantes: sed huius spectaculi plures alij meminerunt. Mihi ab eo tempore videntur totius tempestatis quæ nunc est, paulatim sparsa præludia. Quēadmodum & illud de Balenæ capite reperto Genuæ, cuius à Cardano facta est mentio, quod eius iudicio non aliud præsagium videretur, quàm Cyrna Ostentum in Luna mirabile. Sanguinis pluuia. Ostentum in Sole. Simulachra varia in aëre visa. Balenæ caput.

 amissa,

amissa, caput truncum velut amisso corpore permansurũ. Item quod de duabus columnis vtrimq; ad latus soli consistentibus visum eodem anno, iuxta Zopedæ oppidum meminerunt, vbi Sol rubens penitus, tanquam sub flagranti porticu cõstitutus, mutationem quæ post secuta est in Carolo Imp. absque dubio demonstrauit: quando ille vir planè diuinus ad vitam monasticam sese conuertit (quod & pater aliquando ex illius genesi præsagiuit) abdicata omni rerum humanarum cura, atque imperij potestate translata in filium, (quod reliquum videbatur) ex heroë fortissimo in diuinam penitus immortalémque speciem transmigraret.

Aliud in Sole prodigium.

Euentus à tot tantisque prodigiis.

Christus in nubibus visus.

Scribunt & in Misnia spectatã esse venturi Iudicis ceu pro tribunali sedentis imaginem.

Partus prodigiosus.

Atqui, quod vel maximè ad institutũ quadrat, 12. Iulij, anno 1555. Nebræ in Thuringia hoc infandum accidit, vt Lycosthenes refert: cõiugem sutoris cuiuspiam cùm triduo parturisset, obstetricibus variis ob difficultatem negotij conuocatis, tandem enixam fœtum mortuum. In ipsa autem contentione, nixuq; præcipuo, cũ iam infans vmbilico tenus promineret, ingens auditus est ab vtero fragor velut excusso tormento bellico: mox & flamma exiliens tum obstetricis manus, tum pueri nates ambussit, atque excitatis vesiculis insigniuit. Sed venio nũc ad ea quæ paulò post patris obitũ monstrata diuinitus, quæ certioribus notis nostrorum temporum mores, & vestigia persequuntur.

Cometes mirabilis, qui ferè sequentium calamitt per Galliã, & Belgium vniuersum fuit præcipuus index.

Occurrit imprimis dirum illud cometæ portẽtum, quod biennio ferè post terræmotus apparuit, anno salutis 1556. à principio Martij (vt plures asserunt) vsque ad 23. Aprilis. Polus Fabritius huius cursum obseruauit quamdiligentissimè: sed tantũ à 4. Martij vsque ad 13. Equidem tũ paulò supinior in mathematicis aduerti animum, sed nõ æquè

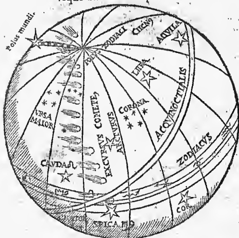
ad sin-

ad singulos dies industriam obseruationis adhibui. Hoc tamen à me notatū repperi, tertia Martij non procul ab ipso Zodiaco constitisse circa Libram, cauda prælonga versus occasum exporrecta, secundū rectam lineam à solis corpore per cometæ caput in oppositam partem. Paulò antè quàm solis vicinia eius aspectum nobis eriperet, itinere propemodum per polū Zodiaci facto, ad sedem Caßiopeæ peruenisse circa Aprilis 18. diem. Ego cùm postremo locum instrumētis adhibitis explorassem, reperi non procul à signiferi polo, sed tamē in Leonis dodecatemorio, si ad Zodiacum referatur. Qui rectius explorarunt, censent expirasse non procul ab eo loco quem nunc obtinet sydus nouum, idque potius reor: cùm aliā quādam tabella seorsim inuenerim scriptum manibus meis, spectatum esse cometam vsque ad 23. Aprilis diem. Credo & caput ipsius antequam se nobis obtulerit, signiferum pertrāsisse. Cœpit autē ab initio Martij, ex Libræ signo moueri sursum versus polum: obliquè verò, & in posteriora secūdum longitudinem versus principium Libræ. peragebat interdum 8. aut 9. gradus in latitudinem, nunc paulò tardior, nunc concitatior. tertio die 6. tantùm gradibus distabat à spica, recta linea prorsus inter spicam, & inferiorem sub cingulo Virginis cauda spectante versus alam sinistram. Hinc ferè secundū rectam lineam scandēs, vsque ad tropicum venit, seu declin. 23. graduum circa octauum diem. Tum ad aliquot gradus retrogressa repentè versus finem Leonis, aliam rectam lineam discursus in latitudinem auspicata est vsque ad vigesimum tertiū discurrens rectà ad Zodiaci polum (à quo non procul abfuit) raptim per omnes angulos signorum Leonis, Cancri, Geminorum peruagata, donec ad alterum orbis quadrantem, signúmq. Tauri non procul à Caßiope peruenisset. Quanquam nobis nec eo tēpore deflagrasse videatur, sed ob viciniam

Theoria loci & motus vniuersi.

niam ſolis (cùm manè tantùm hora tertia ſpectaretur) obſcuratam ab oculis vanuiſſe. Mouebatur multò citatius circa polos, neque iam in fine apparitionis ſuæ, multũ diminutus magnitudine videbatur. Cauda ſemper Hiſpaniam verſus in principio, pòſt magis magiſque verſus occiduam plagam, ac poſtremò menſe Aprilis exactiſsimè verſus Zodiaci polum, ſole tunc cum ſydere Martis poſito in rectam lineam cum cometæ corpore, & Zodiaci polo. Sic enim verſus ſuſceptorẽ atq; parentem ſuũ ſeſe recipiẽs, ortus interitúſque ſui primum tempus ac vltimum voluit occultari.

SCHEMA TOTIVS PHAENOMENI
Circa cometen anni 1556. ab initio Martij ferè vſque ad finem Aprilis.

Quanquam verò doctiſsimus vir Fabritius paruum ſe obſer-

obseruasse scripserit, nobis tamen corpus illius primum Iouis stella non inferius, quo ad magnitudinem visum est. sed cauda ferè 4. gradus in lõgitudinem occupabat. Color erat Martius, ex ruffo paulatim in pallidum elanguescens. Sed expectabis quenã eius decreta in rebus humanis sint animaduersa. Iam penè ex illa oppositione Saturni & Iouis circa æquinoctium vernum anni 1554. si hanc cruitam sobolem conferamus, significati genus & species vtcumque diducitur. Fuit enim excursus istius syderis à Libra signo ferè consimilis illi quo sacrosancta Ecclesia cœpta, ac progressa diuulsio est: quo factiones hæreticæ, tumultus populares, cum cæteris appendicibus viguerunt: quo & summa rerum cõfusio venit à Francia primum. per Galliam deinceps, omnémque tractum superiorẽ terrestrem, ac maritimum quamcelerrimè peruagata. Sed istiusmodi tempestatum semina paulisper occulta, ac velut defossa latuerãt, donec per criticos annos in apertam lucem sese profunderent. Nam quarto pòst anno, septimo, nono, vndecimo, dĩ boni quantopere vires exercuit suas, accedentibus insuper aliis diuorum portentis, & admirandis syderum syzygiis! Nam Iouis stella singulis annis signum absoluens vnicum ferè, idem per annorum plurium circuitus efficit quod sol in mensibus, & circa crises luna in diebus & septimanis. Idẽ verò secundũ analogiam motus de aliis esto iudicium: quæ sola ratio est, quare criniti syderis, aut alterius cuiuscumq́ vires atque decreta pauci huc vsque perceperint: ea duntaxat euentuum genera componentes, quæ à Phænomenis non admodum vel loci, vel temporis intercapedine dissiderent. cùm Deus futurorum signa sæpius dudum antequam res appareant, ob oculos ponat, antè minetur, quàm feriat: ne more nostrorum principum ad iram præcipitãtior, nullum putetur vel suo furori, vel examinandæ conscientiæ

Color & magnitudo.

Decreti genus vnde sit colligendum.

Significatum cometæ.

Notabis hæc de tarditato effectus.

Vide caput quartũ superioris libri.

spatium

Duplicia critica signa, proxima scilicet & præcedẽtia.

ſpatium reliquiſſe. Sunt igitur ſignorum pleraq; verè critica, quæ decernunt protinus, vt ex libri ſuperioris tabula liquet: alia verò, ceu cometa, ac ſynodi rariores, criticorum prænuntia potius, licet proximis illis, & verè criticis dignitate ſæpius præferantur. Nec tamen interea vis cometæ penitus otioſa: nam & eodem anno per vniuerſam æſtatem immenſa ſiccitas fuit, ſpirante vt plurimũ nunc Euro, nunc Aquilone. Vidimus ipſi ardentis lampadis inſtar magnam in cælo facem, vndecima Aprilis: ſed quæ vt ſubitò nata, ſic & in ignem horrendum longè latéque diſperſa, ſubitò vaneſcebat.

effectus proximi cometarum.

Lampas cælo viſa.

Nubes inſtar iridis.

15. Maij à Septentrione ad meridiem vſque, viſa eſt diu nubes clariſſima miro fulgore, & colorum varietate inæqualiter exornata, inſtar arcus continui, ſenſim tamen anguſtior circa Auſtrum & Boream. perſtitit illa plus horis 4. ac tandem aliquot tranſuerſim incidentibus lineolis rarefacta diſceſſit. Sed hoc naturale, & fortaſſe fortuitum. Sũt qui velint terræmotus futuri præſagium eſſe. Diræ admodum cælo tempeſtates inciderũt die Aprilis 23 Bruxellis: cùm tamen tum aura nobis ſerenior foret: vi grandinis excuſſas aiebant feneſtras vitreas, ſtratas arbores, vndam torrẽtis more oſtiatim profluxiſſe. Similis & Gandaui 25. Iunij cum tonitruis & fulguribus per dies, noctéſque ferè continuas duas. Multæ mulieres metu aborſum paſſæ, multis accenſa ædificia memorantur. Cœperunt febres ardentes, continuæ, atq; hemitritæi plurimi, cum morbillis, papulis, paulatim in apertam peſtis, ac lenticulatæ febris ſpeciem deuergentes: quæ ita graſſari populariter cœpit vt vix tertia pars mortalium à febre immunis euaſerit: peſtilentibus autem morbis aliquot millia ſint ſublata. Hæc latius retuli propter cauſarum effectuúmque ſimilitudinem hoc anno 1573. de cuius Epidimica lue paulò poſt latius diſſeretur.

Tempeſtates horrendæ & quæ quantitatis nomine locum prodigij tenuerunt.

Febres ardentes & peſtilentes.

retur. Quotquot in quartanam inciderunt,(nam ea tum frequentissima fuit) nusquam ante anni circuitum iudicabantur: quæ res humorem in aliis valde corruptum, in aliis adustum vi præcedentis syderis ostendebat. Quin & illa quæ per vniuersam Germaniam anno sequente fuit annonæ caritas summa, velut ab vno capite causarum plurium tenorem perpetuum insecuta est. nam modij pars octaua tribus florenis cum semisse Louanij vænit, ac tandem vix argento parabilis visa est. Neque quicquam ita admirabile fuit, quàm inter tot calamitates rudem atque effrenem populũ potuisse hactenus à seditionibus tẽperari. Fortasse tunc illud erat, quod à Seneca verissimè dictum est, curæ leues loquuntur, ingẽtes stupent. Mittam hoc loco quæ de capto oppido S. Quintini, deq; expugnatione arcis Cisletanæ, sub principium autumni 1557. à Chronographis memorantur. Illa quidem virtutis, ac fœlicitatis regiæ argumenta, quæ nulla posteritas præteribit. Verùm nobis non omnibus immorandũ est, ne nimis à philosophicis exundãtes, in alienos agros irruptionẽ facere videamur. Proinde non tam deinceps historiæ singulatim omnes referentur, sed capita tantùm, ac præcipuè illiusmodi quæ ũ species cũ prodigiorum vi, & contentione respondent.

Quartana ex humore adusto longissima.

Annonæ caritas summa.

Virtutis ac fœlicitatis Regiæ monumenta.

Authoris excusatio circa historiam.

Tempestas memorabilis certè, quam G. Paradinus an- *no 1557. circa 10. Sept. in Languedocia contigisse testatur, tanta effusione aquarum, tonitruorum, fulgurũ, grandinis, vt ab antiqua hominum memoria, simile nullum diluuij genus ab incolis visum asserat. Quanta verò mortales & clade, ac terrore affecerit, ab ipso plenius enarratũ est. Præcesserat in Iulio miranda quædam copula Saturni, Martis, Solis, Veneris, Mercurij. Horrenda quoque Eclipsis Solis mense Nouembris 1556. die secunda, quæ directione gradus Horoscopi tunc ad □ loci ecliptici pertingebat. ac-*

Tempestas in Languedocia.

Ratio Astrologica.

cedente nunc & Saturni, Martis, Mercurij copula, circa Sept. initia, quæ prioris systematis vires in actum prouocabat. Verùm post humiditates assiduas, sub confinia hiemis atque autumni, catarrhi genus prodigiosum populariter viguit, magna serpens contagij vi, neminem ferè prateriẽs. aderāt infandi capitis dolores, penè vsque ad delirium fluxus vehemẽs, acer, mordax ad oculos, aures, fauces, nares, stomachum, pectus, obuias partes erodens atque excoriãs, in omnibus verò appetitum extremè deiiciens, vnde id genus mali Gallico vocabulo nomen inuenit, ac Paradino teste le coqueluche *appellatum est, si bene contuleris morbum quem ille describit anno 1515. Habet hic suas crises manifestas, ac rudimentum febris continuæ, sed satis obscurum, iudicabantur ferè nono vel septimo die, sed his qui sobriè viuerent, multis alioqui in tabem, aut inflammationem aliquam deuergebant. Cõtigit eadem hoc anno 1573. circa autumnum, ac ferè vidimus illius quandam imaginem subobscuram, aliis plerisq; annis, post continuos austros, vbi & pluuiarum, & caliginis frequentia conspirasset. præsertim verò quoties post fœtentes nebulas, dierum plurium frigus acre, & vehemens superuenit. Cælestis ratio ferè deprehensa est in connexu diuturno Saturni, Martis, Veneris ac Mercurij: præsertim circa stellas fixas, quæ nebulosæ ab Astronomis vocitantur.*

Morbi populares post humidissimam statum.

Catarrhus contagiosus.

Dies critici etiam in catarrhis.

Ratio morbi illius popularis tum, physicatum Astrologica.

Præterire non possum horrendæ illius tempestatis historiam, quæ 15. Iulij anni 1558. statim hora prima (quo tempore exactè nouilunium fuit) coorta subitò, magnam Galliæ partem incredibili celeritate percurrit, prodigioso turbine, quem nubes euomuit atrior pice, cum vitore terribili, (vt ipsus animaduerti) arbores passim, ædificia sublimiora, sed potissimum templa ac turres innumeras secum abripiens atque prosternens. quæ sanè quid aliud innuit,

Admirandus vortex ventorum per vniuersam Galliam Belgiam, &c.

quàm

quàm quod poëtis semper in ore, atque expreßius ab Horatio dictum fuit:

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq́ summos
Fulmina montes. Ode 10. lib. 2.

Allegoria vẽtorum & fulgurum.

Qui mõtes quibus procellis strati, ac fulminibus cõflagrarint, procedẽtis fabula vel sola catastrophe nobis aperiet. Hãc tẽpestatẽ cæli ad certũ diẽ, atq́ horam prædixit Gallicus quidã vates, eadẽ penitus forma qua per vniuersam Franciã, atq́ inferiorẽ Germaniã cõsecuta est: tantamq́ hac sola prædictione fidẽ sibi apud mortales peperit, vt quæ deinceps scripserit, licet pleruq́ vanißima, vulgo tamẽ interpretarẽtur oraculi loco. Præcesserat paulò antè Sextilis radius Martis, Saturni, cõiunctio Solis & Mercurij: Saturnus cũ Pleiadibus, ac ipso nouilunij tempore, Luna ab aspectu Saturni ac Martis defluebat ad coniunctionẽ Mercurii ac Solis. Præcesserat mense Aprilis, die secũda, plenilunium eclipticũ, in quo vigebat quadratura Iouis Saturni; itẽ Iouis & Martis, ac postremo congressus Saturni Martis in 8. Tauri: quã syzygiam puto per cõsimiles schematismos tum primo fuisse excitatã, vnaq́ & cometẽ alterũ procreasse, cuius nunc subiicienda deliniatio est.

Vulgi decẽptio.

Ratio astrologica.

Fulsit itaque crinitũ sydus circa occasum vesperi, multò pallidius eo quod præcesserat. †Locum illius vidi primùm in 12. Virginis gradu, anno 1558. Augusti 17. distabat 20.

Alius Cometa Nat Saturniæ.

c die

die vesperi, ab arcturo ,0. gradibus, 32. minutis, ab extremitate caudæ vrsæ maioris 28. partibus, 33. min. Stabat in occasu tristi admodũ et lugubri vultu, naturæ videlicet Saturninæ, caudam porrigens versus Orientalem plagam: neque diu conspectus est, vt motũ obseruare potuerim. supervenientibus enim pluuiis ante 7. dies expirauit. Obseruabis istic & raros conuentus syderum qui antecesserunt mense Maij, præsertim Martis ac Mercurij, cum intuitu Iouis circa lacteum circulum. Fuit hoc sydus ceu prodromus quispiam, paulò ante Herois obitum inuictißimi scilicet Imperat. Caroli. is enim secutus est è vestigio 29. Sept. eiusdem anni 1558. cum quo propemodũ occidit vniuersa reipub. salus, quam ille supra communem hominum sortẽ, duabus virtutibus potißimum cõseruauit, clementia summa, atq; iustitia, in speciem vnam æquabili mistione contemperatus. ac iam forsitan actum foret, nisi iure quodam hæreditario, eundem characterismum diuinitatis suæ Philippo filio ac regi nostro catholico, fidei sacrosanctæ propugnatori acerrimo, reliquisset: cuius quidem velut Solis præsentia, cuncta germinant, atque prouentum vberem faciunt; absentia vel receßu, quæ prius florida fuerant, languescunt protinus, ac prope resoluta in puluerem contabescunt: ruinam hanc vniuersam vno ipsius iucundißimi nominis radio, vna spe atque memoria solitæ erga populũ suum benignitatis atque dulcedinis hactenus sustinente. Velim mihi nũc, velim Triptolemi currus, vnũq; posse illud in aurem dicere, quod sæpe verißimum sensi in arte mea: vt oculo domini pascitur equus, ager agricolæ pedibus fermẽtatur, ita & medici vultu curari ægrotos. Nam vt sæpe fons boni sit fertilißimus, vanescit tamẽ virtus, adulteratur sæpius atque peruertitur eo magis, quanto discerpta ab vnitate per plures cliuos & brachia deriuatur. Viderũt hæc

Ratio astrologica.

Obitus Caroli quinti.

Virtutes Caroli.

Philippus rex p(a)ternarum virtutum hæres.

Optimũ quicquid per paucio(r)a media (tr)it, minusque ab vno recedit in multitudinem.

hæc prisci Platonici, viderunt clarissimi poëtæ & oratores. Men mutire nefas? nec clam, nec cũ scrobe, nusquam? hic tamẽ infodiã. Regnarũt hoc anno febres innumeræ, cõtinuæ, ardẽtes, tertianæ, quartanæ, quotidianæ, atq; erraticæ. Vidi tum primùm & quintanam, & septimanam febrem, quarum in Epidem. mentionem fecit Hipp. mortui sunt plurimi, sed imprimis iuuenes: mulieres abortiebant ex minima causa. Secuta est hiems assiduè ventosa & humida, præter sententiam eorum qui putant cometis omnibus vim adesse perpetuam ad squallores immodicos. Imò, quod magis mirum, toto hoc anno & sequenti rerum omnium fuit vbertas maxima, vbique luxus viguit & petulantia, pompæ & spectacula & arcus triumphales, tandem in nefariam libidinem, ambitionem, in hæreses varias & conciliabula quædam occultiora prorumpens. Id enim est quod Celsus ait in negotio medico, Tunc cùm bene habitus est adolescens, corpore florido, carnoso, succulento; tunc debere vel maximè opes habere suspectas suas. Ideóque nec in valetudine prosperiore aduersæ præsidia consumenda. quod vtinam non prius in nobis experientia, quàm matura ratio deprehendisset. sed rectè Epimetheo fratrem Promethea fabulæ coniunxerunt.

Morbi populares.

Quintanæ febres & septimanæ ex adustonis vehementia supra nat. humoris melanch.

Malorum semina prima.

In optuma valetudine de aduersa maximè cogitandum.

Porrò cùm annus ageretur à prioris cometæ phanomeno quartus, à Christo nato 1559. mortuo rege Gallorum Henrico (cuius splendorem eximium, virtutes, ac spiritus generosos suspexit Francia vt solem in vniuerso) mox intestina bella propter religionẽ, & principum mutuas simultates, supra quàm dici possit horrẽda, per vniuersam Galliam pullulascunt. nã illius oculo lethale vulnus inflictum, & fidei, cuius protector acerrimus fuit, alterum quoq; lumen extinctum iri non obscura imagine portendebat. Sic hominum ludos, extremáque gaudia luctus Occupat, ex-

Henrici Gall. regis fatũ prodigiosum.

Circuitus rerum.

terna sic tempestate remota, Interior flagrat. Sequitur sic vnius ortu, Exitium alterius. nō vsquam firma salutis Anchora, ni prorsus animo in sublime reducto. Patuit rei veritas in Romana historia: sed tum maximè, cùm Carthago deleta funditus, materiem exercēdæ virtutis Italiæ subtraxisset. Nam ita ad bellum & seditiones prona est malitia mundi, vt quemadmodum in vlcere cacoëthe, nisi foris incūbat, quò vires exerceat suas, ipsum paulatim sese exedat, atq; conficiat: nec aliter in mutuam cædem mortales inhient, quàm ille taurus Virgilianus, qui

Mundus lite & amicitia constat.

Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta,
Et tentat sese, atque irasci in cornua discit,
Arboris obnixus trunco, ventosq; lacessit
Ictibus, &c. Georg. 3.

Ostentū crucis in arboris trunco.

Narrat Surius ostentū mirabile anno hoc 1559. mense Martio, spectatum in ea Anglia regione quam veteres Cambriam, hodie Valliam appellarunt. Annosa quadā fraxinus per medium immani tempestate dissecta, dominica crucis effigiem prodit affabrè velut exculptam, & vndiq; tum figura, tum coloris specie circumscriptam, magnitudine pedis humani. Relicta est hæc ibidem ad spectaculum pluribus annis: atque, vt idem chronographus rectè disserit, ad infigendam pectoribus nostris crucis memoriam, tempore sceleratissimo, quóq; illius hostes atrocissimi propius imminerent. Illud sanè prodigium ex intumo diuinæ benignitatis, ac misericordiæ sinu profectum puto: ac si ita nobiscū loqueretur: Agant inimici, insaniant, tumultuentur vt lubet: tantū aberit vt veræ religionis stigmata, crucisq; piā memoriam ex humanis pectoribus deleant funditus, quin prius caudices arborum vel summa tempestate diuulsi sint eius ideam imis in penetralibus seruaturi. Quid verò vnquam absurdius homini christiano, quàm illud persequi contu-

Quomodo Deus loquatur cum hominibus.

contumeliis, quo viuus ille pependit nostræ salutis author, omnemq; & contumeliam, & mortis supplicium humeris suscipiens suis, patri sese vt victimam atque ἀνάθημα humani generis consecrauit? Certè præter crucẽ Domini nihil se scire Paulus quantũuis in literis ac disciplinis versatissimus, fatebatur: in vna cruce omnis spes nobis relicta est, solius & viuæ Philosophiæ fons, & ratio aperitur: omnis moderatio vtriusque fortunæ, omnis nostrorum vulnerum cura, fastus, cupiditatis, luxus, torporis, iræ inuidiæq; remedia delitescunt. Sed pluribus rem eandẽ Surius: qui sub idem tẽpus alterius ferè cõsimilis prodigij meminit, Crucis speciẽ in fimbria nobiliorũ fœminæ natã. cõtigit hoc in alia quadã Angliæ parte (Cantuã vocãt) Nos frustrà his describẽdis latius immoramur. Secuti sunt annis proximis, præsertim 1561. ac deinceps, in Frãcia tãti armorũ fremitus, tot seditiones, rapinæ, cædes, excidia templorum, ciuitatũ, aliorũmq; monumentorũ insignium, vt vna hac perturbatio reip. Christianæ, ceu sæua Tisiphone terris immissa, tragœdiis omnibus sufficientem materiem facilè subministret.

Crucis dominicæ vis & gloria.

Aliud ostentũ crucis in vestis fimbria.

Euentus.

Sed & ista ex illo terribili Solis defectu anni 1560. mense Augusto; lunæq; labore 1562. ab Astronomiæ vtcunque peritis, licet sub rudiore forma, ac typo duntaxat vniuersali, poterant præsagiri. Fuit autem Solis Eclipsis 21. Augusti, statim post vndecimam horam ante Meridiem; finis post primam, min. 23. contra quàm tabulæ monstrãt. locus in septimo gradu Virginis, magnit. punct. 7. cum dimidio ferè. Ita & Lunæ obscuratio 12. Martij à nobis obseruata, multum abfuit ab Alphonsino calculo. cœpit enim hora tertia, m. 40. Visa est eodem anno lux ingens 30. Ian. hora 9. vesperi, cũ subobscuro terræmotu. Totius anni status ventosus admodum, tempestatibus multis atque procellis infestus. Mira tempestas grandinis, fulgurum, toni-

Solis defectus terribilis.

Lunæ defectus.

Varia meteora.

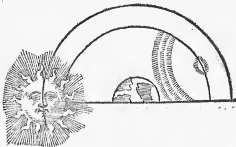
truorum Leodij, 5. Iunij, homines & pecora multa oppressit. Venti vehementissimi 3. August. Papilionũ exercitus circa 15. Augusti, volabãt hæc animalcula propter aquas, ea frequẽtia vt cursum fluminis obscurarẽt, potissimũ post occasum Solis: hinc sese sub noctẽ referentes, per vicos velut instructis copiis vagabantur, nihil ferè à tineis differentes. Parens in Ephemeridibus suis adnotat idem visum anno 1551. August. 16. anni 1718. nosq; tertio iã, & quarto annotauimus semper cũ apparerent, eadẽ anni parte spectatũ, circa Aug. mediũ scilicet, post constitutionẽ æstatis omnino consimilem, per schematismos Saturni & Veneris. An quicquam in prodigiorũ genere valeat nec ne, nondum mihi satis est exploratum, præsertim quãdo causarũ præcedentium constans analogia, sit satis ex naturæ visceribus deprehensa.

Papilionum exercitus.

Ratio tum Physicatum Astrologica.

Iris inuersa.

Septẽbris anni 1560. die 25. manè arcus cælestis insignẽ speciẽ vidi, coloris, fulgoris ac positionis insuetæ. stabat enim cõuexa parte Solẽ versus, cõcaua verò versus cuiusdã parilij subobscurum typũ, qui quasi ad Circium annuebat. Color puniceus ea parte qua Solem intuebatur, sed viridis qua spectabat occasum. quæ res planè prodigiosa, sed

tamen

tamē à paucioribus animaduersa, quorsum tetēderit, inuenire facillimum est. Solent enim ex illiusmodi simulachris conuētiones & fœdera aliena à regis animo præsagiri; quāquam fortaßis & naturalis ratio in duplicata reflexione statui poßit. Fatis conceßit rex Francorum mēse Decembris ex tumore gutturis repentino. Obiit & Ferdinandus Imperator. Incruduerunt paßim seditiones, factiones hæreticæ: multisq; è medio clam, publicitúsue sublatis, infiniti denuò tanquam ex Hydræ præsectis capitibus germinarūt. Sæuitum est vtrinq; in Gallia supra omnem humanitatis speciem, nedum pietatis Christianæ. Eò enim furor ille proceßit, vt neque fœmineo sexui, neque imbelli puerorum generi, imò ne quidem grauidis parceretur. Diris se inuicem suppliciis illustres familiæ persequuntur, nullo obstante veteri religionis, aut ordinis, sanguinis aut amicitiæ iure. Nō ille feruor propagandæ, vel asserendæ fidei fuit, sed vindictæ furor atque œstrum immedicabile: vbi præter humanas leges atque diuinas, tumultuante imprimis ignobili vulgo, modò sublimes in crucem aguntur alij, nulla impacta criminis nota, nisi quæ pridem conceptis odiis visa est, quæque habendi aut vlciscendi rabie fingi atque prætendi potest; modò truncatis auribus, genitalibus, exectísque visceribus viuam anatomen horrendo spectaculo præbent; modò per vicos rapti tum viri, tum fœminæ nudæ magno horrore pariter, pudore ac scandalo sexus vtriusque, vulturibus exponuntur, aut palo affixi, multisq; cōfoßi vulneribus, natantes in sanguine suo in lacus, in flumina, in puteos præcipitātur. Iā mihi nō amplius prodigiosa est animaliū trāsformatio, postquā & homines nō dico in saxa, in speciē brutā leonis, aut tigridis, (quæ hominū cōparatione sunt humanißima) sed in teterrimū cacodæmonem, aut quid deterius (etiā sub pietatis, iustitiæ, religionis titulo) transmutatur.

Quid significet.

Furor prodigiosus.

De raris & prodigiosis diuinæ iustitiæ, ac prouidentiæ characterismis circa tumultus Belgicos, & nunquam satis deploranda dissidia.

CAPVT II.

VErùm si certa sententia est suam cuique rem verti, paries cùm proximus ardet: eatur nunc ad illa quæ terras nostras, florentémque hactenus reip. statum propius vrgent, quæ velut afflatu quodam, & contagij vi paulatim ex paruis scintillulis, in ferox incendium excreuerunt. Apparuere primū & notæ inferioris prodigia, velut quā 27. Decembris 1560. visa est ignea trabs, manè circa horam quintam. Eam præcipuè spectarūt Angli, & qui prope Insulas, Namurcum, tractúsque finitimos degunt. At debat cælo summo conspicua, per 2. propemodū horas, vltrò citróque discurrens, brachij longitudine, tanto fulgore vt meridies videretur.

Trabs ignita.

Horrendæ ventorum tempestates anno 1562. 21. 22. 23. Ian. sed longè maxima circa ingressum Solis in Arietem 11. Martij, ex copula Saturni, Iouis, Martis, Solis, Mercurij: fuitq; annus tempestuosus, instabilis. Multa clades illata maritimis locis; morbi à fluxionibus oriundi, populariter grassabatur supra modum, vermes, abortus, sicca puerperia, inflammationes subitæ, dysenteriæ, lues quoque infanda pecoris in Hollandia, natis vermibus passim circa hepatis regionem. præsertim hæc hyeme contigerunt, anni totius cursu ad Austrum, & pluuias ferè continuas inclinato. Vlysbonæ tanta caligo diebus natalitiis Christi, vt putent Pharaonis tenebris comparandā. Secuta lues infanda multorum milium. Vidi ipse die 25. festo scilicet natalis Domini, hora tertia p. m. sub Sole lineam tenuem, nigram, quæ in raram longitudinem exporrecta diu permansit.

Tempestas horrenda.

Vermes in hepate.

Caligo Pharaonica.

Pestis.

mansit. Sol autem in nube æquali, densa, radios nigerrimos Visum in sole.
spargens, interdum velut subsilire videbatur, credo ex vaporibus interiectis. Secutus est, vti tum præsagierā, terræmotus die 17. Ian. anni 1563. cum fulminibus, quæ post Terræmotus.
ventos atrocissimos, tandem in maximas ac diuturnas pluuias eruperunt. Hæc ferè quo tempore summa contentio Gallia suismet viribus ruit.
inter Guisianam & Condeanam familiam ardescebat, multis vtrinq; cædibus in miserandum totius Franciæ excidium perpetratis. Capto tandem Condeo, non multò post Guisianus occubuit, tormento præter expectationem omnium repentè sublatus. Ita suis se viribus conserit Francia: tantúmque abest vt periculū faciant qui viuis sunt relicti, quin efferati amplius incendantur: tandem & rabidi properent pulchram per vulnera mortem. Libet his illud accinere, ὦ δόξα, δόξα, μυρίοσι δὴ βροτῶν, ὐδ' ἐν γεγῶσι, βίοτον ὤγκωσας μέγαν. *O gloria gloria infinitis mortaliū, ijsq́ue nihil existentibus, vitam tumido extudisti spiritu, vt apud Eurip. in Androm. vbi & polycratiā aperta oratione* Polycratiæ noxa.
condemnans, sic subiungit, ὐδὲ γὰρ ἐν πόλεσι δίπτυχοι τυραννίδες μιᾶς ἀμείνονες φέρειν. *quod & in nautis, & medicis, & fabris vtcunque perspicuum est. Quare mox ita* Laus Monarchiæ.
concludit, sapientium multitudinem (affectus scilicet varietate distractam) vno sibi cohærente imbecilliorem existere, minúsque valere tum publicè, tum domi. Memorandæ clades à tempestatibus multis narrantur Hollandiæ, cæterísque locis maritimis accidisse, præsertim 10. Iulij. Vix Diluuia & clades Holl. Zel. Frisiæ.
vnquam memini me tot tantásque tempestates, atq; duobus mensibus hisce continuis obseruasse: præsertim 6. Iulij, 8. 10. Aug. 1. 11. 16. 20. 22. Sed hæc tantū vt ludicra, si ad illa conferantur quæ mox se terris nostris aperiunt.

Anno 1564. ille cōgressus planetarum superiorū trium, Rara synodus planetarum superiorum.
Saturni, Iouis, Martis, ac ferè cæterorū omnium, in Leonis

vestibulo, iuxta Copernicum, vel, vt Alphonsini volunt, in finibus Cancri quàm admirabilis? vbi continuus lunæ progressus à coniunctione planetæ vnius ad coniunctionem alterius, donec per singulos filo quodam perpetuo volueretur. Huc, huc primum, huc animorum acies dirigatur: nō quòd à signis cæli quæ gentes timent, sit nobis similiter metuendum: sed ne diuinos monitus, bonitatisq;, & prouidentiæ illa quantumuis obscura vestigia in posterum contemnamus. Hæc enim vix absque sequenti rerum omnium metamorphosi maxima fieri consueuerūt, circa quas minimū transferuntur quicunque obtulerint Deo compositum ius, fásque animi, sanctósque recessus mentis, & incoctum generoso pectus honesto.

Vis ☌♄♃♂ in annos plurimos prorogatur.

Persianum.

Chasmata.

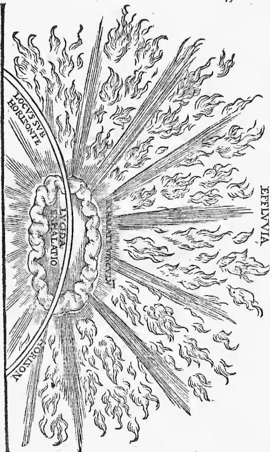
Visa sunt anno eodem chasmata & hiatus, cuiusmodi nostra hæc ætas quampaucißimos animaduertit. Semel mensis Feb. 18. die, circa 10. noctis: semel Octobris 7. die figura propemodum, modo & duratione consimili. Nube enim illustri, quæ Lunæ claritatem vinceret, intra limbum obscurum atque subliuidum comprehensa, alternis excußi radij, alternis flammæ ad singulos ventorum impetus excurrebant, qui subinde velut in hastæ speciem dehiscente cælo, ceu vasta ingluuie sorpturi terras, & maria videbantur.

Hiatus descriptio.

*

Hiems supra modum prodigiosa.

Acceßit his omnibus hyems illa præ portentis cæteris, ob asperitatem frigoris, admiranda: quæ modò ventorum Aquilonarium tyrānide diuturna, modò diluuiis, & supra modum fluminibus auctis non homines tātùm è vita sustulit, sed & sata in terris, supra terram annosas arbores radicitus deuastabat. Cœpit hæc primùm anno 1564. à 9. Decemb. die. vix planè desijt ante Aprilem: Dilata ter concreuit, bis inundauit niuibus repentè solutu, præsertim 6. Ian. atque 11. Feb. sed posterior fluminis huius incursus me-

CHASMATIS DIVERSA
EFFLVVIA
LOCVS SVB
HORIZONTE
LVCIDA
EXHALATIO
HORIZON

memorandæ cladis vestigia nobis impreßit. Circa natalem Domini tãta erat frigoris penetratio, vt & muccus in naribus concresceret, atque apposita foco fercula à gelu vindicari vix possent: quin paßim pauperioribus aures, pedes, manúsque & putrefacta genitalia decidebãt, vbi extincto prius calore natiuo ad gangrænam, siue sphacelon immedicabilem peruenissent. Ea fuit vbique rerum facies atque miseria, vt omnem scribendi, dicendíque facultatem longè exuperet. Moriebantur indies non tantùm homines atque armenta, sed & aues concretæ frigore decidebant. Periere paßim annosæ nuces, pyri, persicæ, mori, ficus, rosarum frutices: vites quoque relictis ad propaginem solis radicibus, quæ supra terram extabant, penitus marcuerunt.

Caritas rerũ omnium.

Quare nec tantùm vini secuta est ingens caritas, sed & annona sese intendit supra modum, destituẽte nos omni copia tum fructuum, tum leguminum.

Pestilentia.

Quod autem non minus mirandum, Bruxellis aliisqúe pluribus locis pestilentia sæuit acerrimè, credo propter astrictionem immodicam sanguinis atque humorum, quæ prohibuerint quò trãspirare minimè possent. Vigebant alterius generis morbi innumeri,

Morbi varij & difficiles.

sed potißimum phlegmones faucium, siue anginæ, celeriter interimentes: Item phrenitides malignæ, pleuritides, peripneumoniæ, sanguine nimirum per ἀντιπερίσασιν vehementius inflammato, offensisq; à frigido multo tum neruosis partibus, tum respirationis instrumentis. Hoc enim nobis vsu aßiduo nunc exploratum est, vt cũque in alijs regionibus pluuiæ aßiduæ morbos plurimos creent,

Cur nostræ regioni diuturnæ siccitates imbribus magis periculosæ.

apud nos tamen vel propter assuetudinem, vel naturarum sympathiam, hoc statu commodius degi: nisi quòd fœminæ tũ vernibus magis obnoxiæ, & pueri, qui natura sint humidiores. Verùm in diuturnis squalloribus, præsertim si adsit vehemens calor, aut frigus, tum demum medicorum meßis

yber-

vberrima. Hyemis tantam ferociã plures ad causas Astronomicas referre conati, parum præstiterũt. Verùm vniuersalis ratio potissimum latuit in illa synodo Satur. Iouis, circa fines Cācri: accesserunt succēturiatæ minores, ac præcipuè diuturna copula Martis Mercurij circa lacteum circulum, in principio Sagitt. Mercurio circa stationem, vel longit. mediam Epicycli, gradum deinceps sic promouente, vt in coniunctione Martis quãdiutissimè permaneret. Incidebat autē tum temporis & trigonus Saturni, Solis; verū quòd Mars gelu impēsius præstet, præsertim Mercurio iunctus, nemo miretur: monent enim tum ferè Etesias flatu sicco & Aquilonio terræ superficiem incrustante, vt semel impressa frigidi vis ægrè deinceps à causis contrarijs castigetur, verùm vel leuissimis obsequens modo consentaneis, magnæ tamē efficaciæ momēta vel ex vna successione similium consequatur. Sed vt verior ratio constet, ac magis ingenuo corde profecta, vnde rectius deduci potuit, quàm à nobismetipsis? Frigebant dudum in hominum præcordiis, inq́ue visceribus intimis studia pietatis christianæ, charitatis venæ erga proximum quemque in Scythicam glaciē, imò in crystallum, aut illo quid durius obriguerāt. Vna pars alteri facessēs negotium, propter philautiam, nihil nec sanum in toto, nec integrum permittebat: vnde & bonorum operum surculi, ac melioris fortunæ semina putruerunt. Postremò tum veræ gloriæ, tum æstimationis antiquæ arbores, ad radicem vsque consumptæ, & aridæ, vix aliò spectant, quàm vt putentur tempore suo: vtq́ue quemadmodum Dominus ait, in fasces, & sarmenta dissectæ æternis ignibus destinentur; nisi concepto spiritu nouo, ac diuina mente persusæ, rursus in succum turgeant meliorem, fructúsque cælesti lumine dignos ferant: quò nos iuuabit qui potest, atque inuitat vltrò, si nobismetipsis nō defuerimus.

Causa hiemis tam portentosæ Astrologica.

Etesiæ.

Ratio theologica cū præsagio vel significatione prodigij.

Cæterum illud inter tot cohærentia mala visum est singulare, dignúmque quod à medicis expendatur? A prima ætatis nostræ memoria nunquam æquè grassatum in regione Belgica morbū, qui Plinio à symptomatibus dictus est stomacace, vel scelotyrbe. Videtur autem proximè ad magnos lienes Hipp. pertinere, vel fortaßis ad Ictericiam nigram. oritur enim putrefacto sanguine melancholico, potißimum in mesenterij vasis, ac circa splenem. Induit hic, quando obstruitur, naturam malignam, oppido vrentem, & venenatæ affectionis indicia prodit imprimis in ore: nā dentes cū gingiuis nigrescunt, ac penitus relaxantur, cum habitu tetro, qui multos contagio sæpe affecit; deinde verò & in crure, maculis paruis & magnis valde liuētibus, velut in sugillatis, cum dolore hypochondrij, spinæ ac ventris totius. Durat vt plurimum aliquot menses: medicamentis durioribus irritatur: peculiare antidotum inuenit experientia nunc in decocto scordij, cochleariæ, nasturtij, sisymbrij aquatici, herbæ Iberidis, nūc radicis smilacis asperæ vel guaiaci, nec ferè aliter quàm per vrinas commodè vacuatur. Sæpißimè id genus occurrit, paulatim nobis nunc familiarius, cū primò tamen & Frisiis solis atque maritimis ἐνδήμιος videretur. Sed nunquam vt diximus ita sæuiit atque huius anni mensibus primis, ac toto vere vsque in æstatem. Credo etenim sanguinem vniuersum vi frigoris, multorum in venis fuisse concretum: & si quando aliàs idem visus est morbus, ferè post diuturnas, vel asperiores hyemes solet emergere, præsertim his quibus res angusta domi est, victúque succi deterioris aluntur, velut oleribus, leguminibus, fructubus, carnibus porcinis, perfumatis: vide Hipp. in Epidemiis.

Morbus stomacaces & schelotyrbes mirabilis.

Causæ.

Indicia.

Antidota & curatio.

Ratio cur hoc anno vigueris popularitér.

Viderer mihi piaculum meriturus, si paterer silentio noctis inuolui splendidū illud miraculi genus (quo quis nomine

Mulieris obsessæ prodigiosa historia.

mine vocet, non laboro) quod in vrbe Laundinensi Galliæ ad veritatis firmamentum, ante tot millium ora, atq; oculos testatum voluit Deus. Ætatis & formæ floridæ mulier, Nicolaa d'Aubrij, iam primùm connubio iuncta, vitæ & religionis integerrimæ, correpta dæmonio est secundo Nouemb. die, anni nũc labentis à Christo nato 1565. Quã verò prodigiosa ipsius affectus specie, quantis artibus dæmõ quos ludos ediderit, quanta cum admiratione populi, cum Sacramenti CHRISTI IESV *maiestate & gloria, plenius hi scripserunt, qui præsentes omnia contemplati regendæ, custodiendæque mulieri præfuere. Nam & horum vnus fide dignissimus vir, Canonicus d'Espinoij, mihi ob curationem antiqua necessitudine iunctus, & rem narrauit ordine, cùm licuit coram: idémque paulò pòst absens libellis Gallicis exaratam dono misit, aliorum quoque celeberrimorum hominum testimoniis, præcipuè tamen authoritate, atque sigillo Parisiensis episcopi confirmatam. Quod præcipuum est dicam breuiter. Ostendit se prius fœminæ hic genius malus in forma defuncti siue cadaueris, auum sese illius esse dictitans. postquam verò per sacerdotem vi verbi sacri exæstuans, dæmonem se professus fuit, iam niger, hirsutus, ac longè supra quàm dudum terribili specie rursus inuisit, subreptámque semel & iterum, de loco in locum transtulit, demũ post multa foris oblata phantasmata, præcipuè cati, aut scarabæi, crabronis, ipsummet iuuenculæ corpus obsedit. Hîc blandius inter initia notos, ignotos pariter, suis quemq; nominibus compellare, multis qui confessione sacra sese non expiassent, fanda, infandáq; detegere palam: donec exhibita per sacerdotem hostia sacra, velut iniecto freno conticesceret. Nec tamen penitus cessit, Deo sic ad maiorem potentiæ suæ gloriam permittente. Quin hostis ille humani generis, quò laboranti fœminæ*

Dæmonis prima aggressio & ludibria.

Signa affectus.

Antidotum singulare.

omnem

omnem remedij saluberrimi viam interciperet, eandem sæpe momento temporis oculorum, aurium, oris officio, & facultate priuarat: Sed appositus ille cælestis, siue angelicus panis mox omni actionum earum vinculo liberauit. Visum operæpretium fuit laborantem theatro publico, & in conspectu plurium collocare. vbi diuersa vice verbis diuinis per antistites sacros exagitatus spiritus nequã, sese secundum à lucifero dixit: nec solum habitare hoc domicilio, sed omnium numerum esse triginta: quod & expreßis signis, pro vero habitum fuit: cùm translata paulò pòst ad Ecclesiam D. virginis, effusis precibus repẽtè dæmones 26. vno agmine, atque in nimbi nigrantis speciem diffluxere: quod matris Christi pietate in genus humanum, atque intercesßione datum diuinitus, nemo vel cæcus non animaduertat. Verè etenim tu nobis quodcunque bonum est, tu sceptra Iouémque concilias, tu dás epulis accumbere diuûm, nimborumq; facis, tempestatumq; potentes. Non multo pòst 3. alij in æde sanctorum omnium magno strepitu obsessam mulierem reliquerunt: eos fuisse ordinis tertij à lucifero, ex ipsorum professione constabat. Permansit omnium princeps quamuis inuitus, (vt ipse coactus prodidit) prædicens insuper, quibus signis quisque discessum suum, plenamq; liberationem mulieris in proximo esse cognosceret; neque id prius futurũ esse, quàm Laudunensis Episcopi opera pelleretur. Interea non cessabant publici ritus, & sacra solemnia: quibus quando intererat, tanta mox figurarum in habitu fœminæ secuta peruersio, tam horrẽda facies visa est, vt omnem scribendi vim, omnémque transcendat mortalium fidem. iã moles triplo, quadruplo auctior; iam nares, oculi tecurui, flammei, horrendum intuentes, oui quantitate extuberant foras: lingua oris hiatu amplißimo nunc ad sternum pectoris vsque, nunc ad aures, & tempora in om-

Miraculum insigne.

Symptomata prodigiosa.

omnem dimensionē vibrata torquetur: caput orbiculatim spinam versus,& crura conuulsum rapitur: vt nisi octo aut nouē ministris coercita teneatur, rursus abrepta cunctorum oculos & manus euadat. Vnum asylum his omnibus in salutari nectare corporis Dei viui: cuius præpotenti radio, ceu Solis accessu, raptim illæ nocturnæ tenebræ vanescebant. Quanquā tum risu, tum admiratione dignissimū, quòd interrogatus subinde cur vultum auerteret fœmina, cùm sacra fierent: Quia me(inquit) Iohannis candidi terret imago, quem tamen ægrè nunc dominum, atque magistrum agnosco meum. Sed cur eum sic nominas? respondit, Sic nominare docui professores Euangelij nouos, quanquam istic sit tamen HOC; ita abrupta periodo illud innuens, Hoc est corpus meum,&c. Sed rursus cùm tute mendaciorum sis omnium parens & artifex, quis tibi vel vera dicenti credet? Verùm (ait) natura non eloquor, sed veritatem nunc coactus aliunde vt mutuò sumpsi. Momordit hic lusus insigniter quibus de veritate Sacramenti contraria insedit opinio. Conati sunt alij ad artem magicam, alij ad naturalem affectionis speciem relegare, sed nequicquā. Magnus erat concursus vndique spectatorum: complentur vici, fora, templa, porticus: ac penè de causa disceptantibus variè, ad seditionem res progressa est. Luctatam semel mulierem cum ipso medico ferunt, quem & pugnis affectum dimisit cum ignominia, palam pòst confitente dæmone, quopacto medicus idem, cum magno discrimine laborantis, octo grana antimonij clam in os iecisset, quæ quia non satis comminuta porrexerit, per vomitum reddidisse, alioqui per posticam exitura. Adhibitæ sunt & ligaturæ, & frictiones, cucurbitæ, sectiones variæ, vnguenta, emplastra, antidota, tētatæ omnes Machaonis artes. Nulla viam fortuna regit, cessere magistri Phyllirides, Chiron, Amathao-

Asylum in Eucharistia.

Iocus dæmonis.

Quopacto dæmon malus interdum veraloquatur.

Controuersia in populo.

Ridicula medicorū iactātia in rebus planè diuinis.

thaoniusq; Melampus: vna salus in corpore saluatoris. nã demum oblato Sacramento dies continuos 3. per Episcopũ Lauedinensem, tum precibus aliisq; diuinis officiis, ita compressus spiritus nequam, qui se Beelsebub nominarat, vt quanquam paulò antè supra solitum efferatior, concussam mulierem fatigasset: nunc subitò tamen 8. Februarij, die Veneris (sed prius edito signo quod prædixerat dudum) victus erupit, terribili tonitru, vlulatu, fumo, flãmáque sulphurea tẽpli fastigiũ cõplens, vt vel à multis ab vrbe passibus audiretur. ac tum primò (quod nunquam antè pro arbitrio mouerat) sinistro brachio restituto, certum liberationis suæ argumentũ mulier dedit, adductis manibus crucis amplexa imaginem, toto corpore in genua reclinato, rorulentos oculos ad sydera subrigebat, vultu insuper ipso iã non mortale quid amplius relucente, sed cuiusdã diuinitatis radio, ac splendore pulchritudinis aucto supra modum. Lachrymæ præ gaudio tum parentibus atque amicis, tum spectatoribus Christo fidelibus exilierunt. Multis eo spectaculo mẽtis oculi sunt aperti: multis, ad supplicij grauitatẽ, animus factus est obstinatior. Pompæ, & gratiarum actiones habitæ meritò beneficij tanti, quæ victoriam verbi ac veritatis tam apertam contra sathanam eiusq; prætextatos, aut hominum specie laruatos artifices celebrarent. Viuit incolumis hæc eo quo scripsi tempore, valetq; pancraticè, cum marito iucundissimè degens, vt iam tertiæ prolis enixu fœcunda mater existat anno hoc 1573. Diuturnus illa à liberatione spiritus mali, residebat in corpore languor, per vices incrudescens, qui tamen à medicamentis acerbior factus, à sacris officiis denuò mitescẽbat. Vnde res agitata amplius per hæreticos, Condeum principẽ mouit, eoq; delata mulier prædictorum omnium fidem fecit. Multis præterea malorum machinis vltrò citróq; iactata miserè, regis tandem

Liberatio mulieris obsessæ imprimis prodigiosa.

Nota tempus obsidionis exactiss. 14. Septemb. à 2. Nouemb. ad 8. Febr.

Prodigiosa mutatio circa formã muliẽris restitutæ.

Triũphus verbi diuini.

Curatio morbi & languoris ex sathanæ afflictione relicti.

tandem Caroli, qui ipsus Laundinum venit, auctoritate componitur, omniq́; deinceps bonorum cumulo restituta est. Quanquam verò vnius miraculi nomen huic historiæ competat, tamen si paulò penitius cuncta perpendas, forsan & futurorum aliquod arcanum latuit inuolucrum: si statum Ecclesiæ Gallicæ nunc afflictissimæ; si perturbationem, atque implacabilē morbū reip. Christianæ; si persecutiones innumeras, contumelias, cruces; si tremendam speciem post annos aliquot diuino rursus fulgore, ac pulchritudine decorandam; si dæmoniorum principem cum tribus aliis notæ inferioris, ac 26. pedissequis è Stygia fauce laxatum; si & rerum gestarum ordinem vniuersum, si formas affectionis prodigiosæ, & tempora comparemus. Rarò etenim hi numeri 1.3.9.26. aut 27.30. certo mysterio carēt. Est quidam in illo diuinum maximè, pótestates dæmonum primò cessisse, qui & ordine fuerint inferiores: primò 26. inde 3. velut duces: postremò & regem omnium: tanto maiori cū strepitu, & terrore mortalium, quanto quiq́; maioris nominis videbantur. Atqui rarò ante 30. annos semel exagitata insigniter respublica in formam pristinam reuoluuntur: quod multi ad congressus Sat. & Iouis, seu motionum cælestium periodos referunt. Sed latet hîc aliud magis reconditum, atque omnium primum, abyssus inexplicabilis Adrastiæ: nec est nostrum scire momenta, vt aliàs dictū est; ast vbi euenerint, signisq́; responderint suis, benignitatem & sapientiam Dei extollere verum quemque, seu Christianum philosophum decet. Videbitis porrò non solùm in rebus externis ideam futurorum, sed & in fatis vnius regionis fata quodãmodo alterius esse depicta: vt quò se animus in altiores cogitationum angustias recipit, magis semper, magisq́; quod in ordinibus mundi miretur, inueniat, vt semetipsum alieno periculo corrigat, suis erroribus

Allegoria præsentis Ecclesiæ status.

Vide de numero 30. Esdræ vaticiniū lib. 9 cap 4. de reliquis numeris, præcedentis lib. caput 4.

Circuitus 30 annorum.

Contra eos qui temporū momenta inquirunt.

Fata vnius regionis in fatis alterius exarantur.

tempestiuè, sibique perniciosis affectibus libellum repudij mittat. Audiunt multi, auscultant pauci: dicam cum Persio,

Magne pater diuûm, sæuos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cùm dira libido
Mouerit ingenium, feruenti tincta veneno:
Virtutem videant, intabescantq́; relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci,
Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureus subter ceruices terruit: imus,
Imus præcipites, quàm si sibi dicat, & intus
Palleat, infelix quòd proxima nesciat vxor?

Tempestas admodū prodigiosa.

Ac ne festinantius iusto ab huius anni diuinis spectaculis prouehamur, lubens adiecerim extremè terribile tẽpestatis genus, tonitruorum, fulminum, grandinis: quæ Louanij à Solis occasu, ad medium noctis incanduit, anno eodem 1565. mensis Iulij die 24. Ascendit ex euronotho teterrima nubes, diuersis coloribus interfusis variè, velut Orci aut Acherontis voraginē præ se ferens: cõtinuò in plurimas rimas deductis faucibus scintillarum ingens copia, per vices absistunt, tanquam è fornace, aut ferro cùm incudi appositum malleis agitatur. Tum verò vbi ad verticem venit, Deum immortalē quantus vbique pauor! quanta ferocia! vnum ferè continuum murmur auditum est, acsi cœlo tellus & syluis maria miscerentur, vnum quoque continuum fulmen atque hiatus, ac si iniectis facibus mūdus vndique conflagraret: tum oui magnitudine grando increbuit: tum (quod animus meminisse horret) dirus in

Dæmones tẽpestati permisti.

aëre fremuit vlulatus, qui nec hominem sonaret, nec vllum bruti animantis genus; sed tamen proximus fuit, qui catis catulientibus solet, cum tinnitu, qualis à vasis aheneis vbi pulsantur, editum dicas. Non dubito applausum & choreã cacoda-

cacodæmonum adfuisse, qui spe futurorũ nunc arrecti amplius, festos dies ac bacchanalia celebrarint.

Propemodum è vestigio cœptæ sunt Belgicæ factiones, & inter principes sata dissensio, cuius & fumus & flamma in hodiernum diem vsque perdurans, necdum vel cum funesto totius exitio conquieuit. Orta enim inter gubernatores ex æmulatione dissensio, ex animorũ dissensione contentio, secum & vulgus ignobile concitauit, iam inde paulatim ab anno 1565. qua progressa latius anno 1566. pariterque in spẽ sublatis hæreticis, agitata est funditus malignorum hominum fæx, cui tunc primum optabilis vita est, opésque & dignitates affluunt, cùm sursum deorsum voluuntur omnia. Secuti sunt igitur ex cõsimilibus causis, quæ regna Franciæ, Angliæ, Germaniæ, aliarúmque nationum, vrbes, & populos subuerterunt, euentus quoque consimiles totius Belgicæ olim fœlicißimis terris: quarũ vbertati & gloriæ vti tum gentes finitimæ inuiderunt; ita nũc afflictißimæ suísque ruenti viribus, propè ad desperationẽ fortunæ melioris insultant, fatalis cuiusdam tituli velut omine diro, sontes pariter atque insontes ad veri mendicabuli speciem pertrahente. Quemadmodum verò inter violenti vorticis fluctum, atque aduersi syderis tempestatem, prudentia nautæ nec non insignis dexteritas elucescit; sic sanè & illustrißimæ Parmẽsis fœminæ spectata est virtus eximia, quæ vix absque virilis sexus pudore proferri in medium potest, sed nec absque nota ingratitudinis præteriri. Stabat illa immobilis, incõcussa, hærens scopulis, & quantum vertice ad auras æthereas, tantum radice in Tartara tendens. Quid memorem nostræ tum ciuitatis, tum academiæ Louaniensis raram in antiqua religione constantiam? quid vulgi, ac magistratus, & studiosorum adolescentum, quid hominum ætatis cuiuscumque, & sexus, & cõditionis arden-

Discordia virorum principum ingens ruinæ publicæ seminarium.

Nomẽ fatale.

Muliebris cõstātiæ exemplum.

Diuinus impetus animorum in republica.

ardentißimam pietatem, fidémque in Deum, regem, patriã, in patrias leges, & cõsuetudines? quid sumptus supra quàm sua sors ferret, labores, vigilias, bellandi obsistendiq; spiritus, supra quàm militaris disciplinæ insolentia pateretur? cùm nihil à Musis Marte sit alienius, vicit profectò diuini amoris flamma in imis pectoribus habitans, impellénsque acrius, quàm quoties torto volitat sub verbere turbo. Fuit ille seditiosorum hominum furor vehemens inter initia, dum se nobilium patrocinio tutos arbitrarentur: sed idem fortunæ aduersis fluctibus paulatim fractus elanguit, vbi præter spem suam, multis hinc inde oppreßis atque pessundatis, etiam quos sibi velut duces, aut antesignanos ad scelerum suorum licentiam dubia quadã imaginatione conceperant, nunc aduersari maximè, nunc terga vertere cognouissent. Nam & magnatum plurimos, dum supra studium suum natas tragœdias animaduertũt, malè auspicatæ rei sera iam pœnitentia cepit: deinde & anceps æstus incertos rapuit, vt sæua rapidi bella cùm venti gerũt, vtrimque fluctus maria discordes agunt. Quare quãtumuis illa semel effusa in omnem licentiæ campum humana temeritas vix vllis repagulis legum, atque armorum obiectis copiis potuerit cohiberi: cessit tamen in vnum iam conspirante magnorum principum manu circa medium Martij 1567. postquam scilicet HantWerpiæ primùm edicto Principis, magistratus, & Catholicorum obnixu præpotẽti spes maleuolorum fracta intercidit. Tarda quidem occurrit hæc sapientia rebus propemodum deploratis: sed quæ nisi venisset, vno momento omnem in Belgio toto felicitatem pristinam, ac veræ religionis cultum ruinæ perpetuæ cõcessisset. Hallensis ciuitas, & Valencenæ suis sese principibus & maiestati regiæ dediderunt.

Error popularis & funesta præsumptio.

Sera pœnitẽtia.

Hoc omitti non decet, anni huius 1566. Iulij 18. paulo ante

ante Iconomachiam rursus horrendæ nubis imaginem supra finitorem conscendisse. Huic nullum coloris abfuit genus, testor ipsus ex αὐτοψία, dixisses illius antiqui chaos imaginem, vt à poëtis maximè celebratur. Vbi ad verticem constitisset, ingentia quidem fulgura cum grandine iaculata est, sed expectatione minora, cùm in illo quidam insigniter rutilans ac velut ardentis Ilij flammeus color, mundo conflagrationem propè minitaretur. Sed eneruatæ sensim species tam prima fronte terribiles in ventos acres & pluuias desierunt. Nubes prodigiosa.

Eclipsis Solis ingens die 9. April. h. 10. min. 12. ante Merid. cœpit anni 1567. in vigore cõstitit h. 11. min. 40. desiit paulò post medium primæ p. m. punctis ferè 9. cum medio totius diametri obscuratis. Lumen pallidum valde, terris fortassè portendens deliquium maius, quàm vnquam cælo conspectum fuit. Cœpit ab occasu ac parte Solis inferiore, nullis tamen apparentibus stellis, nisi quòd tempus vespertinũ videretur. Ascendit vigoris tempore 11. Leonis, Ipsius defectus in 28. Arietis. vnde non abest multum quæ modò ceu noua ac peregrina fax terris illuxit, quã mox in Tauri principio describemus. Iã castigatis impiis, & inauspicatis cœtubus dissolutis, sperabat respublica sese propediẽ in integrũ posse restitui: verũ ea peccata sanè grauissima, quæ vix centenis annorum anfractubus expiantur, non poterant non ineffabile diuini furoris flagellum in turbam mortalium (sontes pariter atque insontes) cælitus excitare. Nam vt liquatis niuibus sensim torrentis vnda exuberans; sic ira diuorũ minatur diu prius quàm impetum faciat, obuia quæque corripiẽs: at semel immissa, vel dormiẽtibus nobis, vel ob veternum portitoris ruptis aggeribus, latè deuastat omnia proteritque: si qua relinquit, ea tum multo madore perflua, tum fluctubus exoluta (nisi de nouo Eclipsis prodigiosa. Diuini furoris magnitudo.

substruas) in cariem ducit, ac ruinæ periculis obijcit sempiternis.

Venturæ calamitatis diræ præludia.

Anno itaque 1567. de cunctis certior facta regia maiestas, misit Albanum ducem, hostibus ipsis vel sola antiqua gestorum fama ac memoria metuendum: cuius potenti dextra quicquid in sua ditione corruptum ac putidũ restet, ad viuam vsque radicem amputaretur. Erat fortaßis illa diuinæ iustitiæ lex, certũmque consilium, quale interdum & Medici inflammatis visceribus, aliisque in morbu difficillimis imitantur, dum vel authore Hipp. vel Galeno affluentem sanguinem non modò reuellunt, sed & ad animi vsque defectum sæpe euacuant. Nec vno tantùm iudicio mundani spiritus propinquũ fabulæ totius cardinem præluserunt: Iam & terrarum, & pelagi vultus nescio quid dirum ac turbidum minitabantur. Pluisse triticum ferunt non procul à Lutzenburgo. Aquæ exorbitantes amplius inundarunt, corrumpuntur agri, sata læta, boúmque labores. In hominibus ipsis contrariorum affectuum pugna (ceu mixta dolore voluptas) vix tertium quemque consistere patiebatur. Nunquam tot subitò morbis comitialibus, apoplecticis sunt extincti. Nam post niues plurimas superueniente cõtinuo gelu, fluxiones è capite ceu manu compressis spongiis defluebant celerrimè suffocantes. augebat vehementiam mali constrictus metu siue angustia spiritus, tum sanguis ipse in vasis sensu præsentium, præteritarum rerum memoria, ac futurarum horrore concretus, quo nihil vel ad putredinem vel obstructionem, atque ex consequenti ad febres pestilentes, inflammationésque est efficacius. Consentiebant astronomicæ causæ, quas referre nunc superuacaneũ duxi. Guilhelmus Nassouius Princeps Aransinus, sedata seditione Hantwerpiæ, summóque discrimine superato, multa reputans cum animo suo, ac malè securus,

Pluuia frumenti, aliáque portẽta varia.

Morbi populares ex horrore mortalium nati.

magna

magna nobilium caterua comitante discessit, April. 21, anni 1567. scilicet tutam pauperiem, atque exilium praeferens possessioni ancipiti, ac nimis periculosae. Monitus erat & comes Egmondanus aperto satis oraculo: nam vbi exemplo suo ad permanendum reliquos hortaretur, responsum illi quasi per lusum ferũt, ipsum & latioribus humeris, lumbisque robustioribus praeditum esse, vt insultorum possit aduersos impetus sustinere. Verum quid agas vbi certo numine res aguntur, ac semel ereptus animo splendor humani consilij vires, fortunámque destituit? Fata obérant, placidásque viri Deus obstruit aures. Ita certissimum ferè praesagij genus nunc ab ipsis interdum praecordiis hominum quibus intenditur, nunc & ab increbescente strepitu vulgi vim veritatis obtinuit, iuxta dictum Prophetae, vox populi vox Dei.

Fuga periculi tempestiua.

Animus saepe ex confidentia caecus.

Praecessit & aliud portentum admirabile, verũ à paucis animaduersum: nam post squallores diuturnos aestatis à 21. Maij ad medium Iulij 1567. repentè 14. die ortus est ventus vehemẽs, eius generis quae λευκονότος *nomine Hipp. insigniuit. is enim sereno aëre spirans ex Austro Africo tãta violentia in fruges iam plusquã maturas ingruit, vt cõcussis calamis partim, partimque diffractis, (quae verè calamitas appellanda est) vniuersum propè frumenti genus sterneretur, porcis & auibus, caeterisque animalibus peregrinis in vitae subsidium cedens. Quo quidem ostento quid aliud innuit peccatoribus Deus, quã quod apud inferos olim turba gentilium in vno Tantalo per figuram poëticam lusit? quam quod in sacris tot indefessa voce declamant vates? quod legem & foedus suum relinquẽtibus ipse per suos ministros ac nũcios saepe minatur Deus: sese videlicet vt pueris delinquentibus ostensurum quidem plurima bona, ac velut in manus daturum, quae tamen priusquam labra*

Venti atidioris impetus, portentosus.

contingant, possessor auferat alienus: vt vos non vobis vellera fertis oues. Liberet è sublimi specula nunc illud altius exclamare,

Concordia res paruas crescere, discordia maximas quasque dilabi.

En quò discordia ciues

Perduxit miseros, en queis consueuimus agros. Sed & ista propter affectus humanos semper instabiles, suã quoq; vicissitudinem habent: ne quis vel in gurgitem iræ diuinæ præcipitatus vnquam dum vixerit, de clementia eiusdem atque inexhausta bonitate desperet: τὸ γὰρ φέρον ἐκ θεῶ, καλῶς φέρειν χρή. *Vt autem redeamus vnde digressa fuit oratio, venit in Belgicam terram regis exercitus. Decimo enim die Augusti 1567. præcursores Germani primum per Louanium iter fecerunt Hantwerpiam versus: secutus est dux Albanus multis tum Hispanorum, tum Italorum antiqua militiæ milibus comitatus.*

Vicissitudinis in rebus humanis exemplum admirabile.

Capti sunt 9. Sept. 1567. & coniecti in carcerem illi quorum nomina vt virtus olim ac rerum bene gestarum gloria ad dignitatis fastigium semel euexit, ita nunc casus inopinatus, subitus, exemplo maximè formidando, acerbam sui memoriam, terroremq; ineffabilem in hominum sensus atque ora diffudit. Eodem tempore Gallicæ pacis ac fidei disrupto fœdere (quod inter pugnantes hæreses, cultusq; religionis ita difformes rarò vel tutum esse potest, vel diuturnum) noua rursus in Francorum regem exortæ seditiones, & quæ sepultæ hactenus videbantur simultates, velut excusso cinere subitò in maximum incendium prorupe-

Religio vinculum pacis.

rum. Mirum certè, imò præ aliis admirandũ, duos monarchas orbis Christiani potentissimos, tuendæ religionis, concordiæ, æquitatis maximè studiosos, acerbis tamen seditionum fluctibus ita iactatos hactenus atq; exercitos, vt naturam vtriusque pulcherrimam credas meritò cum fortuna aduersa duello propè perpetuo laborasse. Sed hoc illud est

quod

quod breui oraculo constat, magnis magna cōmittit Deus. Non est quòd inspectandæ deinceps fabulæ humanæ causa se quispiam in regiones conferat peregrinas, totúmque orbem circumiens & mores hominum, & casus perlustret & vrbes. Pauci qui deinceps sequuntur anni multorū vel millium instar omnem fortunæ vtriusque effigiem optimè circumscribunt: tot repentè mutationes incidunt, aliis ex humili casa in sublime subuectis, aliis in præceps è fastigio deturbatis, iuxta illud, tollimur in cœlos curuato gurgite, & iidem subducti ad manes imos descendimus vnda. Multis celebrioribus tum Flandriæ, tum Brabantiæ locis, vt Gandaui, Namurci, Valencenis, Bruxellis, Hantwerpiæ, omnia complentur armato milite: vbique luctus & pauor, aliis nunc è conuiuio, è strato molli atque complexibus parentum, fratrum, coniugum, liberorum repentè ad carcerē ductis; aliis è carcere ad mortem, aut carnificinam morte crudeliorem: lamentis; gemitúque, & fœmineo vlulatu tecta sonant, resonat magnis plangoribus æther. Iam hæc sunt illa æterna diuini furoris, atque iustitiæ monumenta: hæc spreta in nobis pietati præmia certa restabant: hæc denique morbis extremis summæ remedia, vbi pro claris triumphis irent obscuri & lugubres dies, pro pompa lætitiæ quotidiana funera, pro vini fontibus effusi sanguinis riui ante ora mortalium fluitarent. Sed ego hæc latius, & supra quàm proposueram tragico stilo, vt istuc attentius intuens vel sera posteritas discat in rebus prosperis illum qui author est omnium reuereri, ac tum in terra, cœlisq; amicos sibi parare cùm res in tuto esse crediderit, vt quando exciderit fallente vestigio, præstò sint qui subrigant protinus, fulcróque solidiore confirment. Id verò nusquā nisi in vnitate credentium, quæ certo duntaxat ordine, ac longè pulcherrimo, ab vno vertice CHRISTO IESV *per Apostolos*

Prodigiosa in publicis rebus fortunæ vtriusq; mutatio.

Contēptæ religionis ac pietatis tragicus finis.

Felicitatis anchora in vnitate consistit.

stolos suos & successores, per manus & membra reliqua vnius Ecclesiæ hactenus in continuum prorogatur. Felices ter & amplius quos irrupta tenet copula, nec malis diuulsus querimoniis suprema citius soluet amor die. Verùm vix nostræ tragœdiæ actus secundus præterit. Cœpta est sub idē tempus, nimirum 28. Octob. 1567. arcis delineatio prima, in fronte ciuitatis Hantwerpianæ: Incidebat tum & lunæ Defectus luminum. *eclipsis punct. 4. cum triente, quæ cœpit paulò ante primā, fuit in vigore circa secūdam, min. 50. post tertiam statim decrescens ambobus luminaribus afflictis radio vtriusque malefici Sat. & Martis. Vigebat nunc quoque secundū directionis cursum elapsa dudū obscuratio Solis. Nec minus* Seditionū exempla grauissima. *in Gallia concitatis inter se copiis pugnatur acerrimè, vt q; hîc supplicio capitali, illic fortuna belli multorum milium strages editæ terram humano sanguine fermentarunt.*

Scilicet & tempus veniet, cùm finibus illis
Agricola incuruo terram molitus aratro
Exesa inueniet scabra rubigine pila:
Aut grauibus rastris galeas pulsabit inertes,
Grandiaq; effossis mirabitur ossa sepulchris.

Regis Gallarum copiæ circa finem anni in angustum Casus multiplex varietas. *admodum ab aduersariis rediguntur. sed tandem obtinuit pietas, seruatusque diuino numine incolumem sese ab hostium suorum machinis expediuit. Concilij sanctissimi Tridentini decretum Louanij promulgatum est Nouemb. 29. Interea & principis filius Comes Buranus, præclaræ institutionis ac generosæ indolis adolescēs, subitò accersitus Louanio in Hispaniā ducitur 16. Feb. 1568. Discessit paulò pòst optima Gubernatrix, rerumq; reliquit habenas. Plures illam nunc absentem questu, & iustis laudibus prosequūtur, quam præsentem aliquando vix tulerūt: vt ferè in rebus humanis solet, atque eleganti ranarū apologo*

logo fabulator Phrygius præmonstrauit. Prope Dalensem ciuitatem collecta Gallorum manus mense Iulij 1568. occulto molimine vagabatur: sed callidus miles Hispanus vt suboleuerat, maturè impetu facto vicit, oppreßisq; ad internecionē vltimā triumphauit. Mox & Bruxellis capite plectuntur è captis nobilißimi quiq;, vsque ad 18. aut plures numero. Circa 20. Maij in Frisiam comes Lodouicus irrumpit: occidit fato crudeli, sed sibi decoro, atq; huius prouinciæ luctuoso, comes Arenburgensis: cadit ex altera parte principis frater, comes Adolphus. Accepta clade fortißimorum militum, regalem curiam cum luctu nō mediocris terror incesit. Quinta verò Iunij in profesto Pentecostes, plectuntur & illi quorum illustris natalium splendor mortis terribilem famam velut momento in orbem sparserat vniuersum: raptus est imperio regij nominis, qui dextrum regis ipsius latus sæpißimè clausit, domitúsque & placidus instar agni, fato sese ac diuinæ prouidentiæ subdidit, cuius aliquando vultum instar leonis pauit Gallia. Sed ego iam meimet penè oblitus nimium in contexendis historiis pedem fixi, quod reliquum est scribat posteritas, cui licebit & planius multo & tutius: quanquam nec ipsius eò vsque progrederer, nisi me fortius istic ira diuinæ vestigia commouerent: quò nimirum constet quàm sit signorū omnium, euentuum, atque causarum apta connexio: quamq; omnia in omnibus hactenus diuina pariter atque humana consentiant. Nam & ante tot funera, tot cædes atque conflictus, testis erat ceu futurorum index certißimus conuersa solis facies in orbem rutilum ac ferè sanguineum, omni splendore pristino destitutum, qualis à nobis, aliisq; pluribus sereno aëre, diu ante occasum visus est anno 1567, Sept. 20. die. Confer nunc vniuersam historiæ cursum, vide quàm viris nobilibus, præsertim nono pòst mense hic illata-

Aesopus omnium tū præsentiū tū futurorū certißimus vates.

Fortunæ sublimioris horrendū præcipitiū ac funesta catastrophe.

Solis prodigiosa facies.

illætabilis annus atque exitialis extiterit.

Pluuia sanguinis per multa Brabātiæ loca.

Illud modò non citra horrorem maximum, ac triste menti presagium scribi potest, quòd ipso Pentecostes die, quo maiestas æterni spiritus olim in homines fusa, vsque in mundi extremos angulos permanauit, nunc atri sanguinis guttæ innumeris locis ingenti copia sint repertæ, præsertim non procul Louanio, & sacri montis archiuo. Testes sunt infiniti qui ad memoriam rei, ramos ingentes vlmorum, & quercuum succo purpureo grauidos retulerunt. Ipsæ & humiles herbæ, & gramina cum celsis arboribus paßim per syluas diu huius cruenti sæculi notas, ac stigmata tenuerunt. Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Pestilentia cū aliis epidimicis morbis.

Interea & pestis Louanij sæuiit, sed magis in proximos pagos. aliis contagiosæ febres, cum sopore, delyrio, atque exanthematibus variis cōtigerunt. Sed quò contextus rerum atque ordo perpetuus constet, dux Albanus animoso spiritu præceps in hostem cum toto agmine vertitur. Simul atque in Frisiam venit, aduersariorū copias mira tum celeritate negotij, tum loci, rerúmque oportunitate confecit 21. Iulij, cæsis prope Groeningam multis Germanorum millibus, qui & comitem penè prodiderant, dum more suo pecuniam in ipso conflictus turbine postularent. Ferunt comitem vicini fluminis cursu nudum sibi salutis viam ac natandi peritia reperisse. Celebrata est victoria cum triumpho memorabili Bruxellis, omni velut iam tempestate fugata. Sed nondum finis. vt enim in hominum moribus sunt circuitus certi, sic & in signis siue prodigiis, inq; omni rerum mutatione docuimus.

Celeritas in re bellica.

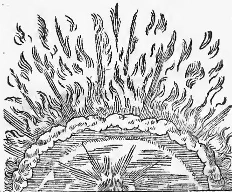
Perfidiæ militaris exemplum.

Chasma horrendū in cælis visum.

Mox ante infaustam irruptionem militum Germanorum, nónne eadem portenta in aëre visa, quæ paulò ante confœderationis auspicium? Nam & hiatus, siue vorago cæli circa Septentrionem velut excußis hastis ardentibus,

telis,

*telis, atque flammarum globis, vniuersum aërem per noctem integram illustrauit, 1568. Sept. 25. nec multò pòst Princeps Aransinus Mosam transgressus non parum huic regioni terroris inuexit. * Verum illa maiestas nominis*

regij & constans populi erga eandem fides in hisce tumultubus non secus quàm aurum ignibus explorata est, nec secus quàm puluis à vento, à Solis potenti radio niues atque caligines discuti solent, ita & nostrorum aduentu coacta tempestas celeriter expirauit. Multa quidē in ea expeditione contigerant, quæ referre singula non patitur locus. Fides & constantia populi erga regem.

Secuta est hyems asperrima vsque in medium mensis Martij 1569. Inundatio facta Louanij præceps mense Ian. die 13. Templa Arscotij, Thenis, alisq́; cōplurıbus locis igne percussa cælitus accenduntur. Viguit rursus & stomacace, & schelotyrbe: sed ante alios morbos melancholia hypochondriaca, multis tum horrore assiduo marcescentibus indies, Inundatio. Morbi populares.

indies, tum insolenti rerum nouatione attonitis. Paulò post Condeus occubat, traiectus in acie tormento bellico, quem certis occasionibus irritatum in regiam maiestatem multi velut tragœdiæ caput atque choragum esse voluerant. Vsq; adeò ad generũ Cereris sine cæde & sanguine pauci descẽdunt reges.

Eclipsis Lunæ satis horrẽda. *Mensis eiusdem die qui præcesserat tertio, hora tertia, manè Phœbe eclipsim horrendam patitur, diris coloribus insignita. primò etenim fuscus, inde sanguineus fulsit, mox & puniceus, & virens, & liuidus, ac tandem incredibili varietate deformis. Iris expressa noctu hora 12. visa est Martij 12. cælo sereno ac temperato, spirantibus Cauris. Stabat hæc diu suis perfectè coloribus insignita. Accessit*
Aëris inclementia. *gelu prodigiosum, subitum, lõgè acerrimum, à 14. Martij, vsque ad 16. diem. per syngamiam Sat. Solis, Martis, Mercurij.*
Terræmotus. *Secutus est è vestigio terræmotus 14. Maij, circa 12. noctis, cum rauco murmure. Ferebant tum tẽporis & spectra rursus in aërẽ peruagata. Equidẽ hora secunda, m. 40. transactis, concussionem quoque alteram sensi, bis continuè, quarum vltima ad spatium 3. aut 4. minutorum circiter perdurabat: colores tum in aëre vid: varios, incerta specie, valdè terribiles. Puto huc aspirasse radios antè*
Causa Astrologica. *dictos circa ingressum Solis in Arietem, accedente nunc apta connexione per trigonũ Iouis, Martis, atque Mercurij. Ferè sub idem tempus coram principibus terræ Belgicæ, proposita primũ census regalis inuestigandi ratio difficillima, confragoso murmure, plebem in diuersas sententias concitauit.*

Hos terræmotus exceperunt maximæ tempestates. Prima vẽtorum, fulminum, grãdinis, cui vix vllius pugni amplitudo certauerit, (aiebant in plerisque fuisse & capitis
Grando prodigiosa. *molem) in agro Heuriensi prope Louanium, die 13. mensis Iulij.*

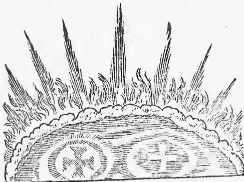
Iulij: altera tonitruorum, & procellarum, mense Aug. die 18. quæ tanquã ruptis nubibus, effusisq; cæli catarrhactis hiatum protentosum terræ, simulq; arenæ alluuiem incredibilem circa Parcense cœnobium inuexerũt. Domus passim in pago Vinkebosch in terram ad fauces vsque demersæ, arbores altæ iuxta viam consitæ ita subuersæ à radicibus, vt capite in terram reuoluto, infernæ partes ad sydera prospectarent, vt & in hunc vsque diem residua quædam monumenta testantur. Non dubium quin ex antè defixis castris eadem in regione, idola quædam siue phantasmata inter se colluserint, inuitus discessura à mœnibus nostris, dum velut chorea circumducta rursus hostili exercitu repetantur, quod ante finem anni fore cognouerant. Interea propter necessitatem bellici nerui, multis hinc inde difficultatibus ortis, exulcerata plebs insolescit mirum in modũ. Tempestas prodigiosa cũ hiatu atque arenarũ alluuione mirabili.

Veniunt Hispani milites Louanium 24. die Aug. 1569. vixerunt cum ciuibus modestissimè, at supra quàm quisq; metuerat, credo vt ipse Musarũ attactus emollijt. Sed antè quàm philosophiam plenè perceperant, discesserunt, Sept. 22. querelis precibusq; apud ducis excellentiam fusis, imprimis verò intercessione clarissimi domini Doctoris B. Ariæ Montani, S. paginæ interpretis regij, quem & in aliis infinitis patronum sibi insignem tum ciuitas, tum vniuersitas sensit. Mars inter Musas.

Porrò Sept. 10. die anni 1569. portentum aliud, dum apud nos agerent, Hispanis militibus visum, vti ex plurium (qui fortè tunc agebant excubias) narratione didicimus. Hiatus cæli mirabilis.

** Primo circa vndecimam noctis, ab Hellesponto cælum quasi perfusum sanguine, eius tamen fulgoris vt legi quæuis potuerint. inde cum luce infanda, crux orta rubicunda, octogona: postremò crux alba, splendoris admirandi, vt conspectum oculi vix sustinerẽt: tum & cælum discindi*

 visum

visum est, & stellæ discurrentes ordine perturbato flammas inuicem iaculari: capiat hæc qui mente valuerit, inq́ craterem illum Mercurij sese demerserit. Sed confer obscero effusionem sanguinis quæ post secuta est: & mox phænomenon syderis noui in speciem crucis fulgidissimæ constitutum. certè hæc omnia non nisi à communi quadam intelligentia rerum gubernatrice profecta intelliges, dum (vt libro superiore latius dictum est) miserta generis nostri, ideas aduentantium rerum Mineruà quadam rudiore depingit, vt mali præsagus animus nunc somniantibus nobis, nunc vigilantibus per similitudines sæpe præmonstrat.

Cōsensus partium vna lex in vtroque mundo.

Vtq́ attentius istæc mortalium oculis insiderent, accessit alter cometa pallidus circa Nouembris initium, cauda vibrata longius in Subsolanum, qui profesto Martini (octauo scilicet die) paulo altior visus, sed mox increbrescentibus ventis cum imbre cōtinuo, dissolutus euanuit.

Cometa Saturnius.

Anno

Anno sequente 1570. mira in rebus plerisq; mutatio, ceu insolentioris fortunæ ludibria cötigerunt. (sed obseruāda hic non supinis oculis radiorum illa mirabilis symphonia, quæ contigit statim post medium mensis Maij) Spectata sunt varia cælo chasmata, præsertim prima Aprilis, & 4. Aug. multi quibus pridem in alios vitæ necisq; potestas data, abusi gratia Ducis, in crucem aguntur. sed nos consultò illorum nomina præterimus. Germani milites, quòd suo comiti cùm Valencenis ageret durius restitissent, perducti Hantwerpiam, atque insidiis circumuenti; argentum ferro, vitam morte commutant. 16. Iulij regali theatro magnificè structo dux illustrissimus donum regalis clementiæ promulgauit. Anna Austriaca, inuictissimi Imperatoris filia, Philippo regi serenissimo despõsata, ventis secūdis mare ingreditur, nauigat in Hispaniam. Mensis verò Nouembris diebus secunda & tertia cùm ab illa cometa superioris apparitione nūc anni exacti circulus volueretur, dira successit clades Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ; dum euersis aggeribus, pagis, armentis obrutis, hominum quoque multorum millia vi diluuij sunt absorpta; quo tamē propediem velut in nube depictum, ac multo ijsdem crudelius alterū immineret. Obserua hic sedulò continuatā temporis symphoniam, ac si fatali serie in eundem diem multa successerint non paruam admirationem apud posteros habitura. Nam & anno sequenti in Frisiæ tractu sanguinem pluisse mox audies: anno deinceps altero in Geldriam venit exercitus regis, & prima tantarū cædium auspicia his regionibus extiterunt. Cùm itaque præter alias tempestates in-

Rariores copulæ planetarum.

Rerū human. vicissitudines crebræ & prodigiosæ.

Diluuium oppidò miserandum.

Calamitatum in idem tēpus incidentiū series propè fatalis.

Prodigiorum assiduitas portentosa. *solitas, diluuia ignis & aquæ, monstra, prodigia, vix vnquam ab auis & atauis tot congestæ diuorum minæ, tam filo perpetuo conspirarint: credibile fuit nūc imminere denuò rerum æstus ex imo fundo inenarrabiles, ac status publici metamorphoseis: præsertim regionibus illis ad quas diuorum nuntij mittebantur.* Exorbitationes fluminū. *Aquæ etenim rursus insolescentes Louanij bis via vi facta & vicos humiles, & tecta perrumpūt. Semel anni huius 1571. Feb. 5. atq; iterū æstate media August. 23. per diuturnas copulas Sat. Solis, Veneris, Mercurij, ex auctis imbribus præter communem naturæ, & temporis cursum.* Aëris intemperies rara. *Vix vnquam procellas ita cōtinuas vidi atque à 15. vsque ad 23. sed maximè vigesimo primo, per diem ac noctem integram, acsi reclusis omnibus valuis Deucalioneum sæculum impendisset. Ingens vbique iactura & calamitas irreparabilis, quanquam nesciam sanè in eo genere an plus incuriæ, aut quorundam inscitiæ, an pervicaciæ potius circa ostiorum negotium, an materiæ affluentis exuberātiæ fuerit tribuēdum. Vt vt est, ita dis visum fuit, illudq; verißimum patet, quicquid delyrent reges plectuntur Achiui. Ferè sub idem tempus (si magnis parua conferre licet)* Ominis exemplum apud Louanienses. *turris amplißima D. Petri collapsa lateris vnius parte versus Thenensem portam, seu plagam Orientalem, diu ruinam horrendam ciuibus minitata est, sed & mansit immota post, & vt curetur expectat, quamuis non tam medici desint, quàm nerui & curationis apta materies.* Secura paupertas. *At hæc inopia cum Musis habitās duros ac sobrios in plerisq;, in multis verò nos tutos hactenus, atque securos fecit. Sunt ista ex ominum potius quàm prodigiorum genere, in quibus tamen propter concentum se consequentium rerum inclusa per sæpe diuinitas latet. Nos huius acerui cætera, quòd superstitionem propius visa sint redolere, prætermittenda putauimus. Interea febres acutæ admo-*

admodum cum delyriis, morbilli, dysenteriæ, vermes supra numerum grassabantur: tum plurimi passim pestilenti cõtagio perierunt, præsertim Bruxellis, Hantwerpiæ, mensibus Iunio, Iul. Aug. Sept. Octobri. Sed nunc maiora in medium proferamus: non omnes arbusta iuuant, humilésque myricæ. Alius nũc rerum ordo, alia facies aperitur. Ortus enim paulatim fremitus popularis, anno 1571. ob causas omnibus manifestas, sensim vires & pabula sumpsit. Regina Angliæ grauiter periclitata, tamẽ euasit. Cũ verò multa pecuniæ vis absumpta in vsus bellicos, nouam exigendi occasionem præbuisset, proposita res vulgi iam dudũ incẽsos animos inflammauit. Morbi populares. Vox populi.

Itaque eiusdem anni Sept. 11. die vesperi, post atrocissimam tempestatem, tertium chasma in aëris parte quæ circium spectat, prioribus non absimile nobis effulsit, externorum hostium irruptionem alteram præsignificans, ab eodem cardine scilicet vnde corpus illud prælucidum, nigranti peripheria clausum, vibratos vndiq; velut è centro flammarum radios exerebat. Anni vero sequentis primo statim vestibulo (nimirum Ian. 1572.) turbarum summa φλόγωσις *incanduit, obstinatis animis tumultuatur ignobilis plebs. Aperit se verò nunc primùm philosophandi è sensibilibus rebus opulenta materies: quã sanè liberet velis ingredi plenioribus; sed neque historiam tracto, neque me fugit quod ad Asinium Polliõe scribit Horatius, qui belli causas, vitia & modos, grauesq; principum amicitias, & arma nondum expiatis vncta cruoribus periculosæ plenum opus aleæ tractat, incedere per ignes suppositos cineri doloso. Quare quæ licet in istis qua modestia, vel apathia robore possum, attingam breuiter, quò cõstet quãtopere malorum sese myriades, ceu iunctis ansulis trahant, vbi maioris indies infelicitatis authores inuenit temporis opor-* Alius hiatus cœli. Animorũ ferreus rigor. Præclara admonitio. Scopus authoris in historiarum capitibus referendis.

tunitas. cùm enim res ad seditionem spectare nunc propiùs videretur, parati mox plurimi inter exules in loca maritima perruperunt April. initio 1572. vbi primùm sub libertatis amplissima titulo, nullum propè vel anarchia vel insolentia genus omissum ferunt. Sic sanè sic miserãdo mortalium generi contingit ab uno infelicitatis extremo in alterum volutari, atque dum medium quærũt, dextrũ Scylla latus, læuũ implacata Charybdis obsidet. Loquor de his potissimùm qui rebellandi prædandiq; studio Deum in lingua, Martem cruentũ & Furias dextra effundere consueuerũt; aut pacem orare, manu prætendere puppibus arma. hi enim sunt qui secum innoxios perdunt, & venia dignis omnem ferè salutis aditum intercludunt. Quàm verò durum sit homini contra stimulum calces vrgere, non minus ex huius liquet commenti diris successibus, quàm quõdam substructæ in cælũ arcis Babylonicæ, vel per aggestũ Pelion Ossæ. Rebus concussis vndique, status Belgici maturo cõsilio mittuntur è cœtu nobilium, atque ordine sacri, ad Regiam maiestatem. Interea & Principis frater comes Lodowicus, militaris astutiæ strenuus architectus, ac minimè stertens, celeritate mirabili Montes Hannoniæ cepit. Eodem temporis puncto & Valencenæ repentè ab hostibus occupatæ, qui tamen obiecta arcis violentia denuò repelluntur, non absque infanda ciuium clade, cùm mox in reliquam turbam ea tempestatis atrocia verteretur. Cesserant paulò antè consimilibus dolis & ciuitas Vlyssingana atque Verensis, in tractu Zelandiæ. Paulatim & in Hollandiam se tota effudit eluuies: multæ vrbes, & arces viriliter restiterũt: seductæ plurimæ, aut spe metúue compulsæ, in potestatem hostibus concessere, vita iam vniuersim, atq; fortunæ bonis quasi in fritillum quempiam amandatis. Sic sanè progressus est hic miseriarum omnium rapidissimus vortex,

Inflammationis vigor.

Astutiæ ac celeritatis in rebus gerendis exemplum memorabile.

Calamitatum cathena quædãperpetua.

vortex, ceu summa ἐπίτασις, donec pestilenti contagio in Transysellaniam, Frisiam, & Geldriam vsque peruenerit. Interea plerisque locis vastantur & ædes sacræ, fugantur probi & improbi, vertūtur ima summis, sua cuiq; Deus fit dira cupido. Infracti animi dux Albanus, causa & potestati regiæ fidens, parum turbari hactenus, aut festinātius agere; sed dißimulare sedulò, paulatim duntaxat vires colligere, captare tempus idoneum, quo se minore periculo, maiore facilitate expediat. Succeßu illico, quod vel optanti diuûm promittere nemo audeat. Collecta Francorum turba (ferè sex millium) circa medium Iulij, cùm iter in ciuitatis Montensis præsidium destinasset, errore viarum atque indicis dolo lapsi in insidias hostium, deletiq; funditus, fato miserrimo perierunt. Dux ouans insignem expeditionis suæ promouet apparatum. Interea Princeps Aransinus à suis impulsus, vt occasionem tam præclaram non negligeret, qua & votis potiri suis, (vti persuasum fuit) ac periclitanti iam fratri ob illius causam, maturè posset occurrere, peditum equitumq; multis instructus millibus, paulò antè quàm Francorum edita strages, Ruremondensem ciuitatē ad Mosam cōsitam vi aggreditur, atque expugnat, Gallis militibus, ciuiumq; nonnullis (qui tunc armati occurrerint) interfectis: quod reliquum, ferè in prædam militibus datum est. Ea res Brabantiam, orasq; finitimas tremere fecit; agrestes & sacerdotum plurimi in fugam vndique se coniiciūt. Mechlinienses læuæ mentis auspicio, cū præ horrore militum Hispanorum paulò antè oblatum à duce præsidium recusassent, clam vna nocte inimicam illuuiem recepere. Paucorum sanè id conspiratio fecit, præter consensum vel expectationem optimorum ciuium ac magistratus. Sed semel immißa tempestas vniuersim peruagatur, nec tam subinde foricas, ac domos lenonias, quàm sacras

Lentè festinandum.

Strages memoranda.

Homo proponit, disponit Deus, qui solus nouit quid serus vesper vehat.

Animus ex anteactæ rei conscientia] de salute desperans quid faciat vide.

e 4 *ædes,*

ædes, aras, atque suggesta conuellit. Factum id annotauimus anno hoc 1572. Aug. 20. die, atq; tum verè locus oraculo fuit ex Aeneid. 2. Scandit fatalis machina muros, fœta armis, circum pueri, &c. Dux Bruxellas deserens, Bergensem obsidionem seriò iam aggressus, Ludouicum comitem, eiúsque præsidiarias turmas tormentis bellicis nocte dieq; fatigat. Erat autem instructus ingenti exercitu Gallorum, Germanorum, præsertim pedestris armaturæ, cum antiquioris cohortis prætoriæ equitatu. Die autem 27. fama ad nos peruenit de cæde horrenda principis Admiraldi; peremptum callidè tanquam vocatum ad nuptias ferunt 24. Aug. profesto D. Bartholomæi: Quis stragem illius noctis, quis funera fando explicet? Nam ad exemplum Sichemitarū in historia Dinæ, vno quasi momēto plura cecidisse quinquaginta millibus arbitrantur tum Lutetiæ, tum alibi, fato crudelissimo & laniena virorum, coniugum, liberorum, omnis sexus, conditionis atque ætatis, his quidem traiectis globo, gladióue confossis, illis in præceps datis, aut furca, aut saxi congerie, aut vortice fluminis suffocatis, vt quondam aliàs de Tēplariorum excidio, & Siculæ noctis infandis tragœdiis monumenta historica prodiderunt. Sed isto tam inopinato cardine, atque inter alios extremè formidabili casu, edocti cæteri, iam nutare amplius, iam serò sapere, iam præteritorum pœnitentia duci, ac propè institutum prius cum animis despondere: iam penè quo filo ciuitates antè desecerant, post Montensem deditam (vti mox audies) paulatim sese & alia in potestatē regiæ manus ceu postliminio recepere. At quænam rerum facies? quàm sæuo turbine & ima sursum, & summa deorsum rapta voluuntur! nunc illud est quod poëta Tragicus clamat,

Panicus furor.

Tragicus rebellionū finis nulli exemplo hactenus horroris magnitudine comparandus.

Noctes Siculæ in prouerbiū abierunt.

Sera pœnitētia.

Digressio politica.

Tardè licet
Veniat, venit tamen horrido pede cælitus

Delapsa

Delapsa tandem plaga, eosq; corripit,
Pietate qui spreta, atque honesti vinculis
Ruptis, ruunt dirum in furorem.

vt elegãter ex OEdipo Col. Soph. vertit doctissimè Ratallerus. Sed vt idẽ cecinit, πόνος πόνῳ πόνον φέρει. *Ac ne digrediamur longius, non est cur nostræ ruinæ causam quæramus alibi quàm in nobismetipsis. Sæpe meloris exẽplo, indemnes deteriores vocat ad pœnitentiam Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur ac viuat. Verũ (vt ingenuè dicam) cedimus, inq; vicem præbemus crura sagittis. Ignouisse putamus Iouem quia cũ tonat, ilex ocyus quã nos domusq; nostra percussæ fulgure cõflagrarint. Meritò sic eos videt Satyricus:*

Inhumanitas efficitque neglectus tũ erga Deũ tum proximũ calamitatũ omnium causa.

An quia non fibris ouium, Ergennaq; iubente
Triste iaces lucis euitandumq; bidental,
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iupiter? aut quidnam est qua tu mercede deorum
Emeris auriculas? pulmone aut lactibus vnctis?

Sic in calamitate publica quisq; authorem quæritat, quẽ tamen nocte media, nullius luminis ope, in conclaui suo, inter propria strata & vestimenta fortassis inueniet. Hoc ibi fit vbi non verè viuitur, vbi quisque suo emolumento metitur publicum bonum, vbi salutẽ propriam alterius duntaxat excidio meditatur: vbi omnis iustitia torpet, omnis ordo & disciplina discerpitur, fides abrũpitur, luxata pietas omnis, & erga proximum quemq; humanitas plusquã barbarica feritate refrixerit. Dum enim vnius reip. membrum alterum alteri non compatitur, (vt in illo Romani oratoris apologo) marcescit totum atq; in tabum diffluit: vnde paulatim lege consortij vel leuiculus dolor in pedis pollice natus, si manu adhibita durius infestetur, serpit momento temporis cor, hepar, cerebrum, vniuersos humores,

Apologus Menenij Agrippę de ventre & reliquis partibus vnius corporis. Cõsule Liuiũ Dec. 1. lib. 2.

spiritus, corporisq; particulas secum in consensum trahens, vt & eleganter Hipp. lib. De locis. Spectatum iam id satis superque in ciuitatibus singulis, quarum fortuna plusquã Troiani excidij miseranda cùm per se ipsa loquatur, hodie profectò (vt olim in depingendo Iphigeniæ sacrificio fecisse Timantem Valerius refert lib. 8. cap. 12.) non tam fortassis orationi aut scripto, quàm stupori atque vni propè silentio permittenda est, ijs duntaxat in memoriam reuocatis quæ 28. Deuteron. per sapientiss. Moysen æterna verbi sapientia in cõmune prædixit: Eo quòd non seruieris domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam, seruies inimico tuo quem Deus immittet, in fame, & siti, & nuditate. is iugum ferreum imponet ceruici tuæ, donec te conterat; adducet super te gentem de extremis finibus terræ, cuius linguam non intelliges, quæ nec rationem habeat senis, nec misereatur paruulorum, sed deuoret fruges terræ tuæ: ipse erit in caput, tu illi in caudã, &c. quæ longo ordine tum præcedunt, tum consequuntur. Nunquid & nostræ reip. fortunæ, ac moribus satis hæc cõsentanea? nunquid Deum oscitare semper, & sui non meminisse dicemus? aut hæc prædicta diuinis oraculis quisquã neget? præterea aut supplex aris imponat honorem?

Antiquum oraculum & perpetuò verum.

At hæc æternæ quidem iustitiæ, quam propter peccata prouocauimus, vindictæ quam promeruimus aperta sunt testimonia: vultis & bonitatis suæ siue clementiæ (quã tamen negleximus) præsens argumentum? Quæ pridem Louaniensi ciuitati fortuna contigerit, omnibus palam est: sed protectori nostro quid debeatur, non æquè omnes intelligunt: quare ne crimen ingratitudinis (quo nullum turpius vel oscitantibus nobis obrepit) diuinarum laudum neglecta occasione committam, rursum nunc in priora conuertar, vt quæ præcesserint aduentantis tempestatis signa commemorem:

Digressio ad fortunã reip. Louaniensis, ac prodigiosam Dei clementiam erga mortales.

morem: iamq; ille character viuax, & indelebilis diuinæ erga nos philostorgiæ clarius elucescat. Præter diluuia quadam, ruinas, hiatus, fulgura, terræmotus, aliáque vel omina, vel portenta superius enarrata, quorum pars magna tum nostræ huic vrbi, tum locis finitimis peculiariter visa sunt minitari, vnum præ cæteris nunc in mentem venit: quod in puella quapiam nobis vicina, ætatis annorum 14. sedulò est animaduersum. Ea hoc anno 1571. in Ianuario, post inexplicabiles cruciatus ventris, & tormina sub hypochondrio dextro, viuam anguillam cubiti longitudine inter alui excrementa deiecit. Gestarat illum velut fœtũ per nouem menses, suis inclusum propriis inuolucris, vt ex consequentibus satis apparuit. Nam & mẽbranas formæ prodigiosæ pòst excreuit, & liquores diuersissimos quantitatis incredibilis, omne miraculum superantes, imo & lapides, & ligna, & ossa, & pilos omnis generis. Casum hunc vniuersum propter insignem omnium raritatẽ particulatius explicatum ad calcem operis relegaui, ne nobis aliò properantibus sit in mora. Cùm id genus morbi primũ à pluribus spectaretur tum medicis, tum idiotis; alij causam in veneficio posuerunt, alij (quorum pars magna fui) naturam sese in illo quamuis reconditam, ratione tamen eruere posse sperabant: sed victi symptomatum magnitudine, ac specie nimis infanda, totum quoq; in præstigiis reliquerunt. Equidem vbi quæ pòst acciderant, cum huius historiæ tam nouis spectaculis comparassem, altius reuoluens singula cum animo meo, videre visus sum mihi pulcherrimum typum eius procellæ quæ quasi è vestigio nostram nil tale verentem remp. perturbauit. Visum est denuò chasma huius anni 1572. mensis Iunij die 15. hora 11. vesperi, exactè à cæli parte quæ subsolanum respicit. huius interior quædam vorago nigrior occurrebat, foris admodum luminosa, secus quàm

Affectus planè prodigiosus in puella Louaniensi.

Chasma in cælo conspectum.

quàm in prioribus obseruaui, flammæ inter radios singulos ceu leuis armaturæ milites discurrebant. In ciuitate Aelstensi tantus ventorum, fulminum, grandinis furor increbuit 24 Iunij, vt omnes metuerint mundo supremũ diem.

Grando prodigiosa cũ vẽtis atque fulguribus.

Quo tempore ferè visa est Louanij clarissima nubes, cælo sereno, ab ortu versus Africum exporrecta, miris coloribus intertexta, quæ sensim se versus meridiem inclinãs, diu instar Iridis stetit, paulò pòst transuersim incidentibus radiis exoluta, humanis oculis sese abripuit. Hãc & hostilis acies sese obseruasse testata est, priusquam nostris mœniis minacem flammam atque arietes admouisset. Sed amore paterni soli supra propositos fines, & consuetudinem altius feror, rei gestæ historiam admirandam, signisq; iam dictis consentaneam (& quæ sit ipsa forsitan respectu futurorũ, maioris cuiusdam prodigij loco) hinc ordine narraturus.

Nubes instar iridis.

Digressio ad historiã obsidionis Louaniensis, in qua prodigiosa clementia Dei erga mortales rebus desperatissimus aperitur.

Interea dum dux Albanus mirabili quadam industria rei militaris, nec non infracta castrensis ærumnæ tolerantia multos in ciuitatem Mõtensem cuniculos agit, assiduis tormentorum ictibus tonat ac fulgurat, hostiles copias excursu frequentiore ac velitatione comminuit, viamq; reddidit quassatis mœnibus ad impressionem militis planiorẽ: Lodowicus ex aduerso peruigil & opes omnes, & artes in vnum conuocat, fidas vbiq; excubias locat, ciuium perculsos animos mulcet, spe aduentantis à fratre subsidij consolatur, sapes & aggeres intra ciuitatem instar labyrinthi rectos, obliquos atque transuersos non parua ingenij dexteritate concinnat. Princeps Ruremondensi oppido superato, trans Mosam exercitum ducit, iter versus Albani castra instituens. Vt verò Diesthensem ciuitatem, ac Thenas, aliosq; vicinos & pagos & territoria paruo obstaculo peragrauit: à cursu proposito nonnihil reuulsis copiis, potiundi Louanij inauspicata cupiditas cepit: credo persuasione

Exempla militaris industriæ.

Maleuolorum hominũ inconsulta suggestio.

sione quorundam, quibus fortè in vrbem hanc indignatio maior, minus tamen tum animi ciuium explorati, tum rei gerẽdæ opportunitas fuerit constituta. Dum enim istic lentando vires confecit suas, equitum turmæ Coloniensis Episcopi (quæ tum circiter 1400. *numero incertis animis, atque insignibus prætetlapsi in Hannoniam peruenere) accessu suo desyderatissimo ducis Albani copias admodũ roborarunt. Iam verò inter tot clades, defectiones atque diuortia ciuitatum, illa etiam ad nos ventantis exercitus numerosi sparsim se fama diffuderat, aures omnium animósque percellens impetu primo: dum sæpe & vires acquirit eundo, ingreditúrq; solo, & caput inter nubila condit, vt poëtæ verbis vtar. Louaniensis magistratus & vniuersitas, dudum antè de seligendo milite, fin mandũ mœnibus, aduocandóq; præsidio foris, & instruendo belli totius apparatu in medium consulebant. Studiosorum maxima pars impleta rumoribus, se cum nonnullis aliis aliò conferebant: multique consarcinatis omnibus, nil nisi sedes in vrbe vacuas reliquerunt: quippe fortaßis ad cytharæ pulsum magis assueti, aut vbi curua choros inuitat tibia Bacchi. Hinc & inter plebeos orta pauperies sensim, velut arido vento cuncta depascens, obmurmurãdi, oblatrandíq; occasionẽ maiorem indies excitauit. Nec tamen ea recipiendi præsidij difficultas è populo nata tantum valuit, quin prudenti consilio magistratus, & Academiæ ad comparandum externum militem sæpe ac sæpius scriberetur. Nam & paulatim mollitis animis vulgi, tranquillè in cæteris actũ est, atque in locum prætoris domini de Quarebbe, qui tum captiuus à principe tenebatur, receptus dominus de Dyon; cui se ciues alacriter iurisiurandi vinculis obstrinxerunt, ceu fides pro rege, pro patria, pro religione catholica vsque ad extremum spiritum permansuros. Erant selecti prius ex*

Famæ violentia.

Plebs tẽpore cicuratur accedente prudentia magistratus.

toto

toto circulo centum & sexaginta milites, vt contra incursus subitos excubarent, donec illud præsidium maius a duce pollicitum mitteretur. Id autem quamuis pro temporum statu próque Louaniensium votis ægrè tunc forsitan potuit comparari; spem tamen haud tenuem expressis nuntiis, literísque tum ipse dux Illustriss. tum aulæ proceres dabant, cum adhortatione luculenta, metus inanes non tam ex re quàm vulgi fabula natos à se reiicerent: nullum periculum ab hostibus impendere, si fides publicè constet, si concordi dextera, iūctisque pectoribus se ad defensionem parent cōtra rebelles R. M. quos constaret satis exiguo numero, vix vllis ordinibus certis, aut apparatu bellico, solius rapinæ, incutiendíque terroris gratia peruagari: quos tandem & sola frangat inedia, si seræ & vectes obiectæ firmiter teneantur. Præfecti tum reipub. Lou. D. Adrianus de Dyon, D. Consul Score, ac D. Doctor Leoninus, nomine totius vrbis & academiæ rem ita perscriptam in publicum referebāt; vnumquemq; aperta oratione ad fidem mutuam, fortémq; constantiam hortabantur: vt qua integritate, robore atq; industria pro aris & focis hactenus vigilassent, nunc etiam præsentibus inimicis, explorandæq; virtutis hac tam præclara occasione persisterent: agi supra quàm multi existiment, non modò de capite optimorum hominum, deq; fortunæ bonis, etiam si protinus sese dediderint his qui mactare & spoliare forsitan, non tueri postmodum queant: verùm & antiquæ religionis statum in summo discrimine iam versari, cuius nomine vt hactenus incōcussam gloriam ciuitas Louaniensis obtinuit, ita nunc laborare imprimis, ne sub prætextu inani & libertatis titulo delapsa turpiter, in Deum iuxtà & regem, imò in suæ virtutis antiquā diis consecratam memoriam, fuisse perfida censeatur. Turpius esse partam semel præstātiam laudis amittere, quàm nullam

Admonitio pulchra.

Oratio parænetica.

Iam hactenus peperisse. Non eam hostilis exercitus magnitudinem expectandam, quæ falsa malevolorum hominum persuasione narretur; se paucos numero, sed fortes & fidos inuicem contra inordinatos impetus posse sufficere: modò sit vna mens omnium, viresq; connexæ mutuò sibi deesse noluerint. Robur ciuitatis non adeò in militaribus dextris quã animorum concordia & promptitudine collocari: quã si plerique parent conuellere, nõ tam cæteris forsitan quàm sibi perfidiæ pœnam, atque exitium reperturos. Quòd si & necessitas maior impulerit, iam iam externum præsidium vti optauerant præ foribus esse, non alendum impensis ciuium miserorum, sed liberalitate paucorum, quibus vtcunque suppeditant nerui tum ad stipendium militare, tũ cæteros sumptus & victũ publicum & cõmeatum. Sibi fore rem cordi ne vllis modò extremis periculis temerè ciuitatẽ obijci patiantur, sed & fœdis pauperioribus exacta æqualitatis ratio teneatur. In agnoscendis meritis, in præmiis referendis, suam cuique restare propriam laudem, & facti gratiam ex dimenso publico constitutam. Quod reliquũ, orare se & obtestari sedulò, omni murmuratione semota, non bona, non libertatem valde suspectã, non vitam ipsam cogitent sibi præ sola honesti fama, præ posteritatis laude ponendam: quòd illa fluxa, & lubrica blandis initiis in tristem exitum ducat; hac sola æterna, quam reges aut superi tandem stabili felicitate compensent. Assensu populi deprompta vox magistratus tantum ardoris in animis fecit, vt applaudentibus cunctis etiam in vultu alacritas maior, læto præsagio reflorescеret. Aiebant ab aula iam sæpe, ac sæpius scriptum in eandem ferè sententiam: sed fortè ob varias difficultates nullum interea præsidium mittebatur, etsi vrgerent maximè quibus hoc studium indefessum ab initio fuit.

Hora

Principiũ obsidionis Losanensis.

Hora septima, seu paulò post solis exortum diei tertia Sept. visa est primum hostilis acies circa Thenensis portæ suburbia, & infelicis arboris locum: nec prius creditũ fuit, quàm in conspectu omnium apparerent. Omnes tunc signo dato ad campanæ pulsum pauidi passim discurrere, portas & propugnacula fortius communire; hic videas pontem deijci, impleri fossas, dumeta, vineas, atque vmbrosas arbores obtruncari, illic & genus fœmineum crates vimineos intexendis sepibus præparare, hunc terram aggerere, illum tormenta propius, & pyrobolos admouere. Omnibus sua constabat cura atque officij ratio, obfirmatis pectoribus, aut hostem auertere, aut speciosæ occũbere morti. Sed quid agat imbellis ciuitas, tam vasta & sinuosa, vt cum vastitate prius, quàm cum hoste depugnet, nisi ad defensionem sit plurimarum rerum comparata proportio? verùm inhabitante Deo calescens animus supra materiem sæpe, atque instrumentorum vires attollitur: quò diuina potestas & gloria non in equis & curribus semper, sed & in rebus infirmis angustis maximè interiore quodam principio resplẽdescat. Nam quamuis tumultu subito ob ingentes armatorum cuneos (qui se diductis alis vtrinq; latius explicarant) & inopinatam hostis potentiam plurimorum animi iam propè conciderant: cum armis tamen resumpto spiritu, ad conspectum signi militaris, ad buccinæ strepitus ac tympanorum, omnes quod honestum fuerit primum arbitrati, mox ad loricam, & clypeos se mutuò cohortantur, multiq; velut furore percitis repentè dixisses Thaliam in Palladem commutatam, eosq; non velut tyrones aut inexercitos, sed verè triarios, auctoratos milites, cẽturiones, signiferos, primipilos. Non eò vsque cunctandũ plurimi voluerunt, dum colloquendi gratia legatus Principis adsit: iam dudũ manus ad pugnam pruriunt, & iam excussa bis terue

Animorum motus penè prodigiosus.

Auxesis poëtica.

Fausta temeritas.

terue

ferue ingenti machina pulueris tormentarij, rectà in aduersam aciem impulerunt, aliter salutantes quàm de Louaniensibus concepta fuisset opinio: neq; multum à Principis latere ictum abfuisse commemorant. cecidit è signiferis quidam cuius vitam redimi posse vel multis millibus voluisset, etsi hunc plerique notauerint ipso conflictus tempore non procul à mœnibus occubasse. Interea tamen magister equitum versus mœnia properabat, quò prima fronte hum unius paulò à nobis exigeret, num Principis nomine ad audiendas conditiones pacis, colloqui cuperemus. Hic statim (vt ferè semper ad prima initia) vulgus ignobile cōcitatū, pro sensus capitisq; discrimine, in alias aliasq; subinde sententias trahebatur. Nihil tamen responsi gratia communis deliberatio tulit, quàm quòd neminem scirent virorum fortium, qui magnopere ad huius generis colloquium properaret: proinde si sapiat, maturè referat gradū. Interea verò magis magisq; hostiles ordines omni expectatione maiores in apertā planiciem ferebantur. Redijtq; legatus denuò proponens eadem, sed paulò seuerius. Relata res ad senatum: atque ille diu animi pendēs (propè per horas tres) vbi responsum à magistratu præ pinnis mœnium expectasset, ægrè ferente id admodū vulgo, nihil aliud quod referret obtinuit, quā nobis non licere cum eo fœdus icere; cuius machinæ tam apertè cū Regiæ Maiest. imperio dissiderent: orare se vt aliò exercitum ducens obsidione liberet ciuitatem, quæ ipsum Principem nulla ratione offenderit; vt iure se hostem faciat: quam etsi vi captā aut deditam fortè tenuerit, nec profuturam sibi magnopere sciat, nec se tutari commodè quantumuis vel valida manu posse speraret: quin prius euersa funditus in detrimentū regis, ac nominis Christiani, imò in suæ familiæ labem perpetuam sit concessurā. Tentatæ fuerant ab aduersariis omnes humani-

Legati prior aduentus.

Secundus.

Responsum ciuitatis Louaniensis.

f

Artes aduersariorum. manitatis artes & species, & rursus vltrò citróque cursitantes commissarij Principis nihil obmiserant, quò minus benigni prius quàm nobis infensi, prius ad arma compulsi & irritati, quàm sponte procliues in populo viderentur. At nunc repulsam toties passi, ad minas atrociores tandē cum

Tertius aduētus legati. aperta periculi significatione tendebant. Mirum ni magno strepitu dicta eiusmodi vulgus indomitum, infrænem bel-

Prudens consilium magistratus Lona. luam ac multorum capitum, commouerent. Sed concitatis animis occurrit ratio melior procerúmque prudētia maior, quibus id expedire communi cōsilio visum est: vt prætextu quopiam simul & tempus, & plebem cicurandam tempore lucrarentur. Aiebant opus esse securitatis instrumento, si colloqui vellent: quod sanè actutum è castris redditum fuit, & secum deferens magister equitum, noluit quidē optanti in manum consuli dare, sed præ cancellis legit. Tum Cō-

Dialogismus. sul ex re nata captans occasionem, Verè inquit hæc fucum olent, adeòque parum efficiunt, quin palam nunc omnes vel Principem non adesse intelligant. Tum fæcialis ille iam se rideri publicitus, iā & illudi principi putans, quòd eousq; temporis astutè suspensam sententiam distulissent, vultu atque oculis inflammatior frænum torquet: Certè Princeps non adest, sed tamē absens atque à limine salutabit: hinc versus mœnia obliquè contuens, vt sese ad conflictum parent, (lituri mox quàm dulce sit prælium inexpertis)

Pugnæ delineatio. minitabundus edicit. Insonuit protinus ære canoro classica tuba: vnóque momento velut ab Oceani gurgite se præceps vnda prouoluit, clamore horrendo ac nube densissima cursum ad mœnia contorserant: audiui (atque id ipsa re postea confirmatum est) habuisse copias 7000. equitum, sed vniuersim sedecim millibus ampliores. Admouerunt & grandiores, siue curules machinas muris: quas tamen, (sic iubente Principe) nunquam excusserint: dum ille forsitan (vt relatum

relatum postea fuit) metu ac trepidatione prius capere, quàm certo rerum discrimine malarjet. Certatim nostri manipuli è cuibus soli & paruo studio, orum numero co-globlat præ mœnibus stabant, maiora quadam tonitrua & Martis granatam in aduersos cuneos assiduè detorquentes. Cùm verò ab ea parte quæ Thenensem respicit ciuitatem, maioris prominentiæ septa ascensum militi præpedirent, depulsi strenuè, ac toto agmine defluētes ad portam Percensem primò, inde ad Heuuensem vsque, à meridie sitam, longè latéque dispersis brachiis ingruerunt: plerisque retrò virgulta, & rusticas casas tum relictas velut in tuto latitantibus; vnde sclopetis minoribus, si quem fortè è specula prospectantem cernerent, ex insidiis impetebant. alij per fossas, & tela deorsum, sursumq́ per aggerem subeuntes, priusquam se muro propius applicassent, ti iecti atque in praceps iterum sunt reuoluti. Pugnatum acerrimè ab hora post meridiem tertia, ad nonam aut decimam vsque post occasum solis. Nostri continuò nunc tormentis maioribus, nunc onagris gestatilibus, vncinis, aut clauis ferreis assilientem Gasconem audacissimè repulerunt, tanta procella glandium, vt ante noctem strati plures quingentis animam sub mœnibus exhalarint, vt hos prætercam qui vulnerati ad necem vrbe paulò pòst dedita ad xenodochiū peruenere circiter 200. numero, vt fama publica ferebatur. Princeps signorum multitudinē quæ in mœnibus stabant, fidémq́ constantiam, & robur ciuium admiratus, longè supra quàm expectauerat, externum præsidium vel iam adesse, vel imminere suspicabatur. attonitus interim, cœptiq́ pœnitens, animum huc illuc celeriter diuidebat, se falsa persuasione seductum sentiens: ac nisi dedecus obstet, aut ex dedecore sinistræ existimationis periculū, iam procul abscedat, malè rem inchoatam deserens, potius quàm Stratagema.

cum iactura temporis sui, tantáq; militum strage & ignominia, vrbem hanc regi deóq; charißimam aperto exitio tradat. Sed altis pectoribus innata vt plurimũ φιλοδοξία, tardè admodum rationis arbitrio conquiescit: nec illud cogitat semper in vita optimum esse, vt suæ se quisque fortunæ limitibus circumscribat. Orandus interim Opt. Max. mentem det cunctis principibus bonam, illustratámq; lumine suo procul ab illa funesta ingluuie gnathonicæ turbæ & populi factiosi, ab omni fermento tum propriæ tum publicæ calamitatis auertat. cùm alioqui magnarum sæpe virtutum semina, & fructus indolis generosæ deteriorum consuetudine non secus atque à lappis & tribulis, aliarumq; complexu plantarum inutilium strangulentur: quæ quanto subeunt altiùs, tãto & firmius adhærescũt, ipsámque natiuam speciem plantæ insignioris adulterant. Porrò phalanges equitum duæ tresue partim oberrantes circum mœnia, partim in aprico tumulo consistentes extra ciuitatem longius locum pugnæ oppositum occuparant: hinc tanquam è specula prospecturæ quid intra vallos, & vrbis septa geratur: cauturæ insuper ne qua internorum eruptio, vel (quod potißimum verebantur) præsidij exterioris accessio fiat. Erat in ciuitatis parte pronißima versus Austrum, porta quam à proximo pago Heuriensem nuncuparunt, atque ante illius adytum non procul à fluminis valuis pons sublicius, quem subitò nimis aduentu hostium trepidi ciues, ac semet in varia concitantes, non fuerant demoliti. nam & locum per se tutum satis ex aquarum confinio cogitabant. Cùm itaque propius ipsa res premeret, conati ad traiectum fluminis pilas epistomias obfirmare, nescio quid obstaculi deprehendunt, quò minus quod vellent, quóque opus maximè fuerit, præstare potuerint. Credibile est foris astu calonis, aut specularij excubitoris industria cautum, vt oppida-

Aestus magnorũ principum.

Periculum assentationis atque consortij mali.

Stratagema.

Astus aduersariorum.

oppidanorum spem relictam in amplificanda fluminis mole
succiderent. Mox ergo vt frustrà vrgeri iã latus illud subli-
mius visum est, deiectẽs sensim gregarius miles in partem
hanc infimam ciuitatis, faciundæ impressioni oportunissi-
mam, fluit. Hîc illi multo quàm dudum maioribus animis
flammæ materiem per neglectam semitam portæ (quæ pe- Pugnæ vigor.
nè lignea est) non cunctanter affigunt. plus decies qui fa-
cem tulere sublati globo tormentario concidunt: quam ta-
men accensam semel succenturiati proximè vlterius pro-
mouent, dum extra telorum iactum securi stuppas immit-
terent, iámq; inter tabulata & commissuras aridas popu-
labundi incendij vi porta penitus conflagraret. Oritur ve-
hemens vtrimq; ad sydera clamor. Animosi tamen nostræ Exempla fortitudinis.
cohortis viri, certo numine ac supra quàm rerum status 1.
permittere videbatur, nihilo minus in suis stationis persistẽ-
tes acerrimè velitari, disiectis vallis confestim effossas scro-
bes obijcere, confectos à fœminis malleolos & murices ia-
culari: plurimos qui per septa & muros, imò per fumum
& flammam, pérq; ipsas ruinas adhuc incendio æstuantes
irrumpere conabantur, nunc deturbant in præceps, nunc
ense confossos aut impacta glande semianimes in ipsam
flammæ voraginem voluũt, aut ripa viciniore demergunt.
Quendam è nostris vidimus lignarium fabrum, qui scalis 2.
ab externa mœnium fronte directis ad portæ basim vsque Factum generosum fabri lignarij.
transcẽderit, vbi cadum pice ac sulphure sublitum, ac pa-
ratum fomiti, in flumen proximum deturbauit, rursus ta-
men ad nos ascendens, per multorum ictus & tela saluus
euasit. Præter vnum nostrarum partiũ cecidit nemo. erat
ille Zelãdus patria oppido Brouwershauiæ, Victor Dinge-
mans nomine, ac præclaræ indolis adolescens. is cõfidentior 3.
iusto, caput altius exerebat: atque vbi multos tum cæsos Studiosi vexilliferi insignis audacia.
gladio, tũ telis & saxis obrutos è medio sustulisset, dextra

 ferrum

ferrum aut facem, sinistra vexillum gerens, tandem traiectus globo per frontem, atque inter incendia deuolutus expirauit. Iam ignis indomita vis grassari amplius in muros & ædificia cœpit: vnde in cælum atra fuligine cum flammis affatim exundante, rem constitutam in extremis funesto præsagio designabat. Multi quibus hic lusus insuetus, iam muros clanculum deserentes, sese in latebras abdunt: alij non differendum vlterius rati, instāt acriter tum apud Consules, & Magistratus, tum primores Academiæ, quò saluti publicæ, quam penè nullam in armis amplius norint, pro rerum statu maturè consulant: fortunam vrbis nunquam fuisse peiore in loco: portas collabi cum parte murorum: nec solùm aggeribus hostem vndique, verùm & ceruicibus imminere. Discurrere per vicos videas passim: planctu fœmineo, puerorúmque resonant vniuersa. Atque (vt in aduersis ferè de Deo maxumè cogitamus) vota & supplicationes factæ per idem tempus in æde sacra Augustinensis monasterij, in honorem sacrosancti corporis Christi: nudis pedibus, ardente in lachrymas atque suspiria magno vtriusque sexus hominum comitatu. Interea & legatus denuò à Principe missus portam, quæ Hellespōto patet, Diesthensem versus accelerat, salui conductus adferēs munimentum, si fortè pro rerum nunc alio statu, aliò & ipsorum ciuium ex deliberatione sententia verteretur. Tum verò vbi aperto numine rem cōstare, fatiq́; violentia quadam rapi se vel inuitos ciues optimi cognouerunt, concilio raptim inito, vt in commune prospiciant, audire conditiones Principis, atque ad ipsum in castra mittere visum fuit. Huic negotio tum difficillimo, tum maximè formidādo, cū nemo non se subtrahere maluisset, conceptam tamen ferociam prius, extrema necessitas vicit. Cunctorum precibus studióq́; præficiuntur imprimis clarissimi iurisconsulti D. Elbertus

Trepidatio Louaniensium.

Extrema salutis anchora.

Redit legatus postremò.

Consilij pro necessitate rerum repentina mutatio.

Elbertus Leoninus ac D. Ioh. Wamesius: quibus & ciuitatis nomine adiūctus est D. Hieronymus Winganus, cunctis pietate atque prudētia notus. Hi sanè inuito genio plurimum obluctantes, atque vt parētes patriæ, omni post posito periculi metu (quod illis non paruum ducbus certè nominibus impendebat) iam iam nutantem, iamq; cadentē salutem publicam suis humeris exceperunt. Sunt nocte intempesta, intérq; conflictus flagrantissimos, per media castra viam ad Principem dirigētes. Cataphractorum duces vbi prætereuntes datis nominibus cognouerunt, oppidò læti, atque in spem compositionis erecti, securum transitū præstiterunt. Credo & fœcialem (quem Heraldum nominant) ferè vltrò citróq; commeantibus adfuisse. Mox vbi coram fandi copia data est: hic omniū nomine Leoninus sese submittens: Non equidem Princeps illustriss. te nobis hac specie, atque animo tali adfuturum antè credidimus. Sed si vlla ratio subest (quæ nos penitus latet) cur tibi nostra quòd puniatur promerita ciuitas, vel respub. videatur, in me quæso, in me vnum tela vertantur: quò vindicandæ iniuriæ vestræ ille alioqui implacabilis ardor restinctus, & expiatus sanguine meo, erga innoxios conquiescat. Sin erga nos omnes quod quondam humanitatis studium fuit, aut quicquam virtutis antiquæ superest, quæso nos metu, ac tempestate hac atrocissima pressos, celerrimè (dum tempus datur) eximi patiaris. Pro rege quæ decuit tentata sunt hactenus: vbi nō licet quæ volumus, fatóq; compulsi in tuā venimus potestatem, quod superest vnum, supplices orant sacri, prophani, plebs, magistratus, rationem facti clemēter accipias, vitamq; indulgeas, quam alioqui astricti R. M & religioni antiquæ, contra nefarium militem obsistēdo penè amisimus. Hanc tamen sic tuæ clementiæ subdimus, nequid deinceps vel contra regem acerbius, vel fidem Deo præstitā

Dialogismus. I.

semel, admittere cõpellamur, parati alioqui prius indecoram gratiam supremo vitæ, ac rerum nostrarum excidio commutare. Princeps ad primam supplicū vocem animo gratulabundo, (ac penè in lachrymas fusus) sed tamen pro

Alia oratio.

status ratione dissimulans, ita respondit, Vellē ego clarissimi viri, & fortaßis fuerat melius, antè vos ea de re statuisse quam nec mihi proponere inhonestū, nec vobis audire per interpretem meum, contra fas ipsum aut regiam M. arbitrabar. Non hanc mehercule à vestris inurbanam gratiam cogitatione præceperam, vt pro amore ac boni studio quo cunctos in libertatem asserere gestiebam, haberetis nunc despicatui palam: dum me defixum hoc loco luditis à summo manè ad vesperam: dum vos interea cunctando vires atterere meas, & in me proprias armare clanculum cogitatis. Eò ferè rem reduxistis vi neque sit promptum quò tantis angustiis maturè consulam absque periculo meo, nec tamen absque animi cruciatu hanc contumacia vestra partam perniciem vobis ante ora sustineam: quod vti in liquido restet, si modò vobiscū tractabilis res est, malo iniquus mihimetipsi, quàm apud vos durus aut impius æstimari. Iubet continuò festinare qui receptui canant, pugnamq; suspendi faciant, dum ineundo fœderi tempus inducia postularint. Hic multa sparsim ac velut maiore cum

Aduersariæ partis insinuatio.

otio dicta pro incertis relinquūtur. Astabant Principi quibus nō aliud studium fuit quā irritatum animum amplius instigare, multáque obijcere ab ira & cōtumeliæ specie nō aliena. Illum pleraq; in medium attulisse, sed multo sedatius ferunt, etiam quæ ad captandam beneuolentiam facerent, quæq; affectionum pugna mirabilis, & magnitudo & cura suggeßit. Dolere se supra modum eam de sese opinionem esse conceptam, qui & leges ritusq; patrios vellet euertere, & regem sua possesione deijcere; coniecturam

mini-

minimè sanam ex facto aut religione militum de vniuersorum capite duci. Sibi pugnādi causas legitimas esse, quas pauci intelligant: tempus veritatis filiam plana paulatim omnia præstituram. Bellum sibi non iam cum rege susceptum, sed contra plerosq; qui regiæ potestatis atque arbitrij titulum vsurpantes, se bonis omnibus spoliatum, immerentem, inglorium expulissent: vitam sibi acerbam fore, nisi hanc ignominiam via quamcunque sors dederit, à suo sanguine siue familia repurgarit. nec tamen tam vlciscendi studio quàm iusta officij ratione, victum amore fratris, pietate erga oppressos, aliorumq; impulsu antè pacatum animum in hunc miseriarum gurgitem proiecisse, vnde vix aliàs quàm rebus pessundatis suis, emergi posse speraret. Postremò nihil orare quod arduum foret, nō thesauros oppidi, non ingentes æris aceruos, non iusiurandum inuitis pro recipienda religione noua exigere voluisse: non se passurum vt quicquam in sacra, prophana iniquius committatur: cauturum in singulis pro virili sua, ciuitatémq; ab oneribus cunctis, à præsidiario milite liberam seruaturū. tantùm orare vt sibi promittant, se commeatum liberum permissuros, neque impedimento fore quo minus cœptam expeditionem in castra ducis prosequi possit: se ciuitati non infensum, vel inimicum suæ, sed amicissimum esse persuadeant. qui tametsi prodesse nolint, saltem quò vel inuitos belli fortuna constringit, cursum qualemcunque res suas habere permittant: viam non impediant, quam suæ saluti, & publicæ, & apud regem iucundæ gratiæ proximā arbitretur. Multa eiusmodi, & fortasse planius, dicta mirum quo pacto in vulgus serpserint: quæ tamen plurimi ad credendum tardiores, velut aptas aucupio cantilenas, aut crocodili lachrymas appellarunt. Quid enim non anceps & asperum, ceu sub saxo quolibet scorpius, à barbaris illis militibus

Prior propositio.

Apistia non improbanda.

litibus metui potest, qui nec suos verentur duces, sæpe nec Deum curare res humanas existimant? quibus etsi fidem erga nos integram seruare Princeps vel maximè voluisset, non tamen imperare cùm vellet poterat, vt & ipsus ad sui defensionem fatebatur, ac triduo post discessum (cùm ob seditionem maius periculum nobis imminuit) vel viuo exemplo cognitum fuit. Ferunt & Leoninum opportunitate iam data, semotis arbitris ex aduersantium turba, recti ipsius speciem genuinam nõnihil in Principis animo refricasse: nam pleraq; sensim & breuiter ad illa dudũ prolata detorsit, intrepido pectore & callidè satis ostendens nõ bene sibi constare, quæ ad causæ integritatem sub recti specie in animum induxisset. Fortasse promptum esse tot ciuitates ad deditionem cogere: sed deditas retinere difficile, & infiniti periculi plenum. Impetrandæ gratiæ apud regiam maiestatem nõ hanc patere, sed meliorem viam in animi moderatione, ac tolerantia sitam, dum vltrò annueret Deus, ac vitæ calamitosæ turbidos dies aliquando benignior sole serenissimo commutaret. Rarò etenim vtriusque fortunæ extrema posse consistere: neq; tam ab aliis lædi quempiam atque à semetipso. Postremò non omnes naturæ leges, atq; pugnandi causas honesti, ac veri boni legibus consentire. Proinde vt victoriam sui longè pulcherrimam esse, sic genus trophæi turpissimum illud, quo salus vnius multorum constaret exitio, victor non tam de bonis suis ac cæsis hostibus, quàm de ruinis publicis, multorum strage promiscua, tot occisorum sanguine, tanto mutationis metu atque periculo in posterum triumpharet. Hæc obiter dicta non parũ fortasse ponderis habuerunt; at multo amplius habitura, nisi metis interior vis, subinde vel affectu grauiore, vel iniquiore fortuna ceu polypo tacta torpesceret. Cùm enim puniendus est orbis, di causam in promptu habent, inter potentes

Alia insinuatrix oratio.

tentes

tentes potentē maximè, vt in aggressu rerū maximarum pugnantibus scopis, circa æstimationē potioris nonnihil exorbitent: erroris autem progressus in lubrico positus eò dispellit, vt videant tandē meliora, probéntque; sed vitæ & fortunarum mille iam discriminibus implicati, quod cupiant maximè, sequi non audeant. postremò postquam ἔῤῥει τὰ κακά, *à summis scopulis in fluctus sæpe desiliant.* Diuinæ prouidentiæ filū inexplicabile.

Dum verò firmandi fœderis causa legati partium vtrarumq; in domo ciuica diutius occupantur, circa nonā temporis vespertini latius flagrante incendio, vt in ædes proximas grassaretur, extrema rerum omnium in ciuitate desperatio venit. Nam quamuis antea per præconem Principis refrenatior miles pedem p ulisset à mœnibus retulisset, inflammatior pugna recruduit. stant in procinctu signa coloris purpurei, directisq; currulibus instrumētis, quæ circiter 8. aut 9. numero, sed otiosa hactenus asseruarant, nunc illud agere videbantur, vt pertusis muris atque aggeribus, quamcelerrimè in ciuitatem irrumperent. quoquidē animaduerso ingens cunctorum fremitus, & trepidatio compulit magistratum, prorsus vt morem gerat, nulláque periphrasi nuper propositis acquiescat. Simul ac ventum rursus in castra, quo ab senatu responsum dicerent sat consentaneum iis quæ à Principe sunt optata, ille succēsus ira, oculisq; minacibus inardescens pauca reddidit: Nō eum se esse quem putarent maximè, qui atrū à candido vix discerneret: se nihil de commissariis vrbis posse aliud suspicari, quā technas & fraudulētiam meram. paratos scilicet arte & consilio Leonini, sub hoc prætextu itionis crebræ atque colloquij, vim fluminis aceruare, externum militem introducere, 6. insignia peditum, 2. insignia equestris armaturæ: notam rem omnibus non è fabula vulgi, sed literis interceptis, quas statim ante illorum oculos, atque ora recludi iubet. Extrema rerū desperatio. Pugna recrudescens. Durum responsum.

iubet. Hic trepidare plurimum, qui partes oppidi tuebantur, conuicti nimis perspicuo signo: cui quod responderent nihil occurrit, quàm de recipiendo præsidio nihil se certius accepisse. quòd si quæ cupiant dicere, benignè velit accipere, iam nunc supremo cardine fortunam publicam verti: ideoq; orare summopere se, nisi omnes ad vnū perditos malit, dū de pace tractatur reuelli paulisper ab vrbe hostilem manum, quiq; vicissim præter inceptū fœdus, admittitur, effrenem militis impetum coerceri. Hoc ne iuberet Princeps, eorum plurimi quos à consiliis habuit vrgebant grauiter: quòd porta cū muris & ædificiis euersa funditus parum nunc absit quin actus vltimus, extremumq; negotij peragatur. Verùm placatior Princeps, fratrem suum Henricum vocat: Vade actutum impera quæso præfecti peditū receptui canāt, miles à pugna aut irruptione desistat. quòd nisi audierit dicto, vel violenter auerti cura. Suscepit alacer ille prouinciam sibi periculosam, sed quam debere putabat se gratitudinis ergo, & propter indolem suam, ab ea Musarum antiqua consuetudine non alienam. Interea tēporis vt optimatum concilio, supremaq; deliberatione conclusum fuit, Commissarij respondebant illis se acquiescere quæ à principe priore colloquio sint postulata. Sed idem irritatior paulò, atque inflāmatus ab aßistentiū turba, etiā supra quàm dudum plura, & multo ferocius flagitabat: Debere Louanienses suis quoque inceptis cōserere manum, pro libertate publica socia arma gestare contra exactores conscientiæ (vt ipsi nomināt) contraque apertam tyrannidem ac violentiam. non se latere quā parum absente periculo sint in religione fœderis permansuri, freti nimirū hoc axiomate, Quòd hæreticis non sit seruanda fides; ideóque dandos & obsides locupletes, & huic nodo cautiones cæteras adhibendas quæ militari iure debentur. His dictis turbati

Blandē atque opportuna oratio.

Humanitas ex Musarū consuetudine maior.

Secunda propositio, ac multo feuerior.

gati meritò ciues vnum id retulerūt, duriora proponi quā pridem facta cōuentio tulit: orare se clementius agat, aut ad Senatus consultum rem referri denuo patiatur. Respondet princeps, esse plurimos in illo suorum numero, quibus nisi ea in parte se morigerum praestet, fore vt sibi vicissim non habeat obsequentes. Et quanquam circumfusi duces & milites iam nihil aliud ferè quàm minas, & maledicta spirarent, prius quàm odium illud extremum in flammam praecipitē excandesceret, iterum cōmunicandi gratia datis obsidibus, intercollocutores partium vtrarumq; versus domum ciuicam relegauit. Legati principis rem in pauca cōferunt, ea quae postularentur à nuper oblatis non adeò discrepare: non esse illius studium siue propositum, quo religionem Catholicam velit euertere, vel turbare quocunque modo: quin potius cupiat in statu suo quammaximè retinere. quae tamen religionis nomine dixit, non spectare aliò quā ad internam animi libertatem, quā nolint tormentis vllis, aut suppliciis agitari: reliqua verò his cōsentanea velle quae primo colloquio atque in Percensi coenobio flagitarat. Adiungebant insuper ad saturandam rabiem militū, numerandam ilicet summam 10000. florenorum, si se saluos in posterum, aliisq; [...]eribus expeditos esse voluerint. Durum istuc & asperum in aures miserorum ciuium personabat, quorum omnes in vnicam massam conflatae copiae forsan sufficere non potuissent. Sed quò non mortis imago praesens, rerumq; extrema necessitas ducit? Pacta sub hypothesi pax est, nequid nimirum supra quàm hactenus fati violentia tulit, vel in Catholicam religionem vel regiam maiestatem iniquius facere compellantur. Ita Principem se pro amico recepturos, commeatum liberū permissuros, non facturos hostilia, non auersuros in alterius fidē quantum in se positū sciant, modò nec sui sint offendicula palā, neque

Tertia postremaque propositio ab aduersariis facta.

Formula deditionis Louaniensis.

neque vel vi aperta, vel fraude quippiã in republicæ perniciem moliatur. Cũ offerẽdo, licitandóq; diutius 50000. flor. summa postularetur: ventum ad 16000. quæ tamen summo labore, ac difficultate propter exhausti iam dudum ærarij inueteratam inopiam viritim colligi debuerunt. Iratus oppidò miles ægrè hunc bolum sibi è faucibus eripi patiebatur. instabat horrendum rugiens, sibi promissa reposcens, se frustrari dictitans, se pro periculis & laboribus exantlatis ad lanienam duci, & famẽ morte crudeliorem: quæ iam victori funestum exitium, victis non ingratũ spectaculum sit præbitura. Vix vllis precibus, minisq; præfecti ab vrbis direptione diuerti poterat, ni principis frater accedens propius cataphractum equitem immissurum illico minitaretur. Tum verò ingenti fremitu, dextrisq; minacibus orta propemodum seditione, in ipsosmet duces facturi impetum videbantur, nisi mox oculatior dies maturè collectam pecuniam in famelicorum ora biantiora Cerberi faucibus obiecisset.

Seditio militaris.

Vixdum primo Solis exortu pauor impressus cum tenebricosa nocte reliquerat: stabant omnes adhuc ancipites metu, hoc sperãtes interim, vt iuxta contracti fœderis formam, assultores nostri denum[illegible]ta pecunia præterirent, nec pedẽ semel, vti promissum fuerat, intra mœnia ferrẽt. Ecce vnà cum equitibus illis quos parando commeatui destinarant, ex improuiso tanta irruptio facta est, vt nemo non vrbem proditam, certoq; deuotam exitio suspicaretur. Mihi sanè non multò inferior visus est hic character præsentis Dei ad tutelam ciuitatis, quã sanctis olim exhibitus fuit vel in fornace candenti, vel rugientium belluarũ medio constitutis. Nefas omnino ducerem si tam prodigiosam summi patris clementiam data occasione nõ prædicarem, non ab æterni silentij cæca caligine, non à maleuolorum

Diuinæ benignitatis in summo rerũ discrimine character expressus.

lorum

torum mendaciis, & fabulis vanis (quæ sensim solent irrepere) sarta tecta, & pro meo hoc qualicunque ingenio vindicarem. Ibant ingressi quò fors fortuna, ac necessariarum rerum inopia ferret, rursumq; digressi neminē (quod scio) grauius offenderunt: quin plerosq; comiter salutantes, id vnum verbis sanè perspicuis explicarunt, qualis sibi nunc animus, qualis fuisset pridie, quantúmque in angusto salus omnium, ac vita pependerit: ipsos se sibi miraculo esse, qui tanquam perculsi fulgure, aut fascino vincti à semel obiecta præda reuelli subitò, inflammatámque dextram temperare potuerint. Atqui vt eò veniam quò me penitius diuinarum rerum consyderatio, ceu cursu totius rerum, impellit: vtcunque seruata ciuitas clarißimorum virorū meritis, ac prouidentiæ plurimum debet, vtque sapienter pro necessitate rerum se gesserint omnes, Iter inter sacrum tamen & saxum, imò in acie nouaculæ collocatis, quidnam esse dicas, quòd illo tam euidente discrimine, ceu amœnissimum bolum ex tigridum ac leonum vnguibus eripuerit? Num virtus bellica? num illa murorum & aggerum fortitudo? num procerum prudentia? num benignitas Principis? Multa quidem vt causas medias conspirasse non nego: sed erat his omnibus quiddam prius & diuinius multo, quod ita rem omnem extremo nutantem cardine stabiliret: vt pugnatum sit vsque dum fides in regem, & religionem patriam apertè constiterit: cessatum prius quàm non de paucis capitibus tantùm, sed & totius inferioris Germaniæ, bonarum artium, sacrorum ordinum flore, & thesauro irreparabili actum foret. Respexit ille qui cūcta perspicit, commune votum, studiúmque flagrantißimum populi boni, (cuius pars maxima est) tum & facinus audax & memorandum, ne dicam temerarium, (si vires hostium comparētur) sed ex propensione acerrima uatū erga fidem

Catho-

Catholicam, & regiam maiestatẽ. Nam quicquid in aliis non ita successerat, vt iurè quiq; optimi maluissent, necessitatis illud acerbæ, non liberioris arbitrij fuit. Potest qui velit in singulis bene gesta deprimere, & peccata leniusculè aranearum instar exugere, dum huius farinæ plurimi potestatis oppressæ & liberæ nullum discrimen faciũt, nullum quoque permissionis atque consensus, nullam denique causam cur maioris mali vitandi gratia, ad leuiora ra conniueãt. Humanitus accidit vt ferè mortalium plures perfectionis ideam quam semel in animo fabricarint, ab aliis exigant passim, vix tamen in suismet rebus vspiam deprehendant. Sed omnium iudex optimus est καρδιογνώστης θεός. Ego non istæc tam defendendi studio (in quo minimũ possim) sed vt lasciuientis inuidiæ morsus vel pauxillulum refrænarem: quod Deo ac patriæ me debere intelligo. quibus quò tanti prodigij summam angusto ambitu continerem, annum, mensem ac diem ludens aliquando his versibus illigaui.

Duorũ malorum eligendũ quod minus est malum.

Vt sIt Chara deo pIetas LaVs
CLara LoVanII,
TertIa septeMbrI CondoCet
orta dIes.

Vel si breuius placet:

Cepha saCraratIs fLVCtV
ConCVssa trIVMphat.

Quod tamen ad vniuersam anni istius tempestatem melius quadrat. Verũ vt vena paulò liberior fluat nullis astricta locorum ac temporum notis, ista quoque licet incocta & rudia, tamen quòd figuratè ac breuiter multa contineant, his annumeranda putauimus.

LOQVI-

LOQVITVR LOVANIVM.

Par cesti ratio, mulier quo iuncta marito est,
Quo iuncta vrbs, populus, regibus atq; Deo:
Sed si fœminei spectes discrimina vultus,
Fœdifrago totidem sunt in amore modi.
Est quæ se cupiat vinci, luctataq; paulùm 1.
Obuia lasciuo dat sua colla proco.
Altera se facilem ostendit venientibus vltrò, 2.
Spretaq; non animo at corpore virgo manet.
Tertia quam recti non tangit cura pudoris, 3.
Corpus, rem, mentem prostituisse iuuat.
Sunt quibus inuitis florem violentia carpsit, 4.
Interior superest virginitatis honos.
Rara eadem & felix, quæ postquam restitit aptè, 5.
Fugit adultrices inuiolata manus.
Victa ego victorem vici, seruataq; seruo 6.
Integram regi nupta, Deoq; fidem.

Casus nouitate attonitus Sol ad meridiem properabat: cùm nunc ferventi per vicos multitudine militum externorum, diuersa suspicio mali securos animos vulgi, & optimatum in statu parum tranquilla specie retineret. Princeps confestim ab vniuersis actorum formulam poscit: quã vt ægrè tradidit, ita tamen contraxit ciuitas, vt iuxta tenorem scripti pecunia data velut obsidis loco, etiam à durioribus multis, vrgente fortuna, in posterũ liberaret. Quæ quidẽ delineatio parũ arrisit Principi, quin mutare in pluribus maluisset, ni rerũ suarũ status, atq; necessitas alio raptans magnum fortunæ præsidium in celeritate dictasset. Dat tamen & manus suæ paragraphum, cũ edicto ad securitatem ciuium & sacerdotum. Imperat crucem erigi: si quis vel damni quippiam, vel dedecoris intulisset. Vix adduci poterãt exteræ nationes rem gestã vt crederent modo Insperata catastrophe.

quem fama diffudit, adeò pusillum census, atque peculij tanto labore confectum: neglectas machinas belli: relictam prædæ occasionem longè pulcherrimam: tum fœderis formam nullo præsidiario milite, aut iurisiurādi relligione firmatā: cæteraq; ab omni furore, & insolentia victoris exercitus, à Louaniensium specie, atque vsu circa res bellicas peregrina.

Fortuna oppidi Bruxellensis.

Sic igitur Princeps relicto Louanio totam congeriem versus Bruxellas rapit, tanquam & illas aggredi statuisset. Magno terrore atque tumultu ciuium ad arma procurritur: Portis & mœnibus opera Illustriß. ducis Arscotensis, præsidioq; tum Germanorum, tum Hispanorū militum ritè prospectū fuit. Sed illuc dum properat Princeps, ecce nunc aliò sinister nuntius vocat, vt auditu bombis, atque crepitibus tormentorum, quæ circa Montensem ciuitatem dies, noctésque continuas horrendo murmure personabant, media via deflexerit iter rectà Niuellas dirigēs, dum & illis deditis ad castra peruenerit, aperto iam Marte cum hostibus certaturus.

Noua tempestas reipub. Louaniensis ex priore progerminans.

Vix pedem à mœnibus nostris dimouerat Princeps, nouus repentè tumultus populum ac verè panicus terror inuasit, quem tamen multis non obscuris admodum notis, animorumq; præsagiis dudum antè metuimus. Nam die 9. Sept. vesperi, cùm inter latices laxati paululum, ac velut à sæuo turbine respirantes ad discutienda tædia, mulcēdosq; ægrotos animos verteremur, auditus iterum raucus ille cāpanæ & tragicus pulsus, authore incerto, varia suspicione vulgus ad arma conciuit. alij receptis hasta & clypeo agminatim ad mœnia confluunt, & portas obsident: alij se obserunt domi, cœcisq; recessibus absconduntur: multi ad forum magno clamore delati consulem petunt, & magistratum, sese cum ciuitate proditos clamant, cui, aut per

quos,

quos, incertum esse, scrutandas ædes, perfringenda claustra cum repagibus, si quid insidiarum sit vspiam; in lucem è latebris eruēdum. Erant (vt verbo dicam) hæc inquietis plerisque ingeniis substructa molimina; dum propter dissensus tam multiplices animorum alter alterum vanis rumoribus agitaret. Sed diuino rursus beneficio, atq; oppidò singulari vitā huc vsque, & salua cætera retinemus. Etenim ille deorum Dominus, vt semel iam dextram suæ benignitatis aperuit, eādem amplius illustrare non cessat, quo vsq; penitus constet res humanas tum maximè, cū afflictæ sunt maximè, ipsius nutu ac prouidētia dispensari, omnesq; aduersariorum non modò vires & copias, sed & astutiā summam, dolos, consilia, eiusdem præsidio superari. Nec tamen hisce exemplis in nostram editis ciuitatem; cælestis aspirationis impetus conquieuit. Supersunt alia, de quibus non constat an maiori in metu, an periculo versati simus. Deū fuisse erga nos clementissimum, ipsi hostes, ac bono ciuitatis infensi vel inuitis pectoribus confitentur. Reuertor ad comitē Lodowicum, qui tum fortè fatigatior (vt fama tulit) in febrem incidit diuturnam, non absque suspicione veneni clanculum dati. Postquam infelicis auspicij successum non vti sperarat æquabilem animaduertit, quò tutò posset euadere cogitare incipit, adhortantibus eò potissimū Gallis, quorū præsidio nitebatur. Accessit aliud maius, quò postquam ardor ille ingenij paululum refrixerat, vniuersum quoque consilium ruit, ac ciuium spes concisa resistendi industriam labefecit. Nam Princeps vbi cum toto apparatu legiones equitum, peditumq; celerrimo gradu, vsque ad iuga Hannoniæ concitasset, castris regiis adfuit planè ex improuiso, prius ante hostium oculos astans, quàm certus in aures nuntius peruenisset: parum absuit quin trepidantibus cunctis atque oppressis, de hoste insigniter triumpharit:

Vani rumoris corollarium.

Diuinæ benignitatis character immēsus.

Fortuna cum ingenio pugnās, eiusque casus infelix multos in exitiū voluens.

Sed illi quos per obsidionem Louanienfem occupato Principe diximus prӕterlapsos Colonienses equites, vnaq; & cohortis prӕtoriӕ milites, obstitere quo minus prompta impressio fieret. vtrimque collatis signis pugnatu est acriter, cataphracti milites alacri cursu vsque in castrorum septa perruperant, sed & hinc inde cadentibus multis, peditatus principis mira ignauia substitit, nec vlla deinceps ratione compelli potuit vt pugnam inceptam continuatis ordinibus instaurarent. Marcebant omnes inedia, defectuq; cōmeatus, quem à tergo non ita commodè vel absque periculis summis poterant comparare. Sic prima fronte felices aditus etiam Marte, Mercurio, Venere conspirantibus, ipsa demum infensa Iuno, vel (vt clarius dicam) fati superioris potentia, sӕpius intercludit. Prӕclaro mox stratagemate Hispani milites per noctem latus alterum hostilis exercitus inuaserunt: captata scilicet tessera, ac vestibus laneis in lineas commutatis, quo se dignoscerēt, ad stationem tertiam vsque peruadūt, vnde interfectis pluribus prӕclarum astutiӕ militaris specimen atque audaciӕ monimentū posteris reliquerūt. Tadebat Principē fortuna sua supra quā dici posset, bellum sibi non tantùm cum aduersariis, sed & cum suis quoque intelligens, quorum nonnullos sibi fidissimos facie, nunc hostes occultos pectore & ad proditionem acclives, vsus tempore comperibat. Vnde mutato consilio, tanquam alind agens, pedem celerrimè refert, pérq; Niuellas denuò versus Bruxellas itinere facto (ceu nunc adoriturus serio) vniuersum exercitum rapit: interim cuncta prӕteriens quӕ apparatum bellicum redoleret, ductu continuo se Mechliniam confert, vbi non diu morantem vna ferè sollicitudo exercuit, vt proditorū manus (multos enim subornatos pretio sensit) tutò, ac celeriter possit effugere. Neque (vt arbitror) vnquam (& si dissimularit sedulò) maiori

Panicus terror.

Consiliū mētis diuine prouidentia destitutū celerrimè ruit.

maiori in metu atque periculo fuit. auxit perplexæ mentis vertiginem nuntius repentinus, Montensem ciuitatem se M. regiæ certis conditionibus reddidisse. comes Lodowicus liber ex pacto, sed propè semianimis, amplissimo comitatu, & felicitate mirabili per media castra ad Mosam vsque traductus euadit. Galli milites cùm se iam euasisse putauerant, prius quàm oras extremas Franciæ superassent, à Guisianis illic opperiẽtibus ad internecionem vsque delentur. Tum verò attonitus Princeps, tanquam astrictus fortunæ scopulis, iam cælum vndique, & vndique pontum cõspiciens, quid agat incertus fluctuat; mox & quorundam fraude detecta Mechliniensi se ciuitate subducit, etiam per densissimos imbres fugam adornans, ac iam vndique sibi exitium metuens, qua potest calliditate reductos ad Mosam milites longum valere iubet, inq; Hollandiam sese vt portum recipit tutiorem. Comes Holstanus, qui tum perruperat in subsidium ducis Albani, antiqua fide in R.M. Buscoducensem ciuitatem, tractusq; finitimos multorum equitum manu ac peditum tuebatur. Interea tamen diuersarum partium per totam Campiniam grassabunda quædã colluuies nata, quæ velut gurges è fluminibus multis hinc inde profusa, rapinis & spoliis obuia quæq; vastabat. Aegra tum admodum Troies à Rutilis, amicos ab hostibus vel lyncis oculo discreuisses. videre videor nunc illum Aesopicum senem cui dudum colore duplici interstincta cæsaries tota conuellitur, hinc nigros vxore vetula, illinc & canos diripiente iuuencula, dum singula sibi conformem facere student. Dux Albanus interea Mõtensi ciuitate potitus, hoc anno supra millesimum & quingentesimum secundo & septuagesimo, mensis Septembris die 21. millenos aliquot in præsidium ponit, multa dissimulans dum puniendi tempus pro rerum suarum statu opportunius videatur.

Rarũ fortunatæ temeritatis exẽplũ.

Miserãda infelicitas Belgicæ terræ.

videatur. Mox cum agmine toto, atque tormentis bellicis, via qua Princeps venerat, versus Mechliniam fertur: quæ consternata & amens, aliis in turpem fugam sese vertentibus, aliis nequicquàm ad obsistendum paratis, ad prima ferè obsidionis præludia penitus obstupescit. Data in direptionem ciuitas 1. Octobris anni 1572. eius diei & calamitatis memoriam facilè retinebit. Quæ verò per dies, noctesq; tres integras, vbi cuncta effreni licētia ac libidini patent, inter tot millia fiāt, quisque suo cum animo facilè cogitarit. Equidem quod vel præcipuum est, intra aulæa & peripetasmata sinam, fortasse non extra scenam ante supremum illum iusti iudicij diem prodituram, etsi quorundam nobilium patrocinio multi tum viri boni tam fœminæ castæ & virgines à furore & violentia vitam superstitem sibi cum pudicitia gratulentur. Velim nunc altius repetant ciues Mechlinienses, annum hunc numerari exactè septimū ac vigesimum (de cuius numeri dignitate, quòd cubicus sit, quòd climactericus, quòd exactas periodos Lunæ magnarúmq; coniunctionum in se contineat, plura in Isagogicis scripsi) ab illo 1546. quo Deus primū admonuit clade grauissima, atque igni cælesti in turrim altissimam ingruente, refertā cadis plus minus septingentis pulueris tormentarij, profesto diui Laurentij. tum enim & ipsus intereram, M. Bernhardo rectori iuuentutis Mechlinianæ fortè cohabitans, vt eius singulari doctrina atq; industria cum cæteris erudirer: memini tunc cæli faciem cōtinuato fulgure scintillas igneas, fossas, ac rimas horribiles velut è candenti fornace vsque in noctem mediam protulisse: quatiebantur ædes inaudita tonitrui vi, portæ dissiliētis tanta fuit eruptio, vt stragem latissimam dederit, disiectis ædificiis pluribus 300. oppressis hominibus supra 500. Quàm verò prodigiosa cætera, cuiusmodi monstra & vlulatus,

Auspicij temerarij exitus infelicissimus, atq; exemplum maximè memorandum.

Numeri 27. amplissima dignitas.

Cladis Mechliniensis ab igne cælesti quondā inflictæ plenius exaratur.

latus, qui plausus atque præstigiæ dæmonum, quãtus vbiq; gemitus, horror, calamitas, quàm vulneratorũ species miseranda, quàm ædificiorum fœda euersio, terrarum, arborum, paludũ, animalium, de loco in locum absurda translatio, viderunt vndiq; vel à 40. miliarum spatio confluẽtes, nec vlla deinceps posteritatis memoria conticescet. Nunc tantùm repero voluens atque reuoluens cum animo meo quòd illic præsentis tragœdiæ facies mihi sit visa velut antiquo oraculo, seu propter ignis analogiam iusta similitudine præfiniri. At ingens hic inter signum & rem signatam præcessit temporis interuallum, argumento sanè perspicuo diuinæ benignitatis ac patientiæ, quanquam quo diutius differt, eo & neglecti numinis pœna atrocior nobis incumbat. Ea verò est sapientiæ vox ad moderationem fortunæ vtriusque imprimis efficax, Dominus exaltat vt deiiciat, deiicit rursus vt exaltetur. Atqui vt in humano corpore fluxus fluxum prouocat, inflammationis ardor ardore succẽditur, neque prius malorum circuli cessant, quàm vnà cum proximis & procatarcticæ causæ funditus excindantur; sic & in cæteris rebus tum publicis tum priuatis accidit, vt altera calamitas alteri ferè succedat, minori sæpius maior, ac in priore interdũ posterior velut in figura species, aut vultus in speculo designetur: idq; propterea, quòd ferè omnes statim à labore ad libidinem procliues simus, quòd sortem præsentẽ non æquo animo perferamus, quòd Deum in ipsis angustiis nõ vti deceat glorificemus, quòd nudos illic euentus rerum, non præteritas rationes, non futurorum minas, maiorísque flagri prodigia contemplemur, quòd & ruina publicæ causam nihil ad nos spectare credamus, ac nemo (vt verbis Satyrici loquar) in sese tentet descendere, nemo, sed præcedenti spectetur mantica tergo. At quænam tempora præ vt olim, cũ Niniuitis excidium minitata vox vna

Præsens calamitas in priore depicta.

Digressio.

variis diuini, conuersos animos ad pœnitentiam excitarit? nunc verò si vel pistillo subigas, vel molæ dentibus conteramur, viden vt amplius intumescimus, inflamurq́ penitus, dum disrumpi fastus, & cupiditatis insolētia cogat? Aeternum verò hinc sibi nomen Antwerpia peperit, quæ nudos & inopes fame, plagis, metu ac mœrore confectos, omni subsidio opum suarū ac liberalitatis dextera subleuauit. Atqui hæc sunt verè quæ numinis iram placare vel maximè possint, quæque lustrare fortunam publicam & priuatam ab infaustis dæmoniis consueuerunt. Maturè consultum apud nos fuit, ducis accensi, ac stomachantis iram implacabilem omni studio præmollire, priusquam totus exercitus sese Louanium referens, nostro periculo quod famis indomitæ reliquum fuit, explerent. Vt enim tum fortè persuasum fuit longè aliter quam res erat, idem de nobis quoque statutū plurimi suspicabantur. vt etiam in vultu, & labiis hominum, ea magnitudo periculi versaretur quam in vicinis recenti adhuc horrore conspexerant. Quamquā verò multis interdum palponibus, parasitis, recta consilia principum peruertātur, discerptaq́ res publica vel propriorum viscerum horrenda ingluuie contabescant: hoc tamen loco (vt in aliis multis) seipsum non modò vicit dux illustriß. (sic vrgente Deo) verùm & suggestionis infaustæ studia (quæ quibus profecta superi norunt) infracto robore superauit. Inuenti sunt alij vel inter principes viros qui sese fortiter malis quibusdam impulsoribus obiecerunt, nunc prece, nūc monitis acrioribus plana singula apud ducis excellentiam facientes. Præcipuè verò acceptum retulit tunc salutem suam ciuitas vniuersa illustrißimo & sapientißimo duci D. de Medinna cæli, qui postquā fatis iniquioribus, nō tā sibi quàm regis animo morem gerens, in hasce terras causa suscipiendæ prouinciæ peruenisset, magnis periculis principiò

Pietatis exemplum æterna posteritate dignissimum.

Tertia trepidatio ciuitatis Louaniensis.

Sui victoria præstātissima.

Exempla prudentia atque humanitatis insignia.

cipio mensis Iunij circa ingressum ad littus Flandriæ superatis, adeoq; afflictam & immutatam rempub. videns, ingemuit supra modum: deinde totum se quieti tradidit, vix aliò spectans quàm vt affectiones immodicas, ac periculosæ licentiæ cursum modo quo poterat, ad iustam æquabilitatē reuocaret. Verū exulceratissimo sæculo, etsi fortassis in cæteris nō tantū illius virtus, atque authoritas potuit, quantum & voluisset, ac maximè merebatur; nobis tamen hoc præstitit, vt iam tertiò salui, seruatiq; prodigiosam erga nos Dei clementiam prædicemus. Neque vnus hic tantùm nobis orator diuinitus venit. Illustriss. ducis Arscotani D. Philippi de Croy studium indefessum erga publicam pacē, amorem erga vniuersitatem nostram, & ciues verè paternum ac singularem nemo ignorat: prudentiā verò & moderationem animi tempestiuam à turpi dissidio, ambitione semotam, atq; hoc Græco symbolo ἀνέχου καὶ ἀπέχου optimè comprehensam, velut in Romanorum consule primo, quis non colat vnicè, extollat, admiretur? Equidem viru principibus adulari turpe apud philosophos puto; sed beneficium non agnoscere, vbi locus postulat, acceptæq; salutis authores nō apud posteros prædicare, barbarū planè atque impiū iudicaui. Paulò ante hæc tempora regi se dedidecūt & aliæ ciuitates, quas pridē ex improuiso hostilis astutia circumuenit, vt Aldenardū, Denremondā. Quæ particulatim obtigerint singulis, ne multa quidem volumina comprehendant. Nunc & illud in medium proferatur, quod quamuis anni exacta periodo antè contigerit, iam nunc venturi tēporis miserandā faciē abundè locis Septentrionalibus præmonstrauit. Profesto sanctorum omnium anno 1571. in ditione Embdēsi (quæ Den Dam vocatur) Frisiis Orientalibus nocte sanguinem pluit, copia tanta, vt ad 5. vel 6. miliarium spatium herbæ, & vestes exposita in apricum, ex albo Sanguinis pluuia prodigiosa.

albo colore penitus in purpureum sint mutata: multi ad rei memoriam plenos cyathos asseruarint: frustrà quibusdam illud ad cædem boum, aliasq; causas physicas referre volentibus.

Tempestas reip. in Geldriam atque Hollandiam tota decumbens.

Ruina reipublicæ miseranda.

Porrò dux Albanus iam nobis mollior, vultu tamen ad iram satis cōposito, tacitus præteriuit: nihilq; præterea statuens certi, vniuersas copias versus Leodium mouet: hinc secundo flumine per ciuitatē Ruremondensem hostili præsidio tunc desertam, circa Octobris initia, vsque in Geldriā properat: vbi primo Zuytphaniam, nuper à profugis atq; exulibus captam, obsidet: tum gelu, acerrimo cōstrictis paludibus, ac totius fluminis cursu, post duos tréſue assultus vrbem expugnat, Nouembris die 16. Sæuitum in obuios primùm, inq; promiscuam turbam: mox etiam proditionis capita diris suppliciis auferuntur: credo in exemplum atq; horrorem finitimæ regionis, quam tamen ad rebellandum vlterius incertum an pertinacia magis induxerit, an fortunæ prioris violenta obsidio, an denique desperationi iuncta diffidentia, quam exemplorum forsitan non æqua æstimatione conceperant. Tantū verò per Transysellaniam totam hæc alieni periculi contemplatio fecit, vt mox Bergēsi comite, qui plurimas ciuitates ad deditionem antè compulerat, nunc fugitante celerius quàm pedes ferrent, claues obtulerint vltrò Campensis, Suollensis ciuitas, Amorsfortium, circa 20. Nouemb. diem: quæq; deinceps per omnem Geldriam ad ditionem vsque Vltraiectinam sita regio, velut momento temporis restituta regis vnius, ac ducis misericordiam implorarit. Atqui cum illis quidem benigniter actum. Interea tamen in vrbe Montensi plures è ciuibus capti, præter quàm expectarāt capitale supplicium luunt:

Desperatio.

callidiores, alij aliorumq; vestigia contēplati, ἀπιστίαν perpetuam induerunt, ac se, cum vxoribus, liberis, clanculum subdu-

subducentes, lautam & liberalem vitam nunc summa inopia, exilij sorte miserrima cõmutarũt. Nec minor Mechlinienses incessit timor, causa sententia nondum omnibus constituta. complentur profugis & sylua, & pagi, & oppida: nec tamen tot gladij aut laquei rigor interimit, quot hyemis summa asperitas, terror, luctus, fames è medio sustulerunt. Innumeri indies atque in horas fortunu omnibus desperatis, tum à rege paulatim, tum ab antiqua fide, & religione deficiunt. Accessit annonæ caritas & rerum omnium tanta, vt vel egentibus quantum cuperet quisque subuenire non posset. Dum enim militi ferè quæ libeat licet, vastata prædia, calcatos agros nudus arator pannis, & plagis obsitus deserebat, abductiq́; iumentis, sæpe & pecuniis, & stiua cum tota suppellectile, ne quidem conualescẽdi rursus initia potuit retinere. Interea ducis exercitũ magnus confluxus vndique Gallorum, Germanorumq́; corroborat, multis eò non tam pugnandi desyderio forsan, quã prædandi spoliandiq́; libidine concitatis: ne semel cogitantibus quidem, vt malè parta pessimè dilabantur, quemadmodum quotidiana obseruatio docet. Quot enim esse putes quos equus ille Seianus vehit, aurum Tolosanum à tergo incumbit, Diomedis aues à fronte præcedunt? Illud verò æternis præconiis dignũ, quod iussu ducis Albani Christophorus Mondraconius Hispanus nobilis, Gallorum militum dux, pro Gusiana ciuitate sita in locis Zelandiæ gessit 13. Kal. Nouembris anni 1572. cùm ad ferendum subsidium, maris incommoda viam nauigiis præpedirent, ipse cũ Gallis militibus 1300. Germanis 300. Hispanis 100. cœnosum tractum, & venis stagnantibus importunum, pedestri itinere superauit, sacculis tormentarij pulueris, quem ferrent humeris, in capita distributis. Ea verò supra vires humanas audacter incepti felicitas fuit, vt diuino annuente bene-

Calamitatum cursus in infinitum ex vno fonte scaturiens.

Dura satis hæc rerũ commemoratio, sed necessaria, si diuinæ sapientiæ & bonitatis magnitudinẽ ex Phænomeno præsentis sæculi expendere voluerimus.

Præclarum facinus.

beneficio pariter & hostes plures 700. oppresserit, ac ciuitatem obsidione grauissima liberarit. Iam tota ferè Hollãdia in veniæ spem erecta ad deditionẽ illico, à capta Zuytphania propendebat: cùm Nardense oppidulum non procul à mari situm, adhuc rebellis turbæ præsidio teneretur, vt neque statim pro arbitrio D. Frederici (cui tunc rei bellicæ summam commiserat parens) se dare in manus potuerit, quemadmodum ciues optimi voluissent. sed mox abactis hostibus cùm aduentanti militum turmæ portas & propugnacula serius reserassent, per muros facta irruptio fatali cuidam exitio, & maximè miserando sontes pariter atque insontes obiecit. Direptis omnibus penè, quod vrbis reliquum est incendio consumpserunt: vnus euadit vir lõgè doctiss. Lambertus Hortensius, quem tuetur strennuus comes D. de Bossu, vel eo imprimis nomine immortalitatis præmio decorãdus. Vix aliàs tãto cũ horrore & gemitu fama facti locis finitimis in aures hominũ permanauit. Qui pridem inflecti cœperant, aucta diffidẽtia, obduratisque pectoribus, ad resistendum pertinacius inflammantur. Hinc velut ab æstu maximo regum & populorum, cuncta quæ ad quietem summam, lætamq́; concordiam properarant, in multis sic tergiuersari denuò, sic defluere sensim, vt longo deinceps temporis cursu, vix vlla liquidiorũ fortunæ prosperitas aspirarit, quin vtrimque aut clade multiplici fuerit, aut infinitorum hominum sanguine fermentata.

Dira infelicitas oppidi Nardensis.

Desperatio vide quid facit.

Non aliter quàm si aduerso quis flumine limbum
Remigiis subigat, cùm brachia fortè remisit,
Mox illum in præceps prono rapit alueus amni.

Restant deinceps bellorum turbines tanti, tot cædes & funera, captiuitates, direptiones, torturæ, cruces, vt mihi hæc repetenti calamũ horror excutiat. mirum ni princeps ille dæmoniorũ, cuius superius facta est mẽtio, nũc summa

phlogosi

philogofi terras exagitans fecum nocturnos cieat manes: mugire videbis fub pedibus terram, & defcendere montibus ornos, fiftere aquā fluuiis, & vertere fydera retrò. Puto me nunc audire matronam Belgicam paßis crinibus, tonfo pectore, fublatis in cælum oculis manibusq;, inter fingultus, interq; fufpiria crebra, fub perfona Hecubæ ac poëtæ tragici verbis ita plorantem,

Fortunæ Belgicæ deploratio.

Quicumque regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leues metuit deos,
Animumq; rebus credulum lætis dedit,
Me videat, & te Troia: non vnquam tulit
Documenta fors maiora, quàm fragili loco
Starent fuperbi, columen euerfum occidit
Pollentis Europæ, &c.

At ne regis æterni fponfam longè pulcherrimam, nunc lutulentã, laceră, tot plagis, atq; procellis obrutã, vt à vertice ad plantam pedis vix fit fanitas, ab ipfo tamen defertã penitus, nulloq; firmatam nouo amoris pignore cogitemus, tolle in cælum oculos; mirãda funt, & fupra quã æftimari poßint gloriofa opera Dei, quæ mediis hifce in tẽpeftatibus aliter fulgent, aliter longè quã olim de Caftoris & Pollucis igne poëtarũ fabula prodiderũt. Iã eò peruenimus quò longum maris emenfi fpatiũ, ceu nautæ ad cynofurã folẽt, clauos & roftra direximus, quodq; vt primũ fcribentis animo fixũ nũc propè cõmemorationis totius coronidẽ, fortaffe & mũdi cardinẽ cõtinebit. Sed prius tamẽ quod voto debueram, vrbis natalis nomine, à tantis periculis, tam certo numine cõferuatæ, hymnũ hũc liberationis quadruplicis pulcherrimũ confecrabo, quondam Hebræo, nũc Romano carmine perfonantẽ in aures Domini Dei Sabaot, cuius maieftatis, & gloria pleni funt cæli & terra.

In fummis tempeftatibus diuinũ numẽ proximũ effe, & certis plærũque indiciis aperiri.

Digreffio ad apparitionem fyderis noui.

Pfalmus

Psalmus 124.

Canticum Climactericon Asaphi.

Nisi Dominus fuisset in nobis dicat nunc Israel, &c.

Nunc age ni virtus Domini, dextræq; potentis
Præsidium nostris habitasset peruigil oris:
Nunc genus ô de stirpe sacra, nunc pectore ab imo
Dicite, ni nostris Domino foret auspice muris
Parta salus, cum turma virûm (tot millia) ferro,
Et face terribilis dira obsidione teneret:
Qualis ab immani phocarum gurgite bolus
Diripitur, sic nos etiam in sua viscera viuos
Dentibus, & carptim sectos in frusta vorassent.
Cùm furor hostili veniebat ab agmine præceps,
Ceu tumidæ ruptis quondam fornacibus Aetnæ
Flamma volans claustra, & venas perfringit aquarum;
Nil nisi tum rapido torrentis vortice sorbtos
Restabat vitreis animam exhalare sub vndis:
Sed tua in angustis effulsit gloria rebus,
Gloria quæ nunc & venturo floreat æuo,
O Deus, horrenda quum nos è fauce leonum
Subreptos, humerisq; tuis, clypeóq; tulisti.
Nam velut expansis volucri dum cassibus auceps
Insidias locat, illa plagis illapsa repentè
Soluitur, & liquidum exultans petit aëra pennis;
Nos quoque sic laqueis contritis omnibus omneis
Te duce venantum iuuat effugisse latebras:
Vna salus, spes vna tuo sub nomine, cuius
Afflatu in vacuam primo sata semina molem
In varias terræ, & cæli fluxere figuras.

Beata gens cuius Deus est Dominus, & populus quem elegit in hæreditatem sibi.

De

De prodigioso Phænomeno syderis noui quod medijs in tempestatibus nobis illuxit, tanta diuinæ gloriæ maiestate, vt nullum orbis miraculum sic huic meritò ab hominum antiqua memoria comparandum.

CAPVT III.

Quanta sit huius prodigij dignitas.

PAuet animus fata quò vergant timēs, lingua manusq́; stupore insolito obrigescunt, neque sibimetipsis oculi credunt, quando iam dudum sublati toties noui istius luminis speciem admirandam, hanc Phosphori noui tā pulchram, & splendidam facem defixam in illis mundi partibus conspicantur, quas nulla attigerit hactenus, vel ortus, vel interitus, vel mutationis alterius inconstantia: si modò naturæ pristinas leges, si philosophorum omnium sensus, & placita, si veterum ac neotericorum obseruata in memoriā reuocemus. Sileret ipse fortaßis iam Ptolomæus, cælestium rerum accuratißimus indagator: tum Plato, & Aristoteles pisce mutiores (si modò viuerent) eorum quæ scripserint pridem vanitate deprensa, humanam philosophiam pedibus conculcarent, Deumq́; naturæ operibus longè superiorem agnoscentes, iam efficaciori scientiæ manus darent, per effectus nimirum sensui manifestos, quorum tamen legitimæ causæ non modò se nostræ mentis acumini subtrahunt, verùm & ab illa pridem sphærarum cælestium firma atq; inmutabili lege detorquent. Nec enim præter quaternas vices aliàs vnquam in hisce locis factam nouationem produnt historiæ sacræ. Primò scilicet cùm ipse sol staret, pugnanti Iosuæ contra Gabaonitas. Dein quando cursu retrogrado mouebatur, quod regi Ezechiæ contigit. Huic succeßit sydus apparens ante salutis exortum, de cuius tamen loco & specie parum constat. Postremum fuit defe-

Quater ab orbe condito in cęlis facta mutatio est supra naturæ legē.

ctus

ctus ille mirabilis Solis, ex quo diuinus Areopagita (vt ipsusmet scribit epistola ad Polycarpum) agnouit primus vel mundi excidium non procul abesse, vel Deum naturæ in summa afflictione versari. Scribunt pleriq; & illam obscuram Pleïadum præ cæteris sororibus antè conspicuã repentè tandem ab oculis vanuisse. Hipparchum quoque astronomum antiquissimum suo sæclo stellam genitam obseruasse, author Sabellicus: ac nos de Veneris stella quiddã ex Augustino libro superiore protulimus. sed & de fide authorum magna suspicio est, & ipsa phænomeni ratio nusquam luculenter expressa.

Tria inuētionis seminaria plenius in opere Cyclogn. demonstrata.

Me verò quanquã hæc altius repetentem meimet propè pœniteat, quantùmque hæc absint humanis viribus satis perspiciam, (quòd rationum fluctus ancipites semper, sensus iudicium fallax & lubricum, intellectus verò quãpaucissimus datus circa eiusmodi, non tam discursus facultate, quàm cælesti aspiratione indigeat) conabor tamen vt maximè possum, artis meæ nunc omnes atque atque ingenij copias conuocare, non quidem tantopère præsagiendi gratia (neque enim vates, aut vatum filij sumus) quàm vt illud assequamur, quo Deum in omnibus iure laudemus & admiremur, impuris & impijs suorum scelerum conscientiam surdi flagelli verbere quatiamus; iustos autem oppressos afflictos vndique inter momentaneos æstus Dei cura certissima & prouidentia confirmemus.

Inuentionis auspicium à sensu & obseruatis.

Nã vt olim ita & nunc posuit prodigia (teste psalmista) in medio tui Aegypte in Pharaonẽ, atq; omnes seruos eius. Ergo cùm primum ab obseruatis, atque industria sensuum externorum omnis inchoanda sit disputatio; prius dicendum quoque qualem sese inter apparitionis initia obtulerit oculis nostris, qualémque viderimus in progressu vsque ad hæc tempora, paulo quàm nuper ediderām planius, cunctísque

tiisque ad obseruationis amussim maiore cum diligentia reuocatis.

Imprimis diem aut mensem quo primùm affulserit cælo hic phosphorus nouus, nulli mortalium hodie certum aut cognitum puto. Scripsi etenim tempus apparitionis fuisse mense Nouembri, anno supra millesimum quingentesimũ secundo & septuagesimo. Sed qui se primos obseruasse voluerunt, nonum diem pro initio tradiderunt: cùm tamen interea conuenerim plures, quorum alij diem secundũ aut tertium annotarint, pleriq; vel ante Octobris finem ferant etiam à vulgaribus obseruatum. Mihi quidem diu fama rei in auribus versabatur, sed quum cometæ vel sua coma promptissimè à reliquis syderibus discernantur: stellas nouas produci contra mundi totius ordinem, legésque communes esse putauerim, idcirco deceptos oculos rudiores ipsa fortasse Iouis præsentia cogitabam: hic enim tum sublimis vesperi in signo Arietis effulgebat: nec semel libebat oculos in altum tollere. secutus sum ea in parte philosophicam vanitatem, cui nihil creditur ferè, nisi quod libet, nec libet, nisi quod possit rationibus demonstrari. Quo factum vt prius hæc apparuerint ingeniis simplicioribus, ab omni fastu & inanis sciẽtiæ tumore sedatis, quàm viris alioqui doctis, & in naturalium rerum contemplatione versatis, quod etiam in aliis ferè tum prodigiosis apparitionibus, tum vaticiniis atque oraculis locũ habet: vel si pastores pecorumq; magistros in exemplum trahas, quis olim gloria in excelsis Deo, pax terris aurea per ipsos æterni regis satellites nuntiata est. Etenim spectabilium rerum defixa meditatio sæpe diuinorum sensus adulterat, nec vllum est grauius humani præcipitij iugum, atque ista rationũ exuperantia, quæ nõ se Deo, sed Deum sibi submittere tentat: quæ sensibilium rerum affluxu tumidæ mẽti vias obsepit, quò minus diuini

Primũ apparitionis tẽpus.

Philosophorũ vanitas.

Res intelligibiles sæpe prius ingeniis simplicioribus cõpertæ.

Ratio.

spiritus lumen in se transmittat: quin ipsa rationis gubernaculo destituta, atq; ab intellectus atrio pulsa, tanquam ebria rursus in posteriora labatur: postquam scilicet metitur omnia in rebus diuinis tum pro suæ potestatu angustiis, tum pro carnis affectione & corruptela. O curuæ in terras animæ & cælestium inanes.

Primũ consyderationis auspiciũ in sydere nouo.

Primùm itaque aliud quiddam agentibus nobis, cùm iam hoc lumen auctius ac fulgore notabili multorum oculos perstrinxisset, sereno cælo à prætereuntibus cõmonstratũ est. Me verò attonitum altius inquirendi studium cepit, existimantem tunc prius vnam esse ex illis Caßiopæ stellis lucidioribus, quæ formam totius syderis circumscribunt. Quid verbis opus est? accepto globo cælesti quẽ parens propriis manibus exararat, mox etiam adhibitis aliis instrumẽtis, vt radio, planisphærio, annulo astronomico, vbi cum Ptolomæi, & Hygyni, aliorumq; tum veterũ, tum recentiorum tabulis contulissem: di boni quantus stupor, atque admiratio subit! videbar illud audire quod Lucanus cecinit, ignotum vobis Arabes venistis in orbem. Porrò primũ obseruationis tempus fuit nobis die Nouembris 26. tum enim ea proportione deprendimus, qua permansit posteà ne scrupulum vel minutum à sua sede deflectens, nimirum inter Cepbei sydus & Caßiopæ: quã multi Calliopen voluerunt. Stabat in recta propemodum linea, cum insigniore in lumbis Caßiopææ, cum clara Medusæ atque Pleiadibus. rursum ex alia parte cum stella polari, atque ea quæ est in natibus Vrsæ maioris. sed hæc non tã amußi geometrica, quã ad oculi sensum dicta intelligas. exactiß. verò in eandem rectam lineam incidebant cũ sydere nouo Cauda cycni, & superior in capite Cephei intra circulum Galaxiæ. Item versus Austrum sinistri cruris Andromedæ lucidior stella, cum trianguli stellis in angulo Boreali, nec

Locus syderis noui.

erant

erant aliæ propiores magnit. 2. aut 3. quæ inter se melius potuerint comparari. Verùm vt & studiosis mathematum satis fiat, hæc sunt quæ definitiuè dare potuimus.

Exquisitior cōparatio stellæ nouæ ad fixas illi viciniores.

Distantiam syderis noui à stella polari (quam tamē radio difficulter potui explorare) iam sæpius deprehendi 24. grad. min. circiter 40.

A clara in Hyrco distabat noua 42 grad. 4. min. à qua proxima stellula siue vndecima syderis Caßiop. distat 41. grad. 24. min. vnde necesse sit nouam stellam cadere in colurum, qui per æquinoctia fertur. A clara Persei dist. noua 27. grad. 7. min.

A Ioue dist. 55. grad. 39. min. respondebat autem tum exactißimè Ioui calculo Prutenico tam in longit. quàm latitudine. Erat enim retrog. ex statione in epicyclo, in 12. grad. ♈.

A prima stella Caßiopæ vel eiusdem capite, quæ nouæ opponitur, sed paulo extra lineam (qua & secunda) exactè distidet grad. 9. min. 36.

A clara in dorso vel pectore Caßiop. quam astri totius secundam numerant, quæq; huic syderi nouo secundū diametrum rhombi semper opposita stetit, distantia visa est nobis 7. grad. 24. min. exactißimè & vicibus iteratus sæpius deprehensa. Nam & in æstate, & per autumnū sequentem, perq; initia anni 1574. sedulas τηρήσεις omnibus modis adhibui.

A tertia in corpore Caßiopæ, quæ obscurior paulò inter claras duas pectus scilicet, ac lumbos Caßiopæ collocatur, dist. noua 6. grad. 36. min.

A clara in lumbis seu quarta totius syderis, quæ vesperi orientalior stabat, manè occidentem versus, dist. 4. grad. 36. min. exactißimè.

Ab vndecima quintæ magnitudinis stellula (sed quæ

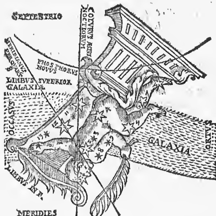
 noua

nouæ proxima inter alias luce ac mole conspicuas, quæq; inter stellam nouam & claram in sede Caßiopæ collocatur, sed paulo interius ac versus rhombi totius superficiem inclinata) distat noua 1. gradu, 24. min. adamußim.

A clara in sede Caßiopæ, quam duodecimam totius syderis voluerunt, quæq; ue ad contrarium angulum mundi opponitur quartæ, distantia accuratè deprehensa 5. grad. 4. min.

Totius syderis species rhomboides.

Ergo totius rhombi speciẽ eleganter absoluunt illustriores 4. stellæ. In fastigio sydus nouum versus polum, cui opponitur versus austrum clara in pectore. Angulum spectabat Orientalem vesperi cùm primùm apparuit vsque in æstatẽ clara in lumbis: Occidentẽ versus clara in sedis medio: ad latus Occidentale paulò interior stat vndecima: ad

Orien-

Orientale alterum tertia Caßiopæ ſtella: caput Caßiopæ vltra auſtralem angulum pendet, crura & pedes Boream ſpectant, longius ab angulo Orientali in ſublime reducti, hoc modo.

Ne verò in primis carceribus error exiguus infinitos alios ſecum trahat, iſta quoque his annectēda putauimus. Examen fixarum quibus cum facta eſt comparatio.

1. *Quòd cum patre collata induſtria ſemper obſeruauerim ſtellam polarem decl.* 86.*grad.*25. *min. Vnde illius diſtantiam à polo mundi colligemus* 3.*grad.* 35.*min. latitudinem ab ecliptica* 66.*grad. min.*0.

2. *Stellam Caßiopæ vndecimam diſtare comperi à ſtella polari* 25.*grad.*30.*min. ab Hyrco* 41.*grad.* 24. *min. ſecus quàm alij tradunt, qui hyrcum maiori diſtantia remouent, etſi in tanta intercapedine facilè ſenſus hallucinetur: certum eſt tamen hanc ſtellam vndecimam non benè hactenus obſeruatam, vt & ſitus oſtendit ad ſtellam nouam, quæ iuxta hanc dimenſionem cum reliquis diſtantiis exactißimè correſpondet. Sic vt noua ſtella in ipſum colurum incidat, hæc autem vndecima ſecundum ſign. ſucceſſ. paulùlum remoueatur.*

3. *Illa in dorſo Caßiopæ vel pectore long. habet* 18.51. *M. Lat. Bor.*46.*grad.*45.*min. declin.* 54.14.

4. *Hircus long.* 16.*grad.* 1.*min.* ♊ *lat.* 22.30. *declin.* 45.*grad.*8.*min.*

5. *Perſei latus dextrum long.*25.*grad.*51.*min.* ♉ *lat.* 30.*grad.*0.*min. B. decl.*48.*grad.*6.*min.*

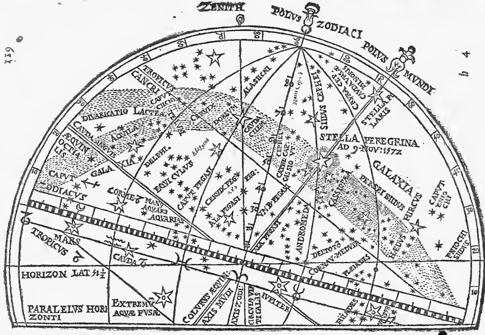
Colligitur tandem locus iſtius ſyderis noui, per doctrinā triang. reſpectu quidem Zodiaci eiuſdem longitudinis cum illa lucidiore in lũbis Caßiopæ, nimirum 4.*grad. Tauri, licet hæc ſtella Caßiopæ duobus minutis aut circiter magis in anteriora procedat. Secundū ſegmēta primi mobilis à polis mūdi, quorū cōſideratio præſtatißima eſt, (ſortaßis & hoc* Locus phosphori noui ratione firmiſſima deprehenſus. 1. Ratione Zodiaci. 2. Ratione primi mobilis.

loco ad significationem opportunior) consistit exactiss. sydus nouum in principio Arietis. distãtia eiusdem à polo 28. grad. 15. min. posita videlicet stella polari vt hactenus obseruaui, vtq; à patre tum in globo, tũ in tabulis constituta est. Hunc arcũ si subtrahas a 90. relinquuntur declinationis 61. grad. 45. min. quod cũ globo conuenit exactissimè. Igitur dist. à vertice nostro 10. grad. cum aliquot minutis. Eleuatio supra horizontem 79. grad. circiter 45. min. Culminat exactè cũ o. ♈, cum stella polari, cum prima in lin. ♓, & penè cum capite Cassiopæ. Quare & horum capitibus imprimis imminet qui Hyberniam colunt, & superiorem Angliæ partem: qui Scotiam, Daniam, Poloniã, Liuoniam, Sueciam, Tartariam, Borussiam, Moscouiam, Põtum Euxinum, paludẽ Mæotidẽ, & reliquas Germaniæ partes, quæ in hunc parallelum propius reclinantur.

Declinatio. Distantia à Zenith. Eleuatio. Quibus sit verticalis.

✱ Omnem hanc theoriam syderis noui summa industria, instrumentis quoque accuratissimis exploratam, etiã aliorum adhibito sensu & autopsia, expressi latius, nequa deinceps posteris dubitandi restet occasio. Quòd verò idipsum multò quàm pridem diligentius inquisierim, magni calcaris loco fuit clariss. vir Thadæus Hagesius, Imperatoriæ maiestatis medicus, qui tum Viennæ Austriæ cum Polo Fabricio, aliisq; præclarissimis viris, eãdem stellam nõ minore studio, diuersis temporibus, obseruarunt. Lectis autem iis quæ nuper effuderam, vbi sua sedulò contulisset, per literas (quæ fuit eius humanitas summa, atque ingenuus candor) admonuit, quòd nonnihil obseruatio nostra à suo calculo dissideret. Quare nec mihi vitio verti, nec fore dedecori sum arbitratus, si rursus ad limam singula reuocarẽ. nam & paulò ante quàm literas eius acceperam, nonnihil me in scrupulis aliquot aberrasse cognoueram: in distãtia à stella polari plurimum, vti nunc patet, si prius editis confe-

Alterius viri doctissimi fida obseruatio.

ZENITH
POLUS ZODIACI
POLUS MUNDI
TROPICUS CANCRI
DIVARICATIO LACTEÆ
CAPUT CIGNI
CERVIX
DORSUM
CAUDA CIGNI
ALA SIGNI
SIDUS CEPHEI
CRURA CEP.
CAUDA URSÆ MINORIS
STELLA POLARIS
CAUDA ANGUIS
AQUILA
ÆQUIN OCTIA LIS
DELPHI.
EQUI CULUS
CAPUT PEGASI
CERVIX PEG.
ALA PEGASI
PEG.
UMB. PEGASI
ALA PEGASI
CEPHEI
CATED CAP. CASSIO VT
STELLA PEREGRINA AD 9. NOV: 1572
CASSIOPEA
ANDROMEDA
GALAXIA
PERSEI SIDUS
HIRCUS
HÆDUS
CAPUT ENIO CHI
ENIOCHI SIDUS
CAPUT GALAXIA
ZODIACUS
COR
MANS AQUARII
AQUARIAS
MARS
TROPICUS
CAUDA
DELTOTO
CORNU MEDUSÆ
PLEIADES
HIADES
HORIZON LAT. 54½
PARALELUS HORIZONTI
EXTREMU AQUÆ FUSÆ
COLURUS ÆQUIN.
AXIS MUDI
AXIS ZODI.
CIRCULO VERTICALIS
IUPITER

conferatur. Sed vero verius est, vbique δευτέρας φροντίδας σοφωτέρας εἶναι.

Comparatio vtriusque.

Obseruauit autẽ D. Hagesius distantiã nouæ stellæ ab 11. exactè, vt & nos, æstate præcedenti, & totius anni curriculo deinceps vsque in hæc tempora, grad. 1. min. 24. atq; hic optimè conuenimus.

Declinationẽ vndecimæ ab æquatore, statuit 60. grad. 40. min. quam ego tunc nouo syderi attribuebam non rectè.

Eiusdem stellæ vndecimæ distantiam à polari stella 26. grad. 34. min. in quo plurimum discrepamus, nam distantiam vndecimæ à polo facit 29. grad. 20. min. vnde colligo ipsum statuere dist. stellæ polaris à polo 2. grad. 46. min. quod à nostra obseruatione differt propemodum integro gradu. Sed (vt antè diximus) stellæ polaris difficillima est obseruatio multis de causis.

Distantiam nouæ à clara in dorso Caß. reperi 7. grad. 47. min. differt paucis minutis.

Dist. nouæ à 3. Caß. 7. grad. integrorum: discrepat propè dimidio gradu.

Dist. à 4. Caß. 4. grad. 51. min. parum differt.

Distãtiam nouæ à 12. Caßiopæ, 5. grad. 15. min. abest 12. min. à nostra.

Aliorũ obseruata varia.

Hæc quidem liberè atq; animo prorsus philosophico, vt videant posteri tanto certius ἀφθόνους εἶναι τὰς μούσων θύρας, neq; me tam gloriæ causa, quã veritatis indagãdæ gratia conscripsisse. Sunt alij plures qui nostram hanc obseruationem suimet oculis confirmarunt, tum in Italia, tum Gallia, Germania, multisq; sparsim finitimis locis. Nec illa obseruatorũ diuersitas eò perduci potest, vt hactenus motu suo loco vel scrupulum videatur, aut certam rationem parallaxeos obtinere.

Est

Est itaque aspectus syderis noui ad punctum æquinoctij penè per sextantem circuli: locus in contactu limbi borealis galaxiæ, & coluri circuli qui transit à polo per stellam polarem, stellam nouam, ac principia Vet. ♎ ferè etiam per illam in tergo vrsæ maioris, etsi exactius paulò per caput Casiopæ. sic vt caput limbum lactei circuli australem tangat, Borealem Phosphorus nouus, (quæ sanè videntur omnia ad sensum quendam mysticum pertinere) linea verò ducta à noua stella ad caput Casiopæ cum linea transuersa ad secundas proximas lucidiores sectionem κατὰ χιασμὸν facit: sic tamen vt magis inclinet stella versus lumbos Casiopæ quàm versus lucidam sedis. Siue igitur ad caput Casiopæ siue ad pectus compares, gladij aut crucis imaginem format elegantissimè, quæ quidem species nusquam in alio sydere reperitur.

Circulus per stellam trãsiẽs mundi totius præcipuus cardo.

Sectio in formam crucis.

Omnium difficultatum ea sanè grauissima est quæ de altitudine spectatarum rerum via mathematica, pérque aspectus diuersitatem exploranda proponitur. Hæc enim imprimis constare debuit, si intra concauum lunæ fuerit reponenda, quòd etiam in cometis ista non solum euariet, verùm & in luna corpore tanto maior occurrat in diuersis angulis mundi, quanto quæque aspectui nostro sint propiora: vt etiam ex ipsa triang. doctrina liquidè patet. Atqui (vt verum fatear) multi obseruatores primò se deprehendisse aliquam opinabantur, vtpote 4. aut 3. minut. Sed cùm sæpius idem tentauerim, nihil hactenus certi sum consecutus, nec vllam esse existimo parallaxim, quam neque è diuersis obseruatorum locis, neque ab extremis altitudinum differentiis in meridiano circulo firmam aut stabilem quisque constituat. Idem quoq; & nostro Hagesio visum, vt ex ipsius literis patet, quas libenter adiecimus, non

De altitudine syderis inuestiganda per parallaxim.

Quid circa parallaxim syderis noui author obseruarit.

solùm rei ipsius confirmandæ gratia, sed quòd & opus nostrum splendore suæ doctrinæ ornaturæ plurimum viderẽtur. Faxit Deus, vt, quod propediem fore confidimus, pleniorem quoq; illius sententiam hac de re cum aliorum placitis audiamus. Quòd autem pleriq; aspectus diuersitatem se obseruasse crediderint, deceptos arbitror: cum ob plurimas causas, tum maximè quòd ante auroram Horizonti propior multò quoque fax eadem maior ad oculos, nec nõ splendidior appareret. Equidem illud attribui semper vaporibus interiectu, vt etiã in stellis cæteris vsu venit. Quin eadem ratio est cur eodem die nunc pallidior visa, nunc rutilantior soluto, interdum & comam orbiculatim gerere putaretur, etsi tamen veræ colorum & magnitudinum differentiæ à nobis postea sunt animaduersæ, sed longiore temporis interuallo, atque ob alias causas, de quibus mox differetur.

Vnde in mediedis aspectuũ differentiis tã facilis error.

Iam multis id argumentis confeci in animo meo, locum illius syderis nõ esse in orbe corruptibili, sub concauo Lunæ. Nã imprimis nõ scintillaret: deinde, quæ fallere minimè potest, certa aspectus differentia idem vel apertissimè demõstraret. Postremò non ita proportione stabili ad fixa sydera raptu primi mobilis volueretur, cũ quicquid sub Luna cõstiterit locum mutauerit hactenus ad minimum intra spatium mensis vnius atque alterius. Vt si vel omnia perlustres prodigia quæ sunt ab orbe cõdito, ex monumentis historicis promptè concludes. Imò cùm non sit in æthere, nec illi inter planetarum ãnfractus vlla regio poterit assignari. (nam neque planetæ scintillant, nec syderi nouo ad motus errantium vlla cognatio est.) Reliquum est vt aut in orbe octauo, aut nono, aut decimo forsan aut superiore quopiam collocetur. Visus est etenim eius fulgor immensus multò amplius scintillare quàm vlla syderum aliorum.

Locũ syderis noui non esse in regione villa sub concauo Lunæ.

Locũ eiusdem neque in æthereo orbe nec vllo planetarũ circulo cõstitui posse.

Conclusio à sufficienti diuisione vt logici vocant.

Sed

Sed quoniam hæc res momenti maximi est, libet eandem aliter ac paulò expreßius demonstrare.

Quòd supra planetas omnes constiterit, firmior demõstratio.

Scito illud certißimum, à primo tempore quo nobis videre contigit hoc astrum nouum, erat magnitudo illius eadem cum arcturi sydere, etiam colore & specie planè conueniens, nisi quòd propius paulò ad lumen Veneris accedere videretur, colore quasi subruffo elanguescente in fuluum quempiam, sed ex argenteo temperatum. Aiebant prius visam multo minorem. Etsi tum dubitauerim num idem ob causas alias accidisset: verùm postea sensim animaduerti magnum illius luminis incrementum vsque ad natalẽ Domini 1572. quo tempore nihil differebat magnitudine à Iouis stella, aut syrio; ipsum penè luciferum superabat. Sereno cælo nullam comam, aut extensiorem radiũ ad mundi angulum præ se ferẽs, verùm ita vibratis radiis ardescebat vt per densißimas nubes sæpe stellis latentibus cæteris transpareret, mihi per fenestras vitreas noctu sæpius intuenti ceu lampas in cælo amplißima videretur. Hinc pedetentim diminuta denuò etiam coloris speciem languidiorem indies nobis ostendit, ex ruffo scilicet in fuluum atque argenteum vergens, vt etiam postremis obseruationibus cùm minima spectabatur, Mercurij lumen pallidiusculum potius, quàm planetæ alterius exhiberet. In Febr. anni sequentis 1573. Ioue minor apparuit, deinde circa augustũ accessit magnitudine ad eas stellas quæ secum rhombi speciem perfecerunt. In Nouembri æqualis omnino cum vndecima stella, in Ian. anni 1574. multò minor, in principio Februarij tam exilis vt nebulam potius quàm stellam quis fuisse putauerit. Luna etenim præsente non apparebat, cũ tamen appareret vndecima; verùm eadem absente occurrit sereno cælo, sed tantùm acrius intuenti velut punctulum nunc appareret subitò, nunc ab oculis oblitesceret. Ante

Luminis miranda mutatio per gradus certos in sydere nouo.

auroram

auroram diu exactè satis conspiciebatur arguti luminis radio adhuc scintillante validius, quàm vndecima illi proxima, quã tamẽ tum lucis magnitudine superabat. In fine Februarij vespertino tẽpore vix amplius videbatur, manè minutissima instar stellæ magn. 7. eo acumine & specie lucis qua in Mercurio solet cũ extra solis radios primũ emersit. Atqui semper à principio manè splendidior multò maiorq; quã vesperi fulsit, præterquã æstate, ob refractionem luminis ex parte borea & viciniam solis.

Nec primum exortũ neque decessum syderis noui ab vllo mortaliũ potuisse deprendi.

Quemadmodum verò de syderis noui primo exortu nulli mortalium cõstat, ita neque de fine prorsus exactum temporis punctum facile est definire. Cùm enim paulatim ac velut certis gradibus aucta primũ, deinde à vigore diminuta sit magnitudo, vt omnium stellarum quantitatẽ, fulgorisque speciẽ imitata ex ordine videatur, quis est qui nõ modò puncta aduentus aut recessus, verùm & apparitionis extrema potuerit obseruare. quando eadẽ aliis prius aliis serius in illa visus atque obiecti intercapedine debeant obuersari, cũ propter sensus atque acuminis differentiam, tum propter medium, vt aëris statum, accessus solis & lunæ. Fieri potest potuisse videri à mense Martio vel Aprili anni 1572. vel etiã multo prius, nunc quoq; desinere circa eundẽ ingressum Solis in Arietem vel ♉, propter analogiam loci in quo conspicitur, vt totum tempus sit annorũ duũm, sed apparitionis tantũ anni vnius cũ triente. Hoc probabiliter dico, nulla autem firma est demonstratio.

Vniuersum apparitionis tempus vero proximum definitur.

Discursus ex obseruatis hactenus per sensum de altitudine stellæ, siue distantia à terris.

Non fuisse à primordijs mundi.

Mihi quidem ex deprehensis hactenus constare firmiter tum motus illius syderis vniuersus, tum generalis distantia visa est. Nam à mundi primordiis extitisse, vt plerique inter Italos scribunt, nulla ratione conficient. iam enim hoc ab initio poterant suspicari, in tanto stellarũ numero aliquam à veteribus prætermissam: sed luminis eius

insigne

Insigne augmentum ac decrementũ opinionem hanc penitus labefecit. Natam tamen fuisse via generationis & corruptionis quam orbis sustinet intra concauum lunæ, neque illud mihi vllo pacto fit verisimile: cũ in eam partem cæli nulla cadat eiusmodi permutatio tã præceps ac sensui manifesta. Melius itaque forsan omnem hanc magnitudinis differentiam ex alia quadam aspectus diuersitate trahemus: quæ non longit. vel latitudine committatur, sed in ipsa euariatione distantiæ, atque altitudinis à terra aut oculis nostris, quod sanè per lineam rectam fieri debuit, protensa à visu nostro per stellam nouam in continuum; Vt nimirum non vlla accretione, aut cõsumptione materiæ maior minórue sit visa, sed iuxta intercapedinis differentiam, vt & accessu, recessuq́, ad sphæras inferiores, propius salutasse mortale genus, & sensim rursus valedixisse putemus. Quin ipsis errantibus stellis nunquid hac ratione propemodum incrementa & decrementa luminis fiunt? præsertim quibus vel amplus est epicyclus, vel interioris circuli excentrotis. Hoc certè in Marte imprimis, etiã in Ioue ac Venere pulcherrimè demonstratur. quibus accedunt etiã aliæ causæ, vt occultationes sub radiis, inclinationũ anguli ad finitorem occiduum vel orientalem. quæ cuncta ex planetarũ theoriis sunt altius eruenda. Patet igitur motũ illi fuisse triplicẽ toto durationis suæ curriculo deprehensum. duo enim sunt recti, primus descensus secundum lineam rectam, alter ascensus quo sensim euanuit, tertius circularis ad raptum primi mobilis circa cardinem mundi. Vt tamen nec ortum neq, occasum subire potuerit, sed videri constãter cælo liquido per Europã vniuersam debuerit, perq́, totius mundi margines quibus Caßiopæ sydus nequaquam sub Horizonte demergitur.

Vnde magnitudinis incrementa & decrementa.

Alio modo quàm gen & corruptionis nouũ hoc sydus apparuisse atque ab oculis recessisse.

Motũ fuisse triplicẽ sydeis noui ex obseruationẽ colligitur.

Illa tamen exquisita distantiæ ratio, quam rei spectabilis

Quousque distantiæ ratio colligi poßit.

bilis accipiendam ab oculis volunt, locum iſtic propter elõgationis amplitudinem non inuenit. Tantùm argumentis probabilibus συντεκμαίρεσθαι *licet, fuiſſe ſemper in aliquo trium orbium ſupernorum, ſupra non æthereum modò, ſed & ſeptenos illos circuitus planetarum. Quis adeò ſcit an ex vno ſuperiorum in alterum aſcenſus deſcenſusq; viciſſitudine permearit? an potius intra corpoream molem atque craſſitiem vnius cæli, quàm nullus alioqui ſenſus attingit? Proinde non eſt quod quiſquam exiſtimet noſtram de recto ſyderis motu ſententiam poſſe conuelli per demonſtrationes geometricas, quæ ex aſpectus varietate vel arcuum à fixis ſyderibus trahi poſſent. Omnis enim hæc ratio magis magisq; per phænomeni longiorem diſtantiam eneruatur.*

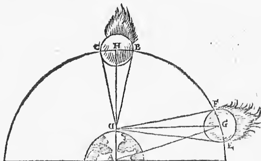
Contra eos qui cometam hoc ſydus eſſe voluerint, ipſum collocantes in orbe æthereo vel igneo elemẽto.

Scio plurimos fore qui pertinacius volent in æthere collocandum, quem tamen ipſi cum ignei elementi ſede confundunt. Sed nos ſuprà oſtendimus, iſtic tantiſper ſtare illa vel lucis ſpecie, vel ſitus conſtantia non potuiſſe: nunc & demonſtrationem alteram non minus firmam & validam proponemus, quòd præter alia quæ omnino ſtellis fixis conſimilia tenet, iſtud quoque perpetuum annotauerimus: lumen ſyderis noui quantacunque magnitudine, & paruitate ſplendoris, efficaciam tamen, & ſcintillantis radij vigorem, impetum reſeruaſſe. quod ſanè cometis, aut exhalationum generi nulli competit, niſi fortaſſis eas adducas quis capræ ſaltantis nomen imponunt. Verùm iſtis & alia motus difformitas adeſt, tum ipſa ignita materiæ ſpecies nullo ſolidiore vinculo coercetur. Poſtremò ſtellarum ſolis corporibus accidit, præſertim ſoli ac lunæ, vt per diaphanũ ceu nubes, vel nebulas prope finitorem ſubeuntes multò maiores appareant quàm ſi in ipſo vertice conſpicemur. Cometis verò ac meteoris igneis non ita. Quin ſecundum

Demõſtratio partim phyſica partim mathematica.

veram

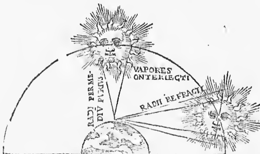
veram apparentiam, vel omni vapore sublato minores apparent in eadem distantia ac centro terræ, quanto ad finitorem propius inclinantur, propter semidiametrum terræ, maioremq́; elongationem ab oculis nostris. Vt facilè patet si quis angulorum proportiones adinuicem comparet duobus triangulis super eiusdem circuli diametrum constitutis in diuersa distantia ab eodem puncto, ac superficie terræ, maiorē etenim elōgationē esse à pūcto d. versus g. demōstrabitur, quàm sit ipsius d. b. lineæ longitudo, vel per penultimam primæ commodè demonstratur, & per consequens minorem angulum f.d.e. quā c.d.b. Itaque secundum hanc constitutionem medij, minor perpetuò visa fuisset hæc stella in decliuiore altitudine, quàm circa verticē: cuius tamen contrarium diximus obseruasse.

Quòd si non bene affecto medio propter refractionem radij visus sit angulorum diuersitas metienda, iam minus quod captant opticis theorematibus obtinebunt. Nam hoc constare imprimis debet, visionē non modò fieri per triangulos

gulos, cuius basis in re spectabili collocetur, sed & alterũ ex aduerso, ab ipso videlicet centro, obiecti ad diametrũ crystallini: est enim sensus in mutua quadã actione & passione, verùm sensibilium perceptio maximè in radiorum concursu mutuo atque complexu circa pupillam. Quare in hisce obiectis quæ minus sunt lucida, maior actionis energia procedit ab oculo: in illis autem quæ suo lumine sensum feriunt, non dubium quin ab obiectis diffusi radij agendi summam obtineant potestatem. Duplex igitur refractionis differentia est, si vapor spectantis oculum & rem spectabilẽ intercedat. In cometis etenim nõ adeò vis illa agendi feriẽdiq; reciproca poterit aßignari, quare neq; illa refractio multũ ad augmentũ luminis præstat, quin dißilientès radij priusquã reddantur oculis ab illis interiectis vaporibus obtundantur, eneruatiq; dispareant. In sole contrà & luna, cæterisq; fulgidioribus stellis, quibus lumen actiuum & penetrantius multò: his sanè videri diametrum longè angustiorem ex illa refractione cõtingit, vt hactenus etiam quotidiana experientia confirmauit.

Duplex refractionis differentia circa radios visus.

Ergò

Ergo cùm locus illius syderis vero proximus, tam in altitudine, atque distantia, quàm longit. & latitudine cæli sit constitutus, omnis quoque tam status & motus ratio deprehensa, nec non fulgoris species, magnitudinis diuersitas, figuræ analogia ad proximas stellas: planam nunc fore cōfidimus inquirendi de cæteris viam: primò quid sit, aut quo prodigiorum ordine collocandum: deinde verò cuius gratia apparuisse mortalibus videatur. nā & his duobus generibus quæstionum, causarum pariter atque euentuum, siue totius præsagij ratio continetur. Vtar potissimum argumento à plena diuisione rerum quæ ipsum constituunt vniuersum, vt in diuinis fieri solet. Neque enim generabilem aut corruptibilem vllam materiem redolet, vt censeri exhalatio possit. Quin si cometæ ortum subliniorem multis passibus antecellat, nihil est quòd meteora reliqua conferantur, cometas autem consistere in orbe æthereo liber præcedēs prolixius demonstrauit. Atqui cometam non esse, ex ipsa primùm nominis ratione conuincitur. comam etenim nullam aut figuræ alterius speciem nobis ostendit, quàm exactè orbicularem, circumscriptam vt in reliquis stellis. Deinde nullus cometarum vnquā visus est scintillanti lumine visum ferire, sed tristis semper, & lugubris, tranquillo effluuio, caudaq; in solis oppositum exporrecta: hæc autē planetas & propè sydera fixa palpitantis radij traiectione, præsertim sub ipso vigoris tempore, superabat. Est alterum, quod vel maximè probat cōstantia loci, quam cometæ non obseruant diu, etsi fortassis ad sensum per dies aliquot consistere videantur. Nec patet historiis quenquam istorum vltra sex menses humanis oculis patuisse. Quod enim de gladij forma Hierosolymis impendente per annum integrum recitatur, ea non tam criniti syderis quàm idoli alterius catalogo numerāda est, vt nec illa quā P. Crensserus

Digressio ad alterā inquisitionē de natura syderis noui.

Quæstio duplex.

Methodus inquirendi.

Quòd non sit cometa vel exhalatio.

 descri-

describit anno 1527. Postremò demõstrat ipsius lucis actiuitas, energia, quam stellis propriam in tanta distantia & magnitudine proportione diduximus. Quòd si quandoque cometæ fulgidiores appareant, vt & nocturnas tenebras visi sint illustrare, hoc profectò non tam tribuitur illud ex concretione materiæ, quàm ignitæ exhalationis copia, & totius corporis amplitudine: in stellis autem, potius tũ formæ, tum materiæ nobilitate contingit: in sole tum propter has causas, tum quòd & lucis copia cunctos exuperet. Iam & stellarum numero diuinum hoc spectaculum secludendum ratio dictat. quòd neque planetã facere possit, ob motus & luminis antipathiam: neq; fixarum aliquam, quòd orta semel, augmentum luminis, statum ac declinationem ostenderit manifestam; ac tandem ab aspectu cunctorum sese abripiat. Quid ergo relinquitur? Profectò corpus illius totum esse metaphysicon, ac supra naturam, certis tamẽ cælestium corporum motibus alligatum. Dæmones eò pertingere, atque tam diu illudere mortalium oculis posse, non est credibile. Restat vel angelũ quempiam esse, ac prodromum altißimi: vel Deũ ipsum se nobis hac lucis specie proferentem: cùm nullum sit corporis genus vndecunque cognatius, quàm exactè rotundũ, serenum, lucidum, in statu mobile, in motu stabile, constantis ordinis, figuræ, atque efficaciæ. Quid autem diuinis mentibus magis domesticum quàm duos habere motus rectos, quibus ascendant, atque descendant; cum illis verò & tertium circularem, quo reuoluantur denuò in seipsas. Rei substantiam preßius definire non licet. Mihi videtur satius in ipso formarum genere persistamus, vel Deum scilicet, vel diuorum quempiam apparere amictũ lumine sicut vestimento, adhuc tamẽ multa caligine sub pedibus, vt ait Psalmista. j. inter sensus humanos, & diuinam pulchritudinẽ interfusa. Sit hæc propemodum

Quòd non sit planeta vel fixarum aliqua.

Quid sit generatim ex aliarum rerũ negatione colligitur.

Mentes diuinas triplici motu simpliciore circuagi.

dum lata sententia loco, à qua prouocare sit perdifficile, si tot & tam perspicua testimonia non inuidiosis auribus hauriantur.

Neque multũ ab huius syderis specie illud absuisse crediderim, quod olim tribus apparuit magis: de quo diuersi varia prodiderunt, sed Prudentius hic poëtam (verè poëtã) agit, quanto maiorem solis orbita pingit. Nicephorus etsi in pluribus fabulosus, hic tamen adiutus Græcorum veterũ monumentis, fidem vel maximè promeretur. Describitur autẽ Historia Ecclesiastica lib. 1. cap. 13. Nam, vt ipsic latius refert, Sapientes ij natalium splendore, atque opibus insignes, stellam in sua regione prius conspexerant, non ex illis vnam quæ à primordio rerum cæli firmamento affixæ sunt, neque ex iis generibus meteorum quæ prodigio, & quasi ænigmate regum successiones pronuntiant, cometæ, dolia, trabes, & iacula, quorũ ortus ab exhalationibus sursum latis, & circa æthercam plagã incensis, à physicis memoratur: sed nouam planè, insolitã, ad terram vergentem, ac plurimum relucentem, persimilemq; adeò reliquis syderibus cæli, nec aliis quàm qui syderibus cognoscendis operam dedissent conspicuam, & apparentem. Et illa quidem non breui, sed duos antè annos quàm Christus natus esset exorta effulserat, ne quis duobus post natiuitatẽ annis editam putet. Sed enim magi cùm nouo stellæ huius spectaculo in consyderationem ambiguam torquerentur, diu multumq; inquirendo, in prophetam Balaam inciderunt, qui de ea quod futurũ erat numine afflatus tot sæclis antè cecinerat: fortassis etiam ab iis quos in veneratione habuerant sacerdotibus paulatim per doctrinam ad mysteria eius quæ rationem omnem excellit, Dei verbi natiuitatis deducti essent, maximè verò Deus ad hoc ipsorũ animos excitaret. Proinde & summi regis prouidentia natam stellam,

Cõparatio syderis noui cũ eo quod ortũ salutis antecessit.

Prudentius.

Historia stellæ quæ Christũ præcessit, ex Nicephoro.

Consyderatio diuinarũ rerũ quid faciat vide.

perinde atque animatam quampiam, intelligentiæq; participem vim ex Perside Iudæam versus moueri intelligerent, tanquam via ducem præcedentem posthabitis omnibus sint ponè secuti. Quum verò ab Hierosolyma venissent in Bethlehem, quæ disparuerat prius, se rursus ostēdit, itéq; ab Oriente præcedens, tandem supra domunculam constitit, & quasi loco affixa, firmius immota permansit, vbi scilicet & mater ipsa, & regum rex illius filius admirandi præ stellis cæteris effulgebant. Hactenus ferè Nicephorus: *ex quibus apertè satis conuincitur, nō multum illius essentiam ab huius specie discrepasse, imò vix aliàs, quàm quòd illa primùm præcesserit, inde constiterit, hæc autem eodem puncto semper immota permanserit. Quòd enim supra domus fastigium fixam ac velut pendentem in aëre dixit, fortaßis illud ad captum potius popularem, quàm Mathematicè scriptum fuit. neque enim si prius ita stetisset, videri ex Perside potuißet; neque si desiendisset postea, stellæ potius quàm exhalationis alterius speciem loco tam decliui & terris proximo reseruasset. nisi in omnibus ad nudam Dei omnipotentiam referre singula voluerimus: quod ita ridiculum est in diuinis spectaculis, vti in purè naturalibus semper confugere ad occultam proprietatem. Magis consonum rei, quòd cùm essent astronomiæ peritißimi, certis instrumentis primò progressum ex Perside versus Iudæam in cœli partibus obseruarint. simulatq; verò ipsi magi ad domum Bethlehē peruenissent: tum primò collatis obseruationibus dierum trium, aut plurium, nullam motus differentiam visam, quare cum & verticalis maximè, & loco cœli immobilis appareret, admonitos esse hac ratione ne progrederentur vlterius, quippe qui iam profectionis suæ metam pulcherrimam attigissent. Ad hanc sententiā consensione mirabili accedit martyr Ignatius in Epistola ad*

Non multum differre hoc sydus ab eo quod apparuit magis.

Ephe-

Ephesios verbis ita planissimis scribens, Latuit principē huius sæculi virginitas Mariæ, & partus eius similiter, & mors Domini. Tria mysteria clamaui in silentio, Dei enim opera nobis manifestata sunt. Stella in cælo fulsit super omnes quæ ante ipsam erant: & lux eius inæstimabilis, noua ac peregrina apparuit videntibus eam. cætera verò sydera cū sole & luna coruscā facta sunt illi stellæ. illa verò superabat omnes splendore suo, & facta est perturbatio vnde hæc nouitas appareret. Hinc hebetata est mūdi istius sapiētia, iniquitas & malitia exterminabātur, &c. Faxit omnipotens genitor nunc ante natalem Domini diem sydere rursus exorto nouo, nouam & meliorem reipub. Christianæ alioqui nunc afflictissimæ faciem liceat contemplari, positisq; cupiditatibus prauis, nos ipsi in Christo, Christus in nobis aspiratione mutua renascatur. ille enim discussis suorū lachrymis pacem solus & ἀμνηστίαν, ex vno benignitatis suæ vberrimo fonte depromet, noctemq; hanc obscurissimā luce lætissima commutabit, simulatq; nimirum temporis orbe perfecto, mundi partem inquinatissimam velut Augiæ stabulum tot inueteratis sordibus expiarit. Sed nondum exhaustus est calix, cuius mentionem Psalmographus facit dicens, Calix in manu Domini vini meri plenus misto: Et inclinauit ex hoc, vtique fæces eius sugent, bibentq; omnes peccatores terræ: psalmo 74. Etenim vinum purissimū iustorum animas manet ab hoc terreno carcere sequestratas, vinum aqua dilutum iustos, dum hîc cribrantur iactaturq; vt turbido mari. Quare nil peccatoribus superest, quàm vt fæcem bibant, eademq; sese inebrient in condemnationem mortis æternæ. Calix Domini vini meri plenus misto.

Quanquam verò quod reliquum fuit circa præsagia, forsan in animorum suspensione quadam relinquere præstitissem: ne tamen omnino mortaliū votis, studiisq; flagran- Postrema quæstio circa præsagium.

tioribus desim, subijciam pauca non quæ definiant certò, sed cogitandi altius de præsenti pariter atque venturo reip. statu materiem subministrent. Erit autem tutissimum, in summis generibus generatim & sub hypothesi modũ præscientiæ posuisse, vt demonstratum est suprà. Maxima pars decepta imagine rei, nullos euentus alios prædixere, quàm qui cometis tribui solent, eò respicientes scilicet, quod à Virgilio proditum est lib. Aeneid. 10.

Frustrà huic prodigio illa attribui quæ cometis solét.

Liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Syrius ardor,
Ille sitim, morbosq; ferens mortalibus ægris
Nascitur, & læuo coutristat lumine cælum.

Plura de his Manilius, Aratus, Pontanus, &c. sed frustrà secum has rationes putant: cùm prius ab horum cœtu atq; concilio longè nostra hæc stella sit segregata. Frustrà quoq; ex apparitionis tempore primo, ex copula & syzygijs aliorum tum errantium tum fixorum syderum, ventura coniecerint, cùm neque in eorum numero reponatur, neque illius exortus certa sit definitio, ac proinde nec vllas intẽsiones virium, status, aut declinationes in temporũ certa segmenta distribui possunt, neque cognosci quòd huius planetæ, aut illius indolem proprius præ se ferat. Quanquam aliquando tum ex coloris specie, tum præcedente deliquio Lunæ, nexuq; mirabili per idem tẽpus ipsius Solis cum Marte & Mercurio, postremò ex ingressu in Arietem anni 1572. vbi continuatis ordinibus inter se coierant ♃.☉.♀.☿. cum ☋♂, non procul ab æquinoctio, naturam in illo permistam putauerim ex prædominio Iouis, Martis, Solis, ac Veneris, vt tamen Sol omnium princeps ex lucis similitudine censeatur. Mihi hoc astrum nunc acrius intuenti multò diuinius visum est, quàm vt decreti ratio ad causas inferioris ordinis alligetur. Maius quiddã ex analogia cometa potuit præ-

Authoris palinodia.

præsagiri quem nos descripsimus anno 1556. *à quo hic annus* 1572. *decimus septimus numeratur, qui inter criticos primus est, in tertia septimana post exactum diametrum Lunæ, & cũ morbi acuti simpliciter in acutos ex decidentia commutantur. Solent autem à partu in puerperiis fœminæ mutationes efficacißimas sub idem temporis experiri. Locus verò illius syderis criniti cœpit propemodũ ab oppositis cœli partibus, nõ procul ab æquinoctio libræ. vnde incomposito motu sensim peruenit ad locum ferè eundẽ quẽ occupauit stella hæc noua, atque illic vti diximus expirauit. Scripseram nuper tumultuario calamo circa signum Leonis desijsse, sed obseruatis quæ tunc non ita occurrerant pluribus ex tabella seposita comparatis, quod illic negligentius editũ fuit, istic duximus castigandum. Sed & hæc omnia parum fortaßis pro rei dignitate commonstrant, tentandum est alia via, atque vti præceptum aliàs fuit, differendũ prius de significatione in vniuersum. Mox cui, quando, & quomodo, vt de euentuum specie paulo preßius inquiramus. Melius quidem in naturalibus ac paraphysicis à tota natura proficiscimur: in purè metaphysicis fortè per similitudinẽ rectius aut allegoriam, adiuncta dispositione materiæ receptricis, aliisq́. quæ velut causæ præcedẽtes apparent vel effectus eiusdem causæ.*

Analogia cometæ qui apparuit anno 1556 ad sydus nouum.

Inquisitionis ordo circa præsagiũ syderis noui.

Instrumentũ.

Atqui iam illud non vulgare quippiam esse quod portenditur, sed sublime & maximè rarum, ostẽdit primò raritas signi, cui post Christum natum vix aliud hactenus comparandum: deinde & sublimitas loci in quo conspicitur: tertiò diuturnitas, cõstantia, duratio: quartò species, & fulgor insignis mole exigua penetrandi facultate mirabilis. Quare neq; operationis initia statim in limine fuerãt expectanda, quamuis profectò nũc semina prima, siue præludia, per totum orbẽ hũc Christianum sparsa crediderim,

Portentũ hoc nulli propemodũ significationis excellentia comparandum.
1.
2.
3.
4.
Operationis tempora.

quæ forsitan post anfractus annorum criticos, vt 4.7.9.11. 14.17.21. 27. 40, paulatim in actum produtura, et atum quoque suarum siue progressuum partes, ac vicissitudines consequantur. Sed quibus temporibus augmẽti, status, declinationis, momenta se singula circumscribant, soli id certum opifici primo. Quãquã de summo cardine si quid probabiliter licet, tum ex prodigij dignitate, tum præsenti dispositione materiæ dubitem vehementer, num ille hoc quadragenario primo sit expectandus, num potius secundo, aut tertio, vtpote intra annos 80. aut 120. quod verisimilius esse videtur. Possem in hanc sententiam plura ex diuersis autoribus, tum sacris, tum prophanis: sed neque inanem operam in temporum scrupula lubens impenderim, neque illa tã superstitiosa indagine multũ potest ad artis vsum, aut gloriam comparari. Qui pressius volet venturos prope diem defectus luminum supra quàm dici possit horrendos, ex astronomorum tabulis animaduertat: præsertim annorum 85.1605. deinde & ☌♄♃♂ anno 1583. circa Aprilis finem, ac postremò cõgressus orbium supernorũ ♈ & ♎ de quibus omnibus aliquando latius differetur. Spernamus itaque nunc illud lubricum vulgi iudicium, cui cuncta nisi responderint statim, mox & prodigium inane & irritum putant, rerumq; diuinarũ obseruatores cõclamata demẽtiæ insimulant palam. Quin cùm multò post euenerint, etsi responderint adamussim, non tamen hæc horum decreta fuisse permittet. Obstat enim eiusmodi ferè hominibus primùm artis ignorantia, rectumq; iudicium; deinde & inuidentia scelerata, quæ nullam hactenus prouidentiæ partem in hominibus tulit, siue per purè diuina ceu causis physicis intercedentibus offerantur. Quòd si præsentes vrgeas præsentibus argumentis, protinus aut conuicti stupent, aut ex vno absurdo in aliud grauius prolabuntur, ea vociferãtes quæ

Nequaquam oportere mortalium curã aut prouidentiæ [illegible] temporum [illegible].

Inepta vulgi æstimatio de prodigiis.

Contra plærosque θεομάχους ac diuinorũ munerum contemptores.

quæ non sani esse hominis, non sanus iuret Orestes. Velim contra hos tantùm eo versiculo Græco quẽ in remediũ magicis ex vsu fuisse veteribus narrat Plinius: φεύγετε κανθαρίδες λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

Quemadmodum verò tempus amplissimum totius decursus fore coniecimus, de loco similiter cogitandũ est. Fortè ex præsenti nostræ reipub. statu, quo nullus hodie vspiam sit violentior, plures quoque prodigium hoc vniuersum soli huic regioni magna decernere cogitabũt. Sed paruis auspiciis lenta sæpe progressio, vires sumit immensas, & furibundo incẽdio ad vsque extremos terrarum ambitus euagatur.

Locus euentus inquiritur.

An aduersa magis præsignet, an prospera, studiosè inquirere longè vanissimum est: cùm quæ decernant pluribus locis, ac toti forsitan orbi Christiano, non eandem vbique κατάστασιν causæ receptricis inueniant, ac proinde cũ tantùm significent generatim, mutationes maximas fore: harum profectò peculiares differentias, ex ipsa præsenti materie expiscari reliquum fuit, nõ quidem vt ad infimas rerum species seu singularibus proximas descendamus, sed gradum in medio quodã genere defigamus. Quamuis enim vbique iuxta Sapientis oraculum incertæ sint prouidentiæ nostræ, quòd corruptibile corpus instar carceris animũ deprimat altius euolantem, quanquam & illud consonum apud philosophos minimè Christianos,

An bona an mala portendat.

Humanæ prouidentiæ fines.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus,
Ridetq́; si mortalis
Vltra fas trepidet.

Certum est tamen τὸν σοφὸν μάντιν ἄριστον εἶναι, si sese illis prædictionum finibus sistat qui nobis iam pridem in vniuersali artis istius methodo sunt explicati. Tantùm igitur

Sapientẽ quẽlibet optimũ vatẽ vel ex sola dispositione materiæ, ad hibita cõparatione præsentium ad præterita.

hic secundum rationem iudico, eiusmodi signa ter maxima ad summas rerum vicißitudines pertinere. Atqui cũ bona, vel mala singula respectu quopiam censeantur, nec vlla sit ingens calamitas, quæ non fortunam prosperam vel præcedentem ponè sequatur, vel se sequentem è vestigio trahat, quid istic duci, aut cogitari certius poßit, quã quòd sua cuique regno, vel prouinciæ qualiscunq; fortuna pro præsenti statu metamorphosim maximam propediem sit expertura? Videant igitur, atque attollãt oculos qui nunc in luctu ac tenebris, in luto miseriæ vitam desertam, inopem ducũt. Viuit enim Dominus, cuius nutu orbis hic excubat vniuersus, paratus in spem meliorẽ cuncta erigere, si nosmetipsos vocati numini per aspirationes occultas & manifestas minimè subtraxerimus: paratus idẽ nos punire grauius, nisi actorum pœnitentia moti, & sortem præsentem feramus æquanimiter, & repurgatis animis constans robur atque auxilium contra venturos impetus imploremus. Cũ enim, vt inquit Sophocles in Aiace, οὐκ αὐτὸς ἀεὶ δαιμόνων παραστατεῖ, cumq; fortuna iam sæculi nostri sit velut in perigæo, atque infa totius circuli parte, ad quam sic repentè delapsi sumus; quænam porrò expectanda mutatio est, nisi paulatim ascensu quodam & trãsitu in sublime, versus absidem scilicet vel augem circulo superiorem vnde decidimus? nisi nostro vitio contra vocãtus luminis ductum tanquam errones retrogradi in posteriora vertamur. Rectè philosophi inter extremos status fortunam censent afflictißimã meliorem, quòd satius sit ascendere quã descẽdere, quòd summè prosperis suus sit morte atrocior metus, summè angustis nunquam spes sua vel consolatio desit omni voluptate suauior: neque quicquam magis concussos animos consolatur, vel nimium sublatos temperat, quàm illa de vicißitudine humanarum rerum, aßidua cogitatio, iuxta illud Euripi-

Qualis cuique fortunæ mutatio portendatur prognosis generalis.

Euripidis, κλαίει ὁ νικητὴς, ὁ δὲ νικήσας ἀπώλωλεν: id est flet victor, victi occubuerunt.

At hæc pro statu Galliæ, pro Belgicæ regionis tẽpestate incomparabili, fortassis non vsqueadeò absurda, aut inepta protulimus. Nunc quia spectare latius visum est sydus hoc nouum, ad omnem scilicet rempublicã Christianam, diuinarum pariter ac humanarum legum vinculis comprehensam; videtur sanè & eius diuinitas siue portenti species altera quædam, sed multò augustior, explicanda, saluo interim meliore iudicio, salua authoritate Ecclesiæ, quam cunctis humanis discursibus, toto hoc rationum labyrintho duximus præferendam. Aduertas itaq; primùm tot antè notatas colorum differentias, quæ partim in vna lucis specie visæ sunt temperari, partim successione consequi, iuxta distantiam siue recessus, accessusq́; varietatem. Cœpit autem ex ruffo paulatim in fuluum & aureum permutari, donec ad summã magnitudinem peruenisset, hinc rursus ex flauo argenteus, ac postremò ceu penitus elanguescens pallidior terris illuxit. Ni nefas esse putarem effectus planè metaphysicos, vel naturalibus causis vel mathematicis alligare, non alienum ab ratione duxissem ex tota primùm mistura diuersorum luminum inter se, portendi statũ quoque fortunæ ac reip. Christianæ permistum primò & perturbatũ oppidò, duobus extremorum generibus, seu contrariarum partium studiis diuersissimis diu multumq; inter se luctãtibus, donec tandem ad æquabilitatẽ mutuam redigantur. Vnde si apparentis luminis vicissitudinem spectes, ex tam cruento venturum aliquando sit aureum sæculum: vbi scilicet hæc summa perturbatio in suo vigore constiterit. Sed vt cũcta celerrimè prona sunt in deterius, fortunamq́; meliorem in lubrico tenẽt, illa quoque ætatum vicissitudo volubilis expectanda est: quæ cùm ab orbe condito sæpius circumacta

Præsagiũ alterũ de tota repub. Christiana.

Ex luminum colorumque vicissitudine.

Hæc latius author non tã præsagiẽdi studio quã vt superioris libri methodũ generalẽ hoc velut exemplo viuidiore cõfirmet.

cumacta est, tum vero circa supremum cardinem mundi, iuxta opinionem vero simillimam imprimis & subita & grandi agitatione voluetur. dum fide & charitate inter mortales extincta penitus, extremóque circulo reuoluto, mundo fatalem summam imponat Deus: quo tẽpore certũ est ea ventura insuper quæ Christus inter prodigia sui vaticinij loco posteriore commemorat.

Ex figura & notulis hieroglyphicis.

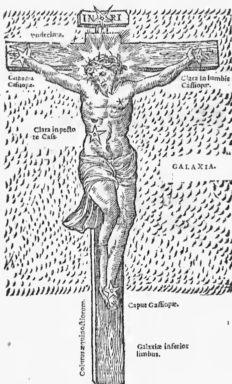
Verùm ex vna specie lucis colorumq; mutatione, obscura præsagiorũ ratio est, ac difficilis coniectura. Maius quiddam in figura aut similitudine diximus collocandũ, si quis stellam præsentem cõparet tum ad vicinas illustriores iuxta descriptionem superius datam, tum verò ad cardines mundi, ad puncta præcipua cæli ♈ & ♎, colurum circulũ & Galaxiam. Toto enim suæ durationis tempore sitũ eundem atque imaginẽ ex analogia perpetua nobis expreßit.

1. *Quòd si enim gladij alicuius effigiem voles, stella noua in capulo versus Boream & polos mundi, acies ipsa ceu caput Caßiopæ versus austrum posita circumagetur, transuersum temonem duæ lucidiores nouo syderi propiores efformant.*

2. *Fortaßis & arcus cũ extenta sagitta poterit designari, iuxta vaticinium Dauidis, Dedisti metuẽtibus te significationem, vt fugiant à facie arcus tui. Hunc locum interpretatur Augustinus in Psalmum 59.*

3. *Sin, quod potius reor, crucis ideam pictam diuinitus cõtemplere: antea quidem vnius T. literæ Græcæ, ac Romanæ similitudo in stellis Caßiopæ poterat annotari, nunc autem acceßit & illius apex ceu Christi affixi verticẽ, seu potius titulũ triumphalẽ superimpositũ capiti repræsentet. Habet & alias stellas in singulis clauis, hoc est in iis partibus corporis crucifixi quæ grauiora vulnera pro nostris sceleribus exceperunt.*

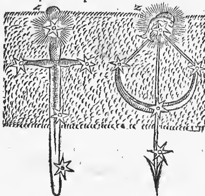
Iam

Aliæ figuræ Hieroglyphicæ syderis noui.

Iam

Caput Caſſiopæ. Limbus inferior.

Aliud conſyderatione digniſſimum.

Iam caput aſſiduè verſus boream, manus ad ortū atq; occaſum ſunt exporrectæ, crura pedesq; in auſtrū, ac medium orbis totius cingulum extenduntur. Interim tota figura crucis exactè intra Galaxiæ, vel viæ lacteæ, limbum vtrumq;, auſtraliorem ſcilicet & borealem, ceu propria quadem area, ac ſicuti inſignibus circūſcripta eſt. Circulus autem qui per polos, & ſtellam incedit, vtrumq; complectitur æquinoctium, ſed propius vernum. Quis verò neſcit hoc puncto veteres mundi totius auſpicium, ac prima cunabula deſignaſſe, ceu patet ex verbis poëtæ Georg. 2.

♈ orbis totius præcipuū punctū.

Non alios prima creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumúe habuiſſe tenorem
Crediderim, ver illud erat, & c.

Vnde

Vnde & annorum circuitũ his primùm carceribus astronomi deduxerunt. Quòd mutationes maximè fiant, Sole ingrediente principium Arietis, vel æquinoctium vernum, sub 11. Martij. quodq́; eodem tempore, quæ penè marcuerant omnia repubescant; qui prius latebant imis clausi visceribus humores, ac spiritus vniuersi, nunc agitentur amplius, ac velut à centro ad exteriorem circumferentiã corporis effundantur, vnaq́; cum ipsis partes singulæ mundi maioris atq; minoris vultus assumãt nouos, & ceu senecta posita in iuuentutem floridam rursus exurgant: cõtrà quã Sole Libram ingrediente, rerum natura procedit, quo signo primùm apparuit terribilis ille cometes anni 1556. cũ stella hac obtinens ingẽtem ἀντιπάθειαν. Ista quoque doctrinæ Hippocraticæ imprimis sunt cõsentanea, qui cauet maximè, ne qua validior humani corporis vel additio, vel subtractio, vel alia cuiuscumque generis concussio fiat, donec diebus elapsis aliquot, ante & post æquinoctium, ambientis cæli inæqualis fluctuatio conquierit. Vtinam verò & reipublicæ curatores eius præcepti dignitatem paulò attentius suo cum animo voluant: Verissimè quidem summis morbis extrema deberi remedia dixit Hipp. sed non vt vulgo putant. Græcè etenim non ἐσχάτας simpliciter curationes voluit adhiberi, ἀλλὰ τὰς ἐσχάτας θεραπείας ἐς ἀκρίβειαν: id est curandi formulam maximè exquisitã, in qua nimirum sit accuratissima ratio totius ἐνδείξεως: cui oporteat, quãdo, quantum, quale, &c. vti seipsum explicans latius alibi demonstrauit. Quare si in vigore maximè quiesciendum, si commota nimium mouere amplius summè periculosum, quis dubitat in tanto rerum cardine moderationis extremæ & sapientiæ vsum esse pulcherrimum? hanc autem in extremorum omnium contemperatione paulatim factã, inq́; virtutũ concentu quopiam, aut æquabilitate spectari.

Annorũ initium.

Aequinoctij vires. Verna.

Autumni.

Curandæ reipub vniuscha ricter in vno humani corporis medicina delitescẽs.

Atqui

Circulus per Libram atque Arietem iustitiæ & religionis statū iuxta antiquorū placita & mysticam similitudinem comprehendit.

Atqui cùm circulus ille per initia ♈ & ♎ ac polū vtrumq; progressus dextram cæli partem à sinistra dirimat, non minus quàm æquator superius hemisphærium ab inferiori, ac leges tum humanæ tum diuinæ rectum ab obliquo, errorū tenebras à veritatis atque iustitiæ luce distinguunt: credibile & illud apparet, nouum hoc phænomenon totum spectare ad axim & cardines mundi, cū quibus seruauit immotam hactenus, atque exactissimam symmetriam.

Signum filij hominis.

Confer nunc adeò quæ Christus de suo aduentu prodidit, Matthæi 24. præsertim cùm ait videbitis signum filij hominis in cælo. Non quòd velim exactè illud ipsum nunc esse, sed illius signi certioris ante aduentum Domini arcanam quandam imaginem, eius loci atque ordinis forsan

Ordo signorū ante nouissimum diem.

quem in imperatoriis pompis caduceatores atque lychnuchi ante Tribunos & Satrapas semper obseruant. Nam si vero simile est Christum venturi finis præsagia, prout se inuicem consequentur, interrupta serie protulisse, multa profectò, eademq; horrenda maximè signum illud nouissimum antecedent, vt ex contextu omnium liquet. Quòd si etiā in morbis acutis dies quosdam indicatorios seu verè criticos appellarit Hipp. quibus nimirum mutationes subitæ fiant ad peius aut melius, salutem aut interitū ægrotantis: alios verò istorum indices, certo numerorum ordine præcedētes, qui solùm ostendant quales futuri sint critici dies, sæpe & criseos imperfectæ quædā rudimenta producant. (sic enim quartus dies index est septimi, vndecimus decimiquarti) quid vetat porrò consimilem esse tum tēporum, tum signorum seriē ante τοῦ κόσμου μεγάλου πανολεθρίαν, vt nimirum illud signum filij hominis, de quo Christus loquitur, expressum, euidens, absque Hieroglyphicis inuolucris, palā se omnibus manifestet: ac statim antequam eius diei tremendo iudicio attoniti reges, & populi colla submittant: istuc

Distinguūtur planius signa critica ab endeicticis.

Quo genere signorū hoc phænomenō recens contineatur.

verò

verò sit alterum tempore prius, atque obscurius paulò imminentis propediem iudicij typum, fortè & venturi iudicis locum arcano mysterio repræsentans: quare etiam illius nō tam criticum signum, quàm futuræ criseos endeicticū, demonstratiuum, aut contemplabile poterit appellari. Iam & illud natura primitus comparatum est, omnes & causas atque effectus proximioris loci, præcedentis, procatarctici, in quēdam circulum necti. Quare & signorum eadem ratio est, quippe quæ semper ab ipso causarum atque effectuū genere protrahuntur. Id in cœlesti vertigine imprimis liquet: dum alter congressus alteri vires conferit, subiectāq; materiem varia successione simul disponit, simul & plurimarum rerum vicissitudines in sublunari hac regione præsignat. Vt etiam in causis, signisq; mutationis tam publicæ, quàm priuatæ: nec non quibusq; humanorum corporum affectionibus manifestum est. Quòd autem de signo venturi iudicis amplius suspicater, multum me nuper excerpta discursus totius capita commouerè, vt vel intēdens acrius ab imis visceribus exhorrescam. Nam si præcipuas

Methodus generalis in examinandis cōparandisque mutuo rebus tū sub nomine signi atque signatæ rei, tū causæ atque effectus.

Præsagij superioris multiplex ratio.

1. notas in summā colligas: Primum indicium est crucis idea perfecta, quam τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου iure optimo

2. sacri interpretes nominarunt. Alterum, quòd de illius ortu & fine, imò de tota essentia nihil exactè potuit deprehendi, sed potius quid nō sit demōstrari, quàm quòd verè extiterit, quod summè diuinis proprium est. Tertiū est, quòd car-

3. dines mundi contineat, capite & plantis Austrum ac Boream versus, manib us verò ad Eurum & Zephyrum exporrectis, ac tribunali cuipiā vel arcui illustriori totius orbe ris insidere videatur. Adde his triplicem motum cum verbi

4. diuini maiestate optimè congruentem, quo & in terris descendit miserta generis nostri, ascendit rursus trophæum ex hoste deuicto referens, atque ante hæc omnia pleno circuitu mundi

k

5. *mundi speciem condidit vniuersam. Postremò seu crucem intelligas, caput est Christus: seu gladium verbi diuini, cu-*
6. *ius in Apoc. aliisq; pluribus locis facta est mentio, idem ensis capulum noua luce irradiat: seu denique ex nominum*
7. *& figurarum impositione antiqua (quam cuncti Platonici certis impulsibus sanctam, & rebus consentaneam voluerunt) sedem Cassiopæ cum Ecclesia compares, (ipsa etenim tot prolium mater florenti palma in solio residens, captiuã Andromedam filiam, monstroq; marino expositam, & aduentantẽ liberatorẽ Perseã iam dudũ lachrimabundus oculis intuetur) Christus in basi sedis, imò in præcipuo totius angulo collocatur, iuxta prophetæ verbũ: Lapis quẽ reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Felices nimium, qui rerum aduerso turbine sese in eundem lapidem inclinarint: contrà heu dira pernicies illis, in quos saxum ex alto ceu ruina præcipiti deuolutum, non solùm carnes & spiritus, sed & neruos, venas, atque ossa collidet.*

Epiphonema.

Qualis demũ esse debeat nostri præsagij modus.

An Deus hoc symbolo crucem sit gratiorem impositurus humeris nostris, an nuper impositam propediem ablaturus, nemo est qui promptè discernat. vult enim admonitam, sed tamen ambiguam esse mortalium mentem: ac soli nos ipsos circa particularia æternæ prouidentiæ cuncta cõcedere, quam minimè dubium est, velut exercitatissimum patremfamiliâs, sua consilia instituturam (vt hactenus) ad salutem, ac bonum generis vniuersi. Videtur tamen ita nobiscum loqui, Ecce ego trophæum vobis erexi ante ora pulcherrimum, durate, & vosmet rebus seruate secundis. certate strennuè in nomine meo: qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, huic splẽdor ille eximius æternæ lucis pro diademate consignatur.

Motus hoc signo dux illustriss. cùm Neomagi propter obsidio-

obſidionem Harlemenſem verſaretur, magno ſtudio doctorum hominum audire ſententias expetebat. Fortè tũ noſtri facta eſt mentio, atque hinc rogatus admodum vt quæ viderentur paucis exponerem: primùm ſubtraxi me huic negotio ſcabroſo & perdifficili, ſcribens neque id eſſe profeſsionis meæ, quam adoleſcens olim duntaxat exercuiſſem animi cauſa, nec huius artis rationem circa particularia firmam aut ſolidam apparere: nec tutum denique principes viros in ſpem metúmue conijcere, qui (tanquam potentiſſimi orbis totius monarchæ) ſæpe ab inſtituto recto tranſuorſum animum ferant. Verùm vbi ſecũdò rogaſſet, plærisq; reſpondens vt negare vel durum, vel inciuile penitus putaretur, reſpondi breuiter, ſummum totius & Chriſtianæ reipub. & relligionis cardinem impendere, idq; nõ tam certum eſſe prodigiis manifeſtis, aut ſtellarum indiciis, quibus nil ferè lubricius datũ eſt; ſed viuo potius oraculo Chriſti, qui & Eccleſiam ſuam prædixit afflictione grauiſsima ſupremis temporibus agitandam, quæ tamen tandem protritis hoſtibus vndecumque ſit lætam victoriam relatura. Quod autem particulatius ad regionis Belgicæ ſtatum, nihil me certum, neque exploratum argumentis ſolidis inueniſſe. Fortaſsis Deum verberando feſſum, noſtri, qui vapulando defecimus, nunc demum exauditis precibus, miſereri: vt ſemel à ſumma iuſtitiæ ſeueritate, ſinum clementiæ nobis aperiat: cùm hæ virtutes, ceu ſorores geminæ, ſe nunquam ſeiungi diu amplexu mutuo patiãtur. Poſtremò vetus eſſe oraculum, ne à cæleſtibus ſignis nimium conſternamur, ſed generali quadam prænotione contenti, diuinæ prouidentiæ cætera committamus: quòd nunquã hæc vna deſtituat illos qui pro Deo, & cum ipſo Deo arma ſuſcipiũt, iuxta illad diuinum Sophoclis dictum in Aiace, βιαζώ κρατεῖν μὲν, σὺν θεῷ δ᾽ ἀεὶ κρατεῖν, id eſt, contre vincas, auſpice

Præſagij formula ſingularis.

ſpice at ſemper Deo. quod non diſſentit admodum à voce Dauidica, Caſtrametatur angelus Dei in circuitu timentium eum. Nos ad figuram ſyderis propius alludentes, ita cecinimus:

Dux homini noua lux cæli ad faſtigia, crux eſt,
Vincet qui ſub luce, Deo duce, pro cruce pugnat.

Poteram multa deinceps tum ex prophanis, tum ſacris autboribus, vt Danielis, Eſdræ, ac diui Iob. Apparitione in meam ſententiam detorquere, niſi nimis theologum vel vatem quempiam videri ſupra fas agere voluiſſe. ſed hæc ſuffecerint, infinitam alioqui de conſimilibus cogitãdi materiem præbitura. Vnum atque alterum lubens adiecerim, quod è vetuſtis vaticiniis promptiùs huic miraculo accuratiſsimè correſpõdet: Primum eſt illud pſalmi 97. Dominus regnauit, exultet terra, lætentur inſulæ multæ, nubes & caligo in circuitu eius, iuſtitia & iudicium habitaculum throni eius. Ignis antè ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, &c. quæ deinceps continuato ordine comitantur.

Oraculũ Pſalmographi.

Nunc aliud quoque in mentem venit, Vti priorem aduentum Domini ſtella præceſsit, nulli meteorum alteri cõparanda, ſimilem profectò quampiam ante ſecundum apparituram probabile fuit. Atq; vt illam certo præſagio dudum prædixerat Balaam, homo & improbus atque à religione fidelium peregrinus; (orietur inquit ſtella ex Iacob) ita & hanc videmus à gẽtilitia vate depictã ſuis characteriſticis notis, vt planè eandem eſſe cum ea quã modò conſpeximus, nemo lubenter inficias eat. Cùm enim in aures omnium fama tam noui ſyderis perueniſſet, iſtuc antiquũ oraculum Sibyllinum diu neglectũ in lucem è tenebris rurſus emerſit: quod ſanè tum propter orationis heroicã grauitatem, tum rerum cõſonantiam admirabilem, prætermittendum

Oraculum Sibyllinum.

dendum minimè ſum arbitratus. Quamuis enim propter afflatus dæmonum, apud plæroſq́; ſuſpecta fuerint ſemper vaticinia Sibyllarum; vera tamẽ pronuntiaſſe de rebus diuinis vel impellente ſpiritu Dei, tum ex oraculis editis, tum ſacrorum interpretum atteſtatione certiſſimum eſt. Plura de his in D. Aug. & Lactantio leges. Titulus ſeu prima inſcriptio hæc fuit.

Sibyllarũ oracula cuiuſmodi.

Prophetia T. Sybillæ ol. lvij. an munne.

Videtur Sibylla Tyburtina in fronte ſignari, quæ vixerit olymp. lvij. de reliquis notis quid ſtatuam, planè ignoro. Eſt autem prædictio talis.

Orietour ſydous in Europa ſoupra Yberos ad magnam Septentrionis domũ, coius radij orbem terrarum ex improuiſo illouſtrabũt. Hoc verò erit tẽpore deſyderatiſſimo, quo mortaleis poſiteis armeis pacem onanimeis cõplectantor. Certabitor quidem varieis per dioutourni interregni occaſionem ſtudieis, coi imperij habenæ tradantor. Sed vincet tandem auiti ſanguinis propago, quæ eouſque armorum vi progredietur, donec fata cõtraria fatis obſtiterint. Nam eodem ferè tempore hoc demerſo ſydere, coeuũ quoddam eious loumen longè ardentioribous Mauortis ignibus exardeſcens, Antipodum finibus occladet imperium. At prius houic ſoumittet ceruices Gallia. Ad eious genoua ſoupplex adnatabit claſſibus Britannia: Italia ægrè ad ardua ſceptra reſpirans olli languentem protendet dexteram. Verùm hocce iou bar ante diem ingenti mortaliũ deſyderio ſe diuûm noubibus condet. Quo extincto poſt deiras & ſanguinolentas cometas, igniuomáſque cæli faceis, nihil amplius

toutum saloutaréue erit. Osque animantibus cæli firmamentum pugnantibusque planeteis, & cõtrarieis corsibus labefactabitor: concurrent orbibous orbeis, fixæ coursu anteuertent erraticas, æquabũt æquora montes: Hæc omnia denique erũt nox, interitus, rouina, dampnatio, ac æternaĩ tenebraĩ.

Ad calcem hæc adiecta inuenimus.

G. S. G.

Inuentio Sibyllini oraculi.

Inuentum est hoc scriptum in marmore vetustissimo, Latinis characteribus antiquo more exaratis & sculptis. Quod marmor inuentum est apud Heluetios in Tauri mõtis visceribus, qui 3. cal. Martij aquarum vi, & nimiũ decursu corruens miserabilem in proximis edidit stragem, anno M. CCCCC. XX. ac nuper R. Dominus Cardinalis Sedumensis Aug. principi Carolo Hispaniarum regi Catholico, electo Imperatori semper Augusto, traductum hoc ex marmore transmisit, Deinde idem Augustus Dominus ad Pontificem Max. illud idem traductum misit. Pontifex Max. conuocauit vrbis Romæ astrologos ac philosophos, qui in imperatorem Carolum vaticinium illud esse asseruerũt. Exemplar istius antiquum ac penitus obsoletum venit in manus nostras beneficio matronæ viduæ ac lautæ parte prognatæ, quæ quondam nupta iurisconsulto, & apprimè versata in literis Latinis ac philosophicis, idẽ ex viri monumẽtis in lucem extulit, & cum præsenti sydere primùm non vana prorsus aut inani similitudine comparauit. Impressum legimus Antwerpiæ in mœnibus fœneratoriis, sub insigni Aquilæ cum 4. Euang. Typographo Ioh. Dousborch, cũ gratia & priuilegio: sed huic subiunxerat translatum non ita feliciter in Teutonicam linguam. Nec multò pòst huic Exemplar aliud exactissimè correspondens ab Italia missum fuit. Partem quoque oraculi citatam reperi in laudem

Impe-

Imperatoris Caroli à quondam Francisco monacho ordinis Fräciscani, libello De situ orbis. is enim assentãdi studio dictum illud applicuit, (Antipodum finibus occludet imperium, at prius submittet ceruices Gallia, &c. *quæ deinceps ad vsque ortum alterius syderis consequuntur*) *Sed cùm prius tanta expectatione cessisset humanis Carolus, reiectum hoc vaticinium, ac blattis, tineisque consumptum ab antiqua memoria propemodum exoleuit. Ita nullum in rebus mysterium vulgus æstimat, nisi sensus anticipet fidem, & illa quæ portenduntur plana in speciẽ, atque e vestigio cõsequantur: vt in prædictione Noach ante diluuium, & prophetarum omnium ante salutis exortum certis exemplis perspicuum fuit.* Inepta vulgi iudicia in interpretandis oraculis.

Nec est quòd quisquam in eruendis singularum vocum indiciis anxiè se fatiget. Scio enim ambigua multa & perobscura, quibus fortè nec O Edipus ipse sufficiat; est tamẽ si non exacta scientiæ ratio, artificiosa quæpiam coniectura. Amphibologia varia in oraculo Sibyllino.

1. *Valde hoc ænigmaticum, quod supra Iberos dixerit, & tamen ad magnam Septentrionis domum, quis scit an locum vtraque præpositio, an potius analogiam latenter insinuet.*

Hic velim Scotorum historiam consulas à prima gentis origine doctissimè scriptam authore Hectore Boethio: excusam typis Ascensianis per Iudocum Badium: vbi cõmemorat duos Gathelo fuisse filios, ex Scota cõiuge susceptos, Hyberum atque Himerum. Hyberos tunc Hispaniæ gentẽ cum Scotis vnam propè terrarum partẽ, sed disparatis animis, alternatiǵq; dissidiis occupasse, inde translatos aliquot Scotos è Brigantia in Albionis partẽ, atque ad sinum Dandalicum peruenisse, præfecto classis Hybero, qui postea in Hispania defuncto patre reuertitur, rerúmque potitus imperium Scoticum prolatauit, atque ex ambobus relictis po-

 pulis

pulis vnum fecit. Interea per Hyberum Aboriginum genti præfectus Himerus frater, ciuitates ac iura condidit, acceptique beneficij memor à fratre Hybernos voluit appellari.

2. *Quin illud tempus desyderatissimum quo mortales, &c. sic fortè intelligi debet: tempus quo desyderetur maximè, vt mortales positis armis pacē vnanimes amplectantur. Nam alioqui frustrà subiecerit: certabitur quidē variis studiis, &c.*

3. *Sed nunquid & anceps vocabulum interregni? aut quis definiet cur potius de habenis ac gubernatione imperij, quā de imperio simpliciter dixit?*

4. *Latet etiam æquiuocatio in auiti sanguinis inuolucro; prout vel ad imperiū ipsum, vel ad gubernationis officium diuersa relatio fiat.*

5. *Videtur mox alterū sydus vaticinari, quod hoc demerso sit oriturum, sed interstitij tempus non aperuit, vti nec in cæteris. Victoris potentiam verba quæ sunt deinceps indo-*
6. *mitam, ineffabilē fore portēdunt. Sed & Antipodum nomen hic mihi suspectum non tam eos forsitā sonat qui nobis obuersis pedibus ambulant, quàm aut religionis speciē, aut vitæ diuersissimam consuetudinem, antipathiam generis atque animorum hactenus tenuerūt. Nescio an rectius Turcas, Iudæos, Africanos, an aliam nationē barbariorem his omnibus repræsentet.*

Quæ deinceps filo continuo profert, vaticinio Christi
7. *non multum distare crediderim, nisi & hac virtutum cælestium summa dissidia, concursus orbium, naturarum inuersas vicissitudines in elementis, vndiq; in allegoriæ speciē aut metaphoræ trahi malis: quod tamen Christum non voluisse vero similius puto, qui res futuras incertas maximè, per certa & sensibus manifesta præsagia voluit præfinire,* quod

quod ea similitudo confirmat à ficus arbore deriuata

Eant nunc, eant pleriq; peruersi contra quàm veri sons ille clarißimus vocat, aduersum studia atque obseruationes eiusmodi pergant nunc palam furere, debacchari, clament esse indignas homine Christiano, superstitiosas, illicitas: imò hæc diuina spectacula pro somniis atq; commētis anilibus ducant, confictis ad arbitrium hominis, quæ nihil vtilitatis, aut parum, vanitatis plurimum in se contineant: quæ fundamentum auguriorum, aruspicinæ, idolatriæ sapiant, animosq; ad spem vel metum inanem à recta religione abducant. Si tanta est horum vanitas, ac pernicies, cur eadem Christus æterna patris sapiētia voluit obseruari? cur genus mortale edocuit? cur terris ostendit? Certum est istic fecisse, quod optimi quique tum duces, tum imperatores solent, quorum prouidentia circa res bellicas, expeditiones, excubias, stratagemata, obsidiones atque cōflictus imprimis tessera militari, certisq; nunc emissarijs equitum, nunc indiciis vexilli, tubæ, aut tympanorum, vel dispersos colligunt, vel pugnaturos admonent, vel in acie firmant ac dirigunt, vel tempestiuè receptui canunt. Verùm hisce calumniatoribus tum in præfatione apologetica, tū locis pluribus, vbi iusta excivit occasio, satis superq; me respondisse confido. Nam quibus induij vis sana & perspicax, tanta periphrasi atque argumentorū mole opus non fuit: at quibus fuliginosa ratio est, aut prauis affectibus compedita, his nullus tam canorus Orpheus, neque tam facundus Gorgias dari poßit, quin ad semel conceptæ sententiæ modum ac defensionem cuncta detorqueant. Nec vllum aliud fundamentum rectè cōstituas atrocis huius diuortij inter Ecclesiæ membra, tantarumq; hæreseon quæ populantur orbē nunc vniuersum, quàm præsumptionem temerariam, quæ ne suis quidem sensubus vbi opus est maximè fidem habet,

Modestā præsagiēdi rationem ex diuinis spectaculis Christi doctrinæ cōsentaneam esse.

Finis prodigiorum per similitudinem explicatur.

In sophistas contumaces.

Dissensionis in Ecclesia Christi seminariū primū.

nisi ex ratione præiudicata sententia comprobarit. Nullum contrà purioris vaticinij fulcrum, quàm si altißimis rerum inuestigandarum machinis aut ædificiis, basis profunda in ipsa submißione pectoris, in vno Ecclesiæ antiquioris obsequio collocetur. etsi hoc durũ maximè duriora ingenia reformident. Nam putent istis antiqua plurimum, maluntq́ ex æstimatione commenti sui nouum doctrinæ nomen imponere, vt olim Stoici, Academici, atque Epicuri de grege porci. Sed cùm semel occepimus, liceat rigidas mordaci radere vero auriculas. Illud nunc amplius addo, dũ circa quæstiones grauißimas eiusmodi cerebella quicquã videri præ cæteris student, demonstrant sese pro stupidis palã, qui scilicet putent nihil Deo poßibile, nisi quod ratio capit craßis impuris sensubus alligata. Nullam esse intellectus agentis aliam facultatem, quàm quæ à corpore sit oriunda, & in discursus corporeos reuoluta, eiusdẽ angustiis terminetur. Quare hi sibimetipsis diuinitatẽ auferunt animorum, quæ supra materiæ vires infinita extensione in Deũ ipsum æternorum compos fieri debet: nõ extenditur autem nisi à sensus caligine repurgetur, positoq́ superbiæ velo captiuam subijciant intellectui rationem, inq́ vnitatem fideliũ antiquißimam referantur. Videas tamen contrà in rebus incorporeis cuncta concipere ex ratione, & quodam corporeo modo: rursus verò in diuinis spectaculis atque præsagiis ne quidem oculos dignãtur attollere. Imò & insanire præ sese cæteros putant. Nimirum vt Persius ait:

Cõtra eos qui mundi curriculũ vniuersum humanis discursibus alligarunt.

Obstipo capite figentes lumine terram,
Murmura dum secum & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur cuncta labello,
Aegroti veteris meditantes somnia: gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti.
Hoc est cur palleant, cur quis non prandeat hoc est.

Porrò

Porrò hæc tam iucunda contemplatio phosphori noui in nocte plusquàm Cymmeria, diuinæ lucis, prouidentiæ maiestatis character expressus & euidens, tantæ raritatis & pulchritudinis, vt in omni deinceps venturo sæculo præsignem abis stuporem admirabilem, imò & credendi summam difficultatem sit allatura, sic hodie peragrat animum meum, sic mentem sensusq́; pertractat, vt quo penitius cuncta comparem atque examinem, minus iam minusq́; auelli queam, quin propè in singularia ferrer, nisi me dictum sapientis ceu freno immisso validius retineret, Sap. 9. ægrè scilicet æstimari quæ sunt in terris, & quæ in prospectu sunt inueniri cum labore. Quæ autem in cælo sunt, quis inuestigabit? aut sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam Deus, & spiritum tuum miseris ex altissimis? Est enim hæc speciosior Sole, (vt refert cap. 7.) & super omnem dispositionem stellarum comparata luci, hac tamen prior inuenitur: nimirum vti exemplar sua imagine. Monet quoque nos Vrielis angeli vox apud Esdram, lib. 4. cap. 4. Tu quæ tua sunt tecum coalescentia non potes cognoscere, & quo pacto vas tuum capere poterit viam altissimi, ac iam externis corrupto sæculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? ac paulo post: Quemadmodum syluæ data est terra, & mare fluctibus suis: sic qui supra terram inhabitant, quæ sunt supra terram intelligere solummodo possunt; & qui supra cælos, ea quoq; quæ supra cælorum altitudinē sunt constituta: quod etiam festiuo prius apologo, nimirum inter syluas & maria exorto certamine demonstrauit. Quapropter finem modúmque præsagij certum à mente communi sola, ab vna sacrosancta Ecclesia deinceps cum silentio & timore spectabimus, illa etiam quæ toto hoc opere dicta sunt generatim illius censuræ atque arbitrio commissuri: nihil ratum in

Quā modestē sit nobis semper de diuinis spectaculis sentiendum.

tum in omnibus, nihil ex auro solido quod non ad vnum hunc lapidem Lydium, vel Heracleum antè sit exploratum.

De plærisque memorabilibus quæ terræ Belgicæ, ac finitimis locis post apparitionem noui syderis, contigere: vnà cum præsagio temporum futurorum, iuxta ideam maxumè generalem.

CAPVT IIII.

Tragica præsentis sæculi delineatio.

IAm mare, tellus, & æther infanda mortalium strage, totiesq; in cassum effuso sanguine rubescebāt: iam cœtus hominum atq; diuorum suspensi secum mutationis tēpora numerabant: ipsa quin animalia bruta dudū miserta generis nostri, nescio quæ præter solitúm tristioris aspectus, & vocis indicia dabant.

Sæuit enim in lucem Stygijs emissa tenebris
Pallida Tysiphone: morbos agit antè metumq;,
Inq; dies auidum surgens caput altius effert.
Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
Ardentesq; sonaut ripæ, collesq; supini.

Cùm mox ab huius exortu lucis insolitæ, & syderis admirandi rebus afflictis vndiq; præsentissimum numē, ac velut expressum humanis oculis videretur: Feruebat asiduis bellis, ac tumultubus intestinis Francia, rex ciuitatē Rossellā obsidet terra mariq;, per autumnū, atq; hyemem vniuersam: rigantur agri virorum nobiliū cæde promiscua. Aegrè discerpta viscera redire in integrū posse sperabāt. Dū enim in tanta dissentientiū infinitudine, eodē tamē prætextu religionis atq; iustitiæ, suā quisq; partē pertinacißimè tenet, nec alter alteri in vnā remp. sociato, vllis existimat se iurisiurādi vinculis alligari; profectò illud efficitur, vt hæ tragœdiarū iliades tandē excrescant in molē cōfusā speciem sempiternam, absq; curationis aliqua in posterū spe: quanquam

Iurisiurandi fides atque religionis integritas, duo vincula pacis.

quā quæ vires humanas atq; cōsilia superāt, facillima sint omnipotēti Deo, qui mundū hūc longè pulcherrimū ex rudi materie, imò hanc prius ex nihilo cōformauit. Mense Nouēbri 1572. capta Zuytphania per Albanum ducē, nec nō Nardensi oppidulo, aliisq; vicinis locis in potestatē regiam restitutis, sæuus armorū feruor incanduit, iā tota Hollandia in desperationem regalis clementiæ propè cōiecta. Inter enim tot ciuitates fretū suis virtutibus Amsterdamum, aduersus cōterminas vrbes iactā semel fortunæ aleā per mille clades atq; pericula torsit: vti in Wallachiæ tractu nunquā satis laudatū cōstantia nomine Middelburgum. Cœpta est obsidio Harlemēsis circa finē Nou. conflictus acerrimi statim in limine, qui quales extiterint, singulatim atque ex professo melius ab huius ætatis & loci historiographis poterit exarari. Multis in ore iā versabatur, apparitionē syderis noui eò spectare, vt finē huius certaminis occulto mysterio designaret. Nos istæc inepta vulgi iudicia nō tā opposita ratione, quā risu excipienda putauimus: quòd (vti dictum est suprà) portentū tā magnificū, neq; ad vnā hāc regionē neq; ad præsentis duntaxat sæculi statū, neq; ad vulgarē speciē, aut simplicē, aut repentinā vllius mutationis attineat. Mirabar tamē subinde analogiā insigniū, quibus hoc oppidum Harlemēse donatum antiquitus ferunt, 4. stellis nimirū in quadrati orthogoni forma dispositis, adiecto crucis, & gladij monimēto. Quòd si hæc cū figura totius syderis coaptentur, scutū videbis ceu via lactea circūseptū, sic tamē vt crucis aut gladij figura perstet erecta, reliquarū stellarū positio quadrata ex angulis rectis in rhōbū obliquata, ac velut iā iam casura paululū inclinetur. Sed horū consyderatio pura est vanitas, quāquā cōquiri eiusmodi quāstudiosissimè solēt ab his qui sese artifices doctrinæ caballisticæ profitētur.

Turbarū progressus in Belgico tractu longè sæuissimus.

Figurarū superstitiosa cōsyderatio.

Nondū verò in ciuitatem Louaniensem manus extensa

Domi-

Domini cōquieuerat: verùm vt sui erga nos amoris, & benignitatis magnitudinem inter aduersæ fortunæ grauissimos æstus ostenderet palam, præter afflictiones antea memoratas, iam quarto cum non exigua clade nos maximus terror affecit. Neque verò ingens illius diluuij vis à prodigiorum numero debuit exulare, verū & pro miraculo duci: non ideò quòd incognita ratio, sed insperata venerit salus in summo rerum discrimine cōstitutis. Auctæ erant hybernis niuibus vicini fluminis ripæ, ac degelatione facta post gelu diuturnum longè acerrimum mensis Decembris, sic repentè intumuit vnda 8. Ian. die, anni 1573, vt neq; traduci primo laxatis ostiis, ac solita regione potuerit, neque deinceps murorum obiicibus vllis, oppositisue repagulis coerceri, quin omnem industriam & consilium anteuertens, supra mœnium pinnas excreuerit, tādemq; hora ante merid. decima, perruptis aggeribus stragem latissimam dedit, ita repentè inuoluens medium ciuitatis, vt casas humiles & cariosas, etiam plerasq; firmiores obiectas vortici violenter erueret. Quibus præterlabenti flumini sedes proxima fuit, his ferè ad 12. cubitorum altitudinē demersa ædificia vix rapidi fluctus aduersos impetus sustinebant. Omnes passim pauidi vsque ad suprema tectorum fastigia properare, muros perfodere, tabulata perfringere, scalas, celoces, atque carinas ardenter exposcere, toto cælo confertim audiri gemitus, quiritatus, ædificiorum ruitantium fragor, horrendo murmure ab vtriusque sexus atque ætatu hominibus in vnam tragicam vocem & luctuosam speciem vndecumq; confusis, videre fuit hic terris auulsas arbores, aut simulachra diuorum altaribus eruta, illic domorum contignationes abreptas, tecta & latera; spondas & culcitras, capsas, subsellia, omnisq; generis auectam supellectilem fluitare: quin & ingētes fornices, cum obuiis muris luctatæ

Ampla descriptio Louaniēsis diluuij, cū prodigiosa clade quā maiori parti ciuitatis inuexit.

paulu-

paulatim, tremendo spectaculo mortisq; cogitatione acerba, secum & firmiores domos sæpe in præcipitium auferebant: quæ sanè belli ciuilis delineatio longè certissima videbatur. Sternuntur sepes, anterides, molæ, pontes, & peristilia: dissiliunt portæ cum cataractis: cauatur strata viarũ, templorum aditus & pauimenta: ipsa etiam mortuorum ossa cum sepulcris subruta, ad formidabilem extremæ anastaseos typum alludere videbantur: hic terra in tumulum exurgente, illic depressa eadem atque amplius dehiscente, vt etiam insani vorticis raptu locis plerisq; in miram voraginis altitudinem sit patefacta. Nec vllum adeò firmum patuit carinæ aut nauigij genus, quod ad opitulandum in ea pernicitate fluminis sufficere potuisset, quin à plerisque tentantibus cum prora remus magno periculo in moles oppositas pelleretur. Iam verò ex altera parte disiectis mœnibus, qua primùm exuperantis gurgitis impetus venit, ad singula ferè momenta, moles aquarum in palmæ altitudinẽ excrescebat: multis in humili cõstitutis mensuram vitæ superstitis ipsa propemodum incrementi proportione significans, & iam extensis ad cælum brachiis, iam pallescẽtibus genis, & acclamante fœmineo genere ac puerorum, quisq; sibi fatalis exitij modum firma imaginatione conceperat: cùm fortior vnda strepitu magno, & violentia portam alteram ciuitatis (qua nimirum ipsius egressus patet) cũ mœniorum opposita parte conuoluens, sic ferente numine certaq; prouidentia, nos vitæ summo & fortunarum omnium periculo liberarit. Nam protinus vt foras effusus Dilia velut è carcere liber in campi planiciem venit, ipsa quæ pridem congesta fuerat intra murorum ambitus aquarũ copia, repentè defluxit, plus quàm humanæ staturæ profunditas capit, multis tamen ruentibus ædificiis, postquàm ab inundationis tyrãnide iam tuta sese atque secura putauerant.

Sic vires hostiles paruis initiis vbi cõtemptæ fuerunt, in immẽsum celerrimè crescũt.

runt. Quæ clades priuatim, publicè; & quanta calamitas sit inuecta tum in contentis tum continentibus rebus, anno vix eloquar: & si post hominum neces, ipsa Musarum supellectile, vastatisq; bibliothecis, tabulis, annalibus, aliisq; præclaris ingenij monimentis, vix vllū grauius æstimarim, quòd tanquam apoplexia vel syderatione percussi codices, perpetuam quandā paralysim induissent. Prodigiosam hic planè clementiam Dei vel cæci facilè in summis angustiis perspexissent. Nam imprimis ex ipsa hostilis turbæ violentia, quæ necem obsessis vndique minitabatur, insperatum auxilium venit, omni consilio, humanaq; prudentia longè superius. Deinde quod maximè mirum, inter tot casus acerbissimos pauci hominū (aiebant circiter octo aut nouē) è medio sunt sublati, cùm si noctū obuenisset hæc inundatio, vel multorū millium vitam cum spiritu elidere potuisset. Postremò quandoquidem apud nos rerum gestarum ratio non ita in liquido pro ciuitatū meritis fuerit cōstituta, visus est Deus partim innuere nos quidem haud omni ex parte laudabiles, atq; à culpa liberos, sed increpationem aliquam esse promeritos, partim tamen commiseratione apud aduersarios auctā maiorem nocendi, castigandíue libidinem extinguere voluisse, cùm satius sit inter tot rerum ancipites æstus, afflictum atque inopem deplorari, quàm cum opinione felicitatis nimiæ, propter alienam inuidētiam periclitari: quod etiam agnouit Psalmistes, cū daretur optio trium, Satius, inquit, incidere in manus Dei viuentis, cuius multa est misericordia, quàm in manus hominum: quòd ἄνθρωπον ἀνθρώπῳ λύκον vel longa rerum experientia didicisset: vt meritò sanè ex eodem fonte dicamus, Nō secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniquitates nostras retribuit nobis: sed quomodo miseretur pater filiorum, & c. quæ loco eodem in eandem sententiam

In rebus desperatissimis præsentia numinis manifesta.

Satius à Deo proximè, quā per intermedios homines castigari.

tentiam spectant. Porrò vt repetam nostræ historiæ filum, ea apud nos obseruata est diluuij magnitudo, vt nemo tam sit antiquæ memoriæ siue ætatis, qui visum prius cum illo retulerit hactenus comparandum. Testantur annales non multò inferius anno 1500. profesto D. Thomæ, quod causis consimilibus ortum simili modo portam eandem à fundamentis vsque subuertit, sed tum & pedis vnius absuit altitudo. Conati sunt plurimi causas reijcere in aucti fluminis quantitatem. Sed vsu venit idem in publicis ferè negotiis quod aliquando in medicis imperitis, qui vel hostilem impetum morbi prius non animaduertunt, quàm vires indomitas sortiatur, vel dysenteriã, vel diarrhœã inten pestiuè conantur astringere, nec inundantis humoris cursum qua decet liberum sinunt: quare hic coercitus violenter, tandē erosis visceribus sursum deorsumq; prorumpit, pernicioso aliorum humorum, facultatum, & partium detrimento. Quanquam mehercule multum exuberantia niuis effecerit, cui dum solueretur permista copia spiritus flatuosi, ceu labris feruentibus solet, ad raritatē & amplitudinem humoris effusi plurimum contulisse credibile est. Augetur porrò calidi vis in visceribus terræ tum potissimum, quando à frigore diuturno astricta superficies, omnem exhalationis collectam congeriem versus centrum adytusq; propellit interiores, vt elegāti sermone demōstrat Hip. lib. De nat. pueri, animalium ortus, incrementa, interitus cum plantarum insitione componens. Multam verò fuisse materiē antè subuectam. planetarum copulæ ad ventos ciendos efficacissimæ designarunt mense Decemb. cùm verò nulli extiterint prius, sed ipsum diluuium e uestigio sint secuti, facilè constat sub degelationis auspicia horum materiem fuisse cū aquæ copia fermentatā. Verū quidquid in causa fuerit, agendæ sunt gratiæ opt. maximo seruatori, qui sibi multi-

Etiã ingẽs diluuium anno 1500. Feb. 11. ac rursus anno 1511. sed hoc vno præsentis anni reliqua superantur.

De causa diluuij tanti.

Simile à dysenteria.

Ratio physica, sed tantum coadiuuans, συναιτίαν vocant.

Terræ interiora magis hyeme calent:

plici nos ratione deuinxit, nunc humaniter admonens, nūc explorans leniter, nunc patrio more castigans, nūc percussos iterum sanans, atque à morte eripiens. Confitebimur nomini tuo Deus, quia magna super cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua. Mihi quod ex re seria lusimus dudum, nunquam recedet ab animo meo.

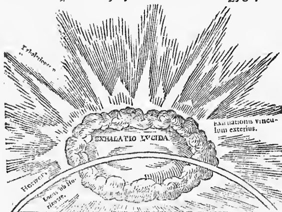
Peruigil æthereos radio dum persequor ignes,
Dilia sublatis me propè mersit aquis.

vel sic:

Dum superos ignes subeo, & cælestia templa,
Me propè in horrendum sorbserat vnda Chaos.

Chasma aliud siue hiatus cæli.

Ian. die 27. anni supra millesimum, quingentesimum septuagesimi tertij, chasma denuò in aëre visum instar ciuitatis incensæ, iam fortè propter frequentiam, frequentes etiā irruptiones hostium externorū, ruinas vrbiū ac populorū, proditiones, conflictus & clades vndecunq; significans.

Multis

Multis etiam incerta de causa tormentorum sonitus sereno cælo cum cæco murmure exauditi, decimo, vndecimo, ac duodecimo Ian. ad multa miliaria ferebantur. Secuti sunt assultus, atque expeditiones variæ, terra & pelago, strages infandæ propter Harlemiũ, præsertim mensibus Febr. Martio, de quibus nondum integra fama ad nos peruenit, sed pro diuersis affectibus hominum, studiisq́ inter se pugnantibus figmentorum semper incredibili varietate laruata: vt periculum sit ne propter easdẽ causas vnquam illibata rerum hoc æuo gestarum veritas, in manus aureisq́ posteritatis sit peruentura. Omnem quippe historiæ fidem, in omni ætate obscurauit addictio, quæ propter vel idiopathiam certam, vel sympathiam mutuam, à paucis mortalium sequestrata est. Interea verò & classis regia multis instructa milibus, non absque iactura & discrimine summo ciuitati Middelburgensi per aduersariorum medias turmas subsidium tulit. Etiam virtus enituit virorum illustrium circa maritimos tractus Harlemij, quòd semel ex Amsterdamo immissis nauibus D. de Bossu in eas angustias venit, vt iam obsessi circumquaque de sua salute, & commeatu propemodum desperarent.

Tormentorũ in aëre sonus authoris incerti. Conflictus varij.

Aprilis die 29. ab hora 12. vsque ad secundam ferè post meridiem Sol admodum pallens cælo sereno constitit, admirando quodam circulo circumseptus, quem planè insolitum & supra halones frequentius apparentes etiam atque etiam obseruaui ad instar iridis florentissimæ, trium colorũ specie, expressaq́ varietate distinctum: processere tandem à sole nigrantes radij, qui suspenso dudum ad hoc spectaculum vulgo, sensim externam peripheriam dissoluerunt. Poterat rei ratio ad causam omnino physicam relegari: sed insignita species, vt populum quoq́ in admirationem traheret, illud effecit vt cuidã portento nõ absimile putaretur.

Prodigiosus circulus solẽ vndiquaque complexus.

Halones quid portendant. Differẽtia halonis & circuli superius designati.

Nos quoque halones vidimus numero infinitos, certo ferè præsagio futuræ mutationis ante triduum è sereno in turbidum cæli statum: sed ij semper è nube cãdida, leui, æquabili, tranquillo cælo, ante solis planitiem exporrecta, in quã scilicet velut in speculum intuens coronæ obscurioris speciẽ efformaret. Verùm hîc nulla conspicua nubes, ipse autem circulus cælo serenissimo exactã iridem præ se ferebat. Incertum nobis an ad extremas angustias, atque deditionem Harlemij propius imminentem, an quouis aliò fuerit referenda.

Frigus intempestiuum & noxium.

Horrendum frigus ac præter naturã tẽporis fuit Aprilis die 25. vt etiam vuda ad pollicis crassitudinem vna nocte concresceret. quo factũ vt vitis germina syderata spem de Lyæo antè cõceptam prorsus extinxerint: & summa secuta sit vini caritas, cùm tamen in cæteris vbertas amplissima Dei sit beneficio data, non omnem illius clementiam erga nos dormitare significans.

Morbi populares ex pestilentiũ genere.

Cœperunt & febres admodum pestilentes, cum delirijs, populabundo incendij cursu vniuersam Galliam, Hollandiam, Frisiam, Germaniam peruagari. Erat illis obscurus admodum typus velut ex multis generibus complicatus, proinde & acutarum vehementiã, & diuturnarum febrium cõtumaciam retinentes, multorum milium vtriusque sexus funera funeribus aggerebant.

Morbi epidimici præcipua ferè symptomata.

quòd paucis medicis character ille diuinus, morumq́; occulta malignitas maturè fuerit deprehensa: ægrotantiũ verò plurimos, antequã ægrotare sese grauius perciperent, morbi fatalis vigor oppresserit: vel si eundem datis remedijs, aut naturæ robore superarent, tandem tamẽ paroxysmorũ frequentia fracti fatiscerent, quósque violẽtia mali auferre non potuit, assiduitas enecaret. Vsque adeò in vnã ferè ideã rerum publicarum calamitates consentiunt vniuersæ, & bella quandoq; in morbis corporũ, morborum ratio in bellis

ciuili-

ciuilibus exarata est. Nos autem propter illius speciem raram ac peregrinam, hemitritæis Galeni proximã, sed magis perniciosam atque mirabilem, de causis atque natura, de symptomatibus variis & curationis methodo singulari, seorsim plura perscripsimus circa finem, quæ putauimus nõ parum emolumenti posteris additura. Comparatio cum hemitritæis.

Die vndecima Maij, hora octaua manè, paulò obscurior Halo, ad cuius extremam circumferentiam duo parilia cõsistebant: sic tamen vt versus orientalem plagam euidentior appareret, tanquam è lebete repercussa Solis imago: euanescente prius altera quam occidentalis regerebat. Repetitum est idem spectaculum vesperi circa quartam, vbi tamen vnus duntaxat pariliorũ versus occasum constanti quadam reflexione permansit; orientalis autem velut habenas deserens, protinus expirauit. Fiunt hæc omnia naturæ quidem legitimis causis, vt tomo superiore docuimus; sed raritas facit, rerumq́; consensus qui mox apparent, vt in auguriis atque portentis locum non infimũ sint consecuta. quanquam hîc aliquando multa effingat inanis imaginatio, plura in partes alias aliasq́; detorqueat, vt si affectum detrahas animo iudicantium, circa futuros euentus sæpe contrariorum æqua sit æstimatio, vt multis historiis demõstratum est. Equidem vsu nunc cõperi, quicquid spectaculorũ est istiusmodi, vt irides, halones, parilia, ceu simplicia, ceu geminata, triplicata, ceu figura multiplicioris occurrerint: ceu rursus ad arcus constiterint circumfusos Soli ac Lunæ, siue oppositos, rectos, inuersos, perfractos, integros, coloris purpurei, viridis, flaui, atri, candidi, aut cuiuscunque alterius: habere certum materiæ præparamentum ex nube æquali, ceu puriore speculo in aëre constituta, quæ iuxta peculiarem situm respectu corporis luminosi, figurã variam, iuxta misturam verò vel prædominium elementi Parilia visa. Causæ principes atque indicia portẽtorũ istiusmodi.

 cale-

Obseruata prædictionis artificium.

cælestis, ac sublunaris ipsius quoque coloris variam temperaturam, ac vicissitudinem repræsentet. Vnde & illud conficitur ratione probabili, dominante sydere Martis inter planetas, exhalationes quoque calidas, siccas, bili flauæ cōsentaneas aëriis illis vaporibus complicari, eosdem quoque propterea magis ex flauo & croceo in purpuram, bellorum seditionumúe popularium, & imminentis stragis humanæ non absurda penitus coniectura. Sic de Saturni prærogatiua, Iouis, Veneris, atque Mercurij præsagire docuimus capite sexto, cùm de cometarum effectubus disputaretur. Et hactenus quidem licet cum naturalibus causis vegetabilis mundi, cælestium conspiratio sola ad præcognitionem aliquā manu ducant, alias tamen subinde accedere quæ prorsus sint supra naturam, nihil à ratione est alienū. sequuntur enim & liberæ mentes sæpenumero locorum, & temporū προκατασκευὴν, ad exprimēda corporea simulacbra, quibus non aliter res diuinas aperiunt, atque in mysteriis Hierarchiæ per aspectabiles ritus, signa atq; imagines fieri docuit verè diuinus Areopagita: quando intellectum eò infelicitatis esse delapsum censet, vt à tenebricoso carcere, nō nisi per gradus, ac velut inducta consuetudine quadam ad fulgidissimam lucem commodè pertrahatur; quin vt idem ex D. Paulo, ac ratione verissima contestatur; ipsa etiam mundi quæ cernitur fabrica, diuinarum rerum quæ nō videntur sit integumentum. Sed hæc de toto genere libenter inserimus. Quod autem ad spectaculum præsens, nihil de significatione pressius dico, vt neque in aliis à nobis tentatū fuit, postquam videlicet non tam præfiniendi scientiam, quàm speculandi viam ac seminarium quoddam amplissimum præparemus. Quamuis enim, vt docui aliquando, secundum positionis differentiam, diuersa parilia regni eiusdem gubernatores ferè diuersos, aut viros principes repræsentent,

Hæc contra imaginū contemptores ac ritus Ecclesiasticiā B. Dionysio præcipuè scripta videntur.

Anceps iudicium rationis nisi à mente cælitus illustretur.

sentent, circulus autem regni partes aut ciuitates, verus ille Sol circuli medio personam regiam apta similitudine monstret: quia tamen inueniendæ similitudinis instrumẽtum ferè ambiguũ est, atque in põderandis rerum proportionibus anceps: nihil aut parum hîc sola proficiet ratio, nisi illustretur ab intellectu. Sic enim videmus interpretãdi oraculi, vel insomnij donum, non minus quàm alterius vaticinij, ac prophetiæ, in multis purè diuinitus dari: in aliis vtcunq; ducatur per certos scientiæ gradus, tum tamen tũ prius efficax apparere, cùm lustratis sensibus & cupiditatibus prauis, cælesti radio confirmatur. Redeo nunc ad illa quæ pressis vndique rebus ciuitatum insignium contigere. Circa principium Iunij mensis 1573. *D. de Beauvoir periclitatus grauiter fortunas suas, per conflictus acerrimos, mediasq; classes hostilis exercitus è Middelburgo rursus Hantwerpiam redit, relicto præsidio & commeatu, quãto fortaßis ad multum temporis indigerent. Initio Iulij vehemens inundatio cum inaudita clade Hollandiam, Frisiam occidentalem, regionesq; finitimas infestauit. Iam imminuta plurimũ spectabatur magnitudo syderis noui, vt etiã illa vicinior cæteris (vel astri totius vndecima stella magnitudinis quintæ) non multo inferior splendore luminis videretur, ita verò sensim illius decrementi, atque æqualis semper obseruata proportio est, vt vnius mensis aut septimanarum* 6. *consyderatio vix vllam quantitatis differentiã annotaret. Interea Princeps nequicquam Harlemio summa penuria laboranti volens succurrere, cladem accepit grauißimam paulo antequam ciuitas dederetur. Venit illa in potestatem R. M.* 14. *Iulij anni* 1573. *post obsidionem octimestrem, cũ sese incassum iam laborare amplius ciues miserrimi cognouissent. Nam licet aggressu primo, propter spem veniæ valde ancipitem, vniuersum in armis refugium* Manifestum decremẽtum in lumine syderis noui. Fortunæ publicæ ingens mutatio.

collocassent, exemploq́; Nardensis excidij attoniti vehementer, strennuè tanquam pro vita & bonis omnibus, pro liberorum, coniugum salute ac pudicitia dimicarent, multos etiam indies atque in horas per conflictus varios Orco demitteret, ipsius denique fœminei sexus plusquam fœminea virtus siue audacia in rebus desperatissimis enitesceret: tandem tamen conatus hic vniuersus repentè deficiens, ex ipsa fortuna non tam virtutis atque audaciæ, quàm temeritatis nomen assumpsit: fractis nimirum opibus ciuitatis, muris aggeribusq́; perfossis, vt vallo duntaxat & fossis altissimis tutarentur. Postremò fortissimorum militum præsidio diminuto per assultus atrocissimos, per velitationes assiduas, per ærumnas, morbos atque vigilias: accedente famis acerbitate intolerabili, cui nescio an vlla fuerit ab antiquissimorum hominum sæculo comparanda. Aiebant & fraudis plurimum, occultæq́; proditionis ad calamitatum numerum irrepsisse. nam ciuibus quidem vitæ spes maior affulserat, interq́; præsidiarios milites penè vt nationis & linguæ, sic animorum atque sententiæ magna diuersitas fuit. Præfectus illorum à strennuè cœptis non desistendum turpiter arbitratus, cùm ad deditionem inclinari partem iam maximam cognouisset, tormento bellico semetipsum traiecit, C. Cassij, & Catonis Vticensis fortitudinem imitatus: si qua tamen eius facinoris vera est gloria, quam vel prophani philosophi (nedum Christiani) effœminato potius animo, ac formidini tribuissent. Capti sunt milites præsidiarij cum tribunis cæteris: mox de singulis horrēdo spectaculo ac stupore mortalium vsque ad riuos sanguinis sumptum est capitale supplicium: paucis Germanicæ cohortis inde dimissis, plerisq́; ad remos aut fodinas versus Alcmariam destinatis, quò & Harlemensium ciuiū pars cōpulsa suprema infelicitatis turbinē exantlauit.

Audaces à temeritatis euētus fortuna distinguit vulgo.

Exemplū fortunæ tragicæ.

Eorum

Eorum qui capti in vrbe perierint, partim gladio cæsi, partim vnda demersi, aut laqueo suffocati, numerus propè ad 1800. censebatur. Secuta est paulò pòst seditio in castris D. Frederici:vt & fideliores quondã suo tã principi rebellarẽt. Quæ res profectò fortunã regiã oppidò labefecit. Nam longo bellorum turbine conquassatis famis periculum, aëris inquinati virulenta excretio, cum aliis calamitatibus accedebant; tandemq; & marcescentibus sensim prædæ spes exuta, cũ solutionis difficultate in furorẽ propemodũ versa est. Ex altera parte captum est ab exulibus castellũ proximum Middelburgo, vulgato idiomate Rammekẽn appellatum: quo & totius ciuitatis iamdudum obsessæ terror adauctus, ac recipiendi commeatus fiducia propemodum expirauit. Calamitates variæ secutæ natim consequentes.

Papilionum ingens exercitus rursum apparuit 18. Augusti, qualis & anno 1551. item 1560. aliasq; sæpius iisdẽ temporibus anni & constitutione consimili. Durant hæc animalcula tinearum instar vt plurimum dies cõtinuos 3. quæ nube densissima propter cursus fluminum vecta, hinc sole occiduo per vicos & lares sese dispergunt, & corruptelam aëris ex anni madore significant. Præcesserat copula diuturna ♄☌♀☿. 20. die tẽpestates horrendæ cum ventis assiduis subsecutæ. die vigesimo primo frigus insolens, ac supra tẽporis rationẽ. Febres contagiosæ amplius inualescebant, vermes autem atque id genus putredines supra modũ. Nã & eiusmodi mali præsagia ex illo insecti genere vel duce natura colligi potuerunt, quòd nimirum vnius parentis germanæ soboles videantur. Circa Septembris initia cumulatim & clades aliæ occultis aduersariorum machinis ingruerunt. Montensis ciuitas (cui D. Getrudem indigetant) propè in occiduũ maris littoribus sita, subitò ab exulibus occupatur. Nequicquam oppugnata Alcmariensis ci- Papilionum turba ex aëris intemperie nata. Morbi epidimici. Clades variæ.

Diluuium. *uitas hostilis turbæ stragem latissimam dedit. Quibus accessit rursum & inundatio noua in Frisiam Occidentalem, dum contra alluuionis pericula deficientibus neruis, maris indomiti vis omnes & opes, & artis industriam anteuertit.*

Monstrum Geminorum admirabile. *Sexta Octobris 1573. Geminorum se complectentium prodigiosa species nata, ambobus quidem fœminei sexus, 4. brachiis, pedibus quatuor. Erant connatæ pectoribus atque inferiore maxilla, vt prorsus os vnicum videretur.*

Vixit ad spatium dimidiæ horæ. Dissecto cadaueri cor cuique suum, sua sede discretum, secus quàm aliàs apud nos visum fuit. An quicquam in illo quod ad præsentem Belgij statū diuinitus cōsignetur, ignoro, coniectura facilis similitudinē deprehendit, sed nulla est demōstratio. Equidem hoc mōstri

scele-

sceleton adhuc sua cute obtectum ipsus vidi, ac meismet manibus contrectaui. Viguit mirabilis intemperies aëris toto autumno humido, vētoso, post æstatem frigidam, imbresq́; continuos, vnde & vino pariter, & castris regijs intemperies cæli infensissima permanebat. Etenim iam diuturna obsidionis tædio fatigatis, confectisq́; inedia, præter innumeras cædes subrepsit & morbidus cæli tractus, quo penè per mēses octo plura duodecim millibus sunt absumpta: quanquam assiduè Gallorum militum turbam incredibilem in decedentium locum fœcunditatis patriæ fortuna sufficeret, non secus quàm ex taurino tergore prouentus apum in suis Georgicis descripsit Maro. Febres itaque contagiosæ pluribus cōtigerunt, acutæ pariter & contumaces, symptomatum sæuis ac peregrinis generibus complicatæ, vt nihil dirarum amplius ex Orci vomica ad excretionem reliquum videretur. Aëris intemperies diuturna morbos populares innumeros creans.

Circa Octobris medium conflictus naualis denuo propter Enchusas, vsque adeò ferox vt ex effusi sanguinis copia glaucus ille Neptuni color in purpuram mutaretur: captus hic D. de Bossu, R.M. propugnator acerrimus, cū nobilissimo iuuenum turba, vbi ad extremos spiritus strēnuè restitissent. Nouembris duodecimo dux Albanus relictis in Hollandia castris, quo regionem hanc vndique popularentur, & aduersariorum vires ita lentando sensim, prædandoq́; conficerent, per AntWerpiam redit Bruxellas denuò, ad securitatem adiuncto sibi paucorum equitum comitatu. Hagam comitis inuadunt nostri idibus Nouembris. Venit interea & Gubernator nouus in hāc prouinciā, D. Commendatarius Castilianus, nomine Lodowicus Requezenius, quē plures profectò vt humanissimum virum, dexteritate ingenij, virtute bellica, aliisq́; præclaris naturæ pariter, atque fortunæ dotibus admirabilem prædicarunt. Conflictus maritimus atrox. Aduētus Gubernatoris noui.

Huius

Huius auspicium mense Decembris initum, vt ad felicitatem regis, ac Reip. Christianæ quamoptimè dirigatur, Deum termax. votis ardentissimis obsecramus: cùm nihil alioqui, nihil sit durius medico, quàm rebus extremis, exhaustis viribus, ac valetudine propè iam desperata, ad curationem abscessus alicuius aut vulneris accersiri. Verùm sicut è nube densissima maior tonitrui fragor, & fulguris ignem tanto maiori cum impetu iaculatur; sic aliàs quoque diuinæ virtutis gloria in rerum aduersitate perficitur, atq; vt sæpius dictum est hanc præsentissimã nobis, ac maximè certam, cũ minus his lutulentis oculis patet, interiores oculi mentis, certaq; in Deũ defixa fiducia deprehendunt. Quin eò imprimis tam turbulenta epitasis solet excurrere, dum neque humanis consiliis, neque armorum viribus vltrà relictum putes, ipsa autem in melius repentina cõuersio, vel vulgo iudice venisse diuinitus censeatur. Quid adeò mirum, quando hic circuitus vnius rota & malos proterit, & bonos aduersis probat, viuisq; relictos in fide, ac prouidentia certa agnitione confirmat?

Ad fortunam medici apta rei gerendæ opportunitas prima est.

Tempestati summis tranquillitas proxima est.

Iam verò à vultu mortalium pedetentim altius sese subducens Phosphorus nouus, eò vsq; cõscendcrat, vt nisi acutius intuẽti, ac dudum antè quàm Solis iubar emergeret, vix vlli è populo potuerit obseruari. Lunæ deliquiũ ingens, punctorum ferè 20. & quale à multis sæculis, saltẽ ab anno 1555. vix conspectum fuit: in diem incidit octauũ, hora sexta incipiens, ac multo prius quàm ephemerides annotarunt: sequentur hac maiores 1577. Discessit Albanus cũ filio Frederico 15. Kal. Iann. actis publicitus gratiis, cum laude constãtia, ac paranesi in posterum per magistratus. Quæ porrò circa maritimos tractus Hantwerpiæ, propter nauale prælium infeliciter gesta sub Ianuarij finem anni 1574. cũ recens adhuc loquatur rei memoria, nõ est quod

Lunæ defectus.

Discessus ducis Albani.

latius

latius explicemus. Minus multo quæ mox fortunã Midelburgensis ciuitatis longè miserrimam spectant, quæ famẽ infandam, cæteraq́; angustias, obsessorumq́; robur atque constantiã, æterno præconio dignam, quæ moderationẽ in victos, immunitatẽ præstitam ecclesiasticæ turbæ, præsidiariorum militũ salutẽ insperatã, & alia multa, cuiusmodi, iuxta affectuũ varietatẽ, aliter alij vel militari astutiæ, vel singulari clementiæ tribuerunt. Sua tamẽ laude sui semper digna victoria est, amplissima quidẽ si quando ad finẽ optimum destinatur: at hunc solus inspicit sol, qui terrarũ flãmis opera omnia lustrat: Solem iustitiæ dico, terram verò in cordis aditu interiore secretam. Est tamen sæpe de factis hominum si non ad cognitionem certam, certè ad suspicionem validam hominibus prægnans occasio: vt non mirũ fuerit semper, vel res præclarè gestas ex deteriorum hominum consuetudine, nimiaq́; licentia deprauari: quæ siunt paulatim in turpem pessimam exitum cedunt, sic ferè & prius multo in partem pessimam accipi consueuerunt: quando & omnem hanc æstimationem gratiæ circa res fluxas atque caducas æternorum ille neglectus, protritaq́; religionis vocabulum maximopere labefactat. Nihil hic equidem in duces, aut principes viros dictum acerbius, nihil detortum volo, cùm horum codices, ac sinuosa volumina manu Omnipotentis inscripta nobis aperire sit difficilimum: ac licet his ipsis tum numinis cultus, tum salus publica, exactaq́ue iustitiæ ratio in singulis prima esse debuerit, præcipites tamẽ successione rerum in vniuerso, feruntur interdum non quò maximè velint, sed vel honesti opinio mouet, vel maioris periculi metus impellit. Quin & exemplum Psalmographi regis vsurpant sibi, quale in Ioab & Semei: sic rebus vrgentibus, vt quorũ scelera nõ capit obliuio, tamẽ in salutem plurium supplicia differantur. At illi profectò

Factorũ probitas, improbitas ex fine potissimum metienda. vide præclaram sententiã hac de re Maximi philosophi & martyris, Centuria 3. Aphorismo 70.

Diuina humanis, priuatis publica præferenda.

Ex vno errore in alios plurimque delabi.

veniam

Insanæ multitudinis œstrum sibimetipsi perniciosum.

veniam non merentur, qui obstinatis animis, apertis tibiis, se libertatis publicæ vindices vocant: dum tamen quodcũque sectarum genus liberum volunt: solis antiquæ fidei ac religionis cultoribus seruitutem turpissimam, silentium sempiternum, & fortassis acerbiora his omnibus meditantur. Hæc certè si non in ipsis capitibus forsan, in membris attamen vnius corporis patent, atque hac illac dispersa vibrantur, capitiq; contumeliam faciunt, tanta dissensione fluctuantium inter se viscerum internorum, vt vniuersum hoc intus ita diuulsum contra impetus externorum, ipsa si velit salus seruare non possit. Nam certè vtrunque vel genus vnicum infestum omnibus sibi, facta conspiratione sustulerint, tandem & sese mutuò conuersis armis vt prorsus elidant est necessarium: cùm vna in sede duo contraria minimè perseuerent, nullumq; multiplex sibi dissentiens nisi ab vnitate contineatur. Hæc equidem sint hostibus planis in speciem dicta: nescio quid grauius mereantur qui sub agninis pellibus lupos agunt; qui sub iustitiæ titulo, gregem sibi commissum deuorant; qui Deum faucibus, atheismum ex imis pectoribus spirant: rumpit inuitũ dolor vt in commune dictum id audiant omnes:

Hoste sub protectoris nomine nihil acerbius.

Horat. lib. 3. Oda 24.

O quisquis volet impias
Cædes, aut rabiem tollere ciuicam,
Si quærat pater vrbium
Subscribi statuis: indomitam audeat
Refrænare licentiam.

Sed frustrà hæc mecum queror: exasperantur vel mollibus nimium inflammata remediis.

Circa deditionem oppidi Middelburgensis (quæ facta est 19. Feb. 1574) multa è prodigiorum numero tum nostro Belgio, tum Franciæ atque Germaniæ contigerunt. Nam & 27. Ian. naues ardentes non procul à Lunæ corpore

Paraselina prodigiosa.

pore sunt conspecta, cum paraselinis aureis, colore sanguinis intersuso, vti à Franciscanis fratribus tunc iter nauigio facientibus visum ipsus audiui. Magis horrenda quæ Purificationis profesto obseruata à variis memorantur, ceu bella & cædes in nubibus exarata, cum fremitu ac stridore pugnantium inter se. Sed istis nolui pingendis latius immorari, cùm neque à nobis conspecta fuerint, neque (vt nō vana suspicio mouet) pars horum maxima multū à figmentorum vanitate abhorreat. Credo fuisse chasmatis genus, quod rusticorum plurium narrationi conuenerat: qui lucidum corpus Soli non absimile noctu exortum, atque à se visum testabantur: verùm vt ex eo traiectiones variæ in varias species incertis ordinibus differuntur, accedens animus horrore plenus, spe, metu, ac superstitione perculsus, multa velut in somniis pro voto, ac studio solet affingere: sæpe & similitudines aptans, quod sensu minime percipit, imaginatione defixa se sibi sentire persuadet. Ita prodierat quidam libellus de tempestate grandinis memorãda, quã Pessellano monti conterminis agris cecidisse commemorãt, vastata prædia, demersas ædes, armenta & homines interemptos: fuisse molem plerisq; librarum trium, auditam cælitus vocem, conspectum puerum flammis circundatum, qui orbem immensum humeris sustineret. Ascriptum Saporte medici nomen, & F. Mendozæ. diem constituunt 5. Maij anni superioris 1573. quo tamen nobis aër perpetuò sudus atque tranquillus fuit, vti in Ephemeridibus annotaui. Scriptum quoque de spectro legimus forma cacodæmonis viso in ciuitate Winmariensi inter pugnantes religionis antistites; multaq; præterea, quibus quantum authoritatis vel efficaciæ nomine sit tribuendum ipsa posteritas aptius deprehendet. Vnum hoc insuper duximus annotandum, quòd circa hæc tempora tanto splendore & magnitu-

Simulachra varia in aëre visa.

Sæpe ex imaginatione turbatis sensibus res alias videri quàm sint.

Amantes etiã sibi somnia fingunt.

Prodigia varia variis locis, de quibus tamen nondum penitus explorata veritas.

gnitudine Venus effulserit circa occasum, vt multis plebeos inter & imperitos pro nouo sydere sit conspecta: nõnulli & cometam crediderint, cùm inter nebulas rariores effusa coma instar ardentis lampadis rutilaret. Sed huius phænomeni triplex ratio ex Plan. theoricis liquet. nam & illius maxima elongatio fuit à sole: situs non procul à perigæo: occasus in signis ♈. ♉. quæ vt obliqua oriuntur, etiam recta descendunt. Martij die 20. suo corpore ex esse contigit à parte superiore supremam Pleiadum inter Occidentales.

Stellæ Veneris obseruatio.

Ratio mathematica.

Redeo nunc ad apparitionem syderis noui: quod hisce temporibus modo mirabili sese subduxit ab oculis nostris: neque enim supremos abitus aut ortus illius primos, aliamue augmenti ac decrementi proportionem, passus est Deus ad certa dierũ, aut septimanarum spatia definiri: quòd (vti dictum est suprà) fortaßis diuinorum æmulam in omnibus esse voluerit. Nam vtcumque adhuc à nobis spectata sit Ianuario, ac Februario mensibus anni 1574. sensim tamen ita disparuit, vt vespertino tempore, præsertim Luna præsente, minimè cerneretur; manè cõmodius, sed instar puncti primùm, postremò vt nebula, & stellæ vestigium appareret. Mense Martio, quo primũ incipiunt 18. coniunctiones stellarum erraticarum admirandæ, & nullis alterius generis schematibus interruptæ, adierti similiter vsque ad finem, sed serenißimo cælo, quoties videri & oĩbis lacteus potuisset: visa tunc eo est modo vt quamuis intentis in cælum oculis ad ingens spatium perstitissem: sæpe tũc oblitesceret, nunc rursus ac velut momento visum suo fulgore perstringeret. Hæc autem mora progressu dierum facta est maior. Dubito sanè (ac dubito vehementer) num circa Aprilis medium defixo intuitu aliquoties obseruarim. In idẽ tempus rara concidit oppositio Sat. & Iouis, crisim adferẽs eius coniun-

Sydus nouum quo modo recesserit.

Suprema obseruatio syderis noui.

coniunctionis quæ facta est in ♋ anno 1563. Vide num propter analogiam sign. ♊ & ♐ cometã nouũ aut aliud sydus venturum intra annos duos tresue portendat. Saltem hoc mense ni fallor humanos oculos supergressa lux noua viam à terris aperuit sursum, portumq; securum prodidit, ad quem tot inter ancipites æstus aspirare debemus. Atqui hic de nostri sæculi phænomenis vt cõquiescam, ne si io quis aurem vellicans tacitus monet. Facem arripiat, quisquis cursurus deinceps in hæc vestigia properabit:

Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatq; meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, & multa littus se valle receptat.
Lunai portum est operæ cognoscere ciues;
Cor iuber hoc Enni, postquam destertuit esse
Mæonides, quintus Panone ex Pythagoreo.
Hic ego securus vulgi, & quid præparet Auster
Infelix, &c.

Iam iam defessus, anchora fixa, detractis carbasis nauẽ in littore constituerã, cùm rursus reuocat alter, nescio quid cursu in medio relictum clamitans, quo minus quæ festinantior iusto arripui passim, pro dignitate suscepti muneris aut præfixi tituli responderent. Plura mehercle de secțis futuris flagitant, pleraq; & planius dici quæ ad salutẽ publicam spectent in illa præsentium, ac præteritarum cõparatione demersam. Sed ô stupendam ignauiam, ô curas inanes hominum, ô veternum inexpugnabilem! Quid vota furentes? quid delubra iuuant? num Christus ipse veri fons longè purißimus, num reliqui vates, & martyres vobis duntaxat vt surdis fabulam cecinerunt? eatur ad illud sanctißimum penetrale, quod vnicus agnus aperiat: videte, & perscrutamini sedulò, num illa sit facies in procinctu, quã nostræ salutis author ante quingentos annos atq;

Progreßio ad cõparationem venturi sæculi, cũ præsenti temporũ statu, iuxta vaticiniũ Christi.

m mille-

millenos fore prædixit, Matthæi 24. & Marci 13. Lucæ 21. quæ si cum Paulinis dictis, ac B. Augustini aliorumq́; virorum celebrium testimoniis conferantur, ordo signorum conuenientissimus effloreſcit, quem nos etsi parum theologi, attamen studio verbi diuini, quod nouissimorum temporum status iubet versari perpetim ante oculos, atque in animis nostris, complexum paucis velut in capita certa digessimus.

Vaticinium Christi de nouissimis temporibus mũdi partes duplices continere.

Illud verò præ cæteris obseruandum, quòd primam totius commemorationis, vel vaticinij partem D. Chrysostomus potissimum referat in excidium gentis Iudaicæ. Nil tamen eadem vetat de supremis seculi totius temporibus dici, ac Christum Dominum vtroque respicere voluisse: vt eadem serie calamitates, & signa vtrobiq́; se mutuò consequantur: sic vt ruina gentis Iudaicæ, sit typus excidij generalis, non aliàs differens quàm minus diluuiū à maiore, figura vel signum à re signata.

¶Primum indicium aduentus Domini:
Multi venient in nomine meo dicentes ego sum Christus, & multos seducent.

¶Secundum.
Audituri estis prælia, & opiniones præliorum.

¶Tertium.
Insurget gens contra gentē, erit pestilentia, fames, terræmotus, persecutio propter nomen meum: exorientur pseudoprophetæ, abundabit iniquitas, multorū charitas refrigescet. Qui autē perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Hæc quidem hactenus qui prima fronte inspiciat, contigisse iamdudum nemo inficiabitur; imò vel ante Christū natum. Nihil enim in orbe nouum, vt Sapiens inquit, si rerum genera & species contemplemur. Quare & raram & insigni-

& insignitam magnitudinem rei à Christo denotari verisimillimum est: cùm alioqui nihil dixisse videretur, plures etenim vno conspectu atque altero signo exclamant protinus hæc illa tempora, his impendere sæculi finem: at non iidem cogitāt multo grauiora sparsim hominibus ante hoc sæculum obtigisse: velut de Arrianorum secta, & Mahumetica, de diris incursibus Gothorum ac Vandalorum, aliisq; numero infinitis: quibus profectò si quis iam pridē præterita bella, dissentionesq; contulerit, illorum maximā partem pro ludicris æstimabit. Quid de præsentibus dicam nō occurrit. Sua cuiq; pestis grauissima, suum afflictissimum sæclum non iniuria nuncupatur. Hinc enim & Augustinus in epist. ad fratres Maudarenses, illius temporis expletum curriculum censet, neque aliud restare quippiam, præter supremum iudicium Dei.

Aliud est rerū mutationes maximas appellari respectu vnius ciuitatis aut regionis, aliud respectu vniuersi.

¶Quartum præsagium verbi Dominici: Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium gentibus, ac tunc veniet consummatio.

Nescio an hæc ad illam Indorum vocationem, an potius antiquæ gentis Iudaicæ conuersionem sint referenda. Multi enim ex dispersis gregibus Israel, Indos, & cæteras nationes, ceu germina sparsa per vniuersum, non infidis argumentorum discursibus collegerūt. Quid si quemadmodum primò in gente Iudaica Deus fecit hereditatem sibi, quod illi ereptum hactenus fuit, nunc nobis ablatum denuò, (& merito nostro) circa orbis extremos terminos, fatorum vicissitudine, atque Adrastiæ legibus in eundem populum reuoluatur? Iam enim huc omnia spectāt consensione mirabili, fortassis & denuò apud hos locum habet vox Isaiæ 60. Surge illuminare Ierusalem, venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est: quia ecce &c.

De vocatione suprema, & fidei translatione.

¶ Quinto hoc insinuat,

Futuram desolationem à Daniele prædictã (capite 9.) stantem in loco sancto.

Hanc vidimus primùm in religione Iudaica: venturam similem, aut fortasse maiorem Ecclesiæ nostræ rerum analogia demonstrat. Nos ea quæ de hebdomadarum numero dixit, viris in illa parte versatis discutienda relinquimus: præsertim cùm ipse Deus vetuerit temporum partes, atque momenta perquirere. Magnas quidem aliquando per vniuersum hæreses extitisse cognouimus, sed tam diuersas in vnius exitium vndique conspirãtes, nullis historiis designatum est: numquam tot fraudes & scelera, neces, direptiones, oppressiones, hypocrises impunitas, sub vno tamẽ religionis, pacis, atque iustitiæ titulo militãtes, certissimo sanè indicio maiorem indies fieri defluxum ab vnitate in multitudinem, quæ seiè vnica causa est peccati in anima, mortis in animalibus, interitus in vniuerso.

Amplissimũ fore & maximè generale quod mundi diluuiũ portẽdat vniuersale.

¶ Sequitur sextum.

Tunc qui in Iudæa sunt fugient ad montes, &c. *quæ verba sonant cuncta complenda exulibus præ persecutionis acerbitate grauissima.* Vah enim prægnantibus (inquit) & nutrientibus illis diebus. erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque nunc, neque in posterum erit.

Persecutio summa.

Vbi sanè & solo magnitudinis incremento se distinxisse indicia satis ostendit. cui plurimum consonat D. Paulus ad Thessal. epist. 2. cap. 2. Nequis vos Seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, &c. *Exponit hunc locum D. August. tractatu de Antichristo, atque ad Romanum Imperiũ maximè refert: etsi certa de causa nomen prætereat Paulus, vt patet ex verbis (& nunc quid detineat scitis.)*

defectio generalis ab Ecclesia.

¶ Se-

¶ Septimo ita subiungit.
Exurgent pseudochristi, & pseudoprophetę, ac dabunt signa, & prodigia, &c.

Aptissimè sanè huic tempori quadrat, vt statim emergat & ille, qui verè se faciet antichristum. is est quem peccati hominem loco superius allegato Paulus appellat, non talem modo qui falsis dogmatibus, aut cruenta dextera Christi Ecclesiam persequatur: (etsi ad generis notionem sæpe tum Christus, tum sacri interpretes id nominis vsurparunt.) quin potius aliquem fore credibile est, qui extollatur supra omne quod Deus est, ita vt teste Paulo in templo Dei sedeat, pro Deo sese ostētans. Nam & Christus illa subnectit, Dabunt signa & portenta ad seducendos si fieri posset electos Dei. *B. Augustinus acutè admodū ex præcedentibus causis, & signis ad ea quæ consequuntur indicia grauiora, materiei recepticis aptitudinem comparauit. Vt quando iam ferè antiqua ecclesiæ splendor ab hominum sensibus obliterit, offensi plurimi tātis diuortiis, atque exemplis pessimis, etiam de Christo Dei filio dubitare incipiant, eiusq; doctrinam habere suspectam, vita genus sophisticum, puras præstigias, promissa inania clamitantes: tum sceleratissimus ille opportunitatem in scandalo nactus: hinc robustissimos sibi ad persuasionem neruos acquiret. quanquam postremò veritas obtinebit, & veritatis antagonistem Christus elidet spiritu oris sui.*

Aduentus Antichristi.

In scandalis reip. Christianæ opportunitas Antichristi.

Hinc quoque conficiunt doctorum plurimi tempus adfore, vt desponsatam sibi meretricem propè fastidiēs Deus, sponsam ante tot annos desertam, inopem ceu postliminio rursus inuisat, quod in historia Thamar, cùm geminos peperit, pulchra allegoria per Chrysost omnē explicatur, capite super Matthæum primo.

¶ Octauo in hæc signa prorumpit.

Statim post tribulationem dierum illorũ Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum.

Aliqui ceu per metaphoram ea cuncta percipiunt, credo tamen & portenta maxima, & obscurationes grauissimas luminum indicari, fortasse supra naturam. Possent suspicionem maximã nobis mouere eclipses annorũ 1585. & 1605. de quibus dictum est suprà, præsertim cũ & coniunctiones accesserint admirandæ Planetarum trium ♄♃ & ♂, nec non connexus orbium supernorum in capitibus ♈ & ♎, quales & orbe condito primùm, & paulò antè quàm Christus nasceretur, obseruatos astrologi collegerũt. Sed hæc naturam habent & causas ab origine præfinitas. Metaphysicum fore quod Christus insinuat, quæ mox sequuntur aperiunt.

Raræ synodi ac defectiones luminum imminentes. Vide coniunctiones ordine consequẽtes in ♈ dodec. Anno 1584. Martio & Aprili mẽsibus: sed magis mirandam copulã in signis aqueis omnium planetarum, anno 1583. circa medium Feb.

¶Nonum prodigium.

Cadent stellæ de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.

Equidem moueri tunc maximè reor, cùm præter hactenus obseruata, quoddam in illis nouum exoritur corpus, atque recedit, tanta specie lucis, tam firma status atq; circuitus lege, tanto tempore perseuerans, vt omnis humana scientia, omnesq; naturalis indaginis vires, velut ad conspectum Gorgonis obstupescant. Sed hoc (vt indicauimus suprà) iam iam venturi consimilis signi, expreßioris multo, magisq; diuini fortaße velut prænuncium potuit appellari. Lucas addit confusionem sonitus maris, & fluctuum fore, presuram gentium, arescentibus hominibus præ timore & expectatione rerum, quæ orbi superuentura sint vniuerso.

Mutationes naturæ alioqui immutabili cõtingẽtes præ cæteris æstimandæ.

¶Decimum signum.

Tunc apparebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ.

Videte

Videte quàm pulchra sit diuinorum omnium symphoni i, quàm nexu perpetuo, signorum numeris, speciebus, atque ordinibus ista consentiant cum exitu populi Israelitici, quando eundem Deus modo mirabili, à persecutione grauissima, ab oppressione Pharaonica liberauit: atq; post 10. *plagas, siue prodigia, sicco pede per medios æstus turbā traduxit electam sibi, malos autem & persecutores nominis sancti submersos ante bonorum oculos, ac reuoluto in semetipsum gurgite maris absorpsit. Adduntur ab Apostolorum principe huius e temporis portenta ter maxima,* Cæli magno impetu transibunt, & elementa calore liquescent. *ante hunc aduentum nouissimum plerique veterum moti Iohannis vaticinio in Apoc. restare crediderāt millenarium regni in terris noui, quo & vnicus pastor, & vnum ouile fiat; Iudæis cum Turcis, & Christianis ad vnius fidei columen reuocatis, aurea pax cum sorore iustitia mūdum gubernans, lætitiæ sanctæ muneribus impleat vniuersum: fortaßis & eo potißimum argumento, quòd Christus futurum dixerit, vt quemadmodū ante diluuium Noach, nubentes, edentes ex improuiso corripuit furor Domini; sic etiam nunc futurum, vt velut iniecto laqueo aduentus hic filij hominis opprimat imparatos, tāquam si nullus ante indicij diē apertis indiciis, inter festa & celebres dies, punctum hoc atrocißimæ tempestatis immineat. Verùm neque si suspicemur plurima cum ratione, quicquam hic præter Ecclesiam statui debet. Hoc plurimis coniectura probabili in eandem sententiam solet expediri: Quòd Dei filio mediatori (vt vocant) inter patrē & hominē qui medius inter latrones, inter cæli ac terras, terrarū medio, fusi ensis medio die, in orbē descendisse conuenerit, quo par sit amorū numerus ferè sub euangelij regno, cum eo tempore quo tantū figura illius viguerit in humanis pectoribus exarata. Sed*

Consonantia prodigiorū veteris æuiatq; præsentis.

Hæc Chiliastarū opinio meritò ab Ecclesia reprobatur.

An Christus in media mūdi ætate venerit.

alia ratio ex aliis authoribus maiore pondere definita est, vti mox audies. Iam verò signorũ classis præteriit vniuersa: sequitur ecce supremum, & cuius gratia tot ante actæ mutationes, atque portenta præcesserant.

¶Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum multa virtute & maiestate. De die autem illa nemo scit, neque angeli cælorum, nisi pater solus, &c.

Dies iudicij quanta maiestate & turbine sit vetura.

Erit hæc illa dies quam planioribus verbis vates sanctissimi prædixerant, vt Ioel 2. propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: magnus enim dies Domini, & terribilis valde. & Malach. 4. Ecce enim dies illa veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & facientes iniquitatẽ stipula. Atque vt Isaias 2. reges, principes, serui, & liberi introeuntes in voragines terræ, dicent montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos à facie formidinis Domini, & gloria maiestatis eius.

Aetates mũdi ab Augustino designatæ.

Præter ea porrò quæ de Heliæ vaticinio, & 6. millenis annorum anfractibus à chronographis annotãtur: operæpreciũ illa imprimis excutere, quæ à D. August. sunt prodita 13. quæstionum libro, quæst. 58. Illic, quemadmodum in homine sunt ætates 6. mundi quoque totius ætatem pari proportione distribuit.

Hanc diuisionẽ aliis in senarium, alias in septenariũ redigi, nihil absurdum est, prout quæq; partes nũc cõpressius nunc explicatius trahunt.

1. Ab Adamo ad Noën,		*Infantiæ.*
2. A Noë ad Abrahamum,	*quæ*	*Pueritiæ.*
3. Ab Abrahamo ad Dauidẽ,	*sit*	*Adolescentiæ.*
4. A Dauide ad trãsmig. Bab.	*in-*	*Iuuentutis.*
5. A transmig. ad Christum,	*star*	*Consistentiæ.*
6. A primo aduentu ad alterũ,		*Senectutis.*

Sextæ est, inquit, quæ homo exterior tanquã senectute corrum-

corrumpitur, qui etiam vetus dicitur, & interior renouatur de die in diem: inde requies interior sempiterna est, quæ sabbatho significatur: quod futurum credimus secundo aduentu Domini; quo in claritate venturus est, cuiúsq; præcursor speratur Helias, &c. Hæc ferè verbotenus ex August. Equidem sanè iam non ad senium modò, vel senectutem nos peruenisse autumo, sed & ætatē decrepitam attigisse, cuius terminus est septima dies, quā figuratè scriptura sacra in hexameri operis creatione designat. Nos in senectute versari.

Refer eódem omnia quæ Christus in allegoria patris familiæ dixit Matthæi 20, vbi mentionem facit horæ 3.6.9. 11. Sed huius loci, & cōsimiliū, tomo superiore data vberior est explicatio. Huius plenior mentio facta est libro superiore, cap. 4.

Verùm quid adeò est cur dubitem, num nostra hæc ætas nouissima, ac verè decrepita cēseatur? quòd si enim à ficus arbore, iuxta præceptum Domini, rei veritas perdiscenda est, viden incuruos homines, effœtos, emeritos, atque (vt senectus ipsa morbus existit) ignauia putres & marcidos, crudelitate atque odio tabescentes, gelidos in amore diuino, in pessimarum rerum cupiditate flagrātes? Iustè inuehitur Columella in eos qui putent vbertate nimia prioris æui defatigatum, atque effœtum solum nequire pristina benignitate præbere mortalibus alimēta: lōgoq; situ qualitatem cœli, statumq; mutari: cùm potius hæc vniuersa nō naturæ senio, sed nostri vitio, cui cuncta senescunt, accepta sint referenda. Non illos tamen accuso qui physicis fundamentis, ex facultatum naturalium decrementis, vitæ breuitate, staturis corporum imminutis, inuentionis acumine, ingenij maturitate præcoci, & horum congeneribus signis mundo supremos instare carceres arbitrantur. Sed accusandi grauiter, qui dyscrasiam exteriorem sedulò notant, eam verò quæ intus in ipsis pectoribus latet, (quippe quæ Mūdi senectā esse in qua versamur, argumentis variis demōstratur. Prima senescendi caussa in nobismetipsis.

tot malorũ causa præcipua est) non animaduertunt. Quin & Hipparchum legimus signis eiusmodi monitum prodidisse: aliquando adfore tempus quo cardines mundi loco mouerẽtur. multiq́; iam primo ceu notis certissimis deprehendũt, vastos cælorum ambitus, qui Peripateticis quondã naturam inuictam, inalterabilem obtinebãt, quiddã quoq; mutationis & ataxiæ paulatim obijcere sensibus nostris, eámque maiorem indies, quanto magis & nos ipsi mortales à prima perfectione deficimus. Vident enim reuolutionum inæqualitatem in singulis non obscuram: vident & annos solito breuiores: mutatas tãtopere declinationes maximas Solis: mutari celerrimè Planetarum centra, vel apogæa, & perigæa, si Ptolomæi paratereseis, cum istis nostrorum temporum conferantur. Nam ad illius ætatem vsq; cùm Eccentrotis immutabilis haberetur, nunc differentiã reperiunt maiorem gradibus sex & viginti, quemadmodũ instrumentis adhibitis certissimò liquet. Quod si ita est, nõ erit cur Peripatetici nostram sententiam velint conuellere de motu recto syderis noui, vno nimirum hoc axiomate freti, quòd corporum penetratio naturæ sit inconcessa. nam si centra euariant, etiam centrorum circuli, atque cum illis corpora Planetarum in partes alias atq; alias mouebuntur. Certè & cælos nobiscum deteri instar vestimenti, non solùm ex verbis Dauidicis, verũ ex ipso etiam Platone colligitur. Quando naturæ princeps, & architectus rerum à se conditarum inferiores præsides ita alloquitur, Dî Deorũ quorum ego opifex & pater sum, hæc attendite, &c. ait quidem sic se volente mundum indissolubilem factum; sed hanc voluntatem suam illis esse maioris vinculi loco, quàm nexus cæteri, aut seminales in materia rationes, quibus, cũ gignerẽtur, aptaint er se, & colligata sint vniuersa In animalibus quidẽ vna est summè mutabilis regio, quæ in humoribus,

Naturam nobis cõsenescere.

Cælum quoq; mutabile contra quã Peripateticis visum est.

Contra Peripateticos.

Quousq; cælũ indissolubile factum.

Argumentum à simili in animalibus.

moribus, ſpiritibus vagis, nec nõ carnoſis partibus obſeruatur: vnde & temperamentum vagum in illis, ac momentaneum, à morbis quibuſlibet, aliisq́ occaſionibus alterabile non abſurda medicorum tulit opinio. Quod autem in ſolidis reſidet exemplar alterius, quippe cæleſti calido, fixoq́ ſpiritui penitus adhæreſcens, totum id propè eſt immutabile: ſaltem ad vitæ ſupremos terminos perſeuerat. Attamen paulatim & iſtuc eueritur. nam diſſoluta elementorum ſymmetria, iuſtaq́ miſcella (aëriæ potiſsimũ & aqueæ portionis) in diuortium properante, ſimul diſſoluitur ipſe cæleſtis calor, ac rerum quæ inſunt corporibus miſtis, adminiſtratione defungitur. Quid prohibet cælos, ratione conſimili ceu ſolidas partes in vniuerſo, legem quoque mutationis modo vel maximam experiri: cùm Dei voluntas, ac virtus omnium gubernatrix fortaſsis ab opere tanto, velut remiſsis brachiis ſe pedetentim ſubtrahat: ſeu propter degeneres fœtus, ſubnaſcẽtemq́ humani generis antipathiam, naturæ communioris ampliſsimam ſedẽ, remos, & gubernacula deſtituat: vt quodam receſſu materiæ ab opifice ſuo ac moderatore, illa concretionis æquabilis olim, lucisq́ præſtantia non aliter eneruetur, quàm ferro ſemel impreſſa qualitas ab heracleo lapide, per longiorem ipſius intercapedinem elangueſcit. At iſta quidem mutatio, rebus alioqui immutabilibus facta, mundi ruinã non procul abeſſe ſignificat, ſed tamen duntaxat ex accidente demonſtrat: cùm aliud quiddã ſit multo interius, quod nos in rebus externis oculatiſsimos, intus & oculis prorſus & auribus priuat, vnine: ſam tamen hanc ſeriem ſecum celerrimè in exitium rapit. Tunc enim tempeſtiuum eſt lyram abiicere, quando non ſolùm in ſingulis neruis turpis eſt diſſonãtia, ſed & interior vterus abſinde ſcens modũ proportionis amiſit, pereuntq́ tonorũ ſpatia, ceruicis vincula, verticilli, quibus non modò

Vt ſpiritus duplex ita & tẽperamentũ & natura partiũ vel inſitus calor.

Quaratione ſenſim & cæli vis elãgueſcat.

Interitus vniuerſi ex alia cauſa interiore ac validiore dependet.

Simile.

Excursus in nostri sæculi mores, ac fortunæ Belgicæ deploratio, quæ παντάπασιν πῶ procul abesse significet.

modò chordarum prima connexio, sed & totius musicæ ratio continetur. Quid autem hoc manifestius, si solam fortunam Belgicam, nostriq; tam ferrei sæcli mores ante ora ponamus? postquam extincta iam pietate amoris mutui, religionis ac iurisiurandi vinculis ruptis, sacra, profana promiscuè violentur: vt vix amicum ab hoste amplius, vix lupum (quod aiunt) à cane distinguas. Loquuntur tot cædes infandæ, tot sacra diuorum pedibus conculcata, tot virgines raptæ, tot matronarum stupra & corruptelæ, tot monachi, sacerdotes, ac nobiles viri infandis generibus mortis, horrendæ supplicij crudelitate perempti. Liberet nunc eò prorumpere, heu quæ nunc tandem tellus, quæ me æquora possunt accipere! Miramur exteros? hostémne metuimus circúfusum? vide quò nostræ regionis integritas cessit? ipsi inter se domestici viri, ijsdem partibus nati, coniuncti sanguine, ab ijsdem vberibus cōnutriti, bella inter se, bella impia fouent, inq; perniciem mutuam, direptionem, & contumeliam ceu concitati furiis agitantur. O te infelicē felix quondam Brabantia, cui tantum abest vt opem vicini ferant, quin confluentes vndique, tanquam leoni mortuo petulanter insultent. Iam verò accusent alios alij, potius quàm semetipsos: equidē nunc primùm præstantes Italiæ, Hispaniæ, atq; Germaniæ populos miror. In his profectò laborem, industriam, maturitatem, humanitatem erga genus imbelle: in illis constantiam fortem, fidelitatem mutuam, amorem & studia erga tum doctos, tum bonos atq; præclaros viros, quîs sæpe vel medio Martis in turbine pepercerunt. At nobis iam genus hoc nouum ex locis finitimis prodit, nulli fidum, nulli misericors: nil nisi rapinā & spolia spirans: quod omnes externos in pessimis imitatur: nullum exactè in solis virtutibus refert. Quare quo monstri, aut portenti nomine vocem nescio. nam vnum hoc verè conflatum

Nō socer à genero nō hospes ab hospite tutus.

Regionē hanc suismet viribus perire prius quā alienis.

flatum

flatum ex variis Geryoni, Sphingi, Chimæræ proximũ adulationem ambitiosam, leuitatem atq; perfidiam haurit ex semetipso: Germanicum luxum in perpetuam temulentiã; Hispaniæ seueritatem in crudelitatẽ Turcicam vertit. Et hæc quidem omnia sub defensionis nomine, sub prætextu iustitiæ ac religionis amplissimo, quo ferè, cùm non sit efficacior alius, aut conciliandis cœtibus oportunior, solet facillimè tum capitum multorum turpis ambitio, tum seditiosæ plebis ad res nouandas innata cupiditas tegi: quanquam si tectum illud interius, si facta moresq; inspicias, inter affectus cæteros odio, fastu, auaritia, humani sanguinis siti potissimum flagrent: pro Deo verbis depugnent, re ipsa se atheos esse commonstrent. Velim hîc eius farinæ ingenia vocem diuini spiritus audiant Psalmo 14. Dixit insipiens in corde suo, nõ est Deus, &c. Sed magis 50. Peccatori autem dixit Deus, quare tu narras iustitias meas, atq; assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, &c. Verùm hæc oscitãter audiunt omnes, venit veternus immedicabilis, Heu mentem, & stupidos altè sopor occupat artus: adeoq; internis dissidiis Christiana respub. flagrat, vt imminẽtem ruinam foris, imò iam humeris incumbentem minimè sentiamus. Dicã liberè: nam nisi tandem depositis armis, hi quidem à rebellionis proposito quicquam, illi à vindictæ nimia seueritate remiserint: ni conciliatis animis, omniq; errorũ nube discussa, in solidam pacem atque securam, in vnitatem Ecclesiæ, religionis, inq; amorem mutuum sociemur: hoc sanè sit omnibus prolatũ oraculi loco indubitati, ac longè certissimi, (quod quidem non astra, sed rerum consensus siue connexio prodit) tempus propèdiem fore, vt idem obueniat nobis, totiq; reipub. Christ. quod in festiua ranarũ, & muriũ pugna depinxit Aesopus: vt magna mortalium parte sublata, principibus viris

Prætextus demonũ astui que prodigiosus.

Quò nostra hæc dissidia tandem euadant, vide.

viris ad internecionem mutuam implicatis, exhaustis ærariis, depredatis agris, castrorum ac ciuitatum dirutu munimentis, auersis animis hominum, ac studiis inter se (quæ valli fuerant quondã tutissimi loco) illum ex insidiis erumpentem subitò videamus, qui ex professo se Christiani nominis hostem fecit: qui nunc astutè tanquam in specula latens, altos cuniculos agit, terra mariq́; classem instructissimam parat, vnumq́; id tempus expectat, quo penè cõuulsos, obrutos somno, confractos propria mole, nullo deinceps negotio comprehendat, interq́; prostratos sæuiens instar Leonis, seu rapacis miluij, viuos exenteret atque deglubat. Vtinam verò hæc videant atque intelligant maturè principes viri, ac subleuatis in cælũ oculis, patrem amoris, clementiæ, totius benignitatis, qui solem suum probis iuxtà & improbis oriri facit, vestigiis propioribus imitentur: ideoq́; non ea prodigalitate sanguinis Christiani propria hæc laniari viscera, diuelli articulos, ossa collidi iam sibi nõ suffectura vlterius patiantur. non hîc se degere sciant tanquam perpetuò permansuros: non sathanæ regnum posse cum Christi nomine conspirare: illud in fraudes ac cædes assiduè rapi: istud non aliò quàm vt pacem loquatur plebi suæ; iis qui pœnitentiam agunt, sedem quietam præbeat, plenam gratiæ & veritatis. Quod optimè vidit B. Ignatius martyr epist. 6. vidit & B. Dionysius in ea epistola quàm de castigandi modo, & ordine, ad Demophilum exarauit, prodigiosam Christi clementiam in archetypum figens: dũ Carpo cuidam seueriori in vindicãdis impiis, cælo visus descendere, ac porrecta dextra latus offerre, paratum denuò quò salutis humanæ causa lethale vulnus exciperet, dummodò in posterum peccare desistant. Sed hæc prolixius iusto in speciem concionis politicæ succreuerunt, & nequicquam forsitan auris discerpta fugacibus volant, cũ stupet insaniæ

Animi plebis mutui fortissimi.

Tyrannis Turcica.

Clementiæ, pacis, ac moderationis encomium.

Ostentũ mirabile ex epist. B. Dionysij.

acies fulgoribus, & cùm acclives animi falsis meliora recusant. Vultis ad medicinam ceu propria septa resiliam? nulli nota magis domus est sua. Referam admirabilē casum, à morbo publico & curatione non alienum: ne frustrà putetis libro superiore nos docuisse, quòd vna sit ars & ratio curādi humani corporis, animiq; ægroti, ac regni cuiuspiam vel ciuitatis afflictæ.

Salutis publicæ viā ex arte cyclognomica & medicinæ fontibus rectè diduci.

Magni nominis mulier, nobilitate atque opibus potens, pietatis, formæ, variarumq; virtutum insignibus longè clarissima, virum consimilem nacta, diu festos atque hilares dies in amore solido transigebat. Fato contigit, vt postquā hæc succulentia cum flore ætatis suæ ad habitum illū athleticum imprimis suspectum Hippocrati peruenisset, repentè vterus intumescens nouæ alicuius sobolis, siue conceptus spem de se amplissimam daret. Nihil interim illa opes habere suspectas suas. Accidere singula quæ primùm gestantibus solēt, eructationes crebræ, vomitiones, fastidia, (Græci κίττην καὶ μαλακίαν *vocant) pallor in facie, stupor in cruribus, vertigo & somnolētia, cæteraq; eiusmodi. Sed cū paulatim & rigor, & animæ defectiones, maioresq; concussiones interiorū orirentur: cœpit hic ipsius affectus mali maioris suspicandi causam tum medicis tum obstetricibus dare: qui tamen omnes absente marito nihil tentandum temerè cogitabant. plures etenim mensibus primis purgare corpus, detrahere sanguinem mole sua, & qualitate peccātem abortus vitio metuebāt: iuxta Aphor. Hipp. 1. sect. 4. Grauidæ mulieres sunt medicandæ, &c. Erat aliorum alia ratio, atque in sententiam planè contrariam vergens, cui tamen & legislatoris eiusdem norma subscribit, vacuandū esse in acutis, quoties materies turget, ac vires constant, vel eodem die. Sic vtrorumq; dissentientium finis in consultādo & vnus, & integer fuit, iisdemq; principiis ambo, cōsimilibus*

Casus mulieris grauidæ in exemplū collocatus.

Consultationes medicæ ex iisdē principiis in eundem scopum pertinētes, in ipsa tamē intentione medij sæpissimè pugnant.

libus viis, à morbi videlicet ac laborantis cõstitutione, tendebant. Verùm in melioris electione, propter quãtitatis æstimationem, dissidium vertebatur. Hanc enim non semper ingeniosis, non exercitatis aperit Deus, sed sibi secretò seruat, inspirans hominibus quibus, & quando maximè velit. Placuit demum tanta difficultate rerum, ex differentibus hisce consiliis vnum facere. Detractus est sanguis, sed moderatius primò: inde paulatim copiosius, nequid præcipiti subductione periculi tum in conceptum teneriorem, tum in mulierem grauidam redundaret. Et iam afflictæ quædã tranquillitas maior, ceu salutis spes affulserat: cũ progressu temporis alud maius se aperuit malum. Nam & liberiores medici venturæ hydropis metu validiora cathartica insuper obtruserunt, quanquam nunc quartus à conceptu mensis, vitalem fœtum in vtero demonstraret. Hinc verò naturæ tenerrimæ cõcussa & cõcita vis vniuersa est. vt quãuis validè purgaretur, ventrem tamen inflari amplius, tum robur & impetum fœtus magis, magisque diminui senserit. Quin eò res rediit, vt præter obstructiones, aquosi humoris copiam, & febris lenta succresceret, extincto propemodum calore natiuo; tum quod grauissimum videbatur, multis ac variis argumẽtis, vt torsione, palpitatione cordis, frequenti cõuulsione, lipothymia, certò collegimus & molam quampiã, vel alud monstroquid simile, cũ embryone in vtero contineri: quod victus errore sæpissimè, aut intempestiuo pharmacis natum, omne non solùm fœtus alimentum ad se reuellat, sed fœtum vnà cum muliere rodendo sensim, sugendóq; conficiat. Orta est cõtrouersia noua, volentibus aliis, maturè fœtum vel cum ipsa conceptæ carnis illuuie deturbandum, quo salus ægrotæ fœminæ procuretur: aliis verò, paulatim esse purgandum, quo simul & matri & puero consulatur: plurimi verò, qui virtutem fœminæ impri-

Difficultas precipua in electione potioris.

Multitudo medicorum perdidit Cęsarem, vt in prouerbio est.

Videquã multis inter se luctantibus sępè doctorũ sententię propter æstimationẽ potioris in diuersa ferãtur.

imprimis habuere suspectam, à tot tantisq́; purgationibus temperandum penitus, desistendumq́; ab omni vel leuiorũ medicaminum genere iudicabant. Hoc autem resolutione pulcherrima ab ipso fine, per medias causas & elementa, quemadmodum in opere Cyclognomico demõstratum est. Exempli gratia, finis est, fœtum vitalem cum ipsa muliere saluum in vtero, inter tot cruces & calamitates grauissimas retinere: salus dari non potest nisi duobus ante omnia procuratis: quorum præcipuum est virtutem in grauidis integram conseruare; quòd natura cuiusq́; siue insitus calor sit primarium instrumentum, quo similium conseruatio, extraneorum expulsio fiat, cunctarumq́; partium, humorum, spirituum harmonia perpetua foueatur, imò & præsidiorum, vel medicaminum virtus ex potestate in actũ redigatur: vno etenim hoc nobis deficiente, nequicquam in reliquis laboratur. Alterum verò, sed secundarium est, vt cuncta naturæ obstacula seu viribus matris, seu maturando fœtui aduersaria secludantur. Eiusmodi nunc multa coincidunt inter se pugnãtia palam: vt febris, & hydrops, & atrophia, & molæ potissimum in vtero confirmata. Sed quia illorum quæ præ cæteris vrgent, & prima debeat esse curatio: massam hanc inutilem, affixã cotyledonibus oportet expellere: quòd nimirum matri, conceptui, ex aqua sit perniciosa, ac medicorum aggressiones cæteras remoretur. Verùm dependet iisdem radicibus, membranis, venis, arteriis, quibus infelix embryo continetur: vt nec sine abortus, neque ingentis hæmorrhagiæ discrimine, solũ quod vniuerso infestum est, possit excludi: tum virtus grauidi ex anteactis detractionibus nimium fracta, vsum vlteriorem medicaminum interdicit. Adest & nausea, & appetitus deiectio, quæ nec medicinæ pocula nec pharmaci nomen potis est sustinere. Quid pharmaca dixi? imò ne cibos quidẽ, aut

Analyticæ methodi vel resolutoriæ παράδειγμα perspicuum.

Virtutis prima vbiq; habenda ratio.

Indicationum pugna.

Molæ subnascẽtis pericula.

potius, quibus ipsa deiectio virium sit instauranda. Quonam igitur hæc indicationũ contrariarum turba deuergit? num & medicus ipse tanquam otiosus nauita ventis, & fluctibus vela committet, dum rerum euentus ancipites timet, interea & meliora deos sedet omnia poscens? nequaquam verò: sed inter procellas, æstusq́; contrarios ne impellendo in syrteis & saxa detorqueat, ferè ad momenta singula formam consilij temperabit, medicamenta seueriora reiiciet, naturam tenerrimam sibi perspectam, maiori ex parte cõfirmans, quod ea omnium moderatrix alimentis, potibus, vel pauxillulum roborata, opes vberrimas contineat in semetipsa: ac sæpenumero per quietem placidam, abstinentiam nudam, spontaneas aggressiones faciat, vel ipsis medicis insperatas, quibus non modò (vt. Epid. 6. Hipp.) conseruat propria, aliena repurgat, verùm & seipsam maturitatis subsidio in formæ prioris redigit εὐφυίαν. Quare vbi se talis offert occasio, si quidem in vigore consistit morbus, ipsaq́; naturæ interior vis spontaneos motus prudenter instituit, totum illi negotium penitus permittendum est: sin irritata potius vel oppressa in suis conatibus antè deficiat, profectò ad instrumentum recurrimus, quod medici antiquiores ἐπίκρασιν appellarunt; vbi alternis in vires incumbitur, alternis in purgationẽ rei perniciosæ. Sed quo Mercurio duce nunc illud se nobis aperiet, vt inter tot scopulos rebus ita pugnantibus non modò quid sit agendum ratione certissima cognoscamus, verùm & quantum, & quando, & vbi conueniat, qua denique moderationis lege, vel ordine vniuersum hoc medicationis curriculum possit expleri? iam enim ex illa nimis communi rerum indagine, repentè ad scrupula, seu naturam insectilem vsque prouoluimur. Profectò, vt aliàs demonstraui, omnium disciplinarum error præcipuus in rerum æstimanda quantitate sepultus latet:

Prudẽtia nauitæ potissimũ in tempestate cõspicitur: medici verò in morbis, cũ agendarũ rerũ rationes maximè pugnant.

Naturæ prudentia.

Per indicationes contrarias via exactè media, vel in vtrumq; latus sensim & cauendo extrema est nauigandum.

Vide Gal. 9. Therap.

Circa rerũ extremas peristaseis exactã cognitionem solũ diuinitus expectandam.

tet: Deus enim soli arcana scientiæ suæ rerum mensuras, & pondera seruat. Quare post omnem ἀνάλυσιν eò est veniendum, vt imploretur cælitus ille luminum parens, cuius spiritu mens accensa, ac seipsa illustrior, cuncta perspiciat, quæ nullis alioqui humanis oculis patent, neque viribus cedunt, nec rationum discursibus eruūtur. Multos enim medicos ad artis specimen natura ingeniosos, præstantes industria reddidit: sola pietas, ac numinis imploratio verè felices facit. Nam quantumcumque exacta methodus sit in subsidium rationis, imaginatrix animæ pars per vsum præcipuè, exempla, atque historias confirmetur: restāt tamen ab intellectu notiones cælitus hauriendæ, cùm sanctæ & tacitæ aspirationis influxu, qui secum luctantes analogismos, atque epilogismos in vnum possit adducere, cuiusq; arbitrio omne quod multiplex est, ac difforme sibimetipsi ceu basi firmissima teneatur. Quòd autē affixi rebus præsentibus tam segniter illa spectemus; adeoq; circa res æstimandas verè vt sunt, infinitis errorum laqueis implicemur, rationem aperuit Proteus apud humanum genus, vel Aristeum multiformis naturæ symbolū repræsentans; Georg. 4.

Resolutionis finis & cōpositionis initium.

Principiorum mutua cōspiratio latius in cyclonomicis exarata.

Progressio ad mysticum sensum totius fabulæ Orphei, atque Euridices.

Non te nullius exercent numinis iræ,
Magna lues commissa tibi has miserabilis Orpheus
Haud quaquam ob meritum pœnas (nisi fata resistant)
Suscitat, & rapta grauiter pro coniuge sæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba.

Designat hîc Orpheus intellectus agentis vim admirabilem, cuncta ferarum genera demulcētem. Hic sibi per harmoniam corporis, rationis passibilem vim siue Eurydicen scilicet à primis mundi cunabulis in vxorem duxit. Ea verò con-

Coniugij ratio.

Eurydices mors.

conspiciens humanæ infelicitatis idolum, quod se relictam paulisper ab intellectu velut apprehensurum proximè sequebatur, tota in sensus defluit, atque hinc per phantasiam multiplicem erroribus vitæ obnoxiam, velut ab hydro immanissimo puncta, vitam, quæ propriè fuit in intellectu, rerum sensibilium tenebris, ac miseranda morte commutat. At quantus hîc Orpheo dolor, paulò post referens docet.

Vita hominis duplex integra ante peccatũ, post peccatum lex descensu animi labefactata.

Ipse caua solans ægrum testudine amorem
Te dulcis coniunx, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat:
T ænarias etiam fauces, alta ostia ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manésq; adiit, regémq; tremendum,
Nesciaq; humanis precibus mansuescere corda.

Descensus Orphei ad inferos.

Sic intellectus ab alto defluens, affixam sensibus rationem velut Orco demersam, rursus virtute musica, seu per concentus virtutum optimarum, & notionum in superas auras reuellere studet. Sic Deus misertus humani generis post peccatum rebellionis longè grauissimum, in terras sese demisit, quo superatis inferis, nostrisq; sceleribus expiatis, sibi desponsatam Ecclesiam à tenebricoso rege in lucis æternæ consortium vindicaret.

Musicæ vis.

At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
Vmbræ ibant tenues, &c.

Etenim ad intellectus argutos radios, auramq; planè diuinam, omnes tum rationum discursus illustrati, tũ varia idola sensuum simulachra rationis expertia penitus obstupescunt.

Iamq; pedem referens casus euaserat omnes,
Redditáq; Eurydicæ superas veniebat ad auras:
Cùm subita incautum dementia cepit amantem,

Ignoscen-

Ignoscenda quidem, scirent si gnoscere Manes:
Restitit, Eurydicénque suam iam luce sub ipsa
Immemor heu, victúsque animi respexit:

Amor sanè fortißimus, arctúmque consortium rationis vtriusque, facit vt intellectus illa vis agens & mascula fœmineam sibi repertam in tenebris respiciat semper, ideóque non ante præfixum fati curriculum extra portas infernas hanc secum omnino in campos æthereos reducere poßit: quin postquam Eurydice nudam hanc intellectus aciem ad se conuersam, & luce clarißima radiantem, ex tenebrarũ diuturna consuetudine non admodum ferat, non mirum si iuxta Proserpinæ legem rursus in posteriora, loci nimirum ac temporis speciebus abrepta, feratur. Ibi omnis

Relapsus Eurydices ante vestibulum Ditis.

Qui Manes abripiãt rationem ab intellectu.

Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera, térque fragor stagnis auditus Auernis.
Illa quis & me, inquit, miserã, & te perdidit Orpheu?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retrò
Fata vocant, conditque natantia lumina somnus:
Iamque vale, feror ingenti circundata nocte,
Inualidásque tibi tendens heu non tua palmas.
Dixit, & ex occultis subitò, &c.

Nequicquam agit mentis suprema particula, quãtumuis Deo contermina, dum tamen ad harmoniam corporis alligata sequestrare conatur à sensibus rationem, totámque ad se reuellere studet, inque vnionem perfectißimam retinere. Nam ipso sollicito nimis intuitu mentis in rationem & sensibilia simulachra, quam penè subuexerat facultatem, prope vestibulum Ditis rursus amittit, atque in sua relabi vestigia cogit. Quare hoc casu tam deplorando attonitus intellectus

Orphei planctus de miserando coniugis fato.

Quid faciat? quò se rapta bis coniuge vertat?
Septem illum totos perhibent ex ordine menses

Rupe sub aërea, deserti ad Strymonis vndam
Fleuisse, & gelidu hæc euoluisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.

Orphei miserandus interitus.

Sunt hæ septenæ periodi Planetarum ad ætatum nostrarum numerum, atque naturam aptissimè cõgruentes, neq; prius hîc animi dolor, querelæ carminis, oculorũ lachrymæ cessant, quàm dissoluta compage corporis, per furorẽ Bacchidum (elementorum intelligit ametriam) discerptus Orpheus intereat, atque intellectus à corpore separetur. Nam istic per gelidos montes, iuga vasta procellis, dum vitã sibi acerbam ducit,

Nulla Venus, nulliq; animum flexere Hymenæi:
Solus Hyperboreas glacies, Tanaimq; niualem,
Aruaq; Riphæis nunquam viduata pruinis
Perlustrat, raptam Eurydicen, atque irrita ditis
Dona querens, spretæ Cyconum quo munere matres
Inter sacra Deûm, nocturnáq; orgya Bacchi
Discerptum latè iuuenem sparsere per agros.

Amoris magnitudo pulchrè delineata.

Vt autem amoris magnitudinem etiam post fata superstitem explicarit, ita subiungit,

Tum quoq; marmorea caput à ceruice reuulsum
Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
Volueret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
Ach miseram Eurydicen anima fugiente vocabat.
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

Orphei atque Eurldices ἀποθέωσις.

Hic ille tragicus sé depereuntium finis: hæc vna fatalis est separatio, non potentiarum inter se, sed animæ totius à corpore: quæ & supremum imponet ærumnis, atque angustiis finem: cùm illa inferior virtus, velut à sopore altissimo fuerit experrecta, cùm illa superior quoque à crassiore musica, diuinam alteram resonantem ex æthere longè purissimo comprehendet. tunc, tunc cõiunctis viribus sociata, sine

nube

nube aut intermedio septo, in Veneris cestum indissolubilem coalescent, fructumq; amoris perpetui consequentur. Cestus indissolubilis. *Soluet lethargicum somnum Phœbus ille splendor is æterni, in singulis quidem cum proprio fato quisque secesserit, pœnam aut præmium pro merito relaturus: soluet in tota Ecclesia, quando post mille persecutiones grauissimas, illam discerptam miserè, rursus in integrum ponet, ac nitori pristino reddens, inter tot vmbras & latebras veri falsiq; discrimen aperiet.* Allegoriæ caput in Ecclesia & singulis membris. *Quare vt tandem his Orci compedibus expediti, in atrium domini, ac lucē purissimam euolemus: lustrentur oculi mentis, atque ad ascensus obstacula submouenda, hymnum hunc suauissimum ab imis pectoribus, ex Orpheï verè diuini cythara concinamus.* Operis κατασκευή.

Carmen cosolatorium.

Psalmi 125.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion immobilis in sæculum manens.

IAm fera tempestas terris, iam ferueat alto:
Iam breuia & Syrtes, Erebi spiracla dehiscant:
Fulguribus, ventis ruat ipso à cardine mundus:
Cui vigor & constans animo fiducia rerum,
Cui spes in Domino sedet alta mente reposta,
Ceu mons immani consurgens vertice Sion,
Seu domus, æthereas cui tantum culmen in auras
Subrigitur, quantum radix in tartara tendit:
Ille etiam pelagiq; minas, celiq; procellas,
Murmuraq; insano ridens resonantia Ponto,
Integer, immotus manet, æternumq; manebit.
Aspice vallatam Solymæ tot montibus vrbem,
Et iuga circuitu veteris pendentia saxi:
Illa quidem haud fragili muros cinxere corona;
Fortior at virtus Domini, quæ mœnia circum,

Quæ circum populiq; sui, templiq; senatum,
Arces, & pluteos, & propugnacula firmat:
Non vi, non hominum sæclo concessa moueri.
Nam licet in miseros sceleratæ insania gentis
Impunita diu, & vasto sublata tumore
Sæuiat, vt præceps maris implacabilis æstus:
Ne tamen hac rerum facie concussa piorum
Genua labent, neu qui sensus exempla secuti
Dormitare Deum, promissaq; inania ducant,
Atque alios falsa sumant ab imagine vultus:
Iam veniet, iam, iam dextræ diuina potentis
Gloria, supremis velox à partibus orbis
Ingruet, infestas acies, arma impia frangens,
Tum prius aduerso fortunæ turbine pressis
Abstergi lachrymas, puraq; in luce videbunt
Nigrantes circum circa perrumpere nymbos,
Inuertiq; vices praui, & mutabilis æui.
Macte bonis radiis: verbi sapientia macte
Muneribus, quæ cuiq; suo pro iure parasti.
Perge piis, perge ô vultu aspirare sereno,
Et capita inuisi generis fugitantia recti,
Ocyus illa tui cum vento flamma furoris
Abripiat quouis, scopuloq; infigat acuto.
At terræ, populisq; tuis Pax aurea palmis
Vberibus, ramum expediant frondentis oliuæ.
Quam saliant circum pueri, innuptæq; puellæ,
Matres, atq; viri: colles, ipsa æquora plausus
Ingeminent: clara testentur voce, Deorum
Te Patrem, ac Dominum æternos regnare per annos.

Cogitaui vt intelligerem hæc, sed labor est coram me: Donec intrem in sanctuaria Dei, & intelligam nouissima eorum. *Psalmo 73.*

τέλος.

Casus

Casus mirabilis cuiusdam abscessus in puella Louaniensi, relatus nuper in prodigiorum classem, istic vberius in medicorum gratiam explicatur.

PVella nobis vicina, filia doliarij fabri, annum agẽs ætatis decimum quintũ : habitu corporis mediocriter succulento, formæ venustate atque ingenio nõ vulgari, cui tamen in vultu subtristis quædam alacritas misturam æquabilem humoris sanguinei & melãcholici præ se ferret, (nomen huic inditum Catharina Gualteri) cœpit lãguere variis symptomatibus circa Ianuarium anni, 1571. menses bis terue processerãt: sed à morbi initio statim suppressi insignem totius corporis lassitudinem pepererunt, eius generis quam φλεγμονώδην *Galenus appellat. magna fuit venenisuspicio, quòd à gentili & coætanea quadam quã sibi offensam semel, & minitatam grauiter antè meminerat, obtrusum libamenti frustulum accepisset, in quo mandendo se sensisse dicebat saporem non prorsus extraneum, sed asperitatem deglutioni resistentem. Atqui ab eo tempore cœpit primùm angi circa præcordia, extenuari plurimum, vomere per interualla, aorexiam, vertiginem pati, aliásque propè quæ grauidis solent accidere, infandus symptomatibus conflictari: potissimũ tamen quarto mense & septimo: nam circa medium Iunij febres occultæ sensim in manifestas abierunt, cum siti & quadam conuulsionis specie, animiq; deliquio. Interdum verò sic auctus est dolor, vt instar furibundæ de loco in locum continuè fluctuaret. Sæpe inflatis præcordiis multò vehementius quàm in hystericis solent, eò angustiæ venit, vt nigricante facie, fauces velut ab iniecto laqueo premerentur. Nec leue illud spectaculum fuit: tres, quatuórue ministri quantumuis robustissimi, vix retinẽdæ*

Morbi occasiones atque præludia.

Symptomata indies grauiora.

sufficiebant: quin repentè exiliens lecto in omnem conuulsionis speciem torqueretur: vt magno horrore aßistentium, pleriq; obsessam virginem à malo dæmonio clamitarent. Hæc mala cùm se per vices intenderēt, atque remitterent: mense Augusto, qui nonus ab initio fuit, exacerbata sunt supra modum. Fortè euenit, vt tum pertæsi primùm molestiæ, spem ferè quam antè conceperant ex vnius naturæ integritate, deponerent: & (quæ nostratum hominum consuetudo est) in summo turbine tentandam medicorū operā iudicarent. Ventum est ad me primò, quòd cæteris vicinior forem: sed cùm abessem, quo tempore mors in limine videretur, accitus est D. Doctor Beausardus: qui vt conspexit afflictam miserè, non malè à vermibus mali ferociam est suspicatus. Præscriptum audio puluerem ex cornu monocerotis: qui cū in officinis ægrè parabilis eßet, euenit interea vt post terribiles cruciatus sponte cōcita vis naturæ, anguillam viuam per posteriora detruderet, quam ad me protinus detulerunt. Erat illi legitima forma cum tota specie, craßitudo pollice maior, longitudo pedis vnius atque dimidij. Aderant illi & squamæ & oculi, & spina, & cauda vniuersim vt in anguillis solet. Quin quod magis mirere, triduò ante quàm foras eruperit, auditum narrant bis terue in vtero sonum, non ipsi puellæ modò sed & astantibus circumquaque, velut argutum, & tenuem ab angue productum: & cùm egereret, manifestè puella retulit se sensisse, quòd primùm exerto capite se retraheret per posticam, inde cū impetu exiliret. Iacebat anguilla diu inter faces velut examinis, sed coniecta in vrnam aqua plenam, reuixit denuò. Cessarunt ab huius excretione dolores illi extremè feroces. Sed quæ sequuntur stupenda magis symptomata, nihil est quòd præcedentibus conferantur. Hactenus velut partus ab vteri gestatione succeßit: superest puerperium, dî boni

Anguillæ viuę excretio portentosa per sedem.

boni quàm admirabile! Anguilla, quam mortuam exenteratamq; suspenderant loco sublimi ab animalibus tuto, repentè euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentē aquosi humoris copiam, quā ego tum quoque vocatus vidi humano lotio non absimilem, saporis vt ipsa narrabat absurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, singulis profectò exonerans supra libras 24. vel vt vulgo nominat gheltas 5. Testor hæc omnia nobis non ex relatione describi, vidi inter alios his oculis meis, atque his manibus contrectaui. Nec magis obstupui, quàm vbi vidissem tanta humiditate per os excreta, nihilominus vrinam interdiu bis térue reddere copiosam: quòd nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius appareret: quòd ipsa puella potus ac cibi paucissimi, vix vnum cyathum vini, aut cereuisiæ, aut liquoris alterius potitaret. Eò venit hæc aqua excreta abūdantia, vt spatio duarum septimanarum facilè amas duas implere potuerit. Antea quidem bellè cū cæteris ratiocinabar, tanquam hactenus visa in ipsius putredinis modo causarumq; effectricium analogia, naturam suam quantumuis reconditam obtinerent. Sed hæc tam enormis quantitatis ratio, quòd omnem vim superet intellectus, certam apud me suspicionem prodigij fecit, ac latere in eo quippiam vel summè diuinum, supra corpoream molem, supra syndromen physicam, spiritum, atque animæ facultatem, vt ex progressu rerum euidentissimè liquet. Namq; post decimū quartum diem, singula rursus accuratissimè in examen reuocans, ventrem offendi compressum & planum, vrinas sanorum lotio non admodum differentes: pulsus, respiratio non omnino præter naturā, nisi cū paroxysmus inuaderet, tunc enim vtriusque facultatis quædam oppreßio, vel plena abolitio ad multum temporis videbatur. Quæsiui num in hypochōdriorum alterò quicquam persentisceret: aiebat multum

Præstigiosum quiddam.

Vomitus mirabilis.

Nota quantitatē prodigiosam, ex qua primū diuinitatis character effulsit.

Inquisitio medica etiam circa casus morborū prodigiosos.

multum sibi dolere sinistrum latus, ab eo tempore quo anguillam excreuerit, imò & dudū antè; sed prius suisse alicuius ponderis sensum, nunc etiam morsum & acrimoniā accessisse. Quin cū validius premerem, offendi se grauiter dixit, nec parua parentes hac de re admiratio subiit, quòd ipsu hoc prius tentãdo inuenerim, quã cuiquam à laborante proditum fuit. Nam ipsa virgũcula præ doloris acerbitate, non omnia referebat: sed interrogata ad singula, quorum meminerat, exacta ratione respondit. Cùm enim curaturo oporteat alia quadam respicere, ac præsertim cõtinentes & proximas causas, formam affectionis scilicet, locum affectum, & materiem (si qua sit) ea sede contentā: cœpi per resolutionem altius cogitare, ac statim id subiit, anguillam eiusmodi non potuisse tam diu in ventris spatio delitescere, quin prius excerneretur, quàm tantam molem sit consecuta, si modò in stomacho, ventriculo, aut intestinorum quopiam habitasset. cùm quanto minor sit, tanto facilius elabatur: neque illius locus in cauitate abdominis potuit assignari, sic enim non nisi diruptis intestinis exitū reperisset. Idem de cæteris locis humani corporis iudicandū est. Nam abscessus ingentes, acus, & alia istiusmodi per vasorum anastomoses mirabiliter vacuari, nõ nego: & frequens hoc docet historia: sed de anguilla crassissima idem sperare absurdissimum foret. Quia tamen per aluum quasi ex sinistro hypochondrio foras erupit, atque in eodem latere permansit contumax dolor, vt etiam omnes paroxysmi deinceps hinc velut aura quadam delata, primùm sui auspicium apertius præmonstrarint, ac postremò infanda quæ sequitur rerum excretarum varietas per œsophagum sit delata. Mihi profectò iam non cognoscere certò, sed videre locum affectionis existimaueram, apertè sentiens natam anguillam intus in intestino colo, ea potissimū parte qua

Methodus inuestigandi loci affecti.

Vbi hæc anguilla latuerit.

per

per omentum, & conterminas venas, tum lienis corpori, tum fondo ventriculi adhæreſcit, vt etiam ex ſympathia ſtomachi magis, magisq́; poſtea demonſtratum eſt. Nam quicquid abſceſſus reliquũ fuit, vniuerſum eò decubuit, ac vomitione ſeceſſit: per aluum inferiorem penitus nihil. Sed quia iam pridem adducta ratio ſubinde in diuerſam ſentẽtiam concitaret, neque putarem iſtic tam ſubitò naſci anguillam, neque tam diu formatam rectè conſiſtere potuiſſe: aliud quiddam in mentem venit, quod per frequentes anatomes in Xenodochio ſum conſecutus: naſci interdũ abſceſſus nobis reconditos, quorum materies diutiſſimè velut incluſa membranulis teneretur, quas ipſa humorum copia, vel edax malignitas ſibi efformat inter diploides pleuræ, peritonei, aut cuiuſcunque menyngis alterius: vt euidenti exẽplo patuit in diſſecto cadauere domini de Schoonhoue: cui ex percuſſione, dum iuuenis eſſet, equinæ calcis in ventrem, locus factus eſt imbecillior, ſenectutu tempore fluxio nata in diuturni abſceſſus ſpeciem tranſiit, ac ſuppurata demum, eroſis membranulis, è peritoneo in abdominis cauitatem decidit, vnde paulatim putrefactis inteſtinis, ac diarrhœa ſuperueniente, deceſſit. Sed hæc in aliis non infrequenter adeò ſunt animaduerſa: nunc quantum quæ viderim hactenus in puella maiori ex parte quid metaphyſicon redolerent, hoc tamen vſuuenire putabam, vt quæ non naturaliter fierent, plerumq́; tamen haberent naturalem eſſentiæ modũ, ex materie corporũ, necnon formarũ auſpicia, rationesq́; ſeminarias, & filum generationis acciperent. Quare non alienum à ratione credidi, ad inſtar iſtorũ abſceſſuum, primò fuiſſe collectam materiem inter inteſtinorum tunicas, quibus paulatim à mole diuulſis, tumor pepẽderit intus in quo anguillæ facta ſit generatio, non alia ferè quã fœtus in vtero, inq́; membranis ſuis. Sic enim fieri potuiſſe,

Demõſtratio ab exemplis.

Hiſtoria diſſecti corporis.

Naturales cauſas vt plurimũ metaphyſicis permiſceri, ideoque & duplici curatore torũ in illis negotium peragendum.

tuisse, vt primò exigua nō adeò vehementer afflixerit, augescens postea tot fuerit dolorum & cruciatuum causa, donec via vi facta, & velut matura partui abscessum rupérit, fractisq; menyngibus sic se effuderit foras. Docet verò hanc formam generationis totius, omnium præcedentium pariter & sequentium perpetua symphonia. Nec adeò sum falsus animi, quin quamuis exigua spes in medicorū auxiliis putaretur, vno tamen præsagio multos in artis admirationem, cultumq; pertraxerim. Nam & membranas varias, variamq; humoris speciem, cū mira supellectile prodituras, dudum antè prædixi, quā euentus ostenderit palā. Omnino id mihi persuasi, causam motricem quiddam existere supra naturam, sed quæ materiem sibi ex naturalium rerum genere in subsidium sumeret, formā affectionis metaphysicam sanè, sed physicæ consentaneam sequeretur: quippe quæ partus naturalis imaginem, imò gestationis totius, conceptus, & puerperij, non in subiecti legitimo loco, aut specie constitueret. Quare nec modum curationis simplicem vltra restare conieci, sed pártim præceptu medicis esse nitendum, vt causæ proximæ tolleretur: partim lustratione, precibus, atque eleemosynis, quo possent & præcedētes, & procatarcticæ velut iniectis vinculis refrænari. Atq; vt redeam vnde diuerteram, vbi per 14. dies ingens illius aquosi humoris copia profluxisset, cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copiosissimi numero, digiti lōgitudine, sed longiores alij, alij breuiores, eiusmodi sanè quales annosis canibus euellūtur: auctaq; est indies ea pilorum quātitas, vt facilè pilas quāplurimas iustæ magnitudinis implere potuerint. eiecit hos omnes magno fastidio, ac vomitus difficultate. Ac iam circa vesperū deliquia quædam animi admirāda contingebant: quæ primò in vim veneni, ac vermium corruptelam reijcere solebamus. Sed magis

Causarū effectuumq; connexio methodi fundamentum.

Authoris præsagium.

Mirū cōmentum dæmonis ad exprimendam cōceptus partusque similitudinem loco nō suo.

Pilorū excretio portētosa.

Deliquia.

magis magisq; se proferebat, quod ducimum maximè, atq; à ratione secretum fuit. Cùm enim vesperi in ipso defectu puellam velut exanimem offendissem: diligenter obseruans singula, vidi supinam subitò sese ex vno latere in aliud iactantem tanto impetu, vt, nisi coercita, caput promptissimè in aduersum parietem, vel spondæ vertices impegisset. Manus contractæ erant tam validè, vt nulla vis posset effringere. Interdum manu subitò reducta pectus percutiebat, tanto sonitu ac vehementia, vt magno in periculo fuerit, ne vllum præcipuorum viscerum lethali vulnere violaret. Durabat istuc per horas interdum duas à septima ferè vsque ad nonam vespertinam. In paroxysmo neminē agnoscebat. sæpe velut ab vtero suffocata rubebat insigniter, ac ferè is rubor sub vesperum erat mali alterius certus prænuncius, cũ lassitudine quadam, ac sensim orientis febriculæ rudimento. Semel atque iterum spumeum quiddam circa os apparuit: vt iam planè mihi constaret veras accessiones epilepticas permisceri, ex emprosthotono in opisthotonum, & hinc in alternatã speciẽ successionis lege mirabili transeuntes. Itaque & morbos naturæ solitos in affectione insolita contemplatus, illa porrexi quæ in morbis comitialibus secundum methodum, artisq; consuetudinẽ opitularentur: imprimis consyderatione adhibita, quòd genus hoc vniuersum nõ ex idiopathia cerebri, sed tantùm ab infernis locis, ac lege consortij promanaret. cũ statis horis, ac simili propemodum forma malum recurreret, ac manifestè cum ipsa accessione anhelitus breuior, pulsus inæqualis & turbulentus, præcordiorum sæua inflatio, stupor internorũ, externorumq; sensuum subitus appareret. Contigit semel, sub paroxysmum repentè ex risu in fletus, ex fletu in risus maximos solui, & cùm ad se reuersa paululum, in longam ecstasim liberetur, subitò silentium rumpens, non secus

atque

Ecstasis admiranda.

Accessiones epilepticæ.

Ecstasis diuina.

atque cũ Deo locuta est, velut attonita extensis ad cælum digitis, ferè his verbis: Itáne ô summe Deus tua illa tam incredibilis pulchritudo est? quousque nobis hîc permanendum? aut quando me rapias vt te fruar? Tum quasi à somno altissimo expergefacta, sic coram assistentibus inquit, Ecquis vestrûm ita mihi est odiosus, qui me summæ quieti traditam, atque in hortis floridis longè pulcherrimis lusitantem, in hunc miseriæ campum ac tenebricosum carcerē reuocarit? Quæ sanè dicta grauissimè; quo pacto à puella rudiore, præsertim huius ætatis, efferri, nisi per ecstasim possint, minimè video. Venit in mētem quod de Hippothoi famula 6. Epid. scribit Hipp. Porrò cũ ad se tota post paroxysmi curriculum rediisset, inquirenti denuò num quis dolor vlla in parte corporis superesset, sinistrum hypochondrium designauit: cuius is erat sensus, qui recentiori vulneri solet. Cùm illi darentur vel acriora paulò, vel acida, vel aromatica, statim dolores bi latus afflictum violentius impetebāt: vt se morderi, excoriariq́, extrinsecus clamitaret. Exhibito decocto Zarsæ parillæ cũ rad. consolidæ maioris, plantaginis, ligni aloes, & cinamomi modico, dolor hic valde lenitus fuit. cessarunt accessiones comitiales per aliquot dies, vbi octiduum potitasset: imò & lateris tumor paulò factus remissior, aquæ excretio planè cessauit. Interea tamē nonnulli vomitus, qui floccos ingētes pilorum eiicerent cũ materie purulenta instar saniei, interdũ simili stercori columbino aut anserino: in qua colluuie & frusta lignorum, & membranarũ tenuia rudimenta; sed lignorum partes adeò viuæ, vt ex candicibus obsoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur, vnguis amplitudine, aleæ crassitie, intus fungosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigro. Dedi corallinam cũ oculis cancrorum, & cornu ceruino, adiecto momento lapidis Bezahar, atque ossis de corde cerui.

Doloris species in hypochondrio sinistro perseuerans.

Curatio medica.

Excretiones variæ omnes mirabiles.

cerui. Paulò post cœpit alius vomitus ater vt carbo, dixisses atramentum verum, vel sepiæ succum, imò carbones veros minutissimè tritos, atque permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. ij. aut iij. sæpissimè cū pilis tam copiosis, vt nuci iuglandi includi non possent, omnibus albis, prolixis, & duriusculis; quæ cū per triduum ita durassent, eiecit semel & puri sanguinis tanquam è vena dissectā libras duas, nulli rei alterius generis permistas. Interim puella extenuata plurimum, interdiu tamen valebat mediocriter, bene appetens, bene excernēs. Reddebat & lotiū naturale: pulsus mediocris, frequens, subaridus, color viuax, subalbidus, maciletior quidem, sed animus hilaris, & afflictionum grauissimarum facilè obliuiscens. Noctu quies vberior, nullis interrupta symptomatibus malis. Hærebant tamen interdiu dolores circa ventrem, atque præcordia, præsertim vesperi, rarius sub aurorā: nam tum vix semel atque iterum apprehendit. A vomitu sanguinis rursum secutus est ater, acsi antimonio trito tinctus fuisset humor, omnino liquidus, in dies singulos ferè ad lib. v. aut vi. atque hoc portentum septimanam integram constanti horarum lege, & spatio perdurauit: ac tum relinquere penitus cœperunt epileptici paroxysmi, qui primùm diebus singulis affligentes, postea non nisi post tertium diem, ac postremò post septimum repetierant. Tum quoque puella facta alacrior, adeò roborata est, vt etiam prodiret foras, atque discurreret quacunque libitum esset, imò & parentibus necessaria compararet. Magni idipsum loco miraculi venerabar, à tantis, tam diris, diuq́ perseuerantibus tempestatibus non aliter fuisse confractam: certo & perspicuo in omnibus argumento, multum hîc valuisse artes diaboli, qui miseram permissione opificis nostri vndecumque concuteret: sed rursus & boni genij præsens auxilium astitisse, vt quam læsā Dei

Vomitus atramenti.

Sanguinis puri.

Diuini numinis protectio manifesta.

Virtutis constantia prodigiosa.

Dei manus ferierit, einsdem superimposita dextra sanaret. Neque me puduit, præter ea quæ ex naturæ thesauris contuli, etiam diuinorum cultus acrius inuestigare. Legebat instinctu tum nostro, tum aliorum, dietim illud mysterium sacrosanctum, In principio erat verbum, &c. *quo quidem antidoto ex lucis æternæ luminosis radiis temperato, nullum profectò potentius intellexi contra principes tenebrarum, si & preces sanctorum in terris ac cælis, si opera pietatis oblationesq́ accesserint, si diuinarum rerum officia, Ecclesiastici ritus, sed ante omnia mens in Deū defixa, per confessionem ac pœnitētiam à veteris vitæ inquinamentis optimè repurgata. Quid autem illa momēti habeant viuo exemplo meus aliquando expertus est P. M. parens, qui (vt ab illius ore audiui plus decies) claudus vtroq crure, imò paralyticus, à cunabulis vsque ad sextum ætatis annum, cū subnixus duplici scipione ac matertera ductu, festo solemni D. Bonifacij in templum illius peruenisset: statim oblato munusculo ante omnium ora sese erexit in pedes, atque dehinc restitutus perpetuò in integrum fuit. Sed hoc sit obiter dictum. Redeo ad puellam, cui præter diuinæ officia multas quoque confectiones tum aduersus venena, tum corroborandi gratia temperaui. Dedi rursus corallin cum oculis cancrorum, & puluere Zarsa parillæ: & quia plerunq, vasis ex diuturna vomitione ruptura metus accederet; radices cōsolidæ condiri saccharo iussi, & sub auroram sæpius exhiberi. At virgo interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimq́ atriores excernebat, imò & breuiores indies: vt cùm prius ex flauo russescerent, paulatim liuidi, nigri, tandem aterrimi, ac velut dissecti in frusta minutissima per vomitum redderentur. Quandoque cum his & virulentus humor, & crassus, quandoque similimus limo. Circa Septembris medium membranæ frusta maiora,*

Curatio per diuina officia.

Historia rara in patream. thoris.

Membranarū prima excretio.

tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc speciẽ tunicæ crassioris, carnosæ, lentæ, fractuq; contumacis: quibus profectò vt fœtus inuolucro choroeidi, etiam venarum ductus inarati ramosa propagine spectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsecutæ tenuiores multò, sed penitus nigræ, venarum duntaxat vestigia referentes, alioqui membranæ allantoeidi non absimiles. Postremò venerunt & tertij generis tunicæ vasorũ prorsus expertes, aliarum omnium tenuissimæ, vt locũ amnij retinerent. Sed erat hic alia multo substantiæ atque figuræ ratio, quã in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, sed ti ia præ cæteris rara duorum palmorum amplitudinem superabant, intertexta striis profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuò, cancellos in rhombi speciem efformabant, non habeo cui melius conferam, quàm cum senectã viperæ: quanquam nihil hactenus à me conspectũ fuit, cui posset meritò comparari. Sed hoc in eo præcipuè admirandum, quòd secundum longitudinis ductum velut canalis quidam profundior appareret, insculptus fibris trãsuersis & raris, prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus caua & circularis, ut vnius mẽbranæ fastigio paulatim angustior, anguini capitis vestigium repræsẽtãs cũ apophysi mastoeidi, seu processu mãmillari: in alterius fine sensim latescens nescio quid ventricosum & inæquale, etiam bifurcato vertici nõ absimile, præ se ferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinem, atque crassitiem satis luculenter expresserãt. Illud autem tuberculum papillare viam fuisse respirationis existimo, forte per quam & solidis & humidis ad sui nutricationem necessariis vesceretur. Postquam hasce membranas eiecit, secuti

Secundæ.

Tertia pre cæteris stupẽda.

Membranarũ delineatio.

Anguillæ vestigium in membrana.

Lapides excreti.

tiuni

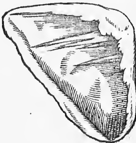
cuti sunt lapides ferè innumeri, quos vesperi semper, ac stata horarum periodo, magnis cũ tempestatibus, animiq; deliquiis eructabat. Forma fuit eiusmodi quæ passim in vetustis ædificiorum ruinis solet occurrere. Lapides solidi, angulosi, inæquales tum specie tum magnitudine, quæ subinde ad nucis iuglandis quantitatem accessit, non absque suffocationis discrimine manifesto. Videbantur quandoque obtecti calce, & coagmentati variè, vt ab illis qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel me præsente quendam eiecit lapidem angulosum, vix cũ duplicis castaneæ mole librandum. Hæsit is per horæ quadrantem, aut plus eo in œsophago: sic vt & tumor insignis id ipsum ostenderet in externa gutturis regione. Eodem temporis spatio omni pariter & pulsu, ac respiratione destituta permansit, vt ne pluma quidem ori apposita moueretur. Manus pedesq; frigidi, corpus rigidum instar statuæ, vt ipsus ego nil amplius ad vitæ spem reliquum arbitrarer: quin commiseratione perculsus abitum properabã, actum esse proclamans, cũ subitò me reuocans mater, moueri filiam rursus, atque oculos aperire constanter assereret. statim vt reuersus fui, saxum illud magna spiritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifestè, & in lebetem sonitum cadentis audierim, magno horrore tum animi mei, tũ turbæ vndique circumfusæ. Euestigio magnam quoque ligni portionem pollicis longitudine pariter, & crassitie, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosum, staminibus rectis insigne, cui & commissura quædam insignior, velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen & pili per vices, sed minores ordine, pauciores ac nigriores. Accessit aliud quod omnem excederet fidem, quod puella in summum strangulationis periculum venit. os enim triangulare solidum foris, intus cauum, ac spongiosum

Ratum spectaculum.

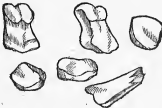
Ligni excretio.

Ossis triangularis excretio.

ſum reddidit ſerè huius forma & magnitudinis, † vt planè

conſtaret eſſe fragmentum cruris bubuli: ac parẽs diceret, ſe tale vidiſſe pridie in ſuis carnibus iurulentis. Nec mora ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum acies, rotulæ variæ ſpeciei & magnitudinis prodierunt. † Interdũ tamen Articuli varij per os redditi.

& pili & lapides intermixti, atque omnium poſtremo vitri & æris portiuncula, quam cum cæteris rebus excretis in

vnam tabellam curauimus exarari. Magna pars singularum mihi dono à parentibus data, ad æternam memoriam asseruatur. Iam verò non amplius de causis metaphysicis dubitandum est, ideoq; lustrandam sacris omnino, & sacerdotum precibus asserebam. Atqui diuinis missarum officiis ritè peractis, collatisq; eleemosynis, statim illa portentosæ excretionis & tempestatis genera conquierunt. Virgo quidem ærumnis assiduis valde concussa, ac decolor mansit ventre subtumido cũ aorexia, tanquã ad hydropisim valetudo vniuersa spectaret: sed solo decocto rad. eryngij, asparagi, iridis illyr. ac Zarsæ restituta cõualuit. Aiebat sibi tumorem relictum in inguinibus, quem vbi tentaui digitis, ac cedere vidi, herniam flatuosam subnasci ex vomitus violentia iudicaui. adhibitu ergo consolidantibus medicamentis extrinsecus, adiunctaq; fascia cum puluillo, ita curaui vt ruptos soleo. Huius prodigiosæ historiæ duo præcipua sum admiratus. Primò quòd cũ res singulæ supra natura speciẽ spectarentur, ordo tamen pulcherrimus ac naturæ gubernatrici consentaneus effloruerit. Deinde (quod longè maximum puto) cũ afflictionis magnitudo atq; frequentia vires humanas propemodum superaret, ipsam tamen vel statim à paroxysmo liberam, non secus animo prompto & alacri ad solita negotia rediisse, quã si lenis dũtaxat febricula tenuisset. Omnino ratiocinabar vniuersum hoc singulari factum prouidentia Dei, quo scopo nõ assequor, nec puto plenius à quoquam intelligi. sed dæmonem fuisse ministrum, qui naturam corporis vnà in subsidium adhibuerit, illa ludibriorum infinita varietas ostendebat, quæ non modò artis nostræ machinas atque consilia, sed & superstitiosam inquisitionem de causis rei ridere meritò, imò ex composito videbatur. Naturam cooperari successus rerum, ordo & materiæ apta dispositio tũ in coloribus tum figuris edocuit.

Diuina officia quantũ conducant vide.

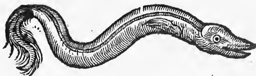
Morbus relictus medica arte curatus.

Examen totius historiæ

Aſtitiſſe poſtremò & angelum bonum, ſtupenda tum præſeruatio, tum repentina liberatio ſatis demõſtrat. Ita quidem in vno ceu paradigmate longè clariſſimo, ſe diuinorũ omnium connexus aperuit: quiddam in materie corporis, quiddam in anima ſpirituq́; quiddã poſtremò in angelis bonis & malis: quorum omniũ apex atque faſtigiũ Deus, qui nodo amoris inexplicabili ſupremis infima pariter, ac media iungit, atque ita res hominum atque deorum, mare & terras, variisq́; mundum temperat horis.

Varia ſuppellex excreta puellæ annorum 14.

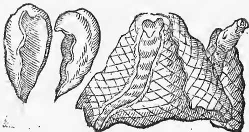
1. Anguilla viua per ſedem.

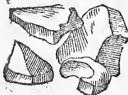
2. Pili varij per os excreti.

Membranæ variæ ceu fœtus inuolucra.

Lapides vomitione reiecti.

Ligni frustulum.

Æris frustulum.

De raro genere Epidimicæ febris ac pestilentis, quæ ad Galeni Hemitriteos accedens proximè, magna contagij vi totum biennium pergrassata est, etiamnum durãs in hãc æstatem anni 1574. Quo quidem exemplo lõgè aptissimo methodus vniuersã tum ad causæ inuentionem, tum ad curationem in morbis abditissimis aperitur.

Qvicunque affectionis alicuius, aut substantiæ naturã sibi reconditam arte velit elicere: ille discursionis simplici filo, causas eiusdem effectionesq́ consyderat: accuratam in illis seriem connexumq́, & conspirationem mutuã peruestigans: vt tanquam à præcedentibus, & ponè sequẽtibus internam essentiam rei, seu causas constitutrices proximas consequatur, id est formam atque materiem: quæ totius progressus à ratione centrum aliquod, vel punctum medium repræsentant. Atqui nos huius gratia discurrentis animi carceres tres, totidẽq́ vias ac principia in cyclognomica arte depinximus: quorum complexu mutuo, vel naturarum omnium recessus penitissimos ingredi fas sit. Verùm vbi de rerum agendarum ratione proponitur scopus, velut curatio morbi, conseruatio ciuitatum, humanorum affectuum moderatio: tum sanè vlteriore analysi (vt & illic præceptum fuit) nobis est opus: nam pro finis varia notione, semper tres terminos ante oculos collocamus: agens; patiens, & intermediam vtriusq́ proportionem. vt in dirigendis expeditionibus belli duces atque præfecti naturam imprimis aduersariæ classis, aut vrbis oppositæ diligenter explorant: vt situm, structura speciem, indolem animorũ, artes, machinas vniuersas. Deinde & suorum militum vires, instrumentorum subsidia, opportunitatem locorum & temporum; ac postremò vtrorumq́ inuicem facta comparatione,

[Margin notes: Breue totius cyclognomicæ methodi diagramma. — Quæstionis simplicis indagatio per analysim & rationalis animæ triplicem viam. — Quæstionis practicæ resolutio. — Vbique termini tres. — Simile in expeditionibus belli.]

ratione, suorum vires similium analogia seruare quãmaximè student, hostium facultates contrariorum oppositione cõuellere, per proportionẽ videlicet instrumẽtorũ ad res obiectas singulas, nomine quãtitatis, figuræ, situs, & aliarũ rerũ, quæ similitudinis, dissimilitudinis analogiã characteristicam comprehendunt.

Similitudinis applicatio ad medicinam.

Sic etiam in arte medica cũ curare volumus morbum, resoluitur huius curationis inuentio in affectus naturam altius perscrutandam, deinde in præsidiorum copias ac facultates, postremò in proportionem vtrorumq;, vt medicamenti ad morbum, suturæ ad vulnus inflictum, vectis aut ferulæ cuiuscunque ad formam cruris, aut exarthrematis speciem in officina chirurgica.

Indicationis siue ἐνδείξεως vsus pulcherrimus.

Hæc autem cognationis aut contrarietatis firma inuentio, per 10. gradus subst. quantit. &c. per indicationem reperitur: quæ nihil est aliud, quã rei agendæ ratio, sumpta à natura vel causis proximis ipsius subiecti, circa quod versamur. quanquam & alia sit quædam endeixeos species vel ab effectuũ genere sumpta, vel à remotioribus causis, tanto infirmior sanè, quanto illius principia longius à rerum essentia interiore distiterint.

Differentia accidentalis.

Definitio.

Planius omnem indicationis naturam ita definio, vt sit demonstratio quædam similis, aut contrarij ad actionem artificis necessaria. Omnem verò illius doctrinam quisquis tenere compendio volet: non eò se redigat quò plures tum veteres, tum neoterici solent, tot ferè indicationum species statuentes, quot sunt loci à quibus deriuãtur. Aliud certè est indicationum genera, aliud species recensere: aliud denique fontes, aliud fontium capita, vel riuos in fontem vnum profluentes.

Indicationũ traditio quot capitibus contineatur.

1. Ind. genera.

Indicationum genera duo tantùm reperio: aut enim exigimus inuentionem similiũ in conseruandis rebus, aut contrariorum in obterendis & profligandis.

2. Ind. species.

Species tantùm pro categoricæ classis discrimine tribuuntur: nam similitudo, contrarietas, latius accepto

cepto vocabulo, alia est secundum subst. alia quantitatis, qualitatis, loci, temporis. Fontes indicationum, id est præcipua penuaria vnde promanantur, differũt pro vt similium, aut contrariorum inquisitio fiat. Nam vbi conseruare est animus, prima indicatio sumitur à virtute, secundaria à morbo. Contrà vbi oppugnare decretum est maximè, prima habetur affectus ratio virtutis non nisi ex accidente, vt & Gal. eleganter explicuit Meth. iber. Ergo in conseruanda valetudine à totius hominis robore, vel partis affectæ, alimentorum & potuum ineunda est ratio. In oppugnandis morbis, à morbi essentia ceu proximis causis: quæ semper ad minimum duæ constitui possunt, locus affectus, & affectionis forma: interdum accedit & materies loco contenta, quam malunt plerique inter affectrices recensere. saltem quicquid alij statuant de continentibus causis, mundi res vniuersæ formam & materiem habent, quæ iuncta illarum essentiam verè, proximeq́; componunt. sic & morbi, & symptomata, affectionesq́; qualescunque locũ habent in quo existãt aut fiant velut materiem, & modum affectus velut formam: etsi Arist. in metaphysicis aptè accidentium desinitiones ingredi subiectum voluit loco formæ vel differentiæ, formam loco generis siue materiæ. Vt in pleuritide, cũ dicimus inflammationem membranæ costas succingentis: inflammatio generis quoddam vocabulum est, sed à loci peculiari specie restringitur ad solius pleuritidis notionem. Nunc verò quia fontes indicationum vtrarumq; sunt obscuri, quòd intellectus acies astricta corporeis, rerum intima non ita proximè consequatur, à proximis causis vel fontibus totius compositionis ad riuos singulos procedendum est, id est, affectus & causas vlteriores ita naturam facultatum, vel virium modum à posteriore cognoscimus, per pulsus & respirationis officia, perq; alias actiones

3. Ind. fontes.

Causas continentes in omnibus dari.

4. Indicationum capita prima.

actiones in singulis partibus apparentes : à priori verò, per cuiusque temperaturam propriam, & communem, per sexus, ætatis discrimina, & consuetudinem, quæ natura proxima recensetur. Ita morbi essentiam rursus à posteriore siue effectibus per actiones læsas per excretiones & passibiles qualitates, quòd harum vnaquæque in genere subst. quantit. qualit. naturam causæ suæ proximioris 4. loci & materiæ, & ex consequenti formæ totius indolē repræsentent; à priore verò easdem scrutamur à præcedētibus causis, vt naturæ totius promptitudine, temperamento, partium cōformatione procliui ad hāc vel illā affectionis speciē perferendam. Quòd si & horū ratio maximè perobscura est, ad capita quædā priora ordine, ad causas προηγουμένας, *procatarcticas, velut filo continuo ducimur : id est per rerum principia, & causas, vsque ad elemēta. Sic enim explorandi tēperamenti gratia vel morbificæ causæ, cōsyderamus res extrinsecas, anni tempora, & peculiares catastaseon differentias: item locorum discrimina, rationē victus præcedentis, somni, vigiliæ, laboris, ocij, perturbationū animi, retentionis, excretionis, atque his omnibus sæpe priores influxus syderū, cæli radios occulta inspiratione manantes. Ergo hæc rerū agendarum suscepta indagatio in problematicas quæstiones aptè resoluitur: vt sic totius subiecti passibilis natura ad scrupulū exarata, illi per omnia quoddam reperias quod proportionè respondeat instrumentū. Nam vbi consenserint singula singulis, sola applicatio restat, vel agentis actio fortunata, quæ totius methodi circularis primus est iuxta analysim, postremus iuxta synthesim scopus.*

Analyseos totius extremi carceres & syntheseos primi sunt elementa rerū.

Quæstio practica resoluitur in problematicam.

Finis principium in analysi, in synthesi verò postremum.

Libet huius doctrinæ amplissimæ gratia, nunc in exemplum habere morbum planè diuinum, qui nobis à primo vsque exortu syderis noui ferè ad hæc tempora, id est per biennium integrum atque eo amplius perdurauit, populabundus

bundus in Belgium vniuersum ac regiones finitimas, turbæ mortalis incredibili quodam diluuio, & symptomatibus admirandis. Oportuit curaturum primò vt dixi characterismum illius morbi, vel vsque ad scrupula vestigare: neque duntaxat circa diuini nomen hærere, vt medicorum vulgus solet, in asinorum ponte defixum, occultæ proprietatis affectum clamitans, vel formæ totius, vel inflictam diuinitus plagam, quæ certè non nisi cũ artis, artificumq; pudore maximo vel apud idiotas maiorem nobis medicinæ partem inaccessam, atque incognitam profitentur. Quin ab ideа affectionis cuiusque communissima, quæ se vel sponte ingerit vbi animus tum lectione paululum tum rerum vsu fuerit confirmatus, debemus sensim ad definitam demonstrationem, circumscriptionemq; essentiæ proficisci. Ergo cùm rerum agendarum indicatio tum ab ægrorum natura & viribus, tum ab affectuum causis proximioribus, forma & materia sit petenda: has autem venemur ab effectubus primò, deinde & præcedentibus causis atque occasionibus: meritò nunc morbi speciem confusaneam, velut discursus totius centrum inter priora & posteriora, effectus inter & causas ex ordine statuemus. Dicã prius quæ sit communissima forma, per accessionis modum & communiora symptomata; deinde & illa quæ cathenatim iuncta præcesserint, cum natura morbi semel posita comparabo: tandem & singula symptomata tum quæ passim obuenerint, tum quæ plerisq; duntaxat secundum idiotropiam.

Applicatio methodi ad præsentẽ historiã & morbi naturã diuinã maximè intricatam.

A confusa cognitione ad definitã debere procedi.

Cẽtrũ totius discursus morbi speciesſub cõmuni quadam & confusanea notione.

Cœperunt acutæ febres in populũ diuagari anno supra millesimũ quingentesimũ septuagesimo secundo, propemodum à mensibus Iulij, Aug. sed imprimis mense Octobris: tũ enim & ij qui cõualuerant, recidebant perculsi rerum tẽpestate, quæ tũc vigebat per Galliã inferioremq; Germaniã. Hipp. primã, vel cõmunissimã æstimationẽ in morbis

Narratio.

facit

Hippocratis in æstimandis naturis & medicinæ scopis methodus accurata.

facit à morbi acumine, siue vigoris distãtia, vt Aph. 7. 8. 9. 10. lib. 1. particularẽ verò à singulis paroxysmis, vt Aph. 11. 19. ac deinde vtrumq; nobis incertũ quadruplici fonte deriuat Aph. 12. Primùm à morbis ipsis: Græcè enim sic habet, τοὺς παροξυσμοὺς, καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος: morbi nomine intelligens ipsius essentiam interiorem loco & materie definitam. Nam etsi hîc videatur ignotum per ignotius explicandum, rapit tamen humanus animus speciem confusaneam primo, indefinitam adhuc, eamq; paulatim ex characterismis generalibus ad certiorem imaginem quasi duntaxat sub hypothesi veritatis idolum postea fingens, & limitans partim ab actionibus læsis, quæ partis essentiã proximè consequuntur: partim ab excrementis propriis atque germanis, quæ loci affecti speciem, sæpe cum materie morbum continente delineant: vnde hæc signa pathognomica dici rectissimè voluerunt. Cætera quæ assidentia, & insuperuenientia Galenus nominat, triplicia ab Hipp. memorãtur: successiua circuituũ reciprocationes, (ἀνταποδόσιας τῶν περιόδων vocant) anni tempora, quo nomine & causas externas, & præcedentes meritò comprehendit: excrementorum tarditas, celeritas, quorum ambitu qualitates passibiles, & reliqua τὰ ἐπιφαινόμενα signa complectitur, quæ sæpius non tam speciem rei, quàm modum qualitatemq; describunt.

Ab idolo ad certã speciem, proficisci.

Signa duplicia.

De cõmunissima forma præsentis Epidimiæ.

Profectò qui morbi istius characterismum in pluribus obseruarunt, etiam de communissima forma plurimum dubitantes hærebant maximè, num acutum dicerent, num diuturnorũ cathalogo accenserent, num potius acutum degenerem, atque (vt vulgus) ex delapsu vel decidentia nuncuparent. aderat enim τῶν ὀξυ τάτων vehementia, καὶ τῶν χρονικῶν νόσων inexpugnabilis contumacia. Erat vt plurimum mitis inter initia, notis obscuris admodum vel qualitatem

Character cõpositus ex acuto & diuturno.

tatem materiæ, vel modum putredinis manifestans. Primus assultus nunc cum [illegible] concussione, nunc cũ horrore leuiculo: in plerisq; tamẽ exigua tantũ refrigeratio: in paucis nullius frigoris sensus occurrit: quæ quidẽ accidẽtia maioris minorisq; nomine differentia Gal. alibi in alias causas reijcit, nec sibi facilè cõstat. Mihi sæpius visum est fieri, pro mistionis modo in materie putrefacta: nam si sanguis solus est qui putrescit, aut inflammatur, non facilè fit rigor, cum ille constet ex humoribus in vnam massam temperatis, atq; ita diffusus per vniuersas venas, arterias, æquabilius extendatur. Sed si sit alius humor: is aut permistus sanguini putret, aut ab eodem penitus separatus: si quidem permistus inæqualiter, (vt sæpè in pituita) horroris sensum sæpius adfert, rigoris nõ facilè: sin separatus omnino, (quod flauæ bili promptissimũ est) rigorem incutit ratione mobilitatis suæ, quæ minor maiórue conspicitur pro tenuitate substantiæ, pro separationis modo, pro partis natura neruosa & sensili qua continetur, ac demũ pro incendij magnitudine circa cor, quo inflammata singula ad suum principium, seu caloris fomitem tanquam ad succensam cucurbitam rapiũtur. Refrigerat: horroris atque rigoris ratio satis paradoxa

Iam ipsa temporũ ratio in morbo hoc valde mirabilis. alijs enim consistebat statim quarto die: alijs septimo, nono, nõnullis prius decimoquarto, vigesimo, vigesimoseptimo, quod etiã materiæ varietatem in singulis ostendebat. Morbi tempora.

Sæpe hoc animaduerti, crises imperfectas à septimo in nonũ aut vndecimum fuisse dilatas: ex hoc rursus deinceps in alios atq; alios criticos dies: natura sic interim velut à morbi sæuitie paululum respirante, ac rursus exurgente aliquoties: donec vel fessa succumberet, vel aduersarij vires, quod vna nõ poterat, crebra velitatione confringeret. Crises diuulsæ.

Obseruauimus tandem vnum & communem omnibus characterem, quem pro centro totius discursus præcipuũ duxi. Erat is primò in illa Totius morbi communis characterismus.

præci-

præcipitis contagij vi descriptus, quæ sæpe in eadem familia tres, quatuor, plures aut pauciores inuicem sunt consecuti. deinde & in circuitus ratione perpetua: nam quotquot inuiserim laborantes, integras nunquam periodos vel in apyrexiam desinentes animaduerti: sed tamen exacerbantur diebus singulis: quandoq; bis, quandoq; semel tantùm: aliis vesperi, aliis manè: dehinc se paulùlum remittebant. Verũ alternis diebus maximè ferociens malũ inualescebat acerrimè, nunc cũ horroris specie vel rigoris: nunc absque manifesto frigoris sensu. intendebatur ea sæuitia pluribus statim à principio vsque ad quartum, septimum, nonum, decimum quartum, decimum septimum diem: in paucis statim à principio declinabant: in nonnullis verò tenorẽ æqualem oppidò retinebant: vt & veræ continuæ species tres in vno genere spectarentur, ὁμότονοι, ἐπακμαστικοὶ καὶ παρακμαστικοί. *Non possum eas exactè reducere ad Galeni Hemitritæas, quas ex quotidianis continuis, ac tertianis intermittentibus facit. Nam hic vt plurimum non magis tertiana quàm quotidiana visa est intermittere. imò incertum sæpius, an quotidiana cum tertiana continua fuerit complicata: an potius tertianæ duæ diebus alternis gubernacula susceperint. Sed vero similius est duplicẽ speciem fuisse continuis complicatam: vt neutra prorsus intermitteret: quandoquidem alternæ accessiones tum tempore, tum vehementia maximè discreparent. Porrò Galenus non omnes complexuum differentias est prosecutus, imò ne quidem illorũ minimam partem. nam etsi exercitatissimum fuisse non dubitem, plurima tamẽ non tam ex rerum vsu, quã accurata mentis indagine, vel ratione constituit. Quin de essentia febrium singularum nos aliquando studiosis peculiarem commentarium scripsimus, alterius longè sententiæ quàm hactenus forsan à quopiam proditum fuit: & nos eandem*

Differentiæ in variis hominibus spectatæ 3.

Comparatio cũ hemitritæis Galeni.

Vera appellatio morbi cõplexus ex continua & quotidiana & tertiana.

ple-

plenius exaratam aliquando (ſi ſuperi ſinant) ætati poſterûm relinquemus. Nunc tantum repeto paucis, quod etiam tomo ſuperiore perſ[redacted], me vſu aſsiduo & ratione id conſecutum: quòd febres omnes in vniuerſum ex duplici quadam materie conſtent, vna quidem defixa in vaſis, lenta & glutinoſa: ſiue hæc iterum ſit fœculentior bile, ſeu ſanguis craſsior, ſeu pituita, aut melãcholicus humor: altera verò mobiliore, tenuiori, ac magis inflãmabili, quæ ſi bilem flauam non exactè refert, tamen ad illam proximè ſemper accedat. Quò reſpexit Hipp. quando morbos omnes per κα-λάχονιν vocabuli conſtare dicebat ex bile & pituita. atq; ille tenuior ſuccus incendij fomitem, ſed craſsior alius obſtructionis, materiem recurſus totius nec non durationis vinculum ſubminiſtrat, pro vt multus, paucus, lentus, ſequax, crudus, maturus, in vaſis aut cauitatibus viſcerũ, his vel illis deniq; vaſorum ſpeciebus aut partubus adhæreſcit. Continuas omnes quæ ſunt legitimæ; etiam peſtilentes, in arteriis collocari, propter phlogoſeos celeritatem ac vehementiam: quæ etſi remittat ſæpius, nunquam intermittat. Intermittentium ſedes in venis aptiſsimè conſtituta eſt. Continuas per conſenſum, nothas ac ſpurias ſcilicet, cenſeo in ipſis viſceribus inflammatis, vel ſpatiis inanibus contineri, ad quæ venarum arteriarumq; ductus, & oſcula rectâ poſitione pertingunt, ac putredinis halitum ita continuè ad cor tranſmittunt. Intermittentium quæ quotidie repetunt, locum in venæ cauæ caudice, ac ſupra gibbas hepatis partes potiſsimum inuenerunt. Materiem ex pauciore bile quæ ſanguini non adeò permiſta incenditur, eadémque mobilis, propterea diſcutitur ſingulis paroxyſmis. affluente iugiter noua ab hepate, quantiſper ab altera quadam materie 2. glutinoſa, pituitoſa, truncus ille ſuperior ſecundum interiorem ſuperficiem oblinitur, ac præterlabenti ſanguini verſus

De vniuerſa febrium genere plenior diſſertatio.

Febriũ cunctarum duplex materies iuxta Hipp. lib. De morbis 2.

Continuæ febris locus ac que materies.

Intermittentium locus atque mat.

Continuæ illegitimæ locus & materies.

Quotidianæ intermitt. locus & materies duplex. 1.

cor, difficiliorem transitum præbet. Hæc igitur diuturnita-
tis pariter fomes est ex natura sua & propter viciniã cor-

In febricitationis tempus vnde ad dies plures aut pauciores extendatur.

dis recursus quoque frequentiam facit. Nam in vniuersum
iuxta distantiam fomitis ab ipso caloris fonte, etiam lon-
gius quoque vel breuius spatium infebricitationis efficitur.
Itaque tertianæ materiem similiter duplicem acceperunt,

Tertianæ intermit. locus.

præcipuè tamen in vasis hepatis vel minutißimis illius ple-
xubus, qui diuaricatione capillari propemodũ infinita syn-
anastomosim mutuam præstant venæ cauæ, quam κοιλὴν,
& portæ, quam σελεχεῖαν anatomici vocant. Quanquam
non dubitem quin etiam in caudice præcipua venæ portæ

Materies duplex.

tertianarum materies colligatur, vna quidẽ vt bilis crassa
1. & fœculenta, cui (cùm sit coaguli loco) propter analogiam
hîc etiam pituitæ nomen attribui poßit, vt veram senten-
tiam diuini Hip. faciamus: Altera verò fluidior bilis, vltrò
2. citroq́; permeãs, nouæ inflammationis periodum facit: etsi
summatim in omnibus intermittentibus ferè istæc tenuior

Causa cur æstus redeat & cur totus paroxysmus.

totius materiæ pars causa sit cur ægri denuò incalescant,
craßior verò cur tenuis obstruatur atque putrescat: ac rur-
sus hæc glutinosior magis acceßionis totius periodos, illa li-
quidior in paroxysmis æstum reciprocum cieat, & cõtinen-

Quartanæ interm. locus.

tem febris materiem repræsentet. Quartanis febribus na-
tura locum à corde maiore posuit interuallo: nimirũ in me-
zeraicis venis, atque bis præcipuè quæ propter Lienem sa-
tis conspicuæ, vel vsque ad sedem infimam prolabuntur.

Materies duplex.

Materies fixa vel obstructionis fomes ÿsdem sanè lentißi-
1. mus, instar visci, vt verbis Hippocratis consentaneum est,
qui melancholiam voluit vel maximè glutinosam, mate-
ries altera inflammationibus aptior, & quasi sub priore
constricta est bilis tenuior, quæ acceßionis circuitum fa-
2. cit, pro ratione distantiæ à sinistro ventriculo cordis,
ad quartum videlicet diem. sed vehementiam partim
ex qua-

Causa vehementiæ in paroxysmo & longitudinis.

Continuæ febris locus, materies, forma.

ex qualitate sita, partim ex copia præstat, vt paroxysmi longitudinem pro meatuum aptitudine, ac proportione roboris naturalis ad ma[redacted]flammatam, quod etiam in cæteris obseruandum. Iam vero in continuis quæ remittũt, similiter distantia à corde & fomitis differentia, exacerbationis speciem mutat, prout putrescens materies longius à sinistro vẽtriculo cordis remouetur, aut illi succensa propriùs flagrat, eademq; vel pituitosa magis, vel biliosa, vel sanguinea, vel melancholica. Rarò autem contingit, hîc vllum humorem esse secretũ à tota sanguinis massa, ac proinde rari rigores in continuis, nisi fortè inter initia vel paulò ante crisim. Ea verò quæ de cuiusque febris duplici fomite à nobis sunt constituta, sic se habere docent & pulsus & actiones cæteræ, & liberationes in singulis factæ, si potissimũ sudoris, vrinæ, atque alui excrementa consyderes: quæ verò de fomitis loco, non solùm præter hæc ratio geometrica probat, interpuncta distãtia ad dierum numerum pulchrè accommodans, verùm & per anatomen viua frequens experientia contestata est. Sed plura de his, cùm ex professo requiret occasio.

Demõstrationis capita.

De hemitritæi pestilentiâ loco.

De eiusdẽ materie & mistionis modo.

Nunc vt ad nostrum hemitritæum æquata totius cursus planicie reuertamur; ipsa paroxysmorum ratio satis ostendit, morbi præcipuam partem in arteriis, ac sinistri ventriculi cordis vicinia latuisse, etsi alium quendam, seu præcedentem fomitem sui subinde ex venis, atque aliunde susceperit. Fuit autem materies vt plurimum permista sanguini, composita ex glutinosis particulis, quæ affixæ arteriarũ concauo, occasionem putredinis darent, nec non tenuioribus aliis ad bilem magis analogis, quæ obstructæ præter cõsuetudinem, vbi, quæ decet moueri, aut trãspirare non possunt, continuè à cordis vicinia succenduntur, inflammatæq; calorem regerunt præter naturã, quæ febris appellatur. Itaq;

 affe-

Affectionis formæ & character expressus. *affectionis totius forma partim in obstructione, partim in inflammatione putrescentis materiæ spectabatur. Mixturæ ratio talis apparuit, vt nec planè secreti essent humores à sanguine, nec planè in vnitatem substantiæ coniugati, sed confusi, inæquabiliter suspensis, vt dixi, crassioribus ad superficiem vasis, reliquo in ipsa sanguinis massa sursum deorsumque mobili, ac penitus æstuanti, dum glutinosæ partis vel obstructionis circumfusum vinculum expiraret. Nam hoc soluto, dissoluitur promptè atq; discutitur quod putrefactum, quippe tenuis humor ac vias inueniens in omne effluuium expeditas. Hæc quidem de proximis causis nō probabiliter tantùm, sed methodo quoque & demonstratione certissima mihi videor consecutus. Vtque à causis incipiam, quæ velut prodromæ fuerunt effectuum, id est ipsius morbi, & causarum continentium ideam in se certissimam complectuntur:*

Transitio ad hemitrit. per sbientis causas præcedentes & procatarcticas ad demonstrat. continentiū.

Aëris constit. *Præcesserat aëris intemperies admiranda anni 1571. autumno austrino, pluuio, nebuloso: hyems secuta est multo humidior, assiduis imbribus, ventis ac niuibus agitata, vsque ad medium februarij: quo sanè ingentia frigora, ex Aquilone continuo vel Hellespōto, cum aëris obscuritate fermè ad veris æquinoctium perstiterunt. Tum ver cum æstate proxima in autumnum vsque austris humidioribus madens, subinde chasmatibus variis ac meteoris igneis ardescebat; quam constitutionem rursus excepit hyems, ventorum & pluuiarum copia nulli præteritorum temporum comparanda: ita magis magisque inualescens indies vsque ad principium anni 1574. Cùm igitur tota hæc cōstitutio austrina & humida, putredini valde obnoxia fuerit: etiam de materiæ promptitudine in corporibus facta per analogiam, minimè dubitandum est.*

Cibus & potus. *His accessit salis penuria: nam & adulterino plurimum vtebātur. Hinc enim & carnis, & pisculentorum vitia sensim in hu-*

in humanorum corporum habitus transiere, mortem celeriter allatura. Quid d[redacted]*fructuum, & leguminū vsu inter plebeos, propter annonæ caritatem? Quid de tumultubus illis assiduis, deprædationibus atque ruinis bonorum omnium? de animorum perculsione inevitabili, quæ semel quassato sanguini vehemēter, partes eiusdem singulas exturbat sua legitima symmetria: ideoq́, vel hunc concrescere facit in vasis, vel collectam eluuiem prauam intrò compellit, atque cōstringit? quare hæc in arterias pulsa, vel vsque in cordis intimum penetrale, vix vllis remediis patet: sed facta putredinis specie valde profunda, aut veneni violentia fracta, propter tamen ipsius lentorem fomitu, & loci difficultatem, in longum protrahitur tempus, & diuturnæ afflictionis vestigia ponit, ægrè nimirum à solidarum partium habitu discessura: fere etenim omnis contagio pestilens, ex materiali incendio in hecticam commutatur: atq; in eo differt potissimū putredo profunda, pestifera vel maligna à vulgari, quæ synochas omnes intermittentes insuper tum simplices tum compositas comitatur: quòd hæc superficiaria magis, ex vna simpliciter prohibita difflatione procedat: illa verò per repercussionem crebram & diuturnam, sæpe nimirum ac sæpius restrictis effluuiis puridis: vt ita validius sive profundius cū massa totius putredinis fermententur: quemadmodum norunt arcani artifices venenorum, qui & formæ deleteriæ modum hac macerationis forma potissimū consequuntur: præsertim vbi & materiem nacti sunt opportunam, & cælestium causarum apta conspiratio est.*

Perturbationes animi.

Causæ præcedentes.

Diff. putredinis simplicis & pestilentis.

Corripiebantur hoc morbo potissimum fœminæ, & virorum plurimi quis fortuna domi angustior, natura obesior, venæ strictiores oppletæ vitrea pituitia, aut prauis humoribus, vbi præsertim & cæteræ occasiones accesserunt.

Altera demōstratio causæ contin. ab analogia materiæ.

Pituitam vitream voco ex bile & pituita ita permistis, vt in vnius substantiæ speciem [illegible] diutina inter se coierint: seruat enim natura vtriusque pugnantis contrarias rationes. Et ferè his ipsis congeritur multa, quibus magnæ sunt viscerum dyscrasiæ inuicem repugnantes, vt hepatis ac ventriculi: item cerebri, cordis: aut etiam habitus interioris cum externo: vasorum cũ substantia circumfusa. Sic sanè grauissimè laborabãt crassi pariter, & venus amplis præditi: hirsuti, nigricantes, quibus sub pituita adusti humoris plurimum feruescebat. acciderunt & pueris paucis, & si qui correpti fuerint, non ita moriebantur: cui contrà nunc euenit hac æstate anni 1574. Videntur autem ex castris, atque ipsa paupertie, prima contagiis semina pullulasse, & hinc distracta celeri gradu cuiuscunque fortunæ lares, & oppida peragrasse.

Tertia demõstratio continentis causæ ab effectibus eiusdẽ causæ.

Quod si à cognato effectuũ genere firmanda est demõstratio, regnabãt per idem tempus & alij congeneres morbi, præsertim vere atque æstate 1573. cùm dysenteriæ, papulæ, morbilli, vermes supra numerũ infestarẽt. Sola stomacace, vel schelotyrbe etiam integri pagi sunt absumpti. Non diu durabant ea symptomata, quin accedente febre maligna, vel morbo comitiali, vel profluuio ventris, continuè morerentur: præsertim crassi & senes, intemperantioris vitæ, & cacochymici. Aliis autem erat id mali ex frigido magis humore & lutulento, cum tumoribus liuidis crurum, aut maculis latioribus, velut in sugillatis: aliis autem ex melancholia magis adusta, cum inflammationibus rubicundis & nigris, quæ facilè in gangrænam siue sphacelum terminarentur. Si quem tertiana legitima apprehẽderat, ea (quod mirabar vel maximè) breuis admodum, atq; expediti iudicij fuit: sed paucis contigit, dum febre hac pestilente vel multa milia in pagis passim & ciuitatibus absumpta

Contagij vis.

ſumpta perirent, nullam amplius curam caritatis annonæ, aut calamitoſi temporis in poſterum habitura. Præcipuus vigor contagij fuit anno 1573. à veris medio per æſtatem, atque autumnum, vſque ad huius anni auſpicia, quo deflagrare ſenſim viſa & in apertam peſtẽ aut lenticulas commutari.

Eamus ad noſtræ demonſtrationis alterum fundamentum, ad morbi illius effectus atque ſymptomata: vt iſtinc velut à poſteriore ſed tamen ſolidiſſimo fundamento noſtram de cauſis proximis hypotheſim cõfirmemus. Incipiebant ferè cũ grauiſſimo dolore capitis & ſomnolentia, propter efferueſcentis ſpiritus, vaporis, exhalationisq́ crasſitiẽ ex ſubiecta materie, quæ aſſiduè à corde per arterias ſurſum ad cerebrũ exundabant. Aderant & cõmunia cætera, ingens præcordiorũ dolor, ſitis, inflatio, ſpiritus frequens, ſuſpiria luctuoſa, iactatio corporis, extrema laſſitudo, frequẽtes vomitus circa initia; ſæpe & ventris per inferna excretio turbulenta; in omnibus & bilis exuperãtis ſumma malignitas, & pituitæ lentor apparuit: multis à primo aſſultu deſtillationes grauiſſimæ in nares, in ſtomachum, in metaphrenum, crura aut brachia perfluebant, cum dolore ſpinæ intolerabili: plærisque ſtatim ſudores rari ſubfrigidi, ſine dierum lege aut ordine promanantes, qui in perfrigerationem exitioſam cum ſtertore vt plurimum deſinebant. Sæpe cũ illis & puſtulæ variæ vel exanthemata in varijs partibus occurrebant, nunc cum tumoribus liuidis, nunc veſicis atque ampullis, nunc denique cum excoriatione totius, pro acrimoniæ vehementia, ac putredinis modo. Multis inſomnia ferè continua poſt nonum, vndecimum, decimũ quartum diem, in ſomnum dierum pluriũ terminabantur, quibus & curationis ſpes multo maior affulſerat: præſertim vbi ſudor vniuerſalis acceſſerat, contrà quàm aliis quorum

Quarta demonſtratio cauſæ continentis longiſſima ab effectubus morbi vel ſymptomatibus.

1. Cõmunia ſymptomata.

Prognoſeis variæ. 1.

P 4 vigilia

vigiliæ transibant in coma lethargicum, aut cataphoram, aut catalepsim. Multis parua [illegible] initia, & valde tranquilla exiguam latentis veneni suspicionem de se dabant.
2\. *Verum ilicet à quarto, aut septimo die in phlogosin maximam euadebant, cum delyrio aliàs continuo, aliàs interrupto.*
3\. *Quibus à principio vehementia maior, his ferè minus periculi fuit.*
4\. *Qui vehementius purgabantur, mortui sunt plurimum ante crisim.*
5\. *Quibus aures obsurdescebant, etiā in melius progrediebantur: forâs enim vertebatur morbus, ac vel sudoribus copiosis, vel superueniente lotio crassiore sunt restituti.*
6\. *Quos sudor non iudicabat, longa illis impressio febris quid hecticum olens cum cathexiæ vestigio permanebat.*
7\. *Qui magis diebus paribus agitabātur, ijs & magna ex parte funesta catastrophe fuit.*
8\. *Moriebantur quibus & sanguinis boni profluuia ante septimum diem nam symptomatica erat excretio, non naturæ prouidentia aut gubernaculis fulta.*
9\. *Peribant & illi quibus quartum inter & nonum diem sudores subfrigidi, aut pustulæ paruæ & nigræ nunc forâs erumperent subitò, nunc ab oculis oblitescerent:*
10\. *sequebantur has e uestigio magna delyria, tremores manuum, pedum, pulsus conuulsorij, cū iactatione corporis & summa inquietudine, lingua tremula, vrinæ & alui incontinentia, tandem ex sudore continuo perfrigerati ac rigidi spiritum exhalabant.*

Mortis modus.

Vrinæ.

11\. *Vrinæ vt plurimum inter initia tenues, minimū tinctæ, sed sensim ex pallido in rufsum, inde in sanguineum, passeum, aut atrum penitus mutabantur:*
12\. *neque vllum curatum memini, nisi prius in illis cū plurimis bilis, & pituitæ portionibus crassissimū venerit sedimentum, instar puris aut fœcis: etsi plerosq; anticipans*
13\. *ventris profluuiū hanc vrinæ speciem intercepit.*
14\. *Morituris sæpenumerò cū atro admodum circulo, contenta vrinæ cōsimilia, atq; ex ijsdem spirans teterrimus fœtor.*

Multa

Multa erant in morbi hoc genere propemodum prodi- Progressio ad diuinioras symptomata.
giosa: quæq; diuin[redacted]atis in vna mistura to-
tius forma inclusum & abditum retinerent. Vt quamuis An diuinitatis ratio hic vlla ab astris.
plerique in istiusmodi ferè cum nautis imperitis ad astra
confugiant, tanquam infidæ rationis patentissimum cam-
pum: mihi profectò non satisfaciam nisi & inferioris ma-
teriæ, ac receptricis causæ, per compositiones certas quali-
tatum primarum, secundarum, & in eodem corpore sæpe
contrarij temperamenti facta sit præparatio. Illa autem est
quam signis modò me pluribus explicuisse pariter ac de-
monstrasse confido. Erat quiddam fateor in △ ♄ & ♂ an- Copulæ planetarum.
te ingressum ☉ in ♈ anni 1571. altisq; copulis admiran-
dis ♀☉♂☿ euestigio consecutus: etsi verò ille trigonus du-
dum antè præcesserit, tunc tamen paulatim semina spar-
gebantur, ac durabat superuentum ea connexio plus mensi-
bus 10. secuta est etiam luna defectio mense Iunij 1572.
digitorū 8. quam propter copulas ☉♂☿ altosq; radios val-
de insignes noui illius syderis causam aliquādo credidimus,
cùm adhuc sub cometarum ordine teneremus paulisper cū
ipsa multitudine cespitantes: sed hæc momenti exigui sunt
apud medicos abortiuos; ac meritò sanè, quibus profectò
etiam quæ propiora sunt posse inspicere palmarium duxi, ac
proinde si ad materiem caligāt adeò, non est quòd è Cym-
meriis tenebris oculos tam repentè ad astra sustollant, cùm
eorundem lucem quam affectant maximè, sæpe & nomine
profitentur, minùs è ferāt: quæ sola ratio fuit cur Gal. par- Cur Galenus parcius ab elementorū consyd. digrediatur.
cius consyderationem ad cœlestia trahat, non quia rudis,
sed scribendum rudioribus fuit. Nūc igitur diuinitatis cha-
racteristicam notam, ex vna materiæ & mistionis proprie- Argumenta diuinitatis in morbo præsenti.
tate pendentem aliqua ratione deprehendimus. Primum
est, quòd etiā nono die præterito, ac decimo quarto, morbi
vehementia perduraret: sæpe vsque in vigesimum, vel vi- 1,

p 5 gesimum

gesimum septimum diem; cùm enim rarò conueniant simul & grauiter affligere, ac diu persistere, idcirco compositam fuisse materiem, ac modo mirabili fermentatam tacitè colligebam: videlicet igneas quasdã putredinis partes in profundo positas, quæ sensim vrentes sub multo tamen glutinoso & aqueo delitesceret. Erat aliud eiusdem propemodum argumenti, illa nimirum frequens somni insomnij,
2. ἄγνοιας delyrij alternata vicißitudo, confusa interdũ qualis
3. & in sopore vigili à Gal. est exarata. His adde, quòd plurimũ vigore præterito, tamen & morbi sit aucta malitia: vt quasi deuorato boue, tandem in cauda deficerent. Hæc autẽ simul consistere posse Gal. ostendit lib. De morbi temp. restincto quidem incendio secundum extensionem, sed intus grassante putredinis virulentia, cũ obstructionis materie, cum summa iactura virium: vt quam excoquere plenè non potuit propter malitiam, facultas imbecillior nõ absoluat, imò vel aggredi in posterum vereatur: & quos totius mali ferocia minimè sustulit, diuturnitas paroxysmi & repetitio crebra confecerint.

Morũ summa malignitas.

8. Symptomata singularia quæ variis pro varia constitutione cõtigerint.

Nunc etiam iuxta peculiarem ἰδιοτροπίαν plurimá incredibilia cõtigerunt. Multis enim lingua asperrima in fissuras aridas, vasta profunditate dehiscens, cum sanie sanguinem extillabat: credo propter inflammationis magnitu-
1. dinem, vt aliquoties à laureolæ grano assumpto, vel etiam stibij granis aliquot, etsi optimè præparatis, itẽ ellebori decocto intempestiuè ab aliis instituto in apertam ægrorum
2. perniciem, obseruaui. Aliis verò inflammata eadem atque oppidò tumens; aliis hiulca, squamea, nigrantis corticũ instar. Vidi quibus exactè viridis, nullo alterius generis colo-
3. re perfusa, dixisses folium nucis iuglandis vel oxalidis, ac tales propemodũ omnes moriebantur. Erantq; ijsdem sanguis, & vrina cõsimiles iuxta Hipp. in Epid. Lingua index eorum

Linguæ vis in morborũ causis aperiendis

*eorum quæ ſunt in vrinis. oſtendebant ſcilicet ſingula pra-
ſinæ atque iſatoe*[redacted]*malignitatem inſu-* 4.
*perabilem. Nunc aliud quiddam in linguis multorum con-
tigit, & maximè rarum: vt illarum tunicæ totum corpus
abſcederet: vt abſtergẽdis ſordibus & pelliculis (ſpatio ho-
rarum 24.) vix cochlearia 7. aut 8. ſufficerent. Ea quan-
titas progreſſu tẽporis nequaquam diminuta ad certũ la-
borantis exitium laborabat. Nam detractis aliis, aliæ ſub-
naſcentes affatim ſubinde & ſuffocationis pericula mina-
bantur. Hæc illis potiſſimum qui à vino prohibiti abſtinere
noluerint. Quorundam vrinis poſt ſeptimum diem primò* 5.
*ramenta quædam craſſiora, tum carnea tum membranea
ſeceſſerunt. poſtea & furfurea, ac poſtremò minima quæ-
dam corpuſcula, propè in atomorum ſpeciem comminuta:
pro vt accenſus putredine calor altius ſeſe inſinuat carneis,* Vrinæ peſti-
ſolidiſq́ particulis, ac diuiſiones illarum ad ſcrupula facit, lentibus fa-
teſte Gal. Comm. in progn. Atqui hoc genus ex atomis in miliares.
peſtilentibus valde eſt familiare: præſertim cum vrinis al- 6.
bis & pallidis: maiore nimirum incendij parte ſe ad præ- Rarum in
cordia retrahente. Quatuor, aut quinq; inuiſi, quibus poſt vrinis.
*diuturna delyria velut pus exactum non exigua mole ſub-
ſideret, primo ſubruffum, carminatum, ſanguinolentius,
inde & album, æquale, & leue, ſic tamen vt varij humoris
rudimenta in locum ſuum tendẽtia pro elementi ſpecie re-
lucerent. Erat autem & plæriq; ſubatrum in fundo, ſur-* 7.
ſum liueſcens, ac ita ſenſim candidius atq; tenuius. Quòd Aliud.
autem vix vnquam aliàs vidi id erat: in ea craſſitie ſedi- 8.
menti centrum ſe peregrinum, ac diaphanon oſtendebat, Aliud rariſſi-
tanquam hic vacua ſedes in circumferentiam amplã im- mum.
*munus à purulenta colluuie ſeruaretur. Tales vbi prodierãt
pleniſſimè iudicati, ac rediuiui velut ad inferis reſurgebãt.
Factum id arbitror ex fomite peſtilenti iam ſeparato peni-
tus, &*

tus, & per vrinas excreto: cùm innati spiritus ea sit vis, vt in vrinis (Actuario teste) aliqua[illegible] moratus, iuxta ideam eius potestatis, antipathiæ & sympathiæ quam in corpore semper obtinuit, etiam nunc egressus obambulet, singulis partibus sua loca decernat, noxia quæq; & peregrina longius à se repellens, aut in circumferentiam trudat, aut medio quo-unque spatio circumscribat, vt sæpe ne velle quidē rursus attingere videatur. Innumera sunt huius morbi miracula, si casus singulos repetā cū animo meo; sed refero paucos, eosq́; illustriores. Noui mulierem cui in pelliculas crassas & glutinosas non solū lingua, sed & œsophagus vniuersus cum ventriculo, tandem & intestinorum tunicæ putruerunt. Hæc inter initia sitiens maximopere, vinum austerum & rubrum hauserat in vno die propè ad quantitatem lib. vi. vnde sic illi guttur incanduit, vt nec liquidiores cibos transmittere, nedū medicamenta potuerit. Obijt illa miserrimo fato, damnās humana præsidia, multumq́; impatiens, quòd ne potui quidem accipiēdo in acerbissima siti, viam aut instrumentum commodum reperirēt. Vrina huic alba semper inter calores maximos totius corporis, in qua tamen odor grauis & pisculētus indies augebatur, vnaq́; fluebāt primò furfurea quædam; inde & pelliculæ magnæ: & postremò pus manifestum, villis, festucis, & tunicis varijs intertextum. Aderant singultus, ructus assidui, cū tanta doloris acrimonia circa præcordia, vt tanquam parturiens miserrimè clamitaret. Sed post delyria, parua ventris torsio superuenit, ac primùm fœtida, purulenta per sedem copia incredibili profluxerūt: inde & sanguis per os, & per posticam cum dolore punctili, vehemēti: atque ita per acerbissimos cruciatus extincta est paulo post vigesimum diem. Sic Deus interdum vel causis omnibus exploratis, in artium atque artificum vbertate maxima, om-

Spiritus vis in vrinis.

Historia mirabilis.

omnem tamen cùm velit humani præsidij atque operationis aditum intercludit. Profectò (vt retuli prius) ea membranarum defluxio pro quantitate sui, certum morituris prænuncium misit. nam ex hepatis, aut pulmonis, aut cordis sphaceratione contigerant, vt etiam per anatomen deprehensum est. Pleruq; dissecto corpore, vniuersa hæc viscera, aut maior illorum portio nūc nigra vt carbo quispiam visa est, nūc suppuratis pustulis plena. fit enim facillimè, vt per consensus tunicarū pituita concrescens iugiter adhærescat, eademq; salsior, aut virulentior, subiectam œsophagi, linguæq; substantiam depascatur. Possum in vnam historiæ classem nominatim plurimos referre: vt mulierē in Aethiopis symbolo, & sub insigni Hierosol. sed differo morbos omnium singulares in aliud tempus, dum maiore cum ocio praxeos meæ curriculum vniuersum, cæterique rariores casus in vnum volumē à nobis redigi possint. Cæterū in vniuersa hac serie, vix vnum aut alterum vidimus perfectum hemitritæum. Exacta enim imago descriptionis Galenicæ patuit nobis in Iohanne Schatz mercatore quopiam, sub insigni maris rubri. Vidi & ante aliquot annos in nobili quodam adolescēte De cordes: & rursus anno superiore, sed subobscurius, rudimentum in Parcensi monacho: in iuuene quodam aulæ principis de Symei: in D. de Werne: & pleruq; aliis: verùm illa in Schatzio præ cæteris adnotanda, alternis etenim vna tantùm accessio visa est, alternis duæ, sic tamen vt singulæ suis horæ distinctæ, suas quoque anticipationes ad horæ vnius spatium retinerent. Verùm quæ quotidie repetebat, horroris leuiculi specimen dedit; rigoris altera quæ tertio die. nunquam erat febris expers omnino, sed melius totius circuitus tempus, quod paulò ante aduentum vtriusque paroxysmi diebus imparibus venit. Secta fuit liberaliter satis ab initio vena: purgatus abundè materie

Ratio mirabilis cōstrictionis in lingua.

Historiæ exacti hemitritæi in pestilentiū genere.

Historia prolixior hemitritæi.

terie vtcunque concocta ante septimum diem : lingua erat impensè viridis . mali auspicium ferè à ventre incepit, ita conscendens versus præcor[illegible] per accessiones singulas incrudescebat grauiter. circa nonum diem acerrimè laborauit, in accessione delyrans ; ante illam vomitu crebrò & summis præcordiorum angustiis agitatus . Et cùm parcissimè esitaret pro longitudine morbi, iussi frequenter comederet ac parũ, curationem scilicet intuẽs per ἐπίκρασιν.

Epicrasis.

Remisit se morbus facta paulatim secretione per sudores, sed maximè per vrinas rubras, crassas, in atram penè hypostasim subsidentes , post quartũdecimum diẽ: ac iam penè curatus ex intempestiua deambulatione, quam per vẽtos & pluuias voti alicuius gratia se suscepisse dixerat, recidit in multo vehementius malum ac dudũ euaserat , accedente dolore colico: & cùm non esset ea medendi occasiò quæ prius fuit, lentando ac remigando sensim protractus est morbus denuò in decimumseptimũ diem; exhibita subinde aloës citrini portio vel pilularum communium ℥ I. pituitã viscidam copiosam cum fœcibus exturbauit : vnde factus alacrior, sed rursum intemperans ad solita negotia se recepit: ingestuq́; herbaceu multis , oleribus, fructibus, leguminibus, magnam æruginosæ bilis saburram in ventre congessit.

Recidiua quam Hipp. ὑπόστροφον vocat.

Hinc ille quo primùm inceperat exacerbatus iterum colicus dolor per biduum integrum afflixerat supra modũ: & cùm venter non responderet commodè vel enematibus prouocatus, repentè concidit: adeoq́; comitiali paroxysmo correptus fuit, vt & spuma circa os versaretur , neq; ante tres horas ad mentem satis redire potuerit.

Alia recidiua grauissima.

Data decoctio ex sene agarico cum aliis quæ molliendo incidendoq́; paululum morbi ferociam mitigarent : multa deiecit lenta & viscida, cum abundantia bilis omnigenæ. Redierũt parua quædam deliquia cõuulsoria, sed paulatim minora, ac tandem

Curatio.

dem ita purgatus, adhibitaq; accuratiore victus ratione, ante nonũ diem integerrimè restitutus est. Fui in hoc prolixior, ad exponen[redacted]*hemitritæi: quòd illum à paucis cognosci sciam, à paucioribus obseruari: cùm tamen plurimæ febres complexu suo eandem ceu proximis vestigiis imitentur. Miranda sunt etiam quæ in aliis contigerunt, quæq; hoc loco penitus præterire non potui. Cuidam tantus sudor effluxit post septimum diem vsque ad vigesimum: vt diebus singulis & lintea, & culcitram, cum straminibus ipsis imbueret. Quidam qui vasis vitreis victum comparabat, adeò vehementi delyrio raptus est circa vigorem, vt superueniẽte epilepsia cõuulsiones propè assiduæ per dies 3. aut 4. detinerent, tanta vehementia vt linguã dentibus amputatam in astantium ora expuerit. Medicus Anglus ex Paracelsistico genere, alioqui in arte chymica valde insignis, hoc morbi genere primùm correptus cum vxore, tum huic tum sibi porrexit antimonium præparatũ vt vocant. Illa quidem celeriter in maniam fortissimam versa vitam morte commutauit: hic autem primò cõquestus insomnia, vigiliasq; continuas, à deiectione non pauca ante septimum diẽ in delyrium venit, (quod & ille in proximo esse satis præsenserat, & mihi præsenti quæstus fuerat, quanquam suadenti, vt ad frigida & humectantia tempestiuè se conuerteret, fidem habere nõ potuit) à delyrio statim vt præsagiuimus factus est epilepticus: ex epilepsia in comma lethargicum venit, cui quid apoplecticũ miscere tur. eo sopore detentus per triduum rursus ad insaniam rediit, horrendoq; furore agitatus, nõ multo pòst expirauit, & à communi lecto communem vxori tumulũ est ingressus. Cuidam iuueni studioso per vniuersum curriculũ morbi contractior fuit sinister oculus: doluit sinistrũ latus, præsertim per exasperationem totius circuitus: ac circa crisim inflata*

Margin notes: Historia. — Historia. — Historia mirabilis ab assumpto antimonio. — Alius casus.

inflata arteria cruris sinistri secundum longitudinem mouebatur: vt nobis conspicua velut retractus funis quispiam verti sursum, Historia. *[illegible] plebeis alterum mercatorem, cui pustulæ nigræ per vniuersum corpus ante septimam apparuerunt: his verò delitescentibus subitò, delyrauit. ac superueniente circa vndecimam ventris profluuio vel diarrhœa, tum deniq; & sanguinis atri, purulenti, fœtidi magna copia per os, mortuus est decimotertio die.* Historia. *Inuisi lanium qui perductus ad nonum diem feliciter, iam iam peracta propemodum crisi, cùm in sudores erumperet copiosos, hausto ingenti cyatho aquæ frigidæ quamprimum toto corpore factus est rigidus, ac post horas tres procedete delyrio conuulsione infeliciter perijt ante vndecimum diē.* Historia. *Alter lanius post vigilias diuturnas à nono die propè ad vigesimum vsque, somno altißimo & naturali proximo persistebat, nūquam experrectus vltrò, nisi cùm sitiret admodum: tum conuersus obiter potum ab astantibus exigebat, iterumq; reclinans se ad parietem continuè dormiebat. biberat is decoctum Zarsæ cum radicibus plantaginis: ac post vigesimum planè curatus fuit.* Historia. *Noui mulieres duas quæ per octiduum integrum conuulsæ ac propè exanimes velut in agone fuerint cōstitutæ: dicebam, si hæ reuixerint, omnem ego me ā librorum supellectilem Vulcano dedicabo, ita omnia signa Hippocratis lethalia in vnum exitium conspirabant: repentè tamen vel natura duce, & mali violentiam & expectationem medici superarunt: quod & alijs paßim vel in arte versatißimis vsuuenisse intelligo.* Historia. *Sunt & plerique à me cōspecti, quos nulla ab initio statim insignia symptomata, imò ne febris euidens, aut dolor, aut delyrium exercerent: attamē in eodem tenore degentes, vna totius corporis laßitudo ægrotos esse docuerit; ac mortui sunt circa quartum, aut septimū diem.* Historia. *Noui quibus alternis ictéritia facta*

facta est, alternis color natiuus reflorescerct. Alios quoque, quibus hoc ordine aut vētris fluxio, aut tumores circa adenas, præsertim auris [illegible] regione tãto cruciatu, ac si ab infixa cuspide pungerētur: istis vel in tumorē phegmonidē: vel in puris effluuiū ex eadē aure morbus abscessit. Quādā fuisse matronā memorāt in alia ciuitate prope Mosam: vt etiā à fide digno accepimus, cui post capitis vehemētissimos & diuturnos maximè cruciatus, dissecta caluaria magnā putredinis vim ostēderit circa substātiam cerebri, & inter menynges, tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem. Neque id adeò mirum vt illud Holerij de scorpio nato, & pleraq; alia quæ nos aliquando genita putredine matre conspeximus. Alteri cuidam adolescenti per cōsimiles febres exortis lenticulis cum assidua diarrhœa, per plurimos dies sola errabat imaginatio, constante nimirum ratione atque memoria: nam & se delyrare plurimū querebatur, & obuersantia simulachra non posse vel vi excludere. Tum rursus phantasiæ potentia maior insurgens rationale iudicium obscurabat: argumento admodum luculento, facultatum ambarum sedes esse distinctas, non totas tota cerebri ditione confusas; vt frustrà doctissimus vir Fernelius, sed petita longius demōnstratione contendit. Atqui hæc accidentium infinita varietas; si genus obserues, ex vna materie, formaq; consimili putredinis oriebatur: sin speciē certam in animo comprehēdas, sua cuique peculiaris causa & ratio poterat assignari; vel in diuersitate mistura, vt mistilium qualitate, proportione, substantia, corruptionis ac putredinis modo: vel (quod præcipuum reor) in illa natura partium adeò differente, dum quæque pro sua infirmitudine, seu accidentalis fuerit seu insita ab origine, nunc ad excipiendam materiem morbi, nunc ad consensus compassionisq; necessitudinem facta est opportunior. Sic enim

Historia.

Historia quā solam author non vidit.

Historia.

Facultatū cerebri certa distinctio in partibus organicis.

Vnde hæc accidentiū tanta varietas.

Simile in aliis morbis per consensum. Axioma generale.

in vno hemicraniæ genere, aliis dextræ capitis partes. aliis sinistra potius affici consueuerũt, per ventriculi sympathiã. Sic & abscessus febrium primo [illegible] in eam partem quæ ad resistendum fluxioni sit imbecillior: vt annotauit Hipp. Aphorismis 31.32.33. lib. 4 & Gal. lib. De diff. febr. aliisq; locis compluribus aptè disseruit. Sunt autem vt & materiæ contentæ, sic continentibus locis suæ proprietates & vires, suæ propriæ cruces atque supplicia, vt ex superioris tomi commentario liquet, vbi de locorum indole disputatum est.

Axioma.

Criseos vniuersæ ratio in pestilentibus hemitritæis.

Crises istarum febrium rarò subitæ simulatq; perfectæ: verũ vt dixi diuulsa in plurimos dies, alternatim in morbum exurgente natura; nec tam dierum numerum sequebantur, vt vulgus enumerat, quàm Lunæ medios motus, id est, certa dei lunaris spatia, quibus 12. signiferi gradus absoluit: vel vt expressius dicã, schematismos illius & radios, ad primum Zodiaci punctum, in quo sub morbi principium fuit inuenta. Hinc enim promota ad cæli octauam partem, id est 45. graduum intercapedinẽ, quarti diei consuetudinem referebat: quinti, cùm ad sextilem locũ: septimi, cùm ad quadraturæ radium: noni, cùm ad trigonum: decimi quarti, cùm ad exactũ diametrum, vel oppositum peruenisset. ac tum pleruq; succussiones validæ, corpus rigidum instar canis, aut statuæ, apertis oculis, cum tremore labij manuumq; & aphonia.

Tempora.

Criseos forma.

Transit ad curationẽ hemitrit. pestilẽtis.

Nunc verò cùm morbi ratio partim à causis, partim ab effectibus firmiter comprehensa est, curationem paucis absoluam: quæ tamen pro ipsa affectionum specie, pro natura corporum infinita, nexuq; symptomatum admirando, ferè & contrariis fuit indicationum generibus implicata. Erat communis quadã & cuiuis obuia, quæ partim obstructiones respicit, materiei concoctione vasorumq; apertione soluendas;

I. Communis curationis idea eiúsque intentiones præcipuę tres.

uendas; partim profundæ putredinis virulentiam non forti 2.
per aluum purgatione tollendam, sed frangendam antido-
tis oportunis, quæ eo tempore [illegible], & refrigerandi 3.
facultate adiunctam tenuitatem partium admirabilem, & calorem altè demersum, nostro natiuo calori congruum retinerent: partim denique & hoc præstarent, vt periclitantis naturæ virtus tum longitudine morbi, tum vehementia & malignitate, diutius confouerent, atque ad sustinendos conflictus infractam, integram pro fortunæ permissione seruarent. Ea propemodum vniuersa vno subinde negotio & instrumento, etsi in aliis aliter temperato aliquãdo sum consecutus. Dedi sæpe decoctum radicis plantaginis cum asparago, atque oxalyde, per cõtinuos dies: diitiotibus paulo zulapia ex oxysacch. simplici, syrupo de acido succo citri, vel limonibus, cum sacchar o rosato, aqua betonicæ, cardui benedicti, fol. persicorum, cassuthæ, & id genus aliis: quæ ventre lento paululum ægrotos mirificè recreabant. Vitaui quantum potui scammoniata quælibet, aut hisce validiora, metu profluuij, quo semel correpti vix sisti poterant, vix vires semel deperditas reuocare. præsertim cùm illa humorum malignitas intempestiuius concitata, sibimetipsi calcar adiunctum habeat: ac per fas & nefas qua data porta ruat, cum euidenti facultatum atque spirituum detrimento, lipothymiæ, conuulsionis, vigiliæ, delyrij periculo manifesto. Quare duntaxat infusa pleraq, ex rhabarbaro concinnabam, adiecto interdum agarico, & foliis senæ. In delicatioribus syr. rosati solutiui, syr. de cychorio cum rhabarb. cassiæ, mannæ, & diacatholici vsus oportunissimus fuit. Mediocres optimè soluebantur pilulis ruffi, cõfectione elect. lenitiui: decoctis communibus ex fol. senæ, carthamo, agarico, cũ aniso fructibus halicacabi. passulis corinthiacis, & modico rad. asparagi, florum viol. acetosæ, &c. præsertim

Decocta & zulapia.

Cur vehementes purgationes fuerint perniciosæ.

Ventrem tutò lenientia in principio morbi.

Vtilissima medendi formula in difficillimis morbis atque suspectis.

quando illorum portio meliore circuitus tempore sumebatur, semel, iterum, ac tertio repetita. Nam paruis præsidiis mali ferocia non cedebat, fortia simul & subitò minimè sustinebat: imò totius victus & medicationis cursum propè necesse fuit ad vires symptomatum singulas, ad momenta temporum & momentorum scrupula temperare: vt minimè mirum, maiorem mortalium partem non tam vi morbi forsitan periisse quàm vel occasione fortuita vel incuria ipsius ægroti assistentium, medicorum: vel denique istorum inscitia & multitudine, dum disputãdo prius opportunitas rerum à tergo calua dilabitur, quàm ratione cõstituta apprehendi possit.

Venæ sectio an contulerit.

De venæ sectione sæpe ac meritò dubitatũ est: sed plures peribant, quibus aperta est, quàm qui sanguinem in commeatus subsidium reseruarunt. Præsertim his infeliciter cessit, qui post diem tertium detraxerunt, nisi alia vrgẽs necessitas foret. Nam ante accessionem sanguis eductus, partem quoque obstructionis auertit, & præcedẽtis causæ machinas ferè oppressit. minore tamẽ periculo, si prius & ventris facta lenitio esset: sed postquam confirmata iam inflãmatio sanguinis fuit, oppressis viribus sanguis duntaxat melior effluebat, defixo deteriore in venis atque arteriis; vnde & facultates animæ sternebantur, & pestilentis contagij semina commota fortius in penitiores aditus ferebantur: vt ferè in omnibus mistilium agitatio ad mistionis energiam maximè facit. Quare nisi vel corpus plethoricum esset, atque ægrum vocatus sub initia visitassem: nisi & partis alterius certa phlegmone quid grauius minitaretur, ad venæ sectionem non lubens accessi: quin si quando importunissimorum hominum obtrectationes, aut artis calumniam ex neglectu tam vulgaris præsidij veritus fui, indulgens paulũlum detrahebam ad ℥ij. aut iij. atque cùm se rubẽtiorem iusto sanguis offerret, iam velut aperto indicio

Vide quã suspectũ præsidiũ sectionis venæ in pestilentibus.

indicio & mihi, & cæteris satisfeci. In aliis affixæ cucurbitæ cruribus, brachiis, suris & scapulæ plurimum profuerũt. Vsus sum satis frequenter diascordio meo; cuius compositio constat instar theriacæ ex variis, ac cõtrariis inuicem fermentatis. Habet pro basi scordiũ, inde dictum Cretensem; absinthium ponticũ, epithymum, cum rosis Alexandrinis: habet & semina plantaginis, nucleos pini, melonũ, lactucæ, papaueris albi, erratici, cucumeris, cucurbitæ: ac paulatim in minore proportione, rad. gentianæ, angelicæ, zedoariæ, pseudodictami, nucis myristicæ, macis, croci, piperis albi, myrrhæ, cinnamomi, corallinæ, rhabarbari, xylaloes, gũmi belzoini, mastych, boli Armenici, cãphoræ, propè partes æquales: cum aliis odoratis, & inodoris, vt musco, osse cordis cerui, & similibus paucis, quæ mira proprietate vitalem spiritum atque animalem recreat, omnibus exceptis saccharo & vino adeoq; digestis in formam opiati. Mirum in modum ea cõfectio veneniis, vermium corruptelæ, & morbis pestilentibus reluctatur: sudores atque vrinas extemplo prouocat, vires confractas citius expectatione redintegrat. Habui & acetum cum æqualibus vini partibus, multo circuitu destillatum, maceratis in eo liquore prius his speciebus quæ theriacam ingredi cõsueuerunt: sed adiecta copiosius camphora, bolo Armenico, aliis q; refrigerantibus. At cui res familiaris angustior, vel curta supellex fuit, dabam decocta sæpius in sero lactis ex oxalyde, trifolio acetoso, cum passulis corinthiacis, &c. Sæpe & cornu ceruinum, cũ corallinæ puluere & modico rhabarb. quo nihil præstantius vbi vermiũ ingens suspicio subest: nam porrecto hoc antidoto defluunt agminatim. Vngebã in pluribus frontem & tẽpora, propter dolores grauissimos, metumq; delyrij, vnguento rosato, sæpe cũ populei modico, ac tertia parte vng. albi cãphorati, quo se leuari mirificè prædicabat.

Cucurbitæ.

Diascordij nostri præstantiss. cõpositio.

Vsus diascordij.

Acetũ sublimatum.

Decocta communia.

Puluis præstantiss.

Vnguenta.

Antidotum soporiferū ad reprimendam acrimoniam bilis. Multis cōtra immoderatas vigilias profuit sola requies Nicolai, cū syrupis calidiuscul[illegible]ultis syrupus de nymphea, vel de papauere, vel diacodium Mesues, addito pauxillo syr. de succo citri, cum aqua florum papaueris erratici, melissæ, betbonicæ, & consimilibus, quorum nec certa species vbique nec mistura ratio præscribi potest. Dici non potest, quā multos curauerim vno decocto Zarsæ parillæ, si quando in diploide vel vase duplici paretur: sic enim spirituosa illius substantia non exhalat, sed per reflexus continuos cū potus totius corpore denuò permiscetur: atq; tum contra pestiferos morbos siue venena validius profliganda, tum pro principiis nostrorū corporum resoluendis mirabilem concepit analogiam. *Zarsæ parillæ vel smilacis asperæ vsus insignis.* Nam quicquid alij statuant de caliditate nimia clamitantes, equidem vel in ardentißimis febribus, naturis oppidò biliosis, ventre purgato paulum, ac statim à criseos primo rudimento, plus centies vsus fui: ac rationale viam successus vbique felicitas consecuta est. *An conueniat in calidis morbis.* Nec aliud habui rationis fundamentum, quā Gal. methodum in exploranda simplicium facultate, quæ ita sæpe composita à natura dicit, vt nomen simpliciū præ nostris cōpositis ac polychrestis omnibus aspernentur. Videbam in illa radice saporem primò subdulcem atq; decoctum, etiā pingue quiddam, recrementitium & calori humido cōsentaneum: sequitur hunc amaritudo leuicula sensim sese aperiēs tum abstergendis vasis atq; visceribus opportuna. Postremò tētanti diutius, etiam altè demersa tenuitas explicatur, calor non vrens, neq; falsus, aut mordax: sed subtilis, volucer, vt in recessus abditißimos partium solidarū poßit vel momēto temporis peruagari. *Fundam. Gal. certißimū in rei ignotæ facultatibus explorandis subsidiū gustus.* Quamobrem quia morbus compositæ rationis, hæc paulatim concoqui, roborari; illa velit secerni, abstergi, displodi, discuti, aperiri, vsq; ad minutißimas corporū partes: quia rursus conseruandæ virtutis prima vbiq; *Analogiæ cōsyderatio inter facult. medicamenti & scopos.*

est

est indicatio, quòd hæc per se, medicus curationem quasi ex accidente perficiat: idcircò me aberrare non posse fidebam, si hoc insigni diuorum munere tanquam Iouis ipsius manibus, hydram immanißimam oppugnarem. Quòd certò sciã in vno hoc medicamento, & nutriendi quandã vim inesse mirabilem, & facultatis deleteriæ vindicem, obstructionis ac putredinis curatricem. Imò, vt verbo dicam, insunt ad vitæ custodiam, principij vtriusque semina non obscura: alterum, quod in solidis partibus substantiam humidi primogenij posit reficere: alterum, quod cum spiritu calorẽ æthereum restaurare. quanquã dubio procul non omnibus æquè conueniat in eadem specie morbi: quin quãtitatis, ordinis, aliarumq; rerum ratio sit vna in calculum adhibenda. In multis etenim adiunxi maiorem partem rad. plantaginis, eryngij, asparagi, caryophyllatæ: in aliis lignũ aloes, cinnamomum, aut aliud quicquam. Imò subinde decoctis cæteris parum duntaxat ipsius zarsæ quo velut additis aliis, quod reliquum foret celerius multo, vel in corporis penetrale, vel in externam circumferentiam permearet. Vt verè à Poëta dictum sentiam,

Sũmaria vis Zarſæ cui vix ſecundũ alterũ reperitur.

Varia zarſæ præparatio.

Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas:
Ille metus omnes, & inexorabile fatum
Subijciet pedibus, strepitumq; Acherontis auari.

De vlteriore transmutatione febris pestilentis in pestilentiam veram, quæ Louanii affatim cœpit æstate anni 1574. deque illius methodo curatrice.

DVdum sanè præsagiebat animus mihi malignum hoc febrium genus, quod toto biennio Europæ partem nō minimam peragrauit, velut spar̃sis quibusdam præludiis in pestem apertißimam transiturum. Neque me adeò mea fefellit opinio, quin grauius multò nunc sese diffuderit malum, quàm iacta iampridem semina portenderunt. Nam quo mortales posita contumacia & proximū quemq; persequendi libidine in se descendant altius, idcirco & homines sæpe non tantùm alterius hominis ministerio punit Deus, verū promiscuè feriens, ac suis quasi met ignibus armata dextera media inter millia sæuit. Quæ res eò forsitan spectat, vt stirpis antiquæ non minima parte sublata noua regerminet, meliorisq; instauratione facta simul sceleratì sæculi vestigia deleantur. Non enim alia commodiore vicissitudine res permutantur humanæ: vt quæ in summo pretio fuerint, paulatim corruant, neglectáque vilescant, rursus deinde velut reducto circuitu ex humili statu ad æstimationis fastigium subitura. Meminerunt autem & aui & proaui nostri pestis vsqueadeò virulentæ, vt in vna Bruxellensi ciuitate plures subinde quingētis absumeret vnica die: vt vitam & volucres sub nube relinquerent: vtq; assidentes læto conuiuio inter calicem supremaq; labra tanquam percussi fulgure protinus expirarēt, & cumulatim oppido toto congesta cadauera curru in orbem commeās circumferret, donec ob vastitatem strata lapidea, atque ædium valuæ musco & virenti gramine vestirentur. Talis potissimū viguit anno 1502. famem & vehementes aëris intemperies

Causa finalis pestilentiæ.

Historiæ luis horrendæ. I.

anni proximi comitata. Namque hyems tam ferox præcesserat vt & [redacted], æstas ardoris adeò sæuit vt arbores accensæ solis radio conflagrarint. Celebres quoque sunt pestilentiæ sæculi nostri quas anno 2.
1505. item 1522. regnasse commemorant, quibus augurio certo aues cum pullis & ouis nidos etiam proprios reliquerunt. Sed omniũ grauissima qualis anno 1348. ac rur- 3.
sus anno 1450. quæ primùm exorta in Asia per Illyriam 4.
atque Dalmatiam vsque in Italiam serpsit, hinc & Germanos, Hispanos, Gallos inuasit annis compluribus adeò debacchata vt vix tertia mortalium pars superstes euaserit: cuius generis etiam duas sub M. Antonio viguisse Ro- 5.
manorum annalibus constat, quibus orbe toto flagrantibus pecudes iuxtà & homines propè ad internecionem sint vsque deleti. Verùm ista non eò protulimus, quo magis futurorum metu (de quibus anceps, & lubrica coniectura est) mortalium animi percellantur: sed vt historia æui præteriti antè oculos collocata, Deo vota preces summisso animo cõsacremus, lustratisq; pectoribus in omnem illius voluntatis speciem componamur, illud insuper cogitantes; 6.

Omnes quum secundæ res sunt maxumè, tum maxumè
Meditari secum oportet, quo pacto aduorsam ærumnam ferant:
Communia esse hæc, fieri posse, vt nequod animo sit nouum:
Quicquid præter spem euenerit, omne id deputare esse in lucro.

Quibus & illud Græcum lubens adiecero,

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.

Fer facilis quod fata ferunt: si ferre recusas,
Ipsum te crucias, nec minus illa trahent.

Instituti ratio.

Cùm verò de præcursoribus morbis à me sub veris initia tractaretur, credebam fore vt prius hoc opus in publicum ederetur quàm eius mali se tanta ferocia propagaret: nunc quando expertus illius mora, argumenti noui obiecta occasio est, quod non modò scriptis prioribus summo iure connexum, sed & vsus innumeros habiturum ad salutem hominum videretur, quæ de morbi pestiferi curatione habui prima, paucis adiungere non dubitaui. Causam verò & curationis methodum vniuersam non est quòd istic ab ouo velim retexere: namque hanc omnem præter alios scriptores innumeros eleganter ac plenè prosecutus est Hieronymus Fracastorius, necnon B. Montanus, Galenus sæculi sui, cuius doctrinam magno mortalium fructu collegit & illustrauit clarissimus vir, nostriq; præter meritum studiosissimus I. Crato à Crafftheim serenissimi Maximiliani Cæsaris Archiiatros, quorum vtrique annos Nestoreos optem, non tãtùm priuatæ causæ nominibus obligatus, sed & propter publicum bonum. Dum vt alter virtute heroica Christi rempub. ab iniustitiæ, impietatis aduerso turbine tutam atque incolumem conseruauit, alter quoque summa contentione ac variis ingenij monimentis rem medicam pariter ac philosophicã tum à fœda barbarie, tum ab ignorantia methodi vindicauit.

Authores de peste curanda celebriores.

Præsentis pestilentiæ mores.

Solet contagionum vis vt plurimum certam duntaxat speciem peruagari, atque in eadem nõ etiam quosuis abripere, sed quibus ex ipso putredinis modo (quam profundam esse voluimus) singularis quoque analogiæ ratio in venis atque arteriis delitescit: cui sæpe ætatis insuper, sexus, & temperaturæ cognatio suffragatur. nunc eò sensim progreditur malum, vt & obuia quæq; corripiens locis compluribus non tam internum fomitem requirere amplius vel materiem antè dispositam videatur, quin sola suapte vi potius, aërisq; cir-

circumlabentis fœda infectione grassetur, ferè ad illius instar quam [redacted]

Vt quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, &c.

Erat autem illa causarum inter se cohærentium lex, vt ex priore genere morbi multis morientibus passim in duplum, in quadruplum reuoluta, imò in infinitum se permiscerent effluuia putrilaginis venenatæ, vtq; excretionis morbidæ virulentia vires assumeret, inq; maligniorem speciē indies mutaretur: præsertim quando interea nec aliæ causæ fomites conquierunt, paupertas, trepidatio, mœror assiduus, ærumnæ, & victus vitia, omniumq; cupiditatum intemperantia. Quibus accessit aquarum copia, qualitatum exuperantia in constitutionibus cœli, ver æstiuū oppidò, æstas contrà similis veri, antumnus pluuius valde atque austrinus, maior pars anni sine ventis, sine tonitruis: cùm & Hipp. ἀνεμίας imprimis dixerit pestilētes, vt Cranoni vsuenisse eiusdem Epidemica contestantur. Præter autem tot exhalationes in aëre visas multū minata nobis est oppositio Saturni & Iouis circa lacteam viam, cum stellis scorpij natura Martis, Mercurij, vnà cū schematismis mutuis quinque errantium per coniunctiones atque diametros, quanquam hæc non tam causas principes, quā signa vel instrumenta consentanea diuinæq; voluntati obsequentia semper sim arbitratus.

Generationis forma.

Causæ effectrices & procatarcticæ.

Causæ cœlestes.

Quanquam verò multa sint pestis discrimina à symptomatum differētiis sumpta, (vt etiam in suo De peste libello doctiss. vir L. Ioubertus meminit) videas tamen imprimis genera 4. notis quibusdam characteristicis interstincta. Nam aut cum bubone in vnum & alterum locum agminatim facta colluuie circa glandulas (sed imprimis axillas, inguina vel parotides) efflorescunt: (hæc enim trium I.

Pestis differētiæ ab vna abscessuum varietate desumptæ.

princi-

principium partium emunctoria chirurgis potissimum appellantur) aut sparso putrilaginis efflamento diuersas 2.
maculas nigras, subliuidas sæpe & varij coloris ἐκθύματα quacumque protrudunt: aut etiam vtroq; abscessus genere 3.
natura se nititur expurgare: aut oppressa demum vel impotentior quàm vt poßit excutere, exhalatione cœca per meatus sensiles atque insensiles facta, veneni signum interius atque semotum ab oculis premit: tum verò furtim in aßistentium poros pernicitate mirabili peruagatur. 4.

Specierum comparatio inter se.

Quãquam verò lenticulas & carbunculos multi maligniores iudicent altero modo quo bubones subnascuntur: minimè id simpliciter rerum vsus ostendit.

Ratio cur lenticulæ magis perniciosæ.

Etenim laborãtibus ipsis valde id malum est perniciosum, nisi primo die, aut saltem ante quartum sine molestia aliisúe prauis symptomatibus expellantur.

Cur minus contagiosæ.

Videmus tamen ex illo genere neque tam citò raptos occumbere, nec tã præcipiti contagio eius ἀπόρροιαν in proximos deriuari. Est enim vt arbitror (saluo meliore iudicio) profunda quidem putrefactio, sed tamen adusta magis & sicca, magisq; permista sanguini corporis vniuersi. Ergo cùm vis sit latè diffusa, non facilè à sanis partibus sequestratur. hinc certius interimit, sed minus celeriter, quia neque vnita sibimetipsi vt agminatim vim vitalem poßit opprimere, neque tam humida illius euaporatio, vt propter lentorem diu pertinacem in aëre fomitem sit relictura:

Cur in bubonibus contrà accidat.

cõtrà quàm in bubonibus illis pestiferis solet, quibus compacta, tenax materies, non tantùm in ipso fomite, sed & eiusdem effluuio circumquaque disperso Facit enim hæc ipsa veneni conglobatio, vt quibus natura est integerrima promptius excludatur, eademq; quibus succumbere cœpit, propter afflatum maioris antipathiæ ocyus extinguantur. At fomes alterius putredinis siccæ licet non adeò totius forma ceu mistionis nomine pugnet quo ad propriam molem,

molem, propter tamen tenuitatem partium ex adustione quæsitam, cum ipso sanguine fortius permisceatur, & peruagando latius cor non tam exhalationis indomita vi quã multitudine ac diuturnitate pessundat. Non absimilis huic & altera difficultas, quare adhuc spirantibus ægris multò minus contagij periculum vsus ostenderit, quã morientibus ipsis aut recenter extinctis, cũ tamen viuentium maior sit exhalatio, totumq; corpus apertum calori, vi maiorem putrèdinis partem posse foras transmittere videatur. Verũ talis est ratio, ac si quis accensam lampadem extinctæ comparet: ipsus enim met ignis tãtisper dum inardescit, exhalat tenue ac fuliginosum quippiam, sed minus malignũ, quippe quod ab eodem igne prius discutitur quã intermedium aërem possit inficere. Verũ igne sublato exudat amplius ab ipso fomite crassus & tetricus vapor, quem magis pestiferum ac pertinacius inhærentem tum color & odor, tũ tota substantiæ ratio satis ostendunt: vt multo periculosius non iniuria putent decũbentes languentes inuisere, quàm semel adesse mortuo, præsertim vbi recens cadauer exhalat, aut etiam illis adesse propius, qui primũ è domo funebri prodierunt: qui quamuis nondum peste laborent, nec fortè illius sensum aliquem sint habituri, pestis tamen fomitem in veste circumferunt, aliis affricantes quorum corpus analogum, & ad recipiendum prona sit constitutio. Quare eiusmodi rerũ statu imprimis præcipi debet, vt & antidota sumãt, & habitum mutent, aut igne perlustrent, & quãminimum in turba mortalium tanto discrimine conuersentur.

Cur plus periculi sit ab extinctis quã viuentibus dũ ægri peste decumbunt.

Simile.

Mirum quod in hoc Epidemiæ genere à nobis peculiariter obseruatum est pluribus euenisse, vt cũ in alia peste soleant primũ horrenda symptomata sese obijcere, ceu magna inæqualitas æstus frigoris, horroris & exudationis, vigiliæ somnolẽtiæ, perturbationum ventris sursum deorsum, doloris

Præsentis epidemiæ peculiaris characteristicus.

doloris capitis atque delyrij, cũ lassitudine summa, præcipuè circa spinam, hic tamen interdum vix ulla insignis tẽpestas apparuerit ante tertium diem; atque in ijsdem nihil adhuc præter soporem leuiculum, iactationem corporis moderatam, vomitum aut ventris fluxum, linguam pallore subuiridi tinctam; præcordiorũ angustiam, vt etiam sæpe nil perpeti supra ephemeram simplicẽ videãtur: tandẽ erumpentibus maculis circa quartum, quintũ, aut septimũ diẽ, multi etiam facti alacriores obambulent, erectiue sedeant, subitò tamen tanquam morti à morbo proditi collabantur. Vidi quibus citra omnem febriculam, dolorem capitis, aut lassitudinem, halitu tantùm ex terrore concepto, totũ corpus repente maculis nigris, liuentibus, pisi amplitudine tingeretur, nulloq́ alio superueniente incommodo, tuti tamen atque incolumes permansere. quòd in eos dispersa quidem morbida cæli sit aspiratio, vt tamen duntaxat humoris superficiem occuparet, ac prius interni caloris impetu repulsa sit foràs, quã potuerit in sinus intimos aut cordis ventriculum penetrare. Mirum & illud insuper frequenti obseruatione deprehensum, quòd vis cõtagij ad normam æstus maritimi sese nunc acrius, nunc remissius propagaret. Quanquam verò Ioubertus annotet plenæ, atque silentis lunæ tẽpora, nos tamen hic potius decrescentem illius quadraturã inuenimus efficacem: neque hanc differentiam adeò in locorum discrimine pono, quin vniuersim fieri sic vero similius putem, quòd motus lunæ à diametro solis ad cõiunctionem, potius motũ in corpore præstet à circumferentia versus centrum: quare ad cor sublata materie, corripiũtur citius sani, interimuntur ægroti.

Curãdũ verò imprimis vt salutis publicæ ratio ineatur: deinde vt quisque prouideat domi suæ, præsertim paries cũ proximus ardet. Insigne præsidiũ veteres olim in extruẽdis

Margin notes: Signa. — Casus admodum rarus. — Obseruatum aliud singulare. — Præseruationis publicæ ratio paucis regulis comprehensa. — 1.

pyris authore Hippocrate repererunt. Nam ciuitates integras lustrat accensionis è cedro, iunipero, larice, abiete, picea, quercu, vitice, rore marino, & consimilibus odoratis. Sed præter hæc secernendi sunt ij qui mortuorum corpora tractauerunt, ædes obseruandæ cū tota supellectile, nec attingendum quippiam, aut efferendū forás, ante quā septimanarum 6. circuitus expirarit. 2. *Purgādi sunt omnes viri atque familiæ; animalia virosi halitus, vt canes, cati, colūbæ, auates, porci, magistratus officio procul sunt ablegāda:* 3. 4. *prohibendi fructus, olera, legumina, præsertim vsus allij, cepæ, porri, vuæ, pruna, persica, fungi, caules, pisces, & carnes vitiosæ, malè conditæ, aut modis aliis importunæ.* 5. *Multum verò in externorum commerciis, nequid ferant cōtagij, vigilādum est.* 6. *Tum denique præstantißima antidotorum genera sunt comparanda, vt cū vsus postulat fermentata diu, atque in promptu teneantur.* 7. *Præ cæteris commēdantur Theriaca Andromachi, Mithridatis, pauperioribus autem diatessaron, aut diascordion, quale vel Fracostorio vel nobis superiore capite sit descriptum. Germanis rusticis multum familiare est quod instar moreti ex ficubus, ruta, sale, & peruetustis nucibus temperatur.*

Verùm ad cuiusque tutelā primo conferunt odores aromatum, nō quorumuis, sed quæ vitalem spiritum atq; animalem recreent, auræ pestiferæ toto genere reluctentur. Quæ ad priuatam cuiusque custodiam. *Aestiuo quidem tēpore magis aceti, citrij mali, limonis, aurantiorum, & consimilium.* Odores. *Laudatur præ cunctis acetum vini maluatici quo camphora & nuces myristicæ diutius sint maceratæ. Hyeme tamē odores calidiusculi præferuntur, vt Zedoariæ, angelicæ, casiæ, cinnamomi, cuiusmodi cōmansa sæpius profundum penetrant, spiritumq; maiori efficacia purgant. Nos pilam ferè eiusmodi fecimus concinnari quæ recipit Radicum iridis florentinæ ros: rubearum,* Pila odorifera. *corti-*

corticum citri, dictami Cretenſis, maioranæ, ſing. drach. 1.
ſtyracis cal. gũmi belzoini, ſeu ſylobii veri, cinnamomi opt.
caryophyllorum an. drach. 2. ſtyracis liquidæ, ſantali albi,
nucis myriſticæ, macis, zedoariæ, angelicæ an. ſcrup. 1. cu-
bebarum, cãphoræ an. ſcrup. ſemiſſem, moſci electi, ambræ
an. g. vij. aut plus eo, ladani puriſſimi q. s. ad conſiſten-
tiam molis cum aceto fortiſſ. & aqua roſata in pilæ ſpeciem
Ventris leni-tio. *redigantur addito modico tragacanthæ. Purgantur ven-*
tres abſque periculo ad ſubtrahendum fomitem morbo, ſo-
lis pilulis Ruffi (quas & peſtilentiales vocant) ſumptis ad
quantitatem vnius drachmæ: vel etiam ſolius aloes vſu, quæ
pura ſit atque pellucida, ad quantitatem exhibita dimidiæ
drachmæ. Sæpe huic adiungimus momentum corticis citri,
Syrupi. *cardamomi, macis, carpeſiorum aut zedoariæ. A ventris*
lenitione conueniunt ſyrupi cum aquis ſtillatitiis in alterius
Alexipharmaca totius ſubſt. proprietate. *morbi curatione deſcripti. Laudant plurimi ſuccum thapſi*
barbati ſiue verbaſci maioris ac lanuginoſi, expreſſum cum
vino tenui odorato: docuit enim illius vim ſingularem cõtra
venena muſtelæ genus aſtutum, quoties cum ſerpentibus
pugnaturum eſt. Rarum ſed efficax valde refugium in la-
pide bezahar, corallinæ puluere, ſapphyri, ſmaragdi, mo-
nocerotis, oſſis è corde ceruino, & illorum omniũ quæ com-
poſ. aromatici roſati vtriusque ingredi conſueuerunt. Ego
quiddam eximium in illo puluere deprehendi, qui perforato
aetitidis vtero colligi poteſt, datur dimidij ſcrupuli quanti-
Rerum omnium moderatio. *tate cum liquore conueniente. Motus & quies, vini potus*
& abſtinentia, pro cuiuſq; naturæ, ſtatu, & conſuetudine
peculiariter ſunt moderanda. Luceat focus perennis. Sit
animus hilaris atque vel violẽter à perturbationum verti-
Vini vtendi modus. *gine diſtrahatur. Magna vtilitas vini eſt ſi parcè bibitur, ſi*
purũ & generis exquiſiti, ſi abſit crapula, nec bilis aut ſan-
guinis copia reclamarit.

Venæ

Venæ sectio aliàs ad præcautionem mali, aliàs ad curationem adhibetur. Siquidem præcauẽdum est, prius distinguito externis causis an magis intrinsecis (vt plethora vel cacochymia) impendeat morbus. Nam si ab extrinsecis tãtùm, minimè tutum est sanguinem cõmouere, vt aliàs dictum: nam & intrò venenum trahitur ac fortius permiscetur. Sin fomes ab ipso corpore metuendus, tum plenitudo exorbitans à sanguinis vitio dirimatur: nam in plethora venam aperire est consultissimũ. In cacochymia lenis subductio per ventrem potius confert. Quòd si vtrinq; periculum est, paulatim sanguis & interposito tẽporis spatio minuatur. Vbi verò curationis gratia de mittendo sanguine cogitandum; distinguẽ vt prius; sed tamen præterea, num in principio morbus existat, num in augmento vel statu. Nam post primum aut secundum diem rarò conuenit, imò semel & affatim concitatus venter, aut mota sanguinis massa, statim contagij virus ad cor vsq; profundit, vt etiam superueniente deliquio sæpe sub manu chirurgica moriantur. Multi ad cautionem crura perforant, aut vesicas excitant ferro, & causticis medicamentis; idq; successu non infelici, quamuis vel inter morientium milia conuersentur. Magnus vsus & salutaris scarificationis in crure & brachio sæpius factæ, cum appositione cucurbitæ. nam & accessionis initio iuuit plurimos plures cucurbitas extremis partibus (præcipuè κατ' ἴξιν seu loci laborantis rectitudinẽ) affixisse. nam sic & tuta maximè, & celeri via sunt restituti. Si sub axillis vel (quod omnium pessimum est) circa aures extuberat malum, mox fimum columbinũ cum sapone permisceas, id è directo ad brachium alligetur, addito interdum caustico ex flammula Iouis, ranunculo bulboso, clematide, vel cãtharidibus. Similiter si in inguinibus tumor apparet, inflammatio in cruribus excitetur, vt quamlon-

Venæ sectio.

1. Distinctio.

Secunda distinctio.

Tertia distinctio.

Vstiones quas Itali fontanellas vocant.

Cucurbitæ.

Reuulsio per emplastra.

longiſſimè ſi fieri poſſit à locis principibus reuellatur. Noui
Vulgi experimenta.
qui proprio fimo cùm aliud non occurreret aptè diuerterint. Mirum quod veſpiliones offerunt [illegible] etipſis, confectum ex æquis partibus olei raparum, ſalis, aquæ, & albuminis oui: ac ſi ex elementis 4. ideam microcoſmi referre in integrum ſtatuiſſent. aiunt infinitos vbi correpti fuerant
Quid primũ in curatione præſtandum.
protinus hac miſtione ſeruatos. Quin ſimulac morbi iam facti ſeſe indicia produnt, curandum ilicet vt veneuum à ſanguine ſequeſtratum quamcelerrimè ebulliat foras. Datur plæriſq; ſucceſſu mirabili nux myriſtica toſta donec ex-
Abſceſſum procurantia.
udet, atque in puluerem comminuta, inde verò cũ ſale ex-
1. hibita adiecto modico aceti fortiſſimi, præſertim ſi calidior
2. temperatura eſt. Illud quoque experientia patris, ac mea deinceps, efficaciſſimũ vidi quod conſtat ex vna parte camphoræ, duabus gingiberis, ſacchari roſati quatuor, diu cum vino permiſtis antea, ac ſedulò fermẽtatis. Doſis eſt vnius drachmæ. Coopertus æger cõponitur ad ſudorẽ. Generoſius
3. paulò quod ſequitur ℞. camphoræ, dictami Cretẽſis, ſcordij, rad. angelicæ, Zedoariæ, cinnamomi, gingiberis, añ. drach. 1. nucis myriſticæ drach. 2. boli armenij mediam drachmam, ſeminis rutæ, macis, croci, ſing. ſcrup. 1. Muſci
4. g. vij. cũ ſacch. & vino odorato q s. fiat inſtar opiati. Datur poſtremò & aqua per deſtillationẽ chymicam præparata, qua nihil vnquam potentius vidi. Conſtat è ſpeciebus diaſcordij noſtri, vino pariter atque aceto fortiſſimo maceratis, deinde quaſi per circulos plures paulatim ſublimius è
Varia chymica.
duplici vaſe traductis. Alij eodem modo aquam è ſola theriaca ſolent exprimere, alij baccas lauri, baccas iuniperi, cũ bolo caryoph. cinnamo, rad. angelicæ, Zedoariæ, eadem arte componũt: ſunt enim pro ipſa affectionis ſpecie formæ propemodum infinitæ. Multi plurimum tribuunt auro potabili. Vnum philoſophorum, aut antimonij vſum minimè probo,

probo. etsi enim subinde euascrint, fortunæ tamē id potius, aut temeritati, quàm arti aut peritiæ tribuendum est: vt si quē hostis à fronte, a tergo præcipitiū vocet. Bubonem scarificare conuenit admota cucurbita, deinde theriacam apponere (circiter drach. 2.) decoctam in excauatā cæpa, etsi plærique prōptius ferro cādente, & cultellis exciderint, præsertim vbi sublimius turget. Alij colūbæ pullos, gallinā, aut catellum quempiam dissectū medio, vel pulmones recenter mactati arietis applicant, & subinde cōmutant. Laudatur & columbinū stercus cum cæpa atque theriaca, plures tamen emplastra maturando abscessui parant ex sinapis semine, ficubus & bulbis liliorū, & sambuci foliis: addunt, vt efficacius trahat, acre fermentum, elleborum nigrum, cyclamen, & subigunt demum cum scabiosæ succo, oleo chamomelino & farina seminis lini. Postquam in plagam tumore ruperit, eadem iuxta doctrinam aliorum vlcerum, sed multo tamen validioribus expurganda est.

Extrema atque suspecta remedia.

Bubonis maturatio.

Vlceris cura.

Lex communis & ratio ad tuendam sanitatem aëre pestilenti, sic nobis in memoriæ quoddã subsidium deductiore carmine comprehensã est.

Ne sacra pestiferi subeant contagia morbi:
Sit modus in victu, simplicitasq́; tuo.
Seu capias somnum, vigiles, moueare, quiescas:
Per medium iusto tuta tenore via est.
Omne superuacuum secernito, sit tibi versa
A cæli vitio, sit sine labe domus.
Exulet hinc metus, hinc dolor, atq; frõte Lyæus,
A tergo assiduus luceat igne focus.
Quod reliquũ est peragent stomacho, vel naribus hausta,
Antidoti celebrem quæ meruere locum.
Antè tamen præceps placanda est numinis ira,
Ab Ioue principium est, cum Ioue finis erit.

Oratio

Oratio purgatoria ad Lectorem.

SI vnquam aptè cecinerint prisci vates, mille hominum sensus, capitū discrimina mille: profectò nunc ea est ætas, qua id vel maximè locū habet. Tantus ingeniorum feruor atque varietas passim: non in scrutandis naturæ arcanis miraculis, non in virtutis operibus, aut rectè constituenda reip. ratione; sed in humanis pectoribus explorandis: dum plures ex voce, vel scripto cuiusq;, vel opere nihil expectāt aliud, quàm vt ipsi cùm sint nigerrimi materiem deprehēdant aptam inuidiæ suæ, atque pro benefactorū gratia authoris famā horrēda infamiæ labe conspergāt. Aetas hęc pessima rū artiū plena. Quā sint istorum artes occultæ, ac variæ formæ, paucis poëta retulit dicens, Georg. 1. Inuidorū hominum species variæ & admirandæ.

Tum variæ illudunt pestes: sæpe exiguus mus
Sub terris posuitq; domos, atque horrea fecit:
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ,
Inuentusq; cauis bufo, & quæ plurima terræ
Monstra ferunt, populatq; ingentem farris aceruum
Curgulio, atq; inopi metuens formica senectæ.

Sed āgant omnes pro suo modo ac temperamento, veniant non insecta modò & vermes, sed & canes allatrent, atque vlulent lupi. Nobis ad imitationis exemplum infixa manet, æternumq; manebit Histricis aut Erinacei mira sagacitas, quæ sese in orbem componens vndiquo, tum ab insidiis horum, tū violentia tutam facit. Histricis Indoles.

Nam imprimis de totius operis argumento illud obiicient scio, cùm sim professione medicus, cur hāc tam latè patentem materiem sim ingressus, nullis finibus clausam, sed in philosophiæ triplicis infinitos Argumenti ratio.

ambitus exporrectam. Quod his respondeam nihil habeo, nisi quod olim Gallus à fatis deprehensus, hoc mihi ingenium esse, hanc affectionem naturaliter datam: facere tamen me studio boni, quod tanto melius aut optabilius, quanto latius patet. Quæ nostri sunt fori medici tracto quotidie, artemque tum opere, tum professione concelebro pro virili mea. Quid si interdum ab yno hoc genere fatigatior paulò, non quidem ad res inanes atque extraneas, sed diuersas paulum, summa tamen necessitudine iunctas, cogitatione transcendã, vt ob vnius obiecti coloris speciem defixus oculus in alterum recreatur. Si rursus istud pauxillũ temporis quod pro natura sua oblectamentis aliis alij tradunt, sæpe & luxu, & alea; aut misera quacumque ratione pessundant, ego impendam poësi, musicæ, naturæque diuinis spectaculis, & causis abditis eruendis, non solùm cũ voluptate & fructu meo, sed & pro amicorum plurium voto, & publico bono; quis mihi non illud vitio sed virtuti potius, non ocio abundanti atque dedecori, sed ornamento potius vertat, industriam probet, quę si laudem veram pro studio minimè consecuta est, saltem pro conatu non paruam apud mortales gratiam promeretur? Equidem hodie tot elegantes nostrę medicinę scriptores video, tot etiã cultores sedulos in aliis disciplinis, quorũ non modò inexhaustus labor, sed & virtus rara, & eruditio fuit: cedò tamen in eodem negotio quid hoc corrupto sæculo solidæ laudis, aut præmij cõsequuntur? Scio quidẽ *facultati nostræ id maximè frequens, ac velut insitum fato:*

Cur in arte medica pauci scriptores pro labore suo gratiam consequantur.

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quod vnum me ferè repreſſit ſemper, quo minus caleam: vt quã. ſis ex vna hac diſciplina ſcribendi ſit promptuarium lõgè ampliſsimum, & præter ea quæ publicè dictitaui, plura ad curationem obſeruata nũc habeam domi: aliò tamen ſcripturientis animus ferat, illud ſubinde cogitans, Quis leget hæc? min' tu iſtud ais? nemo hercule, nemo: nam ſi quid in iſtac arte perfectionis aut gloriæ eſt, illud non tam humana diſcurſione, quàm vſu rerum hodie ac viuis operibus eluceſcit. Quæcumque hîc peruulgata, aut populariter ſcripta (exotericõ genus intellego) præterit vulgus, faſtidiunt docti, atque in tanta ſcriptorũ multitudine blattis offerunt: quæ verò grauiter, ingenioſè, vtiliter, ἀκροαματικῶς, ſtudioſi tyrones nõ capiunt, qui capere poſſunt, interdum excipiunt clanculum, publicitus cauillantur: quanquam profectò humanis affectubus non ita moueri ſapiẽtem deceat, vt propter inuidentiæ morſus veræ virtutis ſpeciem reformidet, ſed homo ſum (vt ille inquit) humani nihil à me alienum puto. Non tamen hîc penitus mihi indulgeo, ſed plæraque differo, dum illa commodior locorum & temporum oportunitas ferat. Quæſitum id hodie magis apud me fuit, vt argumẽto pulcherrimo & maximè ſpatioſo, cũ vtilitate quamplurimorum hominum me reficerem, defeſſus à ſtudiis grauioribus, interque calamitates publicas & priuatas: quarum vna præ cæteris contemnenda, ſed tamẽ propter φιλοςοργίαν nimiam acerbius paulò ex vnius iactura filiolæ nata dexit; atque vix aliàs obliterari potuit ab animo meo, niſi hunc ſenſum diuerterem quomodocũque, & philoſophicarum rerum multiplici conſyderatione propè obruerem. Atquænam alibi

Sapientis munus in ſcribẽdo, vel ſcopus quis eſſe debeat.

Prima ſuſcepti negotij ratio apud authorẽ ex animi ægritudine nata.

Scopus authoris & consyderationis istius præstantia.

alibi vel voluptas melior, vel vtilitas maior: quàm in ea cognitione, qua non exacta solùm medicinæ ratio continetur, sed & huius Ideam ex mortali immortalem atque diuinam quodãmodo faciamus, quippe ad curationem animi pariter, & corporis, & reip. opę vnius methodi congruentem. Sic vt vnius mundi faciem in alterius facie velut depictam videas, rerumque similitudine fretus quæ sunt in vniuerso, cũctarum artium vel nudos characterismos sub vna augustiore formula comprehendas, quod vnum ad vitæ felicitatem conferre imprimis, nemo inficiabitur.

Styli ratio.

Quod autẽ ad scribendi genus: nec illud ex æquo placiturum omnibus cogitaui: cùm & in hoc subinde displiceam mihimetipsi: nam dum in ea vbertate materiæ singula conor attingere, idque quãbreuissimè, miscens interdum sacra profanis, medica politicis, naturalia metaphysicis: vix rerum chaos effugere potui; præsertim quando quod vsu, & ratione collegerim, oratione subtili & pressa, ad Atticorum aures teretes expolire nõ vsquequaq; vacauerit: sæpe & maioris ingenij putem, loco suo & tempore cultum negligere, quàm religiosè in omnibus obseruare: imò vtilius tẽpestiuè manũ tabula submouere, quã perficiundis tãtopere, elimandisque singulis immorari. cùm sæpe sedula mentis intentio tenellam atque formosam Helenam fingat, quę tamen annosam, rugosam Hecubam ante spectantium oculos pingit. Ergo nec Tullianam phrasim nec numeros semper amplectimur, sed quo sit verborum, rerumque consonantia maior, polychromatico generi, velut in musicis, pro ascensus descẽsusque varietate, amplius indul-

dulgemus. Vt etiam interdum insanis, & temulentis similes, ab im[illegible] naturæ sacræ recessibus in campos poëticos diuertamur.

Vnum id semel, & clarè testatum omnibus volo, me aliquoties in historiam huiusce temporis, nõ tractandæ illius studio, sed filo totius cursus, ac necessitate delapsum. Idcirco nec singula rerum quæ contigerint momenta atque περιστάσεις, sed solùm capita comprehendi: quo prodigiorum virtus, & humanæ vicissitudinis orbis illustrior foret: digressus hinc aliquoties ad politica, quo boni malique nonnullas formulas humanis oculis obiectarem, sed ea modestia vt nihil in quẽquam (quod sciam) pressius, acerbiusque protulerim: memor illius semper, quòd vt sæpe in amicis vitia summa, sic & virtutes in hostibus elucescunt, quæ tanto feriunt acrius, quanto minus expectes, atque ad imitationem sui vehemẽter instigant. Aliud quoque in mentem venit, humani iudicij mira lubricitas, quæ nimirum non tam virtutis merito, quàm fortunæ flatibus adhærescit: vt plures quos laudauerint prius, tandem improbẽt: quos improbauerint olim, nũc omni laude dignentur: aperto indicio leuitatis, cu hoc meritò dici poterat, ama tanquam osurus, oderis tamquam amaturus. Turpe autem existumo vt nosmetipsos magnorum principũ iudices faciamus, cùm suæ sint singulis causæ, suæ virtutes & vitia, velut fertilibus agris: solus autem quid alter alteri præstet (id est circumstãtias rerum, æqui, iniqui pondus) exploret Deus: qui sæpe dementat reges, vt grauius tanto & subditi puniantur; sæpe permittit insolescere plebem, vt regum sæuitiam reprimat, vel somnolentiã fortè excutiat: hinc

Authoris purgatio circa historiam.

Contra ineptũ genus scribẽdi apud plerosq;, historicos huius temporis.

sæpe infestis animis diu multumque certatur, cum infandis calamitatibus partium vtrimque, & tandem confractis vtrimque viribus, sera sapientia vel (quod aiunt) in fundo parsimonia venit: franguntur & odia, & postquam se quisque penitius nouit, amãtium iræ fit amoris redintegratio. Odi propterea semper hoc hominum genus qui in scribendis historiis affectus suos vel statim à limine manifestant, nulloque apud posteritatem perdendæ fidei metu tales in toto curriculo perseuerant, vt quæ in vno ferant, in alio culpent; in vno parua commemorent, in alio magna dissimulent, sæpe & à vero planè detorqueant: tãquam si nullus sit ipsis propositus scopus, quàm tueri partes huius vel illius, aliumque si possint in cælum laudibus ferant, alium similiter ad inferos detrusuri. Ita per sympathiam plærique in minutissimis rebus laborãt grauiter, totas paginas quibusdam martyriis complent, & faciunt sese ridiculos palàm, vt tantũ vel assentandi plærisque, vel de aliis se vlciscendi studio scriptitasse quiuis è plebe intelligat. Mihi verò ad pacis vnius encomia, tranquillitatis studia, publicè, domi, moderationem, clementiam, religionis cultum atque iustitiam, fidem atque amorem mutuum vniuersa hæc commemoratio spectat. Siquis alium nodum in scirpo quæritet, is se longissimè à veritate rei, à candore humani pectoris, à nostra intentione abesse intelligat: non me culpet, sed animum suum, oculosque peruersos, & nequam æstimatores rerum: quibus idem fortasse contingit quod ictericorũ linguis, & oculis solet: vt quæ alba sint omnibus sanis, quæq; suauia, illis amara, lurida, variisq; infecta coloribus videantur.

Nihil turpius quã affectum prodere in tractandis historiis.

Authoris præcipuus scopus.

Contra maleuolos.

Fateor

Fateor in obsidione Louaniensi supra quàm proposueram fui prolixior, poëtam in plærisque potius quàm philosophum agens, vt tamen nequaquam sciens aut volens à veritate discesserim. Debebam hoc Deo & patriæ, dedit hæc vitam atque enutriit, ille prodigioso clementiæ genere cõseruauit. In ipsis orationibus est quod concedi postulem, non enim verbotenus retuli, vt plærique maluissent, sed tamen vt potui, atque vt datum fuit diligenter expresi. Quod reliquum historię spectat, id curaui maximè, vt vera dicerem, & fermè omnibus nota, hoc est (vt alias dixi) factorum genera tantùm, non modos, & scrupula prosecutus, nisi cùm tutò atque vtiliter ad di loci oportunitas pateretur. Nam multus affectione multiplici multa affinxit rumor, plæraque etiam vera comperta, sed prorsus enormia ad punctum explicare non tulit hæc ætas; dum adhuc animi odiorum incendiis calent, rerumque recens memoria ad irritandos homines, quàm instruendos promptius adhærescat.

Cur plæraque prolixius circa natale solum.

De veritate historiæ suæ.

Vnum postremò præterire non potui de sydere nouo, quòd cùm noster hic commentarius planè perductus ad vmbilicum ac maturus parui videretur: incidi forte fortuna in libellum Hispanicum de eadem stella doctissimè disserentem; cuius mihi copiam fecit vir doctissimus philosophiæ ac iuris candidatus Andreas Posa beneficio præstantiss. viri Gabrielis Terrades: qui nostri studio rogatuque alterius eundem ad nos transmisit. Voluissem adiungere totum hoc operi meo, sed breuitatis gratia perstringam paucis illius sententiam, eiusque obseruata cum meis conferam amanter & philosophicè.

Additamentũ theoriæ de sydere nouo, quo planè [illegible] scrupulis recẽter editis [illegible] respondetur.

Au-

Nouus author Hispanus de sydere nouo, eiusq; obseruati examen.

Author est Hieronymus Munnos, professor Hebraicæ ac mathematicæ literatur[illegible] Valencia. Ait se certò cognoscere, quòd secundo die Nouembris 1572. hæc stella nondum apparuerit, potissimum ex

Tempus.

relatu pastorum; quodque ipse tum fortè suis discipulis ostendens stellarum sedes & nomina, non animaduerterit. Nos tamen contrà ab aliis obseruatum diximus, qui & ante finem Octobris se vidisse testātur; neque verò prius ob altitudinem solis adeò notari potuit vel à peritioribus, qui cum vndecima stella Casiopę huic nouæ proxima tū facilè nouā confundere potuissent: nec verosimile, quod ea proportione creuit atque decreuit, habuisse tam momentaneum tempus exortus sui, etiamsi cometam facere velint, multo minus si ex cælestis luminis congestione prognatam.

Distantiarum ratio.

Distantiam à sede facit 5.g.20.m̄. quam Hagesius 5.g.15.m̄. nos 5.g.4.m̄.

Distantiam nouæ à clara in lūbis facit 5.g. 10.m̄. Hagesius 4.g. 51. nos 4.36.

Distantiam nouæ à Casiopæ humero vel pectore, id est diametrum Rhombi, 7.g. 50. m̄. Hagesius 7.g.47.m̄. nos 7.g.24.m̄.

Maxima altitudo ad Horizontem Valēciæ ab ipso deprehensa 67.g.30.m̄.

Minor altitudo 11.g. 30.m̄.

Declinatio ab æquatore 62.g. versus Boream:

Cælum dicit mediare cū 1.g.♈.41. m̄. latit. sept. apparentem facit 53.g.36.m̄.

Longit. ponit in 7.g. 48. m̄. ♉: in qua semper mansisse inuariata nimirum ad reliquas stellas fixas distantia contestatur.

Vt me-

Vt meritò ſit dolendum de infelicitate humana, quæ ne per ſenſus quidem induſtriã exactè ſcrupula primã, nedum ſecunda aut tertia comprehendit. Vt circa conos, vel inter ſe coeuntes meridianorum lineas, error leuiculus magnam quandoque in longitudine ſyderum numeranda differentiam præſtet: quod iſtic eueniſſe non dubium eſt. Sed aſtra polis proxuma, ſi locum in zodiaco, vero proxumum nobis definiant, abundè fit ſatis: nec ideo de cæterarum exactis longitudinibus deſperãdum eſt: cùm neque coſmographi laborent tantopere: vt in terreſtrium locorum longit. ad ſcrupula prima conueniant. Saltem in cæteris velut diſtantiis fixorum ſyd. immobilitate ſyderis noui, & parallaxeos obſeruatione, quã nullam eſſe voluimus, omnia congrunnt ad amuſſim: paucis tantùm minutis diſcrepantibus circa diſtantiam. Aduerti ſedulò, quòd hoc diſcrimen in dimetiendis ſtellarum interſtitiis per radium Aſtron. quandoque ex parua occaſione naſcatur, vt oculorũ firmitudine, vel etiam ipſius manus, applicatione inſtrumenti non admodum accurata: ſed tunc maximè, quando radius vel paulo longior, breuior, obliquior, vel oſſis iugalis circa oculũ poſitio iuſto ſublimior aut depreſſior. Quod mihi & patri vſuuenit vel maximè, quibus ita ſublime eſt vt ſemper hactenus obſeruationem cum aliis conferentes, ad exactam rationem aliquot minuta (vt 5. aut 6.) adiicere debuerimus. quanto enim hoc os eleuatius circa interiorem angulum oculorum, tanto diſtantia maior ipſius oculi à tranſuerſario, tantoque & minor apparet intercapedo rerum quas metiri velis.

Circa obſeruationũ ſcrupula quã facilis lapſus.

In quo cõueniant plures.

Aberrandi per ſenſus occaſio quàm diuerſa circa minuta.

Porrò accuratiſſima ratione, & crebrò repetitis obſer-

De parallaxi. obseruationibus, ait se parallaxim nullam hactenus reperisse, quod & mihi, & D. Hagesio, & D. Polo Fabricio, aliisque innumeris exploratum est, atque in huius rei gratiam author huius libelli insignem tabulam exarauit. Probat ex eadem efficaciter, stellam hanc superiorẽ omnibus elementis, imò in cælis collocari supra ☽. ♀. ☿. ☉. quòd nimirum locus verus ab apparente differat tantùm in omnibus iis quæ sub sole sunt constituta; in iis quæ supra ☉ lineæ antedictæ semper in vnum coeant, vt hactenus omnibus in confesso est, atque à Ptolomæo perspicuè demonstratur. 1. lib. Magnæ syntaxeos.

Authoris cõclusio. Postremò concludit author cometen quempiam esse, cælo fixorum syderum inhærentem. Secutus hac in parte de cometarum ortu opinionẽ Democriti; Anaxagoræ, Senecæ 7. Nat. quæst. Non tamen eum concedit vllius generis quæ à veteribus sunt memorata: nam neq; Miles est (inquit) qui magnitudinẽ lunæ æquare debeat, nec Rosa quòd nõ humani vultus effigiem repræsentet. Sed peculiarẽ speciem putat de qua Lucanus,

Lapsus. Ignota obscuræ viderunt sydera noctes.

Fallitur tamẽ vir optimus ex poëtarũ licentia, qua & cometas subinde stellas vel sydera nũcuparunt, vt 2. Æn. stella facem ducens, & Georg. 1. sæpe etiam stellas vento impendente videbis, &c. Fallitur etiã circa essentiam rei (& cur fallatur dicam) neque illa cohærent quæ pro principiis ad demonstrationẽ eius sententiæ proferuntur.

Docetur in cælo cometas minimè nasci. Primò quòd huius gratia cælum mutabile doceat iisdem propemodum argumentis quibus aliquando nos vsi sumus: præclarũ sanè & elegans παράδοξον; sed

ſed tamen incertum, an quamuis inordinatæ videantur illæ centrorū mutationes iudicio mentis humanæ, natura tamen certam in omnibus conſtituat legem, quæ longo temporis curſu ad æqualitatem aptiſſimam redigatur. Ac poſtremò licet hanc paſsionis legem cælis ineſſe ponamus: nemo profectò hanc tantam ſit facilè conceſſurus, vt ſpatio annorū duûm ſenſibilis vlla mutatio fiat, qualis contingit in ſublunaribus locis. Quare oportuiſſet profectò ad normā ſubiecti ſui adeò ſenſim oriri, augeſcere, interire, vt ne quidem per luſtra plurima, vel olympiades potuerit animaduerti. Quamobrem relinquitur vt hæc tam præceps mutatio & tamen in cælo fixorum ſyderum facta, non naturali lege quā ipſi ſomniāt fieri poſsit, ſed tota ſit ſupra naturam, nec præter volūtatem Opificis vllam cauſam obtineat propiorem.

An retera cælū mutabile.

Concluditur ortus illius ſtellæ omnino ſupra naturam.

Non certè adeò euertit id axioma, quo quæ longius diſtant, maiorem ſcintillationem luminis repręſentent. Certè non neceſſariò ſequitur, hoc magis ſcintillat, ergo longius ab oculis remouetur. Sed ſi diſcurras hoc modo, ſcintillat procul exigua quantitate, reſpondente ſimul & forma ſtellarum & motu, ergo ſtella eſt: eademque aut longius diſtat quàm planeta quiſpiam, aut efficacioris luminis ac ſpirituoſæ ſubſtantiæ plena eſt. Nam vt ſcintillēt duplex ratio reperitur; vna eſt medij conſtitutio vel multiplicitas, ſeu multiplex radiorum refractio: altera eſt efficacia lucis, dum ipſa materię firma concretio cum interioris ſpiritus motu ac pręcipiti facultate depugnat, vt in argento viuo, (ſi paruis magna licet componere) atque in tremoribus partium humani corporis, quem & Galenus attribuit luctę facultatis cum inſtru-

Obiectio de ſcintillatione diluitur.

Ratio duplex cur ſcintillent ſydera.

1.

A ſimili.

Cur Mercurius ferè scintillet, Venus aliquando.

Cometas nũquam scintillare.

Cometarum subst.

Conclusio.

Occurrit Peripateticis de vacuo & penet. corporũ differentibus.

instrumento siue materie. Fortè quòd eadem ratio cur & Veneris stella, imprimis tamen Mercurij quandoque scintillet. præsertim vbi longius extra radios solis, cælo sereno, ac flante validius Aquilone conspicitur. Sed istuc nullis vnquam accidit cometarũ, qui tristi semper aspectu & lugubri, trãquillos in comã aut caudã radios iaculãtur, substãtia nõ ita cõpacta firmiter, nec splendore luminis agẽte vel efficaci nisi tale præ copia videatur. Vnde cometis longè diuiniorein hanc stellam asserimus nouã, in cælo quidem existentem, & aduentitiam, sed modò supra naturam. Quod vt asseram nõ prohibet vacui positio, nec admittenda corporum penetratio. Nam æquè absurdum est, cometam immotũ hactenus per anni sesquialterius spatium, aut plus eo in aëre collocare: aut cælum facere tam mutabile, vt iuxtà statuant cum elementis. quin si mutari potis est aliquio modo, necesse est adeò non esse concretum cæli corpus, quin partes rariores densioribus cedant, virtutique maiori ad faciendum locum minor obtemperet. vt etiam in crassis elemẽtorum corporibus liquidò constat.

Aliæ rationes in cõtrariam sententiam diluuntur.

Quod ait cometas dari sine cauda, verum id autumo, sed sine cæsarie atque omni effluuio nudam, non existumo. nam neque id vllæ historiæ docent, nec ipsa cometæ ratio vel nomen admittit. Nomina verò imposita ferè diuinitus ac pro natura rei, in vniuersum demonstrat Plato, atque author est Gellius lib. 10. cap. 4. Præterea si cometæ omnes in cælo geniti forent, nulla his certa cælorũ regio in altitudine poterit assignari, cùm ferè in aliis parallaxis aliqua sit hactenus deprehensa. Et si plærosq; statuas in octa-

uo cæ-

tio cælo, nonnullos in orbibus planetarum, quid nõ absurdi conse[illegible]tur? quid illo fœdius, in regulari corpore moueri quippiam præter regulam, atq; ordinis rationem?

Imponit hoc pluribus, quòd paulatim extinctum putent hoc sydus nouum. quasi quod semel accesserit cælo, esse deinceps debuerit immortale. nec vident modum recessus à cometarũ inordinata ac subita vel celeri saltem extinctione tantopere differentem. sed non putauit author cùm illa scriberet tanti prodigij stellam ad hæc vsque tempora duraturam, supra quàm vsque iam antehac in cometis omnibus obseruatum est. Nec me magnopere mouet hoc argumentum quod ab effectubus trahi potest, vt mortem regis Galliarum aliasque calamitates innumeras, bella, dissidia, strages, epidimicos morbos e vestigio consecutos. Maiora expecto quę sydus hoc nouum parturit, post annos aliquot, vt superiore cõmentario innuimus satis.

Alia erroris occasio.

Arg. inefficax ab euentu.

Fuere & in Italia, qui stellam hanc dicerent à mũdi cunabulis extitisse, sed auctam luce & magnitudine: sed nihil efficiunt vt opus hoc tanto naturę sit cõsonantius, minusque vel inuiti ad metaphysica transferãtur. Addũt alij sumpsisse augmenti speciẽ sublatis vaporibus glutinosis, atque concretis inter eiusmodi stellam, quæ fuit ab origine mundi, atq; aspectus humanos, vti de cane memorant, atque obseruatione Aristotelis confirmatur. Sed hoc infringitur duplici ratione: primo quòd aspectus diuersitas phęnomeni speciẽ variasset: deinde quòd iã sublato hoc sydere nouo, ne quidẽ vel minimũ stellæ vestigium in recta relictum linea conspici possit.

Commenta quorundam inania.

Refutatio.

f Hæc

Peroratio. Hæc habui quæ paucis annecterẽ, quo minor de obſeruatorũm meorum fide,& diligentia dubitandi reſtet occaſio:non tamen hîc adeò indulgẽs ingenio meo,quin vt pro veritate aduerſus aliorum ſententiã amicè & candidè ſcripſi, etiã auditis rationibus quæ ſint maioris ponderis,in aliam partem ſim facilè cõceſſurus. nam in diuinis facilius quid non ſit vnumquodque,quã quid ſit verè cognoſcimus,& quanto progredimur longius tanto in altiores tenebras euagamur,iuxta illud Solonis celebre carmen,

Γνωμοσύνης δ' ἀφανὲς χαλεπώτατόν ἐστι νοῆσαι
Μέτρον, ὃ δὴ πάντων πείρατα μοῦνον ἔχει.

CORN.

Corn. Gemmæ

In apparitionem Phosphori noui mystica διεκδρομή, trium temporum status, atque circuitus afflictionis Gallicæ quam breuissimè comprehendens.

A L T I V S *humanos lethæi pocula somni* — Causæ vicissitudinũ in rebus humanis.
Obruerant animos, venit lasciuia diram
Sulphureis Orci regerens è faucibus Aten: — Torpor.
Quæ iuuenes, iuxtaq́ senes, populosq́, ducesq́, — Lasciuia. Ambitio. Auaritia.
Quæ sacros hominum cœtus pariterq́ profanos — Libido.
Vberibus nimium saturos impleuit aristis. — Gula.
Venit summa dies, furiarumq́ agmina longo — Ira. Inuidia.
Circuitu excussere comam: cecidere cruentis — Crudelitas.
Anguibus in cædem vibratæ spicula linguæ. — Obtrectatio.
Iamq́ pudor cessit: iam, iam probitasq́, fidesq́, — Fuga virtutũ omnium.
Exilio, & sanctum violati numen amoris. — Charitatis extinctio.
Ipsa adeò fugiens infensa reliquit habenas
Erigone, fractaq́ legens ab arundine culmos — Fuga iustitiæ & religionis
Abstulit, ac supera seclusos arce locauit. — cum vbertate rerum.
Hanc simul obliques signorum senserat ordo, — Signa prænũcia diuini furoris.
Libra pares nocti ac tenebris qua dissecat arcus:
Protinus horrendo inflammatum crine cometen — Cometa in ♋ anni 1556.
Euomuit, raptim gelidum qui impelleret arcton, — Cursus illius.
Arcton pestiferi trepidantem à syderis igne.
Heu quianã tumido tãtus ruit æquore vortex — Tempestatis Gallicæ in Europam vniuersam excurrẽtis allegorica delineatio
Inuoluens maria, ac terras, cælumq́ profundum?

Quàm fera tēpestas! quæ turbida mortis imago
Ceu lacerum immane sorbtura vorâgine mundum!

Principū virorū contentiones & fœdera.
Ceu quoties Boreā contra grauis intonat auster,
Vulturnoq́ cient immites prælia Cauri:
Veritatis occultatio.
Vndique præcipiti nymbo lucemq́ polumq́
Calamitates publicæ.
Eripiunt oculis: plangunt pia vota coloni
Seditiones atque tyrānides & mutuæ lamenæ.
Subruta, & in medius pelagi furit æstus arenis,
Et medio accensæ conflagrant æquore puppes,
Egestas.
Hinc syluæ, segetes: illinc animalia vento, &
Interitus miserandi.
Fulguribus percussa cadunt, vel fluctibus hærent
Iam deuota neci, gemitusq́ ad sydera tollunt
Voces oppressorum.
Quo campi resonant latè, collesq́ supini.
Spes sola in diuinis.
Omnibus vna salus, animo in sublime reducto
Te solum agnoscant rerum dominúmque, patrémque.

Ni faciant, cunctis subeunt è partibus orbis
Miserorum extrema oppressio ab hominibus improbis & sceleratis
Terribiles flamma, & squamosis plexibus hydri,
Quîs nunquam humano saturantur sanguine ventres,
Rapina.
Sed rapit in prædam feruens, atq. arrigit armos
Occidio.
Ingluuies, donec sanie, & crudelia tabo
Malorū finis
Viscera disrumpat nimio conuulsa tumore.

Punctum cōuersionis humanæ omniū in cōfessione & pœnitētia.
Sed iam pone metus pia gēs: en aspice sursum,
Lustratosq́ refer superûm ad tectoria vultus.
En tibi quæ sæui prænuncia flamma furoris
Prænuncia signa diuinæ clementiæ.
Iamdudum in tenuē discerpta euanuit æthram,

Nonne

Nonne vides auri bullis ostroq; decoram Sydus cassiopæ atque eius allegoria.
Casiopen, iuxtà miseris quam vincla cathenis
Filia, cui summum subuectus in aëra Perseus
Erigit exultans cæso serpente trophæum, Andromeda. Perseus.
Seruatamq; thoro sociam pro munere poscit?
Scilicet in solij plintho, ac radice sub ima Phænomenõ syderis noui, & illius locus.
Exoritur noua lux, aliisq; simillima stellis: Species.
Maior mole tamen, multo & radiantior, axem Magnitudo. Splendor.
Circuitu torquet celeri, tum semper ijsdem Motus.
Partibus, atq; pari figens vestigia tractu, Status.
Immensum stabili splendore illustrat Olympum. Pulchritudo.
Obstupefactus Athlas, septẽ obstupuere Triones Raritas.
Hactenus insolito imprægnari sydere mundum, Duratio.
Vel bis octonos dum luna reuoluerct orbes.

O quæ nunc rerum facies! vertigine quanta, Præsagium perobscurum.
Certior at seros subit inspectura nepotes!
Nunc video quantum crassa sub nube tueri Qualis hic typus existat.
Dat pater omnipotẽs. Aeterni hoc lumẽ amoris,
Hæc Domini fax est: Tholus ipsam lacteus altè Esse prodromam summi Imperatoris.
Conspicuam medio suspendit fornice templi Analogia loci & characterismi.
Circumagens: nosco veteris vestigia flammæ,
Et crucis effigiem, & literæ signacla bicornis, Figuræ ✠ ac literæ Y vel Ῡ.
Cui quondam (colubri multorũ vbi millia morsu Serpentis ahænei symbolũ in deserto è furca suspẽsi.
Conciderant) coluber suffixus, numine certo
Obuersis in se facies à morte redemit.

O Deus, euge Deus, tandem caput exere cælo Inuocatio diuinę clemẽtię atq; iustitiæ.
Pronior oppressæ in gemitum, & suspiria plebis.

Vices alterius hemicycli.

Verte vices hominum : puri iam nectaris haustum,
Funde pio generi; maneat fæx sola superbos.

Pacis ac iustitiæ mutua ex osculatio.

Iam redeat virgo, & iunctæ concordia dextræ,

Ecclesia à calamitatū turbine reflorescens.

Et tibi sponsa tuo sub verbo læta triumphet,
Impolluta sacris adolens altaria donis.

Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: pax & iustitia osculatæ sunt.

amo 85.

D. DOCTORI C. GEMMÆ MEDICINÆ APVD LOVANIENSES REgio ac ordinario professori,

VICTOR GHISELINVS IN EIVS DIuini ingenij monumentum.

DIVINE *ætheris ignei Pyrope,*
Quouis sydere clarior per orbem,
Qui fugas radiis tuis tenebras,
Instar phosphori agens diem serenum,
Humanisque oculis noua arte totum
Pandis æthera, & ignium latenteis
Aspectus referans: tonantis iram,
Fortunæq; vices, ducúmque fata
Præsagis, (ea luminis tui vis)
Sancta inquam aura, suauis aura, quàm te
Nouisse, & propius videre gestit,
Tam audacter, cupideq; Giselinus
Hoc offert tibi conditum arte nulla,
Nullo Apolline carmen, æstimator
Tui maximus ingenij, liceret
Si tandem, positurus ædem & aras:
Tam tuum colit ille amatq; numen.
At templum tibi magnus est Olympus,
Terra hæc ara, nec ipse consecrari
Tibi vt victima grata iam recusat.

Quo sit illustrior theoria syderis noui: puto non parum me commodo & voluptati publicæ consulturum: si & hoc literarum exempla, Germania ad nos transmissum, ad calcem operis subnectamus.

D. CORN. GEMMÆ MEDICINÆ Doctori & professori publico in Academia Louan. amico suo singulari T. Thad. Hagesius ab Hayck, aulæ Cæsariæ Maiest. Medicus, S. P.

NE quæso tibi vir doctissime mirum videatur, quòd ignotus meis literis te compellare non verear: coniunctio enim eorundem studiorum, ac singularis tuæ humanitatis prædicatio, denique eruditionis eximiæ viua testimonia excitarunt me, vt tecum de his quæ abs te de noua stella edita sunt, placidè, amanterque conferrem, meamque sententiam liberè apud te explicarē: quod te beneuolè acceptururn esse confido: siquidem coram conuenire non possumus hoc tēpore, ac spes quæ nobis de tuo ad nos aduentu iniecta fuerat, iam concidisse videatur. Placet mihi tuum illud scriptum de noua stella, eoque mirificè sum oblectatus: tum ob eruditionem & sapientiā, tum ob dicendi grauitatem. Ac ingenuè dico & sentio: neque id tuis tātùm do auribus, sed apud omnes eruditissimos viros apertè profiteor: cū plurium legerim scripta de eadem stella edita, nullius tamē alterius magis mihi placuisse, meoque desyderio satisfecisse, atque tuum. quod à meis cogitationibus quas illo tempore ad amicum scribens effuderam, vsqueadeò parū absuit, vt propemodum idem

idem, & ex alterutrius fonte deductum videretur.

Cùm autẽ ſcientia huius luminis noui multo maxima, ex parte dependeat à cognitione ipſius naturæ, cæleſtis eadem, an elementaris ſit: ac eam ſubſtantiam loci cognitio nobis prodat: locum verò ſola notitia parallaxeos omnium euidẽtiſſimè demonſtret: attentius cogitare cœpi, quo modo eandem inueſtigarem. Et vt in idem ſtudium plurimi incumberent, non modò orabam maximopere, ſed etiam coram, necnon per literas diligenter plæroſque monebam: ſiquidem illius ſolius auxilio totam controuerſiam de materia eiuſmodi ſtellarum apud philoſophos dirimi poſſe videbam. Et quanquã amplius decennio mathematica ſtudia deſeruerim: nec aliquid meorum librorum in eo ſtudij genere huc detulerim mecum: tamen inſolens apparitio huius tam noui ſyderis excitauit vt intermiſſa hæc aliquo pacto ſtudia reuocarem: eoque aliquid temporis, ab aliarũ rerum maximè neceſſariarũ occupatione ſurriperẽ. Facta igitur mihi ab amicis quorundam neceſſariorum librorum copia, quędam copioſius in hanc materiem commentatus ſum: adiunxique firmiſſimam demonſtrationem, quòd hæc ſtella omnem prorſus excludat parallaxim: & propterea ad regionem ętheream ſit referenda. Tu nihil certi aſſeuerare auſus es, alij penitus eã reticuerunt. Solus Andreas Nothius in Germanico quodam ſcripto, 39. min. eam ſe deprehendiſſe contendit: atque id circa ſuperiorẽ Meridiani partem: quod haudquaquam fieri potuiſſe iudico. In ipſa obſeruatione, & datorum aſſumptione, vitum alioqui eruditum, lapſum eſſe deprendi: ac potiſſimum in tempore inter duas obſeruationes

Analyticè docet ad certam ſcientiam rei ignotæ peruenire.

Sydus nouũ nullã habuiſſe parallaxin.

Concludit de loco ſyderis.

Errorũ procliuitas in obſeruando.

interiecto. quod ille minus iusto accepit, cùm putaret nouam stellam culminare, quæ ipsum cæli culmẽ nondum attigerat. Habeo etiam alios obseruationes istius nouæ ad stellas fixas, de quibus aliàs. Nunc indicare cupio, in quibus à te dissentiam.

Obseruatio syderis noui.

Tu latitudinem nouæ ponis eandem prorsus cũ vndecima. In lõgitudine verò nouam ab eadem 21. min. promoues, quod fieri non potuisse ipse oculorum sensus docuit, docetque etiam nunc. Nam vndecima illa perpetuo iusto interuallo videbatur distisse à noua, nimirũ 1. g. 24. m̃. vt mea docet obseruatio. Si enim tantummodo 21. min. distitisset, vix conspici ob augustum nouæ lumen potuisset. Declinationem noui syderis quã ponis, ea verissimè quadrat vndecimæ, non nouæ. Hæc ablata à quadrante, relinquit 29. g. 21. distantiam vndecimæ à Polo. At tu dicis eam 30. g. 40. min. quod neque nouę neque vndecimę quadrare potest. Sed neque distantia illius à stella polari rectè respondet: quam ponis 23. g. 48. min. Nam vndecima distat ab eadem 25. g. 49. min. vt calculus mõstrat, aut vt mea obseruatio crebra repetitione confirmata, 26. g. 34. min.

Rursus ponis distantiam nouæ à clara in dorso Casiopæ, 6. g. 58. min. quam ego sæpius 7. g. 47. deprehendi. Existimo te hîc in aspectu deceptum esse, ac pro secunda stella tertiam accepisse; cuius distantiam ego reperi 7. gradnum integrorum. Nam ipse quoque cum Domino Fabricio Polo in consyderatione similiter fuissem deceptus, cùm applicato radio tertia mihi occurreret, ac secundam ipsa pinnula mihi obtegeret, nisi mox diligentius aduertissem.

Distan-

Distantiam nouæ à quarta statuis 4. g. 28. min. ego 4.g.51.min.

Distantiam nouæ à cathedra seu numero duodecima ponis 4.g.40.min. ego 5.g.15.min.

Hæc sunt in quibus à te dissentio: quæ si diligentius expendere voles, facilè existimo mihi subscribes. Est enim in obseruationibus procliuis lapsus, vt ipsus optumè nosti. Et quanquam error ille non est vsque adeò magnus, tamen quia est quædã inter me & te differentia, posset ea fortè apud studiosos rerum cælestium aliquid suspicionis de artis incertitudine mouere. Itaque duxi te de his amicè & familiariter commonefaciendum esse, vt si videatur tibi ea corrigas, quæ res authoritati tuæ atque doctrinæ nihil detrahet, imo eo maiorem apud doctissimos viros tibi conciliabis admirationem: quòd veritatis cõseruandæ gratia, etiam in propriis scriptis litura quædã subducere volnisti: meum consilium est, pluriũ scripta quæ habere potero de hac stella, vno volumine edere, vt hoc ostentum apud posteros perpetuæ memoriæ consacretur, extetque apud eosdem nostræ cuiuscunque tandem diligentiæ testimonium. Vides enim mi Gemma quàm ieiunas præteritorũ cometarum habeamus descriptiones: vt verè pudeat, tot eximios mathematicos in ea re tãta tam fuisse negligentes. Vnicus Regiomõtanus, & Voghelinus olim mathematicus Vinernensis, præ cæteris etiam post cineres laudem obtinent: quòd cometas sui temporis eruditissimè, exactissimeque cum sua parallaxi, & aliis passionibus descripserint, ac demõstrauerint. ille quidem cometen anni 1475. hic anni 1532. neq; his ego simile quicquã vidi, ac placeret quibusdam ille-

Verè germanicus candor.

Exempla insignis industriæ.

illorum quoque ſcripta quæ hunc ad modum rara reperiuntur, noſtro volumini adiungi; in quo tamen tuum quoque cupio audire iudicium. Tuum verò ſcriptum cũprimis adiicere vellem, quod vt tua pace & venia mihi facere liceat abs te peto.

Non volui abſque tuo ſcitu & voluntate (quod humanitati ac beneuolẽtiæ adſcribes) in tuos partus vllam mihi licentiam vendicare: donec de certa voluntate tua reſponſum atque vnà caſtigatum tuum illud ſcriptum acciperem. Quod vt quamprimum facias, abs te, propter communia ſtudia, & propter amorem veritatis amanter peto: tibique certò perſuadeas, quòd à me non modò ameris, verùm etiam diligaris & obſerueris. Bene vale. Viennæ Auſtriæ 16. Nouembris, Anni 1573.

Copia

Copia de carta de su Maiestad al Duque de Alua en recommandacion del Doctor Gemma Frisio.

EL REY.

DVQVE primo, yo he entendido como por la buena informacion que hauiades tenido de las letras, sufficiecia y buenas partes del Doctor Gema Frisio, lo proueystes la lectura y cathedra de Medecina en la vniuersitad de Louayna, y que alli tiene tal nombre y estimacion, y es tan vtil en el enseñar, y en lo que va escriuiendo, que se ha tenido por muy acertada prouision, y teniendola yo assimesmo por tal y voluntad de le fauorescer y hazer merced por las mismas causas, y por la memoria que tengo de lo bien que el Doctor Gemma su padre siruio al emperador mi Señor que esta en gloria, os lo he querido significar por esta, y rogaros y encargaros mucho, que continuando el fauor que le haueis commençado a hazer, le tengais por muy encomendado en todo lo que se le offrescie-

ciere

ciere y el tocare, para le animar, à que pueda trauajar con mas satisfacion, Quæ yo la recibire de lo que por el se hiziere. De Madrid, a xxv. de Iulio 1569.

YO EL REY.

Çayas.

Hoc opus, à diuersis doctis examinatũ, diligenter & ipse perlegi, nec quicquam deprehensum est quod Catholicæ fidei, aut tranquillitati reip. aduersetur. M. D. LXXIIII. *die* XX. *Iunij.*

I. Molanus, Apoſtolicus & Regius cenſor.